Sven Wimnell 30 mars 2020:
Utrikes och inrikes tidningsartiklar 21-28 mars 2020.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzt.pdf

Sven Wimnell 30 mars 2020:
Utrikes och inrikes tidningsartiklar 21-28 mars 2020.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzt.pdf

Innehåll

Sida

3 **DN-artiklar 21-28 mars 2020 om utrikes förhållanden**

465 **DN-artiklar 21-28 mars 2020 om inrikes förhållanden**

1450 **Några speciella artiklar**
1451 Så tömdes hyllorna i Sveriges medicinlager
1456 Peter Wolodarski: Vi räddar människoliv genom att agera snabbt
1458 Coronarestriktionerna riskerar öka kriminalitet och social oro
1461 Utrikesminister Ann Linde: Därför går Sverige sin egen väg

1469 **Innehållsförteckning med rubriker på artiklarna**

DN-artiklar 21-28 mars 2020 om utrikes förhållanden

21 mars 2020

Ledare: Bräckligt Italien får inte falla för dödsviruset

LÖRDAG 21 MARS 2020

Konvojen av militära fordon är en skrämmande syn. Bilderna visar hur soldater transporterar döda från bårhus i Bergamo i norra Italien till grannprovinserna. Så många har dukat under av det nya coronavirusets härjningar att krematorierna inte hinner med och kyrkogårdarna inte räcker till. I veckan passerade Italien Kina som det land i världen där flest har dött av covid-19. Den senaste siffran är över 4 000 människor, sedan det första dödsfallet den 22 februari. Mer än 47 000 italienare har konstaterats smittade, men mörkertalet är säkerligen stort.

Och detta är inte bara de antika skatternas land, utan även eurozonens tredje största ekonomi.

Förutom att många har drabbats verkar dödligheten i Italien betydligt högre än i andra länder, över 8 procent. En del torde bero på tillfälligheter. Men en förklaring kan vara befolkningens medelålder, 46,3 år jämfört med 43,1 i hela Europa. De som har avlidit har också i snitt varit knappt 80 år, enligt hälsomyndigheterna, och nästan alla har haft bakomliggande

sjukdomar som högt blodtryck, diabetes eller hjärtbesvär.
Två kinesiska turister tycks ha varit källan i en infektionskedja, men det fanns en till vars ursprung är dunkelt. Smittan fick dessvärre snabbt fäste inom sjuk- och åldringsvården, där riskerna är som störst. I Italien är det också vanligt att familjerna umgås ofta och nära över generationsgränserna.
Norditalien är landets ekonomiska centrum och fullt av vintersportorter. Många människor är i rörelse, vilket viruset utnyttjade. Misstag begicks också, till exempel genom att Bergamoprovinsen av oklar anledning sattes i karantän för sent.
Sedan den 9 mars är 60-miljonerslandet nu isolerat. Skolorna är stängda, restauranger och de flesta butiker likaså, industrin går på tomgång. Ingen ska lämna hemmet utan goda skäl.
Krisen är monumental. När världsekonomin tvärstannar bådar det extra illa för Italien. Landet har befunnit sig i stagnation sedan euron infördes i början av 2000-talet, och

hämtade sig dåligt efter den internationella finanskrisen. Den ökade på statens gigantiska skuldberg, i dag över 130 procent av bnp.

Bankerna har sanerat en del av sina dåliga lån, men sitter på stora mängder statsobligationer. När ekonomin vacklar kan hela det italienska bygget rasa.

Giuseppe Contes regering har lanserat ett nödpaket värt 25 miljarder euro, vilket är beskedligt jämfört med till exempel Spanien. Mycket mer lär behövas. Redan före coronasmittan rådde dock ständigt ställningskrig mellan Rom och Bryssel. Detta EU:s stora grundarland har haft svårt att hålla budgetregler och genomföra nödvändiga reformer. När dagens akuta situation någon gång blåst över kommer italienarna att upprepa krav på gemensamt ansvar för statliga skulder, något som Tyskland alltid har sagt nej till.

EU har inte råd att låta Italien falla. Hittills har Conte fått starkt stöd för hur coronakrisen hanterats. Men populister och Europaskeptiker som Matteo Salvini står på lur.

Missnöjet pyr med åtstramningskrav och EU:s bristande solidaritet i flyktingmottagandet. Tysklands exportförbud på ansiktsmasker chockerade många. Att ECB-chefen Christine Lagarde förra veckan lät som om Italiens obligationsräntor inte var hennes problem uppfattades som ett slag i ansiktet.

Viruset har redan haft förödande verkningar på Italien. Dödstalen är närmast ofattbara och krönet är ännu inte synligt. Den ekonomiska och politiska utmaningen lever kvar och förvärras, för landet och för EU.

DN 21/3 2020

De viktiga men bort-glömda lärdomara från Asien

LÖRDAG 21 MARS 2020

Något facit finns ännu inte när det gäller Kina och det nya coronaviruset.
Kommunistdiktaturen säger sig framgångsrikt ha bekämpat smittan, och klart är att man har gjort det med drakoniska metoder som är en förlängning av ”normala” inskränkningar av medborgerliga rättigheter. Det har kompletterats med mörkläggning och fängslande av dem som har invändningar.
Flera asiatiska demokratier kan berätta om ett annat slags framgångar. Sydkorea har relativt

många smittade, över 8 600, men bara 94 döda. Kurvorna har gått åt rätt håll, även om hemresenärer på sistone tycks ha kommit med en andra våg. Metoden har framför allt varit att testa så många som möjligt (hittills runt 300 000), spåra vad smittade haft för sig och behandla tidigt.
Taiwan har klarat krisen bättre än de flesta, trots närheten till och täta kontakter med Kina. På torsdagen hade fortfarande ett enda dödsfall konstaterats.
Förutom god testkapacitet finns det rejält med infektionsläkare och beredskapslager. Och redan i januari stoppades i princip alla kineser från att resa in.
Singapore har också lyckats väl med att begränsa coronasmittan, även om stadsstaten knappast utmärker sig för ett överflöd av demokrati.
Tydligen finns det en social kontroll och en viss auktoritetstro i asiatiska länder som är till nytta mot covid-19. Det kan göra att myndigheters riktlinjer åtlyds i lämplig utsträckning.
Men framför allt finns erfarenheten från tidigare svåra epidemier i Asien som sars och mers, som satte djupa spår i

befolkningen i många länder. Precis som sjukhus och testlaboratorier har rustats, har invånarna redan från början vetat vilka enkla skyddsåtgärder alla kan använda för att freda sig.
Nu är dessa lärdomar knappast någon hemlighet. Europeiska och amerikanska smittskyddsexperter måste rimligen ha studerat dem noga. Frågan uppstår i så fall varför åtgärder som har varit en självklarhet i Asien, och som tycks ha haft stor effekt, har avfärdats på andra håll i världen.
Länge sa Folkhälsomyndigheten att inreseförbud inte hade någon effekt. När EU till slut införde det fogade sig de svenska experterna endast motvilligt. Att stänga skolor var fel ända tills det blev lite rätt.
Världshälsoorganisationen WHO uppmanade i måndags alla länder att ”testa, testa, testa”. För sent för oss, löd svaret i Sverige, där testning nu bara sker i begränsad skala.
Möjligt är att det finns så stora skillnader mellan Sydkorea och Sverige att jämförelser inte går att göra. Det verkar rätt osannolikt.
Vid tillfälle bör Folkhälsomyndigheten i så fall

förklara varför den valde andra vägar.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se

Mobilers platsdata kan underlätta smittspårning – men frågan känslig

LÖRDAG 21 MARS 2020

Kan gps-data från mobiler bidra till att bromsa det nya coronaviruset? I USA diskuterar

myndigheter det redan med Google och Facebook.
Men frågan är känslig. De inblandade företagen betonar att de inte lämnar ut platsdata som kan identifiera enskilda.
I flera länder diskuteras nu planer på att använda mobilers platsdata i kampen mot det nya coronaviruset. Tanken är att människors rörelsemönster både kan bidra till att hitta enskilda smittkedjor och se större rörelsemönster, som kan ge ledtrådar till hur smittan kan tänkas breda ut sig.

I USA för statliga myndigheter diskussioner med Facebook och Google om att dra nytta av företagens gigantiska samlingar platsdata, enligt Washington Post. Företagen inser hur känslig frågan är – de betonar att det skulle röra sig om aggregerade data, alltså statistiska slutsatser om hur människor brukar röra sig, inte en enskild individs position.
Även i Storbritannien har idén lagts fram. Att använda data från mobilappar nämns som en möjlig metod för smittspårning i en uppmärksammad rapport från Imperial College i London.

Författarna skriver att spårning av mobiler kan göra en policy för att bromsa smittan mer effektiv och få den att fungera i större skala, men tillägger att oro för den personliga integriteten måste hanteras.

I torsdags rapporterade Sky News att operatören 02 redan har ett samarbete med myndigheter. Platsdata ska användas för att analysera hur väl människor rättar sig efter riktlinjer om social distansering, framför allt i London.

Operatören säger dock att data som lämnas ut inte ska kunna användas för att identifiera enskildas rörelsemönster utan allmänna mönster.

DN har ställt frågan till svenska operatörer, som säger att de inte har fått några sådana frågor från myndigheter. Men det kan vara på gång i andra delar av Norden.

– Vi har fått förfrågan i Danmark som undersöker möjligheterna, men inget för Sverige, säger Mårten Lundberg, kommunikationsdirektör på Tre som också säger att det vore tekniskt möjligt:

– Vi har möjlighet att göra detta, men har inte fått någon fråga från svenska myndigheter.
Telias presschef Irene Krohn säger att inte heller Telia har fått frågor från myndigheter, men att det sedan tidigare finns en tjänst som visar rörelsemönster, utifrån mobilnätets data. Hon tillägger att informationen är ”helt anonymiserad och aggregerad och innebär endast att man ser stora gruppers rörelser och resmönster”.
Tele2:s presstjänst uppger sig inte ha fått några myndighetsförfrågningar.
Hanteringen av operatörernas positionsdata är strikt reglerad i lag och lämnas vanligtvis bara ut till polisen vid vissa brottsutredningar. Ann-Sofie Fahlgren, jurist på Post- och telestyrelsen, säger att sådana uppgifter bara får användas för att en tjänst, så som mobiltelefoni, ska fungera. Allt annat måste godkännas av slutanvändaren.
– Skyddet för den privata kommunikationen är starkt. Man har rätt att hålla den konfidentiell, säger hon.
I Israel går man längre. Där låter premiärminister Benjamin

Netanyahu nu sjukvården använda en hemlig databas med platsdata från mobiler, som landets underrättelsetjänst byggde upp för att stoppa terrordåd. Här rör det sig inte om någon allmän statistik – syftet är att spåra individer. När en person upptäcks vara smittad ska man kartlägga var hen har rört sig och vilka andra som har befunnit sig i närheten. Dessa ska få ett sms där de uppmanas att isolera sig. Enligt New York Times, som först skrev om de israeliska planerna, kommer databasen som ska användas från mobiloperatörer och inte en app. Det betyder att positionerna som loggas bygger på vilka mobilmaster telefonen kopplas upp mot, vilket bör väcka frågor om hur användbar den är. Genom att kartlägga data från flera master kan man ringa in en enskild mobils position – men precisionen är sämre än gps-data. I en DN-granskning från 2015 lämnade operatören Tele2 ut loggade positioner för en DN-reporter under sex månader. Databasen avslöjade vilka städer och platser han hade besökt, ofta på gatu- eller stadsdelsnivå. Men det handlar inte om att man på

metern kan säga var personer har befunnit sig vid en viss tid.
En app som läser av gps ger högre precision, ned till någon eller ett par meter i de flesta fall. (I fjol kunde DN visa hur en databas med svenskars platsdata, som säljs öppet, avslöjar mycket intima detaljer om var människor befinner sig). Men avstånden man förväntas hålla mellan människor för att undvika smitta är små – Världshälsoorganisationen rekommenderar en meter. Amerikanska smittskyddsmyndigheten talar om sex fot eller två meter.

Tekniken kan alltså knappast användas för att peka ut bara de som har varit i direkt närhet till den smittade, utan skulle snarare ringa in de som har befunnit sig på samma tåg, i samma hus eller stått i samma större folksamling. Men även om det är svårt att spåra enskilda smittkedjor så kan platsdata användas för att kartlägga större rörelsemönster. Google har öppnat för att tillgängliggöra sina data för detta.
– Ett exempel kan vara att hjälpa hälsovårdsmyndigheter att se effekten av social distansering, på ett sätt som liknar hur vi visar

vilka tider restauranger är populära, eller trafikmönster i Google Maps, säger Johnny Luu, talesperson för Google, till Washington Post men betonar att inga individuella data ska lämnar ut.

Förutom Google hör Facebook till de företag som kan antas ha de största databaserna med platsdata i världen. Enligt Washington Post för även Facebook samtal med amerikanska myndigheter, och företaget har redan projekt för att spåra spridningen av sjukdomar, ”Disease prevention maps”. De ska visa hur sannolikt det är att personer i ett område besöker ett annat, och på så sätt bidra till att förutspå spridning.

Vid en telefonkonferens i onsdags sa Facebooks vd Mark Zuckerberg att inga myndigheter begärt tillgång ”direkt tillgång till data”, men att kartfunktionerna man har sedan tidigare fungerar väl.

– Det vore inte rimligt att dela folks data om de inte har gett sitt tillåtande till det, sa han vid mötet.

Även Apple har deltagit i möten med USA:s regering om coronakrisen, men säger till Washington Post att inga

diskussioner har förts om platsdata.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se

Anna-Lena Laurén: De karelska flyktingarna lämnade mer än sina husdjur

LÖRDAG 21 MARS 2020

Vi hade precis ätit middag när telefonen började pipa. Det var en landsman i S:t Petersburg.
– Vi tar tåget redan i kväll. EU-ledningen har börjat snacka om att stänga gränserna.
Efter några minuter kom ett nytt meddelande, den här gången från en kompis i Moskva.
– Åk senast i morgon.
Jag läste nyheterna på nätet. Finland hade deklarerat undantagstillstånd på grund av coronaviruset.
Det var bara att packa ihop.
Från S:t Petersburg till Helsingfors är det tre och en halv timme med det nya, moderna snabbtåget. Vi hade två timmar på oss att packa för att hinna med sista kvällståget, en ren evighet i jämförelse med många andra människor. Riktiga flyktingar, som måste lämna allt de äger och fly ett krig.
Det var inte synd om oss. Inte det minsta. Ändå var det lite overkligt att packa för en situation som man själv på något plan inte förstår. Jag intalade mig att jag hade gott om tid att packa smart, ändå skulle det visa sig att jag hade packat ner nästan enbart träningskläder. Varför blev jag

som besatt av träning när det gällde att rusta för en pandemi? Jag ringde min väninna och bad henne åka i förväg med vår hund till järnvägsstationen. Hunden behöver nämligen två olika veterinärintyg för att kunna korsa gränsen till Finland. Det första på att han var frisk, vaccinerad och avmaskad hade vi fått samma morgon. På basis av detta behövde vi ytterligare ett EU-intyg som man får på veterinärmottagningen vid järnvägsstationen.
Min väninna hämtade hunden och åkte iväg med taxi. Lite senare messade hon att mottagningen var stängd i en halvtimme framåt. Jag tittade på klockan. Om det verkligen bara handlade om en halvtimme skulle vi hinna med tåget. Om inte – vad skulle jag göra med vår hund?
– Måste vi lämna kvar Sotis? frågade min dotter med gråten i halsen när vi släpade våra väskor nerför trappan.
– Jag vet inte! snäste jag.
Barnet fick tårar i ögonen. Det högg i mitt hjärta. Vad skulle jag göra? Lämna hunden hos min väninna eller bli kvar i Ryssland

och hoppas på att tågen skulle gå i morgon? Det fanns inga garantier. Att bli kvar i Ryssland var inget livsfarligt beslut. Inte på kort sikt. Problemet är att då land efter land inom EU stänger sina gränser blir det allt svårare att ta sig hem. Samtidigt är det ingen som vet hur illa situationen kan bli. När en pandemi en gång har kommit lös kan experterna bara gissa. I en sådan situation vill man befinna sig en ett land där man a) är medborgare och b) kan lita på att myndigheterna inte ljuger.
När vi kom fram till järnvägsstationen stod min väninna och väntade på oss med hunden i buren och det livsviktiga intyget i en plastficka. Till sist hade hon gått och knackat på fönstret till kontoret. Det visade sig att dörrklockan var trasig.
Vi steg på tåget med barn och hund. Framme vid finska gränsstationen i Vainikkala äntrade en tulltjänsteman vår tågvagn. Han bläddrade igenom hundens intyg.
– Det ska ha gått 24 timmar sedan hunden blev avmaskad, sade han.
Jag begrep ingenting. Vi har passerat gränsen mellan Ryssland och Finland ett otal gånger, alltid

med samma intyg. Aldrig har det varit några problem.
Så föll polletten ned. Hunden hade ju blivit avmaskad samma dag! Vi hade planerat att lämna Ryssland senare i veckan.
Tulltjänstemannen sade:
– Vi har nog med problem för tillfället.
Han stämplade intyget och överlämnade det till mig.
– Tack så hemskt mycket, andades jag.
Sedan gick jag till restaurangvagnen och beställde ett glas rödvin. Jag tänkte på dem som är tvungna att lämna inte bara husdjur utan även föräldrar, släktingar och vänner bakom sig. På de karelska flyktingar som var tvungna att lämna allt två gånger innan andra världskriget var slut. De hade åkt ungefär samma väg som jag, men de skulle aldrig få återvända hem. Och medan mitt hemlands åkrar rusade förbi på andra sidan tågfönstret saluterade jag dem tyst.

Anna-Lena Laurén

Pandemin kan gynna Putins maktanspråk

LÖRDAG 21 MARS 2020

För Putinregimen kom coronaviruset både lägligt och olägligt. Det är en fördel att världen befinner sig i gungning samtidigt som Putin genomdriver att han ska sitta kvar som president till 2036. Men om den rådgivande folkomröstningen om grundlagsändringen måste skjutas upp är det ett problem.

I Vladimir Putins ögon är coronaviruset ett redskap, precis som allt annat. Det är varken bra eller dåligt, det bara finns och huvudsaken är att utnyttja det så effektivt som möjligt.

– Tack vare att vi ingrep i tid har vi lyckats undvika massmitta. Myndigheterna har handlat operativt, sade Putin på onsdagen enligt den oberoende ryska tidningen RBK.

Faktum är att det är alltför tidigt att dra en sådan slutsats. Ryssland ligger efter i smittspridningen,

men det betyder bara att problemen ligger framför de ryska myndigheterna. Och här finns det olika åsikter om hur väl rustat Ryssland är för att klara en coronakris.

– Ryssland är bättre rustat för coronaviruset än många andra länder. Vi har historisk erfarenhet av andningssjukdomar och resistent tuberkulos. Våra läkare vet hur man ska behandla dem, det är inget nytt för dem, säger Larisa Popovitj till den oberoende ryska nyhetssajten Meduza. Hon leder institutet för organisation av hälsovård på Högre ekonomiska skolan i Moskva.

Andrej Konoval, vice ordförande för hälsofacket Dejstvie, säger till Meduza att han tvärtom ser framför sig en potentiell katastrof.

– I Ryssland har vi minskat antalet infektionskliniker radikalt som ett led i den senaste hälsovårdsreformen. I vissa regioner har antalet skurits ned med hälften. Det leder till att de redan har stor platsbrist. Föreställ er vad som händer om coronaviruset sprids i de här regionerna, säger han.

Coronakrisen inföll kort efter att Vladimir Putin sjösatte sitt stora projekt att ändra grundlagen. Enligt de nya tilläggen i grundlagen kommer hans tidigare mandatperioder att ”nollas”, vilket innebär att han kan ställa upp i val för två sexårsperioder till och vara president ända fram till 2036. Då kommer han själv att vara 84 år gammal. Grundlagsändringarna kritiseras hårt av den ryska oppositionen. Men än så länge har den inte satt i gång någon stor protestvåg, förutom enskilda mindre demonstrationer, som polisen snabbt skingrade. Både Moskva och Sankt Petersburg har infört förbud mot större folksamlingar för att stoppa att viruset sprids. Mötesförbudet passar Putin som hand i handske. Men Putin har inte tajmat grundlagsändringarna med coronaviruset – han sjösatte dem innan krisen hade brutit ut. Att den nu är ett faktum kommer han däremot att utnyttja till max. Det är alltid till fördel för Putinregimen när det stormar i världen och Putin kan framställa Ryssland som en ö av stabilitet. Samtidigt är det mycket problematiskt att han eventuellt

blir tvungen att skjuta upp den rådgivande folkomröstningen om grundlagstilläggen den 22 april. Målet har varit att driva igenom de här ändringarna i expressfart, innan någon hinner sätta käppar i hjulet.
Putin har redan skrivit under utkasten om att lagen ska träda i kraft (efter att den i rasande takt godkändes av duman och konstitutionsdomstolen). Han har också godkänt datumet för folkomröstningen – med tillägget att omröstningen eventuellt måste skjutas upp.

Ryssland har fortfarande inte lyckats utveckla effektiva corona-virustest. När myndigheterna i Sankt Petersburg meddelade att alla invånare får testa sig för corona gratis vägrade klinikerna att ta emot några prover. Nyhetssajten Meduzas utsända försökte lämna ett prov på en klinik och fick beskedet att man saknar både test och andningsmasker.
Situationen i regionerna är med stor säkerhet betydligt sämre. På fredagseftermiddagen har enligt officiella uppgifter 253 personer i

Ryssland smittats med coronaviruset.
Anna-Lena Laurén

Observatörer förbjudna i omröstning om grundlag

LÖRDAG 21 MARS 2020

Den ryska oppositionen vill bojkotta den rådgivande folkomröstningen i april om landets nya grundlag. Det har visat sig att inga oberoende observatörer får delta, eftersom omröstningen inte faller under

någon vallag. Fältet är öppet för valfusk.

– Ingen av oss begriper hur det här valet ska genomföras, enligt vilken lagstiftning och hur rösterna ska räknas. När det gäller normala val finns en lag att hålla sig till, nu finns den inte och vi är helt utestängda från processen, säger Ksenina Voskoboj till DN per telefon. Hon är erfaren valobservatör i Moskva sedan flera år tillbaka.

En rådgivande folkomröstning den 22 april ska bekräfta parlamentets beslut att stryka Vladimir Putins tidigare mandatperioder som president. I praktiken kan han då sitta kvar som president fram till 2036.

I tidigare ryska val har funktionärerna ofta åkt fast för att de proppat valurnorna fulla med redan ifyllda valsedlar. Fusket har varit lätt att spåra tack vare oberoende valobservatörer.

Nu säger Centralvalnämndens ordförande Ella Pamfilova att vallagstiftningen inte berör denna ”unika händelse”.

Folkomröstningen är bara rådgivande och partierna har inte rätt att sända ut valobservatörer. Det är bara det Kremlvänliga så

kallade samhällsrådet som får ha valobservatörer närvarande.
– Presidentadministrationen har avskaffat det största hindret för att proppa urnorna fulla med färdigifyllda valsedlar, skriver Andrej Buzin i sociala medier. Buzin är medlem i styrelsen för valövervakningsorganisationen Golos. Golos, som är Rysslands mest kända valövervakningsorganisation, anser att omröstningen är olaglig. Dels har man klumpat ihop flera olika frågor i en och samma omröstning, till exempel den om att pensionen ska följa ett utbetalningsindex, med den om att Putins tidigare mandatperioder som president ska strykas. Enligt Golos borde det vara möjligt att rösta åtskilt på varje enskilt tillägg. Golos påpekar också att ingen rådgivande folkomröstning behövs när det gäller tillägg till grundlagen.
Aleksej Navalnyj, den mest kända oppositionsledaren, uppmanar i sin blogg väljarna att bojkotta valet.
– Det är olagligt att rösta om en massa olika ändringar samtidigt. Jag uppmanar er att i stället rösta i kommunalval där man verkligen kan påverka genom att rösta bort

(Putinpartiet) Enade Ryssland, säger Navalnyj.
Anna-Lena Laurén

Mardrömmen blir ett faktum när smittan når grekiska flyktingläger

LÖRDAG 21 MARS 2020

Frågan är snarast när – inte om – coronasmittan når flyktinglägren på de grekiska öarna. I miljöer där det saknas tvål, vatten och grundläggande

vård kan effekten bli katastrofal.
Grekland har nu skurit av lägren från omvärlden. Men det gör förhållandena där värre.
I ett läge där människor även i Europas rikaste länder hotas av pandemin kan det vara svårt att ta till sig vilken förödande effekt det nya coronaviruset kan få när det når kontinentens kanske mest utsatta miljöer: flyktinglägren i Egeiska havet.
Här, på de grekiska öarna Lesbos, Samos, Chios och Kos, lever tiotusentals människor näst intill utan skydd mot viruset.
Än finns inga konstaterade fall av coronasmittan i lägren. Men bland lokalbefolkningen på Lesbos upptäcktes ett första fall redan den 8 mars, en 40-årig kvinna som besökt i Israel och Egypten. Hon sitter nu i karantän.
Moria, det ökända flyktinglägret på ön som är Europas största, byggdes för 3 000 invånare men är i dag hem för mer än 20 000.
Uppmaningar att tvätta händerna och hålla ”social distans” kommer sedan flera veckor från myndigheter i hela Europa.
Men hur ska man kunna följa sådana råd på en plats som Moria,

där det i stort sett saknas tvål, där 1 300 människor delar en enda vattenkälla, där det går 160 på varje toalett och där de flesta bor i enkla tält, ofta fem–sex personer i olika åldrar på ett par, tre kvadratmeter.
Florian Westphal, ordförande i tyska Läkare utan gränser, MSF, säger till Deutsche Welle att Moria är ”en idealisk grogrund för snabb spridning av virus”.
– Det är omöjligt för folk att vidta de mest grundläggande hygieniska försiktighetsåtgärder. Och det är oroande eftersom det innebär att de inte kan göra något för att stoppa spridningen av viruset om det kommer till lägret.
För några dagar sedan beslutade den grekiska regeringen att i praktiken skära av lägren från omvärlden, till att börja med under en månad.
Ingen tillåts ta sig ut ur flyktinglägren, och ingen utom den mest nödvändiga personalen får ta sig in. Under de två kommande veckorna ska flyktingarna inte heller röra sig inom lägren.
Alla aktiviteter som skolundervisning och motion förbjuds, liksom alla möten

inomhus. Det kommer också att ske daglig desinficering av sådant som dörrhandtag.
Nu är just dörrhandtag något som de allra flesta av Morias invånare sällan kommer i kontakt med, eftersom de bor i tält eller ibland ute i det fria.
Mer allvarligt är att den redan extremt bristfälliga vården i lägren nu blir ännu sämre, eftersom de flesta av de grekiska och utländska volontärer som har stått för den inte får tillträde.
Grekland har hittills registrerat sju döda i covid-19. Men antalet smittade stiger snabbt och regeringen är i full färd med att sätta in skarpa åtgärder liknande dem som har införts i Italien.
På de flesta av de många öarna i Egeiska havet finns ännu inga konfirmerade fall av smitta. Men oron är stor för att coronaviruset ska ta sig dit med utländska turister eller atenare som söker skydd i sina sommarbostäder.
Men de öar många ser som fristäder kan plötsligt förvandlas till dödsfällor om pandemin når dem.
På fredagen meddelade regeringen att bara permanentboende och

varutransporter får ta sig till de egeiska öarna, samtidigt som alla utomstående uppmanas att lämna dem. Regeln gäller från klockan 6 på lördagsmorgonen.

– Ju mindre en ö är dit folk söker sig, desto svårare är det att få vård om man blir sjuk, om inte omöjligt, sa sjöfartsministern Giannis Plakiotakis i ett tv-sänt uttalande.

Detsamma gäller i högsta grad invånarna i flyktinglägren. MSF och andra organisationer kräver nu att de evakueras och att invånarna transporteras till fastlandet.

Detta har regeringen tidigare lovat göra. Men att det skulle ske nu, mitt i coronakrisen, verkar inte troligt.

Ingmar Nevéus

Oppositionen rasar mot Netanyahus nya manöver

LÖRDAG 21 MARS 2020

Premiärminister Benjamin Netanyahus nationalistfront blockerar valet av ny talman och nya utskott till det parlament som valdes för drygt två veckor sedan. Enligt oppositionen och juridiska experter missbrukar regeringen coronapandemin för att lamslå knesset, sätta demokratin ur spel och skydda sin ledare mot åtal.

Jerusalem.

Det israeliska parlamentets, knesset, talman Yuli Edelstein från premiärministerns parti Likud, slår ifrån sig anklagelserna om en parlamentarisk kupp:

– Knesset fungerar visst, men de nya hälsovårdsdekreten hindrar oss att fylla salen och vissa saker tar längre tid än annars.

Få bedömare tvekar: Edelstein är under oerhörd press från

”Balfour” – premiärministerns residens ligger på Balfourgatan i Jerusalem, där hans hustru Sara och hans son Yair spelar viktiga roller.
Det finns många motiv för Netanyahu att hindra knesset från att komma i gång med sitt arbete. Det viktigaste är detta: Oppositionen, som knappt är enig om någonting, står beredd att lägga fram ett lagförslag som skulle diskvalificera brottsmisstänkta och straffade politiker som regeringschefer. En sådan lag vore ett dödligt hot mot Netanyahus karriär.

Korruptionsrättegången mot honom, som skulle ha börjat i tisdags, sköts upp efter att justitieministern med ett dekret förbjudit alla rättegångar med hänvisning till smittrisken. Detta dekret, och många andra som utfärdats under krisen, sker utan någon parlamentarisk översyn. Allra mest kontroversiellt är regeringens uppdrag åt underrättelsetjänsten Shabak att spåra alla covid-19-smittade via deras telefoner för att kunna se vilka personer som varit i närheten av dem.

Knesset, som i vanliga fall skulle ha berett och godkänt krisåtgärderna, kommer inte igång förrän dess så kallade ”procedurutskott” träder till. Detta utskott måste också vara beslutsmässigt för att val av ny talman skall kunna ske.
Författningsexperten och juridikprofessorn Suzy Navot menar att regeringens agerande är författningsvidrigt:
– Det som sker nu är i strid med alla regler. Jag säger detta med tungt hjärta, men det är ett faktum.

Det gynnar regeringen och underlättar dess agerande att de senaste smittskyddsåtgärderna omöjliggör demonstrationer.
På torsdagen hindrade polisen en karavan av bilförare som körde från Tel Aviv mot knesset i Jerusalem, en vanlig typ av demonstration i Israel och den enda gemensamma aktion som går att genomföra under rådande förhållanden. Från många balkonger hänger svarta flaggor jämte Israels flagga, för att signalera den överhängande faran för demokratin.

Nästan varje kväll sedan coronakrisen blev akut framträder premiärminister Benjamin Netanyahu på bästa sändningstid i landets tre tv-kanaler. Hans framträdanden är oerhört känsloladdade och skickligt genomförda, en balansgång mellan domedags-scenarier och betryggande budskap om samling under en rutinerad fadersgestalt. Intrycket hamras in av Netanyahu som den ende relevante ledaren i en mörk tid, trots att oppositionsledaren Benny Gantz i veckan fick i uppdrag att bilda ny regering. För många ter sig Netanyahus agerande som höjden av cynism, men mycket tyder på att det går hem opinionsmässigt. Under förhandlingarna om en möjlig samlingsregering mellan Netanyahus och Gantz representanter är polis- och justitieportföljerna stötestenar. Oppositionen vill skaffa sig kontroll över dessa departement för att sätta stopp för de senaste årens drastiska ingrepp i rättsapparaten och hindra Netanyahu från att från kulisserna manipulera sin egen rättegång, om och när den blir av.

Premiärminister Netanyahu anklagas av oppositionen för att sätta demokratin ur spel med coronakrisen som förevändning.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Fakta. Åtalad på tre punkter

Benjamin Netanyahu åtalades i december på tre punkter, bland annat för mutbrott och bedrägeri. Han skulle ha ställts inför rätta i veckan, men hans förtrogne, justitieminister Amir Ohana, förbjöd alla rättegångar med hänvisning till smittrisken.

Netanyahu laborerar med två metoder för att slingra sig undan åtalet: Antingen genom en lag som ger honom immunitet; eller också genom att via nya utnämningar skaffa sig kontroll över riksåklagarämbetet och upphäva åtalet.

Högsta dödssiffran under ett dygn i Italien

LÖRDAG 21 MARS 2020

I Italien har ytterligare 627 personer avlidit i covid-19. Antalet döda är det högsta som registrerats under ett dygn i landet sedan virusutbrottets början.

I Storbritannien stängs alla pubar, restauranger och kaféer med omedelbar verkan.

I Italien, som är det värst drabbade landet i Europa, har nu fler än 4 000 personer avlidit av sjukdomen. Av dem har 2 549 avlidit i den värst drabbade regionen Lombardiet i norr. Sammanlagt 47 000 personer i Italien har bekräftats vara smittade med viruset.

I Storbritannien uppmanar premiärminister Boris Johnson befolkningen att inte gå ut.

– Vi säger åt kaféer, barer och restauranger att stänga i kväll, så

fort de rimligen kan, och att inte öppna i morgon, sa Boris Johnson på fredagen.
– Det kan kännas frestande att gå ut i kväll, men snälla – gör inte det. Du kanske tror att du är oövervinnelig, men kom ihåg att du kan vara en smittbärare. Jag inser att det vi gör är extraordinärt. Vi fråntar det fria brittiska folket dess urgamla, omistliga rätt att gå till puben. Jag kan förstå vad folk känner inför det.
Det nya påbudet gäller också nattklubbar, teatrar, biografer, gym och andra verksamheter som samlar många människor. Livsmedelsbutikerna omfattas inte och hämtmat kommer fortfarande att tillåtas.
Samtidigt meddelade finansminister Rishi Sunak att landet inför en variant av korttidspermitteringar, där staten står för 80 procent av den anställdes lön (med ett lönetak på 2500 pund) om personen inte kan arbeta på grund av hälsokrisen.
167 människor har avlidit i Storbritannien. Ytterligare 39 dödsfall bekräftades på fredagen.
I USA beordras alla som bor i delstaterna New York och

Kalifornien – omkring 60 miljoner människor – att stanna hemma från sina jobb. De enda som undantas är personer som anses ha samhällsbärande arbeten.

– Detta är inte en frivillig åtgärd. Antalet smittade ökar snabbt och belastar sjukvårdsystemet så mycket att vi inte kan få fram fler intensivvårdsplatser med respiratorer, sa New Yorks guvernör Andrew Cuomo (D) som också uppmanade alla över 70 år att hålla sig inomhus så mycket som möjligt.

Omkring 14 000 personer i USA har bekräftats smittade med coronaviruset. 200 har avlidit.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Kris i New York – företag och industrier stängs

LÖRDAG 21 MARS 2020

Delstaten New York stänger från och med söndag alla företag och industrier utom sådana som betecknas som samhällsnödvändiga. Det beslutade delstatens guvernör Andrew Cuomo på fredagen.

– Detta är inte en frivillig åtgärd, sa Cuomo.

Beslutet gör att delstaten stänger stora delar av sin verksamhet och hundratusentals människor inte längre får gå till jobbet.

– Enbart samhällsnödvändiga företag och industrier kan ha personer på plats och fortsätta fungera. I dag har vi beslutat att övrigt måste stanna hemma, sa New Yorks guvernör Andrew Cuomo (D).

– Detta är inte en frivillig åtgärd, jag skojar inte. Antalet smittade går upp snabbt och har belastat sjukvårdsystemet så mycket att vi

inte längre kan få fram fler intensivvårdsplatser med respiratorer.
– Den som bryter mot detta kommer att straffas.
Andrew Cuomo vädjade också till industrin om att hjälpa till med nödvändig sjukvårdsmateriel. Detta inför ”ett sjukvårdssystem som kan bli överbelastat”, sa Cuomo.
– Respiratorer, respiratorer, respiratorer. Vi behöver dem nu. Vi köper gärna från dem som har sådana över. Respiratorer är för det här kriget vad missiler var under andra världskriget.

Delstaten New York har nu 7 102 bekräftade fall och har därmed nästan hälften av USA:s bekräftade fall.
Clas Svahn

Jared Diamond. ”Viruset är här för att stanna, men det kommer inte slå ut vår civilisation”

LÖRDAG 21 MARS 2020

Författaren och historikern Jared Diamond har ägnat sitt yrkesliv åt att visa hur - epidemier, krig och katastrofer ritar om vår världskarta. I två decennier har han envist varnat för att Kinas öppna marknader för vilda djur kan sprida dödliga virus globalt. Boklördags Martin Gelin träffar honom i ett bedrägligt paradisiskt Los Angeles.

På några veckor förändrades allt. Först stängde Wuhan ner. Sedan Norditalien. Snart var världens mest levande metropoler – Paris,

New York, San Francisco – ödsliga, tomma på bilar och folk. Vi gnuggar oss i ögonen för att förstå hur den här mardrömmen har blivit verklig.
Det kan dröja ett år innan det finns ett vaccin mot det nya coronaviruset. Det lär dröja minst lika länge innan vi får läsa genomtänkta böcker som förklarar hur vi kunde hamna här. Så länge kan vi återvända till klassikerna.
Under en reportageresa i Los Angeles i mitten av februari hör jag av mig till Jared Diamond. Han är en berömd författare och historiker, med geografi och epidemier som specialkunskap. Han bjuder hem mig till sitt hus i västra Los Angeles.
Jag vill träffa Diamond för att han har skrivit en av de mest relevanta böckerna man kan läsa den här våren. Men det är ingen ny bok. Hans moderna klassiker ”Guns, germs and steel” gavs ut i USA för 23 år sedan och översattes strax därpå till svenska, som ”Vete, vapen och virus”.
Det var ett ödmjukt försök att förklara hela vår civilisations historia på 446 sidor, ”en kort sammanfattning av

mänsklighetens historia under de senaste 13 000 åren” som undertiteln lyder. Boken tilldelades Pulitzerpriset och skapade en ny genre av populärvetenskaplig litteratur: ambitiösa, sakkunniga men pedagogiska böcker som försöker förklara världens historia med en rad behändiga teorier.
Yuval Noah Harari, som sålt drygt fem miljoner exemplar av ”Sapiens”, har sagt att det var Diamond och specifikt ”Guns, germs and steel” som fick honom att bli författare. ”Den förändrade mitt liv”, sade Harari om boken i en intervju häromåret.
”Guns, germs and steel” gjorde Diamond till en global akademisk stjärna. Tidningen Foreign Policy satte honom på nionde plats på en lista över världens mest inflytelserika offentliga intellektuella. Hans klassiker ger oss ett historiskt perspektiv på det kaos som nu präglar den globala responsen på det nya coronaviruset. I boken beskriver Diamond bland annat hur pandemier, med jämna mellanrum, ritat om vår världskarta.

När den spanska erövraren Hernán Cortés anlände till nuvarande Mexiko på 1500-talet förde hans fartyg med sig smittkoppor och en rad andra smittsjukdomar som tog död på omkring nittio procent av befolkningen på de amerikanska kontinenterna under det kommande århundradet. 187 miljoner människor dog efter att smittorna spred sig från europeiska djur till ursprungsbefolkningen här.
– Den främsta faktorn i den europeiska erövringen var att nästan hela ursprungsbefolkningen dödades av europeiska smittor. Det berodde på att européerna hade levt nära boskap under tusentals år och utvecklat en immunitet mot de här smittorna, som inte fanns bland befolkningen på de här kontinenterna. Då som nu handlar det om smittor som hoppar från däggdjur till människor, säger Jared Diamond.
Det är den 20 februari när vi ses. De första amerikanska dödsfallen av det nya coronaviruset har rapporterats i USA, i delstaten Washington och här i Kalifornien. Men människor träffas fort-

farande. Kraven på social distans är ett par veckor bort.
Jared Diamond tar emot mig i en lång ullcardigan och lurviga tofflor, med skepparkrans som ramar in ett vänligt ansikte. Accenten bär extremt tydliga spår av uppväxten i Boston. Han är 82 år gammal och ser ut som sinnebilden av en pensionerad collegeprofessor, men arbetar fortfarande heltid som lärare på UCLA och skriver en ny bok ungefär var tredje år.
Villan där han bor med sin fru ligger i en lummig och sval dalgång mellan Bel-Air och - Beverly Hills, på kullarna väster om Los Angeles. På vägen dit susar jag förbi Oprah Winfreys hus, vidsträckta golfbanor och hotell där det kostar tusen dollar per natt att sova. Det doftar av - kaprifol och blomstrande körsbärsträd. Vid köksfönstret glimrar det till då och då av en färggrann kolibri.
Det är nästan svårt att ta in att världen på samma gång kan vara så här vacker och samtidigt så grotesk. När Jared Diamond går och hämtar ett par böcker sneglar jag snabbt på nyhetsflödet och möts av rubriker som skulle ha

varit omöjliga att acceptera för ett par månader sedan, en glimt av katastrofen som sprider sig som smältande lava över planeten.
Jared Diamond poängterar att vi bör se det här viruset som en varning.
– Jag tror inte det kommer bli lika illa som influensan 1918, men sedan dess har vi en årlig influensavåg som dödar tusentals. Även det här viruset är här för att stanna. Men det kommer inte slå ut vår civilisation, säger han.
Den befogade oron över vardagen med det nya coronaviruset har varit så omfattande de senaste veckorna att vi knappt har hunnit reflektera över virusets ursprung. Högerpopulister med dunkel agenda har börjat tala om ”det kinesiska coronaviruset” i hopp om att väcka liv i främlingsfientliga impulser, eller mobilisera ett motstånd till global rörlighet. Men bland forskare och epidemiologer förs en annan, mer saklig diskussion om hur vi framöver bör reglera de öppna - djurmarknader som kan ha orsakat viruset.
Jared Diamond är en av många experter som länge har varnat för risken att nya virus sprids från de

öppna marknaderna för vilda djur, som finns över hela världen men är särskilt vanliga i kinesiska storstäder.

– Det är inte bekräftat att det här kom från djurmarknaderna i Wuhan, men det råder inget tvivel om att det kommer att spridas nya virus så länge Kina fortsätter tillåta öppna djurmarknader. De har länge varit en katastrof som bara väntar på att inträffa, säger han.

– Om man försökte skapa optimala omständigheter för att sprida ett dödligt virus i Kina så är den säkraste metoden att samla in vilda djur från landsbygden och sälja dem på en marknad i en trångbodd storstadsmiljö. Det är helt enkelt de perfekta omständigheterna för att få ett virus att hoppa från djur till människor, precis som med smittkoppor, aids, sars och svininfluensan. Det hoppar från ett däggdjur till ett annat, säger han.

Kinas regering, som först försökte undvika att erkänna att viruset haft sitt ursprung där, vidtog i mitten av februari en rad historiska åtgärder när de började genomföra strikta regleringar av

dessa populära djurmarknader. Experter som Jared Diamond har argumenterat för detta i två decennier.
– De borde givetvis ha stängt djurmarknaderna redan efter sars-epidemin 2003, men de har förblivit öppna.
Det vi ser nu är förmodligen konsekvenserna av det. Vilda djurmarknader finns överallt i världen men de är särskilt stora i Kina, samtidigt som deras städer är enorma och trångbodda, vilket gör det svårare att stoppa spridningen av virus. Om inte Kina tar hårdare tag mot djurmarknaderna framöver råder det inga som helst tvivel om att det kommer att uppstå nya epidemier. Nästa gång kan det bli ännu värre – hundratals miljoner kan dö och den globala ekonomin kan kollapsa för decennier framåt, säger Jared Diamond.
Han känner dock visst hopp över att den kinesiska regeringen och en rad andra östasiatiska länder tycks ha stoppat, eller i alla fall kraftigt saktat ned, virusets spridning. Detsamma kan inte sägas om USA. Hälsoexperter på Harvard varnade i veckan för att

landet är på väg att bli ”nästa Italien”.
Jag frågar honom hur han ser på den amerikanska regeringens respons såhär långt. Han väger orden försiktigt och svarar till slut med den sakkunniges typiska underdrift.
– Otillräcklig.
Donald Trumps administration ägnade två månader åt att tona ner krisens allvar, i hopp om att undvika ekonomiska konsekvenser. I februari betonade Vita huset vid ett dussintal - tillfällen att viruset inte kommer att orsaka några större problem i USA. ”Håll er bara lugna. Det kommer försvinna”, sade Trump så sent som den 10 mars. Dagen därpå såg vi det största börsraset i USA sedan 1987. Snart offentliggjorde Imperial College i London en prognos som varnade för att två miljoner amerikaner kan dö av viruset om inte drastiska åtgärder vidtas.
Det är svårt att greppa denna nya verklighet samtidigt som vardagen utanför fönstret ser ut som vanligt. Vi tar en promenad ut i - Jared Diamonds trädgård. Bortom en rustik liten swimmingpool och en allé av blomstrande rosen-

buskar gömmer det sig en nybyggd stuga, med robusta väggar, utan fönster. Det är familjens bunker, att fly till när nästa skogsbrand inträffar.
– De senaste bränderna här i bergen var bara en kilometer bort. Så vi byggde den här bunkern med eget vatten, el och mat för en månad, säger han.
I Kaliforniens paradis tycks det ofta lura en fara runt hörnet. Det är ett tema som återkommer i så mycket av litteraturen och berättelserna härifrån att det blivit en kliché. Men de senaste årens bränder här var så allvarliga att allt fler även här, i de mest välbärgade delarna av Los Angeles, börjar ifrågasätta vardagens trygghet.
– Kaliforniens kultur har alltid präglats av en paradox. Å ena sidan finns en grundläggande optimism, en tro på att det bara blir bättre och bättre. Samtidigt finns en bred medvetenhet om att katastrofer inträffar här regelbundet. Jordbävningar, bränder, jordskred, tsunamivågor. Vi ser på framtiden som något ljust och behagligt, men med de här ständiga små avbrotten för ofattbara katastrofer.

Jared Diamond säger att oron över coronaviruset givetvis är befogad, men poängterar att det värsta hotet mot mänskligheten fortfarande är klimatkrisen.
– Viruset har en begränsad dödlighet. Klimatkrisen kan bokstavligen döda oss allihopa. Det är inget snack om att det fortfarande utgör det värsta hotet. Det är bra att folk köper skyddsmasker mot coronaviruset, men de borde även köpa masker mot kolkraften. Japan gick nyligen ut med att de öppnar 20 nya kolkraftverk. Det kommer nog att döda fler än som dör av viruset i Japan, säger han.
När vi promenerar nerför kullen, mot staden, berättar han att han kommer att rösta för en ny klimatpolitik i presidentvalet i november.
– Jag tror inte att USA kommer att vidta verkliga åtgärder mot klimatkrisen förrän fler börjar lida av konsekvenserna, i hela landet, inte bara här i Kalifornien. Det här blir nog det sista presidentvalet där klimatet inte är huvudfrågan. I alla framtida val kommer det att vara det.

Martin Gelin

Jared Diamond.

Född 10 september 1937 i Boston. Utbildad på Harvard University och Trinity College. Författare och historiker med fokus på geografi, antropologi och globala epidemier. Boken ”Guns, germs and steel”, utgiven i Sverige som ”Vete, vapen och virus”, tilldelades Pulitzerpriset. Diamond har även tilldelats - MacArthur Genius Grant och USA:s National Medal of Science. Undervisar i geografi på University of California i Los Angeles och LUISS Guido Carli i Rom.
Övriga böcker i urval: ”The third chimpanzee” (1991), ”Collapse” (2005), ”The world until yesterday” (2012) och ”-Upheaval” (2019).

Cannesfestivalen ställs in i maj

LÖRDAG 21 MARS 2020

Filmfestival. Med anledning av coronakrisen beslutade festivalledningen på torsdagen att inte arrangera festivalen under de planerade datumen mellan den 12 och den 23 maj. I stället överväger ledningen flera olika alternativ, däribland att skjuta fram festivalen till månadsskiftet juni/juli i sommar.

”I dessa tider av global hälsokris går våra tankar till offren för covid-19 och vi vill uttrycka vår solidaritet med alla dem som för en kamp mot sjukdomen”, skrev Cannes filmfestival i ett pressmeddelande på torsdagskvällen. DN

Angela Gui: De sa att det var goda nyheter, men att min pappa först måste dömas till några år i fängelse

LÖRDAG 21 MARS 2020

Angela Gui har tvingats lägga om sitt liv. Hennes far, den svenske förläggaren Gui Minhai, har dömts till tio års fängelse i Kina. För DN:s Torbjörn Petersson berättar Angela Gui för första gången om hur personer försökt skrämma henne och varför tystnad aldrig har varit ett alternativ.

Nu väntar en unik rättegång där en svensk ambassadör står åtalad för att ha gått Kinas ärenden.

Året är 1988 och Gui Minhai är 24 år när han tar transsibiriska järnvägen från Peking till Moskva. I Moskva säljer han sina skor för att ha råd med biljetten som tar honom vidare till Sverige.
Han hade fått erbjudande om att studera vid Göteborgs universitet, där han med tiden tar en examen i historia och börjar doktorera. Parallellt jobbar han som städare på en kinarestaurang. Efter massakern i Peking 1989 får han permanent uppehållstillstånd i Sverige och blir senare svensk medborgare.

Han gifter sig och dottern Angela föds 1994. I traditionella kinesiska namn står efternamnet alltid först, som i Gui Minhai. Men Angela Gui som alltså föddes i Sverige skriver namnet på västerländskt vis.
I slutet av 1990-talet lämnar han Göteborg. Han startar då ett företag ihop med andra för att introducera grön luftreningsteknik från Sverige i Kina.
– Det gick inte bra, för det var ingen som var intresserad av det i Kina på den tiden. Senare flyttade

han till Tyskland, säger Angela Gui.
När hon är fem år gammal bor hon själv ett år i Kina hos sina släktingar.
– Annars bodde jag med min mamma i Göteborg. Jag reste till Tyskland och hälsade på pappa ibland och när jag blev äldre reste jag till Hongkong när han hade flyttat dit. Vi sågs någon gång om året. Annars hördes vi på telefon. Han undrade hur det gick för mig i skolan och så.
Det var under tiden i Tyskland som hennes far började skriva böcker.
– Jag var tonåring och inte så intresserad, men han kunde berätta när en bok sålt väldigt bra, och jag visste att han var verksam i rörelsen av exil-kineser, och reste till Indien och hade träffat Dalai lama.
När Angela Gui blir äldre och intresserad av mänskliga rättigheter arbetar hon som volontär för Amnesty International.
– Då sa han åt mig att vara försiktig och inte gå med i protester mot Kina. Han sa att han trodde att konsulatet hade koll och då kunde det bli problem

om jag ville åka och träffa farmor och farfar, säger hon.
Julen 2014 är senaste gången hon träffade sin pappa. Hon reser då först till Hongkong, där han flera år tidigare hade startat sitt bokförlag Mighty Current och en bokhandel ihop med fyra kollegor. Far och dotter reser sedan vidare till Thailand och firar jul i lägenheten i semesterorten Pattaya i Thailand.
– Det var väldigt fint.
Drygt nio månader senare är det från den lägenheten hennes far försvinner.

○ ○ ○

Bostaden på 17:e våningen i den thailändska semesterorten har strålande utsikt mot havet. Det var här han ibland satt och skrev böckerna som irriterade ledarna i Kommunistpartiet i Peking. På morgonen den 17 oktober 2015 hade Angela Guis pappa gått till en affär för att handla mat. När han återvänder väntar en man vid grindarna till bostadsområdet, en man som tidigare hade hörts tala kinesiska i sin mobiltelefon.
På övervakningskameror syns kort senare hur de båda männen

åker i väg i en bil. Den svenske förläggaren förs ur landet utan spår vid den thailändska gränskontrollen. Han hålls sedan fängslad i Kina i fyra år, utan att dömas.
Det strider till och med mot Kinas egen lag.
Under tiden tvingas han tre gånger erkänna olika brott i kinesisk tv.
Första gången handlar det om en bilolycka med dödlig utgång. Gui Minhai ber svenska myndigheter att inte blanda sig i saken. Andra gången gäller det distribuering av olaglig litteratur i Kina och att han skulle ha förpackat böckerna så att de inte syntes på tullens radar.
Tv-sändningarna användes som en skampåle och har jämförts med Stalins skenrättegångar i Sovjetunionen. När de började dyka upp 2013 var det som om den kinesiska kulturrevolutionens framtvingade bekännelser från 1960- och 70-talen hade kommit tillbaka i modern upplaga.
Gui Minhai var inte ensam om att visas upp i tv – en lång rad utpekade motståndare till Kommunistpartiet, sexköpare och drogmissbrukare, småtjuvar och helt oskyldiga drogs i smutsen.

Det hela var tänkt att statuera exempel.
Exakt vad Angela Guis pappa tvingats utstå under tiden i Kina är oklart. I det kinesiska systemet försvinner folk både före, efter och utan rättegång i irrgångarna av hemliga häkten och ”svarta fängelser” vid sidan av det officiella juridiska systemet.
I undersökningen ”Scripted and staged”, som analyserat 45 bekännelser mellan 2013 och 2018, bland dem Gui Minhais, framgår däremot hur det går till när kinesisk polis med hot och fysisk och psykisk tortyr tvingar personer till medgivanden framför tv-kameror.
Varenda person som intervjuades i undersökningen, som genomfördes av människorättsorganisationen Safeguard Defenders, sa att de hade pressats till sina erkännande av förhörsledare. Polisen hade skrivit manus i förväg och tagit befälet över tv-sändningarna. De regisserade framförandena och gav order om omtagning tills de var nöjda med resultatet.
En av de som vittnat i rapporten är svensken Peter Dahlin, en människorättsaktivist, som greps i

Peking den 3 januari 2016. Tre veckor senare dök han upp i kinesisk tv, strax efter att Gui Minhai hade gjort detsamma. För DN har Peter Dahlin berättat hur det gick till när hans erkännande spelades in. Det skedde i en möteslokal bredvid förhörsrummet i den lokal där han hölls i södra Peking.
När han leddes in i rummet såg han en journalist och en kameraman från den statliga kinesiska tv:n. Polisen hade på förhand gått igenom med honom vad han han skulle säga. Det var som en teaterföreställning där alla spelade roller. I inslaget på tv syns journalisten inte ens i rutan. Peter Dahlin fick svara på sju, åtta frågor. Han fick kommandon: sitt rakare, tala långsammare. Omtagningar gjordes tills alla var nöjda.
En mening i manuset löd:
Jag har sårat det kinesiska folket.
Det var pinsamt att säga tyckte Peter Dahlin, men det gjorde att han släpptes.
Gui Minhais bekännelser i tv bedöms ha varit minst lika iscensatta.

Hösten 2017 blir han sedan plötsligt frisläppt. Det visar sig snart att han inte är fri, men har hamnat i någon sorts kommunarrest i staden Ningbo i södra Kina.
Det var under den tiden Angela Gui senast hörde av sin far.
– Då hördes vi nästan varje dag. Vi pratade på en blandning av svenska, engelska och kinesiska och lite tyska som vi alltid har gjort. Han verkade ha mycket att berätta, som han inte riktigt kunde berätta.
I början sa han att han hade hyrt en lägenhet. Sedan visade det sig att det var något annat.
– Det blev nödvändigt att utveckla ett särskilt sätt att prata. Han kallade dem sina vänner. Jag tror inte de satt bredvid honom, men att det fanns avlyssning, säger - Angela Gui.
När han gick ut för att handla följdes han ofta av polisen.
– Under den perioden pratade han mycket om att han hoppades få komma hem och vad han då ville göra.

○ ○ ○

Den 20 januari 2018 befinner sig Gui Minhai på ett tåg mellan Shanghai och Peking. Den svenske förläggaren har sällskap av Sveriges generalkonsul i Shanghai Lisette Lindahl och ytterligare en svensk diplomat.
Vad som snart kommer att inträffa blir ännu ett lågvatten-märke i de diplomatiska förbindelserna mellan Sverige och Kina. Det leder till att Margot Wallström, Sveriges dåvarande utrikesminister, bryter den svenska tystnaden och kritiserar Kina för brott mot internationella regler.

När tåget närmar sig den kinesiska huvudstaden kliver nästan ett dussin civilklädda män ombord på stationen i staden Jinan.
Mitt framför ögonen på de svenska diplomaterna för de bort Gui Minhai.
Budskapet kan inte förmedlas tydligare: vi gör vad vi vill.
När Sverige protesterar svarar det kinesiska utrikesdepartementet att i Kina är det den kinesiska lagen som gäller.
Kinesiska tjänstemän förklarar senare för svenska diplomater att Gui Minhai är misstänkt för att ha

träffat dem och delat hemlig information med dem. Varför han som svensk medborgare inte skulle ha rätt att träffa de svenska diplomaterna framgår inte.
I samma stund som den svenske förläggaren förs av tåget försvinner han på nytt in i labyrinterna i det kinesiska rättssystemet. När han åter blir synlig sker det ännu en gång i en riggad tv-sändning.
Då säger han att han använts som en schackpjäs av Sverige för att skapa problem för Kina. Han anklagar Sverige för att ha förstört hans underbara liv. På bilderna ser det ut som att han tappat en tand.
Än i dag har Angela Gui inte sett något av inslagen med sin far.
– Jag har väl ingen lust med det. Jag menar, jag får frågor om det och jag känner att jag kan svara på dem, men det finns inget egenvärde i att plåga mig själv. Det är otrevligt om man till och med inte har en relation till personen som man tittar på.
Själv undrade hon – då som nu – när Sverige och EU ska reagera på riktigt. När officiella fördömanden ska följas upp av något som får det kinesiska kommunistpartiet att

förstå att allvarliga följder är att vänta.

○ ○ ○

Klockan närmar sig midnatt den 24 januari 2019 och i baren på Hotel Radisson i Stockholm tar en man som kallar sig affärsman fram en dator för att visa Angela Gui vilken fantastisk ekonomisk utveckling Kina genomgått.

John Meewella är en oftast leende lankesisk medborgare som vid sidan av den mystiske Kevin Liu från Kina säger sig vilja sy ihop en deal med Angela Gui gällande hennes far.

Din potential borde tas till vara på annat sätt än att du arbetar för medier, påpekar John Meewella. Där i baren erbjuder han den fängslade bokförläggarens dotter ett jobb i staden Nanjing i södra Kina. Angela Gui hade lockats till Stockholm efter ett telefonsamtal från Anna Lindstedt, den dåvarande svenske ambassadören i Kina.

– Hon sa: vi är inne på ett nytt spår i din pappas fall. Och det finns ett sätt som vi kan involvera näringslivet. Därför finns det personer som jag vill att du ska träffa, återberättar Angela Gui

ambassadörens ord ett drygt år senare.
– Hon sa att de hade kollat upp min profil på internet och ville att jag skulle skicka ett cv till dem. Jag förstod inte varför, jag tyckte det var märkligt, men jag litade på Anna, som jag då hade en del kontakt med. Jag litade på att hon ville mig väl, säger Angela Gui.
En annan egendomlighet var att de i Stockholm pratade väldigt mycket om att de ville ge henne ett jobb och hon förstod inte vad det hade med hennes pappa att göra.
– Det tog en och en halv dag innan det började framgå för mig varför jag var där, säger hon.
När Angela Gui anländer till Sheraton vid lunchtid den andra dagen i Stockholm möts hon på nytt av den leende lankesiske affärsmannen. Den här gången säger han att hans kollega Kevin Liu sitter på Kinas ambassad med den kinesiska ambassadören som har direkt kontakt med Peking på telefonen.
Kevin Liu presenteras för henne av Anna Lindstedt som en pålitlig person med goda avsikter. En man som inte bara arbetar med

affärer och vetenskap – han har också introducerat nyckelharpan i Kina – och jobbar med att stärka förbindelserna mellan Kina och Sverige. Han älskar Sverige, förklarar ambassadören.
Men i Säpos förhör med Anna Lindstedt framgår att hon inte känner till hans bakgrund så noga. Inte inom vilket område han har sin professur. Inte hur han byggt upp sin förmögenhet eller vilka förbindelser han egentligen har med uppsatta medlemmar i det kinesiska kommunistpartiet.
I förhören visar det sig också att Kevin Liu tidigare nekats visum till Sverige under flera olika identiteter. Och hållit sig med en mängd olika alias.
– De sa att det var goda nyheter, men att min pappa först måste dömas till några år i fängelse, och därför skulle det bli en rättegång, rekapitulerar Angela Gui.
Hon berättar att hon sa till Anna Lindstedt, som var med vid mötet, att hon inte tyckte det var någon bra idé att provocera fram en rättegång eftersom det efter en rättegång skulle bli svårare att påverka möjligheterna att få hennes pappa frigiven.

På eftermiddagen får den vanligtvis leende lankesiske affärsmannen något bistert i blicken.
Han säger att kinesiska myndigheter är arga på Angela Gui eftersom det som stått i svenska medier kommer från henne. Hon blir uppmanad att inte bara själv hålla tyst om sin pappas fall, utan även aktivt arbeta för att tysta medier i utbyte mot att hennes far får en mildare behandling.
Enligt Angela Gui blir hon uppmuntrad av ambassadör Lindstedt att gå med på förslaget.
Själv ifrågasätter hon där på Sheraton varför två för henne okända personer som John Meewella och Kevin Liu ska lägga sig i saken.
– Sedan blev John Meewella väldigt arg på mig. Han började hota mig och sa: litar du inte på mig så kommer du aldrig att få träffa din far igen. Han uttryckte sig hotfullt och kränkande. Insinuerade att jag var dum i huvudet eftersom jag inte kunde använda min hjärna. Sa att han hade kommit dit för min skull för att få loss min far ur fängelset, och

att jag hade svikit honom, återger Angela Gui.
Det blir ingen gemensam middag den kvällen, som planerat.
Och i stället för att hålla tyst om mötet publicerar hon en genomgång av händelserna på sin blogg och Anna Lindstedt blir hemkallad från Peking.
Det är mötet på Sheraton som lett till det rättsliga efterspelet mot den tidigare svenska ambassadören. Hon har åtalats för egenmäktighet vid förhandling med främmande makt, ett åtal som i Sverige saknar motstycke i modern tid.
DN har sökt Anna Lindstedt för en kommentar till Angela Guis utsaga att hon blev uppmuntrad av ambassadören att godta dealen på Sheraton. Lindstedts advokat Conny Cedermark har svarat att hon kommer att redogöra för vad som hänt under rättegången.
Enligt förundersökningen har Anna Lindstedt förnekat att hon lett några förhandlingar i syfte att få Gui Minhai frigiven.
I ett upprop som gjordes på DN Debatt tidigare i år framförde en rad av före detta ambassadörer tanken att en ambassadör måste kunna få använda sig av kreativa

metoder för att finna lösningar på svåra konsulära fall.
– Det verkar som om det är en utbredd uppfattning att mötet på Sheraton handlade om ett genuint försök från alla inblandade att få till en frigivning av min far. Som jag förstod det var det aldrig aktuellt, säger Angela Gui.
För henne såg det hela i stället ut som något hon hade sett tidigare.
– Sättet som de två affärsmännen talade om vilka kontakter de hade på Kinas ambassad i Stockholm. Och därifrån vilken nära förbindelse som fanns med Peking. Och kraven de ställde – det talade om för mig att syftet från deras sida aldrig var att att min pappa skulle släppas, utan att de ville åstadkomma en deal, som skulle tjäna Kinas syften, beskriver Angela Gui.
Hon påpekar att hon inte tvivlar på att Anna Lindstedt var djupt engagerad i fallet och själv trodde att mötet skulle ge resultat. Hon misstror inte hennes genuina intresse av en lösning.
– Inte bara för min skull och för att jag skulle få det bättre, utan också för att hon verkligen ville att min far skulle bli fri, säger Angela Gui.

Problemet, tycker hon, ligger inte i kreativa diplomatiska lösningar.

– Problemet är att Anna Lindstedt utan att göra någon särskilt noggrann bakgrundskontroll, måste man anta, och utan att göra en ordentlig riskbedömning, måste man också anta, har bytt sida och lånat ut sig till kinesiska intressen. Och även aktivt dragit in mig på oärliga och oklara grunder, säger Angela Gui.
Det som hände, tycker hon, föll in i en större och välbekant struktur.
○ ○ ○
Kina spelar på utländska diplomaters fåfänga.
Syftet är att odla förhållanden med främmande länders ambassadörer så att de blir mer benägna att visa förståelse för kinesiska intressen.
Metoden är inte ny och slutsatsen drogs på nytt när Kanadas ambassadör i Peking tvingades avgå, en händelse som i tid sammanföll med mötet på Sheraton i Stockholm.
John McCallum hade utmärkt sig för kommentarer om den kinesiska finanschefen i telecombolaget Huawei som hölls

i Kanada på anmodan av USA. Ambassadörens åsikter gick på tvärs med Kanadas officiella hållning och lät mer som något som hade formulerats i Peking. Sedan skandalen briserat vittnade flera tidigare Kina-ambassadörer om Kinas väl beprövade strategi för att påverka toppdiplomater, från den stunden de sätter sin fot i Peking.

I spåren på skandalen intervjuade kanadensiska medier flera tidigare Kina-ambassadörer om saken. ”De övertygar folk genom att spela på deras fåfänga och få dem att tro att deras förmåga att hålla saker och ting lugna och problemfria är beviset för deras unika förståelse för Kina”, sa den tidigare kanadensiske ambassadören David Mulroney till tidningen The Star Vancouver. Jorge Guajardo, som var Mexikos ambassadör i Kina i sex år, beskrev hur nyanlända ambassadörer i början blir lagda på is av sina värdar. Först efter en tid får de långsamt tillgång till information och källor, förutsatt att de uppvisar vad de kinesiska värdarna menar tyder på en speciell förståelse för nyanserna och komplexiteten i Kina.

Ett typiskt kinesiskt tillvägagångssätt är att övertyga ambassadören från ett främmande land om att hans land inte handlar korrekt, och att det självklart bara är ambassadören som förstår hur det egentligen ska gå till.
John McCallum sade upp sig som ambassadör i Peking den 26 januari 2019, samma dag som mötet på Sheraton avslutades.
Angela Gui följde den internationella nyhetsrapporteringen.
– Det var många som var förvånade över hur han hade låtit sig manipuleras. Just därför tyckte jag att jag såg ett mönster, säger hon.

○ ○ ○

Under mötet i Stockholm växte ilskan i Angela Gui. Löftet om en rättegång med kortare straff för sin far litade hon inte på.
– Jag blev förbannad. Jag trodde inte på dem och det hela eskalerade när jag vägrade att göra som de sa. Då uttryckte sig en av dem extremt kränkande. Jag tyckte det var ett ruttet beteende, säger hon.

Därför tänkte hon att hon inte med gott samvete kunde hålla tyst om saken.
– Särskilt som jag då skulle göra precis som de sa, konstaterar hon.
Angela Gui berättar att hon bestämde sig någon gång mellan det första telefonsamtalet från sin far i fångenskap – det i november 2015 då han sagt att allt var okej och att hon skulle vara tyst – och det andra samtalet i januari 2016, då han för första gången hade framträtt i kinesisk tv med en framtvingad bekännelse.
– Då sa han också att jag inte skulle skapa någon uppmärksamhet och inte behövde berätta för någon, bara låta det vara så skulle allt lösa sig. Någon gång mellan de två samtalen bestämde jag mig för att ha som strategi att göra precis tvärtemot de instruktioner jag fick, säger hon.
Hon uteslöt också att den som talar för en regims intresse som Kinas skulle bry sig om att se till hennes önskemål.
Det var en blandning av att följa principen om att göra tvärtemot och av helig ilska som vägledde henne, säger hon. Och som i

förlängningen ledde fram till åtalet mot Anna Lindstedt. Angela Gui har talat med en ung kvinna från Kanada som befinner sig i en liknande situation som hon. Hennes pappa dömdes för flera år sedan till ett långvarigt straff av politiska skäl.

– Jag frågade hur hennes resa hade varit och hon sa att det är viktigt att inte fokusera så mycket på resultat, för du kan aldrig styra över vad regimer kommer att göra. Däremot är det viktigt att ha i åtanke vad syftet är med det man gör, säger Angela Gui.

Vad hennes far råkat ut för är saker som ingen tidigare drabbats av.

– Jag är inte säker på att jag kan påverka vad som händer min pappa, även om jag hoppas det, men jag vill inte att det här ska hända andra människor.

Hur vet du att du inte förvärrat situationen för din pappa?

– Det kan jag naturligtvis inte veta heller. Men tittar man historiskt på liknande fall som fått stor internationell uppmärksamhet, så har uppmärksamhet snarare hjälpt. Det viktigaste är att det

man gör är försvarbart för en själv.

Din far kanske aldrig blir frisläppt.

– Nej, men vi ska fortsätta att tala om det som hänt. För det är viktigt att vi infogar den konversationen i den naivitet som finns i omvärldens relationer med Kina, säger Angela Gui.

○ ○ ○

Två månader efter det omtalade mötet i Stockholm i januari förra året står en man utanför hennes lägenhet i Cambridge i Storbritannien och filmar in genom fönstret.

– Det var väldigt otäckt. Jag hade fått rådet att flytta av säkerhetsskäl efter händelserna på Sheraton, och det gjorde jag. Det kändes som en markering att de visste var jag bodde, säger hon. Hon har lärt sig känna igen strukturen.

– Jag har inte gått ut med det här tidigare av olika skäl, men det här är inte enda gången jag blivit utsatt för någon sorts skrämselpåverkan av personer som man får anta springer

kinesiska myndigheters ärenden, säger hon.
Första gången det hände var 2016.
Angela Gui skulle tala på bokmässan i Frankfurt om sin fängslade far och hon hade stämt träff med en person i förläggareföreningen som skulle hjälpa henne att finna sig till rätta.
– När jag kom dit stod en grupp människor som talade kinesiska och som tog kort på mig med en systemkamera. Sedan hoppade de in i en skåpbil med tonade rutor och åkte i väg.

Det var i början av hennes kampanj för att få sin pappa frisläppt.
– Jag var ganska ung då och hade inga kopplingar till Tyskland och var där bara i 24 timmar. Så det kändes svårt att ringa polisen och klaga på att någon hade fotograferat mig, säger hon.
Händelserna har fortsatt.
Senast i januari blev Angela Gui närgånget fotograferad av en man när hon skulle flyga från Heathrow i London.
Syftet vid samtliga tillfällen uppfattar hon var att hon skulle känna sig iakttagen.

En annan gång utsattes lägenheten som hon hyrde i Stockholm för ett inbrottsförsök. Det skedde i samband med ett möte hon hade med UD 2017.
– När jag frågade kunniga i min närhet sa de att det sannolikt var direkt riktat mot mig. Det där inbrottsförsöket var väldigt obehagligt. Då levde jag med en konstant känsla av att jag kanske skulle bli utsatt för någonting. Och jag visste inte vart jag skulle vända mig, säger hon och tystnar för ett ögonblick.
Intervjun sker över Whatsapp i tider av snabb spridning av det nya coronaviruset. Angela Gui håller sig hemma i lägenheten i Cambridge eftersom hon tillhör riskgruppen som kan bli allvarligt sjuk av den pågående smittan. Hon lider av en kronisk sjukdom, någon slags trötthetssyndrom. Det gör att när hon drabbas av en virusinfektion blir hon dålig under lång tid. Hon har lätt att dra på sig lunginflammation. Det gjorde det osäkert om hon skulle närvara i Stockholm under rättegången mot Anna Lindstedt, Sveriges tidigare ambassadör i Kina. Men nu har rättegången skjutits upp tills vidare på grund av covid-19.

○ ○ ○

Angela Gui är 26 år och doktorerar vid Cambridgeuniversitetet i medicinhistoria, närmare bestämt i lungsjukdomens historia, i termer av folkhälsokommunikation med särskild inriktning mot tuberkulos, upplyser hon.

Vad som sker med den pågående coronasmittan är i högsta grad därför intressant för hennes akademiska karriär.

Under de över fyra år som gått sedan hennes far kidnappades i Thailand av kinesiska agenter har hon kämpat för hans frigivning. Hon har vittnat inför den amerikanska kongressen. Hon har talat inför det brittiska parlamentet och hållit föredrag för FN:s människorättsråd.

Det första livstecknet hon fick av sin pappa efter att han försvunnit, telefonsamtalet från Kina i november 2015, tyckte hon var konstigt.

– Han sa att allt var okej och att jag skulle hålla tyst – och att han skickat lite pengar till mig, fast jag inte hade bett om några pengar. Det var suspekt, säger dottern.

Hon förstod att han var frihetsberövad.
Det är när Angela Gui adderat innehållet av de telefonsamtal som hon tidigare fick av sin far, men som hon inte längre får, där han alltid uppmanade henne till tystnad, med andra händelser som hon sett den underliggande strukturen.
Vid mötet på Sheraton i Stockholm försökte ljusskygga mellanhänder, sannolikt i tjänst för Kinas intressen, få henne att tiga.
Anhöriga till andra personer i världen som fängslats i Kina har vittnat om att de på liknande sätt pressats att hålla tyst.
Lägger hon till de gånger någon försökt skrämma henne med en kamera eller ett inbrottsförsök framträder konturerna av en modell som syns verka vid sidan av officiella kanaler.
Första gången i Frankfurt var hon däremot osäker på vad som hade hänt.
Nu när det sker förstår hon att det är planerat för att hon ska känna sig på ett visst sätt.
– De vill väl skrämmas och hoppas att det ska göra så att jag fattar ett beslut som gynnar dem.

Det vore konstigt om de lägger resurser om det inte gynnade deras intressen. Jag tror de hoppas på att jag ska tycka det blir för jobbigt… och blir tyst, säger hon.

Vad som hände på hotellet i Stockholm i januari 2019 har försenat Angela Guis studier.

– Jag har behövt lägga om mitt liv väldigt mycket efter Sheraton-händelsen. Det var ganska jobbigt och jag var ledig i fem månader. Jag har varit ledig i fem månader till inför rättegången. Men när saker nu händer mig, som när någon kom och filmade mig genom mina fönster, så vet jag vad jag ska göra, för jag har personer omkring mig som jag vet att jag kan kontakta – och så tar de tag i det, säger hon.

○ ○ ○

Den 25 februari kom beskedet att en domstol i Ningbo dömt Gui Minhai till tio års fängelse.

För underrättelser till främmande makt, löd det formella domslutet.

Samtidigt med domen meddelade kinesiska myndigheter att Gui Minhai inte längre är svensk, utan har blivit kinesisk medborgare.

Domen föll dagen efter att Angela Gui hade fyllt 26 år.
– Det var mitt i natten för mig och det var ett svårt besked, men jag var ju inte heller förvånad. En rättegång var det tal om redan på Sheraton och jag kan se att Kina har haft intresse av att hålla en rättegång för att kunna börja framträda som att det här är utagerat, säger hon.
Från Kinas sida har det funnits ett intresse hela tiden av att bli av med fallet. För då hoppas de kunna återuppta en mer normal relation med Sverige, tror Angela Gui.
– Att det sedan tog längre tid beror bland annat på att jag inte gjorde som de sa. Det har säkert funnits andra skäl också, men jag tror att det var därför som rättegången inte hölls förra året, konstaterar hon.
Det är en bisarr och skrämmande serie av händelser som drabbat hennes far. Till slut också meddelandet att han inte längre är svensk.
Ett svenskt medborgarskap kan bara sägas upp efter beslut av berörda myndigheter i Sverige. Och ingen svensk myndighet har tagit emot någon ansökan. Gui

Minhai är enligt svensk syn därför svensk, trots att Kina hävdar något annat.
Men eftersom kinesiska myndigheter påstår att Gui Minhai avsagt sig sitt svenska medborgarskap har de tagit sig rätten att stoppa möjligheten för svenska tjänstemän att besöka honom för att bestyrka att han av egen vilja vill bli kinesisk medborgare.
Det är en ny taktik som Kina testar för att slå ifrån sig internationell kritik och kringgå skyldigheter, i enlighet med Wienkonventionen, skriver Jerome Cohen, nestorn bland utländska bedömare av Kinas juridiska system, på sin blogg.
Vilken utlänning som helst som reser in i Kina riskerar att gripas och tvingas avsäga sitt medborgarskap och därmed alla rättigheter som ett utländskt pass normalt innebär. Det är konsekvensen av vad som nu hänt, argumenterar den amerikanske experten.
Gui Minhai skrev och gav ut böcker som var kritiska till den kinesiska ledningen. Det tror hans dotter fortfarande var

anledningen till att han och hans fyra kollegor blev utsatta.
Att hennes far förberedde en särskild bok om ledaren Xi Jinping och att det var anledningen till att bara han dömts till fängelse är däremot uppgifter som hon tillbakavisar.
Två av Gui Minhais kollegor som också kidnappades finns förresten i dag också på det kinesiska fastlandet, där de har sina familjer, men där ingen kan föra deras talan.
Angela Guis pappa sa ibland att han kände en säkerhet med ett svenskt pass.
– Och det är väldigt sorgligt att i efterhand tänka på det, säger hon, i ett av få korta svar under intervjun.
Bland reaktionerna på sin fars fall har hon ibland hört synpunkten att han hade kommit lindrigare undan om han hade varit etnisk svensk eftersom kinesiska myndigheter behandlar honom som den kinesiska medborgare han en gång var.
– Jag tror inte man ska lägga så stor vikt vid den saken. Det är möjligt att det har spelat in den här gången, men det är inte säkert att det blir så nästa gång. Och ska

vi börja ifrågasätta hur allvarlig en situation är beroende på hur länge någon varit svensk så undergräver det hela konceptet av medborgarskap, säger Angela Gui. Det fanns en tid när den svenska opinionen ofta ifrågasatte om svenska företag skulle göra affärer med diktaturer som Kina. År 2020 är det är inte längre vad det handlar om. Den kinesiska regimen utgår i dag från att komma undan utan påföljd. Nu är det risken för repressalier från en makt med växande ekonomiskt inflytande som analyseras i Sverige.

Kan Sverige ha en normal relation med Kina efter vad som hänt?

– Nej, och jag tycker inte att det är en normal relation. Kina fortsätter att eskalera pressen på Sverige. Sverige kan ju välja att inte svara på det. Och frågan är väl hur mycket Sverige ska tillåta. Men det går liksom inte att ha en relation med ett land som kidnappar ens medborgare över gränser, som hävdar att ens medborgare är deras medborgare och som dömer dem till långa fängelsestraff utan grunder. Om länder i allmänhet börjar bete sig

så mot varandra leder det till kaos, säger den fängslade förläggarens dotter.
Hon efterlyser konsekvenser. Det räcker inte att Sverige och EU i uttalanden fastslår att fängelsedomen är oacceptabel och fördömer den. Ord måste backas upp av handling. Sverige och andra länder måste inse att relationen till Kina utsätter medborgare för risken att när som helst kunna fråntas alla sina rättigheter, varnar hon.
Hon anser därför att Sverige bör utfärda en avrådan från resa till Kina för att informera svenskar om att vi inte är skyddade mot att bli frihetsberövade.
– Jag har sagt i flera år att vi bör agera mer konsekvent för att visa Kina att vi menar allvar. Jag har kallats naiv många gånger, men inte den senaste tiden. Det hoppas jag betyder att folk inser att vi måste börja agera som om vi värderar våra friheter högt. För om vi bara *säger* att vi gör det blir det svårt att se att vi faktiskt tycker att det är viktigt, säger hon.
I den pågående upptrappningen läser Angela Gui in att Kina försöker testa var gränser går. Om det inte blir några följder heller

efter det tioåriga fängelsestraffet mot hennes pappa undrar hon var den yttersta gränslinjen går.
– Vad behöver Kina göra för att det internationella samfundet slutligen ska reagera kraftfullt?
Frågan blir hängande i luften.
Att planen i Peking är fortsatt hårda tag mot Sverige står utom allt tvivel. När Kina mästrar omvärlden i hanteringen av coronasmittan är det Sverige som har blivit måltavla.
Kommunistpartiets nationalistiska tidning publicerade häromdagen en svavelosande kritik av Sveriges sätt att hantera det nya viruset. Sverige beskrivs som ett svart hål där viruset kan frodas. EU uppmanas att fördöma Sverige.
Den som tror att det bara handlar om saklig kritik utan politiska förtecken kan läsa vidare i artikeln.
Där står att Sverige genom sitt agerande bryter mot humanitära principer och att det är chockerande att se detta hända först i ett utvecklat europeiskt land som bekänner sig till ”demokrati” och ”mänskliga rättigheter”.

Citattecknen kan tolkas som en yttring för att Kina störs när tystnadskampanjer inte fungerar som det är tänkt.
I dem syns ytterst en dotters kamp för sin far.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se

Angela
Gui

Ålder: 26 år
Bor: Cambridge, Storbritannien.
Gör: Studerar vid Cambridge universitet, där hon doktorerar i medicinhistoria, i lungsjukdomens historia, i termer av folkhälsokommunikation med särskild inriktning mot tuberkulos.
Kampanj: Har i över fyra år kämpat för att hennes far Gui Minhai ska friges av Kina. Har vittnat inför den amerikanska kongressen, talat inför det brittiska parlamentet och hållit föredrag för FN:s människorättsråd. I februari dömdes han till tio års fängelse.

Spanska sjukan. Under epidemin skickades barnen till skolan – det räddade dem.

LÖRDAG 21 MARS 2020

Spanska sjukan dödade enligt vissa moderna beräkningar lika många som första och andra världskriget sammantaget. DN:s Augustin Erba har läst två av de bästa böckerna om viruset som orsakade en katastrof.

Om du levde i början av 1900-talet hade du antagligen blivit lika förvirrad av rapporteringen om spanska sjukan som många känner inför covid-19. Likheterna är skrämmande, men olikheterna ger också skäl till att andas ut en aning.

Den som läste Dagens Nyheter noga den 4 juni 1918 upptäckte en mardrömsrapport längst ner på sidan nio, bland telegrammen, som berättade om en fruktansvärd sjukdom som brutit ut i Spanien med hundratusentals offer. Under de följande dagarna kom blandade rapporter om sjukdomens framfart, men i början av juli kunde man läsa den lugnande rubriken ”Inte så farligt med spanska sjukan”.
Sällan skulle en rubrik visa sig vara så missvisande.
På det hela taget var oron för spanska sjukan inte så stor i Sverige. Vi hade just klarat oss ifrån att dras in i det första världskriget, med otaliga offer i Europa och svåra umbäranden. Inte kunde vi ana att en sjukdom på några månader skulle drabba oss hårdare än ett krig. Mellan två och fem procent av världens befolkning dog i spanska sjukan. Vi pratar alltså siffror som kan ligga på 100 miljoner döda.
Två av de böcker som nått en storpublik är prisbelönta ”The great influenza: The epic story of the deadliest plague in history ” av John Barry och ”Pale rider: The Spanish flu of 1918 and how it

changed the world” av Laura Spinney. Spinney är vetenskapsjournalist på The Guardian och Barry är en historiker som skrivit för New York Times och Wall Street Journal.

Två stora influensavågor svepte över oss under andra halvan av 1900-talet. Den som kallades asiaten och under 1957 dödade minst fem miljoner människor. Och den som kallades hongkong-pandemin som 1968 dödade över en miljon människor.

Från 2000-talets början har hoten kommit på löpande band: Sars, mers, svininfluensan och nu – det nya corona-viruset som orsakar covid-19.

Så vad var det då som gjorde spanska sjukan till en av världens största katastrofer, kanske den största i människoliv räknat? Och vad kan vi lära oss av vad som gick snett?

1 Första världskriget pågick när epidemin bröt ut

Otaliga människor var inkvarterade i trånga baracker eller i skyttegravar. Ytterligare andra transporterades med fartyg över Atlanten. Inte nog med trängseln, dessutom var många

undernärda och sårade som en konsekvens av kriget.
Virus behöver en värd för att kunna sprida sig, och därför är balansen mellan hur smittsamt det är och hur dödligt det är avgörande för dess existens. Men med så många människor som levde så fruktansvärt trångt, så var hög dödlighet inte ett problem för viruset. Även om människor dog inom något dygn, fanns det ändå gott om människor i närheten som kunde smittas. Och när viruset muterade, som virus gör hela tiden, så kunde det mutera till en ännu dödligare variant utan att det blev brist på människor att föra det vidare. Med stor sannolikhet var det därför den andra vågen av viruset, det muterade viruset, blev så oerhört dödligt. De allra flesta som dog gjorde det under den andra vågen.

2 Censuren

Det är fortfarande oklart varifrån sjukdomen kom, men modern forskning pekar på att den var ett slags fågelinfluensa som kom från Kina. Tidiga fall uppstod i såväl USA som Europa. De massiva dödssiffrorna ansågs

demoraliserande och eftersom det fortfarande rådde krigscensur i många länder skrevs det inte om det i tidningen. Utom i Spanien, där det varken var krig eller censur. Spanska tidningar rapporterade om massiva insjuknanden och när andra länder läste om det fick sjukdomen (orättvist) namnet spanska sjukan. Att människor inte fick information om sjukdomen och förstod hur allvarlig den var påverkade också beslutsfattare som inte vidtog åtgärder. Stora trupptransporter och militära manövrar fortsatte som planerat.

3 Brist på läkemedel Nu är ju influensan ett virus och på det biter inte antibiotika, men en av konsekvenserna av virusets attack på lungorna var att de blev mer mottagliga för en bakteriell lung-inflammation. De som fick sådana följdsjukdomar kunde inte botas av penicillin – för penicillinet upptäcktes först 1928.

4 Vidskepligheten

Det moderna samhället var i sin linda 1918 – somliga levde nästan

som vi gör i dag, andra var närmare medeltiden i synen på vetenskap och renlighet. Ta bara ordet *influenza*, det är italienska och när sjukdomen dök upp i Italien på 1300-talet så trodde man att det var stjärnornas påverkan – influens – på oss människor som orsakade sjukdomen. För övrigt är virus latin och kan betyda gift, eller stark sav. Ingen hade sett ett virus 1918 och det fanns inget sätt att testa om man hade det.

5 Folkhälsan

När amerikanerna gick in i första världskriget vidtog en massiv inkallelse av deras unga män. 3,7 miljoner unga mönstrades och deras grundhälsa var i skrämmande skick – en halv miljon av dem ansågs inte kunna placeras i det militära. Nästan hälften av de övriga 3,2 miljonerna hade också hälsoproblem, men inte så allvarliga att de inte kunde botas eller åtminstone lindras så mycket att de bedömdes kunna göra militärtjänstgöring. Krig har dessutom alltid – historiskt – dödat färre än de sjukdomar som

härjat under fälttågen och spritts till civilbefolkningen. Under ett krig några år före första världskriget, dog tio brittiska soldater av sjukdom för varje som dog i strid.

6 Några skolor förblev öppna

Samhällena reagerade, precis som i dag, olika på hotet. I många länder var bästa sättet att överleva spanska sjukan att stänga in sig med tillräckligt med mat och inte öppna dörren, särskilt inte för läkare. I brist på botemedel var det många som övergick till att åderlåta sina patienter eller ännu värre.

Många länder stängde sina skolor, men hälsomyndigheten i New York fattade motsatt beslut. Något som var kontroversiellt redan då. De beslutade att *inte* stänga skolorna. Resonemanget var så här: barnen får bättre mat i skolan än hemma, och då blir de mer motståndskraftiga mot viruset. Dessutom är risken större att de ofta trångbodda barnen smittas i sina hem. Och skolorna var också ett sätt att få ut information i samhället – genom att berätta om sjukdomen och om åtgärder för

barnen kunde de i sin tur berätta för sina föräldrar och anhöriga, som i många fall inte kunde läsa.

Augustin Erba
augustin.erba@dn.se

Källor: ”The great influenza: The epic story of the deadliest plague in history ” av John Barry

”Pale rider: The Spanish flu of 1918 and how it changed the world” av Laura Spinney.

Intervju med Jonas F Ludvigsson, barnläkare med specialintresse för spanska sjukan.

Det är något med Sverige som retar supermakter-na

LÖRDAG 21 MARS 2020

Vi är ett litet land, inte till ytan, men till folkmängden. Så det är verkligen inte orimligt att fråga sig vad det är vi gör som får den ena supermakten efter den andra att måla upp Sverige som ett varnande exempel.
Den amerikanske presidenten pekade ut Sverige. ”*Last night in Sweden*”, som han sa. Ett skämt för oss som var här, allvar för den som tar supermaktens ord på allvar. Om den syn på flyktingar och migranter som präglat Sverige skulle få fäste i Donald Trumps väljarbas, om de skulle se på människor från andra länder som en tillgång och inte som ett hot, blir det svårt för presidenten att bli omvald. Därför måste Sverige beskrivas som ett misslyckande.

Kina har också svårigheter med Sverige. Och här är det inte bara respekten för medmänniskan som är ett hot, utan vår närmast osvikliga tillit till det fria ordet. Precis som Trump har Kina på olika sätt pekat ut Sverige. Nu senast påstods det att vi inte hanterar covid-19 på rätt sätt. Ja, för en auktoritär stat som Kina är vår öppna diskusson om åtgärder ofattbar. För en auktoritär stat är det naturligtvis obegripligt att vi inte sätter in tvångsåtgärder. Det är obegripligt att ett land som Sverige, där vaccinering är frivilligt, ändå har en av världens högsta vaccinationsgrader. Här får våra medborgare läsa vad de vill, och sedan fatta beslut.

Ord kan förändra världen. Det är därför ingen slump att det är just bokhandlaren och förläggaren Gui Minhai som betalar ett högt pris för Kinas brist på yttrandefrihet. Önskemålet från Kina är att han och hans dotter ska sluta med orden. Han själv hörs inte från fängelset, men hans dotter, Angela Gui, har bestämt sig för att vägra låta sig tystas. Hon låter orden strömma. DN:s Torbjörn Petersson har lyssnat.

Augustin Erba

augustin.erba@dn.se

Intressant just nu:
Den engelskspråkiga världens roligaste krönikör, Hadley Freeman på The Guardian, har gjort en paus från komiken och släktforskat om vad som hände hennes judiska släkt. Magnifika ”House of glass” är en historia om förintelse och hopp.

22 mars 2020

Peter Wolodarski: Inget modernt samhälle kan tolerera massdöd

SÖNDAG 22 MARS 2020

För en månad sedan var livet i Bergamo som vanligt. I dag råder sorg, förtvivlan

och desperation. Det som hände där kan inträffa på fler platser.

Fabiano Di Marco är trebarnsfar, läkare och professor på universitetet i Milano. På ett sjukhus i Bergamo leder han intensivvårdsarbetet för patienter som har andningssvårigheter.

Fredagen den 21 februari förändrades inte bara hans liv, utan livet för alla som lever och verkar i denna del av norra Italien.

Det finns ett före och ett efter, berättade Fabiano Di Marco när han i veckan intervjuades av New York Times Michael Barbaro i podcasten ”The Daily”.

”De senaste tre veckorna har allt varit en total röra. Det är som ett krig, om jag ska vara ärlig”, säger han.

Att ta del av samtalet med Fabiano Di Marco är omskakande, eftersom han så avskalat delar med sig av sina upplevelser, märkbart tagen, utan några förstärkningsord.

Det är avgörande att lyssna på berättelserna från Bergamo och andra drabbade platser för att förstå vilket djupt svart hål som coronaviruset kan orsaka. Och varför historiska tvångsåtgärder som en konsekvens nu vidtas i stora delar av världen.

Det handlar om att skydda människor från en osynlig men dödlig fara.

Ingenting är längre som det var i Bergamo, normalt en av Italiens mest välmående platser. Varje dag tar Fabiano Di Marcos sjukhus emot mellan 50 och 70 patienter med allvarliga andningssvårigheter, som en följd av coronaviruset. Det finns hundratals mycket sjuka covid-19-patienter. Men bara ett tiotal intensivvårdsplatser.

”I ett europeiskt perspektiv är mitt sjukhus jättestort, vi har 1 000 sängar. Men att dagligen ta emot så många patienter med allvarliga lungproblem, det är omöjligt.”
Alla avdelningar på sjukhuset har påverkats. Läkare som varit specialiserade på annat har med kort varsel fått omskola sig. Kardiologer, reumatologer och dermatologer får nu ta hand om lungpatienter. Halva sjukhuset arbetar i dag med covid-19-vård.
”Vi försöker hitta lösningar... Vi gråter varje dag, vi som arbetar tillsammans, i dag hade vi 460 sjuksköterskor hemma för att de var utbrända, smittade eller satta i karantän. Det är ett väldigt stort antal”, säger Fabiano Di Marco.
Han berättar att han tillsammans med sin hustru för en vecka sedan åt middag med en kollega, som arbetat med att omorganisera sjukhuset. I går låg arbetskamraten inne på akuten på grund av andningssvårigheter.
Att vårda kollegor, det är något helt nytt och känslomässigt väldigt svårt.
”Vi är rädda. I fredags, bara på mitt sjukhus, hade vi 20 döda på grund av coronaviruset. Det var på en enda dag.”
Och de anhöriga kan inte komma till sjukhuset, för då riskerar de att bli smittade. Det finns inte tillräckligt med skyddsutrustning. Covid-19-patienterna dör därför ensamma, och i förvirringen och stressen missar ibland sjukhuset att informera den närmaste familjen.
Dödsfallen har på kort tid blivit så många att krematorierna i Bergamo inte hinner med, rapporterade BBC i veckan.
Jag berättar inte om intervjun med Fabiano Di Marco för att spä på någon irrationell oro, för att öka känslan av ångest och panik. Situationen i norra

Italien är livsviktig att uppmärksamma för att förstå vad som står på spel om viruset tillåts löpa fritt genom våra samhällen, om vi inte vidtar åtgärder medan tid fortfarande finns. Vi måste vara beredda.
I Bergamo, där smittspridningen hade gått långt innan man började agera, tvingas vårdpersonalen till prioriteringar som de aldrig någonsin hade kunnat föreställa sig. De ställs inför oerhörda val. De gamla som normalt hade fått vård väljs bort när en ung skrivs in.
När Fabiano Di Marco talar med kollegor i andra delar av Italien, där smittspridningen inte alls gått lika långt, är den stora utmaningen att få dem att inse vidden av faran.
”I din egen verklighet är allt fortfarande normalt. Det är svårt att vara rädd för något som du inte upplevt. Men lita på mig, i Bergamo har varje familj nu en anhörig eller en vän som dör.”
I Sverige har en debatt om de ekonomiska skadeverkningarna av coronakrisen dragit i gång. Går tvångsåtgärderna för långt? Krossar vi vårt sätt att leva för att skydda oss mot coronaviruset?
Dessa frågor är nödvändiga att ställa, men jag tror inte att något samhälle kan tolerera den situation som uppstod i italienska Bergamo eller tidigare i kinesiska Wuhan. Tar vi idén om alla människors lika värde på allvar kan vi inte medvetet välja att offra människoliv i stor skala. Vi kan inte låta de mest utsatta gå under utan att göra allt för att minska lidandet och risken för massdöd. Det var därför Storbritannien i veckan slog in på samma kurs som resten av Europa, efter varningar från en tung forskargrupp om 250 000 döda. Även

Trumpadministrationen påverkades av rapporten och ändrade politik.
Hittills har detta varit en hypotetisk frågeställning för Sverige, men tiden går otäckt snabbt och vi ligger inte många veckor efter Italien. Vi kan inte väja för de djupt moraliska frågeställningarna.
Statens fundamentala uppgift är att skydda oss, att värna om våra liv.
Valet mellan hälsan och ekonomin är förenklat. En god folkhälsa är en förutsättning för en god ekonomi och vice versa. Vi måste rädda båda. Den svenska ekonomin är extremt beroende av omvärlden, vi kan inte undvika en recession eller en depression genom att agera annorlunda än andra.
Också lösningen på smittspridningen kräver internationellt samordnade insatser. Stora delar av världen har stängt ned för att skydda sina medborgare.
Samtidigt visar flera asiatiska länder att det med smarta metoder och ett snabbt agerande går att ta sig ur de riktigt hårda tvångsåtgärderna.
En svensk läkare hörde i veckan av sig och berättade att han satt i hemmakarantän, på grund av förkylningssymtom. Ingen har testat honom för covid-19. Om det skett hade han kanske kunnat gå till jobbet. I Sydkorea hade han kunnat åka till en drive-in-testning och fått svaret på drygt 10 minuter.
WHO manar alla länder till att testa, testa och testa – och isolera dem som är sjuka. I just Sydkorea har omfattande tester på ett tidigt stadium i kombination med modern teknik och skyddsmasker för befolkningen lett till att man kunnat avstå från de hårdaste restriktionerna.
Vi måste rädda samhällsekonomin, och där har regeringen redan satt i gång

åtgärder som visar att man förstår vidden av den ekonomiska smällen. Mycket mer kommer att behöva göras. Utan dröjsmål. Det är statens ansvar att hjälpa alla de företag och löntagare som med brutal kraft drabbas av pandemin.

Men vi måste klara av att hålla två tankar i huvudet samtidigt.

Våra liv går först. Vi kan inte tillåta att den mänskliga desperationen i Wuhan och Bergamo upprepas i Sverige.

Det vore ett vågspel som skulle bryta mot samhällets mest grundläggande överenskommelse: att varje människa har ett okränkbart värde.

Peter Wolodarski
peter.wolodarski@dn.se
chefredaktör

Världens vägval inför coronahotet: Italien eller Sydkorea

SÖNDAG 22 MARS 2020

När coronapandemin nu har spritt sig över hela jordklotet vänder många blickarna mot de länder utanför Kina som har drabbats hårdast.

Italien och Sydkorea har valt olika strategier för att stoppa smittan. Resultaten så här långt skiljer sig markant.

Blir Sverige som Italien eller som Sydkorea?

En vanlig dag i början av februari hade lokaltidningen L'Eco di Bergamo en och en halv sida med dödsannonser. I måndags var det nio sidor.

– Staden är tyst. Det hörs i princip bara två ljud. Det ena är ambulanserna som tjuter, det andra är kyrkklockor som ringer för att någon har dött, säger filmregissören Paolo Franchi till

DN på telefon från Bergamo, en stad några mil norr om Milano som har blivit epicentrum för coronasmittan i Italien.
Papa Giovanni XXIII-sjukhuset i denna pittoreska stad med 120 000 invånare är ett av Italiens modernaste. Här utförs avancerad hjärtkirurgi och organtransplantationer på barn. Sjukhuset har 950 sängplatser, varav mer än 400 i dag upptas av coronapatienter. Många läkare och sjuksköterskor, liksom tre av fyra i sjukhusledningen, är själva smittade.

Intensivvårdsläkaren Mirco Nacoti uppskattar att minst 60 procent av Bergamos befolkning har smittats av coronaviruset.
– Det finns enormt många utan symtom, liksom okända som dör hemma otestade, oräknade, säger han till Wall Street Journal.
Även inne på sjukhuset dör smittade patienter ensamma, ibland efter ett sista videosamtal med anhöriga. Sedan hamnar deras kroppar i ett överfullt bårhus i flera dagar. Därefter begravs de utan ceremonier.
○ ○ ○

”Xx besökte ”Imperial foot massage” klockan 13.46 den 24 februari.”
Ett sms som gick ut till invånarna i halvmiljonersstaden Cheoan visar hur detaljerade de sydkoreanska myndigheterna är när de vill varna om att en person har bekräftats ha covid-19.
I sms och via webbsajter får invånarna veta om en smittad, anonymiserad person varit på karaokebaren, gymmet, biblioteket eller kanske till och med ett ”love hotel”.
Informationen har varit så detaljerad att det i vissa fall gått att spåra otrohet.
Coronasmittan kom till Sydkorea redan den 20 januari. Men den tog fart efter den 18 februari, då den så kallade ”patient 31”, en kvinnlig medlem i den kristna sekten Shincheonji, visade sig bära på smittan.
Polisen spårade upp samtliga 10 000 sektmedlemmar i staden Daegu och testade dem. Det blev startskottet för ett intensivt testande som i dag snart omfattar 300 000 människor, vilket är flest i världen.

Sydkorea har kapacitet att coronatesta upp emot 20 000 människor per dag, en siffra som är högst i världen efter Tyskland. Samtidigt har landet använt högteknologiska hjälpmedel för att spåra smittade. Kreditkortstransaktioner, videoövervakning och gps-spårning utnyttjas i stor skala. Mobilappar gör det möjligt att följa smittade nästan i realtid – och för personer som inte har smittan att undvika dem.
I Italien däremot kom testandet i gång först när allmän spridning i samhället var ett faktum. Den skedde sedan sporadiskt och utan synliga prioriteringar.
Den så kallade ”patient ett”, en 38-årig man i staden Codogno, sökte vård flera gånger innan han efter 36 timmar testades positivt för viruset. Vid det laget hade han hunnit smitta en stor mängd människor.
När åtgärder väl sattes in var de drastiska. Småstäder som Codogno isolerades från omvärlden. Och den 8 och 9 mars meddelade premiärminister Giuseppe Conte att först norra delen av landet, sedan hela Italien, var försatt i karantän.

Världshälsoorganisationen WHO förklarade för en vecka sedan att Europa nu är centrum för coronapandemin. Länder som Spanien, Frankrike och Tyskland närmar sig den katastrofsituation Italien redan befinner sig i.
I det här läget riktas mångas blickar mot Sydkorea och Italien. Vilka lärdomar kan vi dra av vad som har hänt där? Vi har inte facit än, men så här långt verkar den koreanska strategin ge bättre resultat än den italienska.
Är det så? Eller finns det andra faktorer som förklarar skillnaderna mellan de båda länderna?

○ ○ ○

Tidigt i maj 2015 återvände en affärsman till Sydkorea efter en resa till Mellanöstern. Han hade inte bara nya affärsavtal med sig i bagaget, utan bar också på den smittsamma respiratoriska sjukdomen mers. Viruset spred sig snabbt och 38 sydkoreaner dog.
Regeringens hantering av mers utlöste en kritikstorm så hård att hälsoministern tvingades avgå. Invånarna klagade på för lite

information, vårdpersonal på att testutrustning saknades.
Det förloppet kan förklara varför Sydkorea agerat mer kraftfullt nu. Efter mers klubbades en lag som ger myndigheter rätt att spåra en persons kreditkortstransaktioner, gps i mobilen och övervaka med säkerhetskameror.
Den sydkoreanska regeringen verkar också ha lärt sig vikten av öppenhet. Ända sedan det första fallet av covid-19 upptäcktes har regeringen haft två pressträffar om dagen där man har berättat om läget.

Ytterligare en förändring efter 2015 var att öka beredskapen för att snabbt kunna godkänna testinstrument vid ett nytt virusutbrott.
Det förklarar att Sydkorea snabbt fick kapacitet att testa många. Här har funnits allt ifrån drive-in-faciliteter till små telefonkioskliknande boxar på rad som människor har kunnat kliva in i för att snabbt testa sig. Resultatet har de inom ett dygn.
– Att testa är centralt eftersom det leder till tidig upptäckt, minimerar ytterligare hot, och ger snabb behandling åt dem som har

viruset, säger Sydkoreas utrikesminister Kan Kyung-wha till BBC.
Att dödstalen är så höga i Italien beror till stor del på att landet har världens näst äldsta befolkning efter Japan. Hela 23 procent av italienarna är över 65 år, jämfört med runt 15 procent av sydkoreanerna.
Dessutom umgås italienarna i hög grad över generationsgränserna – så att äldre riskerar att smittas av barn och barnbarn.
Resultatet är en dödlighet bland coronasmittade italienare på 5 procent, medan den bland sydkoreaner ligger under 1 procent.
Även i Sydkorea löper förstås äldre störst risk att dö av covid-19. Men här har de flesta smittade varit i åldern 20–29 år, kanske delvis beroende på att de flesta medlemmar i sekten som först smittades är unga. De flesta har överlevt.
I Italien är det tvärtom. Det är de gamla och sjuka som har drabbats.
Genomsnittsåldern för de italienare som dör i covid-19 är 81 år, och två tredjedelar av dem har underliggande sjukdomar som

cancer, diabetes eller hjärtproblem. Många är rökare.
I ett enda äldreboende utanför Milano har 25 åldringar dött i covid-19 på 23 dagar. Och när smittan härjar bland gamla och svaga – då får vårdpersonalen order att prioritera de yngre patienter som har störst chans att överleva.
Fabiano di Marco, chef för lungkliniken vid Papa Giovanni-sjukhuset i Bergamo, beskriver de svåra besluten han måste fatta för New York Times podcast ”The daily”.

– När vi inte har tillräckligt med sängar i intensivvården blir åldern avgörande. Om du är 85 år gammal måste jag ge din säng till någon annan som är 45.
I praktiken lämnas många äldre att dö. Fabiano di Marco säger att han gråter på jobbet varje dag.
I Kina, där viruset uppstod, försöker ledningen nu torgföra bilden av sitt auktoritära system som överlägset i kristider och säger att ”folket har vunnit kriget över viruset”.
Regimen nämner inte att lokala ledare i Wuhan i smittans inledningsfas mörkade dess

existens. Läkare som varnade kallades till polisen och anklagades för att sprida ”falska rykten”. Hade de tagits på allvar kanske spridningen över världen hade kunnat stoppas.
Men sant är att den centraliserade makten i Kina fort kunde genomföra en rad åtgärder. Över 50 miljoner människor isolerades snabbt, sjukhus byggdes i ilfart och på kort tid förvandlades storstäder som Peking till spökstäder med kontroller överallt.
Bostadsområden vaktades av partimedlemmar i lokalkommittéer som iklädda sina röda täckjackor noga övervakade att invånarna inte bröt mot karantänsregler.
Kina har också sedan tidigare ett väl utvecklat övervakningssystem som genom gps kan se exakt var människor befinner sig. Här finns övervakningskameror i varje gathörn och under virusutbrottet har till och med drönare använts för att varna medborgare som inte lyder regimens order.
– Ja tant, det här är en drönare som pratar med dig. Du borde inte vara ute och gå utan att ha på dig ansiktsmask, säger en röst som

flyger över en äldre kinesisk kvinna i en video som delades av den partitrogna tidningen Global Times på twitter.

Sydkorea är förvisso också ett asiatiskt land, men har på många sätt mer gemensamt med Italien än med Kina.

För det första är de båda länderna demokratier. Deras befolkningar – 60 respektive 50 miljoner – är jämförbara i storlek. De ligger runt platserna 30–35 på listan över världens rikaste länder mätt i bnp per capita. De har avancerad, offentligt finansierad sjukvård.

Men kulturellt står de ganska långt ifrån varandra.

○ ○ ○

Sydkorea är långt ifrån Italiens kindpussar och eldfängda diskussioner. Här hälsar man på varandra med en bugning, möjligen handslag mellan män, samtidigt som det konfucianska arvet gör att människor i hög grad respekterar överordnade och experter. För sydkoreaner är övervakning och intrång i privatlivet acceptabla åtgärder när situationen är akut.

– De flesta är villiga att lyda och få klagar, säger Lee Sung-yoon, professor i internationella relationer vid Tufts universitet till Wall Street Journal.
Om regeringen säger att koreanerna ska undvika folksamlingar, då gör de allra flesta det.
– Folk går frivilligt inte ut, säger journalisten Sookyoung på telefon från Seoul.
Andra länder har stängt av hela städer eller regioner från omvärlden. Det har inte skett i Sydkorea. Inga hårda restriktioner har behövts, inga partikommittéer med röda täckjackor. Det räcker med rekommendationer.
Människor har till exempel kunnat åka in och ut ur Daegu, storstaden där smittan har härjat som värst, utan några hinder alls.
Folk har också i hög grad fortsatt åka till jobbet. I den sydkoreanska arbetskulturen är inte arbete hemifrån särskilt accepterat.
Sookyoung berättar att atmosfären nu börjar lätta i Seoul.
– Men det råder fortfarande viss nervositet. Skolorna är fortsatt stängda och man kan inte säga att vi är tillbaka till det normala.

I Italien däremot är många skeptiska till auktoriteter av historiska skäl. Därför måste de drastiska reserestriktionerna nu införas med hårda medel – poliskontroller och bötesstraff. Idealet här är *furbizia*, fritt översatt som listighet. Att vara *furbo* är att hitta sätt att trotsa regler och lura myndigheter som man ser som korrumperade, maktfullkomliga och opålitliga. Med andra ord: motsatsen till blind lydnad.

När barer i Milano i slutet av februari tvingades stänga klockan 18 trotsade många den regeln och festade vidare. Nicola Zingaretti, ledare för Demokratiska partiet, la ut bilder på Instagram där han drack sin aperitif på trånga barer. – Låt oss inte ändra våra vanor, vi kan inte stoppa Milano och Italien, skrev den kände politikern.

Några dagar senare kom det fram att han själv var smittad.

Senare, när de tuffa karantänsreglerna infördes, flockades tiotusentals syditalienare på järnvägsstationer och flygplatser i norr för att ta sig hem. Bara på Sicilien registrerade

sig 31 000 hemvändare på några dagar.
– Hur många tusentals ytterligare har tagit sig hit utan att visa det ansvaret, frågade Siciliens regionpresident Nello Musumeci i en tv-intervju.
Syditalien har hittills haft förhållandevis få fall av smittade och döda, men många varnar för en katastrof om – eller när – utbrottet får fart där. Det är väl känt att sjukhusen i den södra delen av landet inte på långt när har samma standard som i norr. En högt uppsatt tjänsteman på hälsoministeriet kallar de syditalienska hemvändarna ”biologiska bomber”.

○ ○ ○

Kulmen på pandemin verkar vara nådd i Sydkorea där antalet nya smittade under den gångna veckan har varit lägre än 100 per dag, samtidigt som långt flera har friskförklarats varje dag.
– Vår övertygelse växer att vi kan besegra covid-19, sa president Moon Jae-in i måndags.
I Italien däremot är siffrorna fortsatt dystra. Totalt är nu över 41 000 konstaterat smittade och de dagliga dödstalen stiger. I

onsdags sattes ett nytt rekord när 475 människor dog – på en enda dag mer än fem gånger fler döda än det totala antalet som har avlidit i covid-19 i Sydkorea.
Premiärminister Giuseppe Conti sa att Italien befinner sig i sitt ”värsta nödläge sedan andra världskriget” och att alla invånare måste bereda sig på att göra uppoffringar.
Sydkorea ser alltså ljuset i tunneln. Men även i det italienska mörkret finns vissa hoppfulla tecken.
DN har varit i kontakt med Andrea Remuzzi, professor i biomedicinsk teknik i Bergamo, som för en vecka sedan varnade för de skriande bristerna i italiensk sjukvård i en uppmärksammad artikel.
Nu noterar han att även om dödstalen i covid-19 slår nya rekord så verkar kurvan över nysmittade ha planat ut.
– Vi följer mönstret från Hubei väldigt nära, skriver Remuzzi i ett mail.
Hubei är provinsen i Kina där utbrottet startade, med en befolkning lika stor som Italiens. Därifrån rapporterades i torsdags noll nya smittade.

Marianne Björklund
Ingmar Nevéus
Peter Loewe
loewepeter@gmail.com

Franska läkare jobbar trots akut brist på munskydd

SÖNDAG 22 MARS 2020

Paris. I Frankrike är sjukvården nu under hård press. Dödstalen stiger snabbt och tusentals patienter med feber och hosta ringer sjukvårdsupplysningen eller söker upp sin husläkare.

Men det råder brist på skyddsutrustning.
– Vi har slut på de rätta munskydden. Men vi gör vad som måste göras, säger läkaren Xavier Vallon.
Den som insjuknar med feber, hosta eller andra covid 19-symtom i Frankrike uppmanas i första hand att ta kontakt med sjukvårdsupplysningen på telefon. Men väntetiden är lång – ibland flera timmar.
Det finns också en debatt om hur säkert det är att ställa diagnos på distans.
– Ibland kan det vara svårt att avgöra om det rör sig om en vanlig influensa eller det nya coronaviruset. Laboratorierna har inte möjlighet att analysera covid 19-test från alla patienter, och i det läget tycker jag att det är bättre att på plats mäta puls och syreupptagning i blodet, ta temperaturen och lyssna på andningen, säger husläkaren Xavier Vallon.
Hans lilla mottagning ligger i ett bostadshus i 12:e arrondissementet i Paris. I kvarteret har en rad fall av covid-19 konstaterats.

Men Xavier Vallon säger inte nej till någon.
– Det kommer många patienter. Jag är övertygad om att mörkertalet är stort – 10, 20 eller 30 gånger så stort som de officiella siffrorna. I den officiella statistiken över antal smittade räknas ju inte alla de med lindriga symtom som vi skickar hem och ber isolera sig, säger Vallon.
De som anses löpa risk att bli allvarligt sjuka skickas vidare till sjukhus, där de testas för covid-19 och kan erbjudas vård med bland annat respirator.

Omkring 1 500 vårdas nu på intensivvårdsavdelningar i Frankrike – nästan en fördubbling mot i tisdags, då siffran var 698.
I vissa regioner, som Grand Est i östra Frankrike, beskrivs situationen som kritisk. Där har personalen redan tvingats till svåra val.
– Vi tog just beslutet att inte ge en 70-årig man respiratorhjälp. Det var väldigt svårt, berättar en sjuksköterska i staden Mulhouse för Le Parisien.
Samtidigt närmar sig dödstalet 600 i landet.

Mitt i denna hälsokris har den franska primärvården en central roll i att undvika att sjukhusen överbelastas. Men det råder brist på skyddsutrustning. Munskydd av klass FFP2 har de senaste dagarna varit nästan helt slut.
– Det enda vi har nu är de här kirurgmaskerna, säger Vallon och pekar på den han har på sig.
– De skyddar inte i någon större utsträckning – åtminstone inte mig som bär den. Det är främst ett skydd för den jag träffar, om jag som läkare skulle vara smittad.
Flera högt uppsatta läkare och epidemiologer i Frankrike har nu slagit larm om vad de beskriver som en saktfärdig och otillräcklig distribution av skyddsmasker.
Enligt den franska regeringen ska flera miljoner nya masker vara under produktion och snart ute i verksamheten. Men leveranserna dröjer – trots löftena.
– Det har skett en del stölder som måste utredas. Men vi vet att detta med maskerna är ett allvarligt problem och vi arbetar 24 timmar om dygnet för att lösa det, sa Jérôme Salomon, högste ansvarige för fransk vård, i fredags kväll.

I Italien har bristen på skyddsmasker bidragit till att fler än 2 600 läkare och sjuksköterskor smittats av det nya coronaviruset (drygt 8 procent av alla registrerade fall).
– Vi står i första linjen. Det är inte en idealisk situation, och vi vill ju inte hamna där Italien är. Men det här är vårt jobb, och vi gör vad som måste göras, säger Xavier Vallon sammanbitet.
Antalet covid 19-patienter väntas fortsätta öka fram till åtminstone början av april i Frankrike. En nyckelfråga är om det partiella utegångsförbudet i landet får avsedd effekt och bromsar inflödet av svårt sjuka patienter till intensivvården.
I Parisregionen är situationen fortfarande under kontroll. Men i andra, hårt drabbade regioner har regeringen tvingats sätta in militären för att bygga fältsjukhus och hjälpa till med patienttransporter.
WHO har uppmanat länder med utbrott att göra så många tester som möjligt, för att kunna bedriva effektiv smittspårning. Men bara de allvarligaste fallen testas nu i Frankrike.

– Det bästa hade säkert varit att på ett tidigt stadium göra som Sydkorea och satsa på en massiv testning. Men nu är vi mitt i en nationell epidemi och då är det svårt. Laboratorierna har helt enkelt inte kapacitet att analysera mer än ett visst antal prover per dygn, säger Xavier Vallon.
Han oroas av det han får höra från kollegorna i intensivvården.
– Jag är rädd att vår reaktion har kommit lite för sent, säger Xavier Vallon innan han öppnar dörren för nästa patient.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Fakta. Militär sätts in för att transportera patienter

I fredags kväll hade 562 dödsfall i covid-19 registrerats i Frankrike. Bara Italien och Spanien har fler i Europa.
Även antalet intensivvårdspatienter med sjukdomen ökar snabbt och epidemiologer varnar för att en ”våg” av fall som iakttagits i flera andra länder nu kan vara på väg i Frankrike.
Fler än 14 400 fall av sjukdomen har konstaterats, men mörkertalet tros vara stort.

De värst utsatta regionerna är Alsace, Korsika, Hauts-de France (vid gränsen till Belgien), Bourgogne-France-Comté (i östra Frankrike), Auvergne-Rhône-Alpes (vid gränsen till Schweiz) och den större Parisregionen. Fransk militär har satts in för att bygga fältsjukhus och bidra med patienttransporter. Skolor, restauranger och de flesta affärer har stängt i landet, och ett partiellt utegångsförbud har införts. Frankrike sätter även in - helikoptrar och drönare för att kontrollera att invånarna följer förbuden mot att besöka vissa platser, som till exempel parker.

Dödstalen stiger kraftigt i hela Italien

SÖNDAG 22 MARS 2020

I Lombardiet i norra Italien har ytterligare 546 personer avlidit i covid-19. Antalet döda i den värst drabbade regionen är det högsta som registrerats under ett dygn i landet sedan virus-utbrottets början. Totalt i hela landet steg dödstalet med 793 under lördagen.

I regionen Lombardiet, där Milano är huvudstad, har nu 3 095 människor avlidit sedan de smittats av coronaviruset, rapporterar Reuters. Det är nästan lika många som i den kinesiska provinsen Hubei och staden Wuhan, där inga nya fall har rapporterats de senaste - dagarna. Det var i Wuhan utbrottet av viruset startade kring årsskiftet.
Enligt Lombardiets hälsominister har sammanlagt 25 515 personer bekräftats smittade av coronaviruset i regionen. Det senaste dygnet har 3251 nya fall konstaterats.
I hela Italien har drygt 53 500 personer bekräftats vara smittade, en ökning med 6 500 fall på bara ett dygn. Med över 4 800 dödsfall är Italien värre drabbat än Kina.
Samtidigt får Lombardiet och Italien kritik av den grupp kinesiska experter på smittspridning som befinner sig i landet för att hjälpa till.
– De allmänna kommunikationerna är fortfarande i gång, mycket folk rör sig på gatorna och på hotellen förekommer middagar och fester.

Dessutom, i detta område där viruset slagit hårdast bär folk inte munskydd, säger Yang Huichuan, vice ordförande i det kinesiska Röda korset, till den spanska tidningen El País.
Den kinesiska expertgruppen, som hade med sig respiratorer, skyddsmasker och annan medicinsk utrustning till Italien, varnade vid en presskonferens på fredagen för att de åtgärder som Italien har vidtagit för att begränsa spridningen är otillräckliga. Deras råd är att ta till ett mycket skarpare artilleri.

– Det enda som hjälper är att hålla folk isolerade i hemmen och stänga ner allt. Om man inte ändrar sättet att ta sig an det här problemet kommer viruset att fortsätta spridas.
Yang Huichuan jämför dagens läge i Lombardiet med situationen i den kinesiska staden Wuhan i januari och februari. Endast genom att stänga ner hela staden kunde sjukhusen på allvar börja behandla patienter och klara kulmen av sjukdomsfall.
Lombardiets guvernör Attilio Fontana har upprepade gånger begärt att regeringen i Rom inför

tuffare restriktioner. Han efterlyser förbud mot promenader och att idrotta utomhus. Han har sett till att få militärer att börja patrullera gatorna i de lombardiska städerna.

– Olyckligtvis är siffrorna inte bra, vare sig över antalet smittade eller döda. Och siffrorna tenderar inte att vika av utan ökar tvärtom, säger han enligt El País.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

Tre dagar i rad utan nya fall väcker hopp om normalt liv i Wuhan

SÖNDAG 22 MARS 2020

Tokyo. Wuhan, elvamiljonersstaden där det nya coronaviruset bröt ut, ser möjligen ljuset i tunneln. Tre dagar i rad har staden inte haft

några nya fall av smittade. Men restriktionerna är fortsatt stora och de flesta är ännu isolerade.
En del invånare i Wuhan vågade sig på ett mindre fyrverkeri på lördagen efter att staden för tredje dagen i rad hade noll nya smittade i det nya coronaviruset och vissa vägspärrar plockades bort.
Möjligen är det ljuset i tunneln man ser i Wuhan, där majoriteten av de smittade i Kina finns, men för att faran ska anses vara över behövs 14 dagar i sträck utan nya smittade, enligt expertisen.
Fortfarande är många isolerade i staden och kontrollerna är omfattande. Bara en person per dag i varje hushåll får med ett speciellt passerkort gå ut och handla och då vara borta i högst två timmar. Kollektivtrafiken ligger fortfarande nere och ingen får lämna staden.
Lite mer liv kan dock skönjas. Fler affärer är öppna och i bostadsområden som har varit ”epidemifria” i minst sju dagar får invånarna nu röra sig fritt i sitt kvarter, däremot inte i staden.
36-åriga Wang Xuefgeng, som suttit inomhus sedan den 24 januari, berättade för DN i

torsdags att han nu möjligen kan gå ner till porten.
I Kina generellt syns också en förbättring, om statistiken stämmer. De senaste tre dagarna har samtliga 269 nya smittade varit personer som anlänt från utlandet.
Kina befarar nu en andra våg med smittspridning från kineser som kastar sig på plan från Europa och USA där spridningen av viruset är inne i en tidigare fas och ökar dag för dag. För dem har Kina blivit en säker hamn.
Flygplatsen i Peking, där alla som anländer från utlandet måste genomgå hälsokontroller, har varit så ansträngd att man nu har omdirigerat flyg till andra platser i landet för att genomföra kontrollerna där före vidare färd till Peking. Alla måste sedan sitta två veckor i karantän på en plats anvisad av myndigheterna.
I storstäder som Peking, som förvandlades till en spökstad i januari när viruset började sprida sig, börjar nu vardagen bli mer normal. Fler människor är ute på gatorna och på lördagen syntes familjer som njöt av vårsolen i stadens parker efter att ha suttit inne i snart två månader.

Från regimen kommer ivriga uppmaningar till företag att återuppta verksamheten. Virusutbrottet har fört med sig enorma ekonomiska förluster, såväl produktion som konsumtion har rasat.
– Orimliga begränsningar som hindrar återupptagandet av arbete måste lyftas, sade premiärminister Li Kequiang i fredags, då han också utlovade stöd till små och medelstora företag som har drabbats hårt av viruset.
Om statistiken stämmer, vilket en del tvivlar på, och Kina är på väg att besegra epidemin har det skett till ett högt pris, inte bara ekonomiskt. Kineser i allmänhet och invånarna i Wuhan i synnerhet glömmer inte hur de läkare som varnade för viruset i inledningsskedet kallades till polisen där de anklagades för att ha spridit falska rykten.
Regimen försöker nu, både internationellt och på hemmaplan, sälja in budskapet att den agerade resolut och lyckades ta kontroll över viruset. Men kritiken finns kvar. Den försvinner inte av att kommunistpartiet i efterhand har

dragit tillbaka det straff som den 34-årige läkaren Li Wenliang fick när han varnade för viruset. Li Wenliang insjuknade själv och dog i viruset.

Marianne Björklund

Även Danmark provar malariamedel mot viruset

SÖNDAG 22 MARS 2020

Danmark. Även Hvidovre-sjukhuset i Danmark tänker testa att behandla covid-19 med malariamedlet klorokin.
Tidigare har bland annat norska sjukhus uttryckt vilja att behandla

patienter smittade med det nya coronaviruset med malariamedicin.
Beskedet från sjukhuset i Köpenhamns utkanter kommer trots att Lægemiddelstyrelsen, den danska motsvarigheten till Läkemedelsverket, tagit avstånd från behandlingen. Myndigheten menar att det ännu saknas vetenskapligt underlag för att klorokin skulle ha effekt på det nya coronaviruset.
Sjukhusets läkare Stig Ekkert menar dock att det finns skäl att testa läkemedlet.
– Tidigare rön tyder på att det har haft effekt på coronaviruset på det sättet att det förkortat sjukdomsförloppet och gjort det mindre allvarligt, säger han till danska TV2, och hänvisar till franska studier.
Sjukhusets ambition är att även ge klorokin till coronasmittade patienters nära anhöriga, för att se om läkemedlet kan ha förebyggande effekter som kan förhindra smittspridning.
TT-Ritzau

Positiva signaler från svenska bolag i Kina

SÖNDAG 22 MARS 2020

Mitt i allt virusmörker kommer glimtar av ljus från svenska storföretag verksamma i Kina. – Det går åt rätt håll nu igen, säger Volvokoncernens presschef Claes Eliasson.

I januari fick svenska storbolag med sammanlagt tiotusentals anställda i Kina ställa om verksamheten på grund av virusutbrottet i staden Wuhan. Där har lastbils- och busstillverkaren Volvo bara ett fåtal av sina runt 4 500 medarbetare. Shanghai är bolagets kinesiska huvudort.

– Vårt samriskbolag i Kina är tillbaka i normala gängor, berättar Claes Eliasson.

Produktionsanläggningen för grävmaskiner med mera utanför Shanghai är också tillbaka i produktion.

– Det går åt rätt håll i Kina nu igen och det är jättepositivt, både vad gäller sjukdomsförloppet och leverantörskedjorna. Och det är naturligtvis hoppfullt, säger Claes Eliasson.
Av verkstadsföretaget Atlas Copcos cirka 6 000 anställda arbetar ett 90-tal i Wuhan-området.
– I Kina är vår produktion i gång, men inte med full fart även om vi ser kontinuerliga förbättringar, säger presschefen Sara Liljedal.
Känner ni också att det går på rätt håll i Kina?
– Absolut.

Ericsson, med ungefär 11 000 anställda i Kina, höll efter rekommendationer från myndigheterna fabrik och kontor stängda till den 9 februari, vilket enligt bolagets presstalesperson Johannes Persson haft begränsad eller ingen påverkan för kunderna. ”Sedan dess arbetar en stor del av våra anställda i Kina fortsatt hemifrån. De senaste dagarna har en del anställda nu börjat återvända till kontoren. Vi har sedan den 25 februari infört en global restriktion mot icke-affärskritiska tjänsteresor”, skriver han till TT.

Klädjätten H&M har 516 butiker i Kina varav 503 är öppna i dagsläget. ”Vi ser att allt eftersom situationen i Kina har förbättrats så har även försäljningen i landet gradvis börjat återhämta sig”, skriver presstalespersonen Ia Elf.
Internationella valutafonden bekräftar att Kinas ekonomi börjar visa tecken på normalisering efter viruschocken, rapporterar Reuters.
Flertalet stora företag har kunnat återuppta verksamheten med anställda tillbaka på jobbet, men IMF varnar för att smittspridningen kan ta fart igen på grund av ökat resande.
TT

Upplev livet i öst på DDR-museet

SÖNDAG 22 MARS 2020

Genom att själv uppleva livet i det gamla Östtyskland ökar förståelsen för hur människorna där faktiskt levde. Så resonerar man på DDR-museet i Berlin.

1989 föll Berlinmuren, men intresset för livet bakom taggtråden i det gamla Östtyskland är fortfarande stort. Hur var det egentligen att bli förhörd av Stasi? Köra runt i en Trabant eller bo i en typisk östtysk lägenhet? Allt detta och mycket mer får du lära dig på DDR-museet i Berlin, ett i allra högsta grad interaktivt museum där du kan sätta dig bakom ratten på den östtyska bilen, titta på tv från kalla krigets era i den rekonstruerade lägenheten och till och med utsätta dig för ett förhör av den östtyska säkerhetspolisen. För den som vill veta hur östtyskarna dansade då västerländsk rock'n'roll var

förbjuden finns möjlighet att lära sig den östtyska lipsi-dansen som salu- fördes som ett städat alternativ till den alldeles för sexuella rocken. (De östtyska ung-domarna var inte särskilt imponerade.)
Det prisbelönta museet är indelat i 47 olika ämnesområden, som ”Offentligt liv”, ”Stat och ideologi” och ”Livet i ett östtyskt höghus”, utspridda på museets 1 000 kvadratmeter. Noggrant beskrivs livet under diktaturen i det forna DDR och ger en inblick i det dagliga livet i en stat som inte längre existerar. Oavsett ålder får besökare en djupare förståelse för Östtysklands historia på ett både pedagogiskt och underhållande vis.

Colette van Luik
DDR Museum

Var: Utmed floden Spree, mitt emot Berlins katedral.
Adress: Karl-Lieb- knecht-Strasse 1.
Entré: Cirka 100 kronor. Barn och studenter cirka 60 kronor. Online-biljetter från cirka 55 kronor beroende på vilken tid man väljer, plus att man slipper köa.

Hemsida: *ddr-museum.de.*
Övrig info: Öppet 365 dagar om året, måndag till söndag, klockan 09.00–21.00.

23 mars 2020

Ledare: Viruset avslöjar sjukan i Vita huset

MÅNDAG 23 MARS 2020

Raskt stänger nu även USA. Folkrika delstater som Kalifornien, New York och Illinois har anmodat sina invånare att hålla sig hemma. Skolor och restauranger bommar igen. Ekonomin tvärbromsar. Arbetslösheten rusar.
I helgen intog USA tredjeplatsen i världen när det gäller antalet coronasmittade, efter Kina och Italien. Siffrorna stiger snabbt. Runt 350 människor har hittills avlidit.

Det är förstås överraskande, med tanke på att president Donald Trump länge påstod att hotet inte fanns. Först var det ingen fara alls, det där skulle blåsa över, han hade total kontroll. Så småningom utnämnde han covid-19 till en bluff, iscensatt av ondskefulla medier och hysteriska politiska motståndare för att skada honom inför höstens val.
Så sent som den 6 mars försökte Trump skoja bort vetenskapens varningar. En vecka senare, efter att börserna rasat, utlyste han nationellt nödläge. En brittisk rapport som förutspådde att två miljoner amerikaner kunde dö blev den verkliga vändpunkten. Men plötsligt var det presidenten som hade fattat att det handlade om en pandemi långt före alla andra.
Nu försöker han uppträda som ”krigspresidenten” som tar hand om allt. Ofta halkar han tillbaka, skäller ut någon kritiker eller utlovar en mirakelmedicin som bara han anat effekten av. Men covid-19 är inte ett problem som Trump kan möta på det vanliga sättet, med en förolämpning eller en lögn.
Det stora, mäktiga USA var dåligt förberett på coronaviruset, i största allmänhet. Hälsovården är god för den som har råd, men kostar samhället astronomiska summor. Ändå står över 25 miljoner amerikaner helt utan sjukförsäkring, och siffran har ökat under Trump.
Skyddsutrustning och respiratorer har visat sig vara en bristvara. De federala myndigheterna tog fram ett test som inte fungerade, och det tog lång tid att rätta till misstaget.
Kombinerat med den obefintliga alternativt förvirrade politiska ledningen från Vita huset har resultatet blivit

kaotiskt. Men det federala USA har också en styrka. Guvernörerna i många delstater har tagit saken i egna händer och snabbstartat arbetet.
Att den ekonomiska krisen blir djup står utom tvivel. Centralbanken Federal Reserve har sänkt räntan till noll och sjösatt massiva nödlåneprogram, vilket dock precis som i många andra länder måste sippra ned till småföretag och människor utan skyddsnät.
I kongressen pågår ansträngningar att komma överens om rekordartade stimulanspaket, kanske dubbelt så stora som under finanskrisen för drygt tio år sedan. Det gäller till exempel sjuklön, arbetslöshetsunderstöd, akutinjektioner i sjukvården och hjälp till företag som kämpar för att överleva. Helikopterpengar, kontantutbetalningar till miljoner amerikanska familjer, lär bli en del av insatsen för att hålla USA på fötter.
Presidentvalet påverkas, men det är svårt att säga hur. Covid-19 är inte Trumps fel, även om den tidigare börshaussen inte heller var hans förtjänst.
Vad som blivit plågsamt uppenbart är ändå hur synnerligen olämplig Donald Trump är för sitt ämbete. Han har aldrig litat på experter, hans metod vilar på konspirationsteorier och han kräver ständigt smicker för att vara nöjd.
Finansminister Steven Mnuchin tycks vara en av få vuxna i administrationen, men måste ständigt vara redo att parera nästa hugskott.
Trump har alltid lovat att han ska fixa alla bekymmer ”så enkelt”, ena dagen fred i Mellanöstern, andra dagen en sjukförsäkring för alla. Klart är bara att

simpel rasism inte duger för att besegra det ”kinesiska viruset”.
DN 23/3 2020

Experter: Fel att jämföra antalet fall i olika länder

MÅNDAG 23 MARS 2020

Jämförelser av det nya coronavirusets utveckling i olika länder, baserat på konstaterade fall, ifrågasätts av experter.

– Det enda man säkert kan säga är att det förekommer fall i alla de här länderna och att de ökar,

säger Anna Mia Ekström, klinisk professor i global infektionsepidemiologi.

De senaste dagarna har grafer kring det nya coronavirusets tillväxttakt spridits. På den amerikanska nyhetssajten Mother Jones jämförs ett antal länders bekräftade covid-19-fall med Italiens kurva av desamma. Där ser det bland annat ut som att Sveriges utveckling de senaste dagarna vikt av från Italiens brant uppåtgående kurva och i stället planas ut.

Anna Mia Ekström, klinisk professor i global infektionsepidemiolog vid Karolinska institutet, säger att den typ av jämförelsekurvor som bygger på konstaterade fall inte säger särskilt mycket om utvecklingen i länderna.

– Jag skulle inte våga dra några skarpa slutsatser alls av de här kurvorna. Det enda man kan säga är att det förekommer fall i alla de här länderna och att de ökar. Osäkerheten bygger på att testningspolicyn skiljer sig åt mellan länderna, säger Anna Mia Ekström.

– Om man testar fler och andra grupper än vad Sverige gör så

kommer det att påverka resultatet.
Hur mycket kan man jämföra - mellan olika länder?
– Mellan länder som testar samma grupper, och där människor söker sig till sjukhus när de är allvarligt sjuka, kan man göra jämförelser. Bland annat av hur många som ligger på sjukhus på grund av viruset.
Anna Mia Ekström säger att det är viktigt att sammanställa data för att försöka jämföra utvecklingen mellan länder, men att det då är av största vikt att informationen är inhämtad på samma sätt i varje land.
– De länder som finns i Mother Jones grafer har inte testat samma grupper och har ändrat sin teststrategi under den här perioden. De är därför inte helt jämförbara.
Något annat som ännu inte går att slå fast, enligt Anna Mia Ekström, är hur stor andel av de som smittats av viruset som dör.
– Man kan räkna ut hur många av de som vårdas på sjukhus som dör, men vi kan i dagsläget inte säga hur stor andel av de som smittas som dör eftersom vi inte vet hur många som är smittade i Sverige.

Johan von Schreeb, läkare och professor i global katastrofmedicin, är skeptisk till alla typer av förutsägelser kring utvecklingen av det nya coronaviruset. Han lyfter bland annat att tillvägagångssättet för provtagning inte bara varierar mellan de olika länderna utan också förändras över tid i respektive land. Dessutom säger han att vi fortfarande vet för lite om själva viruset för att sia om utvecklingen framöver.

– Vi behöver veta mer om hur länge man smittar, hur många som är symptomfria, hur länge man behöver vårdas på sjukhus och hur länge man är smittsam. Men också hur många som blir allvarligt sjuka, hur många som behöver respirator.

Enligt von Schreeb är det i dag inte möjligt att planera för den kommande händelseutvecklingen, mer än att det ser ut att bli ”jävligt tufft”.

– Det är väldigt svårt att tolka resultaten och hur de kan användas för planering. Men alarmlamporna blinkar, det är bara att gå ut och mobilisera allt man har.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se

Dödsfall i Spanien och Italien dag för dag

Sammanlagt antal döda i covid-19 i Spanien respektive Italien dag för dag från det första dödsfallet.

Källa: Ok Diario, Spanien

Spanska dödsfallen ökar snabbt – kan drabbas värre än Italien

MÅNDAG 23 MARS 2020

Spaniens prognos mörknade på söndagen. Nära 400 döda i covid-19 på ett dygn, 1 750 döda totalt och ny statistik som visar att dödstalen ökat avsevärt snabbare än i det hårt drabbade Italien.

Diagrammet som jämför situationen i länderna visar utvecklingen i Spanien och Italien de första sjutton dygnen sedan det första konstaterade dödsfallet; i Italien den 21 februari och i Spanien den 3 mars.

Då jämförelsen gjordes hade epidemin skördat 767 liv i Spanien de första sjutton dygnen sedan det första dödsfallet, mot 366 under Italiens första sjutton dygn. En mer än dubbelt så hög mortalitet i Spanien alltså.

En kvinnlig chefsläkare på ett av Madrids stora sjukhus, som föredrar att uttala sig anonymt, säger till DN:
– Det här är inga roliga data. Om kurvan fortsätter lika brant betyder det många tusen döda i ett par veckor till. Det kommer att bråkas i åratal efteråt om vad som gick snett och vem som hade fel. Men vi grubblar inte över sånt, nu gäller det att bara jobba så länge vi orkar och så länge vi är smittfria.
Jämsides med de dystra sjukhusbulletinerna rasar redan en bitter politisk batalj om ansvaret för Spaniens sena uppvaknande. Enligt oppositionen bagatelliserade den regerande vänsterkoalitionen epidemins frammarsch ända till den 9 mars, då strängare åtgärder började vidtas. Den 5 mars visade hälsovårdsdepartementets sajt att antalet smittade fördubblats på ett dygn.
Samtidigt pågick en debatt om de planerade stora demonstrationerna i regeringens regi på internationella kvinnodagen den 8 mars. Vissa experter rekommenderade att

evenemangen, i en rad storstäder, skulle skjutas upp.
Den socialistiska vice premiärministern Carmen Calvo var böjd att godta rådet, men mötte bestämt motstånd från jämställdhetsministern Irene Montero från vänsterradikala Podemos. De bägge politikerna är rivaler om vem som skall leda koalitionens feministiska program.
Mitt under diskussionen om demonstrationernas vara eller inte vara slutade den officiella sajten registrera nya corona-fall. Enligt oppositionen skedde detta för att inte de dystra sjukdomsbulletinerna skulle spoliera demonstrationerna.
Massdemonstrationerna ägde rum den 8 mars och fungerade av allt att döma som smittospridare – en lång rad aktivister som gick i första ledet har testat positivt för covid-19.
När den löpande statistiken över epidemin återupptogs den 9 mars chockades alla. De officiella talesmän som hånat kritiken som ”hysteri” tystnade och under den kommande veckan stängdes Spaniens gränser och ett långtgående utegångsförbud

infördes, som nu övervakas av specialstyrkor.
I flera framträdanden den senaste veckan har premiärminister Pedro Sánchez medgivit att regeringen dröjde med att inse situationens allvar. Madrid-regionens president Isabel Díaz Ayuso, som var tidigt ute med att stänga ålderdomshem, skolor och universitet, har plockat många poäng på sin framsynthet och har ryckt upp sitt anseende sedan fjolårets katastrofala blunder. Hon ursäktade då Madrids usla luft med att ”ingen har dött av lite avgaser”.
För en vecka sedan tog regeringen med ett dekret kontrollen över produktionen och distributionen av läkemedel och annan medicinsk utrustning, befogenheter som normalt vilar på de självstyrande regionerna. Häromdagen konfiskerade civilgardister stora mängder andningsskydd från en fabrik i Andalusien och distribuerade dem till användare i andra delar av landet.
Dessa ingrepp har satt heta känslor i svallning, begripligt nog eftersom fördelningen av respiratorer och annan

akutvårdsutrustning blivit en fråga om liv och död.
Vid midnatt mot måndagen infördes inreserestriktioner för utlänningar vid flygplatser och hamnar. Spanjorer, utlänningar som bor i Spanien, vårdpersonal och diplomater får dock resa in normalt, enligt inrikesministeriet. Beslutet ska gälla i 30 dagar.
Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Upplev livet i öst på DDR-museet

SÖNDAG 22 MARS 2020

Genom att själv uppleva livet i det gamla Östtyskland ökar förståelsen för hur människorna där faktiskt levde. Så resonerar man på DDR-museet i Berlin.

1989 föll Berlinmuren, men intresset för livet bakom taggtråden i det gamla

Östtyskland är fortfarande stort. Hur var det egentligen att bli förhörd av Stasi? Köra runt i en Trabant eller bo i en typisk östtysk lägenhet? Allt detta och mycket mer får du lära dig på DDR-museet i Berlin, ett i allra högsta grad interaktivt museum där du kan sätta dig bakom ratten på den östtyska bilen, titta på tv från kalla krigets era i den rekonstruerade lägenheten och till och med utsätta dig för ett förhör av den östtyska säkerhetspolisen. För den som vill veta hur östtyskarna dansade då västerländsk rock'n'roll var förbjuden finns möjlighet att lära sig den östtyska lipsi-dansen som salu- fördes som ett städat alternativ till den alldeles för sexuella rocken. (De östtyska ung-domarna var inte särskilt imponerade.)

Det prisbelönta museet är indelat i 47 olika ämnesområden, som ”Offentligt liv”, ”Stat och ideologi” och ”Livet i ett östtyskt höghus”, utspridda på museets 1 000 kvadratmeter. Noggrant beskrivs livet under diktaturen i det forna DDR och ger en inblick i det dagliga livet i en stat som inte längre existerar. Oavsett ålder får

besökare en djupare förståelse för Östtysklands historia på ett både pedagogiskt och underhållande vis.

Colette van Luik
DDR Museum

Var: Utmed floden Spree, mitt emot Berlins katedral.
Adress: Karl-Lieb- knecht-Strasse 1.
Entré: Cirka 100 kronor. Barn och studenter cirka 60 kronor. Online-biljetter från cirka 55 kronor beroende på vilken tid man väljer, plus att man slipper köa.
Hemsida: *ddr-museum.de.*
Övrig info: Öppet 365 dagar om året, måndag till söndag, klockan 09.00–21.00.

Ledare: Viruset avslöjar sjukan i Vita huset

MÅNDAG 23 MARS 2020

Raskt stänger nu även USA. Folkrika delstater som Kalifornien, New York och Illinois har anmodat sina invånare att hålla sig hemma. Skolor och restauranger bommar igen. Ekonomin tvärbromsar. Arbetslösheten rusar.
I helgen intog USA tredjeplatsen i världen när det gäller antalet coronasmittade, efter Kina och Italien. Siffrorna stiger snabbt. Runt 350 människor har hittills avlidit.

Det är förstås överraskande, med tanke på att president Donald Trump länge påstod att hotet inte fanns. Först var det ingen fara alls, det där skulle blåsa över, han hade total kontroll. Så småningom utnämnde han covid-19 till en bluff, iscensatt av ondskefulla medier och hysteriska politiska motståndare för att skada honom inför höstens val.
Så sent som den 6 mars försökte Trump skoja bort vetenskapens varningar. En vecka senare, efter att börserna rasat, utlyste han nationellt nödläge. En brittisk rapport som förutspådde att två miljoner amerikaner kunde dö blev den verkliga vändpunkten. Men plötsligt var det presidenten som hade fattat att det handlade om en pandemi långt före alla andra.
Nu försöker han uppträda som ”krigspresidenten” som tar hand om allt.

Ofta halkar han tillbaka, skäller ut någon kritiker eller utlovar en mirakelmedicin som bara han anat effekten av. Men covid-19 är inte ett problem som Trump kan möta på det vanliga sättet, med en förolämpning eller en lögn.
Det stora, mäktiga USA var dåligt förberett på coronaviruset, i största allmänhet. Hälsovården är god för den som har råd, men kostar samhället astronomiska summor. Ändå står över 25 miljoner amerikaner helt utan sjukförsäkring, och siffran har ökat under Trump.
Skyddsutrustning och respiratorer har visat sig vara en bristvara. De federala myndigheterna tog fram ett test som inte fungerade, och det tog lång tid att rätta till misstaget.
Kombinerat med den obefintliga alternativt förvirrade politiska ledningen från Vita huset har resultatet blivit kaotiskt. Men det federala USA har också en styrka. Guvernörerna i många delstater har tagit saken i egna händer och snabbstartat arbetet.
Att den ekonomiska krisen blir djup står utom tvivel. Centralbanken Federal Reserve har sänkt räntan till noll och sjösatt massiva nödlåneprogram, vilket dock precis som i många andra länder måste sippra ned till småföretag och människor utan skyddsnät.
I kongressen pågår ansträngningar att komma överens om rekordartade stimulanspaket, kanske dubbelt så stora som under finanskrisen för drygt tio år sedan. Det gäller till exempel sjuklön, arbetslöshetsunderstöd, akutinjektioner i sjukvården och hjälp till företag som kämpar för att överleva. Helikopterpengar, kontantutbetalningar till miljoner

amerikanska familjer, lär bli en del av insatsen för att hålla USA på fötter. Presidentvalet påverkas, men det är svårt att säga hur. Covid-19 är inte Trumps fel, även om den tidigare börshaussen inte heller var hans förtjänst.
Vad som blivit plågsamt uppenbart är ändå hur synnerligen olämplig Donald Trump är för sitt ämbete. Han har aldrig litat på experter, hans metod vilar på konspirationsteorier och han kräver ständigt smicker för att vara nöjd. Finansminister Steven Mnuchin tycks vara en av få vuxna i administrationen, men måste ständigt vara redo att parera nästa hugskott.
Trump har alltid lovat att han ska fixa alla bekymmer ”så enkelt”, ena dagen fred i Mellanöstern, andra dagen en sjukförsäkring för alla. Klart är bara att simpel rasism inte duger för att besegra det ”kinesiska viruset”.

DN 23/3 2020

Michael Winiarski: Polens regering vill inte skjuta på valet – trots pandemin

MÅNDAG 23 MARS 2020

Kommer presidentvalet i Polen, planerat till den 10 maj, att skjutas upp på grund av coronakrisen? President Andrzej Duda och regeringspartiet PIS vidhåller att valet ska genomföras som planerat. Syftet är lätt att avläsa. Duda hoppas på en enkel seger mot utmanare som inte kan kampanja.

Det är inte vilket val som helst det handlar om: Efter snart fem år med en högernationalistisk regering, president och parlamentsmajoritet blir presidentvalet avgörande för Polens politiska väg för åratal framåt.

Vem som sitter i presidentpalatset avgör om den enväldiga PIS-kontrollen av alla viktiga

maktstrukturer – lagstiftningen, rättsväsendet och public service-medierna – befästs eller luckras upp. Och huruvida Polens marsch från demokrati mot auktoritärt styre ska fortsätta.

Även om antalet registrerade fall av covid-19 i Polen än så länge är jämförelsevis lågt har åtgärderna paralyserat viktiga samhällsfunktioner.

Landets gränser är i stort sett stängda, alla skolor slog igen redan i förra veckan, liksom alla offentliga tillställningar inom idrott och kultur. En stor del av tågtrafiken är inställd. Dessutom råder, liksom i flera andra EU-länder, ett slags partiellt utegångsförbud för äldre medborgare.

Allt det gör att det blir omöjligt att genomföra en valkampanj som kan betraktas som rättvis och fri. Än svårare blir att genomföra en säker röstning i trånga vallokaler med upprätthållen ”social distansering”.

Men krisläget utnyttjas, enligt kritiska röster cyniskt och hänsynslöst, i politiska syften av presidenten. Andrzej Duda får i denna situation exceptionella fördelar inför valet: han reser runt

i landet och förekommer ständigt i statlig tv, som numera är en ren propagandakanal för det regerande partiet Lag och rättvisa, PIS.
Det sammanhang han uppvisas i är dessutom positivt; Duda kan framställa sig som en bekymrad, ansvarsfull ledare som står i spetsen för kampen mot coronasmittan och som tröstar oroliga medborgare.
De senaste dagarna har Duda besökt sjukhus med coronasmittade och fabriker som tillverkar handsprit, vilket egentligen svär mot regeringens maningar till polackerna att ägna sig åt ”social isolering”.
Premiärminister Mateusz Morawiecki, en partikollega från PIS, tackar Duda för att ”vårt gemensamma arbete” har gjort att Polen är ett av de första länder som ger stöd till ekonomin.
Med detta självberöm hoppas PIS att Duda enkelt ska vinna valet.
Enligt de senaste opinionsmätningarna har Dudas ställning stärkts den senaste veckan, och en seger i första omgången är nu inom räckhåll.
Före coronautbrottet låg Duda på 40–43 procent, mot 22–29 för

huvudutmanaren Małgorzata Kidawa-Błońska från liberala Medborgarplattformen. Nu har Duda 46–51 procent.
Oppositionens kandidater är å sin sida praktiskt taget osynliga i polsk tv, och de har samtidigt lagt sina valkampanjer på is. En del bedömare har nu vädjat till dem att sätta i gång och kampanja trots den pågående krisen.
Men oppositionskandidaterna anser att deras händer är bakbundna – att hålla valmöten är i stort sett omöjligt – och de har ingen tillgång till regeringskontrollerade polska tv- och radiokanaler.
Företrädare för PIS vägrar att böja sig för kraven på att skjuta upp valet.
Som vanligt är det PIS partiledare Jarosław Kaczyński, regimens starke man, som till slut avgör. Han motsätter sig fortfarande att valet senareläggs.
Donald Tusk, före detta polsk premiärminister och fram till i höstas Europeiska rådets ordförande, har motsatt åsikt:
– I maj har vi en pandemi i Polen. Bara en galning eller brottsling

kan då vilja att folk går till vallokalerna.
Michael Winiarski

Donald Trumps färd från förnekelse till nödläge

MÅNDAG 23 MARS 2020

”Håll er bara lugna. Viruset kommer att försvinna.” Det sade president Donald Trump den 10 mars. Trots varningar har Vita huset ägnat två -

månader åt att tona ner allvaret i viruskrisen.
Nu varnar hälsoexperter för att situationen i USA kan bli värre än i Italien. Så här har Trump-administrationens syn på krisen utvecklats sedan i januari.

21 januari 2020. För första gången bekräftas att en person i USA smittats av det nya corona-viruset, utanför Seattle i delstaten Washington. Dagen därpå kommenterar USA:s president - Donald Trump för första gången viruset offentligt i en tv-intervju från Davos i Schweiz. När affärskanalen CNBC frågar om Trump oroar sig över en pandemi svarar han:

– Nej. Inte alls. Vi har allt under total kontroll. Allt kommer att ordna sig.

Samma lugnande tonläge har präglat Trumps hantering av viruskrisen i mer än två månader, trots alarmerande varningar från sakkunniga.

I slutet av januari publicerar två avhoppade experter från USA:s folkhälsomyndighet CDC en debattartikel i Wall Street Journal med rubriken ”Agera nu för att undvika en amerikansk epidemi”.

De varnar för att viruset kan orsaka oerhörd skada i USA, med tusentals smittade, inställda flygplan och överfulla sjukhus. De poängterar att det fortfarande går att stoppa virusets spridning i USA om det genomförs omfattande tester och omedelbara åtgärder för att begränsa folksamlingar.
Men i Trumps administration bemöts viruset främst som ett kommunikationsproblem.
”Det är bara fem människor. Förhoppningsvis kommer allt gå toppen”, säger Donald Trump om virusets spridning.

Den sista januari stoppar Trump-administrationen alla inresande till USA som varit i Kina under de senaste två veckorna. Inreseförbudet gäller inte amerikanska medborgare och familjemedlemmar. Trump beskriver sedan åtgärden som tillräcklig för att hindra virusets spridning i USA.
– Vi har i princip stoppat det, säger Trump i en intervju med den konservativa tv-värden Sean Hannity på Fox News .
○ ○ ○

4 februari. De två avhoppade CDC-experterna skriver en till debattartikel för Wall Street Journal där de säger att viruset kan leda till en landsomfattande kris om det inte sätts in omedelbara åtgärder. De uppmanar framför till fler tester. I Sydkorea genomförs då 10 000 tester om dagen, men i USA har bara ett par hundra personer - testats för viruset i början av februari.

Medan viruset sprider sig över världen fortsätter Donald Trump att påstå att det inte finns någon anledning att oroa sig. I två kampanjtal i början av februari påstår Trump att viruset kommer att försvinna från USA så fort vårtemperaturerna anländer i april.

– När det blir lite varmare försvinner det mirakulöst, säger Trump.

Världshälsoorganisationen (WHO) rapporterar samma vecka att viruset nu finns i 30 länder och har drabbat minst 78 000 personer.

○ ○ ○

26 februari. Trump utser vicepresidenten Mike Pence som

huvudansvarig för att hantera viruset i USA. Själv fortsätter han att sprida vilseledande information om att viruset kontrolleras i USA och snart kommer att ha stoppats helt.
– De femton fallen i USA kommer inom ett par dagar att vara nära noll, skriver Trump på Twitter.
Hans ekonomiska rådgivare Larry Kudlow påstår samtidigt att viruset inte kommer att leda till ekonomiska problem. Även Trump säger i slutet av februari att börsen ”ser väldigt lovande ut”.
Chad Wolf, tillförordnad direktör för myndigheten för inrikes säkerhet, säger samma vecka att hotet från viruset ”förblir lågt” och att det kommer att finnas ett vaccin om ett par månader.
Experter på CDC korrigerar honom och säger att det lär ta minst ett år att ta fram vaccin.
När börsen börjar falla den 27 februari går Trump till attack mot nyhetskanalerna MSNBC, CNN och Demokraterna i kongressen. Han påstår att de ”försöker få viruset att se så farligt ut som möjligt, så att det skapar panik på marknaderna”.
Den 29 februari inträffar det första dödsfallet av covid-19 i

USA, i delstaten Washington. Nya restriktioner införs för resande från Iran, Italien och Sydkorea. Efter ett möte med läkemedelsföretag strax därefter säger Trump att ett vaccin kan tas fram inom tre, fyra månader. Experter påpekar att det i själva verket kommer att ta 12–18 månader.

Ända sedan Donald Trump tillträdde som president 2017 har han fått varningar om risken för globala pandemier.

Veckan innan han svors in som president i januari 2017 gav den avgående Obama-administrationen en träningskurs till Trumps stab om pandemier. Två tredjedelar av experterna som deltog i kursen har dock av-skedats, avgått eller försvunnit i nedskärningar.

Under 2017 varnade en expert i Vita husets avdelning för globala hälsofrågor för att pandemier utgör det största globala hotet mot amerikansk hälsa. Personen fick sparken dagen därpå, enligt Washington Post. 2018 lade Trump även ner Vita husets avdelning för expertis på pandemier.

När viruset börjar spridas globalt i februari utser Donald Trump svärsonen Jared Kushner till ansvarig för krishantering av viruset.
Kushner har ingen erfarenhet av pandemier, men hans bror Joshua är gift med supermodellen Karli Kloss, vars pappa Kurt Kloss är läkare. Kushner hör av sig till Kloss och ber honom kolla med sina kollegor om det finns någon som har bra tips på hur de bör hantera viruset. Kloss vänder sig till en Facebookgrupp för läkare, där han skriver i ett inlägg att han har en ”direktkanal till Vita huset” och behöver råd om hur viruset kan stoppas.
Om någon konstruktiv expertis kom fram i Facebooktråden tycks den inte ha påverkat administrationens respons. Den 5 mars säger Trump i stället att oron för folksamlingar är överdriven och att han ”generellt inte skulle uppmana” folk att ställa in resor eller stora publikevenemang.
Under ett möte dagen därpå med Brasiliens president Jair Bolosnaro i Mar-A-Lago, Florida blir Donald Trump tillfrågad om den eskalerande viruskrisen.

– Jag är inte alls bekymrad, säger han.
Efter ett möte med flygbolag och hotelldirektörer samma vecka påstår Trump att den amerikanska ekonomin kan gynnas av att allt färre reser, eftersom de istället kan spendera pengarna i USA.
I en intervju med Sean Hannity på Fox News uppmanar Trump folk att fortsätta gå till jobbet, även om de känner sig krassliga. ”Vissa går till jobbet och blir friska”, säger Trump.
Matt Gaetz, en republikansk kongressledamot från Florida som står nära Trump, bestämmer sig samtidigt för att driva med de i hans tycke alarmistiska rösterna som varnar om coronaviruset genom att klä sig i gasmask i kongressen i Washington. Strax därpå avlider en person i Gaetz kongressdistrikt av viruset.
○ ○ ○
6 mars. Kraftigt börsras i USA. Trumps chefsrådgivare i ekonomiska frågor Larry Kudlow upprepar Trumps budskap: att oron för viruset fortfarande är överdriven. Kudlow uppmanar i

stället det amerikanska folket att investera i aktiemarknaden.
”Buy the dip”, köp i nedgången, säger han i en intervju på Fox Business Channel.
Måndagen därpå sker det största börsraset i USA sedan 2008.
Den 10 mars påstår Trump en sista gång att viruset inte utgör något hot.
– Det kommer att försvinna. Håll er bara lugna. Det kommer att försvinna, säger Trump.
En opinionsmätning från samma vecka visar att Trump anhängare köper berättelsen. Bara 35 procent av republikanerna säger att de är oroade över viruset.
Men den 12 mars går det inte längre att förneka krisens allvar. WHO rapporterar då att viruset är en global pandemi, med 113 000 som smittats i mer än 100 länder.
Under en dramatisk presskonferens ger Donald Trump besked om ett inreseförbud från 26 europeiska länder, trots att experter säger att det är en ineffektiv strategi.
Börsen faller i det största raset i USA sedan 1987.
○ ○ ○

13 mars. Trump utropar nationellt nödläge. I meddelanden på Twitter skyller han de långsamma åtgärderna för att stoppa viruset på administrativa reformer som genomfördes av Barack Obama. På en presskonferens säger Trump att Google utvecklat en tjänst där amerikaner kan testa sig för viruset, men någon sådan tjänst finns inte.
I takt med att mer kritik riktas mot Trump-administrationens senfärdiga hantering av krisen säger Trump att ”miljontals” testats för viruset i USA. Den verkliga siffran är då knappt 25 000 personer.
Strax därpå rapporterar tyska Welt am Sonntag att Trump erbjudit stora summor till ett tyskt läkemedelsföretag för att USA ska få exklusiv rätt till ett vaccin mot viruset.
○ ○ ○
17 mars. Vita huset och kongressen presenterar en rad historiska stimulansåtgärder. Mer än tusen miljarder dollar ska spenderas för att hjälpa företag som drabbats av krisen. De flesta vuxna amerikaner ska få direkta

utbetalningar på omkring 1 200 dollar. Stimulansåtgärderna är större än efter finanskrisen 2008. Dow Jones börsindex sjunker för första gången till en lägre nivå än när Trump tillträdde som president 2017.
Enligt forskare i USA kan i värsta fall upp till 200 miljoner smittas här. Prognoserna för antalet döda i USA är alltifrån 10 000 personer till 1,7 miljoner. En studie av Imperial College i London varnar för mer än två miljoner döda i USA om inte drastiska åtgärder genomförs. Hälsoexperter på Harvard University och Johns Hopkins University varnar för att situationen i USA kan bli värre än i Italien.
Vid en presskonferens blir Trump tillfrågad om han är nöjd med sin hantering av krisen.
– 10 av 10, säger Trump.
Martin Gelin

Tyskland förbjuder fler än två personer att samlas

MÅNDAG 23 MARS 2020

Tyskland. Regeringen inför nya nationella regler för att minska antalet sociala kontakter till ”ett absolut minimum”, meddelade Tysklands förbundskansler Angela Merkel under en presskonferens på söndagseftermiddagen.
– Att vistas i offentliga rummet är bara tillåtet tillsammans med en annan person, eller personer ur det egna hushållet, sade hon.
Vidare meddelade Merkel att restauranger och kaféer, liksom frisörer, skönhets- och tatueringsstudior ska stängas.
Enligt de nya reglerna gäller det att hålla ett avstånd på minst 1,5 och helst två meter till andra människor. Reglerna ska gälla i två veckor.

Angela Merkel sätts i karantän efter att ha träffat coronasmittad läkare, enligt nyhetsbyrån AFP på söndagskvällen.
Lina Lund

Fängelsestraff för upprepat brott mot utegångs-förbud

MÅNDAG 23 MARS 2020

Frankrike. Straffen för den som bryter mot det partiella utegångsförbud som införts i Frankrike skärps. Den som vistas

utomhus utan giltigt tillstånd – och utan den ifyllda blankett som alla måste ha med sig – kan som tidigare dömas till 135 euro i böter.
Men om förseelsen upprepas inom 15 dagar blir straffet nu 1 500 euro (16 500 kronor).
Och om en person skulle bötfällas fyra gånger inom en 30-dagarsperiod kan han eller hon dömas till sex månaders fängelse och 3 700 euro i böter (40 700 kronor), enligt den nya lag om sanitärt nödläge som nationalförsamlingen i Frankrike godkände på sön- dagen.

Frankrike fick på söndagen också sitt första fall av en läkare som avlidit i covid-19.
Erik de la Reguera

Jair Bolsonaro: Guvernören är galen

MÅNDAG 23 MARS 2020

Brasilien. São Paulos guvernör João Doria, som satt Brasiliens största delstat São Paulo i karantän i två veckor, ”är en galning”. Det säger president Jair Bolsonaro i en intervju. Den högerextreme presidenten har även tidigare tonat ner coronavirusets faror, och bland annat kallat sjukdomen en gripezinha, portugisisk slang som kan översättas till ungefär ”en småsjuka”. Delstaten São Paulo, med 45 miljoner invånare, är Brasiliens ekonomiska motor och ett finansnav för hela Sydamerika.

TT

Mobilspårning används i kampen mot smittan

MÅNDAG 23 MARS 2020

Norge. Den senaste åtgärden mot virussmittan är att använda data från så kallad mobilspårning, något som möjliggjorts av att mobiloperatörer som Telia och Telenor delar med sig av mobiltelefoners rörelsemönster. Bland annat kan man se att resandet i landet gått ner ”så mycket som 60–65 procent” sedan myndigheternas åtgärder mot smittan sattes in. Förhoppningen är att man med information från mobilspårningen och data om smittade och inlagda ska kunna ge bättre rekommendationer till allmänheten.

TT-Ritzau

Norge går längre än Sverige i kravet på bankerna

MÅNDAG 23 MARS 2020

Banker i Norge uppmanas av landets tillsynsmyndighet att ompröva tidigare beslut om utdelning när den ekonomiska osäkerheten växer i spåren på coronautbrottet.

Svenska Finansinspektionen vill inte gå lika långt och direkt säga vad bankerna i Sverige ska göra med sin utdelningspolicy.

I fredags sänkte Finansinspektionen kapitalbuffertkravet på banker från 2,5 procent till noll procent. Åtgärden skapar utrymme för bankerna att öka sin utlåning med 800-900 miljarder kronor framhöll Finansinspektionens generaldirektör Erik Thedéen. Han sa också att Finansinspektionen kommer att

”se allvarligt på om bankerna skulle använda det kapitaltillskottet för att höja sina utdelningar”.
Men att ifrågasätta nivån som redan beslutats ville Erik Thedéen inte göra.
– Bankerna bör förstås löpande utvärdera sin utdelningspolicy i det uppkomna läget. Det är en klok kapitalfilosofi, och jag förutsätter att det är vad de gör, men jag vill inte direkt säga vad de ska göra med sin utdelningspolicy, det måste bankerna själva avgöra, kommenterade generaldirektören då.

När frågan om bonusutbetalningar fördes på tal sa han att svensk ekonomi är utsatt för stora påfrestningar och det finns ett mänskligt lidande i detta. Då är det självklart att alla som har centrala roller i svensk ekonomi måste ta sitt ansvar.
Fem dagar senare gäller fortfarande samma inställning: frihet under ansvar, enligt Finansinspektionens presstjänst.
Finansinspektionens norska motsvarigheten, Finanstilsynet, har gått ett steg längre. Norska banker, inklusive storbanken DNB, uppmanas att ändra på

tidigare beslut om utdelningar och myndigheten har nu skickat ett brev om saken och krävt svar från bankerna senast den 23 mars.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se

24 mars 2020

Rika ryssar har börjat hamstra respiratorer

TISDAG 24 MARS 2020

Förmögna ryssar har börjat hamstra respiratorer. De vill inte bli inlagda på statliga sjukhus om de smittas av coronaviruset. Nu uppmanar hälsovårdsministeriet miljonärerna att låta bli den här sortens lagrande.

– Vi har lyckats få tag på en respirator och försöker nu hitta två till, säger en förmögen Moskvabo till Moscow Times. Personen ifråga, som vill förbli anonym,

säger att väntelistan för fler respiratorer är åtta månader.
Enligt Moscow Times handlar detta om en familj som äger ett hus i London, ett i södra Frankrike och ett i Moskvas lyxkvarter på den kända miljonärsgatan Rubljovka.
Rysslands förmögna har vant sig vid att få vård utomlands. Nu har coronaviruset ställt deras tillvaro på huvudet. I vanliga fall är de stamkunder på dyra kliniker i väst, men nu vårdas coronapatienter även där endast på statliga sjukhus.
Rysslands rika är för första gången tvungna att hålla sig i hemlandet, där de inte litar på sjukvården. Därför har de nu börjat köpa in egna respiratorer för att ha i lager hemma.
Respiratorer, som hjälper patienten att andas, är nödvändiga för att vårda allvarligt sjuka coronapatienter. I Italien har många äldre personer dött eftersom man inte har tillräckligt med respiratorer.
Ryska hälsovårdsministeriet säger till den oberoende tidningen RBK att man avråder från den här sortens hamstrande.
– Respiratorerna går ändå inte att använda hemma. En patient med svår lunginflammation behöver tillgång även till annan medicinsk vård, som endast finns på intensivvårdsavdelningar på sjukhus, säger hälsovårdsministeriet i ett officiellt uttalande.
En av de förmögna som Moscow Times har intervjuat har dock redan avtalat med en läkare som har installerat respiratorn.
– En av mina kompisar har nyligen återvänt från Frankrike och ligger nu på sjukhus här i Ryssland. Det vill jag inte riskera, säger personen.
Ryssar i allmänhet är mycket skeptiskt inställda till det egna landets hälsovård.

Många är rädda för att råka ut för felaktig vård eller sjukhusbakterier.
Samtidigt rapporterar oberoende Meduza om att det inte finns någon brist på respiratorer i Ryssland. Enligt Meduzas granskning finns det i själva verket betydligt fler respiratorer per medborgare i Ryssland än i många västländer, på basis av uppgifter man har samlat in genom öppna källor på nätet.
Problemet, enligt läkaren Vladimir Bujanskij som Meduza har intervjuat, är att en respirator i sig inte räddar en coronapatient i kritiskt tillstånd. Det krävs ett helt lag professionell sjukvårdspersonal och kompletterande medicinsk utrustning för att allt ska fungera optimalt.
– Italien klagar på brist på sjuksköterskor. Då är sjuksköterskebristen i Ryssland betydligt värre. Vi har tillräckligt med respiratorer, men färre sjuksköterskor per patient än Italien, säger Bujanskij till Meduza.
Till Moscow Times säger kardiologen Jaroslav Asjikmin, som jobbar för den ryska forskningscentralen Skolkovo, att miljonärerna svårligen kan trumma ihop tillräckligt mycket personal för att vård i hemmet ska fungera.
– Våra oligarker har aldrig investerat i rysk hälsovård eftersom de inte trodde att de någonsin skulle behandlas i Ryssland. Nu kommer de att få en otrevlig överraskning då privata kliniker både i Ryssland och utomlands vägrar ta emot dem, säger Asjikmin till Moscow Times.
Vladimir Potanin, en av Rysslands rikaste män, meddelade på måndagen att han genom sin välgörenhetsfond skänker en summa motsvarande 125 miljoner euro till organisationer som bistår låg-inkomsttagare.

Samtidigt fortsätter hamstrandet av respiratorer. Importbolaget Oxy2.ru säger till Moscow Times att de har blivit nerringda och inte längre kan ta emot fler beställningar.
Den sociala ojämlikheten i Ryssland har växt mycket snabbt under Putin, vilket har skapat en elit som har vant sig vid att kunna agera på egna villkor.
Chefsepidemiologen i Stavropolområdet, Irina Sannikova, är just nu dragen inför rätta. Utan att tala om det för sin arbetsgivare besökte hon Spanien i början av mars och insjuknade i covid-19 efter hemkomsten.
Hon hade inte satt sig själv i karantän och kommer nu att dras inför rätta för att ha försatt andra människor i fara genom att undanhålla information. Samtidigt har premiärminister Michail Misjustin gett kommunikationsministeriet tid till den 27 mars för att utveckla en metod att spåra alla personer som har varit i kontakt med coronasmittade.
Anna-Lena Laurén

Michael Winiarski: Pandemin kan bli skiftet som gör Kina till den ledande globala makten

TISDAG 24 MARS 2020

De nya murarna mellan hundratals miljoner människor över hela världen kan framstå som en dröm för antiglobalister. Men coronakrisen visar att det behövs mer internationellt samarbete, inte mindre. Samtidigt snabbar pandemin på ett geopolitiskt skifte där Kina – och Ryssland – kan överta USA:s roll som ledande världsmakter.

analys. DN:s utrikeskommentator

Första gången jag hörde det var i början av februari. Jag hade just anlänt till S:t Petersburg och frågade taxichauffören om det fanns många som smittats av coronaviruset i Ryssland.

– Jag vet inte riktigt, det har inte varit så mycket om det i nyheterna, svarade han. Detta var sex veckor sedan och rapporteringen om corona i ryska medier var ännu sparsam.

Han hade ändå en åsikt. Och han ställde en motfråga till mig:
– Tror du på corona?
Jag blev lite paff.
– Hur då *tror*?
– Jo, jag har hört att det är kineserna som har hittat på den här smittan för att värdet på företagen i Kina ska rasa, så att de de kan köpa upp dem billigt.
Coronapandemin har utlöst en mäktig våg av konspirationsteorier och desinformation. Allt från de vanliga ”antiglobalisterna” och främlingsfientliga twittrarna; som den svenske popsångare som slår fast att corona är en bluff för att de rika ska bli ännu rikare, för att få oss ”vanliga människor” att glömma det verkliga problemet…som är att ”stoppa invandringen som dräller in från Turkiet”. Och så hävdas i konspirativt sinnade bloggar att den ondskefulla *Bilderberggruppen* (en klubb för ledande politiker och företagare) eller *Illuminati* eller frimurarna – allt delar av en mytomspunnen ”världsregering” – har skapat coronaviruset.
I verkligheten finns – tyvärr, kanske man kan tycka i dessa dagar – ingen världsregering och än mindre någon osynlig hand som styr världens öden. I stället har det visat sig att det inte finns mycket till internationell samordning när coronakrisen började slita sönder banden mellan världens länder.
Ett undantag är den medicinska forskningen som slåss för att så snabbt som möjligt få fram ett vaccin mot coronaviruset.
Nu är det inte bara olika slags knäppskallar världen över som sprider rykten och konspirationsteorier. Mest aktiva är statliga aktörer. Hårdföra

nationalistregeringar – som i Brasilien och Ungern – utnyttjar coronakrisen för sina politiska maktsyften.
Det som WHO har klassat som en infodemi (informationsepidemi) drivs framför allt av ”the usual suspects”: Xi Jinping, Donald Trump och Vladimir Putin. Tre stormaktsledare med sina egna intressen att bevaka.
I Kina, där det nya viruset dök upp i staden Wuhan redan i november 2019, försökte regimen i det längsta dölja att en allvarlig epidemi var under uppsegling. Varpå världen är på god väg att hamna i den kanske värsta hälsomässiga, ekonomiska och sociala krisen sedan andra världskriget.
Kommunistregimen i Peking har sedan ägnat stor energi åt att vända uppmärksamheten från sin egen inledande misskötsel. Man bytte strategi, började skylla krisen på andra; bland annat påstods i kinesiska statsmedier att coronaviruset är ett amerikanskt biologiskt vapen som satts in för att stoppa Kinas uppgång. Och nu försöker Peking triumferande framställa sig som världens räddare. Kina kunde bland annat inkassera en stor pr-vinst när man sände skyddsutrustning och experter till norra Italien sedan inget EU-land besvarat italienska vädjanden om ansiktsmasker och respiratorer.
Vem påminner i det läget om att det var Kinas eget felaktiga agerande under de första månaderna som ledde till att coronasmittan exploderade?
Vita huset hanterade smittan på ett snarlikt sätt. Det har nyligen framkommit att USA:s underrättelsetjänster redan i januari varnade för faran med coronaviruset. Men Trump spelade ned hotet vecka efter vecka.

När viruset till slut fick fäste och spred sig över USA:s alla 50 delstater bytte Trump fot och påstod att han varit den första att agera mot ”Kinaviruset”. Han framställer sig nu som en ”krigspresident”.
Men det hjälper inte. USA och Väst förlorar ändå propagandakriget mot sina geopolitiska motståndare.
Nio tunga transportplan från Rysslands försvarsmakt flög i söndags in åtta mobila medicinska brigader till Italien. Det skedde efter ett telefonsamtal mellan premiärminister Giuseppe Conte och president Vladimir Putin.
Biståndstransporten pryds med texten ”From Russia with love” – en blinkning åt titeln på en tidig James Bond-film (som på svenska hette ”Agent 007 ser rött”).
Operationen är ett försök av Moskva att bryta sin isolering i Europa. I varje fall lär Italien vara mindre benäget att stödja fortsatta EU-sanktioner mot Ryssland, vilka infördes efter anfallet mot Ukraina.
I senaste Foreign Affairs framhålls i en artikel att världsordningen till en början har en tendens att förändras gradvis, och sedan plötsligt. Ett exempel: Storbritanniens misslyckade militära ingripande i Suez 1956 som kom att markera slutet på en era av brittisk global makt.
I dag bör amerikanska beslutsfattare inse att om de inte lyckas hantera och bemästra coronakrisen, kan pandemin markera ett nytt ”Suez-moment” – för USA, skriver artikelförfattarna.
1956 stod USA redo att ta över rollen som supermakt. Nu är det Kina som står på tur att bli ledande global makt. Det underlättas av Trumps ”America First”-isolationism och hans abdikation från

uppgiften att stå i spetsen i kampen mot pandemin.
Både Washington och Europeiska unionen vacklar och har inte lyckats samordna eller ställa sig i spetsen för internationella insatser mot corona.
I det läget agerar Peking, och i någon mån Moskva, raskt och skickligt för att dra fördel av USA:s felsteg och fyller det vakuum som öppnar sig för att positionera sig som global ledare för bekämpningen av pandemin.
– Det ser nu ut som om Kina hjälper världen, medan USA är kvar i sitt ”America First”-läge, sade John Delury, professor i Kinastudier vid Yonsei University i Seoul till webbtidningen Foreign Policy.
Michael Winiarski

Flyktingfamiljen Darkazalli fruktar att viruset når Idlib

TISDAG 24 MARS 2020

Skulle tioåriga Jana kunnat vara det första registrerade coronafallet i Syrien?
Tanken skrämde familjen Darkazalli som bor i ett tält på idrottsarenan i staden Idlib.

– Vi är inte rädda för att dö. Men vi är rädda för att se barnen lida utan att kunna hjälpa dem, säger Janas pappa Ahmad till DN.

Jana tar tempen, den visar 40 grader. Ambulans larmas. Ambulanspersonalen tar snabbt på sig masker och steriliserar sina händer. De ställer frågor för att försöka utröna om Jana drabbats av coronaviruset. Flickan blir livrädd och frågar sin mamma:

– Har jag den där sjukdomen? Kommer jag att dö?

Scenen utspelades i fredags morse hos familjen Darkazalli som är flyktingar i nordvästra Syrien. De bor i ett utkylt tält på idrottsarenan i Idlib.

DN intervjuade familjen för en månad sedan. De berättade då hur de tvingats fly 14 gånger undan al-Assadregimens bombningar.

Nu ringer DN tillbaka för att höra hur det går med syskonen Jana, 10 år, och Mohammed, 13 år, och deras föräldrar Eman, 42 år, och Ahmad, 53 år, under coronakrisen.

Familjen lever sedan tidigare med brist på mat och medicin och under hotet om nya bomb- och artilleriattacker, såsom de tre miljoner övriga syrierna i den av oppositionen kontrollerade Idlibprovinsen. Nu har en ny tanke fått fäste hos dem: ”Måste vi oroa oss för ännu ett dödshot?”

Febernedsättande medicin och kallt vatten sänkte inte Janas höga feber under natten. Tanken på att dottern skulle kunna vara det första registrerade coronafallet i provinsen Idlib, och i hela Syrien, skrämde Eman Darkazalli.

När de anlände till sjukhuset i Idlib var stämningen spänd. Läkaren undersökte

Jana grundligt. Det fanns inga testkit, men till slut kunde han ändå utesluta coronasmitta.
Flickans tillstånd kopplades samman med tidigare skador och sjukdomar som hon drabbats av: hennes trumhinnor har skadats av bombexplosioner, hon har otillräcklig funktion i urinblåsan och den vänstra njuren på grund av tidigare inflammationer. Något hon drabbades av under belägringen av östra Ghouta utanför Damaskus, varifrån familjen ursprungligen kommer.
På de apotek där de har kunnat få Janas medicin gratis har den nu tagit slut. Ahmad Darkazalli köper hälften av receptet på ett annat ställe. Det är vad han har råd med.
– Vi var med om gasattacken när al-Assadregimen attackerade östra Ghouta 2013. Vi är inte rädda för att dö, säger pappan Ahmad och fortsätter:
– Men vi är rädda för att se barnen lida utan att kunna hjälpa dem.
Jana försöker sänka sin feber med kallt vatten. Hon och brodern Mohammed tvättar händerna varannan timme, och dricker mycket kummin- och citrondryck för att försöka skydda sig mot corona-viruset.
– Jag hatar corona. De har stängt skolan och ställt in barnens aktiviteter. Min mamma vill inte att jag leker med barn utanför tältet som jag brukar, säger Jana.
Mohammed surfar på familjens enda mobil för att få tag på nyheter och lära sig mer om coronaviruset.
Fram till i söndags kväll var Syrien ett av få länder i världen som inte rapporterat om några fall. Men då uppgav landets hälsominister att en 20-årig kvinna har

bekräftats smittad. De icke regimkontrollerade områdena i norra Syrien, som Idlib, har dock fortfarande inte några bekräftade fall.
– Vi väntar oss en explosion av covid-19 i Syrien, sade chefen för Världshälsoorganisationens (WHO) team för förebyggande av smittsamma sjukdomar, Abd al-Naseer Abu Bakr, till CNN i förra veckan.
På Idlibs kommunala idrottsarena bor cirka 1 000 personer. I två salar bor 200 människor tillsammans. Andra bor i tält, som familjen Darkazalli. Alla i lägret använder ett kök och har gemensamma vattentankar och toaletter.
Men inne i staden Idlib är tillvaron ganska normal. Ahmad Darkazalli såg hundratals personer komma ut från fredagsbönen i en moské när han gick för att hämta medicinen till Jana.
– Folket i Idlib är trötta på att oroa sig för döden. De skulle aldrig slösa bort tiden under vapenvilan med att sitta hemma och vara rädda för coronaviruset, säger han.

Saeed Alnahhal
saeed.alnahhal@dn.se

Idlib, som är en av Syriens fjorton provinser, omfattar cirka 6 000 kvadratkilometer, en yta jämförbar med Stockholms län.
Idlib är den sista icke regimkontrollerade provinsen i Syrien.
Sedan början av december förra året genomför Syriens regeringsarmé, stödd av Ryssland och Iran, en offensiv för att återta Idlib. Provinsen kontrolleras nu av jihadister och Turkietstödda regimfientliga grupperingar.
Närmare en miljon av Idlibs drygt tre miljoner invånare har försökt fly striderna och finns längs gränsen till Turkiet, som dock är stängd.
Den 6 mars i år enades Turkiets och Rysslands respektive presidenter, Recep Tayyip Erdogan och Vladimir Putin, om en vapenvila. I stort sett håller denna överenskommelse.

Bara ett fall men stort mörkertal

TISDAG 24 MARS 2020

Som ett av de sista länderna i världen har det krigshärjade Syrien fått sitt första registrerade fall av covid-19, sjukdomen orsakad av det nya coronaviruset. Men det finns misstankar om ett stort mörkertal.

Syriens fem grannländer – Jordanien, Turkiet, Libanon, Irak och Israel – har alla drabbats av covid-19. Dessutom har Syrien täta kontakter med Iran, ett av de länder i världen som drabbats allra hårdast av det nya coronaviruset.

Länge framhärdade den syriska regimen i att landet var helt fritt från virussmittan.

– Gud vare tack så har den syriska armén rensat undan många av de bakterier som funnits på Syriens mark, sade landets hälsominister Nizar Wahheh al-Yaziji i en tv-intervju häromveckan.

Det var uppenbart att ministern inte syftade på smitta i medicinsk mening – i stället jämförde han regimens motståndare med coronaviruset.

På söndagskvällen rapporterade dock hälsoministern om det första registrerade syriska fallet – en 20-årig kvinna som är satt i 14 dagars karantän. Det sades inte var i Syrien hon befann sig.

Det finns emellertid misstankar om att betydligt fler syrier smittats av viruset. En anledning är att så få tester redovisats.

Världshälsoorganisationens talesperson Hedinn Halldorsson konstaterar att Syrien

hittills redovisat ytterst få tester. Under förra veckan hade den statskontrollerade nyhetsbyrån Sana rapporterat att 103 coronatester – alla negativa – genomförts. Att jämföra med grannlandet Libanon, där ett enda storsjukhus i Beirut genomfört över 2 700 tester vid samma tidpunkt.
De syriska myndigheterna har redan genomfört en rad åtgärder för att minska smittspridning. Skolor har stängt, liksom restauranger och gym. Tv-bilder visar hur butikers entréer besprutas med bakteriedödande medel. Även allmänna transportmedel desinficeras.
Den del av nordöstra Syrien som kontrolleras av den kurdiskledda Autonoma administrationen för norra och östra Syrien har stängt tillfarter och posteringar som gränsar till det övriga syriska territoriet. Här har det inte rapporterats om några coronafall, men administrationen har beordrat stängning av utomhusmarknader och parker, liksom kaféer och restauranger.

Erik Ohlsson

Hundratusen-tals fast i utlandet

TISDAG 24 MARS 2020

Fler än 200 000 resenärer från EU-länderna är fast i Asien, Afrika och Sydamerika och vill ta sig hem.

– Vi har svårt att få hem våra invånare när flygtrafiken stänger ner på sina håll, säger EU:s utrikeschef Josep Borrell.

Utrikeschef Josep Borrell uppskattar att över 200 000 EU-medborgare är fast utomlands och har svårt att ta sig hem. EU-kommissionen koordinerar därför hemresor för dessa resenärer – inte för EU-medborgare som är bosatta utomlands.

– Det handlar om folk som är strandsatta på grund av kraftiga störningar som ändrat resenärernas planer och hindrar dem från att komma hem. Vi märker att allt fler som befinner sig i vissa länder i Asien, Latinamerika och Afrika söker hjälp, säger Josep Borrell.

Han poängterar att ansvaret att ta hem resenärerna främst ligger hos de kommersiella flygbolagen.

– Vårt eget räddningssystem är inte utformat för att ta hem hundratusentals människor, säger han.

Ett problem för flygbolagen är att de parkerat allt fler plan på marken samt att det finns länder som redan stängt sitt luftrum för internationellt flyg. På åtminstone på 20 platser i världen är det problem med flygtrafiken, enligt Josep

Borrell. Under måndagen talade han med flera olika regeringar i Latinamerika och Sydostasien för att de ska tillåta att plan kan landa och ta hem resenärer till Europa.
– En sak som oroar oss är att EU-invånare utomlands blir stigmatiserade. Européer anklagas för att sprida viruset. Det har till och med förekommit att populistiska strömningar hindrat flyg från att landa. Det är att leka med folks liv, säger Josep Borrell.
Borrell exemplifierar med ett flyg från Spanien, utan passagerare, som skulle landa i Ecuadors största stad Guayaquil för att hämta hem EU-medborgare. Den lokala borgmästaren beordrade ut fordon på landningsbanan och stoppade flyget av rädsla för covid-19.
Svenska medborgare har de senaste dagarna kunnat följa med norska och finska flyg från Marocko och Tunisien. Om svenskar kan åka med de flyg som till exempel Tyskland ska skicka till Egypten, Argentina och Marocko är oklart.
– EU måste koordinera det hela, säger utrikesminister Ann Linde.
Hon tillägger att utrikesdepartementet inte heller vet om svenskar redan tagit sig hem på annat sätt.
– Vi försöker få ut information via vår app resklar där resenärerna kan skriva upp sig på svensklistan och få direktinformation.
Ann Linde konstaterar att det även inom EU har varit svårt för svenskar att ta sig hem, till exempel resenärer som vill resa från Portugal via Spanien.
– Det är inte acceptabelt, säger hon och tillägger att hon talat med sin spanska kollega om detta.
Pia Gripenberg

Fakta. Följande länder tar hem EU-medborgare

Enligt EU-kommissionens är följande räddningsflyg på gång:
• Tyskland flyger hem EU-medborgare från Egypten, Marocko, Tunisien, Filippinerna, Argentina och Dominikanska republiken.
• Lettland flyger från Georgien.
• Litauen flyger från Indonesien.
• Tjeckien från Egypten och Vietnam.
• Polen från Tchad, Sudan, Nepal och Maldiverna.
• Storbritannien från Peru.

Dödstalen har börjat falla i Italien

TISDAG 24 MARS 2020

Antalet nya bekräftat smittade och döda minskar för tredje dagen i rad i Italiens värst drabbade region och trenden är densamma i Italien som helhet.

Den värst drabbade regionen i Italien, Lombardiet, registrerade på måndagseftermiddagen ytterligare 320 dödsfall under de senaste 24 timmarna. Det uppgav nyhetsbyrån Reuters. Sammanlagt har nu 3 770 personer avlidit i regionen. Siffrorna är något lägre än söndagens då 361 personer dog och på lördagen 546.

Antalet nya bekräftat smittade i regionen är också på nedgång med 1 550 nya fall vilket kan jämföras med söndagens 1 691 och lördagens 3 251 nya fall.
Antalet smittade i hela Italien ökade på måndagen till 63 928 från söndagens 59 138. Antalet döda under det senaste dygnet var 602 vilket är en minskning jämfört med söndagen då det var 651 och 793 på lördagen.
Samtidigt konstaterar WHO-chefen Tedros Adhanom Ghebreyesus att pandemin nu accelererar över världen:
– Det tog 67 dagar från det första fallet till att vi hade 100 000 smittade, det tog 11 dagar för att nå 200 000 fall och det tog bara 4 dagar att nå 300 000 fall.
Clas Svahn

”Alla måste stanna hemma”

TISDAG 24 MARS 2020

Storbritanniens premiärminister Boris Johnson varnade i sitt tal till nationen på måndagskvällen för att den nationella sjukvården, NHS, kan hamna i en situation där antalet sjuka kommer att överbelasta vården:
– Därför måste vi få alla att stanna hemma under den här pandemin. Nu är det dags för oss alla att göra mer.
Det var en samlad och tydlig premiärminister som under ett kort tal riktade sig till Storbritanniens invånare. Och Boris Johnsons budskap var tydligt:
– Ni måste stanna hemma. Ni får endast lämna hemmet för att handla viktiga

förnödenheter, för en motionstur per dag, för att skaffa medicin och för att resa till och från arbetet när man absolut måste göra det.
– Ber en vän om att få träffa dig – säg nej. Polisen kommer att ha möjlighet att ingripa om någon bryter mot detta, sa Johnson.
– Vi stänger nu bland annat bibliotek, elektronikbutiker och fler än två personer får inte träffas. Vi stoppar bröllop men inte begravningar.
Det gäller att vända utvecklingen sa Boris Johnson, som även tackade tidigare NHS-medarbetare som nu kommer tillbaka för att hjälpa till.
Clas Svahn

Förenade Arabemiraten stoppar flyg

TISDAG 24 MARS 2020

Förenade Arabemiraten stoppar alla trafikflygplan till och från landet i två veckor av oro för coronaviruspandemin, enligt statliga nyhetsbyrån WAM. Stoppet börjar gälla från och med onsdag. Efter 14 dagar kommer beslutet att utvärderas. Stora flygbolag som Emirates och Etihad har sina säten i landet. Emirates meddelade på söndagen att man i princip stoppar alla trafikflyg från och med onsdagen, förutom viss begränsad trafik.
TT-Reuters

Klädbranschen ställer om för klimatets skull

TISDAG 24 MARS 2020

Klädindustrin släpper ut mer växthusgaser än flyget och sjöfarten ihop, enligt FN:s handelsorgan Unctad. Hela branschen stångas med ökade krav på hållbarhet och just nu pågår flera projekt för att göra våra kläder miljövänliga.

På Renewcell görs nya klädfibrer av gammal bomull.

Ljudet är öronbedövande. På Renewcells återvinningsanläggning i Kristinehamn matas gamla bomullstrasor in i ett stort dundrande gap på löpande band.

På andra sidan fabrikshallen kommer de ut som en vit vattning massa som sedan formas till hårda, vita ark som liknar tjockt papper.

– Vår hemlighet är den kemiska processen som löser upp bomullen, säger anläggningens marknadschef Harald Cavalli-Björkman.

Metoden är företagets svar på klädbranschens omställning och han är entusiastisk inför framtiden. De kallar materialet Cirkulose och säljer det till producenter av viskos, en allt vanligare textilfiber som vanligen görs av trämassa. Det första plagget har nyligen lanserats i samarbete med H&M.

– Rätt framställd är viskos en bra fiber och studier visar att efterfrågan kommer att fördubblas till 2030, säger han.

Intresset för att återvinna kläder går som en våg genom klädindustrin. De senaste årens fokus på klimatet har fått många konsumenter att ifrågasätta den slit-och-släng-kultur som billiga plagg, ständiga reor och allt fler säsongskollektioner bidrar till. Dessutom har stora modeföretag under flera år kritiserats för att kläderna sys av människor under rent farliga förhållanden och löner som de knappt kan leva på.
Sedan år 2000 har svenskars konsumtion av kläder ökat med 30 procent. Varje år köper vi 13,5 kilo ny textil per person, varav majoriteten är kläder. Samtidigt kastar vi 7,5 kilo rakt ner i soporna, enligt Naturvårdsverket. I snitt använder vi plaggen tio gånger vilken är en minskning på 30 procent sedan millennieskiftet, enligt en rapport från FN-organet Unctad.
Allt fler varumärken skyltar nu med kläder av återvunnet material men endast 1 procent av våra plagg uppskattas bli till nya. Rent tekniskt är det ännu inte möjligt att återvinna någon större andel av våra kläder till en likvärdig produkt – i stället blir de till isolering eller industritrasor. Harald Cavalli-Björkman hoppas att Renewcell ska kunna bidra till att ändra på det.
Fabriken har i dag kapacitet att återvinna 7 000 ton bomull om året, vilket motsvarar 30 miljoner t-shirtar. Snart hoppas företaget börja byggandet av en tio gånger så stor fabrik någonstans i Europa och till 2025 kunna återvinna 250 000 ton bomull – motsvarande en miljard t-shirtar varje år.
En spiraltrappa i den dundrande fabrikshallen leder oss upp till ett vitt, tyst lab. Där håller två kemister på att

undersöka hur mycket kemikalier som finns i massaprodukten.
– Det är viktigt att vår råvara inte innehåller för mycket kemikalier. Utmaningen är de som följer med plaggen in, inte de vi använder i vår process, säger Harald Cavalli-Björkman.
Gifter är ett problem även för modebolag som försöker göra komposterbara kläder, vilket är en annan aktuell trend i branschen.
I ett hörn i Rosendals trädgård i Stockholm står tre trälådor på rad. Här testar friluftsvarumärket Houdini hur deras ullunderställ bryts ner i naturen. Efter några varv med handen långt ner i jorden i en av lådorna konstaterar trädgårdsmästaren Niklas Karlsson att alla spår från kläderna har försvunnit.
I lådan bredvid fiskar han upp en sammanhängande tråd med spretiga tygrester.
– Den här lade vi ner för sju månader sedan. Tråden är gjord av Tencel, en träfiber som behöver längre tid för att brytas ned än ull. Titta, här har vi arbetarna, säger Niklas Karlsson och pekar på några fingerlånga maskar.
Att göra komposterbara kläder är svårare än det låter. Ull är i sig ett naturmaterial men vägen från fåret till ett färdigt plagg går genom åtskilliga kemikaliebad under färgning och behandling.
Tygfabrikerna ligger ofta i fattiga asiatiska länder med låg kontroll och otydliga regler för hur kemikalier ska hanteras. Fabriksutsläppen förorenar mark och vattendrag och i hundratals byar med fabriker kan man se att onormalt många invånare drabbas av cancer, något som till

exempel Kinas miljödepartement erkände redan 2013.
I textilproduktionslandet Bangladesh föds ovanligt många barn med missbildningar eller cp-skada till följd av förorenat vatten, vilket Expressen nyligen rapporterade om. Många av fabriksarbetarna drabbas också av olika skador och sjukdomar.
– Färgerna innehåller ofta tungmetaller och det är otroligt mycket skit som blandas in i fibrerna av gammal vana. För oss som uppköpare gäller det att veta exakt vad vi ska fråga efter. Att få mer kontroll över produktionsprocessen är hela textilbranschens ok, säger Houdinis vd Eva Karlsson.
Komposten framför oss är ett sätt att testa att kläderna är så pass rena att de bryts ner – och inte efterlämnar giftiga kemikalier.
Houdini har arbetat med cirkulära kläder redan 2001 och hoppas nå målet att samtliga kollektioner ska vara det om två år.
– Vi vill att utslitna kläder i första hand återvinns, men om de hamnar i naturen så ska de inte göra skada där. Men vi kan inte göra kläder som håller sämre bara för att de ska kunna komposteras – då har vi inte vunnit något, säger Eva Karlsson.
Men i en källare på Södermalm i Stockholm hittar vi en designduo som försöker göra precis det. Guringo vill bejaka slit-och-släng-konsumtionen och ta fram kläder som bara håller någon dag.
– Hela essensen i mode är att kunna förnya sig och att det är förgängligt – ingenting är så vackert som det som snart försvinner. Att bara ha kläder som man ska använda i flera år blir för tråkigt, säger Erik Lindvall.

Han plockar bland lila och petrolblå toppar och klänningar av ett material som känns som tunn gummi, ungefär som en klumpig matkasse gjord på sockerrör. Materialet består av ren biomassa och kan efter användning hanteras som matavfall – det vill säga, det som finns kvar av det. Massan löser sakta upp sig i kontakt med vatten och fukt.
De kallar tyget Streammateria och skulle i vår för första gången visa upp det för en större publik på sportjätten Pumas evenemang på designveckan i Milano.
Ett grundmönster av majsstärkelse skapas av en 3D-skrivare och fungerar som en armering. En mjukare biomassa utgör själva tyget och skummas på, än så länge för hand.
– Vi är ännu på konceptnivå men tanken är att en robot ska kunna ta över det här arbetet så att kläderna kan tillverkas automatiskt. Vi tänker det som en streamingtjänst. Man ska kunna beställa ett måttanpassat plagg och sedan hämta upp det några timmar senare, säger Erik Lindvall.
Plaggets klimatpåverkan kan jämföras med att använda en polyesterklänning 15 gånger, enligt Guringos egna livscykelanalyser av materialet.
– Det är kanske inte mormors gamla linnebyxor vi ska ersätta men partytoppar och löpartoppar som stora springtävlingar delar ut används ofta bara någon enstaka gång. De skulle vi kunna göra, säger Erik Lindvall.
Han tror också att deras material kommer att kunna lyfta kläders funktion till en ny nivå. I biomassan kan man blanda in ämnen som är hudvårdande och energigivande.

– Vi skulle till exempel kunna tillföra socker, salter och kolhydrater till kläder för ultramaratonlöpare för att de ska orka bättre.
Erik Lindvall hoppas inte på att själv bli någon stor klädproducent – men han tror att konceptet kommer att vara en integrerad del av hur vi klär oss om 15 år.
– Vi vill utveckla den här metoden så långt vi kan och sedan kommer vi nog att släppa den fri för att andra ska haka på och ta den vidare, säger han.
Forskaren Sandra Roos är expert på utsläpp orsakade av textilier. Hon tror att Guringos idé kan fylla en funktion eftersom vissa plagg lockar mer för att tillfredsställa ett shoppingbehov än för att vi vill använda dem länge.
– Det finns en liten klick som bara använder en t-shirt fem gånger medan den är ”krispigt vit”. Att då köpa en vanlig t-shirt som bidragit till utsläpp på 3 kilo koldioxidekvivalenter och långlivade kemikalier i färgen är ingen bra idé. Till den här gruppen kanske man kan sälja nedbrytbara plagg som bidrar till en tiondel så mycket utsläpp.
Hon har undersökt kläders hela livscykels klimatpåverkan och tycker att branschen just nu fokuserar för mycket på fiber, som står för 16 procent. Desto mer kommer från färgning, beredning och transporter.
– Man kan byta och återvinna fiber hur mycket som helst. Men det gör inte plaggen som helhet hållbara. Vi måste också fokusera på de resterande 84 procenten.
Framför allt behöver elförsörjningen bli grönare i alla led och tyger skäras mer effektivt för att svinnet ska minska, påpekar hon. Och det är i produktionsländerna som de största

förändringarna måste till – de svenska företagens roll är att driva på utvecklingen i de fabriker där deras kläder tillverkas.
Det är också vanligt att modebolag beställer långt fler plagg än de räknar med att sälja. För att nå lönsamhet räcker det ofta att få en tredjedel av en kollektion såld till fullpris, en tredjedel till rabatterat pris och en tredjedel inte alls. I Frankrike antogs i januari en lag som gör det förbjudet för företag att förstöra osålda varor som kläder, smink och elektronik från och med nästa år.
Det vi kan göra som enskilda konsumenter är att använda våra kläder längre, enligt Sandra Roos.
– Man kan försöka att bara köpa kläder som man verkligen tror att man kommer att använda och gärna second hand. Det är också bra att kolla efter miljömärkningar när man köper nya kläder.
Att köpa dyrare varumärken är ingen lösning om det inte är så att de håller längre. Enligt Sandra Roos är de stora massproducerande företagen som skyltar med miljöarbete ofta bättre än de mindre – trots alla avslöjanden om missförhållanden inom produktionen.
– De har större muskler och kan därför kräva mer och välja att jobba med bättre fabriker. Att det då och då uppdagas skandaler hos till exempel H&M:s leverantörer beror på att de blir granskade – inte att likadana skandaler inte sker där mindre kända varumärkens kläder produceras, säger hon.
Den största kraften att påverka har våra politiker. Och på det planet pågår det just nu en hel del arbete. I januariöverenskommelsen finns ett förslag om att företag ska uppfylla vissa kriterier

innan de ens får sätta en vara på den svenska marknaden.
– Det finns redan för elektronik och leksaker. Men för klädmarknaden finns väldigt få regleringar. Jag skulle själv kunna importera och sälja kläder. Som liten aktör skulle jag heller aldrig bli granskad av Kemikalieinspektionen, säger hon.
Om fem år ska textilavfall sorteras separat i alla EU-länder och unionen tittar nu på nya miljökrav som innebär att företag måste redovisa sina produkters klimatpåverkan, så kallade Product Environmental Footprint. Frankrike går före även där och överväger att införa det redan nu.
– Svenska politiker skulle också kunna besluta om det här nu, man behöver inte vänta på att EU ska ta beslutet, säger Sandra Roos.

På Renewcells fabrik i Kristinehamn har dånet tystnat. Maskinerna går ännu bara tre dagar i veckan men Harald Cavalli-Björkman hoppas att de snart ska kunna köra dygnet runt.
– En utmaning för oss är att majoriteten av alla kläder innehåller blandade fibrer. Vi kan bara hantera plagg som består av minst 98 procent bomull. Men vi räknar med att snart också kunna återvinna viskosplagg, alltså den fiber som vår egen råvara används för, säger han.

Annika Wilhelmson
annika.wilhelmson@dn.se

Fakta. Så klär du dig hållbart

• Köp bara kläder som du verkligen tror att du kommer att använda.
• Använd dina kläder längre.
• Tvätta dem bara när det behövs så slits de mindre. Vädra och ta bort fläckar i stället för att tvätta hela plagget och tvätta i full maskin.

• Kolla efter miljömärkningar.
• Handla gärna second hand.
• Sälj eller byt bort kläder som inte kommer till användning.

Fakta. Märkningar att hålla utkik efter

Svanen
Nordisk miljömärkning. Ser till varans hela livscykel och har regler för kemikalieinnehåll och att den mängd energi och vatten som förbrukats i produktionen av varan mäts.

EU Ecolabel
EU:s officiella miljömärkning. Här finns krav för miljö, funktion och kvalitet som omfattar varans livscykel från tillverkning till avfall.

Bra Miljöval
Naturskyddsföreningens miljömärkning. Här finns krav från råvara till avfall, alltså hela livscykeln.

Global Organic Textile Standard (Gots)
Internationell miljömärkning för ekologisk textil. Omfattar hela livscykeln. Krav ställs på de fibrer man gör textil av och på kemikalier som används i produktionen. Krav ställs även på bra arbetsförhållanden.

Oeko-Tex Standard 100
Märkningen visar att inga hälsofarliga ämnen finns i produkten.
Källa: Hallå konsument och Naturskyddsföreningen

”Vi ställer tuffa krav på våra leverantörer”

TISDAG 24 MARS 2020

Klädindustrin orsakar stora utsläpp av växthusgaser och kemikalier. Flera rapporter har visat att textilarbetare far illa och människor drabbas av sjukdomar på grund av gifterna från fabrikerna. Vad gör företagen för att kläderna ska bli hållbara?

Anna Gedda, hållbarhetschef H&M Group: ”Vi vill omvandla använda plagg till nya”

Hur jobbar ni för att minska de negativa klimateffekterna?

– H&M-gruppen har satt ett ambitiöst mål att senast 2040 bli klimatpositiva i hela vår värdekedja – från leverantörer, till transporter, till butiker och kunder. Vi fokuserar på energieffektiviserande åtgärder och en ökad användning av förnybar energi men stöttar även tekniska innovationer som kan absorbera växthusgaser. Vi ställer tuffa krav på våra leverantörer och i många fall hjälper vi dem också att helt ställa om från fossila till förnybara energikällor som till exempel vind, vatten och sol.

Hur jobbar ni med textilåtervinning?

– Detta är ett arbete som vi investerar mycket resurser i för att kunna skala upp. På sikt vill vi skapa ett slutet kretslopp för mode där använda kläder och textilier omvandlas till nya modeplagg. Vi letar efter och testar kontinuerligt nya mer hållbara material. Vårt mål är att alla våra

material ska vara återvunna eller framtagna på ett mer hållbart sätt till 2030.
– Sedan 2013 har vi också vår globala klädinsamling. Under 2019 samlades mer än 29 000 ton textilier in, vilket är 40 procent mer än 2018. För att säkerställa att textilerna tas om hand på bästa sätt samarbetar vi med den globala organisationen I:Collect.

Hur säkerställer ni att tillverkningen sker utan utsläpp av skadliga gifter?

– Vi följer strikt globala kemikaliehanteringsprogram sedan många år och vi samarbetar med andra inom industrin för en giftfri och hållbar produktion. Vårt mål är att uppnå nollutsläpp av farliga kemikalier i hela leveranskedjan år 2020.

Kan man som konsument lita på att kläderna är sydda av arbetare som kan leva på sin lön?

– Vi har kommit en lång väg, men det finns fortfarande många inom produktionsindustrin som inte får en tillräcklig lön och detta är en stor utmaning för hela textilindustrin. H&M-gruppen har satt upp en tydlig strategi för att skapa de bästa förutsättningarna för rättvisa levnadslöner och är stolta över att nu nå nära 1 miljon fabriksarbetare med vår lönestrategi.

Fredrika Klarén, hållbarhetschef

Kappahl: ”Vi har minskat utsläppen”

Hur jobbar ni för att minska de negativa klimateffekterna?

– Vi har åtagit oss att minska våra utsläpp i linje med Parisavtalet och 1,5-gradersmålet och har minskat dem med 7

procent sedan 2017. Det kommer från ett målmedvetet arbete med att ställa om till mer hållbara material, förnybar energi, optimerade transporter mm. Vi ser också behov av att samarbeta och är en av grundarna till Swedish Textile Initiative for Climate Action.

Hur jobbar ni med textilåtervinning?

– Ett av målen vi har satt upp är att hälften av våra produkter skall gå att återvinna 2025. Vi engagerar också våra kunder i att förlänga livet på plaggen, till exempel genom skötselråd och vår textilinsamling i butik som vi startade 2014. Vi bidrar också till forskning och innovation.

Hur säkerställer ni att tillverkningen sker utan utsläpp av skadliga gifter?

– KappAhl tillämpar sedan länge strikta kemikalierestriktioner för produktionen av alla våra produkter, i linje med EU:s lagstiftning och försiktighetsprincipen. Dessutom ställer vi krav på vattenreningen och kemikaliehanteringen hos våra leverantörer. Vår omställning till mer hållbara material och produktionsprocesser kommer även att bidra till mindre utsläpp genom att dessa ofta sker med mindre vatten- och kemikalieanvändning.

Kan man som konsument lita på att kläderna är sydda av arbetare som kan leva på sin lön?

– Man kan lita på att arbetarna hos KappAhls leverantörer får den lagstadgade lönen och ersättningar som gäller i respektive produktionsland. Tyvärr är den inte alltid detsamma som en levnadslön (en lön som räcker att leva på, *reds anm*). Vi ser positiva tendenser i form av lönehöjningar men avsaknaden av levnadslöner är ett utbrett systematiskt fel i hela textilindustrin som endast kan

förändras genom att alla aktörer i industrin möjliggör hållbara affärsmodeller och social dialog.

Anna-Karin Dahlberg, hållbarhetschef Lindex: ”Vi har kartlagt vår klimatpåverkan”

Hur jobbar ni för att minska de negativa klimateffekterna?

– Vi har kartlagt var i kedjan vi har störst klimatpåverkan och håller på att jobba fram en strategi för hur vi bäst minskar klimateffekterna. Det handlar egentligen om två saker – att fabrikerna jobbar energieffektivt med innovativa tillverkningsprocesser samt att de ställer om till förnybar energi.

– Vi är medlemmar i STICA, Sweden Textile Initiative for Climate Action som är ett branschgemensamt initiativ där vi har satt ett gemensamt mål som alla medlemmar strävar mot, med siktet på 1.5 grads uppvärmning. Det otroligt viktigt att vi arbetar tillsammans för att hitta gemensamma sätt att mäta utsläpp i leverantörskedjan samt hur vi arbetar med åtgärder för att minska utsläppen drastiskt.

Hur jobbar ni med textilåtervinning?

– Vi tar emot använda textilier i alla våra butiker och samarbetar med Myrorna, som sorterar och i största möjliga mån säljer igen. Endast en mycket liten del av insamlade textilier i dag går att återvinna. Det pågår ett antal forskningsprojekt globalt kring återvinning av fibrer där vi i vissa fall är en del i dialogen.

Hur säkerställer ni tillverkningen sker utan utsläpp av skadliga gifter?

– Vi kräver att de leverantörer och färgerier vi arbetar med har fungerande

reningsverk i sina fabriker. Framåt kommer vi att fokusera ännu mer på vatten, kemikalier och energi i de verksamheter i vår leverantörskedja som är vattenintensiva och har satt skarpa mål på vårt arbete fram till 2025.

Kan man som konsument lita på att kläderna är sydda av arbetare som kan leva på sin lön?

– Som konsument kan man lita på att plaggen är sydda av arbetare som har minst lagstadgad minimilön. Det är dock inte alltid denna lön räcker för att leva på. Vi arbetar aktivt med frågan, bland annat genom vårt management program för fabrikerna, WE Women by Lindex, som hjälper fabriksledningen att skapa mer inkluderande arbetsplatser för kvinnor.

Annika Wilhelmson
annika.wilhelmson@dn.se

25 mars 2020

Norge och Danmark räknar med fler sjuka än Sverige

ONSDAG 25 MARS 2020

Norge och Danmark räknar med att två till tre gånger fler covid-19-patienter måste läggas

in på sjukhus än vad Sverige utgår ifrån.

Den stora skillnaden framgår när DN går igenom Folkhälsomyndighetens beräkning av hur många vårdplatser som behövs, jämfört med grannländernas.

Sveriges nordiska grannar har också expertmyndigheter som har till uppgift att följa pandemin. De ska bedöma risker, strategi och åtgärder mot covid-19-utbrottet. Länderna har också infört hårdare restriktioner än Sverige för att bromsa smittan och snabbare förberett sjukvården för ett stort antal sjuka.

De danska och norska myndigheterna redovisade i början av mars offentliga scenarier över hur sjukdomen kan utvecklas och påfrestningarna på sjukvården. Men i Sverige har alla sådana scenarier hållits hemliga fram till i måndags.

På måndagens presskonferens sade statsepidemiolog Anders Tegnell att när epidemin är som värst kommer den att kräva ungefär 800 inneliggande på sjukhus i Stockholmsregionen.

250 patienter skulle då behöva intensivvård, enbart i Stockholm. Grunden för det uttalandet var att Folkhälsomyndigheten nu offentliggjort skattningar över hur den slutna sjukhusvården i Sveriges samtliga 21 regioner påverkas av vad myndigheten kallar ”ett realistiskt worst case scenario”.

Två svenska scenarier redovisas region för region. Vid en pandemitopp krävs det sammanlagt 4 000–4 200 platser i slutenvård i Sverige. Till det kommer behov av 1 100–1 400 intensivvårdsplatser (IVA), alltså betydligt mer än de drygt 500 IVA-platser som i dag finns i Sverige.

Anders Tegnell bedömde att situationen för sjukvården i regionerna för närvarande är hanterbar utifrån de beräkningar Folkhälsomyndigheten gjort.

– Vi har tittat på hela förloppet i Wuhan och hur det skulle se ut i ett land som Sverige med en befolkning som här. Det är Wuhan som är mest tillförlitligt nu och det verkar också som om Italien har en liknande utveckling, svarade Tegnell som svar på frågan om hur beräkningen gjorts.

Även danska Sundhetsstyrelsen och norska Folkhelseinistituttet har utgått från erfarenheterna från Kina och Italien. Deras riskvärderingar från den 10 mars (Danmark) och den 12 mars (Norge) är gjorda enligt samma metoder som Folkhälsomyndighetens.
Norge och Danmark har vardera lite drygt hälften så stor folkmängd som Sverige. För att ändå kunna jämföra har DN tagit ländernas angivna vårdbehov och räknat om siffrorna till hur många inlagda patienter det blir per 100 000 invånare.

Jämförelsen visar att det finns en klar skillnad i beräkningarna - mellan Norge och Danmark å den ena sidan och Sverige å den andra. Om de norska och danska risknivåerna också skulle gälla för den svenska befolkningen skulle det innebära en enorm påfrestning på sjukvården i Sverige. Dubbelt så många, eller i värsta fall, tredubbelt fler vård- och IVA-platser skulle då behövas än vad Folkhälsomyndigheten kommit fram till.
Sveriges biträdande statsepidemiolog Anders Wallensten säger att

Folkhälsomyndigheten är medveten om de stora skillnaderna - mellan vad hans myndighet och grannländerna kommit fram till.
– De har använt beräkningar från influensascenarier och vi har använt beräkningar från hur smittspridningen blev i Hubei och kring staden Wuhan vid det kinesiska utbrottet. Då får man den här typen av siffror. Om man extrapolerar från influensaspridning så kan man få helt andra siffror. Så det beror på vilka variabler man stoppar in i modellen, säger han.

Men kan man jämföra förhållandena i Sverige med Wuhan, där man i stort sett låste in - befolkningen?
– Nej, det är klart att man inte kan vad gäller åtgärderna. Men virusets smittspridningsmönster, det är klart att det kan ha påverkats av hur de har agerat. Men de publikationer som finns är inte beroende av de extrema åtgärderna utan de har tittat på hur många som smittades.
Men om familjerna var inlåsta och inte träffade några andra?
– Absolut. Det är antaganden. Men i vilken riktning och hur det

blir i Sverige – vi ser att vi har god följsamhet när det gäller självisolering så folk är duktiga ändå – det är så klart många osäkra faktorer, säger Anders Wallensten.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Fakta. Skillnader mellan ländernas scenarier

Antal inlagda på sjukhus per 100 000 invånare:
Sverige: 42
Norge: 85
Danmark: 150

Antal inlagda för intensivvård per 100 000 invånare:
Sverige: 14
Norge: 23
Danmark: 50

Antal döda per dag i Spanien

Från den 4 mars då det första dödsfallet inträffade.

Personal flyr skräckscener på spanska ålderdomshem

ONSDAG 25 MARS 2020

Personal på flera spanska ålderdomshem har övergivit sina arbetsplatser. Soldater som kommer för att desinficera hemmen skakas vid anblicken av levande åldringar som kliver över döda och döende boende.

Uppgifterna kommer från den speciella arméenhet, UME, som står i civilförsvarets första led. Försvarsminister Margarita Robles har varnat åldringsvårdens personal:

– De som lämnar åldringar åt sitt öde kommer att straffas obönhörligen och utan pardon.

Bakgrunden till denna sanitära och moraliska kollaps är de stränga regler som myndigheterna dekreterat: Kvarlevor får inte vidröras och inte föras bort annat än av specialutrustad personal.

Eftersom dessa utryckningsteam inte längre kan hålla jämna steg med dödsfrekvensen evakueras inte de avlidna och förtvivlade anställda – långt ifrån alla – har på sina ställen flytt fältet.
Försvarsstabens talesperson sade på tisdagen att man har sanerat ett sjuttiotal ålderdomshem, de flesta i Madrid. I ett av dem påträffades 17 lik. Bårhusen är för länge sedan fullbelagda och man använder konstisbanor för att där kunna förvara döda i väntan på begravning.
Den ansedda nättidningen El Confidencial intervjuade på tisdagen Lidia, sköterska på ett ålderdomshem i Getafe, en sydlig förstad till Madrid:
– Nu går det inte längre. Elva av oss är hemma, sjukskrivna, och flera av dem som fortfarande arbetar är också sjuka. Vi har en död i en plastsäck på golvet, hela dagen i går ringde vi till UME – arméns specialenhet – och bönföll dem att komma. Men de har ännu inte hörts av. I går och i dag har ingen läkare alls kommit.
Lidias chef Beatriz, som har feber, säger gråtande att ”de kan väl skicka någon, vem som helst, nån

av alla de som sitter hemma utan arbete!”

Dessa skräckscener är inte de enda som prövar spanska nerver under epidemins kulmen. Madrid är nu den globala farsotens absoluta brännpunkt, och på flera av stadens sjukhus ligger de drabbade i korridorerna utan madrasser, tätt intill väggarna för att inte blockera vagnar och sängar.

En kvinnlig chefsläkare på ett av huvudstadens större sjukhus säger till DN:

– Vi gör vad vi kan, och det är mycket. Tusentals räddas men inte alla, som i ett krig. Ingenting i vår utbildning, utrustning och organisation har förberett oss på detta. Det är förfärligt, men det finns ingen tid för känslor just nu, man måste simma för att inte sjunka.

Flera fältsjukhus är under uppförande i landet. Dels skall de avlasta de ordinarie intensivvårdsklinikerna, dels hålla de smittade borta från sjukhusens andra patienter. På dessa avskilda kliniker skulle det i nödfall gå att låta de många hundra smittade vårdarbetarna arbeta vidare utan risk för spridning. I och med de

stängda skolorna och turismens fall har stora ytor blivit tillgängliga som provisoriska sjuksalar.
– Hotellen och skolorna har givit oss andrum. Vi hade sjuka på golvet i fredags på akutmottagningen, nu är det litet bättre, sade en sjukvårdare på kronprinsessan Leonors lasarett i arbetarkvarteret Vallecas till den spanska radion.
Den spanska regeringen, som kritiseras allt häftigare för sitt sorglösa agerande under smittans första fas, vägrar fortfarande släppa uppgifter om vice premiärminister Carmen Calvos hälsotillstånd.
Calvo är intagen på ett privat behandlingshem och sägs lida av ”andningssvårigheter”. Hon gick i främsta ledet under den stora och kontroversiella demonstrationen på kvinnodagen den 8 mars då stora delar av det politiska etablissemanget smittades.
Regeringen meddelar sedan över ett dygn att Calvo befinner sig ”under provtagning”, men eftersom covid-19 testet ger utslag efter någon timme så tvekar få om hur det är fatt med ministern, socialistpartiets ledande

maktspelare efter premiärminister Pedro Sánchez.
Skälet till den uteblivna informationen är lätt att gissa: Om Calvo är smittad så måste resten av regeringen isolera sig, vilket skulle beskära dess handlingsutrymme provocera fram en storm av ”Vad var det vi sa!” – reaktioner från högeroppositionen.
Den spanska smittkurvan pekar fortfarande rätt uppåt, som en raket, medan den italienska långsamt börjat plana ut åt höger. Den väldiga skillnaden mellan länderna, med dubbelt så många döda spanjorer som italienare i samma tidsintervall, skildrades häromdagen i DN. Det gapet har nu vidgats, och det ser nu ut som antalet nya döda spanjorer per dag kommer att sjunka tidigast om tio dagar.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Fakta. Nästan 3 000 döda

På tisdagsförmiddagen redovisades att Spanien nu har 39 673 personer bekräftade smittade av coronaviruset, vilket var en

ökning med mer än 6 000 fall på ett dygn. Ytterligare 514 personer hade avlidit under dygnet (se grafik ovan). Totalt antal dödsfall är 2 696 personer.

Erik de la Reguera: I Paris möter vi våren i ensamhet

ONSDAG 25 MARS 2020

Paris. En vecka har gått sedan Frankrike införde totalförbud för folksamlingar och partiellt

utegångsförbud. DN:s Erik de la Reguera vittnar om en spöklik stämning på Paris gator, där polisen delar ut böter på mellan 135 och 3 700 euro till den som inte har med sig rätt blankett.

I Paris möter vi våren i ensamhet. Louvren står övergiven. Eiffeltornet är stängt. Promenadstråken längs floden Seine igenbommade. Vi vandrar en och en längs halvöde gator, med noggrant ifyllda blanketter i fickorna.

Rutan ”Inköp av basvaror” ska vara ikryssad om vi går till mataffären (där kön ofta ringlar ett femtiotal meter utanför dörrarna).

”Arbete”, om vi åker till jobbet och inte kan arbeta hemifrån (det kan krävas ett intyg från arbetsgivaren).

”Läkarbesök”, om vi måste söka vård.

”Viktigt familjeskäl”, om vi handlar åt mormor eller hämtar upp barnen hos vårt ex.

Eller ”Kort runda för att rasta husdjur eller motion i ensamhet”, om vi ger oss ut för att jogga (men kom ihåg, inte längre än en kilometer från hemmet, hälsar fransk polis).

I förmiddags stod ett par uniformerade konstaplar och kontrollerade papper utanför mitt lokala bageri. Jag släpptes snabbt förbi utan att stoppas. Men ett par damer med mörkare hud och västafrikansk accent hade inte samma tur. De avkrävdes sina blanketter.
Liksom en äldre herre med arabiskt utseende.
– Du kom in i alla fall! sa bageribiträdet med ett skratt till mig.
De övriga fick också komma in, till slut. Alla behöver vi mat. Men de flesta undviker nu att gå ut mer än nödvändigt. Stämningen är så märklig. En del väjer med blicken. Andra korsar gatan om de möter någon på trottoaren.
Samtidigt kommer rapporter om misstänkt polisbrutalitet i områden där många med afrikansk och arabisk bakgrund bor. På en handfull filmer som sprids i sociala medier syns poliser som ingriper våldsamt – med pepparsprej, sparkar och slag – mot personer som inte haft med sig rätt formulär.
Omkring 100 000 böter på 135 euro ska ha delats ut på bara en vecka. Men polisfacket är inte roat

– de varnar för brist på skydds-utrustning och för att poliser kan bli smittade. Polisledningen har nu planer på att skicka upp drönare med högtalarmeddelanden om vikten att hålla sig inne.
Så har vi angivarna.
I torsdags dristade sig en del par att promenera i solen i närheten av parken Buttes-Chaumont i Paris (parken är stängd, men inte promenadstråket utanför). ”Titta, två som spelar pingis!”, larmade boende via Twitter.
Snart var polisen på plats och delade ut böter till de som inte hade rätt blankett eller som gick hand i hand (viss oklarhet råder ännu om det är tillåtet att gå ut med en person i samma hushåll, om man håller en meters avstånd).
Stöder fransmännen detta?
Ja, än så länge gör en klar majoritet det.
Covid-19 kräver fler än 100 dödsoffer varje dag i Frankrike och många är oroliga för sin egen hälsa och för sina nära och kära.
En vanlig åsikt – åtminstone i den medelklass som kan jobba hem-ifrån – är att fransmännen ”inte är tillräckligt disciplinerade”, och

att det därför är nödvändigt med förbud, poliser och stränga straff. Samma retorik används av den franska regeringen.

Men det växer också en kritik mot hanteringen av krisen, och på sikt kan det komma att utkrävas ett politiskt ansvar för bristen på beredskap. Vems fel är det till exempel att det råder akut brist på skyddsmasker av klass FFP2 i den franska vården? Varför har antalet fasta vårdplatser minskat med omkring 17 500 sedan 2013?

En sjuksköterska i staden Lens säger till tidningen Le Monde:

– Just nu håller vi tyst, är duktiga soldater och fortsätter skyffla kol. Men en dag kommer de att få betala för det här.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Folksamlingar – max antal människor
Allt fler europeiska länder inför strikta restriktioner över hur många människor som får samlas. Det som började som rekommendationer har nu övergått i tvång, med böter eller fängelse för den som bryter mot reglerna.
Totalt förbud
Förbud utan specifikt maxantal
Maxsiffrorna för folksamlingar ändras kontinuerligt i många länder. Detta är läget på eftermiddagen den 24 mars. I vissa länder finns ingen uttalad maxsiffra, endast ett allmänt förbud mot folksamlingar.
Fakta: Ingmar Nevéus
Grafik: Stefan Rothmaier
Island 20
Norge 50
Sverige 500
Finland 10
Ryssland (Endast Moskva) 50
Estland
Lettland 50
Litauen
Belarus
Danmark 10
Irland 100
Storbritannien 2
Nederländerna 3
Tyskland 2
Belgien 2
Luxemburg 1
Polen 2
Tjeckien 10
Ukraina 10
Slovakien
Moldavien 50
Frankrike 1
Schweiz 5
Österrike 5
Ungern 100
Slovenien 5
Rumänien 3
Kroatien 5
Bosnien
Serbien 50
Bulgarien 2
Kosovo 1
Montenegro
Nordmakedonien
Albanien 1
Grekland 10
Portugal 100
Spanien 1
Italien 1
Malta 1
Cypern 75
Norge
"Hytteforbud" - förbjudet att övernatta i fritidshus utanför storstäderna.
Tjeckien
Förbjudet att röra sig utomhus i Prag utan skyddsmask.
Belarus
Folksamlingar tillåtna, med undantag för sådana som har "internationellt deltagande".
Polen
I princip utegångsförbud - med undantag för nödvändiga saker som att ta sig till arbetet, handla, mm.
Irland
Nya tuffa reserestriktioner sätts in på tisdagen.
Spanien
Här stiger kurvan över antalet smittade snabbast nu.
Grekland
Alla hotell stängs, färjetrafik till öar bara för folk som är skrivna där.
Nordmakedonien
Parlamentsvalet den 12 april ställs in.

Sverige sticker ut när hela Europa inför tvångsåtgär-der

ONSDAG 25 MARS 2020

I pandemins spår förbjuder allt fler europeiska länder folksamlingar större än några få personer. Regeringar tar till åtgärder som normalt bara används i krig och i diktaturer – med militär på gatorna och hårda straff för dem som bryter reglerna.

Men Sverige går sin egen väg.

I Sverige har debatten de senaste dagarna bland annat handlat om after ski-festande och på tisdagen förbjöds allt annat än bordsservering på restauranger. Här finns en begränsning för folksamlingar på 500 personer. Det är en siffra som sticker ut i Europa i dag.

I söder, i de hårdast drabbade länderna Italien och Spanien, råder i princip utegångsförbud.

Även i länder som Frankrike och Grekland får människor bara röra sig ute för att handla mat eller besöka läkare, och då bara mot uppvisande av id-kort och särskilda ifyllda blanketter.
Längre norrut finns ett bälte av länder med marginellt mindre strikta regler. I Österrike, Schweiz, Belgien, liksom i de flesta länder på Balkan, får bara några få människor mötas utomhus. Detsamma gäller Danmark, och häromdagen meddelade Tysklands förbundskansler Angela Merkel en ny gräns för folksamlingar på högst två personer.
Tills nyligen hade Sverige sällskap av bland annat Nederländerna och Storbritannien i en grupp länder som valde en annan strategi mot coronaviruset, en strategi som byggde på frivillighet och ”sunt förnuft”.
Men på måndagen bytte även dessa två länder fot.
Premiärminister Boris Johnson, som så sent som i fredags motsatte sig hårda begränsningar, framträdde i ett tal från Downing Street och meddelade att

maxantalet för folksamlingar nu är två personer.
– I kväll måste jag ge det brittiska folket en mycket enkel instruktion: ni måste stanna hemma. Om ni inte följer reglerna kommer polisen att ha möjlighet att dela ut böter och skingra folksamlingar.
Ungefär samtidigt kom budskapet från Nederländernas premiär-minister Mark Rutte att gränsen för folksamlingar sänks från 100 till maximalt tre personer.
Det var ingen slump att Boris Johnson nämnde polis och böter. Snarare en signal om att han – precis som ledare i södra och östra Europa – har dragit slutsatsen att frivillighet och rekommendationer inte fungerar om man ska få folk att verkligen begränsa kontakter med andra.
I brittiska medier gör många nu analysen att Johnson, som instinktivt är emot frihetsbegränsningar, har tagit intryck av råd från sin hälsominister. Men också att han har sett bilder från hur tusentals britter trotsade rekommendationer att inte samlas

i stora mängder under den gångna helgen.
Han har säkert också noterat att efter beskedet i fredags om att alla pubar skulle stänga – då passade många tusen invånare på att ta sig en sista blöt utekväll.
Tvång håller alltså på att vinna kampen mot frivillighet.
Det började redan med de strikta restriktionerna i Italien sedan det i mitten av februari stod klart att coronaviruset hade fått fäste i Codogno, en liten stad i Lombardiet. Staden isolerades från omvärlden med poliskontroller vid infarterna. Ett par veckor senare försattes hela landet i karantän.
I lördags meddelade premiärminister Giuseppe Conte att ”all icke nödvändig produktion” stoppas i Italien. Det är en helt unik åtgärd i fredstid i något europeiskt land.
I Spanien sätter polisen in nya metoder för att övervaka medborgarna. Videor som cirkulerar i medier visar hur en drönare hovrar över Retiroparken alldeles intill Pradomuseet i Madrid, läxar upp besökare som trotsar utegångsförbudet och uppmanar alla att gå hem.

I Spanien, precis som i Italien, patrullerar uniformerad militär på gatorna för att se till att reglerna följs. I länder som under 1900-talet styrdes av totalitära regimer är detta något oerhört.
Men tvångsåtgärder – om än mindre ingripande – förekommer på många håll.
I Norge införde regeringen *hytteforbud*, stopp för folk att övernatta i sina fritidshus utanför storstäderna för att inte belasta sjukvården i småkommuner. Brott mot regeln straffas med böter eller fängelse.

I Danmark klubbade folketinget en lag som ger myndigheter befogenhet att gå in i privatbostäder för att tvinga folk att testa sig, eller kontrollera att karantänregler följs.
Också i många länder i det forna östblocket, med erfarenhet av auktoritära regimer, har hårda åtgärder satts in. Det handlar i många fall om länder där smittan ännu inte tycks ha fått stor spridning.
I Ungern försöker premiärminister Viktor Orbán driva igenom en lag som ger honom makt att styra landet med

dekret på obestämd tid.
Regeringen föreslår samtidigt fängelsestraff på upp till fem år för journalister som ”sprider falsk information” om coronasmittan.
I Serbien infördes häromdagen utegångsförbud mellan klockan 17 och 05. President Aleksandar Vucic motiverade åtgärden som nödvändig för att stoppa smittan och varnade för vad som kan hända om folk inte lyder.
– Tvinga mig inte att införa utegångsförbud dygnet runt. Ingen i världen har gjort det, men jag gör det om det behövs.

En auktoritär president som Vucic är möjligen nöjd över chansen att öka sin makt. Men hans frustration över att många medborgare inte följer rekommendationer delas av kollegor i länder som Frankrike och Storbritannien.
Boris Johnson klagade redan i söndags – dagen innan de nya reglerna infördes – över att vissa britter ”inte gör det lätt för oss eftersom de samlas på sätt som sprider sjukdomen”.
Och den franske presidenten Emmanuel Macron vädjade på samma sätt i ett tv-tal den 12 mars till fransmännens känsla av

solidaritet, och sa att han räknade med deras ”individuella och kollektiva disciplin”. Fyra dagar senare var han tillbaka i tv-rutan, synbart besviken.

– Inte nog med att ni inte skyddar er själva. Ni skyddar inte andra, sa Macron.

Dagen efter infördes nya, strikta tvångsåtgärder.

Ingmar Nevéus

Indiens 1,3 miljarder invånare sätts i karantän

ONSDAG 25 MARS 2020

Hela Indien sätts i karantän i tre veckor. Det betyder utegångsförbud för de 1,3 miljarder människorna i världens näst folkrikaste land. Från midnatt mot onsdagen begränsas rörligheten ”på varje

gata, i varje kvarter”, säger premiärminister Narendra Modi.
Indien har drygt 500 bekräftade fall av coronaviruset, men mörkertalet tros vara stort då provtagningen så här långt har varit väldigt restriktiv. I städernas slumområden bor tiotals miljoner människor tätt inpå varandra utan tillgång till rent vatten.
Hundratals delar på samma toalett. Samtidigt är sjukvården bristfällig och enligt WHO saknas en halv miljon läkare i Indien.
Det är för att hindra en explosiv smittspridning som premiärminister Narendra Modi tar till den mest kraftfulla åtgärden. Hela samhället behöver underkasta sig de strikta restriktionerna, enligt premiärministern.
Den som bryter mot utegångsförbudet riskerar kännbara böter och upp till sex månaders fängelse, rapporterar Indian Express. I indiska medier cirkulerar filmer på poliser som angriper människor som bryter mot redan införda regler med stora påkar.
– Åtgärderna införs för att rädda Indien, varenda en av landets invånare, dig och din familj, sa

premiärministern i ett tv-sänt tal på tisdagskvällen.
Nödvändig samhällsservice, som sjukvård, apotek, polis och medier, undantas. I sitt tal lovade premiärministern att sjukvården ska få ett tillskott med motsvarande 20 miljarder kronor.
Redan tidigare har Indien stängt ned flera storstäder och stoppat allt inrikesflyg. För en och en halv vecka sedan drogs alla turistvisum tillbaka.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Bergamos borgmästare: ”Det är som att läkarna gick in i ett krig utan att vara beväpnade”

ONSDAG 25 MARS 2020

Smittspridningen som lett till de flesta dödsfallen i Bergamo i Lombardiet började på fotbollsplanen. 45 000 fotbollsfans gick på Champions leaguematchen mellan Bergamolaget Atalanta och Valencia den 19 februari i Milano. Matchen omtalas nu som ”en förödande smittbomb med coronavirus”.

– Smittan fanns redan på stadion. Flera av fotbollsälskarna bar redan på viruset. Denna match har uppenbart förvärrat situationen, säger Bergamos borgmästare Giorgio Gori.

På tisdagen svarade han på frågor vid en digital presskonferens för den utländska pressklubben i Rom, där reportrar från hela världen ställde frågor i en timme. DN passade på att ställa den enkla och mycket konkreta frågan: Varför inrättade man aldrig en röd zon i Bergamo, som skulle ha inneburit att staden blev isolerad?

– Det är en bra fråga. Det fanns tidigt olika uppfattningar om hur man skulle agera. En röd zon skulle helt ha blockerat områdets många viktiga industrier och produktionen, och det ville man till varje pris undvika. Vi är inte

en zon som söder om Milano, där man endast bedriver jordbruk, svarar Giorgio Gori.
Det är lätt att vara efterklok. I dag medger stadens borgmästare att viruset spreds enormt, inte bara på stadion i Milano utan även på sjukhuset i grannkommunen Alzano Lombardo som endast ligger på fem kilometers avstånd från Bergamos centrum.
I dag betonar Giorgio Gori, som varit Bergamos borgmästare sedan 2014, att alla har gjort allvarliga fel.
– Ingen kommer undan misstaget att ha underskattat detta virus. Vi trodde att det skulle räcka med att hålla sig undan stora folksamlingar och att vara på ordentligt avstånd för att inte blir smittad och därmed fortsätta att leva som vanligt. Det kan vi inte göra.

Varför är dödsoffren så enormt många i just Lombardiet?

– Vi har haft två smitthärdar. En i Codogno och en utmed floden Serios dalgång intill Bergamo. Ingen annan region har haft en liknande situation.
Krissituationerna liknar varandra. De har båda haft en enorm topp

av fall och båda har spritts via sjukhus.
Giorgio Gori menar att huvudproblemet är att sjukvården från början ställde fel diagnos. Många coronapatienter fick diagnosen lunginflammation.
– Jag är inte läkare, men har läst mig till att viruset fanns här redan i december.
Han tillägger att en annan bidragande orsak är att stora delar av Lombardiet består av tätorter. Regionen har tio miljoner invånare med många som pendlar till jobbet med bil eller tåg. Regionen är Italiens rikaste med många personer som regelbundet åker på utlandsresor från Milano.

Vilka är nu de mest akuta problemen?

– Vår beredskap vad gäller sjukhus står inte i proportion till alla personer som har insjuknat. Nu kallar vi in nyutexaminerade, volontärer och läkare som nyligen gått i pension. Vi får också hjälp av Ryssland som har skickat 31 läkare, liksom Kuba.
Ett 40-tal läkare har insjuknat och flera har dött i Bergamo. Det fanns inte ens munskydd så att det räckte till alla.

– Det är som att de gick in i ett krig utan att vara beväpnade, säger Giorgio Gori med en bitter ton till världspressen.

Peter Loewe
loewepeter@gmail.com

Oro i Gaza för snabb spridning av smittan

ONSDAG 25 MARS 2020

Gaza. Det tätbefolkade och instängda Gaza försöker rusta sig för ett utbrott av det nya coronaviruset. Efter helgens larm, då två fall av covid-19 rapporterades, råder en spänd och

avvaktande stämning i Gaza, den palestinska enklaven mellan Israel, Egypten och Medelhavet. De två insjuknade anlände till Gaza från Pakistan och det finns misstankar om att de fört smittan vidare.
Gaza har bara 60 intensivvårdsplatser och på sjukhusen råder brist på både utrustning och medicin.
Saeed Alnahhal
Erik Ohlsson

Sex miljoner ansiktsmasker försvunna

ONSDAG 25 MARS 2020

Tyskland. Sex miljoner ansiktsmasker, ämnade för tysk vårdpersonal, har försvunnit under transport. Tyska myndigheter uppger att maskerna senast sågs på en flygplats i Kenya.
Ansiktsmaskerna tillverkades av en inhemsk leverantör men

transporterades av okänd anledning via den kenyanska flygplatsen där de sedan försvann. – Myndigheterna jobbar just nu med att lista ut vad som hänt, säger en talesman för det tyska försvarsdepartementet. Ansiktsmaskerna var av FFP2-klass och är därmed en av få modeller som klarar av att filtrera bort upp till 90 procent av partiklarna i luften.
TT-Reuters

Klart för förhandlingar om EU-medlemskap

ONSDAG 25 MARS 2020

Albanien/Nordmakedonien. Två länder har fått klartecken att börja förhandla om att bli medlemmar i EU. Nordmakedonien, som hunnit längst i förberedelserna, kan starta förhandlingarna redan i

år. För Albanien lär det dock dröja innan förhandlingarna kommer i gång.
– EU har satt upp ett antal villkor för Albanien som landet måste uppfylla innan man kan ha en första regeringskonferens, säger EU-minister Hans Dahlgren.
Det handlar bland annat om att Albanien måste reformera rättsväsendet och valsystemet samt bekämpa korruptionen bättre.
Pia Gripenberg

Över 60 människor hittades döda i container

ONSDAG 25 MARS 2020

Moçambique. Över 60 migranter har hittats döda i en container, rapporterar flera medier.
Moçambique ligger längs en känd rutt för migranter mot Sydafrika.
Tragedin upptäcktes då det fordon

som transporterade containern stoppades i Tete i nordvästra Moçambique. Misstankar väcktes när föraren först inte ville stanna, uppger gränsmyndigheten i Tete, enligt BBC. När personalen hörde ljud inifrån containern beordrade de att den skulle öppnas.
64 människor hittades döda. Bara 14 överlevde.
TT

Rysk historiker blir kvar i arresten

ONSDAG 25 MARS 2020

Ryssland. Den ryska historikern Jurij Dmitrijev sitter kvar i arresten fram till den 25 juni. Hans advokat Viktor Anufrijev tror att rättsprocessen kommer att vara avslutad inom maj månad. Dmitrijev har nu suttit häktad i ett år och åtta månader, efter att ha gripits i slutet av juni 2018 och

dragits inför rätta för sexuella övergrepp mot sin minderåriga adoptivdotter. Innan dess var han redan friad från anklagelser om innehav av barnpornografi. Dmitrijev är en av Rysslands främsta experter på Stalins massgravar. Hans fall är en av de mest kända politiska skådeprocesserna i Rysslands moderna historia.
Anna-Lena Laurén

Ekonomer: ”Globalise-ringen kommer att rullas tillbaka”

ONSDAG 25 MARS 2020

Coronakrisens ekonomiska konsekvenser är minst lika dramatiska som i en vanlig finanskris. Världen är redan i

recession, tror bedömare. Men förloppet är unikt. Tjänstesektorn, som brukar vara ett ankare i kris, är den som faller först.
– Det blir massiva konkurser, säger ekonomen Stefan de Vylder.
– När till och med amerikanska statsobligationer tappar i värde är vi nära ett mörker, säger ekonomen Klas Eklund.

”När du hör någon säga ’den här gången är det annorlunda’, så spring”, skrev ekonomerna Carmen Reinhart och Kenneth Rogoff i en bok om återkommande ekonomiska kriser.
Men det är svårt att dra en annan slutsats än att den kris som nu fördjupas dag för dag är annorlunda än en ”vanlig” kris.
– Den har gått en helt annan väg, konstaterar ekonomen Klas Eklund.
Ibland används begreppet ”svarta svanar” om de fullständigt oväntade händelser som så ofta styr utvecklingen. Det nya coronaviruset är en ”svart svan”. Den helt avgörande skillnaden mot en finanskris är att folks

beteende har ändrats, framhåller ekonomen Stefan de Vylder.
– Förloppet kan vara dramatiskt även i en finanskris, men den påverkar inte människors beteende i grunden på det viset. Då åker de tunnelbana och går på konserter och fester som vanligt.
– Det här kommer att fortsätta tills vi har ett vaccin. Därför tror jag att de optimistiska prognoserna är fullständigt fel, säger de Vylder.
Han tror att folks ändrade beteende har väldigt lite att göra med restriktioner.
– Även om smittan är dämpad i höst kommer folk fortfarande att dra sig för att dyka upp på offentliga tillställningar.
– Jag är väldigt orolig, både politiskt och ekonomiskt.
de Vylder betonar att beteendeförändringarna inte är utslag av panik utan är rationella. Det är inte mycket myndigheterna kan göra för att få folk att återgå till normal konsumtion innan det finns ett botemedel, menar han.
– Folk stannar hemma på goda grunder.
Men effekterna blir dramatiska:

– Det kommer att bli massiva konkurser, med början i kultur- och besöksnäringarna. De kommer inte att få låna av banken, säger Stefan de Vylder.
Krisen kommer i tre faser. Det första som hänt är nästan samtidiga utbuds- och efterfrågechocker, som slagit olika hårt mot olika branscher. Värst är det för tjänstesektorn. Restaurangmåltider, transporter och hotellövernattningar kan inte lagras.
I fas två drabbas industrin. Den syns nu, när varsel börjat komma. Steg tre inträffar om och när arbetslösheten börjar breda ut sig. Då faller efterfrågan.
– Därför måste motåtgärderna vara av olika slag, konstaterar ekonomen Klas Eklund.
– Först måste man underlätta för företag att överleva, ge stöd för permitteringar, erbjuda lån och annat. I ett andra paket måste man justera penningpolitiken. Paket tre, som diskuteras, är att upprätthålla nivån på allmänhetens efterfrågan.
– Jag tror att hur mycket man än sätter in är det avgörande hur smittkurvan utvecklas. Det går

inte att säga vilka åtgärder som är rätt eller fel. Död eller depression. Det är ett töcken, säger Eklund.
Ju snabbare Sverige och världen kan lämna det extrema läget bakom sig, desto större hopp om en snabb och stark återhämtning.
Men Klas Eklund tror på en ”hackig utveckling”, där optimism byts mot pessimism och man hela tiden testar olika metoder.
– Det är en extrem osäkerhet och stora spann i prognoserna. Vi har ingen statistik, ingen historisk erfarenhet. Därför blir jag misstänksam mot dem som uttalar sig tvärsäkert.
– När till och med amerikanska statsobligationer tappar i värde är vi nära ett mörker.
Många ekonomer befararatt den plötsliga inbromsningen kan slå hårdare mot världsekonomin än terrorattackerna 2001.
Reuters frågade i veckan ett 40-tal ekonomer om läget. Tre fjärdedelar av dem ansåg att den globala ekonomin redan är inne i en recession. Definitionen på recession är minskad bnp två kvartal i rad.
Recessionen har också nått USA, menar en rad bedömare. Flera tror att raset som väntas där från

april till juni blir det största sedan andra världskriget.
Investmentbanken Goldman Sachs är allra mest pessimistisk och tror i sin senaste analys att USA:s ekonomi faller med 24 procent andra kvartalet.
Än så länge hoppas och tror de flesta bedömare att det blir ny fart i den globala tillväxten under andra halvåret, och i Kina redan innan dess.
När Kina väl kommer i gång – förutsatt att smittan inte kommer tillbaka i en andra våg redan före sommaren – har landet ett ekonomiskt slagläge.
– De har förlorat mycket under första kvartalet, men de kommer ut med mindre skador än vi trodde för några månader sen, säger Klas Eklund.
– De kommer att vilja visa världen att de gjort allt rätt. Och de kommer nog att försöka hjälpa till också, med ansiktsmasker och med forskning på ett nytt vaccin. Kina kan dessutom numera förlita sig på en stark inhemsk konsumtion.
Även Stefan de Vylder tycker att det är glädjande att Kina så smått börjar komma i gång. Det stora orosmolnet i världen menar han

är USA, på grund av dålig beredskap och svaga skyddsnät:
– Jag tror att USA står inför en coronakatastrof.
Precis som efter andra stora chocker, som terrorattackerna 2001 och finanskraschen 2008–2009, kommer coronakrisen sannolikt att leda till en del permanenta förändringar och förskjutningar i ekonomin.
Klas Eklund tror att viruskrisen i kombination med andra kriser som klimatet och brexit delvis kommer att rulla tillbaka globaliseringen. Både på nationell nivå och på företagsnivå kommer man att bygga upp mer robusta ekonomier med beredskapslager.
Även annat kommer att ändras, tror han:
– Många ser nu att det går att ha videokonferenser och göra färre resor. Det blir ett avstamp för mer hållbar teknik.
Stefan de Vylder har en liknande framtidsspaning:
– Det här plus klimatdiskussionen kommer att få folk att flyga mindre och ägna sig mer åt saker som inte kräver så mycket konsumtion. Massor av möten kommer att ske med videolänk.

– Företagen kommer att se över sina leverantörskedjor och inte lägga alla ägg i samma korg. Och sparandet kommer nog att öka.
– Jag tycker det är klokt. Globaliseringen har löpt amok. Men det finns samtidigt en risk för ful nationalism, stängda gränser och främlingsfientlighet. Globaliseringen har dock det goda med sig att arbetet med ett vaccin påskyndas, menar de Vylder.
– Den som försöker smyga och ta patent och sälja själv lär inte komma undan. Här är det samarbete och utbyte av information som gäller.

Anders Bolling
anders.bolling@dn.se

Prognoser om det ekonomiska raset.

Enkät med 41 amerikanska och europeiska ekonomer 16–19 mars:
Är världens ekonomi i recession?
○ Ja 76 % ○ Nej 24 %
Hur utvecklas världens bnp i år?
+1,6
procent, genomsnitt bland de tillfrågade (max 2,7, min –2,0)
Källa: Reuters, Business Insider

I karantänen gör kreativiteten comeback

ONSDAG 25 MARS 2020

Hela världens kulturarbetare är instängda i karantän sedan coronaviruset stoppat turnéer, teaterföreställningar och bio-premiärer. Nu vittnar många om hur kreativiteten börjar flöda i den påtvingade avskildheten.

Nöden är uppfinningarnas moder, brukar det heta. Det är en allmän sanning som de senaste veckorna blivit mycket konkret. I synnerhet i kulturvärldens pågående nödläge.

Coronavirusets framfart gör att författare, konstnärer, musiker, regissörer och andra kulturutövare har fått se sina verk stängas ner och evenemang ställas in. Stilleståndet har öppnat upp en onaturlig ficka av inaktivitet och stillhet. Men isolationen kan vara en bördig jordmån för skapande, säger Niklas Laninge

som är psykolog och forskare i kreativitet.
– Tristess och uttråkning är två känslor vi gärna vill bli av med. När livet rullar på som vanligt har vi tack och lov rutiner, utmaningar och kollegor som håller våra hjärnor sysselsatta. Nu är ju den typen av tristessminimerande insatser satta ur spel, så vad gör vi i stället för att minska tristessen? Den som väljer mer aktiva sätt, som läsning, skrivande, samtal eller träning, kan få i gång alla de där härliga associationerna som behövs till det vi kallar för kreativitet, säger han.
Den skapande boosten märks redan i kulturlivet, nationellt som globalt. Artister och konstnärer vittnar om hur de hittat en helt ny kreativitet medan de utövar social distansering.
Popstjärnan Lady Gaga skriver på Twitter: ”Jag har komponerat musik i 18 timmar på raken medan jag är i karantän.”
Även fantasyförfattaren George R R Martin, vars skrivkramp fått ”Game of thrones”-boksviten att stå stilla i nio år, verkar ha funnit ny glöd. Åtminstone har han

äntligen kommit i gång med ”Winds of winter”, den sjätte boken i fantasyserien.
”Jag sitter ensam på en avlägsen, isolerad plats, jag åker inte in till stan och jag träffar ingen. I ärlighetens namn tillbringar jag mer tid i (det fiktiva kungadömet) Westeros än i den verkliga världen, och jag skriver varje dag”, står det på Martins blogg.
Den kubanska dramatikern María Irene Fornés brukade ofta prata om sin metod när hon körde fast i skrivandet: ”Försök inte tvinga fram ett svar, utan vänta, och var mottaglig för vad du ännu inte kan se.”
Kanske är det först nu, utan samtidens surr, som de sakerna blir lättare att uppfatta för kulturskapare.
Man ska heller inte glömma bort kopplingen mellan desperation och ambition. Många kulturutövare har det redan ekonomiskt tufft och att ens inkomster hotas eller försvinner i krisen kräver ett nytt sätt att hantera det.
– Ett tydligt behov parat med extrema begränsningar brukar vara det bästa sättet att få

människor att tänka helt nytt och att minska de perfektionistiska kraven på sitt skapande, säger Niklas Laninge och hänvisar till att konsumenterna säkert också har ökad förståelse om tekniken är skakig och leveransen mindre inövad vid till exempel webbsända konserter som nödlösning.
En av de som drabbats av corona-krisen i Sverige är Nour El Refai, vars monolog baserad på Malin Persson Giolitos spänningsroman ”Störst av allt” fick ställas in. Även om hon beskriver det som väldigt tufft att ha blivit av med sitt jobb, så har hon börjat skriva på ett tv--manus i stället. Och hon märker av en effekt av att sitta i karantän. – Faktum är att jag skriver bättre. Jag har mer tid. Dessutom måste jag ta ofrivilliga pauser ofta och ta hand om mitt barn och då får jag liksom distans till texten och hinner reflektera över den på ett annat sätt.
Även El Refais särbo, komikern Henrik Schyffert, har tvingats hitta nya kanaler för sin kreativitet. Detta efter att 30 utsålda föreställningar av pjäsen ”Art”, som han skulle gjort tillsammans med Johan Rheborg och Per Andersson, ställts in.

Även Schyfferts filmregidebut är uppskjuten; dokumentären ”Spring Uje spring” skulle ha haft biopremiär i fredags.
– Jag försökte komma på något karantänigt att göra och kom på att jag aldrig varit med i ”Tankar för dagen” i P1. Jag skrev en snabb tanke och mejlade in som jag fick godkänd, så i onsdags spelade jag in den. 1 900 kronor på faktura plus 6 procent moms. Månadens inkomst säkrad!
Han menar dock att det även finns tankebromsande effekter av att leva i karantän.
– Jag försökte sätta tandkrämslocket på kaviartuben i tio minuter i morse. Jag blir långsamt dummare och dummare här hemma. Känner mig som datorn HAL i ”2001” när de långsamt plockar ut minneskorten: ”Daisy… Daisy… give me your answer… do…”
Lina Nyberg är jazzmusiker och kompositör. Just nu sitter hon i karantän och skriver arrangemang till Malmö symfoniorkester.
– Jag tror att den här första perioden egentligen har varit ett ganska skönt avbrott för många stressade människor. Det är på

sikt som tristessen kommer att bli mer verklig, och det är då som vi kommer att se de verkliga, ekonomiska konsekvenserna.
Hon menar att livet i karantän inte skiljer sig nämnvärt från hur en kulturarbetares vardag vanligen ser ut.
– Man är redan van vid den här typen av vakuumlika tillstånd. Det är inte ovanligt att man har en deadline som ligger flera veckor framåt, och tiden fram till dess är ”ledig”, i den bemärkelsen att man styr själv. Så på det sättet skiljer det sig inte åt särskilt mycket. Och som frilansare är man van vid att ”gå plankan” varje månad och hitta på lösningar.
Häromdagen sade statsepidemiolog Anders Tegnell att kulmen på coronavirusets spriding i Sverige väntas ske kring slutet av april. Det borde i så fall betyda att det därefter sker en utplaning av kurvan och att ett mer normaliserat tillstånd gradvis kan infinna sig.
Även det kan vara triggande för kreativiteten: att de som tvingas sitta isolerade vet att omständigheterna förmodligen är under en begränsad period. Det

ger projektet känslan av deadline och ramar.
Niklas Laninge tror att tanken på att detta *inte* är det nya normala är betryggande för många, trots att många också redan har drabbats av den tillfälliga men radikala förändringen.
Han säger att den tolkning man gör av situationen påverkar hur effektiv och handlingskraftig man blir: den som upplever noll kontroll i detta läge kommer sannolikt ha mycket svårt att agera konstruktivt, än mindre kreativt, just nu.

– Men den som ändå tror på att det finns saker man kan hitta på för att göra det bästa av situationen kommer sannolikt bli mer effektiv då tiden är begränsad, de gamla spelreglerna är satta på paus och man måste göra det man kan för att rädda sitt förstånd och sin verksamhet.

Kajsa Haidl
kajsa.haidl@dn.se
Kristofer Ahlström
kristofer.ahlstrom@dn.se

Kreativa artister i karantän.
Sofi Oksanen.

Författaren sänder live på Instagram från sitt kök med högläsningar ur sina böcker och föreläsningar kring hur hon skrev dem, riktat mot studenter som har hennes böcker i läxuppgift. Hon bjuder även på recept på olika rätter, till exempel tonfiskpaj.
Mumford and Sons.
Det brittiska folkrockbandet har skrivit och släppt en ny låt, ”You’ll never walk alone”, vars intäkter går till välgörande ändamål för att stävja coronakrisen.
Florence + The Machine.
Sångerskan Florence Welch lät sina följare på sociala medier skriva ”kollektiv poesi”, där alla fick skriva var sin rad som hon sedan valde ut, fogade samman till en dikt och publicerade på sitt Twitterkonto.
Lady Gaga.
Redan den 14 mars gick sångerskan ut med en uppmaning till sina fans att gå i självvald karantän för att bekämpa viruset. Och hon lever som hon lär: ”Har komponerat musik 18 timmar i sträck”, skriver hon på Twitter.
Idris Elba.
Världens näst mest kända corona-patient (Tom Hanks är ännu ohotad etta), skådespelaren Idris

Elba, berättar på Twitter att han har börjat komponera musik för att ha något att göra medan han sitter i karantän.
Death Cab For Cutie.
Ben Gibbard, sångare i rockbandet Death Cab For Cutie, sitter i karantän i Seattle. Från sin hemmastudio livesände han en nyskriven akustisk låt om livet i karantän som heter ”Life in quarantine”.
George R R Martin.
Efter nio år av skrivkramp verkar det vara en världsomfattande pandemi som förlöser fantasyförfattaren George R R Martin. Han har äntligen kommit i gång med ”Winds of winter”, den sjätte boken i ”Game of thrones”-serien.
The Glorious Sons.
Det kanadensiska rockbandets sångare Brett Emmons har spelat in en svit låtar kallad ”Isolation songs”. Den första låten är släppt på Youtube och heter ”Quarantine in a rental car”.
Charlie XCX.
På Twitter publicerar den brittiska sångerskan dagboksanteckningar från karantänen där hon skriver att all extra studiotid som uppstått har gett henne utrymme att skriva

nytt material till en skiva. Dessutom har hon tänkt om sin kreativa process: ”Eftersom mina musiker uppvisat symtom på coronaviruset så spelar jag in skivan själv.”

”Medlöparnas stora skuld i krigstid glöms ofta bort”

ONSDAG 25 MARS 2020

Géraldine Schwarz farfar och morfar drog båda nytta av nazisterna under andra - världskriget. ”Med små handlingar av feghet gjorde de stora brott möjliga”, säger den

bokaktuella fransktyska författaren.

Senvinterdag i Sverige. Vi sätter oss kring kaffebordet i förlagshuset. River raskt av kallpratet för tiden är knapp. Géraldine Schwarz är fransktysk journalist och författare. Hennes ”Medlöparna” är en sådan där sällsynt bok som på samma gång lyckas vara historiskt omruskande och akut aktuell.

Allt börjar i staden Mannheim. Med ett dokumentfynd i källaren till huset där hennes tyska släktgren hållit till.

– Jag visste att min farfar Karl var medlem i nazistpartiet, men inte att han hade köpt ett judiskt företag i oljebranschen till ett mycket lågt pris. Och att han därmed drog fördel av nöden som judarna befann sig i. Det var min källarupptäckt, säger Géraldine Schwarz.

”Farfar var inte någon övertygad nationalsocialist”, men utnyttjade alltså *ariseringen*. Som innebar att den judiska befolkningen hindrades från att utöva sina yrken och att deras tillgångar beslagtogs. Tvingade människor

att i panik avyttra det de hade för att kunna fly.
Det är tidpunkten för Karls uppköp av firman Siegmund Löbmann & Co vi ska notera: ”augusti 1938, året för de tyska judarnas obönhörliga nedstigande i helvetet”. I boken spårar hon ägarfamiljernas öde. Barnen som gasades i Auschwitz. Julius Löbmann som försökte starta om i USA.
Farfaderns agerande blir ”en illustration” av titelns medlöpare.
– Vi delar ofta in medborgarnas roll under ett krig eller i en diktatur i hjältar, offer och förövare. Men glömmer kategorin som är viktigast, eftersom den rör majoriteten: Medlöparna. Morots-följarna. En universell figur som utför små handlingar utifrån feghet och opportunism som tillsammans gör stora brott möjliga.
Till bokens hemlighetsavtäckande hör också möblemanget som fanns i den tyska släktens lägenhet.
– Detta att gå in i nyligen deporterade judiska familjers lägenheter och köpa deras möblemang på auktion... Ägodelar från människor som kan ha varit

deras grannar… En av huvudursäkterna till att krigsbrotten kunde ske var: Vi visste inget! Men detta anskaffande som skedde i flera länder pekar på att människor tänkte: De kommer inte tillbaka.
– Detta är det tyska folkets kollektiva skuld: att de lät sig bli förförda av Tredje riket och bli fullbordare av en kriminell regim, så fort de insett att de kunde profitera på den.
En fasansfull mekanik…
– Ja, som kan repeteras i dag, i vilket land och vid vilken tidpunkt som helst.

”Medlöparna” tar också upp hennes franska arv. Géraldine Schwarz morfar var gendarm under tyskarnas ockupation. Kan han ha medverkat i gripandet av landets judar, och därmed haft del i nazisternas deportationer av 76 000 människor? Inga bevis hittas men skillnaden i ländernas sätt att minnas andra världskrigets förbrytelser tecknas.
Generaliserat blir slutsatsen: Tysklands brott var så stora att de tvingades hantera sin historia och dra lärdomar som länge vaccinerat demokratin mot diktatoriska och populistiska hot.

Medan Frankrike dröjde med att ta itu med sin skuld med följden att det blivit enklare för högerkrafter att etablera sig. Tendenser likt de franska i flera andra europeiska länder undersöks i ”Medlöparna”. Men Géraldine Schwarz skriver inget om Sverige, så jag vill passa på att fråga: Vad vill du säga till de svenska läsarna? Till landet vars största parti, enligt opinionsundersökningarna, är ett med rötter i nazismen och en ledare som mitt under den syriska flyktingtragedin reser till den turkisk-grekiska gränsen och delar ut flygblad med budskapet ”Kom inte till oss”, undertecknat Svenska folket, Sverige-demokraterna.

Hon drar kort efter andan. Ger sitt svar.

– Tredje rikets historia är användbar som lärdom för alla. Därför att populistpartierna i dag använder samma metoder. Först sprider man skräck, målar upp katastrofscenarier: att hela Europa kommer att invaderas av araber. Att nationen är stadd i förfall, värdena, kulturen. Sedan presenterar de sig själva som räddarna och gör gällande att de

har monopol över representationen av folket.
– För det första är detta en skymf mot folket, därför att ”folket” är utrustat med olika åsikter. För det andra när ett parti börjar hävda sådant här så påminner det förstås om ledarna på 1930-talet, som Hitler, som också han trodde att han var Folket. Och om makten innehas av ett parti som säger: ”Vi är folket” så behöver de inte längre fråga folket. Sådana partier är alltså per definition antidemokratiska.
– Den andra metoden är att skapa förvirring genom utsuddandet av gränsen mellan falskt och sant som i dag kallas *fake news*, det är en otrolig tydlig historisk parallell. Goebbels var en mästare på detta. Vi måste lära oss att identifiera dessa manipulationsstrategier, som är gamla och därmed ganska lätta att upptäcka.
Känner du skuld för vad krigsgenerationen i din släkt gjorde eller inte gjorde?
– Nej, men ansvar. En förpliktelse inför arbetet som gjorts efter kriget för att etablera fred, demokrati och frihet i Europa. Förpliktelse inför alla som förlorade sina liv i kampen för dessa värden. Och jag anser att

det är allas vår plikt att skydda detta arv åt nästa generation.
Pontus Dahlman

Géraldine Schwarz.

Född 1974. Tysk far, fransk mor. Författare och journalist bosatt i Berlin. Har bland annat varit Tysklandskorrespondent för den franska nyhetsbyrån AFP. Aktuell med boken ”Medlöparna” (Albert Bonniers förlag), som hon erhöll EU:s litteraturpris för. Franska originalets titel är ”Les amnésiques” och den är översatt till svenska av Jan Stolpe.

Aftenposten gjorde tidningen hemifrån

ONSDAG 25 MARS 2020

För första gången sedan Aftenposten startades 1860 har den norska morgontidningen gjorts av en redaktion där alla arbetat hemifrån.

Samtliga medarbetare på den Oslobaserade morgontidningen,

Norges största, jobbade i helgen hemifrån för att testa hur det påverkade arbetet. Samtalen mellan redaktörer, skribenter och fotografer sköttes via videokonferenser, chattkanaler och telefoner. Arbetsmodellen fungerade och alla nyheter kunde rapporteras till läsarna utan problem.

En liten grupp anställda av redaktionens totalt 140 är nu tillbaka för att tills vidare leda arbetet på plats.

Vad lärde ni er av att jobba utanför tidningshuset?

– Att det är möjligt att göra en tidning utan att vara på redaktionen, men också att det har ett stort värde att jobba tillsammans i samma lokal, säger Aftenpostens redaktionschef Jostein Ihlebæk till DN.

Georg Cederskog

26 mars 2020

Ledare: Nödpaketet räcker inte om Trump inte inser allvaret

TORSDAG 26 MARS 2020

Omkring 2 000 miljarder dollar kommer det att kosta, nödpaketet som de amerikanska politikerna är på väg att anta för att stödja de företag och arbetare som drabbats av coronapandemin.
Hela den federala budgeten för 2020 var dessförinnan uppemot 4 900 miljarder dollar. Det handlar alltså om enorma stödåtgärder.
De är absolut nödvändiga.
Virusets ekonomiska dynamik har skoningslöst blottlagts de senaste veckorna. Människor stannar hemma – antingen på eget bevåg eller för att myndigheterna säger åt dem att göra det. När arbetarna försvinner tvingas fabrikerna att slå igen. Utan kunder störtdyker

restaurangernas och affärernas intäkter. Ekonomin tvärstannar. USA är numera fullt indraget i coronastormen. Stora delstater som New York och Kalifornien är nedstängda. Skräcksiffror väntas under torsdagen när ny arbetslöshetsstatistik släpps. Nödpaketet innebär att stora summor betalas ut i direktstöd till de amerikanska hushållen. Alla vuxna med en årsinkomst under 75 000 dollar får en engångsutbetalning på 1 200. Varje barn ger 500 dollar extra. Dessutom avsätts 500 miljarder dollar till en företagsakut.

President Donald Trump ville egentligen att han skulle få pytsa ut de pengarna efter eget huvud. Och vänta till efter presidentvalet med att berätta vilka som fått ta del av potten. Nu blir det i stället en särskild panel som får bestämma. De företag som tar emot statens pengar förbinder sig samtidigt att inte ge sina chefer bonusar eller ägare utdelningar. Under mars har börserna rasat i takt med att coronavirusets effekter på den reala ekonomin successivt klarnat. Centralbankerna, inklusive Fed, har gjort i princip allt de kan för

att uppehålla likviditeten i ekonomin. Flera europeiska regeringar har annonserat omfattande finanspolitiska åtgärder.
Det är nödvändigt att de amerikanska politikerna nu också agerar. Dels för att rädda det egna landets jobb och företag. Dels för att tydligt skicka signalen att Washington inser att den globala ekonomin är på väg att krascha och är berett att göra vad som krävs för att hålla den under armarna – och se till att krisen inte blir en djup och utdragen depression.
Trots nödpaketet är det svårt att inte känna oro inför utvecklingen i USA. Det Washington ger i förtroende med ena handen, tar man tillbaka med den andra.
Det är inte bara amerikanerna som tagits på sängen av covid-19. Det gäller också oss i Europa. Men få politiska ledare har så konsekvent förnekat och förminskat situationens allvar som Donald Trump.
Under tisdagen deklarerade han att de typer av social distansering som införts på delstatsnivå, nödvändiga för att bromsa viruset och ge sjukvården andrum, måste

få ett slut efter påsk – restriktionernas ekonomiska pris är för högt.
Men det går inte att rädda ekonomin utan att hejda pandemin. På flera håll, i synnerhet i New York, är läget akut. Antalet smittade och döda ökar oerhört snabbt. Det är brist på materiel och utrustning.
Där hotar en situation liknande den i Italien och Spanien.
Vad än Trump säger så kommer folk inte att gå ut för att äta och shoppa under sådana omständigheter. Det går inte bara att knäppa med fingrarna så sparkar ekonomin i gång – även om presidenten är beredd att betala det mänskliga priset.
För att få bukt med pandemin och rädda ekonomin måste Vita huset först inse situationens allvar.
DN 26/3 2020

Därför måste svenska företag skicka respiratorer till Italien

TORSDAG 26 MARS 2020

Det var ett litet tecken, men ett gott sådant. På tisdagsmorgonen landade ett flygplan med sex italienska patienter, drabbade av covid-19, i den tyska delstaten Sachsen. Där ska de få vård. Europeisk solidaritet i praktiken. När coronapandemin på allvar grep tag om Italien i början av mars reagerade resten av unionen med att stänga dörren. Landet aktiverade EU:s krismekanism – behovet av medicinskt materiel var akut. Det besvarades med tystnad. Tyskland införde ett exportförbud. Österrike stängde gränsen.
EU krackelerar inför våra ögon, konstaterade DN:s Brysselkorrespondent Pia

Gripenberg. Kvar var bara en samling nationalstater.
När Stefan Löfven talade till nationen var det framför en svensk flagga. EU:s syntes inte till.
Det är lätt att förstå ryggradsreflexen. De flesta av oss har nog känt den: Se om ditt eget hus. Men det blir lätt sorgligt kortsiktigt.
Skillnaden mellan kris och katastrof står politiken för, förklarade förra vice riksbankchefen Karolina Ekholm i söndagens ”Godmorgon världen” i P1.
Hon syftade på ekonomin och dess tvärbromsning när vi inför olika former av social distansering. Samhället töms på både kunder och arbetskraft.
Med rätt politik – stödåtgärder för företag och löntagare – kan dock de värsta konsekvenserna undvikas. En recession behöver inte förvandlas till en depression.
Detsamma gäller på europeisk nivå. Huruvida unionens medlemmar samarbetar och delar bördan eller inte kommer att göra stor skillnad.
Flera länder – Italien, Spanien – kan knappast på egen hand betala

de stödpaket som behövs. Det kommer att krävas europeisk ekonomisk solidaritet. Annars riskerar pandemin att åtföljas av en skuldkris.

ECB:s besked om i princip obegränsade köp av euroländernas statsobligationer är en välkommen signal om gemensamt ansvar.

Och det är naturligtvis utmärkt att alla EU-länder gör sitt bästa för att öka den nationella produktionen av medicinsk materiel. Men det är ännu bättre om en gemensam marknad för respiratorer och skyddsmasker upprätthålls. För den som inte får köpa slutprodukten blir det nämligen heller inte så lockande att sälja komponenter. Då är risken att det kanske inte blir någon färdig utrustning alls.

Inget EU-land undkommer pandemins härjningar. Men de hanteras bäst tillsammans.

I förra veckan meddelade svenska Getinge att företaget ska skeppa 500 respiratorer till de italienska sjukhusen. Det är också ett litet, gott tecken, som säger mer än en saknad flagga.

Martin Liby Troein
martin.liby-troein@dn.se

”Svenskar i Spanien svävar inte i livsfara”

TORSDAG 26 MARS 2020

Utrikesminister Ann Linde uppger att UD arbetar febrilt med att lösa problemet med strandade svenskar i världen.

– Från till exempel Italien och Spanien går det kommersiella flyg och då är det framför allt de som ska användas, säger hon.

Enligt UD sitter mellan 40 000 och 60 000 svenskar fast utomlands till följd av det nya coronaviruset.

– Ett problem just nu är att man helt enkelt ställer in flyg och inte låter flyg landa eller lyfta, säger Ann Linde.

Flera andra länder har evakuerat eller ska evakuera. Sverige har hittills inte haft någon sådan plan. Varför?

– Vi har nu fattat ett regeringsbeslut att tredubbla den konsulära budgeten. Vi lägger till

10 miljoner just för att kunna bistå med transporter hem. Från till exempel Italien och Spanien går det kommersiella flyg och då är det framför allt det som ska användas. Men nu när de stänger ned i vissa länder så kan man inte ta sig hem. Då måste vi försöka hjälpa till på andra sätt.
Ann Linde har kontakter på ministernivå för att säkra att kommersiella flyg får tillstånd. Men hon betonar att det ibland kan vara bättre att resenärerna stannar på den plats där de är.
– Om man ska ta sig hem med tåg eller flyg, så utsätter man sig för en smittorisk.
Varför har lagen om konsulära katastrofinsatser inte aktiverats?
– För att den ska kunna aktiveras krävs det att svenskar är i livsfara eller att svenskar inte kan ta sig till en säkrare plats. Det är ju inte så att svenskar i Spanien svävar i livsfara eller behöver ta sig till en säkrare plats.
Varför framstår Sverige som stramare än många andra länder?
– De allra flesta svenskar har en hemförsäkring och en reseförsäkring. Det gör att vi

sköter den saken genom marknaden. Men – jag understryker det – ibland uppkommer det situationer när det absolut inte går. Då måste vi gå in och hjälpa till och det har vi också gjort. Med både Marocko och Tunisien. Nu tittar vi på både Asien och Latinamerika.

Vi får larm från folk som säger att de börjar få slut på livsavgörande mediciner. Vad är ditt råd till dem?

– Det absolut viktigaste är att hålla sig informerad via UD:s kanaler. Det enklaste är om man kan ladda ner appen Resklar och anmäla sig på svensklistan. Och självklart – om man inte kan få mat eller mediciner så är det sådana lägen där vi måste gå in.

Emma Bouvin
emma.bouvin@dn.se
Karin Eriksson

Tiotusentals svenskar strandade utomlands – vädjar nu om hjälp

TORSDAG 26 MARS 2020

Tiotusentals svenskar sitter fast utomlands på grund av det nya coronaviruset. Flera länder har ordnat hjälpinsatser – men inte Sverige. Lagen om konsulära katastrofinsatser, som kom till efter tsunamikatastrofen, har fortfarande aldrig använts.

– Vi är 150 stycken, det hade räckt med ett plan och de hade kunnat få hem oss alla, säger Josefine Bergman, som sitter fast i Peru.

Den 15 mars införde Peru ett nationellt nödläge. Landsgränserna är stängda för all kommersiell trafik och i princip alla affärer har slagit igen. Mellan

klockan 20 och 05 råder utegångsförbud.
Maria Andersson sitter, tillsammans med sin dotter Jenny, fast på ett hotell i Lima. Drömresan avbröts tvärt för en dryg vecka sedan. De åkte innan det fanns några restriktioner från UD och var inställda på att få se bergsstaden Machu Picchu, men blev i stället satta i karantän.
– Ingen får gå ut och handla, inte ens de som har diabetes. Polisen har varit inne och sagt att man inte får gå ut. Vi får beställa mat en gång om dagen som levereras till rummet.
Utanför hotellet patrullerar polis och militär. Maria Andersson säger att de är sammanlagt 30 stycken svenskar på hotellet. En av de saker som oroar mest är att Maria Andersson är beroende av medicin.
– Jag har blodtrycksmedicin i tre dagar till och jag har även kol. Vi skulle ha kommit hem den 23:e, så man tar ju inte med sig hur mycket medicin som helst.
I en annan del av Peru finns Josefine Bergman, 22. Hon kom till orten Yarinacocha i Amazonas för två månader sedan. Tanken var att volontärarbeta, bland

annat för ett interkulturellt universitet tillhörande de olika urbefolkningsgrupperna i Amazonas.
När Peru plötsligt stängde sina gränser förändrades Josefine Bergmans situation snabbt. Hon har fått flytta in hos en man som bor på orten och hans mamma.
– Om jag inte fått bo hos dem hade jag varken haft internet eller mat. Att vara 22 år gammal och fast i en otroligt pressad och stressad situation utan någon aning om när jag kommer hem eller när någon ska hjälpa mig – det är hemskt.
Hur tänker du om ditt eget ansvar?
– Såklart man vet att det är ett svårare liv när det är en plats som är mer utsatt, men när ett land som Peru stänger igen helt och resten av världen agerar, tar hem sina medborgare, att Sverige då lutar sig tillbaka och säger att man ska ”acceptera ovissheten”, det har jag svårt att förstå.
Både Maria Andersson och Josefine Bergman har varit i kontakt med UD, som hälsar att det inte finns några planer på att evakuera svenskar från Peru. Den

22 mars stängde landets internationella flygplats helt. Josefine Bergman tycker det är ”skamligt” att UD inte hjälper till.
– Vi är 150 stycken, det hade räckt med ett plan och de hade kunnat få hem oss alla.
Efter tsunamikatastrofen 2004 och Libanonkriget 2006 infördes lagen om konsulära katastrofinsatser, som beskriver statens ansvar att hjälpa till när många svenskar drabbas av en katastrof:
”Staten ska genomföra en konsulär katastrofinsats för att bistå enskilda när många människor med anknytning till Sverige drabbas vid en kris eller en katastrof utomlands och behoven av evakuering och andra åtgärder med hänsyn till händelsens karaktär, följder och omständigheterna i övrigt inte kan tillgodoses på annat sätt och insatsen inte heller av något annat skäl möter särskilda hinder”, står det i första paragrafen.
Lagen infördes för tio år sedan, men har aldrig använts.
– För att den ska tillämpas så krävs att många med anknytning till Sverige drabbas och att situationen utgör, eller snabbt kan

komma att utgöra, en livsfara. Att resenärer inte på något sätt kan ta sig hem på egen hand och att försäkringsbolag, resebolag och andra aktörer inte längre kan hjälpa till. Under de förutsättningarna kan det bli aktuellt för staten att hjälpa svenskar med flera till en säkrare plats, det är det som lagen stipulerar, säger Erik Karlsson, departementssekreterare på UD.
I rådande läge arbetar UD i första hand med att förmedla information och råd till svenska resenärer, förklarar han.

Vad krävs för att lagen ska tillämpas?
– Att situationen snabbt kan komma att utgöra en livsfara, att man inte kan komma hem. Det är olika situationer på olika platser, men vårt råd är fortsatt att ta kontakt med sina resebolag och andra aktörer. Om det inte går finns vi tillgängliga dygnet runt. Det enda jag kan säga, är att vi har ett regelverk just nu som vi bedömer att vi kan verka inom. Det kan ändras.
Hur många svenskar som är strandade har UD ingen exakt uppfattning om, men det rör sig

troligen om 40 000 till 60 000 personer. Siffran ändrar sig hela tiden, säger Erik Karlsson.
– Vi har inga exakta siffror. Många ärenden behandlas individuellt, många hör av sig till oss för att de är i behov av rådgivning kring hur de ska agera. Det exceptionella läget i världen innebär att det rör sig om många svenskar som hör av sig.
Ramou Njie åkte till Banjul, Gambia i mitten av januari tillsammans med sin dotter. Dottern har redan hunnit resa till Sverige, medan Ramou Njies hemresa är bokad till den 9 april. Flygbolaget har ställt in resan och vid midnatt på söndagen stängde Gambia sitt luftrum i 30 dagar.
När DN når Ramou Njie är hon på svenska konsulatet, men upplever att hon inte får någon hjälp.
– Jag har inga pengar att leva på. Och vi är så oroliga. Jag bor med en kompis, men det är trångt och det är inte meningen att jag skulle vara här.
Hon vill att UD ska hjälpa svenskar i Gambia att komma hem, på samma sätt som andra stater gjort.
– Jag jobbar i hemtjänsten i Sverige och missar mitt jobb. Jag

kommer inte att kunna försörja mig här.
Att vara ifrån den närmsta familjen tar hårt på Ramou Njie.
– Jag kan inte sova på nätterna, jag tänker på barnen, jag har ingen matlust, ingenting.
En svensk som inte sörjer att han fastnat till följd av det nya viruset är Ulises Infante Azocar, även känd som rapparen Stor. Han befinner sig sedan två veckor på den chilenska ön Chiloé, där hans mamma också finns. Han säger att inga fall av det nya coronaviruset rapporterats från ön. Enligt svenska UD råder det begränsade möjligheter till in- och utresor på ön.
– Det är ganska oroligt politiskt i Chile. Det skulle vara en mardröm om jag var i Sverige medan min mamma var kvar här, säger Ulises Infante Azocar.
Han skulle ha rest vidare på tisdagen, men vet nu inte när han kan ta sig ifrån ön.
– Vad är det värsta som kan hända – att jag förlorar lite pengar? Jag kommer inte att dö i svält. Det finns folk som dör i svält varje dag.

Ulises Infante Azocar hoppas att krisen också kan föra något gott med sig.
– I alla olyckor och kriser finns det också något positivt – detta kan stärka solidariteten och medkänslan för resten av världen. Och få fler att ansvar för hur vi behandlar vår planet.

Emma Bouvin
emma.bouvin@dn.se
Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se
Karin Eriksson

FN vädjar om 20 miljarder kronor i stöd för åtgärder mot covid-19

TORSDAG 26 MARS 2020

Det globala arbetet mot covid-19 kommer att kräva omfattande ekonomiskt stöd.I en appell vädjar FN nu om 20 miljarder kronor från

medlemsländerna för att klara de kommande månadernas kamp mot viruset.

– Det arbetas för fullt på UD och Sida för att ta fram ett svar på hur mycket pengar Sverige kan bidra med, säger biståndsminister Peter Eriksson (MP).

Covid-19 hotar mänskligheten och mänskligheten måste slå tillbaka, skriver FN:s generalsekreterare António Guterres i en appell som presenterades på onsdagseftermiddagen.

FN räknar med att kampen mot det nya coronaviruset kommer att kräva stödinsatser på minst 20 miljarder kronor mellan april och december i år.

– Det är bra att FN samlar sig. Vi har från svensk sida arbetat för att man skyndsamt ska ta fram ett sånt här underlag och begäran för att kunna stärka upp arbetet mot covid-19, säger biståndsminister Peter Eriksson (MP).

Ett extra stöd för arbetet mot coronaviruset är centralt för att inte annat humanitärt arbete, som att bekämpa hunger och undsätta flyktingar ska bli lidande, anser samfundet. Hur mycket pengar varje medlemsland bidrar med är frivilligt. Just nu arbetar svenska

UD och Sida med att ta fram ett svar på appellen. Beroende på hur situationen utvecklas kan ytterligare ekonomiskt stöd behövas.

– Med det här stödet på 20 miljarder kronor får världssamfundet en betydande insats för att vara med och stötta hälsosituationen i de allra fattigaste länderna, och det är väldigt viktigt, säger Peter Eriksson.

Hur mycket pengar Sverige kommer att bidra med väntas bli klart inom de närmaste dagarna.

– Nu är det här en stor fråga överallt och jag hoppas att man tillsammans kommer att samla in de resurser som FN nu begär, säger Peter Eriksson.

Resurserna kommer sedan att fördelas på olika FN-organisationer, frivilligorganisationer och statliga organisationer.

Josefin Sköld
josefin.skold@dn.se

Omvärlden splittrad kring det ”svenska experimentet”

TORSDAG 26 MARS 2020

Sveriges linje i kampen mot coronapandemin sticker ut och väcker uppmärksamhet i omvärlden. Särskilt i Tyskland debatteras det ”svenska experimentet” flitigt.

– Många tyskar hör av sig och undrar om svenskarna inte förstår vad som håller på att hända, säger Ninni Löwgren Tischer vid Tysk-svenska handelskammaren.

Klockan är strax efter 21 på söndagskvällen när svenskarna bänkar sig framför statsministerns tv-sända tal till nationen. Sammanbiten och med en svensk flagga i kavajslaget betonar statsminister Stefan Löfven (S) allvaret i den exceptionella situationen och räknar upp restriktionerna som införts i Sverige:

distansundervisning för gymnasieskolan och förbud mot allmänna sammankomster på fler än 500 personer. Några dagar senare stoppas även barhäng och dans på svenska krogar.
Något liknande har inte tidigare skett i fredstid i vårt avlånga land. Åtgärderna är historiska, men de bleknar i jämförelse med hur andra länder i Europa har agerat under coronakrisen.
Samma kväll har Löfvens tyska kollega Angela Merkel förbjudit fler än två personer att samlas. I Italien, Frankrike och Spanien råder närmast totalt utegångsförbud, och i Belgien används drönare för att uppmana människor att hålla sig hemma.
Medan de europeiska metropolerna har förvandlats till öde spökstäder, har Sverige hittills valt en annan väg.
I stället för att införa förbud och stränga sanktioner har svenska myndigheter vädjat till svenskarnas förnuft och ansvarskänsla med frivilligheten som främsta ledstjärna.
Den svenska linjen väcker ömsom beundran, ömsom förskräckelse. Medan vissa lyfter Sverige som en förebild som tycks hålla huvudet

kallt när resten av världen sjunkit ner i ett tillstånd av panik och hysteri, ser andra med fasa på det våghalsade ”svenska experimentet”. Särskilt i Tyskland har det väckt debatt. Nyhetsprogrammet ”Tagesschau”, vars 20-sändning når fem miljoner tv-tittare en vanlig kväll, noterar förvånat hur svenskarna tar coronakrisen med lugn och ro. Reportern besöker lekplatser i Stockholm som vimlar av barn och föräldrar, och konstaterar häpet att restauranger och butiker fortfarande håller öppet.

Men det är inte bara gatulivet i de svenska storstäderna som väcker förundran. Det faktum att svenska skidbackar och after ski-barer hållit öppet har lett till frågor om svenskarna verkligen inte lärt sig någonting av Österrike och Italien. Det är välkänt att just after ski-fester i Alperna utgjort dolda smitthärdar som spridit coronaviruset till norra Europa. DN har tidigare berättat om den österrikiska skid- och partybyn Ischgl där hundratals skidåkare från Skandinavien smittades och tog med sig viruset hem.

I Alperna och i de norska fjällen har skidsäsongen därför avslutats i förtid. Men inte i Sverige, konstaterar den liberala dagstidningen Süddeutsche Zeitung förvånat och beskriver jämtländska Åre som ”nästa Ischgl”.
Även konservativa Die Welt noterar med bestörtning att i Sverige ”firas after ski glatt vidare”.
Ninni Löwgren Tischer är affärsområdeschef vid Tysk-svenska handelskammaren och föreläser bland annat om kulturskillnader och synen på ledarskap i de bägge länderna. Den senaste veckan har hon fått många frågor från tyska företagare och bekanta om Sveriges linje i kampen mot coronaviruset.
– De uttrycker framför allt förfäran. Många undrar varför svenskarna inte agerar mer och om de inte förstår vad som håller på att ske, säger hon.
Tidigare fick Ninni Löwgren Tischer, som är uppvuxen i södra Tyskland och bosatt i Sverige sedan 20 år, ofta motta avundsjuka kommentarer från sina landsmän.

– De tyckte att jag var den lyckligaste människan som får bo i Sverige. Nu ringer de och frågar om jag är okej och hur jag klarar mig igenom vad de ser som ett läskigt svenskt experiment.
Men medan omvärlden förundras över den svenska linjen tror en majoritet (56 procent) av svenskarna att Sverige klarar att hantera coronakrisen på ett mycket eller åtminstone ganska bra sätt, enligt en opinionsmätning från Novus.
– Alla länder agerade för sent, säger Anna von Bayern, politisk korrespondent vid Tysklands största dagstidning Bild.
– Men Sverige hade ju tid att se vad som händer i Sydeuropa. Och ändå har man tre veckor efter Ischgl fortfarande inte stängt Åre. En dag är en evighet i coronatider. Från tyskt håll framstår svenskarna som ett ganska sorglöst folk som inte vill inse dimensionen av krisen.
– Sverige saknar ett kollektivt minne av krig och katastrofer. Länder som har erfarenheter av förödelse verkar ta krisen på större allvar. Det har länderna på kontinenten och det gör nog

skillnad, säger hon på telefon från München.
Bland annat skriver den liberala brittiska dagstidningen The Guardian på nyhetsplats om hur Sverige spelar ”rysk roulett”. Tidigare agerade Storbritannien och Sverige på ett liknande sätt i kampen mot coronaviruset. Men nu har Storbritannien stängt alla allmänna skolor i landet och infört förbud mot att samlas i grupper om fler än två personer. Men de strängare reglerna har inte skett utan motstånd. Från England har det kommit rapporter om fullsatta pubar och i Frankrike samlades härom helgen 3 500 personer utklädda till smurfar för att slå världsrekordet i smurfträff. I Berlin har polisen klagat över barer som tejpat igen fönstren och släppt in kunder som knackat. Först när Angela Merkel i ett tv-sänt tal till nationen kom med skärpta restriktioner och tydliga varningar till tyskarna stannade de hemma.
– Tyskar är mer hierarkiska och vill ha tydliga direktiv. Rekommendationer räcker inte, man vill veta om det är svart eller vitt som gäller, ska jag gå till höger eller vänster, säger Ninni

Löwgren Tischer vid handelskammaren.
Enligt en färsk opinionsmätning anser 95 procent av de tillfrågade tyskarna att förbudet mot att umgås fler än två personer i offentligheten varit bra. Bara 3 procent är emot.
Men varför väcker den svenska linjen i kampen mot coronaviruset så starka reaktioner i Tyskland?
Ninni Löwgren Tischer tror att det handlar om att Sveriges agerande motsäger den gängse positiva Sverigebilden i Tyskland. Grannen i norr beskrivs ofta som en förvuxen bullerby full av pippitofsar och älghorn. Som ett idealsamhälle utan riktiga problem.
– Och nu läser man om Sverige som det nya Ischgl. Och att Sverige nu är det enda landet i Västeuropa som tillämpar en så liberal inställning till coronakrisen. Det går inte ihop.

Lina Lund
lina.lund@dn.se

Fakta. Sverige sticker ut

Sverige sticker ut när det gäller vilka åtgärder som vidtagits i kampen mot coronaviruset. DN:s genomgångar visar att det i Europa bara är Sverige som tillåter så många som 500 personer att samlas. Övriga länder pendlar mellan totalt samlingsförbud (exempelvis i Spanien, Italien och Frankrike) och max 100 personer (exempelvis Portugal, Irland och Ungern).
Även vad gäller de allmänna skolorna sticker Sverige ut som fortfarande håller grund- och förskolor öppna.

Tills nyligen följde Sverige tillsammans med bland andra Nederländerna och Storbritannien en strategi som byggde på frivillighet och ”sunt förnuft”. Men i måndags införde även dessa två länder strikta restriktioner.

56 procent

av svenskarna tycker att Sverige klarar av att hantera coronakrisen på ett mycket eller ganska bra sätt, enligt Novus.

Så slår smittan mot USA med bristande skyddsnät

TORSDAG 26 MARS 2020

USA:s kongress har presenterat ett krispaket som ska rädda landet från ekonomisk katastrof. Förslaget väntas röstas igenom i representanthuset natten till torsdag. Men det finns risk för att de nya pengarna till företagen inte hamnar hos löntagarna.

Med bristande skyddsnät är landet illa rustat för att möta krisen, enligt experter, som varnar för ett utbrett missnöje när miljontals människor plötsligt står på bar backe.

Natten mot onsdag enades förhandlare i senaten med Donald Trumps regering om ett nytt stödpaket som ska hjälpa landet hantera de ekonomiska konsekvenserna som följt av smittspridningen. Ethan Kaplan, professor i nationalekonomi vid

University of Maryland som forskat i arbetsmarknadsfrågor, ser positivt på det nya paketet.
– Det fångar in många människor som står utanför försäkringssystemet, säger han.
Bara en fjärdedel av amerikanerna är knutna till någon typ av arbetslöshetskassa. Det är vanligt att egenföretagare, deltidsanställda eller personer som arbetar inom gig-ekonomin saknar försäkringar.
– Det är också många som inte känner till hur systemet fungerar, säger Ethan Kaplan.

Beräkningar gjorda av James Bullard, som är chef för den amerikanska centralbanken, visar att nästan var tredje amerikan kan stå utan jobb efter coronavirusets smittspridning.
I det nya stödpaketet framgår att de flesta familjer får 3 000 dollar. 350 miljarder dollar går till företagslån, 250 miljarder dollar till arbetslöshetsförsäkringar och 500 miljarder dollar till krisande företag. Demokraterna fick igenom ett förslag om krav på insyn. Detta för att undvika risken för att pengarna går till att utöka beslutsfattarnas aktiekapital som

skedde under finanskrisen. Ethan Kaplan säger att det är viktigt att hålla banden mellan företag och arbetare levande i den lågkonjunktur som på ett sätt skapas och att det därför är av stor vikt att se till att företag kan behålla sina anställda.
– Det är viktigt att pengarna verkligen går till löner, säger Ethan Kaplan.
Erik Åsard, professor emeritus i Nordamerikastudier vid Uppsala universitet, förklarar bristerna i det amerikanska skyddsnätet.
– Det är bräckligt. Det finns program för särskilt behövande, säger han.
I de sociala försäkringarna ingår Medicaid, som ger grundläggande vård till funktionshindrade och personer som har socialbidrag. I motsats till det statliga Medicare finansieras Medicaid i stället gemensamt av delstaterna och den federala regeringen. Bidragsnivåerna varierar, beroende på hur villiga delstaterna är att skjuta till pengar.
– Programmen har funnits länge men har skurits ner under

Trumpadministrationen. Det är olyckligt eftersom det skulle komma väl till pass nu, säger han. Dessutom är få medlemmar i ett fackförbund.
– Det finns program men de är ihåliga och inte tillräckliga. Antalet som är fackligt anslutna har sjunkit väldigt mycket.
Donald Trump har på kort tid gått från att förneka faran med viruset till att snabbt ändra bana och stänga gränserna efter att börserna rasat. Ethan Kaplan är kritisk till hur kampen mot virusspridningen i USA hittills har skötts.
– Hanteringen av krisen har hittills varit usel, säger han. Brist på erfarenhet av att hantera virus, svårigheter för demokrater och republikaner att komma överens och den sittande Trump-administrationen är, enligt honom, anledningarna till den situation landet har hamnat i.
– Det finns risk att Trump gör stora uppoffringar i folkhälsan för att stödja bilden av att han gör ett bra jobb som president, säger Ethan Kaplan.
Hur virusspridningen påverkar valet beror på hur lång tid utbrottet pågår, säger han.

– De flesta amerikaner anser att Trump gör ett bra jobb. Vad som brukar hända vid en kris är att presidentens anseende går upp. Och Trump har de senaste veckorna synts mycket, säger han och jämför med hur förtroendet för George W Bush sköt i höjden efter den 11 september 2001. Samtidigt kan mycket ske före presidentvalet i november.
– Det är möjligt att det då framgår hur otroligt inkompetent Trump har varit jämfört med länder som Singapore, Taiwan och Sydkorea.
Den amerikanska centralbankschefens beräkningar visar att landets bnp kan halveras av krisen.
– Det här riskerar att bli en ekonomisk katastrof – en katastrof som hade kunnat undvikas om rätt åtgärder hade vidtagits för flera månader sedan, säger Ethan Kaplan.
Eftersom det saknas andra exempel där samhället har stängts ner på liknande sätt, anser han att det är svårt att säga hur stor ekonomisk påverkan virusspridningen kommer att ha, fortsätter han.
– Vi räddar fler liv nu än under spanska sjukan, så det kommer att

orsaka en större störning på ekonomin. Vad som sker framför allt i USA kommer att ha stor påverkan på ekonomin i stort.
– Arbetslösheten ökar kraftigt. Frågan är hur många av de här företagen som finns kvar när det är dags att börja jobba igen, säger Ethan Kaplan.
Vilken typ av samhälle kommer USA att vara efter krisen?
– Jag tror inte att det kommer vara märkbart annorlunda än före. Men jag är orolig, inte bara för USA. På 1930-talet såg vi hur stödet för nationalistiska partier ökade. Det har varit ett globalt fenomen. Jag är rädd för att efterdyningarna av krisen kan stödja sådana tendenser. Vi har redan sett hur vissa refererar till krisen som ”det kinesiska viruset”. Just nu kan det vara bra att stänga gränser men jag är rädd att det håller i sig över tid och att acceptansen för främlingsfientlighet ökar.
Han ser också en risk med att människor vänjer sig vid att politiker säger åt dem hur de ska bete sig, exempelvis att inte samlas i grupp.

– Jag är rädd för att detta kan missbrukas av regeringar för att utöva politiskt förtryck, säger han.
Annika Winsth, chefsekonom på Nordea, lyfter hur den rådande krisen kan vara särskilt känslig i ett land som USA.
– Hela samhället är byggt på öppenhet, handel och på att om du kavlar upp ärmarna och jobbar så har du alla möjligheter. I Europa har vi välfärdssystem som hjälper utsatta och svaga samt individer som hamnar snett, både tillfälligt och på längre sikt, säger hon.
Bristen på skyddsnät skapar fler orosmoln än i andra länder.
– Det är möjligt att det här blir ett uppvaknande för många och att de mest drabbade inte accepterar situationen och de begränsningar den innebär. När vi människor sätts under svår press agerar vi, det finns en risk att utvecklingen kan leda till våldsamheter. Det är möjligt att situationen blir så svår att administrationen med Trump i spetsen tar tillbaka en del av restriktionerna.
Vilka effekter får detta för börser och världsekonomi på längre sikt?

– Vi ser redan nu stora rörelser i den amerikanska ekonomin. Det är det som är typiskt för den här krisen, det går så galet fort.
Att aktiemarknaderna faller beror på en ökad insikt om vad viruset och nedstängningarna kan få för konsekvenser, enligt Annika Winsth.
– Vissa förväntningsindikatorer är redan nu på lägre nivåer än under finanskrisen, säger hon.
Gällande utfallet påverkades det första kvartalet i Kina, medan det andra kvartalet kommer att ta smällen i Sverige och i USA, även om det kommer att ske något senare.
– Frågan är om vinsterna bolagen har kommunicerat är rätt. Om stängningarna fortsätter kan de negativa effekterna på ekonomin bli ännu större och då ska börserna ner mer, säger Annika Winsth.

Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se

Gigantiskt paket ska hindra ekonomisk kollaps
USA:s senat och Trumps regering har enats om ett stimulanspaket som ska dämpa raset i ekonomin.
Test för coronavirus i Somerville, Massachusetts
USA
Kalifornien
Sveriges budget 2021
1 443
miljarder kronor
USA:s stödpaket motsvarar drygt 14 svenska statsbudgetar.
Paketet är värt 2 biljoner dollar
Det motsvarar över 20 000 miljarder kronor. 2 biljoner dollar motsvarar 10 procent av landets bnp. Beloppet är dubbelt så stort som Barack Obamas stimulanspaket 2009, efter finanskrisen.
250
miljarder dollar i arbetslöshets-försäkring
250
miljarder dollar till familjer
1 200
500
1 200
Varje person får 1 200 dollar. Gifta får 2 400 dollar tillsammans. Dessutom får man 500 dollar per barn.
350
miljarder dollar till företagslån
500
miljarder dollar till krisande företag
Smittan
Drygt 50 000 amerikaner har smittats, varav hälften i New York. Över 700 har hittills dött av viruset i landet, enligt New York Times.
Rapporterade fall
Döda
Personer som sökt arbetslöshetsersättning
Antalet ansökningar om arbetslöshetsersättning steg kraftigt förra veckan, till 281 000 stycken. Ökningen från vecka till vecka är större än den någonsin var under finanskrisen 2008.
USA
Ansökningar vecka 12
629 899
USA
Ansökningar vecka 11
281 000
Kalifornien
Vecka 12
190 000
Vecka 11
58 208
700 000
600 000
500 000
400 000
300 000
200 000
100 000
0
2002
2004
2006
2008
2010
2012
2014
2016
2018
2020

Martin Gelin: Historisk överens-kommelse efter kortvarig vapenvila i Washington

TORSDAG 26 MARS 2020

Kongressen i Washington är på god väg att rösta igenom de största stimulansåtgärderna i USA:s historia. 2 000 miljarder dollar ska spenderas på företag och bidrag till amerikaner för att rädda den amerikanska ekonomin och sjukvården. Överenskommelsen kan betraktas som ett sätt att stärka det sociala skyddsnät som nedmonterats de senaste åren.

analys

Trots den avgrundsdjupa politiska polarisering som präglat Washington de senaste åren är kongressen nu på god väg att rösta igenom en historisk kompromiss. Med

stimulansåtgärder på 2 000 miljarder dollar hoppas de rädda den amerikanska ekonomin och sjukvården.
Senatens lagförslag är tre gånger större än det krispaket som genomfördes efter finanskrisen 2008. Det innehåller stöd på 500 miljarder dollar till delstater, storstäder och företag och 367 miljarder dollar till småföretag medan de flesta vuxna amerikaner får omkring 1 200 dollar i bidrag, för att hjälpa de mest utsatta och för att få igång konsumtionen. Arbetslöshetsersättningen förlängs och ökar kraftigt.

Börsen i USA steg kraftigt redan på tisdagen med nyheten om att en överenskommelse var på väg. Sent på natten till onsdagen kom Mitch McConnell, Republikanernas ledare i senaten, med beskedet att Republikanerna och Demokraterna är överens. Lagförslaget måste sedan godkännas av representanthuset och presidenten. Enligt finansministern Steven Mnuchin kommer Donald Trump ”absolut” att skriva under lagförslaget. Överenskommelsen är en sällsynt kompromiss i ett Washington som präglas av avgrundsdjup politisk

polarisering. Även i förhandlingarna om stimulansåtgärderna märktes partiernas olika prioriteringar. Republikanerna försökte få igenom mer pengar för näringsliv och företag, medan demokraterna prioriterade infrastrukturen för vård och omsorg.
Senatens lagförslag får nu betraktas som ett sätt att återuppbygga en del av den välfärd och de sociala skyddsnät som nedmonterats i USA de senaste åren.
Demokraterna fick även i sista stund igenom en rad regleringar av de enorma summor som ska betalas ut till amerikanska företag. Bland annat ska det finnas mer översikt på finans-departementet. De fick även igenom en regel som förbjuder företag som drivs eller ägs av Donald Trump eller andra i regeringen att få del av lånen eller investeringarna.
Donald Trump riskerade i sista stund att underminera förslaget då han felaktigt påstod att Demokraterna kräver att stimulanspaketet ska leda till ”öppna gränser” och radikala klimatreformer.

Joe Manchin, en av de mest konservativa demokraterna i senaten, sade att det viktigaste med förslaget var att skydda sjukvården och i synnerhet de som arbetar där.
”Nu har vi ett lagförslag som verkligen skyddar de som jobbar i sjukvården”, sade Manchin efter överenskommelsen.
Martin Gelin

New York sätter upp provisoriska bårhus för corona-smittans offer

TORSDAG 26 MARS 2020

Mer än hälften av de bekräftade fallen av coronasmitta i USA, drygt 26 000, finns i delstaten

New York. Under den kommande månaden väntas 140 000 behöva sjukvård för smittan. I New York bygger man om mässhallar till akutsjukhus och på Manhattan har ett provisoriskt bårhus upprättats.

Utanför sjukhusen i New York ringlar det långa köer av oroade New York-bor. En av de största mässlokalerna på Manhattan, det gigantiska Javits Center, har ställt in alla vårens evenemang och förvandlas nu till ett gigantiskt akutsjukhus där det ska finnas kapacitet för 1 000 nya sjukhussängar. Det är ändå bara en knapp procent av den totala kapacitet som behövs på sjukhusen här, om prognoserna för våren stämmer.

Antalet dödsoffer för virusutbrottet väntas öka kraftigt i New York och utanför sjukhuset Bellevue hospital på Manhattan har myndigheterna låtit uppföra ett provisoriskt bårhus. Även på minst tre andra håll i delstaten New York har man satt upp tillfälliga bårhus.

Enligt Andrew Cuomo, New Yorks delstatsguvernör, kommer minst 140 000 personer behöva sjukvård här efter att ha smittats

av det nya coronaviruset. I delstaten har mer än 26 000 personer redan testat positivt för viruset, med 15 000 fall i staden New York. 271 personer har dött hittills.
Sedan i söndags råder ett slags frivilligt utegångsförbud, med mottot ”Stanna hemma. Stoppa spridningen. Rädda liv”. Restauranger, barer och mötesplatser stängde tidigare i mars, men nu har även alla butiker som inte tillhandahåller förnödenheter tvingats stänga. Stadsmiljön har givetvis förändrats radikalt, men det är inte lika öde på gatorna som i de europeiska metropoler där omfattande utegångsförbud råder. Turiststråken på Manhattan är tomma och övergivna, men i bostadskvarteren går folk fortfarande ut med hundar, joggar och går till matbutikerna. Även i parkerna syns en del folk i vår-solen, men de allra flesta respekterar reglerna för social distansering. Det myllrande folkliv som alltid präglat gatulivet här har ersatts av ett slags skärgård av människor, isolerade med flera meters avstånd. När bekanta möts håller de

konversationer på distans, med höga röster.
Den vanligaste förklaringen till de höga talen i New York är att det är den stad i USA med den i särklass mest intensiva stadsmiljön, med trångt på gator, tunnelbanor och butiker, samtidigt som folk reser till och från staden från hela världen.
– Viruset sprids snabbt eftersom befolkningen är så koncentrerad, säger epidemiologen William Schaffner till nyhetskanalen NBC.
En annan förklaring är att delstaten genomfört betydligt fler tester än andra delar av USA. I stället för att vänta på Trumpadministrationens åtgärder krävde delstatsguvernören Cuomo tidigt att själv få sköta testerna.
Sedan två veckor tillbaka har New York haft världens högsta testkapacitet, högre än exempelvis Sydkorea, med mer än 10 000 tester om dagen. Det har bidragit till att siffrorna här rusat i höjden, då mörkertalen minskat.
Tre gånger fler har testats i New York än i Kalifornien, som har dubbelt så stor befolkning. Men det är även fler av de som testas i New York som faktiskt har smittats: 28 procent av de testade

i delstaten har varit positiva, jämfört med 8 procent i resten av USA.
Siffrorna förväntas öka rejält under april. 13 procent av de som testat positivt har tagits in på sjukhus. Vicepresidenten Mike Pence föreslog i veckan att alla som vistats i New York bör sättas i karantän i 14 dygn.
Hjälpen från den federala regeringen har varit bristfällig. Förra veckan skällde Andrew Cuomo ut Trumpadministrationen i en tv-intervju.

– Jag har gång på gång krävt att den federala regeringen ska förse oss med grundläggande sjukvårdsutrustning, men får inget svar. Var i helvete är den federala regeringen i den största krisen vi sett på flera generationer? sade Cuomo.
Strax därpå skickade den federala regeringen trasig och föråldrad utrustning till New York. Cuomo har sagt att delstaten är i desperat behov av 30 000 respiratorer för att hantera krisen. Regeringen sitter på en reserv med 20 000 respiratorer.

Donald Trump, som kommer från New York, har sagt att det är Cuomos fel att delstaten upplever en kris.
– Han får köpa sina egna respiratorer, sade Trump till Fox News tidigare i veckan.
Efter hård kritik i veckan lovade vicepresidenten Mike Pence att den federala regeringen ska förse New York med 4 000 nya respiratorer. Trump sade samtidigt att han vill att alla butiker och restauranger öppnar igen till påsk, för att ekonomin inte ska ta mer skada. Enligt epidemiologer kan det leda till en explosionsartad ökning av smittade och döda. När Trump tillfrågades om varför han valt just påsken, den 12 april, för att öppna butiker igen sade han:
– Det är ett vackert datum, en vacker tid.

Doktor Fauci folkets informations-källa korrigerar president Trump i realtid

TORSDAG 26 MARS 2020

USA. Under coronakrisen har Donald Trump tvingats dela podium med Anthony Fauci, en vetenskaplig veteran som ofta korrigerat presidenten i realtid. Det har gjort att forskarrönen om coronaviruset har kommit ut, presidentens överdrifter till trots.

Den amerikanska offentligheten håller andan:

Hur länge ska Anthony Fauci, den medicinska experten i Vita husets specialstyrka mot corona- viruset, få fortsätta att korrigera president Donald Trump från Vita husets presspodium?

Doktor Fauci är Trumps motpol. I 36 år, sedan 1984, har Fauci varit chef för USA:s nationella institut för allergi- och infektionssjukdomar. Den 79-årige immunologen har tjänat sex presidenter. Han är känd som en vetenskapsman av världsklass. Men också som en inflytelserik myndighetschef som kan hantera nyckfulla politiker och tala allvar med vanligt folk genom tv-rutan utan att utlösa panik.
Under coronakrisen har doktor Fauci klivit fram som ett slags ställföreträdande husläkare för hela det amerikanska folket.
Under utdragna presskonferenser i Vita huset har Trump konsekvent underdrivit riskerna med coronaviruset och överdrivit den nuvarande möjligheten att stoppa smittan.
Men då har doktor Fauci tagit plats bakom mikrofonen och nyanserat presidenten på sitt milda, artiga vis. Anthony Faucis integritet i denna ödesstund har gjort honom mäkta populär. Så fort han uteblir från en presskonferens frågar folk oroligt över sociala medier: Var är doktor Fauci?

Anthony Fauci ser yngre ut än sina 79 år. En välansad herre i gråa kostymer med ett milt leende över läpparna. Han kunde vara en läkare i en Hollywoodfilm, en sådan där självuppoffrande auktoritet som man minns från sina första sjukhusbesök som barn, en lite strängare variant av den godhjärtade doktorn som Michael Caine spelar i Lasse Hallströms ”Ciderhusreglerna”.
Anthony Fauci har på ett ovanligt sätt gjort sig tillgänglig för amerikanska reportrar under dygnets alla timmar. I helgen fällde Fauci så skarpa intervjuuttalanden om situationen i Vita huset att tidningsläsare befarade att Trump skulle rulla in läkaren i en matta och dumpa honom i Potomacfloden.
En journalist på tidskriften Science radade upp spekulativa fakta som Trump fällt under presskonferenserna i Vita huset. Till slut tappade Fauci tålamodet och frågade reportern: men vad vill du att jag ska göra?
– Jag kan inte kasta mig framför mikrofonen och brotta ned honom, sade Fauci och syftade på Trump.

Uttalar man sig så hotfullt om USA:s president kan man räkna med en påringning från Vita husets säkerhetsavdelning. När Anthony Fauci uteblev från måndagens pressträff befarade många det värsta: hade Fauci avskedats just när smittan höll på att ta grepp om den trångbodda mångmiljonstaden New York? Men Trump försäkrade att Fauci var kvar i huset, upptagen med annat arbete i specialstyrkan.
– Fauci är en god man, sade Trump.
Presidenten har haft ovanligt stort tålamod med Fauci. När Trump påstod att läkemedelsföretagen snart skulle ha framställt ett vaccin mot smittan sade Fauci att, nej, det kommer ta ett år eller 18 månader. När Trump sade att bot kanske redan finns i form av malariamedicin kallade Fauci bevisföringen ”anekdotisk”. När Trump sade att vårens varmare väder skulle hejda virusets framfart sade Fauci att det faktiskt var omöjligt att slå fast.
Att se USA:s president, världens mäktigaste man, korrigeras i realtid i sitt eget palats är fängslande. Under tisdagen meddelade Trump att han tröttnat

på att ha befolkningen i karantän. Han avser att låta butiker, restauranger och arbetsplatser öppna lagom till påsk. Trump sade att han ser ljuset i tunneln. Doktor Fauci sade att man inte riktigt vet hur illa det kan bli i områden som ännu inte har drabbats på bred front.
Coronakrisen är ett lågvattenmärke för president Trump. Presidentens senfärdiga reaktion på smittan kan äventyra hans möjligheter att bli omvald i höst. Men coronakrisen har också påmint om fördelarna med USA:s decentraliserade stat. Guvernörer och borgmästare har klivit fram i presidentens ställe. I delstaten New York hyllas guvernören Andrew Cuomo för sina dagliga direktsända presskonferenser, för sitt förtroendeingivande och direkta sätt att berätta om läget i landet.
Anthony Fauci är en institution i egen rätt. Han har över fyra miljoner kronor i årslön, vilket är mer än vicepresidenten och chefsdomaren i Högsta domstolen. Hans myndighet hanterar en årsbudget på nästan sex miljarder dollar. Presidenten har gjort sitt bästa för att vilseleda

sitt folk. Men Fauci har utmanat lögnerna. Det har haft verklig effekt.
Häromdagen skrev David Remnick, inflytelserik chefredaktör för tidskriften New Yorker, att Fauci och andra tjänstemän åtminstone tills vidare har lyckats upplösa ”Trumperan”. Jo, Trump är fortfarande landets president. Men Remnick menar att Trumpregeringens utmärkande egenskaper – lögnerna, vetenskapsföraktet, angreppen på internationella institutioner och den byråkratiska staten – för tillfället inte biter på det amerikanska folket. Coronaviruset bryr sig heller inte om Trumps härskartekniker. Det skördar sina offer oavsett. Kanske är det därför som Anthony Fauci får stå kvar däruppe på podiet.
Anthony Fauci inledde sin karriär vid USA:s nationella institut för allergi- och infektionssjukdomar samtidigt som aidsepidemin härjade. Reaganregeringen gjorde för lite och för sent. Fauci, tillsammans med generalläkaren, fick presidenten att agera. Senare fick han George W Bush uppdrag att försöka stoppa aids på global nivå.

Doktor Fauci vet med andra ord hur man hanterar fördomar och okunskap i folkdjupet. Under senaste veckorna har Fauci till och med lyckats kommunicera med propagandisterna på Fox News. Sean Hannity, presidentens favoritprogramledare, bjöd in Fauci och sade till läkaren att corona inte är värre än en vanlig influensa. Men då förklarade Fauci helt lugnt att viruset faktiskt är ”tio gånger mer dödligt än den vanliga säsongsinfluensan”. Det är viktigt, sade han till Sean Hannity, att dina tittare inser detta.

Fauci har också smickrat Trump i just de kanaler som presidenten vill bli smickrad i. Han sade till Mark Levin på Fox News att han inte under några omständigheter kunde föreställa sig en regering som agerade mer kraftfullt än Trumps. Det är svårt att tro att han menar allvar. Men kanske gör uttalandet att Fauci kan arbeta kvar i Vita husets specialstyrka. Till tidskriften Science försäkrade Fauci att Trump faktiskt kan lyssna:

– Även om vi är oense om några saker så lyssnar han. Han har sitt eget sätt. Han har sin egen stil.

Men i viktiga frågor så lyssnar han på vad jag säger, sade Fauci.
Enligt Maggie Haberman, välinformerad reporter på New York Times, börjar Trump och hans assistenter att tröttna på Faucis sanningslidelse.
Men under tisdagseftermiddagen var doktorn tillbaka på Vita husets presspodium. Fauci är ett huvud kortare än presidenten, och under delar av den direktsända presskonferensen försvann läkaren bakom presidentens massiva kroppshydda.
Men alla visste att Anthony Fauci stod där bakom, redo att ge röst åt det vetenskapliga perspektivet ännu en gång.
Amerika kunde, för ett ögonblick åtminstone, andas ut.

Björn af Kleen
bjorn.afkleen@dn.se

TORSDAG 26 MARS 2020

Även om vi är oense om några saker så lyssnar han. Han har sitt eget sätt. Han

har sin egen stil. Men i viktiga frågor så lyssnar han på vad jag säger.

Anthony Fauci, Vita husets medicinska expert, om Donald Trump.

Fakta. Bekämpat många smittor

Sedan 1984 har läkaren Anthony Fauci varit chef för USA:s nationella institut för allergi- och infektionssjukdomar.
Veteranen Fauci har erfarenhet av att försöka bekämpa de flesta av samtidens smittor, i USA och på global nivå.
Under coronakrisen har Fauci gång på gång korrigerat presidenten på ett milt och artigt vis. Trump har kallat honom för ”en stor tv-stjärna”.
Fauci har sagt att han inte vill ”genera presidenten” men få ut fakta i folkdjupet.

Marianne Björklund: Läget ljusnar i Kina – men ännu är mycket osäkert

TORSDAG 26 MARS 2020

Affärer har öppnat, produktion kommit i gång och på onsdagen rullade tågen ut ur provinsen Hubei för första gången på över två månader. Med färre nya fall i det nya coronaviruset börjar Kinas ekonomi sakta stampa i gång igen. Men notan för de mastodontåtgärder landet satte in för att hindra virusspridningen kan bli hög.

Det är hela tiden en balansgång. Hur hårda åtgärder som ska vidtas för att hindra det nya coronavirusets spridning kontra hur stora delar av samhället som ska stängas ner. I Kina stängdes i stort sett hela landet ner under två månader när det nya coronaviruset spred sig. Allra hårdast var restriktionerna för invånarna i 11-miljonersstaden

Wuhan, där viruset uppstod. De isolerades och bara en person fick under strikta tidsbegränsningar gå ut för att handla mat. Liknande såg det ut i hela Hubeiprovinsen, där Wuhan är huvudstad. Totalt var över 50 miljoner människor isolerade från och med den 24 januari. Även storstäder som Pekning och Shanghai stängde ner i hög grad. Människor var fast inomhus, det mesta var igenbommat, tunnelbanevagnarna i stort sett tomma och nästan bara de som kunde jobba hemifrån var i gång.

Nu börjar det lätta. Under onsdagen lyftes reserestriktioner i Hubeiprovinsen. De som godkänts som virusfria får lämna regionen. Den 8 april är det invånarna i Wuhans tur att åter få röra på sig. Samtidigt har produktion i hela Kina återupptagits. Över 90 procent av industriföretagen är nu i gång, enligt regimen. Bland mindre och mellanstora företag går det långsammare, bara 60 procent har återupptagit verksamheten.

Nikes vd John Donahoe säger nu optimistiskt till resten av världen: titta på Kina, landet är ett tecken

på att viruskrisen snart kan vara över.
Det låter hoppingivande, och de flesta vill säkert tro honom. Men Donahoes uttalande är bara en prognos bland många andra i denna osäkra tid. För här finns många svårförutsägbara variabler. Andra delar av världen är bara i inledningen av smittspridningsfasen och hur världens största ekonomi USA klarar sig igenom krisen är högst oklart. Dessutom är det långt ifrån säkert att faran är över i Kina. Många varnar för en andra våg smittspridning med importerade fall. Därtill kommer rapporter om att den senaste tidens statistik med låg inhemsk smittspridning delvis är fabricerad och ett resultat av att man testar färre i Wuhan och har slutat räkna de som är smittade men symtomfria. Tydligt är att Kinas ekonomi påverkats kraftigt av av viruset. Under det första kvartalet stod allt i stort sett stilla i två månader. Det mesta rasade och de flesta räknar med en nedgång i ekonomin under första kvartalet, eller ras om man ska tro Goldman Sachs analytiker som förutspår ett fall på 9 procent.

Dessa oroväckande ekonomiska signaler kan ha skyndat på de kinesiska beslutsfattarnas omsvängning till att så tydligt fokusera på ekonomin. Premiärminister Li Kequiang har flera gånger uppmanat företagen att sparka igång. Det har erbjudits skattelättnader till småföretag, som är hårt drabbade, och det görs infrastrukturinvesteringar. Hur långt detta räcker för att hosta igång den kinesiska ekonomin återstår att se.
Marianne Björklund

Johan Hilton: Vi är inga änglar - men strävar tålmodigt vidare mot ljuset

TORSDAG 26 MARS 2020

Gränserna stängs, samhällen släcks ned och varslen kommer. Då läser jag Tony Kushners pjässvit ”Angels in America”. Han gör motstånd,

skänker ljus och tröst, höjer sig över ovissheten och lidandet.
Det finns böcker, filmer, pjäser som jag återvänder till när världen är galen eller när jag tror att jag själv håller på att bli det. Som Tony Kushners pjässvit ”Angels in America”. Utan att överdriva tror jag att den räddade mig någon gång i slutet av 90-talet, när jag höll på att komma ut som bög och det kändes som om tillvaron, åtminstone så som jag kommit att känna den, skälvde.
Då fanns sidorna 126 till 133 i utgåvan av ”Angels in America: Perestroika”. De består av crescendot i pjäsen, eposets själva ideologiska kärna. Den aidssjuke Prior har just klättrat upp till himlen för att söka välsignelse och förkasta det budskap som han har fått i uppdrag att sprida till mänskligheten.
Budskapet har tilldelats honom av änglarna genom visioner och består egentligen bara av en rad förmaningar. För att inte mänskligheten ska duka under i aids och klimatkollaps måste den återgå till det som varit. Avbryta framåtskridandet. Sluta utvecklas. Sluta resa. Underkasta sig ordningen och redan.

Men Prior godtar inte premisserna. ”Vi kan inte sluta”, säger han till änglarna. ”Vi är inte stenar – framsteg, migration, rörelse är … modernitet. Det är att leva, det är vad levande varelser gör. Vi åtrår. Även om det enda vi vill ha är lugn och ro så är det likväl en längtan efter något. Också när vi rör oss fortare än vi själva önskat. Vi kan inte vänta.”
Det är klart att det är lite magstarkt att en kärnfrisk tjugoåring satt och nickade åt just dessa rader i en pjäs som handlade om hur en stor del av mänskligheten just då gick under i en dödlig sjukdom.
Men skälet till det bestod nog i att också mitt eget dilemma – komma ut eller inte – då faktiskt bara hade en enda rimlig lösning: att följa min längtan och fortsätta röra mig. Att beblanda mig med andra som jag. Att ge mig ut i världen, fortsätta resa och aldrig sluta.
Just det senare känns som ett lite skevt ideal just nu. När jag nyligen läste om Kushners pjäs infann sig först inte den sedvanliga känslan av tillfredsställelse över Priors uppgörelse med änglarna. Utan

snarare en misstanke om att han nog inte hade formulerat sig lika tvärsäkert i mars 2020. Vore det ens möjligt att ställa ett sådant krav i dag: att fortsätta resa och beblanda sig i en värld som håller på att säcka ihop under tyngden av klimathot och pandemikris? Och dessutom kräva att änglarna ska välsigna honom för det? För vad? Sitta på ett plan och förpesta världen med sina frihetsanspråk? Men så läste jag sidorna en gång till. Och jo, jag hoppas verkligen att Prior hade använt exakt de orden. Det finns en sådan oemotståndlig radikalitet i kravet, att i tider då nationer sluter sig inåt, temperaturen stiger och coronaviruset kortsluter ett helt samhällssystem ändå fortsätta tro på framsteget, förändringen och öppenheten. Att med en dåres envishet vidhålla att människans öde är att överskrida sina egna begränsningar, att höja sig över ovissheten och lidandet och fortsätta att sträcka sig efter sin nästa. Idealistiskt och naivt? Jovisst, men också tröstande, i ordets verkliga bemärkelse.
När gräns efter gräns nu stängs, när samhälle efter samhälle släcks ned, när varsel följer på varsel,

när röster väger ekonomisk överlevnad mot människoliv, är det hos Kushner jag helst söker min tillflykt. I vetskapen om att människan, också när det ser som mörkast ut, till slut ändå alltid överraskas av sin överlevnadsinstinkt och tålmodigt strävar vidare mot ljuset.
”Jag känner igen vanan”, säger Prior. ”Beroendet av att leva. Vi lever bortom allt hopp. Om jag kan finna hopp någonstans, så är det så, det är det bästa jag förmår.”

Johan Hilton
johan.hilton@dn.se

Varför resonerar ryska intellektuella kring coronan på samma sätt som Trump?

TORSDAG 26 MARS 2020

Ryska intellektuella är djupt märkta av att leva i ett auktoritärt system. Många hatar både Putin och högerpopulismen, men när det gäller coronan resonerar de plötsligt som Donald Trump, skriver DN:s Rysslandkorrespondent Anna-Lena Laurén.

När jag talar om för min ridlärare att min dotter och jag måste lämna Ryssland på grund av coronasituationen blir han ytterst irriterad.

– Vad är det här för hysteri! Kan ni inte bara vänta på att det ska blåsa över?

Att vår ridlärare uttalar sig på det sättet beror inte på att han har särskilt höga tankar om den ryska sjukvården. Han tror helt enkelt inte på att coronan är så farlig som det sägs. När han säger ”blåsa över” avser han inte att själva pandemin ska ebba ut. Han menar att folk ska sluta prata om den. Coronan finns därför att folk pratar om den, och folk pratar om den för att någon vill att de ska prata om den. Coronan själv är

inte intressant. Den är bara ett medel, ett instrument.
Att kalla försiktighetsåtgärder kring coronan för hysteri är något högutbildade ryssar gärna gör. Så fort någonting motsvarande en massrörelse uppstår känner de ett instinktivt behov av att ta avstånd från det. Det spelar ingen roll vad saken gäller eller hur farlig den är. Huvudsaken är att vara smart nog att höja sig över den.
Man reser ragg så fort man förväntas vara av en viss åsikt. Instinktivt intar man rollen av käringen mot strömmen, den som ser förbi propagandan. Väl medveten om att makthavarna betraktar coronaviruset som ett instrument sätter man sig på bakhasorna för att stoppa just detta: att de ska dra fördel av det skedda. Då spelar det ingen roll att man samtidigt förbiser ett bestickande faktum:
Människor dör.
På något annat sätt kan åtminstone jag inte tolka saken när den oberoende ryska journalisten Arkadij Babtjenko skriver på Facebook att faran med corona överdrivs. I ett långt, svavelosande inlägg påstår han att de höga dödstalen i Italien inte

har att göra med coronan, utan med att folk har dött i andra sjukdomar.
”Det talas om att de italienska krematorierna inte hinner bränna alla kroppar. Och så ser man kistor med samma färg som libanesiskt cederträ! Dra åt helvete!” skriver Babtjenko.
Babtjenko är krigsreporter, författare och politisk flykting i Ukraina, är visserligen känd för sin svartvita, drastiska stil. Men det är likväl svårt att förstå varför han går till storms mot det uppenbara faktum att coronan är en katastrof för Italien (och betraktar likkistor i cederträ som ett bevis i sammanhanget).
Hans reaktion påminner mig om den ryska konstnären Pjotr Pavlenskij, som sökte om asyl i Frankrike för att därefter tända eld på dörrarna till Banque de France i Paris. För Pavlenskij är alla institutioner av ondo, oavsett om de befinner sig i en demokrati eller inte.
I går meddelade Putin att alla ryska medborgare skickas hem nästa vecka. Ingen får gå till jobbet. Den ryska oppositionsaktivisten Leonid Volkov twittrade omedelbart:

”Vad handlar det här om? Lägger de fram någon gammal plan för att ytterligare kunna pressa pengar ur företagare?”
Ryska intellektuella påverkas fortfarande av den sovjetiska erfarenheten. De hatar Sovjetunionen, men resonerar samtidigt enligt ett postsovjetiskt mönster: Allt som kommer uppifrån, eller tillhör någon slags etablerad, allmän kunskap, ska betraktas med stor misstänksamhet.
När läkaren och Carnegiemedarbetaren Jaroslav Asjichmin (Carnegie är en amerikansk tankesmedja) skriver en artikel i ryska intellektuellas husorgan Novaja Gazeta inleder han den med en utskällning.
”Sluta upp med denna hysteri. Femtusen människor i Kina dog i corona, lika många dör i hjärtproblem VARJE DAG.” (Versalerna är Asjichmins.)
Asjichmins sätt att relativisera problemet brukar annars vara förbehållet Kreml. Om det finns någon som alltid säger: ”Titta hur mycket större problem det finns på andra håll” så är det Putins lakejer. Men nu är det alltså

Putins motståndare som brukar exakt samma metod.
Varför det?
Svaret finns längre ned i Asjichmins artikel.
”Känn mediernas makt och hur starkt den påverkar det allmänna medvetandet. För en auktoritär stat är det mycket tacksamt att utnyttja en epidemi för att begränsa era friheter”, skriver Jaroslav Asjichmin.
Oron bland ryska intellektuella över att Putinregimen ytterligare kommer att öka sin makt med hjälp av coronan är större än oron över vad viruset självt kan ställa till med. Och de har sina skäl. Putin håller precis på att genomföra grundlagsändringar som i praktiken ger honom möjligheter att sitta kvar på presidentposten på livstid. Duman förbereder just nu en lag som innebär skyhöga bötesstraff för den som återvänder från utlandet och bryter sin lagstadgade karantän. Samtidigt experimenterar Moskva med att enligt kinesiskt mönster införa sensorer som känner igen ansikten på offentliga platser. Coronaviruset är naturligtvis en

utmärkt ursäkt för att utvidga experimentet.
När man lever under ett klåfingrigt auktoritärt system som tar varje chans att ytterligare begränsa ens personliga frihet är det sista man vill att ge systemet ytterligare friheter. Det har lett till att ryska intellektuella ställvis resonerar kring coronaviruset på samma sätt som Donald Trump. Under mitt liv i Ryssland har jag ofta tänkt på hur mycket det sovjetiska systemet skadade det ryska samhället. Men det skadade också människan, framför allt hennes uppfattning om det rimliga. Det är inte rimligt att avfärda 6 800 döda i Italien med att folk dör hela tiden, bara för att man inte vill vara ett bräkande får i massan. Men när man har sett tillräckligt många gånger vart denna bräkande massa kan ledas är det antagligen inte så konstigt att man utvecklar vissa reflexer. Reflexer som aldrig ifrågasätts leder förr eller senare till blinda fläckar.

Anna-Lena Laurén

27 mars 2020

Lina Lund: Lärdomarna från Ischgl förskräcker

FREDAG 27 MARS 2020

Österrikiska skidparadiset Ischgl är ett skräckexempel på vad som kan ske när myndigheterna agerar för sent i kampen mot coronaviruset. Inte undra på att omvärlden frågar sig varför de svenska skidorterna fortfarande håller öppet.

Kommentar

En visselpipa som gick runt på gästerna på en populär afterski-bar tros ha spridit det nya corona-viruset från Ischgl i de österrikiska Alperna till norra Europa. Hundratals skidåkare från bland annat Skandinavien smittades i den lilla alpbyn och tog med sig viruset hem.

– Ingen tänkte på corona där, sade svenske Henrik Tidefjärd till DN nyligen.

Efter en fartfylld helg i Ischl testades han positivt för covid-19 och hade då redan hunnit smitta flera vänner och kollegor.
Trots upprepade varningar om att skidorten, som ibland kallas Alpernas Mallorca, tycktes utgöra en dold smitthärd dröjde det länge innan myndigheterna vaknade. När barerna väl stängde, skidbackarna bommade igen och hela området sattes i karantän blev Ischgl en symbol för vad som sker när myndigheter och politiker agerar för sent.
Nu anklagas den lokala turistnäringen för att ha låtit ekonomiska intressen gå före människors hälsa och lokala politiker kritiseras för att ha ignorerat riskerna. Österrikes åklagarmyndighet inledde tidigare i veckan en utredning mot en icke namngiven bar i Ischgl som misstänkts för att ha låtit bli att rapportera en medarbetare som testats positivt för covid-19 redan i februari till hälsovårdsmyndigheterna. Och en politisk undersökningskommission kommer att tillsättas, rapporterar nyhetsbyrån APA.

Det som utspelat sig på Ischgls fullsatta afterski-barerer och trånga kabinliftar är en sedelärande historia som stämt till eftertanke. Sedan dess har skidsäsongen avslutats i förtid i de flesta fjällområden i Europa. Men inte i Sverige.
Inte undra på att omvärlden frågar sig om Sverige inte har lärt sig något av länder som Italien och Österrike. Internationella medier har pumpat ut rubriker som frågar sig om ”Åre är det nya Ischgl” och hur det kommer sig att de svenska afterski-festerna har fått fortsätta.

Medan andra länder låtit avspärrningsband och poliser blockera infarterna till de nedstängda skidorterna har svenska myndigheter förlitat sig på att svenskarna ska ta eget ansvar. Statsepidemiolog Anders Tegnell har vädjat till fjällresenärer att ta ”sig en funderare” innan de ger sig av. Har den frivilliga strategin fungerat? På torsdagen var Jämtland där Åre ligger en av de regioner i Sverige som per capita har flest bekräftade fall av covid-19.

Fast när DN:s Mikael Delin och Alexander Mahmoud i veckan besökte skidorten var backarna nästan tomma. Lifterna låg öde och de flesta barerna hade stängt.

Lina Lund
lina.lund@dn.se

Katrine Marçal: Brittisk elitskola öppnar för sjukvårdares och sopåkares barn

FREDAG 27 MARS 2020

De brittiska skolorna är stängda. Alla barn, förutom de som har föräldrar som behövs i sjukvården eller på andra nyckelpositioner, är hemma. Den berömda brittiska privatskolan Eton är en av dem

som tar emot dessa barn. Helt gratis.
Viruset håller på att förändra det sociala kontraktet i Storbritannien.
Det kostar nästan en halv miljon kronor att skicka sin son till den legendariska brittiska pojkskolan Eton. Här har 20 brittiska premiärministrar gått, för att inte tala om författare som George Orwell och Ian Fleming eller kungligheter som Prins William. Eleverna går runt i frackliknande skoluniform och undervisas av några av världens bästa lärare.

De brittiska eliterna brukade skicka sina barn på internatskola när de var sju år gamla. Storbritanniens förre premiärminister David Cameron beskriver i sina memoarer hur hans mor var tvungen att knapra valium för att kunna vinka av honom utan att bryta ihop. Hennes hjärta brast av att lämna ifrån sig någon så liten och så älskad. Men Eton var något annat. Eleverna var äldre och friheten större. Du kunde gå runt i den lilla staden utanför skolan och koka eget te på rummet. Många tidigare studenter vittnar om några av de

vackraste pojkår som går att köpa för pengar.
Skolan har tre egna teatrar (varav den största har 400 sittplatser) och sätter upp runt 30 teaterproduktioner om året. Det är ingen slump att så många av dagens världskända brittiska manliga skådespelare har gått just här.
Den brittiska privatskoletraditionen är generellt fokuserad på att utveckla eleverna lika mycket i drama, sport och konst som i matte, engelska och kemi. Det finns simbassänger, tennisbanor och nästan allt du kan tänkta dig. Jag frågade nyligen en framgångsrik konstnär hur det kom sig att han arbetar i guld och silver.
– Vi hade en smedja på min skola, förklarade han.
Jag förstod att han hade gått på Eton.
Dessa soliga dagar i mars 2020 är Eton College en igenbommad skola. Den stora porten är stängd och det verkar inte vara någon aktivitet i köket. Det enda som syns är några av vakterna. Dagen innan har premiärminister Boris Johnson (som förövrigt också har gått på Eton) stängt ner landet.

Halv nio på tisdagskvällen höll han ett tal till nationen och meddelade att folk de närmaste tre veckorna bara får gå ut en gång om dagen. Och då bara träffa människor som de bor med. Pubarna stänger, restaurangerna stänger och de flesta butiker stänger. Däremot får matbutiker, apotek och faktiskt även spritaffärer hålla öppet. Viruset måste besegras.
– Vi kommer vinna och vi kommer vinna tillsammans, sa premiärministern.
Redan förra veckan stängde de flesta brittiska skolor. De enda som fortfarande kan skicka iväg sina barn är de som jobbar inom sjukvården eller på andra nyckelpositioner i samhället. Det finns en officiell lista på vilka dessa jobb är: folk som städar sjukhus, vårdar gamla, hämtar sopor, arbetar i mataffären, på vattenverk eller med trafiksäkerhet. Det är generellt inte de mest välbetalda yrkena på den brittiska arbetsmarknaden. Tvärtom. Men det är dessa yrken som nu behövs för att samhället ska kunna hålla i gång.
Genom den stora isoleringen.

Trots att Eton ser stängt ut denna vecka är skolan faktiskt öppen. Någon måste ju ta hand om sjuksköterskornas och sophanterarnas barn så att de kan fortsätta arbeta och det är här som Eton har bestämt sig för att hjälpa till.
För första gången någonsin kommer flickor som pojkar, rika som fattiga, att undervisas gratis på skolan. Visst har runt 20 procent av eleverna på Eton även i vanliga fall någon form av stipendium. Men detta är något helt annat. Inga inträdesprov och inga intervjuer. Enda anledningen till att dessa barn nu går på Storbritanniens mest berömda skola är att deras mammor och pappor behövs i virusets frontlinje.
De nya eleverna på Eton är ett litet, men talande exempel på hur viruset börjar förändra det sociala kontraktet i Storbritannien. Förra veckan annonserade finansminister Rishi Sunak ett fullständigt historiskt stödprogram. Den brittiska staten går in och betalar 80 procent av lönerna för de som hotas med uppsägning på grund av krisen

(upp till ett tak på runt 30 000 svenska kronor i månaden). Ingen har sett något liknande i Storbritannien förr. Det är en konservativ regering som genomför programmet och Rishi Sunak har hyllats av den amerikanske vänsterpolitikern Bernie Sanders.

I mataffärerna har hyllorna gapat tomma den senaste veckan, dels för att folk hamstrat, dels för att butikerna har haft problem med leveranser. Det har mer eller mindre varit omöjligt att få tag på till exempel mjöl, ägg och grönsaker i stora delar av landet. Detta ledde till ransoneringar och i dag är situationen bättre. Matvarukedjorna hjälps åt med leveranser och delar data mellan sig om vilka varor som håller på att ta slut. Under normala omständigheter hade det varit olagligt för de stora kedjorna att samarbeta av konkurrensskäl men regeringen har ändrat reglerna. Premiärministern har uppmanat så många som möjligt att handla sin mat på nätet. Storbritannien är det land i Europa som på många sätt har lett utvecklingen mot e-handel. Att handla matvaror på nätet är något som

nästan hälften av alla britter gör även i vanliga fall. Men just nu är efterfrågan så stor att nätbutikerna inte klarar av den. Det hela har dock lett till att de som kör matleveranser på sina håll har börjat behandlas som hjältar. När de dundrar fram i sina små lastbilar längs med gatorna vinkar folk och bilar tutar. I vanliga fall är detta ett osäkert och nästan bespottat yrke i Storbritannien. Nu blir chaufförerna en symbol för ett samhälle som faktiskt fungerar. Den brittiska regeringen sökte nyligen 250 000 volontärer som kunde hjälpa den statliga sjukvården. De fick snabbt nästan dubbelt så många ansökningar: nästan 5 personer i sekunden anmälde sig. De har börjat hjälpa till med saker som att köra patienter och leverera mat och mediciner till människor. Boris Johnson använder medvetet en krigsretorik avsedd för att aktivera kollektiva minnen i den brittiska själen av andra världskriget. 700 civila båtar som tar sig över Engelska kanalen för att plocka hem strandade soldater från Dunkirk och allt det där. Nu handlar det mer om saker som att

samla in pennor till ditt lokala sjukhus men psykologin är densamma. ”Detta är en krigstidsregering” säger Boris Johnson. Sjukvårdsministern pratar om en ”gigantisk nationell ansträngning i nivå med vad vi gjorde när våra städer bombades”. Frågan är vad allt detta kommer att leda till? I Storbritannien resulterade andra världskriget till exempel i en välfärdsstat. Det gick inte att be folk riskera livet, kalla dem hjältar och sedan låta dem komma hem till fortsatt fattigdom. Winston Churchill vann kriget men förlorade valet 1945.

Eftersom han på många sätt missbedömde allt det här.

Den nuvarande krisen är naturligtvis inte ett krig men här finns en del liknande mekanismer om än i mycket mindre skala. Om sjukvårdspersonalen plötsligt är nationella hjältar och deras barn får gå på Eton kommer de när krisen är över att acceptera att gå tillbaka till sina i många fall rätt dåligt betalda jobb? Som om inget har hänt?

Om finansministern plötsligt trollar fram miljard efter miljard

för att ge britterna en form av skyddsnät som de aldrig har haft tidigare. Kommer regeringen bara kunna rulla tillbaka alltihopa? Om de som städar sjukhuskorridorer och kör ut matvaror får applåder i dag kommer vad de gör fortsatt betraktas som ”skitjobb”? Om Boris Johnson nu tar form som en av Storbritanniens mer omdanande socialdemokratiska ledare kommer inte det att prägla hans konservativa parti? Om 500 000 brittiska volontärer jobbar med sjukvården varje dag kommer inte det att påverka hur de tänker kring samhället?

Om Eton öppnar portarna. Kommer man någonsin helt att kunna stänga dem igen?
Eton har stoppat sin ordinarie undervisning på grund av coronapandemin. Men skolan har i stället öppnat för att undervisa barn vars föräldrar behöver fortsätta arbeta för att hålla kritiska samhällsfunktioner i gång.

Katrine Marçal
katrine.marcal@dn.se

Tvivel kring att Kina har besegrat viruset

FREDAG 27 MARS 2020

Kinas officiella statistik över ett avtagande antal nya smittade i det nya coronaviruset har gett hopp åt resten av världen. Men stämmer siffrorna? En del rapporter kastar tvivel över statistiken.

Den officiella statistiken över antalet insjuknade i covid-19 har gett världen hopp om att viruset går att bekämpa och att kurvorna kan plana ut efter tre månader. De senaste sex dagarna har alla nya smittade i Kina kommit från utlandet, enligt de kinesiska myndigheterna, och i Wuhan, där viruset uppstod, har man endast haft ett bekräftat fall redovisats de senaste sex dagarna.

Men stämmer statistiken? Många experter tror att trenden kan stämma, det vill säga att smittspridningen har minskat i Kina och att de kraftfulla åtgärder

som sattes in har haft effekt. Hela landet stängdes i praktiken ner, gator var tomma på folk och i den auktoritära regimen Kina är utrymmet för att inte lyda litet. Nu har livet börjat återvända till det normala. De som har bekräftats som virusfria får lämna provinsen Hubei, där över 50 miljoner satt i karantän.
På onsdagen rullade de första tågen från provinsen in i huvudstaden Peking, sedan karantänen infördes. I Wuhan, där människor suttit isolerade sedan den 24 januari, väntas karantänen upphöra den 8 april.

För varje dag återgår fler människor i Kina i arbete sedan företagen återupptagit sin verksamhet, och affärer som varit stängda slår på nytt upp portarna. Från regimen är budskapet att det är dags för hjulen att börja rulla igen. Ekonomin har drabbats hårt av att landet i stort sett varit stängt i två månader. Samtidigt genomför kommunistpartiet ett slags pr-kampanj. Man skickar hjälp till andra länder för att bistå i kampen mot viruset, ringer upp ledare i hela världen och förklarar sitt auktoritära system som överlägset i krisbekämpning.

Det finns dock de som tvivlar och tror att ledarna mörkar sanningen om virusutbrottet för att få fart på ekonomin.
Hongkongs tv-kanal RTHK rapporterade i måndags att invånare i Wuhan berättat att sjukhusen i staden vägrar testa patienter, trots att de visar symtom.
Till japanska Kyodo News säger en anonym läkare i Wuhan att antalet smittade manipulerades inför den kinesiska ledaren Xi Jinpings besök i Wuhan. Presidentens besök ska ha varit början på en massutskrivning av patienter som fortfarande hade viruset, enligt den anonyme läkaren.
En annan orsak till oro över Kinas siffror är att landet väljer att redovisa statistiken på ett annat sätt än WHO, som anser att alla som testat positivt för viruset är bekräftade fall. Kina däremot räknar inte in de som är smittade men inte har några symtom.
Tidningen South China Morning Post uppger att man har tagit del av dokument som visar att över 43 000 personer har testats positivt för covid-19 sedan slutet av februari, men utan att visa några

symtom. Därmed ingår inte de i den officiella statistiken.
Hälsomyndigheterna i Wuhan har förklarat att dessa patienter sätts i karantän i 14 dagar och om de börjar visa symtom inkluderas de i statistiken.
– En liten del av de utan symtom kan utvecklas till bekräftade fall, men den stora majoriteten kommer att bli friska av sig själva, förklarade myndigheten.
Men en anonym person vid Kinas centrum för sjukdomsbekämpning säger till den kinesiska tidningen Caixin att det inte är säkert att smittspridningen i Wuhan är helt stoppad, och att det fortfarande upptäcks över ett dussin fall per dag utan symtom.
Ytterligare en faktor som får många att ställa sig skeptiska till statistiken är att virusspridningen mörkades i inledningsskedet.
Redan i början av januari kände regimen till att personer hade insjuknat i ett nytt coronavirus, men allmänheten fick inte någon information förrän flera veckor senare.
Det är något invånarna i Wuhan sent kommer att glömma. Samma dag som Kina för första gången

rapporterade noll antal inhemskt smittade fall uttryckte många i kinesiska sociala medier sådan skepsis att Wuhans ledning kände sig manad att gå ut och försäkra att man inte gömmer nya fall. Alla är inte övertygade.
Marianne Björklund

Det nya coronaviruset tros ha uppstått på en fiskmarknad i elva-miljonersstaden Wuhan.
Majoriteten av alla smittade i viruset i Kina återfinns i Wuhan och provinsen Hubei, där Wuhan är huvudstad.

Enligt den senaste officiella statistiken har 81 727 människor smittats i Kina, varav 74 173 har tillfrisknat.
3 291 har dött.

Netanyahu vinnare när Blåvitt spricker

FREDAG 27 MARS 2020

Kommentar

Den ett år långa israeliska regeringskrisen tog på torsdagen en häpnadsväckande vändning, då oppositionsalliansen Blåvitt sprack och dess ledare Benny Gantz gjorde upp med premiärminister Benjamin Netanyahu om regeringssamarbete. Enligt uppgörelsen blir Gantz Knessets talman redan i dag och, när en ny koalition upprättats, vice premiärminister.

Blåvitt, som i tre raka val bjudit Netanyahus nationalistkoalition imponerande motstånd, var en ömtålig allians mellan fyra ledare med varierad världsåskådning. Gantz, tidigare överbefälhavare, och Gabi Ashkenazi, också han före detta ÖB, ville till varje pris

undvika ännu ett val, det fjärde på ett år. Av allt att döma blir Ashkenazi nu försvarsminister, medan Netanyahu gör en stor eftergift: han offrar sin handgångne man, justitieminister Amir Ohana, som möblerat om i rättsapparaten för att hjälpa Netanyahu undan hans korruptionsrättegång. Gantz tar med sig 15 folkvalda till stöd åt den nya samlingsregeringen. Den andra halvan av Blåvitt, förre journalisten Yair Lapids liberala Yesh Atid, går i opposition tillsammans med förre ÖB Moshe Yaalon.

Tidigare på dagen hade Högsta domstolen ingripit och utnämnt Arbetarpartiets ledare Amir Peretz till Knessets provisoriske talman. Detta sedan den den sittande talmannen, Yuli Edelstein från Netanyahus Likud, vägrat lämna sin post. I det parlament som valdes den 2 mars fick oppositionen ett litet övertag, och beredde sig på att utnämna ny talman och ta kommandot över de viktigaste utskotten. Först på onsdagen, efter att Högsta domstolen kallat hans agerande författningsvidrigt och ”ett

exempellöst brott mot rättsstaten”, avgick Edelstein. Gantz löper nu gatlopp i sociala medier, där hans väljare anklagar honom för svek och förräderi – Gantz lovade före valet att inte regera samman med Netanyahu. Gantz försvarar sin helomvändning med flera argument: dels krävs nationell enhet för att hantera virusepidemin och näringslivets krasch, dels kan Netanyahuregeringens allt brutalare attacker mot rättssystemet och mot Högsta domstolens oberoende nu stävjas. Gantz anser nu att han satt stopp för Netanyahus försök att slingra sig undan sin muträttegång och lagstifta bort demokratin. Men politiska bedömare har svårt att tro att den oerfarne Gantz ska kunna uppnå allt det som den slipade maktspelaren Netanyahu frestat honom med.

För Netanyahu är det en stor bedrift att ha splittrat den oppositionsallians som i över ett år hindrat honom från att styra landet. Om han blir oense med Gantz så kan han när som helst utlysa nyval – ett nyval där han kommer att ställas inför en

splittrad och decimerad opposition.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Pia Gripenberg: Marshallplan för Europa dröjer

FREDAG 27 MARS 2020

Länder i Sydeuropa efterlyser kraftiga ekonomiska åtgärder för att kunna kickstarta sina ekonomier när virusbekämpningen går in i en lugnare fas.
Som vid andra kriser stretar Tyskland emot. En Marshallplan för Europa dröjer.

Situationen är fruktansvärd runt om i Europa. Både när det gäller nya coronavirusets framfart och hur det slår mot ekonomierna när företag står stilla och människor blir arbetslösa. Just ekonomin har hamnat allt mer i fokus. Bristen på skyddsutrustning är mindre akut runt om i EU och köerna vid landgränserna minskar. Därmed kan stats- och regeringscheferna börja blicka framåt.

Inför deras videotoppmöte på torsdagen hade Spaniens premiärminister Pedro Sánchez efterlyst en Marshallplan för EU. På samma sätt som amerikanska Marshallplanen efter andra världskriget fick Europa på fötter behövs nu en gigantisk ekonomisk injektion för att EU-länderna ska återhämta sig.

Sánchez, som har åtta andra euroländer med sig, vill se en konkret plan över vilka investeringar som behövs och vilka enorma pengasummor som ska finansiera dem. En väg är att skapa EU-gemensamma stats-obligationer. Gruppen kallar dem coronaobligationer. Dessutom vill länderna utnyttja krisfonden ESM, där 500 miljarder euro finns placerade.

Åtminstone två länder stretar emot dessa tankegångar – Nederländerna och Tyskland. De är eniga med övriga om att krisen som följer i covid-19:s spår är mycket allvarlig, men båda vill avvakta med att se hur omfattande den ekonomiska förödelsen verkar bli innan de beslutar sig för vilken plan och vilka finansiella medel som behövs.

Precis som vid Greklandskrisen för några år sedan verkar det bli lag Syd mot lag Nord i EU. Men till skillnad från den krisen är alla medlemsstater akut berörda.

Dessutom är storleken på Greklands ekonomi en droppe i havet mot vad vi nu talar om.

Pedro Sánchez fick god draghjälp av Italiens premiärminister Giuseppe Conte, som krävde att EU inom tio dagar presenterar en fullgod ekonomisk lösning. Han fick igenom att inom 14 dagar ska det finnas nya förslag.

I sinom tid får nog Spanien med flera få sin Marshallplan. Men det lär krävas att stats- och regeringscheferna möts fysiskt i samma rum. Det är svårt att förhandla historiska uppgörelser över videolänk.

Pia Gripenberg

Oppositionen i Ungern: Orbán utnyttjar viruset för att få oinskränkt makt

FREDAG 27 MARS 2020

Ungerns premiärminister Viktor Orbán använder coronakrisen för att skaffa sig nästan oinskränkt makt. Om några dagar väntas parlamentet i Budapest godkänna en nödlag som ger regeringen rätt att styra med dekret på obestämd tid. Orbáns kritiker betecknar det som ”en statskupp”.

I många europeiska länder tar sig regeringar ökad makt för att bekämpa coronavirusets framfart. Hela landsdelar spärras av. Affärer och restauranger stängs. Sjukvårdspersonal beordras i tjänst. Men ingenstans utnyttjas krisen som i Ungern, där Viktor Orbáns regering har lagt fram ett mycket långtgående lagförslag om

att förlänga undantagstillståndet på obestämd tid.
I korthet innebär den nya nödlagen att Orbán får styra med dekret, utan att parlamentet tillfrågas. Alla eventuella val och folkomröstningar ställs in. Och det är regeringen – läs Orbán – som avgör hur länge detta tillstånd ska vara.
Lägg till detta att nya, hårda straff införs. Den som bryter mot karantänsregler kan få åtta års fängelse. Journalister och andra som sprider ”falsk information” om smittan kan få fem år.

En nästan enig opposition röstade i veckan emot den nya nödlagen i en omröstning där fyra femtedelars majoritet krävdes. Flera talare betecknade förslaget som ”en statskupp”.
– Det finns inget som rättfärdigar att ge obegränsad makt till en regering, det gäller alla länder, sa Agnes Vadai från socialdemokratiska partiet DK.
Men Orbán avfärdade kritiken och meddelade oppositionen att ”vi kan lösa den här krisen utan er”.
Premiärministern vet att hans parti Fidesz har precis de två tredjedelar i parlamentet som

behövs för att klubba lagen i en andra omröstning som väntas ske på tisdag.
Viktor Orbán och hans maktelit har reagerat ungefär som Donald Trump på coronasmittan. Först förnekades allvaret, och Orbántrogna medier presenterade larmen om sjukdomen som ”propaganda”.
Sedan, när den första person som insjuknade i covid-19 i Ungern visade sig vara en iransk student, skyllde Orbán smittan på invandring:
– Vi utkämpar ett krig på två fronter. Den ena fronten kallas migration, och den andra är coronaviruset. Det finns ett logiskt samband mellan de två.
Orbán och hans parti Fidesz har suttit vid makten sedan 2010. Efter det senaste valet 2018 har regeringen 133 av 199 mandat i parlamentet, vilket ger den möjlighet att ändra konstitutionen.
Under sitt långa maktinnehav har Orbán tagit kontroll över oberoende institutioner som domstolar och centralbanken. Vallagar har ändrats till Fidesz fördel. Medier – inte bara de

statliga – har förvandlats till propagandaorgan för regeringen. Det är denna bakgrund som gör att många nu fruktar att undantagslagar motiverade av coronasmittan i själva verket kan komma att bli permanenta, och i praktiken leda till att Orbán sitter kvar som ohotad ledare på livstid.
”Vi ser Orbáns regering använda epidemin som ursäkt för att introducera en öppen, strukturell diktatur”, skriver filosofen Gáspár Miklós Tamás i veckomagasinet HVG.
Oavsett om en diktatur håller på att införas så använder Orbántrogna medier coronakrisen för att återigen attackera oppositionen och de få oberoende medier som finns kvar i Ungern. Så här lät det nyligen när två kommentatorer diskuterade kritiska medier i tv-kanalen HírTV:
– Min känsla är att vissa oppositionsmedier inte hejar på den ungerska nationen. De hejar öppet på viruset. Och om det är så, då är de coronakollaboratörer. Vad ska vi göra åt detta, hur ska vi hantera situationen sedan? frågade en av de Orbántrogna deltagarna.

– Jag föreslår att vi arresterar dem i den här krissituationen, blev svaret.
Samma dag lades den nya nödlagen fram i parlamentet.
Ingmar Nevéus

Dystopiskt Hollywood kastar sig över nödbromsen

FREDAG 27 MARS 2020

Den pågående pandemin slår hårt mot den amerikanska filmbranschen med stoppade inspelningar och framflyttade biopremiärer. Varken Hollywoodbolagen eller

biograferna är immuna mot coronaviruset.
I pandemithrillern ”Outbreak” från mitten av 90-talet finns en scen som visar hur ett lömskt virus sprids mellan besökare i en biosalong. Under den pågående coronakrisen har denna påhittade skräckscen plötsligt fått en helt ny laddning.
Kraven på social distansering med stängda biografer och stoppade inspelningar har skapat en närmast dystopisk stämning i Hollywood. Från att inledningsvis ha betraktat coronaviruset som ett irriterande – men högst tillfälligt – väghinder har Hollywood sedan veckor tillbaka tvingats dra i nödbromsen.
Beslutet att flytta världspremiären av James Bond-filmen ”No time to die” till november utlöste en flyttvåg bland vårsäsongens planerade premiärer. Mer än ett dussin andra filmer som skulle ha haft premiär i mars eller april har fått skjutas upp.
Bland de storfilmer som vill skademinimera effekterna av coronaviruset återfinns bland andra ”Black widow”, ”Mulan 3” och ”A quiet place part II”.
”F9” (den nionde filmen i ”Fast &

furious”-sviten) flyttar till och med fram premiären i ett helt år. Häromdagen kom beskedet att superhjältefilmen ”Wonder Woman 1984” flyttar från juni till augusti, ett beslut som även kan påverka andra sommarfilmer som Christopher Nolans ”Tenet”, ”Top gun: Maverick” och ”Ghostbusters: Afterlife”.
På produktionssidan började paniken sprida sig i ungefär i samma veva som Tom Hanks och hustrun Rita Wilson meddelade att de diagnostiserats med covid-19 under inspelningen av Baz Luhrmanns odöpta Elvis Presley-film i Australien.
Under de senaste veckorna har de flesta inspelningar tvingats trycka på pausknappen. Bland dem återfinns storproduktioner som ”Avatar 2 och 3”, ”Mission impossible 7”, ”The Batman”, ”Jurassic world: Dominion”, ”Matrix 4”, samt Ridley Scotts ”The last duel” och Guillermo del Toros ”Nightmare Alley”.
Netflixmusikalen ”The prom” med Meryl Streep och Nicole Kidman fick stoppas med bara två dagar kvar av inspelningen i Los Angeles. Att stänga ner och återuppta

en inspelning är enormt dyrt för Hollywoodbolagen, speciellt om filmen spelas in utanför USA.
”Det är som om en meteor är på väg rakt mot filmindustrin. Och det går inte att beräkna skadorna”, sammanfattar Richard Rushfield, chefredaktör för nyhetsbrevet The Ankler som handlar om filmindustrin.
Att stoppa inspelningar och skjuta fram premiärer är förstås mycket kostsamma åtgärder. Enbart kostnaden att flytta den 25:e Bond-filmen till i höst kan uppgå till en halv miljard kronor – på grund av förbokade annonskampanjer. För att inte tala om de uteblivna intäkterna i biosalongerna. Om krisen fortsätter till slutet av maj kommer de förlorade intäkterna från världens biosalonger på grund av coronapandemin att uppgå till mer än 170 miljarder kronor, enligt Hollywood Reporter.
Efter de två senaste årens rekordsiffror var förväntningarna inför 2020 nedskruvade, men coronapandemin har försatt branschen i fritt fall. Under helgen den 7–8 mars rasade biointäkterna i USA med 45

procent från föregående vecka. Den helgens totala intäkter landade på 55,3 miljoner dollar – vilket kan jämföras med att ”Captain Marvel” ensam drog in runt 1,5 miljarder på samma biografer under samma premiärhelg 2019.
Den amerikanska biograf-analytikern Doug Stone, chef för Box Office Analyst, kallar tillståndet för ”en ren katastrof”.
– De kortsiktiga effekterna är fullständigt förödande. Om inte biografägarna snabbt får hjälp med kostnadslättnader eller statligt stöd så kommer många av dem att tvingas gå i konkurs, säger Stone till DN.
Tillfälliga produktionsstopp och framflyttade biopremiärer skapar enorma merkostnader och trasslar till det för filmbolagen, men de långsiktiga konsekvenserna kommer att vara ännu mer allvarliga för biografnäringen, menar Doug Stone.
Under tidigare kriser och perioder av ekonomisk recession har biotittandet inte påverkats nämnvärt, snarare har behovet av eskapism till ett pris som är överkomligt ökat för de allra flesta. Även om biobesöken

dippade månaden efter terror-attackerna i New York den 11 september, så var de snabbt tillbaka på normala nivåer. Många befarar att det blir annorlunda med coronapandemin eftersom biografer stänger helt eller tvingas glesa ut publiken med olika typer av ”social distancing seating plans” i salongerna.
Och även när smittspridningen är under kontroll så kan det dröja innan publiken återgår till sina gamla vanor – om de ens gör det. När många upplever att det är bekvämt att strömma hemifrån och bökigt att ta sig till biosalongen så kommer det att förändra tittarvanorna. I spåren av coronakrisen gjordes förra veckan flera helt nya biofilmer tillgängliga på vod, däribland filmer som ”The invisible man”, ”The hunt” och ”Emma”. Paramount räddade i sin tur sin romantiska komedi ”The lovebirds” undan coronahotet genom att sälja den till strömningsjätten Netflix.
Om fler bolag börjar agera på liknande sätt kan det betyda att hela den gamla affärsmodellen med den heliga biopremiären i centrum kommer att dö.

Dessutom pratas det om att slopa det så kallade hemmavideofönstret, där dvd:er/-bluerayer eller vod säljs innan de når strömningstjänsterna.
– Ja, allvarliga förändringar i innehåll och demografi kommer att påverka tittarvanorna på ett försåtligt sätt. Alternativa distributionskanaler för underhållning har accelererat inte minst bland yngre konsumenter. I USA har antalet biobesök minskat från höga 5 gånger per år och person till cirka 3,5, säger Doug Stone.

Trots att han är medveten om alla mörka hot mot biobranschen är han ändå optimistisk.
– Jag tror att biobranschen kommer att överleva, men på en lägre nivå med en minskad kapacitet. Många av de biochefer som jag har pratat med tror på en minskning med cirka 25 procent under de kommande fem åren där biografer mer och mer kommer att klassas som en ”lyxupplevelse”, menar Stone.

Nicholas Wennö
nicholas.wenno@dn.se

Drabbade produktioner.

10 Hollywoodfilmer som skjuts upp

”Avatar 2 och 3”. Regi: James Cameron. Med: Kate Winslet, Vin Diesel och Zoe Saldana.
”Mission impossible 7”. Regi: Christopher McQuarrie. Med: Tom Cruise och Rebecka Ferguson.
”The Batman”. Regi: Matt Reeves. Med: Robert Pattinson, Zoë Kravitz och Andy Serkis.
”Jurassic world: Dominion”. Regi: Colin Trevorrow. Med: Bryce Dallas Howard och Chris Pratt.
”Matrix 4”. Regi: Lana Wachowski. Med: Keanu Reeves och Carrie-Anne Moss.
”The last duel”. Regi: Ridley Scott. Med: Matt Damon, Ben Affleck och Adam Driver.
”Nightmare Alley”. Regi: Guillermo del Toro. Med: Cate Blanchett och Bradley Cooper.
”The forgiven”. Regi: John Michael McDonagh. Med: Ralph Fiennes och Jessica Chastain.

”The card counter”. Regi: Paul Schrader. Med: Oscar Isaac och - Tiffany Haddish.
”The harder they fall”. Regi: - Jeymes Samuel. Med: Idris Elba och Mustafa Shakir.
”Red notice”. Regi: Rawson Marshall Thurber. Med: Gal Gadot och Dwayne Johnson.
”The prom”. Regi: Ryan Murphy. Med: Meryl Streep och Nicole Kidman.

10 biopremiärer som flyttats i Sverige

”A quiet place part II” flyttas från 20 mars till okänt datum.
”Blue story” fyttad från 20 mars till okänt datum
”Mulan 3” flyttas från den 27 mars till okänt datum.
”No time to die” flyttas från den 4 april till november.
”The lovebirds” får i stället premiär på Netflix
”F9” flyttar premiären från maj 2020 till våren 2021.
”Curie” flyttas från den 17 april till okänt datum.
”Black widow” flyttas från den 29 april till okänt datum.
”The personal life of David - Copperfield” flyttas från den 29 april till den 21 augusti.

”Wonder Woman 1984” flyttas från juni till augusti.

Så blev drönaren den hårdast arbetande prylen i filmbranschen

FREDAG 27 MARS 2020

Drönaren har blivit filmskaparnas nya favoritleksak. Den lilla flygande

mackapären har vidgat regissörernas vyer och kan vara filmbranschens största enskilda innovation sedan steadicam dök upp på 1970-talet, skriver Mårten Blomkvist.

De kallas drönare. Är det inte dags att byta namn?

Se på din tv: drönare jobbar dag och natt. Det är drönare som ger oss alla förföriska uppifrånbilder. Surrande drönare svävar med sina kameror över stadslandskap, trädtoppar, alptoppar, spagettilika motorvägskorsningar, vattentorn i amerikanska småstäder, ständigt slitande för att ge oss möjlighet att se ner på världen.

Drönaren kan vara den hårdast jobbande mackapären i showbusiness.

Och uppifrånbilderna, deras mest kända produkt, är bara en del av vad de gör.

Drönare är förarlösa flygfarkoster för militärt eller civilt bruk (tack NE). Den sorts drönare som används inom filmproduktion kallas även multikoptrar, eftersom de flyger med hjälp av fyra eller fler propellrar. Det är tack vare sådana drönare som det har blivit enkelt att skicka en filmkamera

upp i luften och få vad som i branschen kallas en ”vybild”. Drönarna är fantastiskt stabila. De kan förbli oberörda av även ganska stark vind, och till och med stå blickstilla i luften. Resultatet blir de där läckra, hypnotiska bilderna som pryder så mycket av det vi ser i film- och tv-produktion. I tv-serier har det blivit en kliché att ha en vybild som inledning till avsnitten. Drönarna kan vara den enskilda tekniska innovation som gjort tydligast avtryck i filmbilden sedan steadicam kom med sin stadga i mitten av 1970-talet. Men att drönarna gör det möjligt att filma högt uppifrån är bara en av poängerna med dem. Det visar sig när man börjar tala med fotografer och andra som arbetar med drönare.

Tvärtom är en av drönarens fördelar att den inte måste högt upp:

– Jag har filmat med helikopter på några filmer men de är begränsade i höjden. Du kan inte komma ner så lågt, säger Göran Hallberg, filmfotograf som arbetat på filmer som ”Hundraåringen som klev ut genom fönstret och

försvann” (2013) och ”En man som heter Ove” (2015).
Med drönare kan man krypa ner och få mer detaljrika bilder uppifrån. Det är därför drönarbilden känns ny.
Helikopter lämpar sig inte till att den sortens bilder drönare tar. Vi har tidigare sett vybilder men inte av det ingående, studerande slag som drönare tillfört.
Drönare har inte använts länge i film. En vild motorcykelfärd i James Bond-filmen ”Skyfall” från 2012 nämns ofta som en av de första sekvenserna att filmas delvis med drönare. Fram till ungefär 2015 åsyftades fortfarande med ”drönare” mest de flygplanslika modeller som används militärt, för attacker och spaning.
Tekniken har sedan dess gått snabbt framåt. Vybilderna är lätta att identifiera som drönarbilder, men det är också annat drönare ger fotografer och regissörer. Bilder över vatten, till exempel – har det inte blivit fler av även dem?
Göran Hallberg har arbetat som fotograf på kommande säsong av tv-serien ”Vår tid är nu”. Det är en julspecial, fyra avsnitt i

sommarmiljö sänds vid jul. Där finns bilder av en skärgårdsbåt:
– Då kunde vi ligga en halvmeter över vattnet och följa den på ett mycket stabilare sätt än jag hade kunnat göra med något annat, säger Hallberg. Om jag suttit på en båt hade ju den i sig själv gungat.
Det togs bilder där det var en fors:
– Då kunde vi ändå ha kameran lågt över vattnet i stället för att göra världens arrangemang, bygga någon sorts ställning eller någonting mitt ute i vattnet.
De bilderna tog Hallberg ihop med regissören Harald Hamrell. Han har regisserat många ”Vår tid är nu”-avsnitt och hoppade här tillfälligt in som vikarie för Måns Herngren, ordinarie regissör för tredje säsongen. Harald Hamrell ser drönaren som ”en kombination av steadicam och helikopter”:
– Den kan flyga två meter över marken och sedan lyfta.
Och med drönare har det blivit möjligt att snabbt få upp en kamera i luften, säger Hamrell.
Det har länge funnits olika sätt att få upp kameran högt. Förutom helikopter har man till exempel använt mobilkran, eller

kamerakran. Ett första problem med det är att särskilt helikopter är dyrt att använda:
– Det är alltid ett dividerande över om man har råd, säger Hallberg. Och det har man ju sällan.
Men en annan sida av saken är att det kräver planering. Höjdbilder måste man, innan drönarna kom, alltid ha bestämt sig för i förväg. Helikoptrar och kranar måste bokas in, liksom deras förare. Därtill tar det några timmar att bygga upp en vanlig kamerakran.
Bilden över vattnet togs med Hallbergs egen drönare, köpt för drygt 20 000 kronor och så liten att han kan ha med den i en väska på inspelningar, ”och så snabbt slänga in den”. En enklare modell, man kan bara styra drönaren. På mer avancerade drönare kan man styra drönare och kamera separat. Två förare krävs.
Men även Hallbergs billiga drönare har en kamera som tar bilder i 4K-upplösning. De är något mer komprimerade färgmässigt än bilderna från de markbundna kamerorna, men det går att lösa.
Drönarna kan alltså i viss mån ersätta inte bara helikoptrar, utan även kranar. Drönare är dock inte

kranar. Det finns fördelar med jordbundna anordningar och deras mer begränsade rörlighet. Om man vill komma nära skådespelarna, till exempel, fungerar inte drönare bra. De måste hållas på visst avstånd från människor:
– Dels är det lite farligt, sen syns det också i bilden att det blåser om du kommer för nära.
Det förefaller som om sätten att använda drönare utvecklas kontinuerligt. I bioaktuella ”1917” – regisserad av Sam Mendes, som även gjorde ”Skyfall” – används i princip drönare inte alls till fotot. Man kan tycka att det varit passande: kameran följer tätt två förstavärldskrigssoldater på en lång marsch för att genomföra ett viktigt uppdrag. Men där färdades i stället kameran långa bitar på vajer, en gammal metod.
Däremot hittade man på ”1917” ett annat användningsområde för drönaren, som markör. Det gällde att få de två aktörerna att fästa blickarna vid ett flygplan ovanför, fast inget fanns att se vid inspelningen. Ett i dator skapat plan skulle läggas in efteråt. Britten Josh Edkins bolag Drone-scope kom till användning:

– Säger man till skådespelarna: ”Okej, nu kommer ett plan flygande över er här” så tittar de åt olika håll, säger Edkins. Så drönaren får flyga i en bana där man sen lägger in planet som är en digital effekt.
Han flög drönaren själv. Himla enkelt, det krävs bara att man har radiokontakt med någon som kan säga när man ska börja, sen ser man till att hamna i rätt position vid rätt tid.
– Ett av de lättaste drönaruppdrag jag haft.
Greppet har blivit uppmärksammat, Edkins har inte hört att någon tidigare använt drönare så. Men han är försiktig med att säga att detta skulle vara första gången, någon kan ha gjort det utan att det uppmärksammats:
– Det blir lite omtalat när det görs i en sån här storfilm.
Göran Hallberg har filmat sedan mitten av 1980-talet. Första erfarenheten av att filma med drönare var på ”Hundraåringen…”:
– Då var det mer entusiaster som hade byggt en egen helikopter. Den var ganska stor, och inte alls så stabil och bra.

I dag är den typiska, tjusiga drönarbilden nästan en filmstjärna i sig. Den får cameoroller.
I ett snutdrama kan vi plötsligt finna oss svävande över en bjässe till motorvägskorsning, med bilar svepande över och under varandra i alla möjliga riktningar. Tillbaka i marknivå hamnar vi i en bil: aha, en av hjältarna är på väg att besöka sin far, det var enda skälet till motorvägsporträttet.
Göran Hallberg talar om inflation:
– De (vybilderna) används i vartenda reportage. Man bara klipper in en bild, det blir som en pausbild nästan.
Vybilden är i dag lätt att göra men svår att använda. Åtminstone om man, som Harald Hamrell, inte tycker att bilderna bara ska ”slängas in” som dekoration:
– De måste bygga historien.
Majoriteten av uppifrånbilderna ger mest av allt en känsla av en liten paus i historien. De har sitt pris: en del av trycket i berättelsen pyser ut.
Tillfrågad om en riktigt bra användning av vybild går Göran Hallberg fyrtio år tillbaka i tiden, till helikopterbilderna som inleder

Stanley Kubricks rysare ”The shining”.
Vi flyger över ett majestätiskt landskap, vildmark med barrträd, lövträd i höstskrud, och berg. Wendy Carlos och Rachel Elkinds olycksbådande elektroniska musik ljuder medan vi följer en pytteliten VW som stretar högre och högre upp. Man anar suget från stupet på ena sidan av bergsvägen.
Hela filmen berättas redan i den sekvensen:
– Man känner att dom har lämnat civilisationen och åker väldigt långt bort.
”The shining”-bilderna är oundvikliga om man talar om mäktiga flygbilder. Sju åtta års bombmatta av drönare över jorden har inte naggat minnet av den sekvensen. Den är fortfarande alla flygbilders moder.
Drönarna får jobba på.
Mårten Blomkvist
kultur@dn.se
Liten guide till drönarspotting.

”The wolf of Wall Street” (2014).
Drönarbild uppifrån fångar vidden av ett party i storlek XXL.
”Ted – för kärlekens skull” (2018).
Exempel på ”följa bilen-bilder”,

bland annat när vi följer bussen som tar Ted Gärdestad till Oregon.
”Jurassic world” (2015). Drönare sveper ner över flyende människor så att vi får njuta - tillvaron ur pterosariusperspektiv.
”Erkännandet” (2019, engelsk miniserie på SVT Play). Glidande uppifrånbilder av vackra träd i förtextsekvens typisk för drönar-eran.
”Leaving Neverland” (2019, amerikansk miniserie på SVT Play). Glidande uppifrånbilder på relevanta platser ger andningspaus i dokumentären om sexanklagelserna mot Michael Jackson.
”No one saw a thing” (2019, amerikansk miniserie på SVT Play). Typiskt dokumentärfilmsdrönande: återkommande vybilder pimpar historien om en småstad som gjorde sig av med en plågoande. Man blir bekant med Skidmores fotogeniska vattentorn.

Drabbande journalist-drama om Stalins svältoffer

FREDAG 27 MARS 2020

Stilsäkra och drabbande ”Mr Jones” anknyter till George Orwells ”Djurfarmen” och återkallar Stalins terror på 30-talet. En brittisk journalist tar sig till Ukraina och blir ögonvittne till en fruktansvärd hungerkatastrof.

”Mr Jones”

Regi: Agnieszka Holland

Manus: Andrea Chalupa. I rollerna: James Norton, Vanessa Kirby, Peter Sarsgaard, Joseph Mawle m fl. Längd: 2 tim 21 min (från 15 år). Språk: engelska. Betyg: 4.

Stalins sovjetiska 1930-tal var en tid präglad av avlyssning, övervakning, skenrättegångar, tvångsförflyttningar, hungersnöd och censur. Men också rekordsnabb industrialisering, elektrifiering och ökad produktion. Agnieszka Hollands

stilsäkra och drabbande ”Mr Jones” handlar om priset för allt detta.
”Alla djur är skapade jämlika men vissa djur är mer jämlika än andra”, är det klassiska citat från ”Djurfarmen” som ekar i filmen ända från upptakten, även om det dröjde ända till 1945 innan George Orwell publicerade sin klassiska parabel, en rasande uppgörelse med framför allt stalinismen.
Men i filmens nu är det alltså tidigt 30-tal i London, Moskva och Ukraina. Visserligen förekommer Orwell i egen hög person i historien som rullas upp, men framstår liksom många västerländska intellektuella fortfarande förstående inför Sovjetunionens omstörtande samhällsexperiment och de häpnadsväckande framsteg som medierna rapporterade om.
Orwell är dock inte huvudperson i ”Mr Jones”. I stället är det en ung journalist, walesaren Gareth Jones, vars största merit dittills hade varit att ha lyckats intervjua Hitler under en flygfärd.
Jones varningar för Hitler möts av kylslaget ointresse i London: ”Han kommer snart nog förstå

skillnaden mellan att hålla möten och styra ett land.” Avfärdandet liknar det som omgav Donald Trump inför valet 2016. Jones får lämna sin post som rådgivare åt Lloyd George som ännu var en inflytelserik brittisk politiker. Hellre goda brittiska handelsförbindelser än politiska störningar.
Jones vill då intervjua Stalin, som han till en början ser som en möjlig allierad mot Tyskland. Han reser till Moskva nyfiken efter en antydan från sin kollega Paul Kleb: ”Spannmålet är Stalins guld.”

I motsats till Gareth Jones är Paul Kleb en fiktiv gestalt. Så aktualiserar Agnieszka Holland och manusförfattaren Andrea Chalupa sin historia ännu ett snäpp. Namnet syftar på den amerikanske journalisten Paul Klebnikov som mördades för femton år sedan på öppen gata i Moskva. Samma öde möter filmens Paul Kleb.
I Agnieszka Hollands tappning är Moskva snusbrunt och dunkelt. Den västerländska journalistkåren samlas gärna hos New York Times korrespondent Walter Duranty, en gång vinnare av Pulitzerpriset –

ännu i dag omdiskuterat – nu värd för dekadenta fester och fullständigt lyhörd för regimens krav.
Jones tar sig trots förbud och försedd med vodkadränkt partieskort till Ukraina. Han undkommer eskorten, genom att hoppa av tåget. Det är vintern 1932, och färgerna växlar till så nära svartvitt man kan komma. Man erinrar sig en annan tågflykt, de judiska bröderna på väg mot Dachau i Jan Nemecs ”Nattens diamanter” (1964).
I det Ukraina Jones möter grasserar svält och hungersnöd. Efter kollektiviseringen av jordbruket har spannmålet rekvirerats av regimen. Resultatet blev en fruktansvärd svältkatastrof, kallad Holodomor, med flera miljoner döda.
Till skillnad från ”Bitter harvest” (2017) lyckas Agnieszka Holland balansera de ukrainsk-nationalistiska övertonerna. Likaså undviker hon de flesta journalist-heroiska klichéerna, inte minst tack vare James Norton i huvudrollen – känd från tv-serierna ”Happy Valley”, ”Grantchester”, ”I maffians mitt” – och de närmast surrealistiskt

grymma bilderna av svältens offer.
Till sist erinrar ”Mr Jones” om ett annat Orwellcitat:
”All krigspropaganda, alla skrik, lögnerna och hatet kommer oundvikligen från män som inte själva strider.”
Se mer. Tre andra filmer om Stalins 30-tal: Warren Beattys ”Reds” (1981), Aleksandr Sokurovs ”Taurus” (2001), Sergej Loznitsas dokumentär ”Processen” (2018).

Eva af Geijerstam
kultur@dn.se

28 mars 2020

Ledare: Viruset banar väg för

demokra-tins fiender

LÖRDAG 28 MARS 2020

I tider av hot mot samhället höjs ofta rop efter en stark man (sällan en kvinna). Någon som kan peka med hela handen och vågar fatta kärva beslut utan att ta hänsyn till känsliga opinioner.
Ibland är kraven på en stark ledning befogade. Krigstillstånd och epidemier kan kräva avsteg från den politiska vardagen. Det kan behövas genvägar genom demokratiska och byråkratiska snårskogar. Men då måste det vara just undantag, tydligt definierade, aldrig större än nödvändigt.
En allvarlig biverkning av covid-19 är att det demokratiska immunförsvaret riskerar att försvagas kraftigt. Just nu ser vi i vår omvärld flera exempel på hur makthungriga ledare utnyttjar pandemin för att stärka sig själva på folkstyrets bekostnad.
Tydligast är utvecklingen i Ungern. I veckan stämplades

landet av demokratiindexet V-Dem, framtaget vid Göteborgs universitet, som en auktoritär regim och som det land som har haft den största demokratiska tillbakagången i världen under de senaste tio åren.
Nästa vecka kan Ungerns regering under premiärminister Viktor Orbán gå ännu längre. Enligt ett lagförslag ska Orbán ges långtgående möjligheter att styra med dekret, dessutom utan angivet slutdatum.
Det nya lagförslaget innehåller också möjligheten att utdöma fängelsestraff för den som publicerar ”falsk information” som ”försvårar” regeringens arbete. Att regeringskritiska journalister ser detta som ett allvarligt hot mot det fria ordet är självklart, särskilt mot bakgrund av Orbáns långa historia av att försöka tysta de oberoende medierna.
Den som ropar efter en ”stark man” i tider av kris får ofta svar. I Ryssland passade Vladimir Putin på att i coronavirusets skugga förlänga sitt möjliga presidentskap två mandatperioder till.

Brasiliens president Jair Bolsonaro tonar gång på gång ner virusets farlighet och menar att viruset är en mediekonspiration för att sprida panik i samhället. Israels premiärminister Benjamin Netanyahu använder krisen som ytterligare ett halmstrå att gripa efter för att hålla sig kvar vid makten och slippa hamna inför rätta.
Och Donald Trump – tja, där ser vi tydligare än någon annanstans problemet med en ”stark man” som visar sig farligt inkompetent när han sätts på prov. ”Tänk er Trump i Vita huset under en kris”, skrev hans motståndare Hillary Clinton under valkampanjen för fyra år sedan. Nu har vi facit: ett hotande exceptionellt samhällshaveri – och farhågor om att Trump kommer att försöka ställa in höstens presidentval.
I tider som dessa, när samhället ställs under stor press, ökar statens makt. Regeringar kan komma att fatta beslut som kraftigt inskränker till exempel medborgarnas rörelsefrihet och företagens ekonomiska möjligheter.
I fredags såg vi ytterligare exempel på det förra, när

statsminister Stefan Löfven aviserade förbud för folksamlingar på över 50 personer. ”Åtgärder som nyligen setts som helt osannolika har nu skett”, sa han.
Få skulle invända mot att staten kringskär rörelsefriheten under dessa förutsättningar. Faran är alltid om de osannolika men nödvändiga åtgärderna – inskränkningarna, extraskatterna, de ökade beslutsbefogenheterna, de demokratiska undantagen – förlängs eller till och med permanentas.

Ungern under Viktor Orbán har redan brutit mot flera EU-stadgar om demokrati och öppenhet. Det måste finnas en gräns för vad unionen kan acceptera. Vi får aldrig riskera att corona-operationen lyckas men att patienten, demokratin, dör.
DN 28/3 2020

Pia Gripenberg: Nu kan man inte lita på sina grannar

LÖRDAG 28 MARS 2020

Kommer ni ihåg sommaren 2018? När polska brandmän och italienska brandflyg solidariskt kom till Sveriges undsättning och släckte skogsbränderna som härjade? När en pandemi härjar är det svårare med solidariteten. Då räcker inte EU:s krisberedskap.

Grisbonden Wieslaw Slowinski från Sulimierz i nordvästra Polen var en av över hundra polska brandmän som välkomnades av alla när brandbilarna rullade genom Sverige i juli 2018 på väg mot skogarna i Hälsingland. Han, liksom bland annat litauiska och italienska brandflyg, är en av kuggarna i den krisberedskap som finns tillgänglig för EU-kommissionens Center för samordning av katastrofberedskap, ERCC.
Till ERCC kan EU-länder och andra vända sig för att få hjälp vid katastrofer. Det gjorde Italien i

februari. När det nya coronaviruset snabbt började sprida sig begärde Italien att få skyddsutrustning eftersom de egna förråden inte räckte till. Inget land kom till Italiens undsättning, då. Först flera veckor senare har utrustning skickats från bland annat Frankrike, Tyskland och Kina.
EU-kommissionen drog därför slutsatsen att man måste bygga upp ett eget förråd av skyddsutrustning att fördela mellan medlemsstaterna. Upphandlingen, där 25 EU-länder deltar, pågår just nu. Enligt kommissionen bör tillräckligt med material finns tillgängligt inom några veckor.
Det besvärliga läget med brist på skyddsmaterial är tyvärr bara en försmak av vad som väntar om det blir brist på läkemedel. I globaliseringens spår och i företagens jakt att pressa kostnader har tillverkning av det som heter aktiva substanser koncentrerats till Kina och Indien. Substanserna ingår i de färdiga läkemedel som produceras på olika håll i bland annat Europa. När Indien nyligen begränsade sin export av flera substanser ringer

förstås varningsklockorna högt. EU-kommissionären för hälsofrågor Stella Kyriakides bearbetar Indien att lätta på sina restriktioner. Det gör även resten av världen.
Blir det brist på vissa läkemedel är det fullt möjligt att enskilda EU-länder förbjuder eller begränsar export från fabriker som ligger inom de egna nationsgränserna. Det går att förstå, vilken regering värnar inte sin egen befolkning först? Men den fria handeln är en av grunderna i EU och den sätts ur spel.

Ett av Stella Kyriakides uppdrag är att ta fram en ny läkemedelsstrategi för EU. I uppdraget ingår att läkemedel ska finnas tillgängliga för alla. Det är nämligen inte bara apotek i Sverige som haft restnoteringar de senaste åren.
Den nya strategin ska presenteras senare i år. I coronans spår lär EU-kommissionen uppmana medlemsstaterna att gradvis bygga upp tillräckliga lager av mediciner. För när en epidemi slår till på bred front går det inte att fullt ut lita på att grannländer

ställer upp och hjälper till att
släcka elden.
Pia Gripenberg

”Töm lägret på Lesbos innan smittan sprids”

LÖRDAG 28 MARS 2020

Om coronaviruset sprids i flyktinglägret Moria på den grekiska ön Lesbos hotar en humanitär katastrof. Det varnar drygt 5 000 europeiska läkare som kräver att 22 000 flyktingar fördelas inom EU, vilket skulle

betyda 800–900 flyktingar till Sverige.

– Jag var där förra veckan och det finns några fall av coronasmittade på Lesbos. Men viruset har som tur är ännu inte kommit in i lägret. Därför måste Europa agera nu, säger den holländske läkaren Steven van de Vijver till DN.

Han har tagit initiativ till uppropet, som på fredagen hade skrivits under av drygt 5 000 läkare runt om i Europa. Tidigare har bland annat organisationen Läkare utan gränser slagit larm.

EU har nyligen erbjudit drygt 20 000 kronor i bidrag till varje flykting som väljer att återvända till sitt hemland, vilket den svenska EU-kommissionären Ylva Johansson kallat ”en möjlighet för migranter”.

Men Steven van de Vijker anser att det är ett EU-ansvar att tömma Morialägret eftersom det ligger på europeisk mark.

– Det är dags att EU uppfyller löftet från 2016 att varje land skulle ta emot ett bestämt antal flyktingar från Grekland och Turkiet, säger han.

Men vad får dig att tro att det skulle vara möjligt nu när alla EU-länder sluter sig bakom sina

gränser och i första hand slår vakt om sin egen sjukvård för att klara coronaviruset?
– Det är främst unga personer som finns i lägret som inte ingår i någon riskgrupp. De skulle troligen inte innebära någon större extra belastning på vården om de skulle drabbas av viruset.
Henry Ascher, professor vid Göteborgs universitet, är en av de svenska läkarna som skrivit på uppropet. Han menar att det är i hela Europas intresse att flyktinglägret, som egentligen är avsett för 3 000 flyktingar, töms.
– Ska vi lyckas bekämpa pandemin kan vi inte blunda för utsatta och marginaliserade grupper. Uppstår en kraftig smittspridning på ett ställe för att folk lever under eländiga förhållanden sprids smittan i hela samhället. Det är en global erfarenhet vi har inte minst tidigare i Sverige av bland annat tuberkulos, säger han.
Ett stort utbrott i flyktinglägret på Lesbos skulle få stora konsekvenser, menar han.
– Det vore bättre om flyktingarna fick leva under levnadsvillkor som innebär att smittan inte får fäste

och inte får de allvarliga effekter det får när man lever väldigt tätt sammanpackade, säger Henry Ascher.
I Moria finns varken möjligheter att hålla avstånd eller att tvätta händerna.

Läs läkarnas upprop
dn.se/asikt
Mats J Larsson
matsj.larsson@dn.se

WHO startar första läkemedels-testerna

LÖRDAG 28 MARS 2020

WHO:s generaldirektör Tedros Adhanom Ghebreyesus är hoppfull om att hitta ett vaccin. Under ett möte med representanter från 50 länder slogs det fast att ett av de

områden som är viktigast att samarbeta om är medicinsk forskning, ett vaccin är fortfarande 12–18 månader borta. Enligt WHO finns just nu inga läkemedel som är effektiva mot viruset. Men över 45 länder är med i en undersökning där fyra olika mediciner testas, Norge och Spanien är först ut att registrera deltagare. En representant för Norge uppger att den första patienten som anslutit sig till undersökningen i landet finns på Oslo universitetssjukhus.

– Ju fler länder som deltar i undersökningen, desto snabbare kommer vi att ha resultaten, säger Tedros Adhanom Ghebreyesus.

DN

Risk att Putin utnyttjar viruset för att ge sig själv mer makt

LÖRDAG 28 MARS 2020

Analys

Sankt Petersburg. Oljepriserna faller, rubeln dyker. Då anländer det nya coronaviruset till Ryssland. Vladimir Putin måste hantera pandemin, samtidigt som han försöker få mandat att sitta kvar som president på livstid. Virusutbrottet kan i sammanhanget vara ett värdefullt verktyg – men också en förbannelse.

Putinregimen vet inte riktigt på vilket ben den ska stå när det gäller coronaviruset.

Å ena sidan signalerar Putin att nu är det allvar. Han besöker ett coronacentrum klädd i lysande gul skyddsdräkt och heltäckande skyddsmask. Därefter håller han ett tal till nationen där han allvarligt uppmanar alla ryssar att

överge sin tro på avos – ett svåröversatt ryskt uttryck som betyder att förlitar sig på ödet – och stanna hemma. Nu är det allvar.
Ryssland stänger ner flygplatserna för alla utrikesflyg. Restauranger och kaféer beordras slå igen sina dörrar. Den som bryter mot karantänsreglerna kan få sju år i fängelse.
Samtidigt påstår Putins pressekreterare Dmitrij Peskov att det inte finns någon coronaepidemi i Ryssland.
– Vår situation är mycket bättre än i många andra länder, vidhöll Peskov så sent som i torsdags. Dagen därpå meddelar de ryska hälsovårdsmyndigheterna att antalet coronasmittade har ökat från 840 till 1 036 på ett dygn. På fredagen sade Peskov att en tjänsteman i Kreml är smittad.
– Våra makthavare låtsas vara tuffingar, men faktum är att de inte vet vad de ska göra, säger oppositionsledaren Aleksej Navalnyj i sin videoblogg.
Nu har Moskva stängt skolor och universitet. Också köpcentrum och parker har fått order om att

stänga. Men de ryska makthavarna vidhåller att coronaviruset är ett mindre problem i Ryssland än i väst.
– De inför karantän men vägrar att kalla det karantän, säger journalisten Julia Taratuta i sitt nyhetsprogram på den oberoende tv-kanalen Dozjd.
Virusutbrottet i Ryssland släpar efter västvärldens, men kurvan ser likadan ut. Just nu stiger antalet smittade kraftigt. I går, fredag, uppgavs att var femte corona-patient smittats inom Ryssland. Det betyder att viruset har funnit sin väg in i landet och inte längre är begränsat till dem som har rest utomlands.
Virusutbrottet är ett dråpslag för den redan hårt prövade ryska ekonomin. Enligt den oberoende ryska tidningen RBK planerar var femte företag redan nu att sänka lönerna, medan 61 procent räknar med att vara tvungna att göra det senare. Rubeln störtdök redan i början av mars, ett resultat av att oljepriserna föll – vilket var ett resultat av Rysslands eget agerande. I täten för den ryska oljepolitiken går Putins kompis Igor Setjin.

Setjin, chef för det statliga ryska oljebolaget Rosneft, har länge fört ett krig mot den amerikanska skifferoljan. Ryssland ser den nya teknologin som ett hot mot sin oljeindustri. För Setjin har frågan blivit personlig – precis som många andra av Putins nära allierade är han på den amerikanska sanktionslistan.
I början av mars vägrade Ryssland gå med på Saudiarabiens förslag att begränsa oljeproduktionen. Resultat var att oljepriset rasade och som nu är nere i 25 dollar per tunna.

Setjins mål var att skada den amerikanska skifferoljeindustrin. I stället sköt han sig själv i foten. På tröskeln till en coronapandemi förlorade den ryska statsbudgeten sin viktigaste inkomstkälla.
Nu står Kreml inför en situation där man har lovat skattelättnader till små- och medelstora företag, extra förmåner för barnfamiljer och ett stort stödpaket till ekonomin, samtidigt som statens inkomster kraftigt krymper. Det kan vara orsaken till att Putin inte inför några hårda karantänsåtgärder, utan enbart uppmanar ryssarna att inte gå till

jobbet nästa vecka. Han vill mjuka upp åtgärderna som oundvikligen kommer att skada ekonomin. Enligt ryska experter är den här politiken livsfarlig.
– Att förklara arbetsfri vecka utan att samtidigt införa rörelse-begränsningar kommer att leda till att folk åker till datjan och promenerar i parkerna. I Italien har de redan gjort samma misstag. De införde semester och en mjuk karantän, vilket bara ledde till att fler blev smittade, skriver Konstantin Sonin, som är professor i ekonomi vid Chicago university.

Tillsammans med fjorton ryska akademiker i utlandet uppmanar Sonin i ett öppet brev ryska myndigheter att omedelbart införa hårda karantänsregler.
– Ingen får gå ut förutom för att köpa mat och mediciner. Ingen får gå till jobbet, förutom de som utför för samhället livsnödvändiga arbetsuppgifter. Omfattande tester måste införas.
Ju tidigare de här åtgärderna införs, dess bättre, skriver Sonin och 13 andra ryska akademiker, bland dem den internationellt erkända ekonomen Sergej Guriev.

Några dagar efter påbudet kom Kreml plötsligt med ett tillägg: nästa vecka är inte arbetsfri för den som kan jobba hemma. Hotell i semesterorten Sotji meddelade att man inte tar emot fler gäster från måndagen.
Åtgärderna är sent påtänkta. De flesta medborgare har redan hunnit planera sin ledighet.
I Ungern har Viktor Orbán utnyttjat coronaviruset till att vidga sina maktbefogenheter. Många fruktar att Putin nu gör likadant, i synnerhet med tanke på att han blev tvungen att skjuta upp en rådgörande folkomröstning den 22 april om ändringar i den ryska grundlagen. De här ändringarna skulle innebära att Putins tidigare mandatperioder som president stryks och att han kan sitta kvar som president fram till 2036. I coronatider blir det omöjligt för oppositionen att mobilisera motståndet och organisera demonstrationer mot Putins kupp.
– Putin har i vilket fall som helst inga alternativ – han måste hela tiden stärka sin auktoritära regim. Coronan är väldigt bekvämt ur den synvinkeln, säger analytikern

Dmitrij Oresjkin, som jag når per telefon i Moskva. Han leder tankesmedjan Mercator.
– Det är ju Putins allierade Setjin som har skadat den ryska ekonomin med sitt krig mot den amerikanska skifferoljan. På grund av Setjin har oljepriset rasat. Ekonomin kommer att kollapsa. Ur den synvinkeln kom coronan mycket lämpligt. Man kan skylla allt på viruset, säger Oresjkin.
Men samtidigt blir situationen för Putin hela tiden allt farligare, enligt Oresjkin. På grund av sjunkande oljepriser och coronaviruset kommer folk att få det allt sämre. Samtidigt måste Putin få igenom grundlagsändringarna som ger honom möjlighet att sitta kvar som president, i praktiken på livstid.
– Ryssarnas inkomster sjunker hela tiden. Därför kan Putin inte skjuta upp den rådgivande folkomröstningen särskilt länge. Hans opinionssiffror gick ner redan tidigare, folk är ganska trötta på honom. Och nu kom alltså coronan som förvärrar allt. Så vi kan räkna med att han

ganska snabbt kan gå in för undantagslagar.
Anna-Lena Laurén

Katrine Marçal: Han tar över om Boris Johnson blir allvarligt sjuk i covid-19

LÖRDAG 28 MARS 2020

Storbritanniens premiärminister Boris Johnson är smittad av coronaviruset och har nu isolerat sig i lägenheten ovanför 11 Downing Street. Han får mat som lämnas utanför dörren och fortsätter leda regeringen på videolänk. Om Johnson blir allvarligt sjuk kommer utrikesministern att leda regeringen.

London

Trots att premiärministern arbetar på den berömda adressen 10 Downing Street anses lägenheten högst upp i det huset för liten för de flesta moderna premiärministerfamiljer. Därför brukar de flesta bo i grannhuset. Så även Boris Johnson. Han har trots allt fem barn, och ett sjätte

på gång, med nya flickvännen Carrie Symmonds.
Om Boris Johnson skulle bli så sjuk att han inte kan fortsätta arbeta är det utrikesminister Dominic Raab som kommer att leda den brittiska regeringen. Till skillnad från i USA finns det i Storbritannien ingen officiell ordning kring vem som ska ta över. Detta är dock vad man nu har bestämt. Och en del inom regeringen sägs vara missnöjda med det.
Det är inte längre i de formella regeringsmötena som makten ligger. I stället ligger den hos det som kallas för Cobra (Cabinet Office Briefing Room) som är en kommitté där färre ministrar deltar och som kallas in i nationella nödlägen. Även premiärministerns dagliga morgonmöten är viktiga. Där är det utrikesministern, hälsoministern, finansministern och Michael Gove, minister med den tjusiga titeln ”Chancellor of the Duchy of Lancaster”, som bestämmer. Det sägs att många i regeringen hellre hade sett honom ta över operationen om Boris Johnson blev allvarligt sjuk.
Utrikesminister Dominic Raab må

formellt vara nummer två i rang. Men inte i praktiken.
Som ju ofta är fallet i politiken. På fredagen kom också uppgifter om att hälsoministern, Matt Hancock, är smittad av coronaviruset.
Den person som verkligen behöver hålla sig frisk för att regeringen ska kunna fortsätta fungera sägs vara finansminister Rishi Sunak. Han tog över finansdepartementet nästan av en slump för drygt fem veckor sedan. Samtliga politiska bedömare avfärdade då den rätt oerfarna 39-åringen som en politisk lättviktare.
En månad senare är han landsfader.
Rishi Sunak är den som har snickrat ihop de historiska räddningspaketen där staten går in och betalar 80 procent av lönerna för dem som hotas av varsel. Framför allt har han på ett mer naturligt sätt än Boris Johnson lyckats hitta rätt emotionell ton på presskonferenserna. Det är få delar av det brittiska samhället som han inte har imponerat på.
Boris Johnson har milda symtom av viruset och tror inte att han kommer att behöva avbryta sitt

arbete. Men att folk oroar sig mer för konsekvenserna av en sjuk finansminister än en sjuk premiärminister säger något om den nuvarande brittiska regeringen.
Och inte minst om vem som kan tänkas leda Storbritannien i framtiden, den dag Boris Johnson väljer att avgå.

Katrine Marçal
katrine.marcal@dn.se

Svårt sjuka patienter från Italien får vård i Tyskland

LÖRDAG 28 MARS 2020

För att avlasta den hårt pressade sjukvården i Italien flygs svårt sjuka covid-19-patienter till Tyskland för intensivvård.

Tyskland skickar också medicinska team till de hårdast drabbade områdena i Italien.
Rapporterna från de överbelastade sjukhusen i norra Italien har skakat om världen. Bilderna som visar hur svårt sjuka patienter vårdas i korridorer på överfulla kliniker och läkare som vittnar om hur de tvingas välja vilka personer de ska försöka rädda – och vilka som lämnas att dö – förskräcker.
För att avlasta den hårt pressade vårdapparaten i Europas värst drabbade land tar Tyskland nu emot italienska intensivvårds-patienter för vård på tyska sjukhus. I tisdags landade ett flygplan med sju patienter från Bergamoprovinsen på Leipzigs flygplats i östra Tyskland, och på torsdagskvällen meddelade även det tyska utrikesdepartementet att ytterligare 47 IVA-patienter ska flygas in från Italien och fördelas på sjukhus över landet.
– Vi stöttar våra italienska vänner, skrev utrikesminister Heiko Maas på Twitter.
Samtidigt meddelade ledningen för delstaten Thüringen att man skickar ett specialteam från

universitetssjukhuset i Jena till Italien.
EU:s hälsokommissionär Stella Kyriakides tackade Tyskland och sade att agerandet är ett uttryck för europeisk solidaritet.
Tyskland hör också till det land i EU som har flest intensivvårdsplatser per capita. Före coronakrisen var siffran 29 platser per 100000 invånare, jämfört med exempelvis Sverige som bara hade 5,8 platser och Italien som hade 12,5 platser, enligt en studie publicerad i Intensive Care Medicine.

Tyska sjukhus har ännu inte mött den anstormning av svårt sjuka patienter som landet befarat.
– Vi befinner oss i lugnet före stormen, sade hälsominister Jens Spahn i veckan.
Samtidigt förbereder sig den tyska sjukvården på att snart ta emot ett ökat antal inhemska covid-19-patienter. Mässhallar och hotell byggs snabbt om till provisoriska fältsjukhus, och runt om i landet uppförs mobila testkliniker med drive in-funktion. Om några veckor ska den tyska sjukvården klara av att testa en halv miljon människor i veckan för covid-19.

Men i väntan på att den verkliga stormen anländer tar Tyskland även emot patienter från grannlandet Frankrike. Många ansvariga inom sjukvården har velat visa solidaritet med kollegor i andra länder som kämpar dag och natt med att vårda ett ständigt ökande antal sjuka.
– Vi har fortfarande upp till en vecka på oss innan den större - vågen rullar in. Vi vill använda den här tiden för att hjälpa våra grannar på de sätt vi kan, sade Hartmut Bueckle vid universitetskliniken i Freiburg till den tyska tidningen Die Welt tidigare i veckan.
Tysklands insatser lovordas från flera håll, men de sker också mot bakgrund av att landet fått motta massiv kritik för sitt agerande under coronakrisens inledning. Tidigare i mars införde bland andra Frankrike och Tyskland, som är en storproducent av sjukvårdsmateriel, ett nationellt exportstopp för ansiktsmasker och annan medicinsk skyddsutrustning. Beslutet väckte starka känslor och ledde bland annat till en utbredd oro för att sjukvården i andra EU-länder

skulle drabbas av akut brist på vårdmateriel.
Samtidigt som EU:s största och rikaste medlemsstat anklagades för att sätta sina egna behov i första rummet meddelade Kina att landet skickar expertteam och stora mängder medicinsk utrustning till Europa. Flera kritiker hävdade att Kinas vilja att hjälpa till var ett pr-trick men påpekade samtidigt det paradoxala i att en diktatur är beredd att visa solidaritet medan Tyskland vänt sina grannar ryggen. Det dröjde inte länge innan beslutet om exportförbud revs upp och landet meddelade att man skickar en miljon ansiktsmasker till Italien.
Att tyska sjukhus nu tar emot svårt sjuka patienter från andra EU-länder ses av många som en tydlig signal om att den europeiska solidariteten är vid liv, även under den antagligen svåraste krisen under samarbetets historia. Men skeptiker väljer att betrakta det främst som ett försök att bättra på ett dåligt rykte.

Lina Lund
lina.lund@dn.se

Över 1000 döda på boenden

LÖRDAG 28 MARS 2020

Nära 1100 personer har avlidit på Madridregionens ålderdomshem hittills i mars, enligt regionens socialminister Alberto Reyero. 760 av dem gick bort innan de hann föras till sjukhus.

Det stora flertalet av dessa döda tros ha fallit offer för covid-19, men myndigheterna kan inte ge något klart besked på den punkten. Utmaningen att virustesta levande patienter är formidabel, och det är uppenbart att inga resurser existerar för att ställa diagnos på de bortgångna. Bristen på testverktyg är akut, och har blivit en het fråga i den allt bittrare politiska strid som frodas i pandemins spår. I början av månaden beställde det spanska hälsovårdsdepartementet minst femtiotusen, kanske fler, snabbtester för misstänkta coronasmittade från en fabrik i Shenzhen i Kina. När

utrustningen började anlända tidigare i veckan vållade den mer skada än nytta: Testet gav positivt utslag på endast 30 procent av de smittade, fast tillverkaren lovat 80-procentig precision.
Spanien protesterade omgående via sin ambassadör, men den kinesiska regimen vägrade ta något ansvar för den defekta varan. ”Kina har försett Spanien med en lista över godkända leverantörer, och Shenzhen Biotechnology finns inte med på den. Företaget saknar exportlicens”, enligt Peking.

Fadäsen är ett bakslag för Spaniens hårt prövade sjukvård, som med febrila ansträngningar lyckats stabilisera läget trots lavinen av nya fall.
En ny studie som gjorts av det katalanska hälsovårdsdepartementet spår att epidemin kommer att skörda 80 000 liv i hela Spanien – 0,018 procent av befolkningen. Denna höga siffra har mötts av kritik. Journalisten Miguel Murado säger till DN:
– I Spanien har vi ingen aning om hur många som är smittade. Uppgifter från Island, där en stor

del av befolkningen testats, visar att väldigt många smittats utan att visa några sjukdomstecken – och att dödligheten således är mycket lägre än vi trott.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Ferrari rullar igång igen 14 april

LÖRDAG 28 MARS 2020

Sportbilstillverkaren Ferrari meddelar att man förlänger sitt produktionsstopp till och med 14 april. Ursprungligen skulle de två fabrikerna i Maranello och Modena i Italien vara stängda till och 27 mars på grund av - coronaviruset men virusutbrottet i

Italien gör nu att man tvingas
ompröva beslutet.
Bolaget ska presentera ny
ekonomisk prognos i samband
med kvartalsrapporten den 4 maj.
TT-Reuters

Carl Johan von Seth: Kan man dö av en ekonomisk kris?
LÖRDAG 28 MARS 2020

I kampen mot det nya coronaviruset balanserar världens länder mellan två avgrunder: död och kollaps i sjukvården – och en djup ekonomisk kris, som på sikt också kan skörda människoliv. Men hur dödlig är egentligen massarbetslösheten? Kan en djup lågkonjunktur bli lika hälsofarlig som en pandemi?

Analys. DN:s ekonomiske kommentator

För att stävja coronapandemin har allt fler länder inlett en offensiv som liknar cellgiftsbehandling på samhällsnivå. Utegångsförbud, stängda arbetsplatser och stopp vid gränserna slår ut nästan all mänsklig aktivitet. Strategin är ett frontalangrepp mot den egna ekonomin. Men ungefär som cytostatika är chocken själva poängen.

Debatten rasar nu om de ekonomiska biverkningarna står i proportion till sjukdomen. En depression skulle ju också kunna leda till en epidemi av självmord och förtida död, som bland annat Tredje AP-fondens vd Kerstin Hessius har påpekat.

I den välresearchade finanskrisfilmen ”The big short”

säger Brad Pitts rollfigur att för varje procentenhet som arbetslösheten stiger i USA så dör 40 000 amerikaner.
Nu talas det om risken för 30 procent arbetslöshet i USA. En av centralbanken Feds chefer varnar i alla fall för det. Vilket, om filmens siffra är sann, skulle leda till minst en miljon dödsfall.
Men i den orsak och verkan som löper mellan ekonomisk depression, social utslagning, ohälsa och död finns ingen enkel tumregel som i filmens värld. Tvärtom. Fyra decennier av forskning på detta fält har alstrat skiftande resultat. Alla rön ligger inte i linje med vad man kanske skulle gissa.
Vi har en del riktiga skräckexempel. Chockterapin i Ryssland efter Sovjetunionens fall är ett. I mitten av 1990-talet låg ekonomin i spillror, var fjärde ryss gick arbetslös. Medellivslängden bland män rasade från 64 år 1990 till 57 år 1995. Men det som hände dessa år var också mer genomgripande än en ekonomisk depression. Hela samhället föll samman.
Det finns också hemska historier från eurokrisens Grekland och

Italien, där självmorden inte minst bland företagare sköt i höjden.
En rad studier på mikronivå ger stöd åt anekdoterna. En flitigt citerad forskningsartikel från 2009 undersökte massuppsägningar i Pennsylvania på 1980-talet. Här fann man att 40-åriga män som förlorade jobbet dog i genomsnitt 1–1,5 år i förtid. Många former av sjuklighet ökade snabbt bland de som sades upp.
I Sverige har man hittat ett liknande, mörkt avtryck efter massuppsägningarna på 1990-talet. Alkoholmissbruk och självmord ökade. Av 10 000 män som blev av med jobbet dog 24 just på grund av det. Bland kvinnor är dödssiffran lägre, även om ohälsan i stort lär ha varit ganska jämnt fördelad mellan könen.
Om vi utifrån den studien föreställer oss nya massuppsägningar i Sverige, med en miljon människor som förlorar jobbet, summerar dödssiffran till tusental. Företagare och småsparare som förlorar sitt livsverk är inte lika välstuderade. Men man kan ju spekulera kring

de mönster som framträdde i eurokrisländerna.
Betyder det att ekonomiska nedgångar och fler arbetslösa alltid leder till ökad dödlighet i samhället?
Nej. Det finns flera välgjorda studier på befolkningsnivå som snarast tyder på att det är högkonjunkturer som dödar människor. Goda ekonomiska tider för också med sig stress och olyckor. Det finns en ”jobba ihjäl sig”-effekt som relativt unga och välutbildade människor löper en särskild risk att falla offer för. Samtidigt drabbas de som inte arbetar. Trafiken är extra farlig när ekonomins hjul snurrar fort. Föroreningarna är värre.
Om nationalekonomen Christopher Ruhm fick bestämma skulle nog Brad Pitts manus ha skrivits om. Ruhms forskning betonar hälsofördelarna med dåliga ekonomiska tider, och enligt uppskattningarna i hans studier borde repliken ha varit: ”För varje procentenhet som arbetslösheten stiger räddar vi livet på minst 100 000 amerikaner.”
Men inte heller den siffran håller som någon järnlag. Flera forskare

har undersökt mönstren i svensk ekonomi. Här tycks Ruhms rön inte gälla. Antingen är sambanden mellan total dödlighet och arbetslöshet obefintliga, eller så finner man att magra tider i svensk ekonomi faktiskt ökar ohälsan och dödligheten i befolkningen.

Marcus Eliason, forskare vid Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, har gjort flera stora studier på ekonomiska kriser och död i samhället.

Enligt honom är forskningen tydlig: Att bli av med jobbet, förlora inkomst och att slitas från sammanhang och rutiner kan ta mycket hårt på människor. Det är en tydlig hälsofara för individen. Särskilt stora är de psykologiska riskerna.

Men hur ekonomiska nedgångar påverkar dödligheten i stort är mycket svårare att ringa in. Det varierar mellan tidpunkter, och platser. Att förlora jobbet i Pennsylvania är inte riktigt samma sak som att bli arbetslös i Sverige. Högkonjunkturen på 1950-talet hade förmodligen helt andra effekter på hälsan än den hade på 2000-talet.

Massarbetslöshet kan i vissa lägen vara en fördel för individen. Stigmat är inte lika starkt. Men den stora nackdelen är förstås att riktigt hög arbetslöshet ofta går hand i hand med försvagade skyddsnät, sämre sjukvård och många andra problem i samhället. Sveriges erfarenhet av 1990-talskrisen är ett exempel. Ryssland under samma tid är ett mer extremt fall. Kaos och social oro är ett farligt tillstånd.
Hur många fler i samhället som kan dö ifall arbetslösheten skenar går alltså inte att svara på. Om det finns ett verkligt val – mellan pandemikatastrof och ekonomisk kris – vet vi inte heller. Båda scenarier verkar livsfarliga, och måste nu undvikas samtidigt.

Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se

Trump godkände jättestödpaket

LÖRDAG 28 MARS 2020

USA:s president Donald Trump skrev på fredagen under det historiskt stora stödpaketet som hans administration förhandlat fram med senaten, rapporterar nyhetssajten The Hill. I och med presidentens godkännande vinner nu stödpaketet, som hittills endast varit ett förslag, laga kraft.

I paketet ingår åtgärder motsvarande den astronomiska summan 20 000 miljarder svenska kronor.
Tidigare på fredagen fick räddningspaketet bifall i USA:s underhus. Senaten godkände förslaget tidigare i veckan.

Virusstängda fabriker kan betyda stora förseningar

LÖRDAG 28 MARS 2020

Flera biltillverkare har tvingats stänga sina fabriker runtom i världen.

För svenska bilkunder kan det betyda försenade leveranser av nya bilar och svårt att hitta den bil du vill ha. Coronakrisen kan också komma att påverka bilverkstäder.

Flera svenska importörer kämpar nu för att hålla i gång verksamheten och flera har låtit sina finansbolag utarbeta räddningspaket för bilägare med stora billån.

Biltillverkarna har stängt sina fabriker i minst två veckor. Men Volkswagens vd Herbert Diess befarar att koncernens verksamhet kommer att ligga nere betydligt längre tid än så. Om Diess får rätt kan det betyda problem att få fram bilar till alla

svenska bilkunder som väntar på sin bil.
Vi har bett fem importörer att berätta om läget och hur de gör för att hålla i gång försäljningen och vad de gör för att hjälpa bilägare som kan få problem att betala sina billån om finans- och arbetsmarknad rasar.

Jan-Erik Berggren

Här är fem frågor och svar om stoppet i bilindustrin.

1 Hur kommer det här att påverka bilköpare i Sverige som väntar på sina bilar?

2 Hur ser det ut hos era verkstäder och återförsäljare, har de öppet?

3 Har ni via era finansbolag genomfört några slags stödpaket till de som har lån på sina bilar?

4 Hur påverkar stängda fabriker den viktiga tjänstebilsmarknaden?

5 Hur mycket har försäljningen minskat i Sverige de senaste veckorna?

Katarina Adamson, Volvo Cars

1. De kunder vars bilar var planerade att byggas under berörda veckor, kan av förklarliga skäl förvänta sig något försenad

leverans. Enstaka kunder kan också få en modellårsuppgradering från modellår 2020 till modellår 2021, beroende på hur vi bygger ikapp förlorad produktion.
2. Vi följer noga utvecklingen av situationen – och alla har (till dags datum) öppet som vanligt.
3. Volvo Cars i Sverige erbjuder sedan tidigare ett extra låneskydd som tillval för våra kunder genom Volvofinans Bank, några andra stödpaket har vi i dagsläget inte implementerat.
4. Precis som svaret på fråga 1, vissa kunder kommer att påverkas.
5. Vi ser en viss nedgång, men ser samtidigt att våra kunder har fortsatt behov av att köpa bil och hittar i dessa tider tillsammans med våra återförsäljare nu nya digitala vägar att mötas.

Marcus Thomasfolk, Volkswagen
1. Det som är sagt är att produktionsstoppet ska vara i två veckor. Vår målsättning är givetvis en så liten påverkan som möjligt, men vi kan förstås inte utesluta en något försenad leverans i vissa

fall. Vi rekommenderar våra kunder att hålla kontakten med sin återförsäljare för att få uppdaterad information.
2. Ja, de har öppet som vanligt.
3. Volkswagen Finans Sverige har skapat förutsättningar för olika former av stöd till berörda kunder och dessa hanteras från fall till fall.
4. Situationen kring corona påverkar hela samhället men vi ser fortfarande en relativt bra orderingång på företagssidan. Det som är sagt är att stängningen ska vara under två veckor.
5. Vi kommenterar aldrig orderingång i detalj, men kan konstatera att det säljs en hel del bilar även om situationen kring corona förstås påverkar bilbranschen liksom andra branscher.

David Lilja, Kia Motors
1. Den information jag har just nu är att produktionen i Sydkorea hade ett kortare uppehåll, men detta påverkade marknaderna utanför Sydkorea och Kina. Från 23 mars gör fabriken i Zilina, Slovakien, ett produktionsuppehåll under två veckor. För en

begränsad period ser vi ingen påverkan på den svenska marknadens försörjning av bilar.
2. Ja, de håller öppet men har givetvis påverkats och de har vidtagit åtgärder för att kunder ska känna sig trygga oavsett om det gäller ett fysiskt besök eller via de digitala lösningar som vi erbjuder såväl för bilköp som verkstadsbesök.
3. Det är en intern process som vi för tillsammans med såväl vårt finansbolag som våra Kia-återförsäljare.
4. För oss är det ingen skillnad mellan företags- och privatkunder, alla kunder är lika viktiga, och just nu är påverkan av coronaviruset liten.
5. För oss återstår det att se hur mars månad kommer att landa då det fortfarande återstår några dagar av månaden.

Erik Gustafsson, Toyota
1. Vissa av våra kunder kan komma att drabbas av leveransförseningar som en konsekvens av att ett antal fabriker nu temporärt har stängt ned. För Toyotas del har de europeiska fabrikerna som tillverkar Aygo, Yaris, Corolla, C-

HR samt PROACE och PROACE City tillfälligt pausat verksamheten. I Japan har man reducerat kapaciteten i vissa fabriker.
2. Samtliga verkstäder och partners i Sverige har för närvarande öppet.
3. Vi kommer att försöka hjälpa varje enskild kund som har problem utifrån kundens förutsättningar, så som vi alltid gör för att hitta en konstruktiv lösning. Vi hänvisar kunderna till vår kundservice för individuella åtgärder genom kontakt på covid19@toyota-fs.com
4. Som tidigare nämnt, vissa kunder kan komma att drabbas av leveransförsening.
5. Totalmarknadens orderingång (av personbilar och lätta lastbilar) har under de 12 första veckorna backat med ca 9,5 procent mot föregående år och vi är mer eller mindre i linje med den utvecklingen.

Maria Lantz, Tesla Motors
1. Gigafactory Nevada tillverkar batterier i samma takt som tidigare liksom Gigafactory Shanghai. Bilfabriken i Kina är i

gång igen och tillverkar Model S, Model X och Model 3.
2. Verksamheten i Teslas butiker fortgår som normalt med stor hänsyn tagen till rådande omständigheter, våra anställdas och kunders hälsa och säkerhet är högsta prioritet. Alla Teslas bilar är uppkopplade vilket gör det enkelt att utföra provkörningar, service och leverans helt ”touchless”.
3. Nej.
4. Det är för tidigt att dra några slutsatser, dock inga noterade förändringar i den policystyrda tjänstebilssektorn i dagsläget.
5. Teslas försäljningsmodell sedan starten 2003 är online-försäljning. I Europa sker drygt 70 procent av beställningarna i hemmet eller på mobilen. Provkörningar bokas alltid online och sker i dagsläget helt ”touchless” i grundligt desinficerade bilar.

6,9

LÖRDAG 28 MARS 2020

procent av Stockholms elektrifierade bilar finns i Sofia, Södermalm, enligt en studie gjord

av Kvdbil som visar fördelningen av miljöbilar i Stockholm. Det är sämst siffra för huvudstaden. I Vasastan är det tätast mellan elektrifierade bilar, på Södermalm är de mest sällsynta. Flest finns i församlingen Adolf Fredrik (Norrmalm/Vasastaden) där 27 procent av stadens el- och laddhybrider finns.

Android Auto och Apple Carplay mycket värre än rattfylla

LÖRDAG 28 MARS 2020

Den brittiska trafiksäkerhets-organisationen IAM Roadsmart har jämfört hur förares reaktionstider påverkas av olika saker, till exempel alkohol,

cannabis och att använda telefonuppkopplingssystemen Android Auto och Apple CarPlay på bilens skärm.
I undersökningen försämrades förarnas reaktionstid med 12 procent om de var påverkade av alkohol upp till Storbritanniens promillegräns på 0,8. Cannabis påverkade förare reagerade 21 procent långsammare än normalt och de som satt och skrev sms på telefonen reagerade 35 procent långsammare på olika händelser i trafiken.
Mest anmärkningsvärt är hur mycket sämre reaktionstiderna blev när förarna försökte kontrollera Android Auto och Apple Carplay. Förarna reagerade hela 53 respektive 57 procent långsammare om de körde samtidigt som de petade på bilens skärm.
DN

Nästan inget öppet i Indien

LÖRDAG 28 MARS 2020

Även Indien, världens näst folkrikaste land, tar nu i hårt för att bromsa spridningen av det nya corona-viruset. I tisdags berättade premiärminister Narendra Modi att nästan allt stänger i 21 dagar. Alla drygt 1,3 miljarder människor ska stanna hemma. Bara enstaka extra viktiga ställen, som apotek och sjukhus, har öppet. Många i Indien är fattiga och bor tätt, med dåliga tvättmöjligheter.

Ger en olycklig barndom en lyckad författare?

LÖRDAG 28 MARS 2020

Det sägs att alla olyckliga familjer är olyckliga på sitt eget vis. Ändå verkar barnen i dem ha fallenheten för författande gemensamt. Eller? Boklördags Kristofer Ahlström undersöker myten om den lyckosamt olyckliga barndomen.

När Charles Dickens var tolv år gammal togs han ur skolan och sattes i arbete som etikettklistrare i en skosvärtefabrik.

Om det låter som det mest Dickenska du någonsin läst är det inte så konstigt. Bitterheten över att gå miste om sin barndom – när hans pappa tvingades i fängelse för sina många obetalda skulder tvingades han själv till fabriken – gick raka vägen in i Dickens mest klassiska berättelser. Hans persongallerier

är tätbefolkade med olyckliga barn i livets hårda skolgång.
Det är en vanlig kedjereaktion att sorg blir till konst, så ofta omnämnt att det skapat ett uttjatat orsakssamband: en olycklig barndom ger en lyckad författare. Stämmer det? Det skulle förklara mycket. Författaryrket innebär fattigdom, frustration, en känsla av tillkortakommande – bara en trasig människa skulle frivilligt söka sig till så otrygga omständigheter. Lite som trasiga människors tendens att söka sig till otrygga relationer generellt.

Det orättvisa med barndomen är ju att man kallar den för en övergående fas, något man växer ur, men den hänger med hela livet. Och det finns inget att göra åt det. Det är bara att krypköra resten av livet genom biverkningarna av ett par formativa år när man inte hade något att säga till om.
Ett exempel på barndomens livslånga inflytande är psykologins anknytningsteori, som handlar om hur uppväxten formar våra beteenden mot andra människor. Teorin innefattar en modell som kallas otrygg-ambivalent. Det

innebär att man som barn ibland blir omhändertagen och ibland avvisad när man söker hjälp och tröst. Människor med otrygg-ambivalent anknytning beskrivs som känslostyrda, och som vuxna uppfattas de ofta som kreativa personer som har nära till sina känslor – två egenskaper som onekligen lämpar sig väl för den som ska skildra människors själsliv.

Susanna Alakoski, som har beskrivit sorgliga uppväxter i såväl skönlitterär (”Svinalängorna”, 2006) som självbiografisk (”Oktober i Fattig-sverige”, 2012) form, säger att hennes dysfunktionella uppväxt har gjort henne till expert på just att ”känna in”:

– Som den som mår sämst i rummet, så mår också jag. Av att gå hungrig kanske jag lärde mig att skildra just magen som kurrar. När våldet pågick lärde jag mig säkert att skildra skräck. Och så vidare. Det är ingen skillnad, i den meningen, på att växa upp i en överklassfamilj och en arbetarklassfamilj. Man blir bra på det liv man lever.

Studier visar att den som växer upp i påvra miljöer tenderar att

prestera sämre på tester av minne, inlärningshastighet, uppmärksamhet. Lågutbildade föräldrar yttrar därtill miljontals färre ord till sina spädbarn, vilket skapar ett glapp i den språkliga förmågan hos barnen redan när de blivit tre år gamla.
Men ett klassmässigt överläge eller en finkulturell stamtavla behöver inte innebära fribiljett till välmående eller framgång. Intressant nog återkommer nämligen liknande svar hos de svenska författare jag pratar med, oavsett vilken socialgrupp de vuxit upp i. Likadant är det i intervjuerna jag läser med utländska författare. Alla olyckliga familjer kanske är olyckliga på sitt eget vis, men deras medlemmar får väldigt överensstämmande egenskaper: en talang för verklighetsflykt, konstant försiktighet, lyhördhet, skärpt iakttagelseförmåga, en hypersensitivitet för känslo-stämningar.
Författaren David Lagercrantz har ofta uppehållit sig vid sin uppväxt i en kulturaristokratisk släkt och smärtan som finns i den. Hans farfar, bankdirektören Carl Lagercrantz, satsade en stor del av

sin förmögenhet på vad han trodde skulle bli den nya stora energikällan, torvmossen. Felsatsningen blev ett finansiellt dråpslag och lade sig som ett mörker över familjen som gick runt på mossen och mådde piss på daglig basis. Men litterärt blev det en lönsam investering: sonen Olof Lagercrantz författarskap föddes där i undergångskänslan. En av hans första diktsamlingar hette just ”Dikter från mossen”. Händelsen fortsatte sedan att prägla släkten i rakt nedstigande led. Instinktivt kände sonsonen David Lagercrantz att det var genom att skriva väl som han skulle bli uppskattad, och inordnas bland de fina.

– Men det är ju den tråkiga delen, att jag skrev bara för att bli sedd. Intressantare är kanske att den där känslan av inte duga som son, och faktumet att jag regelbundet kastades in i depressioner – som säkert är ett genetiskt arv – fick mig att envist fortsätta skriva. Livet blev lite lättare att uthärda då jag satte ord på det, säger han. På tal om depressioner. Det finns undersökningar bland vinnare av litterära priser som visar på en överpresentation av psykisk

ohälsa och tidig förlust av en nära anhörig.
– Men jag vet inte hur mycket det går att lita på, eller hur mycket man kan lita på författare i största allmänhet. Fast instinktivt är mitt svar att ja, en disharmonisk uppväxt skapar en mer kreativ människa. Det underlättar om något gått sönder i din barndom. Det blir ett kapital du hela tiden kan återkomma till, säger David Lagercrantz.
Det liknar den engelske författaren Graham Greenes motto om tragiska barnaår som författarens födslorätt: ”En olycklig barndom är ett livslångt kapital för en författare att vårda”. Och såklart – den som varit med om extraordinära händelser har något extraordinärt att skriva om. För Åsa Linderborg, som debuterade 2007 med ”Mig äger ingen”, en uppväxtskildring om att ha en stålarbetare och alkoholist till far, banade uppväxten tydlig väg för författarskapet.
– Med min blygsamma utgivning – jag skriver ju bara jag-litteratur – måste jag svara ja på den frågan: min uppväxt har gett mig historier som jag tycker är större

än mig själv, de säger något om samhället som inte alla kan berätta.
Och jo, även Åsa Linderborg beskriver den förhöjda känsligheten som kännetecknar en ostadig uppväxt.
– Jag brukar tänka att jag har en parabol på huvudet som registrerar allas känslor. Jag arbetar med att inte tänka att alla mina medmänniskors humör beror på mig, säger hon.
Man kan säga att människor med tragiska barndomar måste leva livet baklänges. De uppfostras av omständigheter som får jaget att mogna i expressfart. De måste vara vuxna, fast de egentligen är små pojkar och flickor.
Den känslan berättar Agneta Pleijel om, som i romanen ”Spådomen” från 2015 beskrev att växa upp kluven i mitten av sina föräldrars konflikter och skilsmässa.
– Jag kände mig som barn ofta vuxnare än de vuxna, som uppenbart klarade av sitt liv dåligt, säger hon.
Psykologen Liv Svirsky säger att det är en vanlig påföljd för barn som har tuffa erfarenheter.

– Man kan se liknande inverkan på barn som är allvarligt sjuka: de får en klokskap andra barn inte har, och en förmåga till perspektivtagande: de tvingas förstå dimensioner som andra barn slipper förstå, säger hon.
I bästa fall innebär baklängeslivet att de som tvingas växa upp i förtid sedan återtar sin barndom genom att klamra sig fast vid dess viktigaste beståndsdel: fantasin, extralivet man lever vid sidan av verkligheten.
Liv Svirsky påpekar dock att majoriteten av de med en tuff uppväxt inte blir författare. Det är en statistisk sanning man måste hålla i huvudet.
– En dålig barndom kan säkert förhöja känsligheten hos vissa, medan andra stänger av helt eftersom de inte klarar av att hantera det. Majoriteten uttrycker sig inte konstnärligt om det de varit om. Det finns en *bias*, en snedvriden bild, här – de som haft det tufft och blir författare hör vi om, medan de andras öden förblir ohörda.
Så här långt in i texten ska det kanske nämnas att jag själv är författare och att jag hade en provocerande härlig barndom.

Tryggast tänkbara: jag badade på sandstränder, jag åkte hölass på morföräldrarnas bondgård, ingen skilde sig och ingen dog. Det råder i min erfarenhetsbank en hopplös materialbrist på traumatiska upplevelser.
Men en lycklig barndom är också en dålig träning för livet. Som att vara ett lamm på väg till slakt. Inför puberteten stod jag helt oförberedd. Andra barn skolade mig i en mänsklig elakhet jag inte ens visste fanns. Jag brukar tänka på Stephen King-citatet om att han inte litar på någon som kan se tillbaka på åren mellan 14 och 18 med glädje, men jag undrar: har en sådan människa någonsin existerat? Det låter orimligt. Tonårstiden lärde mig att det aldrig är försent för en olycklig uppväxt. Den var en enda lång prao-tid i en incel-tillvaro – ensamhet och bitterhet och oanvändbar kåthet.
Det duger väl som utgångssmärtpunkt, men saknar det romantiska skimret som omger ett författarskap som rest sig på nio från livets tidiga slag och kämpat sig upp ur underläge. Det är ju det man fått lära sig: att en kulturskapares äkthet står i

direkt proportion till dennes lidande. Medan jag själv satt på det där idylliska hölasset. (Som faktiskt stacks jättemycket, och lite vingligt var det också.)
Men ett renommé som kantstött människa innebär också att författarens biografi hamnar i vägen för bibliografin; man kan skriva hur vackert och inkännande som helst, men i någon mån kommer den miserabla uppväxten ändå stjäla kredd från de skönlitterära framgångarna.
– Vi romantiserar fruktansvärt mycket kring svåra uppväxter. Det är lite förminskande att höra att man kan skriva för att man har haft en särskild sorts barndom. Förmågan att berätta har ingenting med miljön att göra, den finns där ändå. Jag tror att det är lika många av de riktigt bra författarna som har haft en helt ”vanlig” uppväxt, säger Åsa Linderborg.
Agneta Pleijel är inne på samma spår. Hon tycker rentav att det är ett dumt påstående att en disharmonisk uppväxt skulle skapa en mer kreativ människa.
– Kreativitet är en sammansatt sak och består av mycket, som

särskild begåvning, särskild känsla för nyanser, för färg, för språk. Den kan bestå av fallenhet för matematik eller för musik, och av en särskild sorts energi, som vissa tycks mer behäftade med än andra. Att reducera hela denna komplexa härva av egenskaper till en disharmonisk uppväxt är helt felaktigt.

Kanske är även författarna själva snabba att förstärka myten. Inte för att de tävlar om mest miserabla uppväxt, utan för att de är berättare: de justerar sin livshistoria så att den får ett lyckligt slut – och vips blir deras olyckliga barndom en nödvändig välsignelse i förklädnad. Vi är ju historierna vi berättar om oss själva, och ingen vill genomlida en olycklig barndom och tänka att de hade blivit framgångsrika författare även om de varit trygga och lyckliga. Lidandet måste ha ett syfte, annars vore det meningslöst.

– Ingenting är väl så romantiserat som tanken på konstnärens lidande. Lika säkert är att författare överdriver sina gamla sår och sorger. De är ju dramatiskt lagda, och varje historia blir bättre om den kastas

mellan toppar och dalar. Jag gissar att litteraturvetare och biografiförfattare lätt faller i samma fälla, säger David Lagercrantz.
Samtidigt, fortsätter han, sker nu kanske en avförtrollning av yrket (läs: lidandet) i och med den nya generationens genreförfattare som upptar medieutrymmet.
– De verkar mest se sig som entreprenörer och varumärksbyggare. I den yrkesrollen av framgång och vacker yta passar inte riktigt den gamla bilden av författaren som lidit och känt mest av alla.

Susanna Alakoski, som debuterade när hon var 43, säger att hennes tumultartade uppväxt snarare fördröjde än hjälpte hennes författarskap. Hon ser med andra ord inte en hård barndomstid som nödvändigt gynnsam.
– Jag tänker att en disharmonisk uppväxt skapar skit och att man med ett galet stort jobb kan ta sig till en annan plats och *trots* eländet lyckas bli författare, säger hon.
Önskar du att du din barndom var annorlunda eller är du tacksam för den?

– Jag är inte ett dugg tacksam. Jag blev författare trots min barndom. Jag har dessutom skrivit så länge jag minns. Skulle jag önska att något var annorlunda så skulle jag önskat att få leva och växa upp tillsammans med exakt samma människor, men att vi hade haft bättre förutsättningar, ekonomiskt och socialt.

Kristofer Ahlström
kristofer.ahlstrom@dn.se

Fem författare med usel barndom.

Doris Lessing

Den brittiska Nobelpristagaren har beskrivit sin uppväxt som smärtsamt strikt, med en auktoritär mor och stränga hygienregler. Lessing skickades till kloster där nunnorna skrämde upp henne med berättelser om helvetet och de fördömda. Vid 15 års ålder lämnade hon hemmet för att jobba som barnsköterska. ”Jag tror det stämmer att olyckliga barndomar skapar romanförfattare. Jag tänkte så klart inte på det i sådana termer för egen del, jag tänkte bara på hur jag skulle fly verkligheten,

hela tiden”, har hon sagt i en intervju.

Edward St Aubyn

St Aubyn slog igenom med den självbiografiskt dominerade femboksviten om Patrick Melrose, överklassonen som brottas med ett liv där han i barndomen våldtogs upprepade gånger av sin far. ”Människor minns aldrig glädje med samma nogsamhet som de bevarar sitt lidandes varje detalj”, har St Aubyn sagt om hur de smärtsamma erfarenheterna förvandlades till litteratur.

Ernest Hemingway

Den amerikanske Nobelpristagaren har ofta pratat om sitt hantverk. I boken ”Hemingway on writing”, ett kollage av skrivtips från isbergsteknikens skapare sammanställda av Larry W Adams, finns en intervju författaren gjort med sig själv. ”Vad är den bästa tidiga träningen för en författare?” frågar han, och svarar genast: ”En olycklig barndom.” Han växte upp i ett konservativt övre medelklassområde som han beskrivit som bestående av

”trångsynthet och vidsträckta gräsmattor”.
John le Carré
Enligt Adam Sismans biografi över John le Carré var det hans miserabla uppväxt som kom att prägla författarskapet. Pappan åkte i fängelse för bedrägeri, mamman lämnade familjen när le Carré var fem år gammal. Därför rör sig alla hans spionromaner kring teman som övergivenhet, förräderi och sökandet efter ett sammanhang. Och skillnaden mellan historieberättande för att fly verkligheten och rena påhitt är hårfin: ”Jag föddes till att ljuga,

tränades i det som spion, och utövade det som författare."
Rudyard Kipling
Den brittiske Nobelpristagaren har beskrivit sin uppväxt som splittrad eftersom han lämnades hos en fosterfamilj i England medan hans föräldrar levde i den angloindiska gemenskapen i Bombay. "En olycklig barndom var inte en opassande förberedelse för min framtid, eftersom den krävde en - konstant försiktighet, en vana att observera, och att lägga märke till skillnader mellan tal och handlingar", sa han om det.

Dödahavs-rullar i USA avslöjade som fusk

LÖRDAG 28 MARS 2020

När det amerikanska bibelmuseet i Washington öppnade 2017 var ett av huvudnumren 16 fragment av Dödahavsrullarna, antika skrifter med tidiga versioner av de bibliska berättelserna som -

hittades på Västbanken 1947. Ända sedan museet öppnade har dock fragmentens äkthet ifrågasatts, vilket ledde till att en expertgrupp tillsattes för att avgöra saken. Nu har deras dom fallit, berättar National Geographic – det visar sig att alla museets bitar, som köptes in för flera miljoner dollar, är förfalskningar. Bedrägerierna har inget att göra med de ursprungliga fynden, som i dag förvaras i Jerusalem.

Exemplar av Newtons karantänbok påträffat

LÖRDAG 28 MARS 2020

När pesten drabbade England på 1660-talet stängde universitetet i Cambridge. Under tiden i karantän inledde en av studenterna, Isaac Newton, en serie banbrytande studier i

matematik, fysik och optik. Nyligen hittade ett bibliotek på Korsika ett första exemplar av den bok som närmare tjugo år senare blev resultatet av arbetet: ”Principia Mathematica”. Exemplaret har funnits i biblioteket sedan det grundades i början av 1800-talet, men hade glömts bort. Det hittades liggande högst upp på en hylla gömt bland andra gamla böcker. Omslaget är lite skadat, men inlagan är i utmärkt skick, skriver AFP.

När världen hotades av falska kärnvapenlarm

LÖRDAG 28 MARS 2020

Inte mindre än fyra gånger varnade USA:s säkerhetssystem för sovjetiska kärnvapenattacker – felaktigt vid varje tillfälle. En ny rapport visar hur nära kalla kriget var att leda till katastrof.

På morgonen den 9 november 1979 signalerade datorsystemet hos USA:s militärkommando Norad att 1 400 sovjetiska kärnvapenmissiler hade avlossats mot landet. Att kalla krigets terrorbalans skulle leda till ett överraskande, storskaligt angrepp som kunde lägga stora delar av Nordamerika i ruiner var ett scenario som man planerat och fasat för under lång tid. Den förberedda reaktionen på ett sådant anfall var att man genast skulle gå till massiv motattack, för att på motsvarande sätt utplåna Sovjetunionen. En sådan order måste komma mycket snart för att hinna verkställas i tid.

Efter några minuter av panik visade det sig dock att varningen var felaktig. En anställd vid Norad hade av misstag laddat in en simulering i datorsystemet, tänkt att visa vad som skulle hända *ifall* ett anfall ägde rum. Den felaktiga informationen hann visas vid flera olika högkvarter, och innan kontraordern kom hade flygplan skickats iväg för att försöka slå ut de inkommande missilerna. Den dramatiska händelsen blev snart känd, och inspirerade bland annat

till den Oscarsnominerade filmen ”War games” från 1983.
Nu har dock nya dokument publicerats av den amerikanska organisationen National Security Archives, som redogör för tidigare okända detaljer om det som skedde, liksom om andra liknande händelser. För bara året efteråt, 1980, utlöstes inte mindre än tre liknande falsklarm, vilket varje gång orsakade panik i USA:s militärledning. Allt detta ledde även till starka sovjetiska reaktioner. Sovjetunionens president Leonid Brezjnev skrev till exempel ett länge hemligstämplat brev till USA:s president Jimmy Carter där han uttryckte sin oro. ”Jag tror att du är överens med mig om att inga misstag får ske när det gäller sådana frågor”, skrev Brezjnev bland annat.
Efter de falska larmen såg amerikanska militären över sina datorsystem, men kom till slutsatsen att liknande misstag aldrig helt kan uteslutas. Därför betonades att alla datorgenerade varningssignaler måste kontrolleras noga av människor, så att risken för ”oåterkalleliga handlingar” minimeras.

Under kalla kriget var det inte bara USA:s datorer som varnade felaktigt. En mycket uppmärksammad händelse ägde rum 1983, då det sovjetiska varningssystemet på ett liknande sätt larmade om ett storskaligt amerikanskt angrepp. En vakthavande officer, som på egen hand bedömde att det handlade om ett misstag, har ibland pekats ut som den ende som stod i vägen för ett förödande kärnvapenkrig. Det är ett påstående som dock får sägas vara överdrivet, för även i Sovjetunionen var man medveten om risken för falsklarm och hade därför byggt in säkerhetsspärrar. I rapporten från National Security Archives betonas också att liknande falsklarm ägt rum även efter kalla krigets slut. Bland annat ska kinesiska provskjutningar med kärnvapenmissiler ha lett till felaktiga varningar om angrepp och ökad beredskap i Ryssland på senare år.

Magnus Västerbro

DN-artiklar 21-28 mars 2020 om inrikes förhållanden

21 mars 2020

”Akuta insatser krävs annars kan coronavård stoppas”

LÖRDAG 21 MARS 2020

DN. DEBATT 20200321

På flera av vårdens arbetsplatser överväger nu fackliga företrädare att anmäla

till Arbetsmiljöverket om ”skyddsombudsstopp” av hela avdelningar i enlighet med arbetsmiljölagen – något som så klart vore ödesdigert i det här läget. För att klara coronavården krävs nu akuta punktinsatser, skriver Sineva Ribeiro, Vårdförbundet.

Vårdförbundet organiserar Sveriges sjuksköterskor, barnmorskor, röntgensjuksköterskor och biomedicinska analytiker – legitimationsyrken som alla utgör kritiska länkar i vårdkedjan för det snabbt växande antalet coronapatienter. De yrkesgrupper vi representerar arbetar nu hårt i frontlinjen mot coronaviruset och deras kunskap är nödvändig för att vården ska fungera patientsäkert. För oss är det är självklart att alla nu arbetar med sin yttersta kompetens och förmåga i denna svåra stund. Det går inte att jobba hemifrån när man arbetar patientnära. Att ha patientkontakt är en del av jobbet, även i detta extraordinära läge som snabbt förvärras och som sannolikt kommer att pågå en längre tid.

Vi varnar nu eftersom vi får rapporter från medlemmar som vittnar om att deras arbetssituation är mycket ansträngd. Det råder omfattande brister i deras arbetsmiljö, arbetstider och skyddsutrustning. Mediernas larm om att det saknas handsprit och skyddsmaterial på flera arbetsplatser stämmer och vi ser att medlemmar arbetar utan adekvat skydd på sjukhus, vårdcentraler, äldreboenden och inte minst inom hemsjukvården. Medlemmar inom hemsjukvården utsätts för orimliga smittorisker när de färdas utan skyddsutrustning från hem till hem, i bilar, i kollektivtrafiken, på cykel och till fots, mitt under pågående coronaepidemi.
Det är inte en hållbar arbetssituation att arbeta utan skyddsutrustning och det leder till att smittan ökar i samhället. På flera av vårdens arbetsplatser överväger därför fackliga företrädare nu att anmäla till Arbetsmiljöverket om ”skyddsombudsstopp” av hela avdelningar i enlighet med arbetsmiljölagen – något som så klart vore ödesdigert i det här läget.

Regeringen och myndigheterna har vidtagit åtgärder och visat handlingskraft. Vi välkomnar de extrapengar som tillförs vården från regeringen och det raska borttagandet av karensavdraget och av krav på läkarintyg vid sjukskrivning är kraftfulla åtgärder. Att regeringen gör Socialstyrelsen till nationell inköpscentral för sjukvårdsmaterial, skyddsutrustning och viss medicinskteknisk utrustning är också nödvändigt.
Men mer krävs för att vårdsystemet ska klara coronakrisen. Hur ska våra medlemmars behov av vila och återhämtning, arbetsmiljö och familjesituation värnas, samtidigt som patientsäkerheten upprätthålls? Vi efterfrågar, för våra 114 000 medlemmars räkning, följande akuta åtgärder:
1 Skyddsutrustning åt de som vårdar, så att de kan vårda befolkningen. Våra medlemmar befinner sig i frontlinjen i kriget mot viruset och utan dem fungerar inte vården. De måste skyddas i sitt arbete och ska inte behöva riskera sin egen hälsa för att respektive arbetsgivare

(region, kommun eller privat) misslyckats med materialtillgången.
Hur stor bristen är ses som hemlighetsstämplad information, men nu behöver professionerna få klara besked och en tydligare operativ samordning av skyddsmaterial, utifrån det samlade behovet i landet. Det är inte acceptabelt att regioner tillåts hålla på material medan andra utsätter sin personal – och därmed patienterna och befolkningen – för smittrisk på grund av brist.

2 Återinför det statliga ansvaret att agera nationell inköps- och distributionscentral för medicin och skyddsutrustning permanent. Förra årets omfattande materialbrist i flera regioner samt dagens akuta brist på grund av corona är bevis nog för att detta måste hanteras av staten, inte av regionerna. Dagens system har lett till ojämlik vård i landet.
3 Slopa karensavdraget permanent för personal inom vården. Detta är något som vi drivit under många år och som äntligen blivit verklighet, tyvärr på grund av coronakrisen. Vårt

samhälle kommer se våg efter våg av coronautbrott över lång tid och i den situationen måste regeringen säkra att vårdpersonalen inte tvekar att sjukskriva sig för att privatekonomin blir lidande. Detta är viktigt för patient-säkerheten redan i ”vardagsvården” och kommer bli än viktigare framöver för att säkra att smitta inte sprids.
4 Utvärdera löpande strategin med öppna grundskolor. Regeringen rekommenderar att samtliga Sveriges högskolor och gymnasieskolor övergår till distansutbildning, Om ett framtida beslut innebär en stängning även av grundskolorna, så kräver vi att vårdens personal får hjälp med barnomsorg på annat sätt, så att de kan fortsätta med sina livsviktiga yrken.
5 Lätta på CSN-reglerna för studenter inom vården. I den här extrema situationen behöver vi se studiestöd utan fribeloppstänk för den som studerar till sjuksköterska, barnmorska, biomedicinska analytiker, röntgensjuksköterska och till de som går specialistutbildningar. Deras kompetens måste komma

till användning i vården under coronakrisen utan att de riskerar sitt studiestöd. Även andra lättnader bör göras i CSN, så att studenter inte förlorar studiestödet på grund av att skolor och arbetsplatser håller coronastängt och inte kan tillhandahålla alternativ undervisning.

6 Prioritera den långsiktiga kompetensförsörjningen så att fler vill utbilda sig inom ett vårdyrke och fler stannar inom sektorn. Staten behöver ta ett hårdare tag om tyglarna framåt för att driva på det nyinstiftade nationella vårdkompetensrådets arbete. Vårdens arbetsgivare behöver göra mer för att arbetsmiljö, villkor och löner ska förbättras för att höja yrkenas attraktivitet. Men även samhällsmedborgarna kan spela en viktig roll i att kollektivt lyfta vårdens yrkesgrupper. Alla kan prata med en ung person i sin närhet och väcka nyfikenhet för att arbeta inom vården, alla kan visa respekt för dessa livsviktiga yrken.

Våra medlemmar gör livsviktiga insatser i den pågående kampen mot corona, och för det emottar de nu befolkningens tacksamhet

på en mängd olika sätt. Statsministern och till och med kungen har uttryckt sitt varmaste tack till våra medlemmar.
Det är fint att se, men ändå olyckligt att det ska krävas en pandemi för att vårdens organisering, kompetensförsörjning och arbetsvillkor ska få den uppmärksamhet och gemensamma debatt som den behöver. Om regeringen lyssnar till oss och rättar till ovan så är vi dock en god bit på väg mot en bättre fungerande vård, även i dessa coronatider – och också för framtida epidemier.

Sineva Ribeiro, ordförande, - Vårdförbundet

Så drabbas Volvo

Så många anställda har den svenska fordonsindustrin

Källa: Volvo, Bil Sweden.

Både lättnad och oro när anställda skickas hem

LÖRDAG 21 MARS 2020

Det dras en lättnadens suck på Volvo Torslandaverken. Men hur blir det sedan?
När Volvo Cars bestämt sig för att stänga sina svenska fabriker är både fack och anställda

nöjda med att de sluppit varsel om uppsägning.

– Men jag är orolig för Sverige, säger Sandra Apelqvist Månsson, som arbetar med slutkontroll av personbilarna.

Göteborg.

Efter en förmiddag full av möten kommer mannen som leder en av Sveriges största industriklubbar ut för att kommentera den jättepermittering som precis blivit känd. Den bottnar i ordernedgång och oro, efter det nya virusets härjningar.

– Vi är i en allvarlig situation och det är ju ingen mening att hålla folk i arbete om det inte går att producera något, säger Glenn Bergström, ordförande för IF Metalls klubb på Volvo Cars, när han kisar mot vårsolen i Torslanda.

Beskedet att fabriken ska stänga nästa torsdag och att alla anställda då skickas hem, med ett löneavdrag på 6 procent, har över lag landat väl hos metallarna, säger fackbasen.

Men Sandra Apelqvist Månsson, som går av skiftet i slutkontrollen, kan inte skaka av sig oron. Hon fick beskedet av sin chef i början av dagen.

– Volvo har klarat sig längre än andra, och nu slapp vi varsel. Men det känns oroligt – inte bara för Volvo, utan för Sverige som land, säger hon. Mest orolig är hon för sin mammas hälsa.

Två av Sandras kollegor, som arbetar med utbildning av nyanställda, är mer lättade och ser nästan fram emot ledigheten.

– Det är tråkigt att inte kunna vara på jobbet och bidra, men samtidigt skönt att kunna släppa sin oro och sätta sig i karantän, säger Mahmoud Masharawi, som tagit rast ihop med Steven Velander.

De berättar om några nerviga veckor på fabriken där alla lyssnar på nyheter hela tiden och spekulerar i fikarummen. Nu ser Steven fram emot mer tid med sonen, några renoveringsprojekt i lägenheten – och kanske lite fiske.

– Havsöringssäsongen börjar den första april, och sjöarna i Lerum där jag bor är också fina fiskevatten.

Mahmoud Masharawi tänker snarare ägna sig åt Playstation och Netflix.

Fackklubbsordföranden förstår medlemmarnas lättnad, men

understryker allvaret bakom beslutet att permittera.
– Det här är ingen klang- och jubelföreställning. För två veckor sedan var det ett helt annat ljud i skällan, och då var alternativet ett varsel där våra medlemmar skulle förlora inkomst och sysselsättning. Nu har vi ett statligt stöd med möjlighet till korttidspermitteringar som är bland de bästa i hela Europa och det är ju värt guld! All heder åt regeringen och statsmakterna för det här har de gjort väldigt, väldigt bra, säger Glenn Bergström.

Nina Marouki kommer till jobbet för att gå på sena skiftet i karossfabriken i Torslanda. Hon vet att passet kommer att börja med information om framtiden, men har så klart redan tagit del av de stora dragen.
– Vad ska man göra? Det som händer händer. Jag tänker likadant kring viruset. Jag är ingen orolig typ, säger hon.
Torsdag den 26 mars stänger Torslandaverken och produktionslinan stannar. Tjänstemännen på kontoret ska fortsätta arbeta – i snitt 60

procent – men även de får ett löneavdrag på 6 procent.
– Det är en overklighet vi lever i, en tid som är jobbig att förstå. Men det här en bra lösning. Det ger oss en period av återhämtning och sedan får vi hoppas att det vänder, säger Unionens klubbordförande Jörgen Olsson.
Redan i dag har hans medlemmar en högre sjukfrånvaro än normalt och många arbetar hemifrån.
Tisdagen den 14 april är det tänkt att produktionen i Torslanda ska dra i gång igen. Under fredagen gick ett mejl ut till alla anställda från Volvo cars vd Håkan Samuelsson, där han hoppas att normalläget – på företaget och i världen – snart ska vara tillbaka.
På det positiva kontot ser han att verksamheten i Kina återupptas, samtidigt som den i Europa och USA släcks ner. Brevet är skrivet på engelska och avslutas med hälsningen ”Stay safe! Håkan”.

Kristina Hedberg
kristina.hedberg@dn.se

När fabrikerna stängs stannar Sveriges motor

LÖRDAG 21 MARS 2020

Analys.

Fordonsjättarnas fabriksstängningar kan leda till efterkrigstidens allvarligaste industrikris.

De globala leveranskedjorna för motorn i svensk industri slås i spillror – samtidigt som efterfrågan går ner mot noll. Det kan skicka Sverige in i en djup ekonomisk depression.

Fredagens krisbesked låg i luften hela veckan: Biltillverkaren Volvo Cars korttidspermitterar 25 000 anställda och stänger sina tre - fabriker i Sverige i Göteborg, Skövde och Olofström.

Lastbilstillverkaren AB Volvo permitterar 20 000 personer – och även Scania tvingas stänga sina fabriker där 9 000 anställda berörs.

Det är en katastrof redan på ytan. Men strax under är läget långt

värre: där dväljs efterkrigstidens allvarligaste industrikris.
Låt mig vara tydlig: Vi bevittnar just nu något unikt – ett globalt industrisystem som mycket snabbt faller ihop som ett korthus framför våra fötter.
Sverige är, liksom länder som Tyskland och Frankrike, starkt beroende av fordonssektorn. De stora namnkunniga företagen som Volvobolagen och Scania har totalt nära 70 000 anställda i Sverige. Lägg till leverantörernas 93 000 arbetstillfällen. Alla dessa 160 000 jobb kan sedan multipliceras med tre för alla kringjobb.
Nu faller allt. Jag bevakade finanskrisen 2008–2009, men nu går allt mycket fortare. Och den monumentala osäkerheten framåt gör situationen närmast hopplös. Vd-arna på bolagen är närmast att likna vid matroser som ska vandra över ett båtdäck i full storm på öppet hav – utan att ha något att hålla i.
Anledningen till att allt stänger är att coronakrisen fått hela världens leverantörskedjor att haverera – och därefter efterfrågan, med katastrofal tajming.

Det nya coronaviruset slog först ut (de många) leverantörerna i Kina. Bilfabrikerna i Europa hade, som tur var, skapat en buffert av komponenter för att klara det kinesiska nyåret (då Kinas fabriker av tradition står still) som infaller i slutet av januari och början av februari.
Den bufferten är nu slut.
Nu börjar produktionen i Kina att komma i gång efter deras corona-kris. Men då blir det en fördröjning på 8–10 veckor – det tar helt enkelt så lång tid att frakta komponenter på båt. Att få flygfrakt i detta läge är ungefär lika lätt som att få en taxi direkt efter tolvslaget på nyår.
Europas fordonsindustri måste alltså vänta på vissa komponenter i kanske två månader. Det är, för att prata norrländska, obra.
Samtidigt har, som bekant, coronasmittan flyttat till Europa och USA – där leverantörskedjan totalt havererat. Länderna Italien, Spanien och Frankrike är i praktiken nedstängda. Ta bromstillverkaren Brembo i regionen Lombardiet i norra Italien. Företaget levererar bromsar till många bilfabriker, bland annat Volvos fabriker i

Sverige: Brembos fabrik stängde i veckan. Inga ingående komponenter kommer från Kina och Italien är nedstängt. Även stora jättar som Bosch och Continenta har stängt.
Lägg till att de stora bilbolagen alltmer gått mot att enbart ha en enda leverantör för varje komponent – tidigare valde man ofta att ha två leverantörer för säkerhets skull om någon båt eller lastbil skulle fastna på vägen – och lät detta få kosta.
Nu slår snålandet tillbaka hårt. Alltså måste produktionen stå stilla under ett par veckor. De stora bolagen, som Volvobolagen eller BMW, är visserligen känsliga för produktionsstopp eftersom de är helt beroende av sitt kassaflöde för att kunna betala löpande kostnader. Men de har stora kassor, som nu töms snabbt.
Kommer man då att få i gång den hyperkänsliga leveranskedjan så snabbt som två eller tre veckor – som man hoppas?
Där finns mycket stora frågetecken.
Volvo och Scanias fabriker har just-in-time-produktion – ibland med minutpassning på komponenter.

Det gör systemet känsligt.
Det är nu vi kommer till den riktigt dåliga nyheten: Att de små leverantörerna vars minimala kassor nu töms snabbt kommer att slås ut inom några veckor om inget görs. De har ju inga kunder när de stora bilbolagens fabriker står still. Kanske får vi se de första konkurserna för mindre bolag redan strax efter månadsskiftet när skatter ska betalas in. Och när dessa bolag inte kan leverera till Volvo eller Scania så… ja du förstår.
Vid finanskrisen 2008–2009 agerade globala leverantörsjättar som Bosch som banker och tillät fördröjda betalningar från de små leverantörerna – helt enkelt för att systemet skulle kollapsa annars. Även stora bilbolag agerade så.
Vi ser inte detta hända nu. Det är illabådande.
Och så har vi det sista problemet: Den närmast monumentala osäkerheten framåt.
För vad händer? Svaret sänder iskalla andetag i nacken på världens marknader.
Det verkar inte troligt att produktionen i Italien ska komma i gång i närtid i ett läge med

eskalerande dödsfall av coronaviruset. Och på riktigt: Vad kommer då att hända?
Det ligger nu mycket utmanande veckor framför oss alla.
Efterfrågan går också ner mot noll vilket är ett minst lika stort problem som leverantörskedjorna.
Fordonsindustrin är så viktig i ekonomin att regeringen knappast kan se åt andra hållet.
På ett högre plan framträder en ännu tuffare målkonflikt där - politikerna måste sätta ner foten.
Att stänga ner Europa i kampen mot coronaviruset för att rädda liv på gamla och sjuka står allt mer mot en nedstängning av - ekonomin, som för varje dag får allt mer oöverblickbara konsekvenser.

Jonas Fröberg
jonas.froberg@dn.se

”Dödsstöten för en hel bransch”

LÖRDAG 21 MARS 2020

Den stoppade produktionen vid Volvos anläggningar kommer att slå hårt mot underleverantörerna.

– Det här var dödsstöten för en hel bransch, säger Fredrik - Sidahl, vd för Fordonskomponentgruppen, som kräver att regeringen ökar sina stödåtgärder.

Göteborg.

Fordonskomponentgruppen organiserar över 1 000 underleverantörer och 93 000 anställda inom fordonsindustrin. Vd:n Fredrik Sidahl nåddes av beskedet om Volvos beslut att stoppa produktionen nästa vecka under en semesterdag i skidbacken. Det gjorde honom djupt bekymrad.

– Det här var dödsstöten för en hel bransch, säger Sidahl.

Tidigare i veckan kom Scania med besked om att man stoppar sin

produktion vid de flesta av sina anläggningar i Europa
– Det har haft ett stort symbolvärde att Volvo Cars kämpat på. Nu kommer det här att få enorma konsekvenser, säger Sidahl.
Inte minst i Västsverige finns många underleverantörer till fordonsindustrin. Sidahl pekar på att de stora Volvobolagen och Scania har muskler för att klara den här krisen, men att det snabbt blir svårt för många av de mindre underleverantörerna.
– Mina medlemmar har varit duktiga och lagt sina ägg i tre korgar (AB Volvo, Volvo Cars och Scania), men nu är alla tre äggen ruttna. Det här är en mycket allvarlig situation, säger Sidahl.
Även Axel Josefson (M), kommunstyrelsens ordförande i Göteborg, känner oro efter fordonsjättarnas besked på fredagen.
– Det är många göteborgare som är beroende av fordonsindustrin för sin försörjning och nu måste vi alla se vad vi kan göra för att undvika en upptrappning av situationen, säger Josefson.
I förra veckan kom organisation Business Region Göteborg med

sin konjunkturrapport. I den beräknade man att 100 förlorade jobb inom fordonsindustrin i Göteborg betyder ytterligare 244 förlorade jobb i resten av Sverige.
Mattias Jonsson (S), riksdagsman från Göteborg och ledamot av näringsutskottet, delar Fredrik Sidahls oro, men påpekar samtidigt att olika underleverantörer har olika förutsättningar eftersom det skiljer i storlek på företagen.
– Det finns ju inte oändliga resurser. Vi måste lägga dem rätt, så att det gör nytta och så att vi inte får företag som går omkull och sedan inte kan starta upp igen, säger han.
Trots de dystra beskeden ser han ett visst hopp.
– Jag får signaler om att industrin börjar komma i gång i Kina. Sedan är det förstås väldigt svårt att veta med ett land som Kina hur det ser ut och man får ta dessa besked lite försiktigt, säger Mattias Jonsson.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se

”Alla är medvetna om att det är en bisarr situation”

LÖRDAG 21 MARS 2020

Samtidigt som biltillverkaren Volvo Cars stänger fabriker permitterar AB Volvo 20 000 anställda i Sverige.

Lastbilstillverkaren AB Volvo dras med stora ekonomiska problem i coronakrisens spår. Bolaget meddelade på fredagen att man stänger alla sina fabriker i Sverige från och med nästa vecka.

– Det innebär att samtliga medarbetare i Sverige permitteras från nästa vecka. Det är cirka 20 000 i Volvo-koncernen i Sverige, säger presschef Claes Eliasson till Ekot.

Redan tidigare i veckan meddelade bolaget att man tillfälligt skulle stänga Göteborgsfabriken. Det är oklart hur länge fabrikerna kommer att

hållas stängda. Permitterings-avtalet är inledningsvis skrivet för tio veckor, uppger Mikael Sällström, ordförande i IF Metalls Volvo verkstadsklubb inom AB Volvo. Enligt honom har förhandlingar pågått i princip sedan regeringen öppnade för att stödja korttidspermitteringar.
Mikael Sällström kan knappt dra sig till minnes någon gång då lika drastiska åtgärder vidtagits inom AB Volvo.
– Det närmsta jag varit med om är när vi hade finanskrisen och kraschen 2008–2009. Då hade vi oerhört stora varsel och det har vi i och för sig inte nu. Tack vare regeringens snabbhet att införa detta med korttidsarbete så förhandlar vi permitteringar denna gång.
Är du orolig för ett läge där det här övergår i varsel?
– Inte i närtid. Men det är självklart så att det är oförutsägbart. Läser jag fyra experters uttalanden får jag ju fyra olika versioner, oförutsägbarheten gör ju att man blir orolig för att det ska gå åt skogen.
Hur har det tagits emot av - medlemmarna?

– Alla är medvetna om att det är en väldigt bisarr situation och det har inte varit någon hemlighet att regeringsförslaget kom och att man kunde permittera.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Svenskt Näringsliv och LO: Förläng alla löneavtal

LÖRDAG 21 MARS 2020

Masspermitteringarna i Göteborg bildade fond när både Svenskt Näringsliv och LO på fredagen ställde sig bakom att skjuta upp alla löneförhandlingar till hösten.

– Det är jävligare än jävligt just nu. Hundratusentals kan - permitteras, företagen blöder. Det behövs mer stödåtgärder, säger LO:s ordförande Karl--Petter Thorwaldsson.

De båda centralorganisationerna samlade till pressträff direkt efter att Industrins parter sagt ja till att förlänga det nuvarande löne-avtalet till och med den 31 oktober. LO och Svenskt Näringsliv säger sig förutsätta att alla andra avtalsområden gör detsamma. Det skulle innebära att 3 miljoner människors löne-ökningar skjuts upp i minst ett halvår.

– Vi behöver lugn och ro på arbetsmarknaden. Nu gäller de nuvarande kollektivavtalen, det blir inga kostnadsökningar för industrin och inga konflikter, sade Svenskt Näringslivs vd Jan-Olof Jacke.

Han fortsatte:

– Läget är mycket allvarligt, allt fler bedömare pratar om recession eller rentav depression. I vår undersökning av 8 000 företag säger 40 procent att de har svårt med likviditeten, 34 procent

uppger att de har varslat eller ska göra det.
LO:s ordförande Karl-Petter Thorwaldsson talade om risken för hundratusentals permitteringar och blödande företag. Han var med under finanskrisen 2008–2009:
– Det går inte att jämföra, nu går allt mycket fortare. Och det blir förstås en oerhörd symbolik i att Volvo och Volvo Cars permitterar. Det är urstarka bolag som har många order, men som inte kan producera när länder stänger.
Han prisade den svenska modellen, som gjort att det snabbt gått att hitta enighet om att försöka förhindra en galopperande arbetslöshet:
– Det har tecknats fler än 30 avtal om korttidspermitteringar som omfattar 1,3 miljoner anställda, och det har vi gjort på fem arbetsdagar. Det ger en chans för företagen att övervintra under krisen, och komma i gång snabbt när virusspridningen avtar.
Karl-Petter Thorwaldsson anser att det måste till fler åtgärder, till exempel att göra det enklare för fler att få tillgång till a-kassa.
Jan-Olof Jacke talar om att lyfta bort kostnader för företagen.

– Det är förstås stor dramatik när våra två största företag permitterar, men problemen finns i alla sektorer, företag har på kort tid blivit av med alla sina intäkter. Det behövs riktade åtgärder, vi återkommer med förslag i närtid, säger han.

Industriavtalet, som sätter normen eller märket för resten av den svenska arbetsmarknaden, skulle ha gått ut den 31 mars. Men på torsdagen uppmanade de Opartiska ordförandena (Opo), ett slags medlare, parterna att skjuta förhandlingarna till den 1 oktober. Det gamla avtalet skulle då gälla till och med 31 oktober. På fredagen sade parterna ja och hänvisade till de stora effekterna av covid-19.

– Detta är det mest ansvarsfulla vi kan göra under rådande situation. Virusepidemin har fått sådana oöverblickbara följder för samhället och ekonomin, men vårt avtal ska fortsätta att vara normerande, säger Industriarbetsgivarnas förhandlingschef Per Widolf till DN.

Tjänstemannafacket Unionens ordförande Martin Linder säger så här:

– Det finns inte förutsättningar att teckna ett avtal som skulle kunna accepteras av dem som ska - acceptera det.
Det innebär att alla argument ska upp bordet igen i höst, en tvistefråga blir om det nya avtalet ska gälla retroaktivt:
– Vi kommer att bråka igen i höst, så den frågan får anstå till dess, säger Karl-Petter Thorwaldsson.
– Nu är inte rätt tid att prata löneökningar, menar Jan-Olof Jacke.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se

”Kritiken mot Tegnell har varit i det närmaste ovärdig”

LÖRDAG 21 MARS 2020

På fredagen gick Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson ut och försvarade statsepidemiolog Anders

Tegnell, som ska ha fått motta stora mängder näthat under de senaste veckorna.
– Det är närmast ovärdigt det han har utsatts för, sa Carlson.
Johan Carlson, Folkhälsomyndighetens generaldirektör, sa på fredagen att han aldrig fått så mycket positiv respons under sin tid vid myndigheten som nu under coronapandemin, men att flera av hans medarbetare, inte minst statsepidemiologen Anders Tegnell, har fått otroligt mycket hat.
– Arbetet i vår myndighet är ett lagarbete. Vi har aldrig tidigare under de tolv år jag arbetat här fått så positiv respons från övriga samhället som nu. Men det har också kommit kritik mot enskilda, sa Johan Carlson och fortsatte:
– Anders Tegnell har fått kritik som om det var en liten firma som han och några till driver. Vi bestämmer tillsammans den inriktning vi ska ha. Det är närmast ovärdigt det han har utsatts för, säger han under en presskonferens.
Aftonbladet har tidigare rapporterat om vad man menar är

en kritikstorm som i sociala medier riktats mot Anders Tegnell, bland annat efter att han under en presskonferens synts hosta i sina händer.
– Det är en hat- och mobbningskampanj i sociala medier mot mig just nu som jag tycker är väldigt otrevlig. Man har valt ut ett klipp för att driva en kampanj mot mig personligen. Man hade kunnat välja en massa andra klipp från presskonferensen men man har valt det här, som nu har spridits av troll och folk med olika politiska åsikter. Jag har ingen anledning att acceptera sånt, sa Tegnell då till Aftonbladet.
Folkhälsomyndigheten har sedan tidigare konstaterat att det finns en samhällsspridning – framför allt i Stockholmsområdet – av covid-19, den sjukdom som orsakas av det nya coronaviruset.
Johan Carlson var under fredagens presskonferens öppen med att många fler kommer att insjukna, och att fler kommer att avlida.
– Vårt mål är att förhindra att den här pandemin sprids hastigt. Men vi måste komma ihåg att det finns en väldig massa andra sjuka

människor i landet. Det dör 90 000 personer varje år i Sverige. Om de andra sjuka inte får den vård de behöver utsätts de för risker och vi får fler dödsfall, sa Johan Carlson.
På DN:s fråga om vilka människor som man egentligen räknar till de stora riskgrupperna för sjukdomen hade Johan Carlson inget rakt svar.
– Det är väldigt svårt att säga, vem som helst kan naturligtvis drabbas. Men i det italienska exemplet är det oftast de ”äldre äldre”, det vill säga inte över 70 år utan ännu äldre. Men kombinationen av ålder och exempelvis hjärt- och lungsjukdomar gör att man plötsligt är i en riskgrupp. Vi försöker ringa in en större grupp.
Han upprepade rekommendationen från i torsdags: människor bör tänka över om de verkligen ska resa under påsken. Resmålen som lyfts som exempel är turistområden och skidorter i fjällen.
– Att vara i naturen är inte problematiskt. Däremot finns risker i trånga miljöer, skidliftar, after ski-evenemang, köer i affärer med mera, säger Johan Carlson.

Han poängterade att Folkhälsomyndighetens fokus är människors hälsa i stort och han tycker att det är viktigt att idrottsrörelsen fortsätter att ha aktiviteter för barn och unga. Det finns inga planer i dagsläget på att stänga landets grundskolor.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se
Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se
Anders Bolling
anders.bolling@dn.se

Totalt har 16 personer som smittats av covid-19 avlidit i Sverige, skriver Folkhälsomyndigheten på sin hemsida.
1 623 personer har bekräftats smittade av viruset i landet.

Nytt miljardpaket för att rädda svenska företag i kris

LÖRDAG 21 MARS 2020

Regeringen och samarbetspartierna lägger fram ett nytt krispaket till svenska företag. Samtidigt varnar finansminister Magdalena Andersson (S) för att vidta alltför drastiska åtgärder som kan slå mot ekonomin.

– Vi håller inte på med olika symbolåtgärder, säger hon.

Regeringen och samarbetspartierna Centern och Liberalerna är överens om ett nytt krispaket som ska frigöra 125 miljarder kronor ytterligare till svenska företag. Merparten handlar om ökade krediter men regeringen skjuter också till tre miljarder till statliga Almi för att öka utlåningen till små och medelstora företag.

– Det här är ett krispaket för att stötta svenska företagare och svenska jobb. Här handlar det om att få ut ytterligare likviditet och krediter i ekonomin, säger finansminister Magdalena Andersson.
Tidigare har regeringen och samarbetspartierna frigjort uppemot 300 miljarder kronor i ett annat krispaket samt slopat sjuklöneveckan och infört ett system med korttidspermittering.
– De tidigare åtgärderna riktar sig också till små- och medelstora företag. Att ta bort sjuklöneveckan gäller till exempel alla företag och kommer så klart betyda mycket om det är många som blir sjuka, säger Magdalena Andersson.
Under fredagen meddelade lastbilstillverkaren AB Volvo att cirka 20 000 anställda permitteras från sina jobb.
Magdalena Andersson anser att det visar att regeringens åtgärder har effekt.
– Det här visar hur bra det var att vi kunde komma med korttidspermitteringar. Det gör att Volvo i stället för att varsla nu kan göra den här korttidspermitteringen. Det är en stor trygghet för de anställda att

de kan ha kvar sina jobb, säger Magdalena Andersson.
Hur ser du på riskerna för massarbetslöshet?
– Man ska verkligen inte sticka under stol med att det är ett mycket allvarligt ekonomiskt läge. Det som började i turistindustrin och transportsektorn sprider sig nu till handeln och industrin.
– Därför välkomnar jag en diskussion om vad det är för åtgärder som regeringar vidtar i det här läget för att stoppa smittspridningen. Den svenska regeringen har från en del håll fått kritik för att vi inte vidtar mer drastiska åtgärder än vad Folkhälsomyndigheten föreslår, säger Magdalena Andersson.
Hur ser du på avvägningen mellan att bromsa smittspridningen och att bromsa effekterna på ekonomin?
– Regeringens linje är glasklar och har varit densamma hel tiden. Vi tvekar inte en sekund att vidta åtgärder som är bra för att stoppa smittspridningen, men vi håller inte på med olika symbolåtgärder. Vi lyssnar på experterna och vidtar åtgärder som är nödvändiga för att stoppa smittspridningen.

– Här kommer det att behövas en diskussion på europeisk nivå om det drar ut på tiden. Att vi har en mer gemensam strategi kring de här frågorna.
Hur ser du på risken att Sverige är på väg in i recession?
– Det är en allvarlig situation. Vi är en del av en global ekonomi och det är klart att de väldigt drakoniska åtgärderna som vidtas i vissa europeiska länder påverkar också oss.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Fakta. Fler möjligheter till lån och krediter

Statliga Almi Företagspartner får ett kapitaltillskott på tre miljarder kronor för att öka sin utlåning till små och medelstora företag.
Statliga Svensk Exportkredits låneram utökas från 125 miljarder till 200 miljarder för lån till exportföretagen.
Exportkreditnämndens (EKN) tak för kreditgarantier utökas från 450 miljarder till 500 miljarder kronor.
EKN förutser en ökad efterfrågan på kreditgarantier, likt under finanskrisen 2008. Taket läggs nu på samma nivå som då. TT

Samhällsvik-tiga sektorer får barnomsorg

LÖRDAG 21 MARS 2020

Tolv samhällssektorer kommer att erbjudas hjälp med barnomsorg om grundskolor och förskolor skulle tvingas stänga till följd av det nya coronaviruset.

– Vi förbereder oss för ett värre läge framöver men just nu finns inga planer på att stänga skolor, säger inrikesminister Mikael Damberg (S).

Det var under en presskonferens på fredagskvällen som regeringen presenterade en lista över de tolv samhällssektorer som måste få hjälp med barnomsorg i händelse av att Sverige beslutar att stänga för- och grundskolor.

Mikael Damberg kallade läget i Sverige för ”allvarligt men under kontroll” när det gäller coronasmittan. Att stänga

skolorna är dock inte aktuellt just nu, enligt regeringen.
– Vi är dock beredda på att kunna göra detta, men i det extraordinära läge vi just nu befinner oss i måste vårdnadshavare som jobbar i samhällskritisk verksamhet ha en trygghet så att de får barnomsorg, sa utbildningsminister Anna Ekström (S).
Beskedet om regeringens nya förordning kom efter ett möte i krishanteringsrådet. Bland de myndigheter som motsätter sig en skolstängning finns både Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB.
Dan Eliasson, generaldirektör på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, konstaterar att samhället är så komplicerat att det blir svårt att peka ut vilka yrkesgrupper som kommer att anses samhällsviktiga:
– Det kan vara så många som berörs att jag har svårt att se att det faktiskt kan fungera.
MSB ska nu ta fram mer specifika föreskrifter för vilka yrkesgrupper som ska innefattas.
Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson

påpekade att krog- och restaurangägare måste ta sitt ansvar för att smittan inte sprids.
Under presskonferensen meddelade även utbildningsministern att man tagit beslut som möjliggör att Skolverket kan ställa in nationella prov om det anses nödvändigt.
De tolv utvalda samhällssektorerna är: Energiförsörjning, finansiella tjänster, handel och industri, hälso- och sjukvård samt omsorg, information och kommunikation, kommunalteknisk försörjning, livsmedel, militärt försvar, offentlig förvaltning, skydd och säkerhet, socialförsäkringar och transporter.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se
Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Ett tiotal troliga fall kopplas till Åre

LÖRDAG 21 MARS 2020

Allt tyder på att det pågår en spridning av coronaviruset i Åre. Sedan region Jämtland Härjedalen på fredagen bekräftat det första fallet på skidorten har ett tiotal personer hört av sig till smittskyddsläkaren Annika Ersson.

– De symtom som de beskriver överensstämmer med sjukdomsbilden vid corona, säger hon.

– Alla som har kontaktat mig under fredagen har rört sig på samma platser vid samma tid som den person som är bekräftat smittad. Min bedömning är att det inte kan vara någonting annat än coronaviruset, säger Annika Ersson.

– De tio som hört av sig berättade att nästan samtliga i deras resesällskap också har insjuknat,

vilket ytterligare stärker misstanken om att det är just corona. Det handlar alltså om betydligt fler än de som har kontaktat mig, säger Annika Ersson.
Den person som har bekräftats smittad befann sig i Åre förra helgen. Personen besökte en after ski-tillställning där det fanns mycket folk. Annika Ersson uppmanar alla som varit på after ski att vara uppmärksamma på symtom.
– Får du symtom så isolera dig som att det är corona och undvik kontakter tills du varit symptomfri i två dygn. Symtomen kan vara så lindriga som snuva eller halsont, säger Annika Ersson.
Åres värmestugor, där många samlas för att äta lunch, är också en kritisk miljö för smittspridning.
Annika Ersson vädjar till boende och besökare vid turist-anläggningarna i Åre att tänka på smittrisken i umgänge med andra. Och hon hoppas att de som planerar att resa till Åre i påsk tänker efter flera gånger och helst väljer att stanna hemma. Med en

bekräftad smittspridning har läget förändrats .
Vården i Åre och Jämtland är dimensionerad för de bofasta. Sjukhuset i Östersund ligger en och en halv timmes bilresa bort. Den som åker tåg riskerar att smitta medresenärer.
På måndag ska Folkhälsomyndigheten träffa regioner och länsstyrelser i berörda Norrlandslän, Dalarna och Värmland för att diskutera om fjällanläggningar ska tvingas hålla stängt.
– Det är inte acceptabelt att driva verksamhet som utsätter medborgarna för risk. Eventuellt ska man förbjuda sådan verksamhet, sade myndighetens generaldirektör Johan Carlson vid en presskonferens på fredagen.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

"Barn riskerar att fara illa om skolor stängs"

LÖRDAG 21 MARS 2020

I nuläget finns det inga planer på att stänga förskolor och grundskolor. Men regeringen kan fatta ett sådant beslut från och med i dag, lördag.

– Stängs förskolor så riskerar en del barn att fara särskilt illa, säger stadsdelsdirektören Jesper Ackinger.

På fredagen pågick det en febril aktivitet på landets för- och grundskolor för att förbereda sig för en eventuell stängning.

Hur förbereder ni för de små barnen?

– Det finns en stadsövergripande planering för hur det ska gå till. Om det kommer ett regeringsbeslut så kommer det antagligen att ske med kort varsel och då är det bara för oss att verkställa, säger Jesper Ackinger som är stadsdelsdirektör för Norrmalm i Stockholm.

Just nu förs det diskussioner om och i så fall vilka förskolor och

skolor som ska hållas öppna, i vissa fall dygnet runt, för de barn som har föräldrar som av olika anledningar inte kan vara hemma med sina barn.
Till exempel för att de tillhör en personalgrupp som anses vara samhällsbärande.
Om de förskolor som håller öppet på kvällar, nätter och helger ska hållas öppna så måste det planeras centralt.
Ett problem om skolor och förskolor stänger är att en del barn riskerar att bli ännu mer utsatta för till exempelvis våld i hemmet och i nära relationer.
– Det är en oroväckande aspekt av det här, säger Jesper Ackinge. Därför är det viktigt att vara medveten om att sådana situationer kan uppstå, och att de kan bli ännu svårare att upptäcka. Särskilt som barnen inte är i skolan där det finns lärare och personal som träffar dem och kan prata med dem.
– Så det är särskilt viktigt att alla blir medvetna om att sådana situationer kan uppstå, inte minst som barn och vuxna kan tvingas umgås mellan hemmets fyra väggar under en period som ingen riktigt vet hur lång den kan bli.

Ovissheten kan också leda till att barnens vårdnadshavare utsätts för extra mycket press kanske för att de har ett arbete som de riskerar att bli uppsagda från.

– Det gör att det kan bli ytterligare stress för hela familjen.

Hur förbereder sig kommunerna för att fånga upp dessa barn?

– Vi måste helt enkelt fortsätta att arbeta på samma sätt som vi gör i vanliga fall, och göra samma typ av insatser, om vi misstänker att ett barn far illa. Skillnaden nu är att det kanske måste till ännu snabbare insatser på grund av att situationen är så pressad.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se

Före detta statsepidemiologen: Bara vaccin kan stoppa smittan

LÖRDAG 21 MARS 2020

Hon var med och tog fram poliovaccinet, hon har varit Sveriges statsepidemiolog och WHO:s smittskyddskommissionär.

Nu är Margareta Böttiger, 92, isolerad i sitt hem på kyrkogården.

– Vaccin är det enda som kan stoppa coronasmittan, säger hon.

Hon kliver ut genom en tung träport med sjaletten tätt runt huvudet. Huset, där hon sedan ett halvsekel bor i en liten vindsvåning, är en gammal skolbyggnad som ligger inne på Klara kyrkogård i centrala Stockholm.

– Jag bor på kyrkogården, men jag är inte död än, ler Margareta Böttiger, 92.

Alla över 70 uppmanas av Folkhälsomyndigheten att isolera sig, men hon uppskattar risken för att DN ska smitta henne med det nya coronaviruset till noll där vi sitter runt ett gråmålat trädgårdsbord drygt en meter ifrån varandra, särskilt i den här blåsten.
Riskbedömningen är kvalificerad. Margareta Böttiger är en av världens mest meriterade epidemiologiska experter. Cv:t inleds med läkarexamen 1954 och ringlar sig därefter fram mellan tätt återkommande stordåd över tid och rum. Hon var en av de tongivande forskarna i världen om polio och var med och utvecklade det poliovaccin som kommit att nära nog utrota den dödliga sjukdomen globalt. Margareta kartlade den svenska befolkningens polioskydd, lade grunden till det svenska vaccinationsprogrammet för barn, blev professor, chef för Epidemiologiska avdelningen vid Statens bakteriologiska laboratorium och 1976–1993 var hon statsepidemiolog.
Hon har prisats för sina insatser under aids-epidemin, då hon var med och startade riksförbundet

Noaks ark som arbetar förebyggande mot hiv, och mottagningen för homosexuella män, Venhälsan.
Sedan pensionen är hon professor emerita, hon har fortsatt att forska och bland annat varit Världshälsoorganisationen WHO:s kommissionär med ansvar för övervakningen av europeiskt smittskydd.
– Det arbetet fick jag tyvärr sluta med 2009 då min man var dödssjuk, säger Margareta Böttiger.
Hon var ju bara 81 år då, med mycket kvar att ge.

Det starkaste hon upplevt under sina sex yrkesverksamma decennier är fortfarande det hon var med om under sitt första jobb, ett sommarvikariat vid Östersunds barnklinik 1953, då hon inte ens var färdig läkare. Det var Sveriges sista stora utbrott av polio.
– Det var fruktansvärt. Unga, friska, starka män som kom in och bara föll ihop, totalförlamade. Deras andningsorgan slutade fungera. De gick inte att rädda, de dog framför mig.
Hon orkar inte gå in i scenerna för detaljerat, det är för jobbigt.

Polioepidemierna var återkommande och drabbade Sverige hårdare än andra länder, med tusentals totalförlamningar och dödsfall. Många vårdades i respiratorer under decennier. Det smittsamma viruset sprids med luft och avföring och i utvecklingsländerna hade det som i dag blivit ett ord på mångas läppar – flockimmunitet – utvecklats. Det innebär att en tillräckligt stor andel av befolkningen har haft smittan och blivit immuna, för att verka som ett skydd mot stora utbrott. I utvecklingsländerna hade majoriteten av alla barn under tre år smittats med polio, och ytterst få fick några symtom.

I det mer glesbefolkade Sverige drabbades inte lika många småbarn, med konsekvensen att relativt fler i högre åldrar smittades – med katastrofala följder, innan Margareta Böttiger och hennes kollegor kom med skyddet.

– Det är fantastiskt att vi fick fram vaccinet, annars hade det här fortsatt.

Det är samma metod hon ser som svar för att hindra covid-19-pandemin.

– Vaccin är den enda lösningen på sikt. Sedan kan man hoppas på mediciner också. Det är klart att jag inte är fullt insatt – men det är så jag ser det.
Att befolkningen ska uppnå flockimmunitet genom att smittas i lagom stora omgångar, tror hon inte på som lösning.
– Även om man uppnår flock-immunitet är det en väldigt kort-varig situation, eftersom det tillkommer nyfödda i hela världen som inte har immunitet.
Immunitet ska man uppnå genom vaccination, inte genom att folk blir infekterade. Och det tycks ju som att det är på gång, säger hon.
Som DN tidigare berättat bedömer svenska forskare, som jobbar med att ta fram ett vaccin, att det inte kommer att finnas i tid för att stoppa det pågående utbrottet. Men Margareta Böttiger är optimistisk.
– Det brukar ta lång tid att utveckla vaccin men i ett sådant här paniktillstånd kanske man skyndar på processen. Det är min förhoppning.
Hon har ingen negativ kritik mot Folkhälsomyndigheten och nuvarande statsepidemiolog

Anders Tegnell, tvärtom. Den enda lösningen – vaccinet – kan ju dröja och nu handlar det om att försöka portionera ut antalet smittade över tid, så att vården hinner med dem som drabbas allra hårdast.
Det viktigaste i det inledande smittskyddsarbetet handlar om information som når ut, anser Margareta Böttiger, och det är något som förbättrats enormt. Hon minns 1980-talet, när ingen tycktes anse att den nya smittan, som först upptäcktes bland homosexuella män i USA, angick alla.
– När aids kom försökte jag få tv och andra medier att sprida information, men det var omöjligt. Det tog lång tid innan någon ville ta upp det. Utbildningsradion hade framförhållning på tre år, där gick det inte att få in nyheter. Vi fick gå runt och sätta upp skyltar på stan och gjorde egna filmer för skolorna att visa.
Det andra att prioritera är att få fram sjukvårdsplatser, och se till att alla, på alla nivåer i samhället, inser allvaret.
– Jag tycker att de sköter det bra, på bästa sätt efter

omständigheterna. Vi är landet lagom, säger hon, med tanke på de relativt avvaktande åtgärderna, som vissa anser är senfärdiga. Den sitsen känner hon igen.
– Kritik kommer alltid. Det är alltid lätt i efterhand att säga vad som var rätt och fel, men om man står där mitt i skeendet kan man inte göra annat än sitt bästa.
Hon var forskare och chef under förra seklet – klandret mot henne innehöll flera dimensioner, konstaterar hon kort.
– Visst har jag blivit mobbad. Men jag vill inte gå in på det. Jag var kvinna och det var en annan tid. Men jag har fått mycket eloger också.
In genom kyrkogårdens grind kommer Meiying Sun, som är gift med Margaretas barnbarn och som jobbar bara några hundra meter bort, med en papperskasse med purjolök, bröd och andra varor. De kramar om varandra när fotografen vill ta en bild, en invand kärleksreflex, innan de båda hejdar sig – kramen tar bort hela syftet med matleveransen utanför dörren.
Anledningen till att Margareta Böttiger själv inte går och handlar

är ju hennes isolering. För egen del är hon inte rädd för smittan.
– Alla mina vänner är borta. Jag är ensam och beredd på att dö. Men jag är rädd för att ställa till besvär – att ta upp plats och behöva intensivvård. Jag vill inte bidra till kaoset i sjukvården.
Isoleringen tar hon med ro. Sin dagliga promenad – röra på sig ute är trots allt viktigt, anser hon – har hon ändrat rutten på, till glesare stråk längs vattnet. Annars håller hon sig hemma.
– Jag oroas över och tänker på äldre som inte har barn och barnbarn som jag, som ordnar allt så bra för mig. Jag har det fint.
Men energin i blicken hintar om en outnyttjad potential. Hade hon kastat sig in i hetluften nu, om hon fick möjlighet?
– Om jag blir tillfrågad bidrar jag gärna med vad jag kan, säger hon, men tillägger:
– Jag är ödmjuk, jag är inte insatt i hela bakgrunden. Det är en hypotetisk fråga. Nya kvastar sopar bäst – gamla professorer ska inte lägga sig i, brukar man säga inom akademin, och så är det kanske.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se

Sjukhus varnar för stölder av handsprit och munskydd

LÖRDAG 21 MARS 2020

I en skrivelse till anställda på Akademiska barnsjukhuset i Uppsala varnas för stölder av handsprit och skyddsutrustning. Sjukhuset är ett av flera som under coronapandemin vidtar åtgärder för att förhindra stölder.

– Det är förfärligt i dessa tider, för nu behöver vi kraftsamla ihop och sjukvården behöver ha all den här materielen, säger Fredrik Tedenlind, säkerhetschef på Akademiska sjukhuset.

Akademiska sjukhuset i Uppsala sätter upp tält utanför akutmottagningen för att kunna upptäcka och slussa vidare patienter som misstänks ha

smittats med det nya coronaviruset.
Risken för spridning av viruset i regionen bedöms som mycket hög, 67 fall hade bekräftats på torsdagen och sjukhuset räknar med att läget snart kan bli pressat.
I ett brev som i tisdags gick ut till medarbetarna på Akademiska barnsjukhuset skriver överläkaren och verksamhetschefen Klas Ekström:
”Tråkigt nog finns det ett stort svinn av handsprit och skydds-utrustning på sjukhuset, vilket kan skapa en bristsituation som utsätter medarbetare för risker att smittas på jobbet. Det är uppenbart att en del av svinnet beror på stölder och vi ber er att vara uppmärksamma. Om ni ser misstänka aktiviteter så måste ni rapportera dessa till närmaste chef. Stölder kommer att polisanmälas.”
Klas Ekström är inte i tjänst när DN söker honom men biträdande chef Erik Normann säger att problemet upptäckts på flera delar av sjukhuset.
– Vi har hört talas om samma problem på kvinnokliniken. Min egen tanke är att det förekommer

lite varstans på Akademiska, säger han.
– Det har varit ett helt parti handsprit som försvunnit, jag kan inte alla detaljer men förstår att det försvunnit från lagrings-utrymmen.
Akademiska sjukhusets säkerhetsavdelning uppmanar nu avdelningarna till ökad vaksamhet kring skyddsutrustning och annan materiel.
Fredrik Tedenlind, säkerhetschef på sjukhuset, säger att det är främst handsprit som försvunnit men att man ännu inte gjort någon polisanmälan.
– Vi vet inte om det är stölder utifrån eller internt, vi har inte tagit någon med fingrarna i syltburken.
Vad tänker du om att det kan vara internt?
– Det kan vi inte utesluta, tyvärr. Det är klart att man inte vill misstänka det men den möjligheten ser vi också. Det är förfärligt i dessa tider, för nu behöver vi kraftsamla ihop och sjukvården behöver ha all den här materielen.
Flera sjukhus har redan vidtagit säkerhetsåtgärder med stärkta rutiner och låst in

skyddsutrustning i särskilda förråd. Fredrik Tedenlind säger att brandsäkerhetsföreskrifter gör att just handsprit inte kan samlas på ett och samma ställe.
– Men vi ser över att flytta det, så att vi har bättre kontroll på spriten i vår verksamhet så att den inte bara står i öppna förråd som den gjort tidigare, säger han.
Sjukhusets vakter har instruerats att ha ökad koll och personal uppmanas att bryta förpackningar och plocka upp varor eftersom hela lådor med materiel är mer stöldbegärligt.
Akademiska sjukhuset är bara ett av flera sjukhus där materiel försvunnit under den pågående viruspandemin.
Bland annat har Södertälje sjukhus polisanmält stölder av materiel. Sjukvården i både Växjö och Ljungby har börjat låsa in handsprit och munskydd och Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg har polisanmält ett fall där andningsmasker har försvunnit.
Mikael Delin
mikael.delin@dn.se

Hemmakära tonåringar vill plötsligt gå ut och promenera

LÖRDAG 21 MARS 2020

Helsingfors. När staten inför distansundervisning möts skola och hem på helt nya sätt. Ett förbryllande fenomen är tonåringar som plötsligt tar promenader.

Föräldrar i min omgivning är förundrade. Vilken utomjordisk kraft har tagit makten över deras barn, när de plötsligt meddelar att de vill gå ut på promenader? Dessa tonåringar som aldrig lämnar sina rum? Anmäler sig plötsligt frivilliga att gå ut med hunden?

Det finns en förklaring. Det visar sig att distansundervisningen i de stängda skolorna även inkluderar gymnastik, så nu fylls Helsingfors av skolelever på solitära vandringar i 45 till 60 minuter. ”Det här skulle inte ens Kekkonen ha klarat av”, konstaterade min

sambo när sonen klädde på sig och gick ut tidigt på morgonen. Om det finns ett land som kan mobilisera distansundervisning på 48 timmar för hela landets grundskolelever borde det vara Finland. Beskedet kom från statsminister Sanna Marins regering under en försenad presskonferens på måndagen. På onsdagen stängde skolorna, och plötsligt skulle allt styras om i en månad framåt. Bara förskolorna hålls öppna.

Finland är teknikvänligt, vi har en lärarkår med hög utbildning, och vi är kända för vår lite sömnigt korrekta men socialt likvärdiga skolatmosfär. När jag följde nyheterna och lyssnade på en tjänsteman från Undervisningsministeriet märkte jag hur ett lugn sänkte sig över mig. Det här kan vi.

På onsdagen tog min son på sig hörlurarna, kopplade upp sig till klassen, och började göra uppgifterna som kommit från lärare via skolans interna mejl. Två timmar senare var han klar. ”Det här med distansundervisning är ju ganska nice.”

Det är fullt möjligt att det här kommer att pågå – antingen i ett

sträck, eller i perioder – fram till 2021. Finlands undantagstillstånd gäller för närvarande till den 13 april, men allt är öppet just nu. Undervisningsminister Li Andersson sade själv på måndagen att det är ”med tungt hjärta” som Finland stänger skolorna. Vi vet alla att det finns barn som är beroende av att tryggheten på skolan, av ett mål mat om dagen, av det sociala lugn som följer med rutiner.

I USA har redan hjälporganisationer mobiliserat sig för att kartlägga var hjälpen behövs som mest. I de nordiska länderna kanske de sociala myndigheterna får lägga en ny uppgift till sin lista.

I den här exceptionella situationen möter skolvärlden hemmet på en helt ny nivå. Att lärarna i Finland lyckas få tonåringar – som gärna sitter i självvald karantän – att ta långa promenader, det ger åtminstone oss föräldrar ytterligare respekt för yrkeskåren.

Philip Teirphilip.teir@gmail.com

Dan Lucas: Obegripligt dumt av Swedbank

LÖRDAG 21 MARS 2020

Så sent som i höstas försökte Swedbank dölja information om penningtvättskandalen för Finansinspektionen.

Det var obegripligt dumt och har skadat förtroendet för Swedbanks nya ledning och styrelse.

Swedbanks aktie föll med 4,4 procent under fredagen.

Det är en tydlig prislapp på vad ett minskat förtroende för en ledning kan kosta.

För Finansinspektionens (FI) stenhårda kritik mot Swedbank gäller inte enbart att banken haft bristande kontroll och styrning av arbetet mot penningtvätt. Det var redan allmänt känt och det mesta

av ansvaret för det ligger hos den förra ledningen.
Det riktigt allvarliga är att banken har försökt mörka omfattningen av problemen med penningtvätt i de baltiska dotterbolagen för FI. Och inte bara det – efter avslöjandet i februari i fjol fortsatte banken att ge ”missvisande och ofullständig information” till FI, för att använda generaldirektör Erik Thedéens hårda ord.
Under utredningens gång får FI vid flera tillfällen belägg för att relevant information inte lämnas ut till den. Det är endast genom intervjuer och besök på plats som FI har fått veta vilka dokument som finns – och därmed kunnat begära ut dem. Banken har då bland annat försvarat sig med synpunkter på vilken form en begäran om utlämnande ska ha. Det luktar förhalningstaktik – i synnerhet som lagen inte har slagit fast vilken form en begäran ska ha. Och när det stormar kring ett företag som Swedbank gäller en enda sak: tillsynsmyndigheten – i det här fallet FI – måste få alla dokument den begär, oavsett vilken form denna begäran har.

Visst, även ett storföretags ledning kan drabbas av panik och tunnelseende när en skandal lamslår övrig verksamhet. Men de kan ändå inte undkomma ansvar. Jens Henriksson tillrädde som vd den 1 oktober i fjol. Hans uppgift var och är att återställa förtroendet för banken hos kunder, allmänhet och FI. Att då fortsätta med försöken att dölja information eller förhala utlämnande av dokument är mer än obegripligt – det skadar ju förtroendet för banken än mer. Och det är det som går att utläsa av fallet för aktien när börsen öppnade på fredagen.

Även om det är bankens jurister som svarat för korrespondensen mellan banken och inspektionen hamnar ansvaret alltid på den operativa ledningen, i det här fallet Jens Henriksson, när inspektionen slår fast att det som skett skadar FI:s förtroende för banken.

Det är värt att citera Per Håkansson, senior rådgivare på FI:

– Vi anser att Swedbanks syn, som den kommer till uttryck i det här ärendet på förhållandet mellan

Swedbank och Finans-inspektionen, är djupt oroande. Det uttalandet syftar till bankens yttrande över utredningen – ett yttrande som lämnades så sent som den 19 december i fjol.
Jens Henriksson tog på torsdagskvällen åt sig av kritiken och medgav att banken inte hanterat informationen till inspektionen på ett bra sätt. Det var rätt av honom att omedelbart göra det – på så vis kan förtroendeskadan begränsas. Men en skada är det och Swedbank får nu finna sig i att FI kommer att ha extra omfattande tillsyn av banken.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se

Möte om den svenska skidturismen utlovas

LÖRDAG 21 MARS 2020

Svenska skidanläggningar står inte inför något omedelbart stopp, trots den ökande utbredningen av covid-19. Men Folkhälsomyndigheten kommer inom kort att ha ett möte med länsstyrelser och regioner om skidturismen.

Påsken, en viktig helg för fjällturismen, närmar sig med stormsteg, samtidigt som allt fler svenskar smittas av det nya coronaviruset.

I Åre säger närvårdschefen Sofia Leje ifrån:

– Min personliga mening som medicinskt ledningsansvarig i Åre närvårdsområde är definitivt att vi behöver stoppa turistflödet till fjällvärlden. Jag har en väldigt stark oro. Det är viktigt att vi lär oss av erfarenheter från övriga Europa, säger Sofia Leje till SVT

Nyheter Jämtland, och pekar på att många smittats i samband med skidåkning i Österrike, Italien och Frankrike.
Företagen bakom skidanläggningarna håller sig strikt till vad Folkhälsomyndigheten säger. Och därifrån har det ännu inte kommit några specifika rekommendationer för hur anläggningarna ska agera.
Christer Janson, Folkhälsomyndighetens presschef, säger dock att ett möte om frågan är på gång.
– Inom kort, troligen på måndag, håller vi ett möte med regioner och länsstyrelser om skidturismen. Jag antar att företagen då också är representerade, säger Christer Janson.
Anders Kjällström, vd för Branäsgruppen som driver ett antal skidanläggningar i Sveriges sydligare delar, säger till DN att man håller sig till vad myndigheterna säger:
– Vi grundar våra åtgärder på regler som regeringen och myndigheterna utfärdar. Vi är rätt

trygga med den kunskap de besitter.
Två av gruppens anläggningar – Branäs i norra Värmland och Kungsberget i Sandviken i Gästrikland – är alltjämt öppna.
– Där har vi sedan två veckor tillbaka tagit bort sådant som plockgodis och bufféer. Våra maskotar Björnbusarna, som går omkring och kramar barn, har fått ledigt. Och after ski hålls enbart utomhus, säger Anders Kjällström.
Han säger sig lyssna till ”människors oro”, med följd att exempelvis köfållorna vid gondolliften är borta.
– I stället har vi ”utkastare” som ser till att man endast åker familjevis i gondolen. Vi informerar också om att alla backar kan nås med släpliftarna, allt för att människor ska kunna hålla avståndet mellan varandra.
Lägenhets- och stugbokningar har gjorts inför påsken. Men det märks, säger Kjällström, att tillströmningen är på en lägre nivå än tidigare år vid denna tid.
– Och några norrmän kommer inte till Branäs – de får ju inte lämna sitt land. Jag tycker synd

om alla från Norge som har egna stugor i området men inte tillåts åka dit under påsken, en så viktig helg för dem, säger Anders Kjällström.
Längst upp i norr, i Björkliden och Riksgränsen, är liftar och backar öppna som vanligt.
– Vi förhåller oss till de regler som finns. Vi är precis som alla företag oroliga för vad som kan hända. Nu ser vi över om vi ska komprimera vissa verksamheter, men har inga planer på att stänga ner, säger Rita Wallberg, driftschef hos Lapland Resorts som driver anläggningarna i både Björkliden och Riksgränsen, till tidningen Norrbottens-Kuriren.
Beläggningen har minskat med ungefär 50 procent, enligt Wallberg. Främst är det gruppbokningarna som har minskat.
Skistar driver Nordens fem största skidanläggningar – Sälen, Åre och Vemdalen i Sverige, Hemsedal och Trysil i Norge.
Likt övriga i branschen hänvisar företaget till vad myndigheterna har att säga:
”Vi förlitar oss helt och hållet på våra myndigheter och deras experter, då vi inte alls besitter

samma kunskap som dem. Vi håller också en nära dialog med den regionala ledningen och kommunerna som vi verkar i och håller oss hela tiden uppdaterade om läget...”, skriver Skistars pr-chef till DN.

Kalle Holmberg
kalle.holmberg@dn.se

Northvolt får statligt stöd för återvinning

LÖRDAG 21 MARS 2020

Northvolt får klimatmärkta pengar för att återvinna elbilsbatterier. Naturvårdsverket ger den svenska batteritillverkaren 159 miljoner kronor i stöd för återvinning av bland annat kobolt, nickel och litium från elbilsbatterier.

Pengarna kommer från Klimatklivet, ett statligt investeringsstöd som går till regionala och lokala åtgärder som bidrar till att minska utsläppen av växthusgaser. Northvolt meddelar att bolaget i ett första steg startar en pilotanläggning i Västerås redan i år. Därefter ska en fullskalig återvinningsanläggning uppföras i Skellefteå, och vara i drift under 2022.
Anläggningen ska återvinna cirka 25 000 ton battericeller per år, vilket kan jämföras med att kapaciteten i hela Europa i dag är 33 000 ton per år. Målet är att företagets batteriproduktion, som också planeras i Skellefteå, ska få 50 procent av sina råvaror från återvinningen år 2030. Tekniken för återvinning har utvecklats i samarbete med Chalmers tekniska högskola i Göteborg.
”När bilparken nu elektrifieras ökar behoven av batterier och kritiska mineraler. Därför är det oerhört viktigt att vi får i gång storskalig återvinning av uttjänta batterier. Jag är glad att vi nu kan stödja Northvolt-anläggningen som ska visa vägen till en ansvarsfull batteritillverkning”,

skriver miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP) i ett mejl. Den färdiga anläggningen beräknas ge totalt 2 700 jobb i Skellefteå.

TT

Bonusen för laddhybrider riskerar att slopas

LÖRDAG 21 MARS 2020

Bonusfesten för laddbara bilar kan vara på väg att ta slut. Orsaken är att köparna väljer för få bensintörstiga bilar. I höst ska bonus-malus-systemet ses över.

– Jag tror att laddhybriderna kommer att strykas. Bara elbilar kommer att vara bonusberättigade, säger tjänstebilsexperten Ronny Svensson.

Bonus-malus-skattesystemet introducerades sommaren 2018. Då stod andelen bonusberättigade bilar för mindre än tio procent av personbilsmarknaden. Sedan dess har försäljningen mer än tredubblats. Under de två första månaderna år 2020 står laddbara bilar för 27 procent av försäljningen. Nästa år räknar branschen med att 40 procent av bilförsäljningen är laddbar. Positivt för miljön, men utvecklingen ger finansdepartementet huvudvärk. När man sjösatte systemet var tanken att det skulle vara självfinansierat. Skatteintaget i form av bilskatter skulle vara på samma nivå som tidigare. Bonusutbetalningarna – 60 000 kronor för varje elbil och något mindre för laddhybriderna – skulle i sin helhet kompenseras av den så kallade malusskatten, en extra hög skatt på i princip alla bensin- och dieseldrivna bilar

under de tre första åren efter nyregistrering.
Ekvationen gav då inte finansdepartementet några problem. Systemet var från början överfinansierat. Under budgetåret 2018/2019 (juli 2018-juni 2019) kostade bonusutbetalningarna för alla elbilar och laddhybrider – samt en rännil gasbilar – statskassan 1,3 miljarder kronor. Men intäkterna från malusskatten översteg bonusutbetalningen. Totalt tog staten in 14,8 miljarder kronor i fordonsskatt under budgetåret 2018/2019.

Men den höga försäljningen av laddbara bilar urholkar skatteintäkterna. Hur stort hål i statskassan det kan bli verkar ingen exakt veta i dag.
– Statistik avseende nyregistreringar för 2020 visar så här långt på en kraftig ökning gällande andelen laddbara bilar. Håller denna trend i sig kommer detta påtagligt påverka balansen mellan bonus och malus då det innebär såväl höjda kostnader för klimatbonus som sänkta intäkter av malus. Vi har emellertid inte gjort några beräkningar på hur det kan komma att slå, säger

Jonny Geidne, utredningsansvarig på Transportstyrelsen.
På finansdepartementet är man förmodligen mycket väl medveten om vartåt det barkar. Men man framhåller också att övergången till den strängare WLTP-körcykeln betydde mer för koldioxidutsläppen än beräknat. Det innebär konkret att en diesel- eller bensinbil kunde bli 20 procent dyrare att skatta på år efter årsskiftet eftersom bränsleförbrukningen med det nya systemet ökade på papperet

Men vad det betyder för det samlade skatteuttaget kan inte Regeringskansliet svara på.
– Vi håller på med en översyn och den är inte klar än, säger Johan Ekström på Regeringskansliet.
Men att 40 procent laddbara bilar år 2021 skulle kunna kompenseras av malusskatter på den nivå vi har i dag är en omöjlighet.
Det är inte bara finansieringen av bonus-malus-systemet som ska upp på bordet. De begagnade bonusbilarna har hittills visats sig vara mer eftertraktade i Norge än i Sverige, vilket har medfört att de

till stor del har exporterats när kommer ut på begagnatmarknaden. Det innebär att omställningen till ett elektrifierat bilsamhälle tar längre tid för Sverige, och att kostnaderna ökar.

Hur regeringen löser den problematiken återstår att se. Ett temporärt exportförbud under ett visst antal år skulle kunna vara en lösning, men strider mot den grundläggande principen om fri handel.

En annan tänkbar lösning kan vara en uppdelning på bonusen så att den betalas ut under flera år, i likhet med malusskatten.

Regeringen skulle också kunna göra det mer attraktivt att äga en äldre elbil. I dag riktar sig alla styrmedel till nybilsköparna. Staten medger generösa förmånsskatterabatter till tjänstebilsförare och miljöbonus till nybilsköparna. Den som ska köpa en begagnad elbil lämnas däremot i fred – inga styrmedel, inga klappar på axeln. I grannlandet Norge upplåts både bussfiler och parkeringsytor i städerna för alla elbilar, nya såväl som begagnade.

Ronny Svensson gissar också att malussystemet kan fördelas på fler år än de tre år som gäller i dag.
– Vi har ett problem för företag som ska köpa transportbilar i dag. De kan kosta mer än 15 000 kronor per år i malusskatt.
Det skulle innebära en dramatisk kostnad för många företag. Men det finns en väg framåt.
– En lösning som jag tror finansdepartementets utredare tittar på är att fördela malusskatten på fem år utan att ändra den totala malusskatten. Då skulle skattekostnaden per år bli lägre för nybilsköparen. Dessutom skulle man göra det mindre attraktivt att importera tre år gamla malusbilar från utlandet, säger Ronny Svensson.
Mikael Stjerna

Bonusar orsakar miljarder i underskott

Bonuskostnaden för laddbara bilar var under budgetåret 2018/2019 1,3 miljarder kronor. Andelen laddbara bilar var då knappt tio procent. Om prognosen 40 procent laddbara bilar slår in

kommer kostnaden år 2021 att landa på 5,2 miljarder kronor. Exakt hur kostnaden utvecklar sig beror på hur försäljningen fördelar sig mellan elbilar och laddhybrider.
Elbilen kostar staten mest, den får en bonus på 60 000 kronor. Laddhybriden får en mindre bonusutbetalning.
Bonusutbetalningarna ska jämföras med malusskatteintäkterna som ett års bilförsäljning genererar under tre år.
En grov uppskattning som vi har gjort pekar på att den sammanlagda skatteintäkten på malusskatterna, räknat med dagens försäljningsvolymer, uppgår till knappt 3 miljarder kronor. 2021 beräknas försäljningen av malusskattade bilar minska med ytterligare 15 procent, vilket i sin tur skulle dra ned skatteintäkterna till runt 2,5 miljarder kronor.
Det uppstår med andra ord ett hål i statens plånbok 2021 på 2,7 miljarder kronor om inte systemet ändras.

Fakta. Detta är bonus-malus-systemet

Den 1 juli 2018 infördes bonus/malus-systemet. Bilar som släpper ut låga halter koldioxid premieras med låg skatt. Alla har dock ett grundbelopp på 360 kronor. En statlig bonus ges till bilar med extra låga koldioxidnivåer – under 60 gram per kilometer (70 gram per kilometer från och med 1 januari 2020). Maximal bonus på 60 000 kronor får elbilar, laddhybrider får en bonus beräknad på hur mycket koldioxid som släpps ut medan köpare av gasbilar får 10 000 kronor. Sedan den 1 januari 2020 gäller den tuffare WLTP-körcykeln.

Ny intensivvård kan byggas upp utanför sjukhusen

LÖRDAG 21 MARS 2020

Kulmen på coronaepidemin väntas nå Stockholm om några veckor. Nu stänger Folktandvården för allt utom akutvård och regionen planerar

att bygga en ny intensivvårdsavdelning.
– Nu pågår ett arbete med att sätta upp en avdelning för extern covid-19-intensivvård, utanför våra sjukhus, säger Björn Eriksson, hälso- och sjukvårdsdirektör.
Det har gått 22 dagar sedan Stockholm fick sitt första fall av covid-19 och antalet konstaterat smittade har snabbt klättrat till drygt 500. Sex personer har hittills dött av coronaviruset.
– Om utvecklingen fortsätter står vi inför en unik medicinsk utmaning som vi inte sett i Sverige i modern tid, konstaterade Björn Eriksson, hälso- och sjukvårds-direktör och chef för regional särskild sjukvårdsledning, under gårdagens pressträff.
Han beskriver covid-19 som en storm.
– Vi vet att den är på väg och ökar i kraft. Vi hoppas på det bästa men förbereder oss på det värsta, säger han.
Enligt regionledningen väntas kulmen på coronaepidemin ännu inte vara här.
– Jag tror att det kan ta några veckor till och med. Vi ser nu successivt en ökning av antalet

sjuka, men när det drabbar våra kommunala boenden, när det drabbar våra sjukaste, kommer belastningen att bli större. Så tittar man på tillväxten tror jag att kulmen får vi nog vänta med, säger Björn Eriksson.
Det pågår nu ett febrilt arbete för att utöka antalet vårdplatser, och då framför allt intensivvårdsplatser.
– Nu pågår ett arbete med att sätta upp en avdelning för extern covid-19-intensivvård, utanför våra sjukhus, säger Björn Eriksson.
Enligt uppgifter till DN är gamla Karolinska och Stockholmsmässan två alternativ som diskuteras. Men enligt regionen är det för tidigt att uttala sig om.
– Vi är fortfarande i ett stadium där vi slår fast vilka kriterier som lokalen behöver kunna uppfylla. Först därefter är det aktuellt att på ett strukturerat sätt analysera vilka lokaler som bäst skulle passa de kriterier som expertgruppen kommer fram till, säger Elin Lindström på regionens presstjänst.

Samtidigt är det stor brist på skyddsutrustning, vilket gör att sjukvårdspersonal kommer att behöva använda bland annat engångsvisir flera gånger. Material som tidigare kunde räcka i en månad förbrukas på 3–4 dagar i regionen.
– Eftersom vi har ett eget stort centrallager har vi en viss beredskap. Men det är djupt otillfredsställande att vi är i en global pandemi där andra länder sätter stopp för leveranser som var på väg mot oss, dessutom under ett EU-regelverk som finns med fri rörlighet på varor och tjänster, säger Irene Svenonius (M), finansregionråd.
Folktandvården stänger nu totalt 43 av sina kliniker och avbokar alla planerade besök, kvar blir tio kliniker som bara utför akuttandvård. Allt för att frigöra skyddsmaterial och engångsmaterial till sjukvården för att rädda liv. Coronasmittade med tandvärk hänvisas till en nyöppnad tandakut på Karolinska i Huddinge.
Enligt Svenonius har region Stockholm beredskap för kriser men inte för en pandemi i den här omfattningen.

– Vi har lager för att klara ansträngningar, extraordinära händelser, men inte för att klara en sådan pandemi där varuförbrukningen över en natt ökar dramatiskt, säger Irene Svenonius.
Att Stockholm är hårdast drabbat beror på att många smittades utomlands under sportlovet och sedan spred coronaviruset vidare. Men enligt smittskyddsläkaren Per Follin hade troligen inga allmänna direktiv kunnat förhindra det.
Regionen har samtidigt uppmanat alla som känt sig sjuka att alltid i första hand kontakta 1177. Enligt Per Follin har kedjan fungerat bra. Samtidigt finns flera exempel på coronasmittade som sökt sig till länets sjukhus och därmed riskerat att sprida smittan vidare.
– Det handlar nog om mänskligt beteende, man kanske inte alltid nås av all information, säger Per Follin.
I veckan har regionen lanserat ett självtest på nätet för att avlasta sjukvårdsrådgivningen, för att sjuka personer lättare ska kunna avgöra om de behöver uppsöka sjukvård eller om de kan stanna hemma. På 48 timmar har över en

miljon personer gjort testet, enligt Björn Eriksson.
Irene Svenonius hoppas att andra regioner i Sverige kan dra lärdom av händelseutvecklingen i Stockholm.
– Jag tror att det är viktigt att regioner där det inte kommit så långt ännu, planerar och förutser att det som sker i Stockholm, i Skåne och Västra Götaland kommer att hända i hela Sverige. Bara för att man nu har få fall ska man inte andas ut av lättnad. Det tror jag är ett viktigt medskick till de andra länen, säger hon.

Marijana Dragic
marijana.dragic@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Tyst och folktomt när stockholmarna stannar hemma

LÖRDAG 21 MARS 2020

Gymnasier och högskolor har stängt och de som kan uppmanas att jobba hemifrån.

Samtidigt kämpar flera branscher för sin överlevnad i spåren av coronautbrottet. DN har gjort nedslag runt om i ett folktomt Stockholm.

09.52: Stockholms universitet

Trots att det är en vardag i mitten av mars känns det som sommarlov på campus.

Från och med i onsdags är all fysisk undervisning på universitetet inställd. De få elever som rör sig på campus är på väg till biblioteket, som håller öppet under en timme för att studenter ska kunna hämta och lämna

kurslitteratur inför distansstudierna.
En väktare släpper in studenterna genom personalingången.
– I dag är det dödare än dött här, säger han och skrattar.
Bibliotekets personal håller med.
– Så här dags är det vanligtvis fullproppat här. Nu är det nästan helt öde, säger bibliotekarien Annika Zachrisson.

10.32: Badmintonstadion, Skanstull

En vanlig förmiddag är spel igång på majoriteten av hallens 24 banor, berättar Badmintonstadions Per Baumann.
I dag pågår bara fyra matcher och många av de andra planerna är nedsläckta.
– Många bokar av eller vågar inte komma till sina abonnerade tider. Vanligtvis har vi många skolor, men de har ställt in på grund av corona, säger han.
Men alla stannar inte hemma. Under veckan har ett troget pensionärsgäng spelat på precis som vanligt under morgonarna, berättar Per Baumann.
– De kan inte hålla sig borta. För oss är badminton som en drog. Det är lite som ett vuxendagis här kan man säga.

11.10: Högdalen Centrum

Kring tunnelbanestationen rör sig folk precis som vanligt.
Men på Högdalens kiosk kommer de inte längre in. Där skiljer ett stort plastskydd personalen från kunderna.
– Vi satte upp det för ett par dagar sedan. Det fungerar perfekt. Många tänker att det inte finns så stor risk att bli smittade. Men vi väljer att ta det försiktigt, säger kioskens delägare Ehsan Asadi.
En kund kommer förbi för att köpa snus. I midjehöjd har personalen klippt ut ett hål i plasten och genom det räcker Mohammad Asadi ut både dosan och kortterminalen.
– Kunderna tycker det är bra. Många tar kort på det. Det är nog tio bilder om dagen, säger Ehsan Asadi.
Sedan spridningen av det nya coronaviruset tog fart har kunderna blivit färre för varje dag, berättar han.
– Många börjar hålla sig inne. Om det fortsätter så här blir det svårt för oss att få ihop ekonomin.

11.52: Centralstationen

På stationens övre plan har Ulf Esbro och Solveig Andersson från Civilförsvarsförbundet slagit upp

ett bord för att informera resenärer om viruset. Ett par meter bort står en nedsläckt turistinformation med fördragna jalusier.
Ljudnivån är ovanligt låg och för den som väntar på tåget är det inga problem att få tag i varken sittplats eller förvaringsbox.
– Det är väldigt lugnt här i dag. Flera har sagt att det nästan känns som att vi är i krig. Men många har frågor om viruset, säger Solveig Andersson.
– Vi märker att det finns en stor efterfrågan på basal information, säger Ulf Esbro.

12.23: Vasagatan

Den asiatiska restaurangen Wedaoi brukar ha lunchrusch så här dags. Några sällskap har trotsat rädslan för viruset, men många bord står tomma.
– Vi har minskat både på personalen och öppettiderna, men det går inte längre, säger James Thinthaeo.
Han berättar att restaurangen kommer att stänga på lördag.
– Vi har bestämt oss för att stänga en tid. Vi börjar med två, tre veckor. Sen får vi se.

12.35: Plattan

Städaren Jari Lindholm har tagit skydd från duggregnet och står lutad mot ett räcke bredvid rulltrapporna till tunnelbanan.
– Jag har inte så mycket att göra just nu. Det är mycket mindre folk än vanligt och mindre skräp att plocka upp.
Det låter som något positivt. Men för Jari Lindholm börjar det bli aningen långtråkigt
– Tiden går inte så fort nu direkt, säger han och skrattar.
Några hundra meter bort sitter ekonomen Bengt Petersson och väntar på bussen.
– Det är skrämmande egentligen hur lite folk det är ute, säger han. Bredvid sig har han en datorskärm. Han har gjort sin sista jobbdag på kontoret för ett tag framöver.
– Egentligen skulle jag hellre fortsätta som vanligt. Jag kommer sakna samarbetet med mina kollegor. Men jag har diabetes och tillhör riskgruppen. Så jag har tryckt på för att få jobba hemma. Helst hade han undvikit att åka kollektivt. Men med all utrustning att forsla hem fick det bli så ändå.

– Jag sätter mig så långt bort från andra som möjligt på bussen, det ska jag erkänna.

13.00: Skansen

Vändkorsen i entrén har inte snurrat många varv under dagen. Men trots att det är få besökare i parken har Yvonne Nordlind, chef för Marknads- och kommunikationsavdelningen, fullt upp.

– Det är nya direktiv som kommer varje dag nu. Vi har tillsatt en arbetsgrupp för att kunna vara snabba med våra åtgärder. Vi har till exempel utökat städningen. Museerna knutna till Centralmuseets samarbetsråd stänger under veckan på grund av viruset, men tills vidare håller Skansen öppet.

Antalet besökare började dock dala redan under helgen, berättar Yvonne Nordlind.

– Men det såg ändå ganska okej ut då. Vi har en liten fördel i att vi är ett friluftsmuseum. Vi har en park stor som Gamla stan att röra sig på. Men nu har besöksdippen verkligen kommit till oss också. Många skolklasser har av- och ombokat sina besök. Trots att Skansen får statligt anslag är det

långt ifrån tillräckligt för att få verksamheten att fungera om biljettintäkterna försvinner, säger Yvonne Nordlind.
– Det kommer att bli ett kritiskt läge för Skansen om det här fortsätter. Vi får förbereda oss på riktigt jobbiga tider, men hoppas på det bästa.
Vid parkens tomma skridskorink sitter Marcus Fridholm och fikar med dottern Kerstin. De klagar inte på att ha parken i stort sett för sig själva.
– Det är underbart det här, säger Marcus Fridholm, som tycker att uppståndelsen kring viruset är överdriven.
– Jag är inte jätterädd för läget. Det är lite upphaussat.

13.50: Naturhistoriska riksmuseet

– Det här är en av våra mest populära utställningar. Men just nu är det helt tomt, säger enhetschefen Bengt Staf efter att ha sett sig runt bland dinosaurierna i rummet.
Det enda som hörs är ljudet från en inspelad video.
– En vanlig vardag har vi mellan 1 000 och 1 500 besökare. I dag har knappt 100 personer gått in.

Då är även personalen inräknad. I entrén bockas alla som kommer in i lokalen av för att antalet personer i byggnaden inte ska överstiga 500.
Inträdet på museet är gratis. Ändå räknar verksamheten med att förlora 300 000 kronor i veckan på tappet, berättar Bengt Staf.
– När skolklasser kommer på studiebesök kostar det pengar för dem. Men nu avbokar de flesta.
Föreställningarna på Cosmonova är också en stor inkomstkälla. Från och med torsdagen kommer biografen dock att stängas tillsammans med all annan programverksamhet som inte längre bär sina kostnader. Under lördagen stänger hela museet ner.
– Det är väldigt konstigt att se det så tomt här. Det är underligt att det kan svänga så snabbt.

Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se

Tv-kocken auktionerar ut sig själv för att undvika konkurs

LÖRDAG 21 MARS 2020

Restaurangbranschen har drabbats hårt när coronakrisen tvingar stockholmarna att stanna hemma. Nu auktionerar kockarna bakom Michelinkrogen Aloë ut sina tjänster till högstbjudande för att överleva.

– Det gäller att försöka få in pengar från alla håll nu, säger Daniel Höglander.

Budgivningen pågår tills i dag, lördag, och är just nu uppe i 37 000 kronor. För det får vinnaren en middag för tolv personer lagad av stjärnkockarna Daniel Höglander och Niclas Jönsson, vars restaurang Aloë tidigare i år belönades med sin andra Michelinstjärna.

– I och med att vi inte får någon hjälp måste vi ta till alla medel,

säger Daniel Höglander, som tidigare även deltagit i tv-programmet ”Kockarnas kamp”. Han menar att regeringens stödpaket inte är till någon hjälp för verksamheten, utan bara skjuter problemen framåt i tiden.
– Allt är bara lån. Det ska ju betalas i framtiden. För mig känns det som att vi blir kastade åt vargarna.
Tidigare i veckan pekade Stockholms handelskammare ut hotell- och restaurangbranschen som en av de hårdast drabbade av coronapandemin.
– Ingen i den här branschen har någon skattkista med pengar. Vi har jättehöga fasta kostnader och får ingen hjälp från någon. Jag har ingen aning om hur länge vi klarar oss om det här fortsätter, säger Daniel Höglander.
På fredagen beslutade Stockholms stad att hjälpa restaurangbranschen genom att snabbt ändra reglerna för uteserveringar. Redan nu får restaurangägare med tillstånd öppna sina utebord.
– Det är tio dagar tidigare än vanligt. Men det hänger på att man har fått tillstånd från polisen

redan, säger Erik Söderberg, pressansvarig på trafikkontoret.
Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se
Så kan du stötta krogar och fik.

Beställ eller hämta mat från dina favoritrestauranger om du inte vill äta på plats.
Stöd verksamheter genom att köpa presentkort.
Hämta take-away-kaffe och ta med dig hem eller ut i en park.

Isolerade skolelever får mattehjälp

LÖRDAG 21 MARS 2020

Gensvaret på KTH-studenternas Facebookgrupp som startades för att hjälpa yngre elever som tvingas sitta hemma på grund av det nya coronaviruset har varit enormt. På mindre än ett dygn har den delats drygt 40 000 gånger.

– Kul att det finns ett sånt himla engagemang, säger Måns Nilsson, en av initiativtagarna bakom gruppen.

Runt om i Europa hålls miljontals elever hemma för att hindra coronavirusets framfart. På tisdagen kom beskedet att även elever på Sveriges gymnasieskolor, högskolor och universitet bör studera hemifrån – och nu väntar stora utmaningar när det gäller hur eleverna ska kunna få hjälp av sina lärare. Peter Lyth, Stockholms stads gymnasiedirektör, har påpekat att skolornas förutsättningar för att bedriva undervisning på distans skiljer sig betydligt åt.

Vågen av skolstängningar gav KTH-studenterna Sophie Åström och hennes pojkvän Måns Nilsson en idé. I ett inlägg på Facebook beskriver Sophie Åström tanken: KTH-studenter med goda mattekunskaper ska erbjuda kostnadsfri mattehjälp över nätet. Inlägget blev en formidabel succé. På mindre än ett dygn delades inlägget mer än 44 000 gånger.

– Det tog en himla fart. Det var min flickvän som pratade om att det borde finnas och startade det hela, säger Måns Nilsson till DN.

I Facebookgruppen ”Gratis mattehjälp online!” beskriver Sophie Åström och Måns Nilsson hur man ska göra om man som högstadie- eller gymnasieelev vill ha hjälp – men det finns också information om hur man gör om man själv har djupa kunskaper och vill hjälpa någon.
Måns Nilsson berättar att på kort tid har man nu också utökat gruppen till att även förmedla hjälp när det gäller fysik och kemi – men också andra ämnen.
Genom kommunikation i appen Slack kan elever som behöver hjälp sedan paras ihop med personer som besitter de nödvändiga kunskaperna.
Mer än 500 hjälpare har hittills engagerat sig och fler ansluter hela tiden. Bland annat har studenter från Linköpings universitet, Chalmers och Lunds tekniska högskola anslutit, berättar Måns Nilsson.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Elin Peters: För krogarna handlar det nu om överlevnad

LÖRDAG 21 MARS 2020

Man behöver inte älska semmelwrapen, men att den gav nytt liv åt en lite trött konditoribransch är odiskutabelt. ”Nöden är uppfinningarnas moder”, sägs det ibland, och på samma sätt kan coronakrisen förhoppningsvis utveckla krogbranschen på sikt. Men först väntar ett stålbad.

Kommentar

Stadens restauranger har drabbats extremt hårt av krisen, många har på bara ett par dagar förlorat stora delar av sina intäkter, vilket omedelbart påverkat även de anställda med varsel och indragna timanställningar som följd. Men det dröjde inte länge förrän krögarna började fundera över sätt att mildra krisens effekter,

och söka efter lösningar där de skulle kunna servera mat också till dem som undviker att äta ute. Många ställde om snabbt och erbjöd i stället kunderna att ta med maten hem, helt färdiglagat eller som matkassar att ta med hem. Några gick ännu längre och erbjöd hemleverans, eller kanske ”drive through”, där man lägger sin beställning på webben, betalar i förväg och hämtar upp sin påse utanför restaurangen. God mat, men minimalt med social kontakt. Andra gör reklam för att kunderna ska köpa presentkort, för att komma och äta längre fram när den akuta krisen lagt sig, och en populär Stockholmskrog – med trogna gäster och en stor supporterskara – ber gästerna om hjälp och skapar en ”vänklubb” där man mot en pengagåva till exempel kan få sitt namn på en plakett eller en tack-t-tröja.
I samma anda auktionerar nu krögarna Daniel Höglander och Niclas Jönsson ut en middag för att rädda sitt livsverk.
För krogarna handlar det nu om överlevnad. Men för oss som gäster handlar det om mer än de enskilda restaurangerna, krisen kan omintetgöra våra möjligheter

till ett vitalt uteliv. Vi påverkas alla om stora delar av stadens restauranger och barer går under. Det handlar om mat, dryck, samvaro och upplevelser men också om arbetstillfällen för vänner, grannar och ungdomar. Många av de lösningar som nu tas fram för att möta krisen kan – likt semmelwrappen –förändra restaurangnäringen på lång sikt, och göra den tillgänglig för fler människor. Men den solidaritet som krögarna nu hoppas på är det som verkligen kan göra skillnad, och de krögare vars gäster sluter upp för att stötta dem i kristider kommer aldrig att glömma det.

Elin Peters
elin.peters@dn.se

Succétränaren har bytt idrott – nu vill han rädda alpinsporten

LÖRDAG 21 MARS 2020

Åre. En succétränare i ishockey står i en skidbacke och jobbar med att få duktiga tonåringar att bli alpina stjärnor.

Anders Forsberg har klivit in i jobbet på skidgymnasiet med frågor, kritik och en underliggande undran till hela idrotts-Sverige:

Föds det fler talanger i Norge?

Det är en februarimorgon så fin att till och med kabinbanan går i Åre.

Coronakrisen har inte svept in över landet än. En av hockey-Sveriges stora ledarprofiler är ute i sin nya arbetsmiljö, som tränare på Åre/Järpens alpina skidgymnasium. På huvudet har han en Buffalo Sabres-mössa som ett minne från tiden som

Europachef för NHL-klubbens scoutingverksamhet. Under fötterna sitter det som varit en stor passion i livet, ett par skidor. Bakom Anders Forsberg, drygt fem mil bort, finns landet som vann medaljligan i senaste vinter-OS och mina tankar far iväg till intervjun dagen före i en hotellobby nere i byn.
– Jag tror inte att det föds fler talanger i Norge, sade Forsberg. Det är halva befolkningsmängden där så även om de har fler talanger procentuellt så borde det vara jämnt.

Men varför är Norge så mycket bättre på vintersport?
– Jag tror att Norge har ett bättre system och tar bättre vara på sina talanger. Jag har inget belägg för att de också har bättre utbyte mellan sina idrotter men det känns så.
När Anders Forsberg pratar specifikt om utförsåkning är han kritisk.
– Vi fuskar på vägen. Vi är så jäkla bra när åkarna är 15–16 år, där tillhör vi absolut toppen i Europa. Sedan planar det ut och vi hänger inte med de andra toppnationerna.

– Vi vet inte om det är vi på skidgymnasierna som gör fel eller om det görs fel innan. Vi måste titta på varje steg. Om det inte blir ett bra jobb på skidgymnasierna, då är landslagsdelen körd. De kan göra hur bra jobb som helst men får man inte åkarna att gå alla steg i rätt ordning så blir det stopp.
Anders Forsberg var en stor kugge i Skellefteå AIK:s förändringsarbete som sedan ledde till guld säsongen 2012–13. Nu är han sugen på att vara del av ett sådant arbete för att skapa framtida alpina guld.

– Skellefteå hade gjort ett gediget arbete med juniorerna och behövde en ledare som de visste spelade likadan hockey som de jobbat med. De hade sett mig i pojk- och juniorlandslagen. De visste att ”han är tillräckligt tokig för att anfalla hela tiden”.
– Det är något sådant jag skulle vilja göra här fullt ut men då måste många vara villiga, det krävs att man gör det till hundra procent, annars går det inte. Jag tror att svensk skidsport skulle må väldigt bra om man vågade försöka vara ledande.

Just nu är Sverige inte ledande, i dag är stjärnstatus på utdöende. Ingemar Stenmark skapade en folkrörelse. Pernilla Wiberg och Anja Pärson var superstjärnor i sporten. Frida Hansdotter och André Myhrer tog OS-guld 2018. Nu – när vi ingen vet hur högt färska JVM-vinnaren Sara Rasks karriär ska nå – är bara VM-tvåan Anna Swenn-Larsson kvar högst upp.
Här, i backen där Anja tog flera VM-guld 2007, står Anders Forsberg och ser ungdomar som Hilma Lövblom och Liv Ceder svepa ner. Någon dag senare ska de två ut på Europacupen.
Anders Forsberg tycker inte att det är konstigt att han bytt tränarjobb och sport. Han säger att idrott mycket handlar om att göra rörelser rätt och läsa och lösa det som händer på ett bra sätt, oavsett sport. Han tycker att hans åkare behöver bli bättre på att taktiskt läsa banan.
Men mest av allt tycker han att ledarna borde bli bättre på att ta fram detaljerad kunskap om vad som krävs för att bli bra.
Det var så han och fystränaren Stefan Thomson, nu damledare i

längdlandslaget, jobbade med Skellefteå.
– Här blir allt väldigt godtyckligt. Vi tränar en massa men vi vet egentligen inte vad som krävs för att vara bäst i världen. Jag skulle vilja ha en siffra på exempelvis att ungefär det här bör man klara i jämfotahopp för att klara att genomföra vissa saker i skidåkningen.
– Det där var Thomson helt fantastisk på att få fram inom hockeyn. Han tänkte helt utanför boxen.
– Vi körde först en massa hopp och snabbhet men vi var inte tillräckligt starka och fick inget samband till det vi gjorde på isen. Det var då vi förstod att vi måste nå den här nivån i styrka innan vi kan göra det här på isen.
– Jag skulle vilja veta i detalj. Vad gör (Mikaela) Shiffrin? Vad gör (Henrik) Kristoffersen? Hur kommer sporten att se ut om fem till sju år? När man tror sig veta det gör man resan.
– Det är inte säkert att alpint vill göra ett förändringsarbete, det är mer jag som kommer in som en liten dåre utifrån.

Om det vore så hade han nog inte fått frågan: ”Du är inte sugen på att komma tillbaka till skidor?”
Anders Forsberg fick den under ett cykelpass försommaren 2019. Med start i Åre trampade han med förre störtloppsåkaren Hans Olsson, ledarveteranen Ulf Emilsson och Peter Lind, tränare på skidgymnasiet.
Forsberg hade ett erbjudande om att börja jobba för en NHL-klubb men samtidigt ville han efter allt resande jobba närmare hemmet i Åre.
Och han kunde redan en del om kulturen i svensk skidåkning.
Under 90-talet var han ledare för landslaget i puckelpist, han var med i OS 1994 och 1998.
Anders Forsberg tackade ja och en stor del av hans arbetsuppgift var att komma in från sidan och med fräscha ögon hjälpa till att hitta svaret:
Varför får inte Sverige fram fler stjärnor av alla tidiga talanger?
Han jämför med det ishockeyn gjorde under Tommy Boustedt efter några tunga år i junior-VM.
– Då gick man in och bestämde: Vi måste ändra. Vi måste erbjuda en gedigen utbildning från

klubbarna så att det finns en stegring genom hela utvecklingen.
– I hockeyn är man väldigt noggrann med att göra rätt saker i rätt ålder, man pratar om de motoriska guldåren.
– Det där har jag inte alls sett under min tid här. För mig måste alpinsporten bli mycket mer strukturerad och man måste förklara tydligare från förbundshåll vad man ska träna i vissa åldrar.
– Nu känns det som att många jagar att komma in på skidgymnasierna. Man kommer in där, allt är frid och fröjd men har man inte gjort hemläxan blir det tvärstopp för åkarna. Jag tror att det är ett strukturproblem i hela sporten.
Ute i träningsbacken plockar Forsberg upp en kaffetermos och en äggmacka ur ryggsäcken när eleven Erik Oredsson bromsar in bredvid banan. Det är inte bara solen som gör att Erik njuter. För första gången sedan han blev knäskadad kan han vara ute i backen och känna sig för.
Anders Forsberg har satt upp banan och genomför träningen på ett sätt han är självkritisk mot.

– Ser man på alpin träning så kommer åkarna, värmer upp och så kör de en bana som tränarna satt. Det är som om man i hockey skulle spela tvåmål hela träningarna och så skulle tränarna stå och skrika: ”Åk fortare.”
– I andra idrotter tränar man olika egenskaper och olika moment. Vi måste träna mer på detaljer på individuell nivå. Här är det väldigt mycket att man bara kör samma hela tiden och så ska man bli bra och där har det varit mycket frågor och funderingar från min sida.

Forsberg har också märkt en annan kulturskillnad.
– Det svåraste för mig har varit att om man åker tio käppar så läggs allt fokus på den som var dålig, man glömmer att man varit fantastisk i nio käppar.
Det beror väl på att ett misstag förstör allt i utförsåkning?
– Ja, men det blir så tungt för åkarna att komma ner och få höra vad de gjort fel hela tiden.
– När jag säger att de åkt bra blir de nästan arga. ”Men jag missade ju där uppe.” Det såg väl jag också, men resten var bra.

Även hur det går till under en tävlingsdag har Forsberg synpunkter på.
– Vi måste börja träna med samma korta rutiner och moment och lära åkarna att sätta press på sig som inför tävling. När det är tävlingsdags förbereder de sig en hel dag för första åket. När vi tränar så kommer vi dit, knäpper pjäxorna och kör.
– Vi behöver jobba mycket hårdare med det mentala, hur man ser till att vara på topp rätt dag och att man inte är känslig för om det regnar eller är trasiga liftar.

Det finns två huvudbitar som Anders Forsberg kan plocka rakt in från jobbet med färdiga elitspelare i hockey till arbetet med att utbilda skidåkare.
Dels hur viktigt det är att se helheten som idrottare. Att vila, studier, sömn och mat och livet vid sidan måste skötas seriöst om tränandet och tävlandet ska bli bra.
Och det mentala att klara att stå vid start och vara redo och sugen att göra sitt bästa.
Sugen? Är inte det en självklarhet för elitidrottare? Nja.

– I hockeyn finns det många som inte vill vara med när det drar ihop sig. De vill inte röra pucken, de vill inte vara på isen, så fort de byts in kommer de och byter. Jag har haft flera stycken såna.
– Efteråt har jag fått en mikrofon från C More: ”Varför får inte han mer speltid?” Jag kan inte säga: ”Han är livrädd, han vill inte vara på isen.”
Elevåren på skidgymnasiet kan vara både himmel och helvete. Det kan vara då karriären lyfter. Det kan vara då motgångarna och skadorna kommer efter segerrika ungdomsår. Att då sitta 50 mil hemifrån är ett stort mentalt test.
– Så är det verkligen. Alpint är en tuff sport. Det kommer skador och har man då gjort lite tok på vägen så att man peakat när man är 16, då blir det väldigt mörkt. Här är ett stort jobb för ledarna att göra, att guida ungdomarna rätt att inte ge upp.
– Man måste få eleverna som når motgångar att skilja på det man håller på med och sin person. Man får försöka få till en meningsfull vardag. Och så är de ju tävlingsmänniskor så man kan

exempelvis få dem att tävla mot sig själva i rehabsteg.
– Vi ledare är anställda för att få det där att funka. Det är viktigt att vi sätter de kraven på oss.
Åkarna hade dålig koll på namnet Anders Forsberg när han skulle börja på skolan. En googling på hans bakgrund gav känslan ”oj, då”.
Aaron Lindström har redan gjort ett Paralympics och siktar på Peking 2022. När träningen är över och han trampat ur skidorna märks att Anders Forsberg nått ut med delar av sitt budskap.
– Anders är väldigt bra på att förstå och förklara helheten i vad som krävs för att bli bra som atlet, säger Aaron Lindström.
Anders Forsbergs kontrakt var inledningsvis bara ett testår. Han är sugen på att fortsätta men erkänner att ett annat sug finns kvar.
De där hetaste hockeymatcherna. Som när trycket i slutspelsmatcherna mot AIK på Hovet var så stort att Forsberg inte kunde prata med sina spelare i båset.
– Det där kan jag sakna. Idrott när den är riktigt skarp.

Förhoppningsvis kan den bli det här också.
Fotnot: Efter att reportaget gjordes har gymnasieskolan precis som alla andra stängts. Den vanliga undervisningen sker på distans, någon organiserad skidträning får inte förekomma. – Men eftersom eleverna vill hålla igång med åkningen har vi spelat in teknikövningar där vi ledare åker och så kan de träna själva, säger Anders Forsberg i mitten av mars. En som hjälpt till som instruktionsåkare är SVT-experten Tobias Hellman.
Johan Esk johan.esk@dn.se

Idrotten får 500 miljoner: ”Ett helt nödvändigt beslut”

LÖRDAG 21 MARS 2020

Regeringen kommer att fördela 500 miljoner kronor till svenska idrottsrörelsen.
– Det här är ett direkt stöd till idrottsklubbarna, säger

idrottsminister Amanda Lind (MP).

Evenemang efter evenemang har ställts in och Riksidrottsförbundet (RF) uppskattar att idrottsföreningarna förlorar minst 500 miljoner kronor under perioden mars–april.

– Det är 500 miljoner för två månader. Skulle det här fortsätta så kan du gissningsvis säga en miljard på fyra månader. Det gör ju att uthålligheten blir av stor betydelse, vi kan inte bara titta på vad som händer i mars och april, det är kanske den största utmaningen vi står inför, säger Björn Eriksson, ordförande i RF.

I slutet av juni kommer RF med en ny uppskattning av hur många miljoner idrottsrörelsen gått miste om på grund av coronaviruset.

– Den listan kommer att se annorlunda ut, vissa idrotter har avslutat och andra gått i gång. Det betyder att vi måste titta lite vidare på den ekonomiska frågan, säger Eriksson.

I början av veckan gick RF ut med att idrottsrörelsen måste kompenseras för det kraftiga ekonomiska bortfallet och i onsdags överräckte Eriksson ett

underlag om kompensation till idrottsminister Amanda Lind (MP).
Vid en pressträff på fredagen meddelade regeringen att man går in och stöttar idrottsrörelsen.
– Det blir ett akut stöd på en miljard kronor till kulturen och idrott för att lindra effekterna av de nya coronaviruset, säger Amanda Lind.
– Det är bra att regeringen svarar så pass kvickt, säger Björn Eriksson till DN.
Ishockeyn, som avslutades innan grundserien var slutspelad, är än så länge värst drabbad och beräknas förlora 196 miljoner.
Totalt har 1 800 idrottsevenemang ställts in, allt från slutspel i bollsporter, alpina världscuptävlingar och fotbollslandskamper till mindre föreningsevenemang och ungdomscuper.
– Det är bra att idrotten får fördela pengarna. Det gäller att hitta en bra balans mellan stora evenemang och ideella krafter, säger Eriksson.
Beslutet att tillåta högst 500 personer på ett evenemang har slagit hårt mot idrotten.

– Det var ett beslut som var extra ordinärt men helt nödvändigt för att stoppa smittspridningen. Det är få sektorer som är så beroende av att folk samlas som kulturen och idrotten, säger Amanda Lind.
Liberalernas Christer Nylander, ordförande i kulturutskottet, var också med på presskonferensen.
– Vi behöver egentligen mer idrott och kultur i den tid som är men det är svårt att få till. Nu tilldelas medel till idrottsföreningar som inte kan arrangera idrottsevenemang, cuper, matcher och elitsatsningar.
När idrottsföreningarna kan få del av miljonerna kan Nylander inte svara på.
– Men vi ska försöka få det här beslutet genom riksdagen så snabbt som möjligt.
Björn Eriksson menar att idrottsrörelsen kan vara en stor kraft i coronakrisen.
– Idrotten har en fruktansvärd kraft, väldigt många föreningar kan göra fina insatser för att hjälpa till.

Lars Grimlund
lars.grimlund@dn.se

Fakta. Få svenska mästare korades våren 2020

Basket
Mästare: Borås, herrar, och Luleå BBK, damer.
Borås ledde serien med fyra poäng före Luleå med tre omgångar kvar av grundserien.
Luleå ledde serien med fyra poäng före Alvik med två omgångar kvar av grundserien.
Ligorna avslutades 13/3.
Ishockey
Mästare: Inga mästarlag korades.
Luleå hade ledningen med 14 poäng före Färjestad med en omgång kvar att spela av grundserien i SHL.
I SDHL hade HV71 1–0 i bäst av fem matcher när finalserien avbröts.
Ligorna avslutades 13/3.
Volleyboll
Mästare: Inga mästare korades.
Sollentunas herrar vann grundserien på 47 poäng före Hylte 45 och Falkenberg 44 poäng.
Engelholm vann grundserien åtta poäng före Örebro. Damligan avslutades efter åttondelsfinalspelet.
Ligorna avslutades 16/3.
Innebandy

Mästare: IBF Falun, herrar, och Iksu, damer.
Falun hade 16 poäng mer än tvåan Storvreta med en match kvar att spela av herrarnas grundserie.
Iksus damer var fem poäng före Pixbo med två omgångar kvar att spela.
Ligorna avslutades 20/3.
Handboll
Mästare: Inga mästarlag korades.
Alingsås hade 48 poäng, Malmö 47, Kristianstad och Skövde 46 inför sista omgången av herrarnas grundserie.
Höör vann damserien två poäng före Skuru och sex före Sävehof.
Ligorna avslutades 16/3.
Bordtennis
Mästare: Inga mästarlag korades.
Eslövs herrar vann serien sju poäng före Halmstad och 18 före Söderhamn.
Storfors vann damserien en poäng före Halmstad och två före Eslöv.
Ligorna avslutades 18/3.
Badminton
Mästare: Kan komma att koras.
Alla sanktionerade tävlingar är inställda fram till 30 juni.

Ambitionen är att genomföra SM-tävlingar senare under året.
Ligan avslutades 17/3.
Squash
Mästare: Kan komma att koras.
Efter tio spelade omgångar i herrserien har Team Göteborg 30 poäng, Intersquash Club 29 och Nya Skellefteå 28 poäng.
Skellefteå SK leder damserien på 19 poäng före Linköpings SK, 16 poäng.
Ligaspelet avslutades 16/2.
Curling
Mästare: Karlstad, herrar, och Sundbyberg, damer.
Karlstads CK Team Niklas Edin vann klubbderby mot juniorlaget Team Magnusson.
Team Hasselborg såg till att Sundbybergs curlingklubb tog hem guldet på damsidan genom att besegra IK Fyris Team Sundbyberg.
Ligorna avslutades 9/2.
Bowling
Mästare: Inga mästarlag korades.
Team Pergamons herrar toppade serien efter 19 omgångar, sex poäng före BK Jösse.
Efter 15 omgångar ledde Spader Dam med tre poäng före Team X-Calibur Ligorna avslutades 15/3.

”Tankarna är på andra saker än bandy”

LÖRDAG 21 MARS 2020

Normalt sett vankas det bandyfest i Uppsala så här års. 2020 blir stämningen på Studenternas IP dock en helt annan.

– Tankarna är ju mest på andra saker, säger Edsbyns klubbchef Stefan Karlsson inför lördagens SM-finaler.

Det nya coronaviruset har lamslagit idrottsvärlden och fått konsekvensen att mer eller mindre samtliga sportevenemang i Sverige ställts in – med ett undantag.

SM-finalen i bandy, som normalt lockar runt 20 000 åskådare, kommer att genomföras både på dam- och herrsidan, dock utan publik.

– Det är annat vi har tankar på i första hand, säger Stefan Karlsson, klubbchef i Edsbyn, som i herrfinalen möter regerande mästaren Villa Lidköping.

Är du kluven till om finalerna verkligen borde genomföras?
– Det är klart att det är många saker som far igenom huvudet. Vad som är rätt eller fel är svårt att säga. Men det hinner fortfarande hända saker. Sedan om det blir match eller inte, vi har i alla fall ställt in oss på match.
Men du känner dig inte så säker på den faktiskt blir av?
– Nej, det gör jag inte. Det händer så mycket hela tiden.
Hur förhåller ni er till coronaviruset inom laget?
– Vi har största respekt för allt som händer runt det här. Det är jätteallvarligt, allting. Vi gör allt vi kan för att hjälpa till på alla sätt, hur man ska hantera det här gentemot varandra.
Olustkänslan är påtaglig i Stefan Karlssons röst – men hos Västerås SK:s tränare Olle Wiberg, som förbereder sitt lag inför damernas SM-final mot Skutskär, är tonläget mer lättsamt.
– Först och främst följer vi de direktiv som vi har fått och vi vidtar så mycket försiktighet vi kan. Vi respekterar att det inte är någon publik på plats och har full förståelse för det. Vårat fokus är att spela finalen, säger han.

– Vi hoppas kunna skänka lite glädje till de som sitter hemma i soffan och tittar även om det inte kommer vara någon publik på plats.
Är det någon i laget som inte är bekväm med att spela?
– Det är ingen som har uttryckt det i laget. Tjejerna är jätteladdade för att spela final, säger Olle Wiberg.
Vilka lag som än vinner SM-guld på lördag så lär firandet bli återhållsamt.
– Vi har sagt att vi ska avsluta säsongen, oavsett om det blir vinst eller förlust, på något trevligt sätt. Men det blir slutet och med väldigt låg profil, säger Stefan Karlsson.
Pelle Strandman/TT

Hanna Fahl: Vad kommer att prägla Generation corona?

LÖRDAG 21 MARS 2020

Generation Tjernobyl blev en aning vårdslös och dekadent. Men vad gör det med dagens åttaåringar att lära sig undvika folksamlingar och vara rädd för andras andedräkter?

Jag har alltid räknat mig själv till Generation Tjernobyl. Jag var åtta år då, kanske den absolut mest perfekta åldern att präglas på ett apokalypsscenario: tillräckligt gammal för att förstå tillräckligt mycket, för liten för att kunna sortera informationen.

Under många år läste jag allt jag hittade om radioaktivitet, livrädd men oförmögen att låta bli. Barnboken om flickan som får leukemi efter Hiroshima. Ett seriealbum som (resultatet av en bibliotekaries något tvivelaktiga omdöme, får man anta) fanns i lågstadieskolbibblan om ett äldre gulligt par på brittiska landsbygden som gömmer sig bakom en dörr när bomben faller och därefter får inre blödningar, kräks och dör plågsamt medan de reciterar ”Tryggare kan ingen vara”. Symbolen för radioaktivitet, de tre svarta tårtbitarna runt en mittpunkt på gul bakgrund, håller fortfarande en särskild laddning

för mig: ett smutsigt hot, ett som vill invadera själva cellerna, bryta sönder själva byggstenarna.
Det var den första internationella nyheten som verkligen trängde igenom i min åttaåriga skyddade tillvaro. Så på vissa sätt var det världen som öppnade sig, på gott och ont. Tjernobyl har alltid funnits i mig som en byggsten. Något att förhålla sig till. Kanske har varje generation en sådan arketyp, eller flera, för undergången – Silvia Avallone skrev nyligen i DN om hur 11 september fått henne att känna ”det Kant kallar för det sublima: när man upptäcker att man bara är en liten prick”. Det är inte en slump att den musik jag varit som mest besatt av exakt fångat känslan av atomexplosion – som My Favorite, vars låt ”Burning hearts”, med textrader som ”The flash burnt our shadows right into the wall”, jag fortfarande håller som 00-talets bästa.
Den senaste veckan har jag tänkt mycket på Generation corona och vad som kommer att kännetecknа den. Den överlappar naturligtvis med klimatkatastrofgenerationen, men klimatförändringarna är (vilket tyvärr drastiskt påverkar

vår kollektiva villighet att agera) en långsam process utan något tydligt före och efter.
Att ha ett litet kärnkraftverk inne i hjärnan ständigt redo att härdsmälta har genom åren gett mig – till naturen egentligen en mycket försiktig människa – neuroser, men också ett visst mått av vårdslöshet. Om ens bild av undergången är ett svampmoln finns det liksom inte så mycket att göra åt saken – det är en ögonblicklig och skoningslös apokalyps, lika bra att leva lite till dess. Det har inte alls bara varit av ondo. Det lilla kärnkraftverket har gjort mig modigare och i långa perioder mer dekadent. Mindre benägen att rota mig ordentligt, kanske lite roligare.
Jag är inte säker på vad en smygande luftvägsinfektion som undergångssymbol kommer att göra med dagens åttaåringar, men säkerligen något annat. En explosion är i någon annans händer, ett virus är, bokstavligen, i (eller på) dina egna. Vad präglas in i ens lermjuka personlighet av att tvätta sig tjugo gånger om dagen, att gå runt med spruckna händer som bryskt rycks från handtag och räcken av välvilliga

föräldrar? Vad gör det med ett barn att lära sig undvika folksamlingar, att rädas sin nästas andedräkt? Jag säger inte att coronaviruset kommer att traumatisera en generation, inte alls, människan tål betydligt mer än så här. Men varje kollektiv upplevelse formar människor, knådar den gemensamma kulturen lite grand.
Symbolen för smittrisk är grafiskt genial, om möjligt utstrålar den ännu mer fara och ondska än den för radioaktiv strålning. Med vassa c-formade klor åt tre håll, skarpa som saxar eller knivar, känns den i viruslik rörelse. Inte helt olik tre fladdermöss på väg åt var sitt håll.

Hanna Fahl
hanna.fahl@dn.se

Krispaket på en halv miljard kronor till kultursektorn

LÖRDAG 21 MARS 2020

Kultursektorn får 500 miljoner kronor i akut stöd för att dämpa effekterna av coronakrisen. Dramaten, Operan och de statliga museerna omfattas inte av stödet.

Regeringsbeslutet att begränsa offentliga evenemang som konserter, föreställningar och festivaler har försatt kulturlivet i djup ekonomisk kris.
Kulturvärlden har efterlyst ett stort krispaket.
Nu har Miljöpartiet, Liberalerna, Centerpartiet och Socialdemokraterna enats om ett akut stöd på en miljard kronor till kulturen och idrotten. Kulturen tilldelas 500 miljoner för att lindra effekterna av coronavirusets spridning.
– Det är få sektorer som är så beroende av att människor samlas

och möts som kulturen och idrotten, säger kultur- och idrottsminister Amanda Lind (MP) på en presskonferens under fredagen.
Krispaketet gäller både små och stora aktörer och ska även kunna gå till frilansare inom kultursektorn. Statliga myndigheter ska inte omfattas av stödet.
Hur säker är du på att de här pengarna verkligen kommer till dem som bäst behöver?
– Nu ska vi titta på detaljerna för hur det här ska fördelas. Det är viktigt att de myndigheter som är vana att fördela ut stöd inom kulturen och idrotten och känner verksamheterna också kan se till att de här pengarna går till dem som bäst behöver det i det här läget, säger Amanda Lind.
Varför omfattas inte Dramaten, Operan och de statliga museerna av det här stödpaketet?
– Detta stöd har vi sagt ska gå till föreningar, arrangörer och enskilda kulturskapare runt om i landet. De drabbas hårt av coronavirusets effekter. Sen är vi medvetna om att de statliga institutionerna som Dramaten, Operan och de statliga museerna,

också har en väldigt svår situation nu men där får vi återkomma, säger Amanda Lind.
Christer Nylander (L), ordförande i riksdagens kulturutskott, framhåller att kultursektorn har tagit ett stort ansvar. Han är osäker på om krispaketet räcker på längre sikt:
– Vi får följa utvecklingen och se om det behövs mer framöver. Min bedömning är att vi långsiktigt står inför en jätteutmaning. Jag tror att vi kommer att få det svårt att lösa det här på lång sikt och att vi kommer att få göra ännu mer, säger Christer Nylander.
Hur menar du?
– Stora delar av kulturen var väldigt skör redan innan det här hände. När man dessutom inte får några biljett- eller publikintäkter så kommer flera av dem att få det riktigt svårt att överleva. Så krasst är det. De hade det jobbigt redan innan.
Klys, som samlar 14 medlemsorganisationer och nära 30 000 yrkesverksamma personer i den svenska kultursektorn, meddelar att de kommer fortsätta föra dialog med kulturdepartementet och kulturmyndigheterna om den

närmare utformningen av krispaketet.
– Klys ser regeringens krispaket som ett viktigt första steg som visar att de har lyssnat på oss. Vi välkomnar att regeringen vill anförtro sakmyndigheterna på området uppdraget att fördela stöd till de kulturaktörer som behöver det som mest just nu, inte minst kulturskapare, skriver Klys verksamhetsledare Ulrica Källén i en kommentar till DN.
Den svenska livemusikbranschen ser positivt på krispaketet:
– Vi tycker att det är grymt bra med det stöd som man i dag aviserat och tycker att man har lyssnat på våra idéer och förslag och varit snabba i hanteringen. Det handlar om att ta oss igenom detta nu och sedan att få fart på livemusiken så fort som möjligt, säger Joppe Pihlgren, verksamhetsledare på Svensk Live.

Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se

Tidningsutgivarna: Här är krisåtgärderna som krävs för att rädda medierna

LÖRDAG 21 MARS 2020

Coronapandemin drabbar den redan krisande mediebranschen dubbelt. Många medlemsföretag räknar med kraftigt sjunkande annonsintäkter. ”Vi föreslår därför i dag ett antal omedelbara krisåtgärder med effekt både på kortare och längre sikt”, skriver Tidningsutgivarna.

Sverige utsätts just nu för en svår påfrestning på grund av infektionssjukdomen covid-19. Tidningsutgivarna, organiserade i branschorganisationen TU-Medier i Sverige (TU), har för miljoner svenska mediekonsumenter en samhällsviktig roll som

nyhetsförmedlare och opinionsbildare i text, ljud och bild.
Dygnets alla timmar rapporterar våra redaktioner från hela landet, ett demokratiuppdrag som pressen axlat ända sedan 1758, då den äldsta ännu utgivna dagstidningen – Norrköpings Tidningar – började komma ut.
Det här ansvaret avser dagspressen och TU:s medlemsföretag att fortsätta ta.
Dagspressen omsätter cirka 15 miljarder kronor, varav cirka 5,6 miljarder i annonsintäkter.
Dagspressen sysselsätter cirka 12 000 personer, varav cirka 4 500 journalister. Men.
Förutsättningarna för att producera kvalitetsjournalistik i grundlagsskyddade medier såsom dagstidningar hotas allvarligt av konsekvenserna av covid-19.
Den nya osäkerheten med covid-19 blir en ytterligare börda för en redan pressad bransch.
Myndigheten för press, radio och TV (MPRT) redovisar årligen en sammanställning av dagspressens ekonomi. MPRT:s senaste rapport (2018) slog fast att det var: ”Sämsta året någonsin för en hårt ansatt dagstidningsmarknad”.

Den negativa utvecklingen har sedan dess inte förbättrats.
Den nu pågående krisen slår stenhårt mot alla företag i Sverige och drabbar medierna – i den transformering som dagspressen genomgår – dubbelt när företagen på grund av krisen slutar att annonsera.
En undersökning genomförd av TU i veckan som gick visar att medlemsföretagen räknar med nedgångar i annonsintäkter på mellan 30 och 60 procent.
Ingen vet säkert men redan nu ser vi mycket genomgripande nedgångar.
Resultaten från undersökningen ska förstås tolkas som uppskattningar i ett tidigt skede av en vikande marknad, men indikerar att dagspressen befarar en omsättningsminskning med upp till flera miljarder kronor på årsbasis.
Detta riskerar obönhörligen att leda till massuppsägningar och nedläggningar av titlar med katastrofala effekter för demokratin.
TU föreslår i dag därför ett antal omedelbara krisåtgärder med effekt både på kortare och längre sikt.

1. Tidsbegränsat lönestöd/ tidsbegränsat avskaffande av arbetsgivaravgift

TU föreslår att staten bidrar med ett lönestöd för definierade yrkesgrupper som måste fullgöra sitt arbete med informationssyfte. Det av regeringen och samarbetspartierna presenterade förslaget om korttidspermittering är inte fullt ut tillämpligt för nyhetstidningar som sysselsätter yrkesgrupper som är nödvändiga för produktion och distribution av fysiska och digitala innehållsprodukter; nyhetstidningar kan permittera vissa yrkesgrupper, men knappast hemförlova till exempel journalister i rådande situation. För hela dagspressen motsvarar ett lönestöd om 50 procent av lönekostnaden för journalister en kostnad för staten om cirka 90–100 miljoner kronor i månaden. För hela dagspressen motsvarar ett lönestöd om 50 procent av lönekostnaden för tryckeri- och distributionspersonal en kostnad för staten om 110–120 miljoner kronor i månaden.

Alternativt föreslår TU att nyhetstidningar undantas från arbetsgivargift under corona-

krisen. För hela dagspressen motsvarar ett avskaffande av arbetsgivaravgiften för journalister en kostnad för staten om cirka 45 miljoner kronor i månaden. För hela dagspressen motsvarar ett avskaffande av arbetsgivaravgiften för tryckeri- och distributionspersonal en kostnad för staten om cirka 50 miljoner kronor i månaden.

2. Skattebefrielse från moms

TU föreslår en skattebefrielse från moms för nyhetsmedia såsom dagstidningar för både tryckta och digitala produkter. I Norge och Storbritannien är denna så kallade läsningsskatt avskaffad för dagspressen. En momsbefrielse i Sverige skulle bidra till fortsatt utgivning under den pågående digitala transformationen; dagstidningar var för övrigt tidigare momsbefriade, men hade då ändå avdragsrätt. Åtgärden har stöd i EU:s momsdirektiv (2006/112/EG).

För hela dagspressen beräknas en slopad moms för dagspressen för både digitala och tryckta produkter motsvara en kostnad för staten om cirka 40 miljoner kronor i månaden.

3. Omreglering av mediestödet

TU föreslår ett förstärkt press- och mediestöd genom att:

· Beslutat driftsstöd för år 2020 snarast betalas ut i sin helhet i syfte att stärka företagens likviditet,

· En tredubbling av det (i dag mycket begränsade) distributionsstödet, i syfte att säkerställa distributionen av dagstidningarna, inte minst för att nå ut till äldre som saknar digitala alternativ

· En fördubbling av anslaget till stöd för lokal journalistik och en höjning av takbeloppet till 2 miljoner kronor i månaden för att säkerställa en fortsatt journalistisk närvaro i svagt bevakade orter och områden samt en förlängning av den pågående ansökningsperioden för stöd till lokal journalistik till den 30 april och en förstärkning av resurserna hos Mediestödsnämnden för att kunna snabbehandla dessa ansökningar.

· En sänkning av kravet på minst 55 procent unikt innehåll för andratidningar för att möjliggöra ökad effektivitet i nyttjandet av allmänt innehåll, med syfte att i stället frigöra resurser för ökad mångfald inom

opinionsjournalistik (ledar-, kultur-, insändarsidor etcetera). De föreslagna åtgärderna rörande mediestödet beräknas innebära en samlad kostnad för staten om cirka 12 miljoner kronor i månaden.

4. Returpappersförordningen

TU hemställer om att regeringen omedelbart beslutar att genomförandet av den tidigare beslutade returpappersförordningen skjuts upp eller helst avskaffas helt. Trots att Sverige i dag har den högsta återinsamlingsgraden om cirka 90 procent, ett mål som övriga EU önskar uppnå först om 10 år, riskerar dagspressen en ökad kostnad om cirka 465 miljoner kronor om året på grund av ökade kostnader för retur-pappersförordningen.

5. Dagspress är samhällsviktig verksamhet

TU hemställer därtill snarast ett besked från staten om att dagspressens nyhetsförmedling definieras som en samhällsviktig verksamhet då den är en förutsättning för ”samhällets funktionalitet” och ”demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter”, så som

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) formulerar de värden som ska skyddas. MSB definierar också ”Information och kommunikation” som specifikt ”produktion och distribution av dagstidningar” samt ”webbaserad information” som samhällsviktig verksamhet. TU anser vidare att det är viktigt ur ett beredskapsperspektiv att våra myndigheter i tider av kris själva upprätthåller en kommunikation via svensk dagspress och i mindre omfattning stöttar amerikanska nätjättar.

Sammantaget anser TU att det är nödvändigt att omedelbart agera för att säkerställa en fortsatt nyhetsförmedling och opinionsbildning till allmänheten. TU är redo att omedelbart inleda samtal med regeringen och riksdagen för att konkretisera vilka krisåtgärder från det offentliga som fordras.

Jan Fager
Anders Eriksson
Sture Bergman
Victoria Svanberg

”Dödligheten har länge varit hög bland antikvariaten”

LÖRDAG 21 MARS 2020

Hur drabbas bokhandlarna och antikvariaten av det nya coronaviruset? Pekka Särkiniemi på Rönnells antikvariat rapporterar om återbud, halverade dagskassor och redan smärtsamt torra händer.

När DN i förra veckan hörde av sig om en text om hur det är att vara bokhandlare i coronatider hade jag just avbokat en av vårens höjdpunkter i antikvariatet – releasen av Annika Norlins debutnovellsamling ”Jag ser allt du gör”. Med drygt tvåtusen intresseanmälningar på Facebook hade jag i samråd med Weyler förlag beställt femhundra exemplar. Böckerna var redan på väg. Anton på förlaget var ledsen och berättade att Annika in i det sista velat genomföra eventet på

Rönnells, att hon själv inte var rädd för att smittas, men att hon börjat tänka på att andra möjligen kunde drabbas av viruset. Hon var bedrövad, ville absolut inte att vi skulle drabbas ekonomiskt och lovade att göra ett liveframträdande senare i vår när allt lugnat ner sig. Jag blev naturligtvis glad över detta löfte. Men varje gång jag öppnar mejlkorgen möts jag av ytterligare återbud. En annan av vårens affischnamn ställer in på grund av nedsatt immunförsvar, någon vill avvakta utvecklingen. Men de flesta vill ställa in. Det är bara några unga jazzmusiker som spelar barockmusik som fortfarande vill genomföra sin konsert, kanske som en besvärjelse – under barocken härjade ju än värre farsoter. Egentligen skulle vårt antikvariat under denna förra veckans fredagseftermiddag varit fylld av entusiastiska elever från Beckmans designhögskola, men en ansvarig på skolan har ringt och avbokat elevernas presentation av ett poesiprojekt kring Johan Nordbecks dikter. Det är bara poeten själv man glömt meddela, han dyker upp vid

fyrasnåret och köper en bok. Tack gode Gud! Nåja, helt dött på kunder var det inte den fredagen. Däremot hade torsdagens ihärdiga regnande, i kombination med det nya viruset, resulterat i en svårslagen ”all time low”-dagskassa.
Kundtillströmningen hade börjat avta redan veckan dessförinnan, men det har den gjort varje år mot slutet av bokrean. När det kom blott nio personer till den litauiska poeten Ausra Kaziliunaites läsning förstod vi dock att något var på gång. Bara bjudvinet och chipsen borde ha lockat dubbla antalet gäster.
Nästa kväll har vänföreningen ett program om Cornelis och Bellman, men stämningen vill inte riktigt infinna sig efter att den kände Bellmanuttolkaren vägrat ta den berömde norske diktaren i hand enligt myndigheternas rekommendationer. En musikant som skulle ha trakterat ett medeltida stränginstrument har stannat hemma för att skydda sin sjuka mor.
Till torsdagens samtal om dokumentärromaner kom tio personer som inte upptäckt att vi, efter ett telefonsamtal från

författaren, ställt in evenemanget under eftermiddagen. En köpte boken som vi dukat upp på disken, trettionio blev osålda. Vinbibbarna och chipsen lades i karantän i väntan på ett nytt datum.
Ett slags förspel till covid-19-dramatiken hade utspelat sig två veckor tidigare, då smittan fortfarande ”bara” fanns i Kina. Författaren Leif Holmstrand hade bjudit in två performanceartister till sin bokrelease för att göra ett virusstycke i full skyddsmundering. De spärrade av scenen med varningstejp och läste om farsoter genom tiderna till elektroniska ljud. När det nya coronaviruset dök upp i verket, efter ebola, drog publiken lite extra på smilbanden. Leif som anlände till releasen med en ordentlig förkylning värjde sig mot alla som ville krama honom. Alla ingredienser fanns där redan då, fast på tryggt avstånd, bortsett från Leifs förkylning.
Jag tänker på det där med att tvätta händerna så att de löddrar i trettio sekunder. Vet Region Stockholm hur torra en antikvariatbokhandlares händer blir under vinterhalvåret av allt

papper? Hur det är att slå in julklappar med plåsterlappar på fingertopparna? Även när vi följer tvättråden måste vi ju strax efteråt handskas med böcker som gömmer övervintrande baciller och mumifierade småkryp från 1500-talet och framåt.
Kanske är det humorn, snarare än tvättråden, som kommer att ta oss ur detta. Och kanske är det ett utslag av gudomlig rättvisa att tappet blir marginellt för oss som är vana vid låga kassaflöden. En minskning av dagskassan från tolv till fyra tusen ger knappast utslag på Dow Jones-index. Sjunker gör vi ändå, och efter att ha läst Joseph Conrads ”Lord Jim” lämnar jag inte skeppet i första taget. Med sju lunginflammationer i bagaget ställer jag egna diagnoser, som att bokdamm är bra för mina ärrade lungor.
Och kvar på det sjunkande skeppet kan jag, till skillnad från Lord Jim, rapportera att det fortfarande kommer in en del strökunder utan munskydd. Annika Norlins nya bok med bonuströja går riktigt bra. Dagskassorna har visserligen halverats, men vi får höra att det

är värre för många andra boklådor. Sjunker vi inte mer än så här kan klara oss till sommaren, säger vår ekonomiansvarige. Ett tjugotal nya medlemmar har anslutit sig till vår vänförening, däribland en viss covid-19, som hört att vi arrangerar kulturkvällar i intim miljö där unga och gamla kan mötas. Alla evenemang närmaste tiden är inställda. Efter sommaren planerar vi dock att dra igång med fler evenemang och kramar än någonsin tidigare.
Dödligheten bland fysiska antikvariat var hög redan innan covid-19. Ja, dödligheten är hög även bland antikvariatbokhandlare. Ingen har ännu överlevt.

Pekka Särkiniemi

Grafik: Martin Gradén. Källor: Severe SARS-CoV-2 infections: practical considerations and management strategy for intensivists, artikel publicerad i Intensive Care Medicine februari 2020, Influenza Virus Infection Decreases Tracheal Mucociliary Velocity and Clearance of Streptococcus pneumoniae, artikel publicerad i American Journal Of Respiratory Cell and Molecular Biology, Streptococcus pneumoniae: transmission, colonization and invasion, publicerad i Nature Reviews, juni 2018.

Aris Fioretos: Pandemin undviker det vi inte kan låta bli att diskriminera

LÖRDAG 21 MARS 2020

Litteraturen kan vara en väg ut ur den sociala distanseringens potentiella mörker. Den avskildhet som nu uppmuntras får inte leda till ensamhet.

I rummet där mitt skrivbord står är gardinerna fördragna. Väven är dock grovmaskig nog för att fasaderna på andra sidan gatan skall skymta genom tyget. De siennaröda och Stockholmsgula fastigheterna intresserar mig uppriktigt sagt mindre. Fast om jag höjer blicken över taken skimrar himlen.

Sedan månader tillbaka har detta begränsade stycke oändlighet varit modstulet grått. Samtidigt som stadens stora sjukhus går över till militär styrning, är himlen dock hög och blå. Med ett ord: oemotståndlig.

När jag begrundar den är det svårt att tro Pascal. Förskansad hos cistercienserna i Port-Royal utanför Paris noterade den franske tänkaren mot slutet av sitt liv: ”Mänsklighetens alla problem grundar sig i människans oförmåga att sitta lugnt och stilla i ett rum.” Men dagar som dessa stämmer orden med eländig skärpa. Det som borde vara människans räddning, det fria umgänget med andra under bar himmel, har blivit hennes största hot. Utan samarbete, utan gemensamma och genomtänkta insatser försvinner faran emellertid inte. Hur komma tillrätta med denna motsägelse?
Vid det här laget vet vi att viruset inte gör skillnad på folk och fä. Det respekterar inga territoriella gränser och angriper oss där vi mest avgörande står i utbyte med omgivningen: genom ögon, näsa och mun. Med undantag för den yngsta delen av befolkningen, som hittills inte tycks elakt berörd, undviker det vad vi själva har så svårt att låta bli: att diskriminera. Ändå lyder påbudet just nu: åtskillnad.
Den enda förmildrande omständigheten som jag kan se i

denna sociala distansering är dess närhet till litteraturen. När pianisten Igor Levit ger huskonserter live på Twitter varje kväll, ena gången i strumplästen, andra gången iklädd hoodie, skapar han gemenskap i isolering. Denna ensamhetens solidaritet har alltid varit det skrivna ordets styrka. En bok låter sin läsare vara i fred utan att lämna henne ensam. Den ger henne returbiljett till en värld som hon upplever på egen hand utan att förlora kontakten med andra varelser, som möjligen är fiktiva men inte mindre omvälvande för det.

När jag sänker blicken från himmel till skrivbord tänker jag att avskildheten som fordras måste förbli social. Då dörrarna nu stängs bör ingen gå i ”splendid isolation”, som den av Levit uppskattade Gustav Mahler kallade veckorna då han drog sig tillbaka för att komponera. Tvärtom. Levit visar att det går att kollektivt inte bara hålla distansen utan vårda den. Denna gemensamma men fördelade - karantän innebär avbrott – inte minst ekonomiskt. Och säkert är den lättare att uthärda för dem av oss som har tak över huvudet,

kylskåp och internet. Men den betyder även: delad omsorg. Tyskarna förbinder känslan gärna med vad de kallar *Heimat*, fransmännen tänker på *la patrie*. Kanske kommer svenskarna närmare tillståndets kärna. Vi säger ”fosterland”. Det är varken en regional myshörna i världen eller något symboliskt rike som vilar på patriarkala värden. Utan grunden på vilken en människa fostras och bildas.

Visserligen är jag född av föräldrar från olika kulturer i ett tredje land som under det senaste trekvartsseklet levt högt på föreställningen om ett ”folkhem”. Ändå inbillar jag mig att mitt verkliga fosterland är skrivbordet. Ingenstans har jag tillbringat mer tid, ingenstans har jag ägnat mig åt så underliga intressen eller oftare tagits ur mina villfarelser. Under årens lopp har bordet ändrat skepnad många gånger. I begynnelsen fanns en ranglig historia med spetsduk i en sydgrekisk hamnstad. Varje morgon under en lång sommar måste mitt tonåriga jag, som ville revolutionera världslitteraturen, avlägsna den förnedrande duken under reseskrivmaskinen. Ändå

räckte ett toalettbesök för att min faster skulle passa på att lägga tillbaka den. För att rädda hedern undrade jag stilla: tänk om duken är en flygande matta modell mindre?
Därefter bestod mitt fosterland länge av en dörr lagd på ett par bockar. Men där har även funnits kontorsbord med klisterlappar i lådorna som visade vilken medicinsk klinik de tillhört. Och flickvänners sirliga arvegods på gyllene ben.
Gemensamt för samtliga bord är att jag ända sedan sommaren hos min faster har betraktat dem som flygande mattor med fyra ben. Till deras finaste egenskaper hör att de kunde ta mig överallt, även till Gehenna eller Shangri-La, utan att kroppen behövde flytta sig. Sedan tjugo-plus år utgörs mattan med flyglicens av en konstruktion av trä och stålrör. Ingen har jag delat lika många hemligheter med. Om jag ägde muskler nog vore den det första jag skulle rädda vid en eldsvåda.
Borden har alltid stått framför ett fönster. Det tog lång tid innan jag tänkte på det. Kanske beror det på släktskapet mellan bordsyta och fönster. Bägge har fyra kanter,

bägge erbjuder tankeflykt och skydd i lika mått.
Om jag fick önska dem med vilka jag under dessa dagar av pandemi och panik delar distansen, vore det en flygande matta. För den som lyckas ”sitta lugnt och stilla i ett rum”, som Pascal menade, erbjuder ytan grund nog att vidareutbilda sig socialt. Ibland erinrar den till och med om himlen, också om den är grå eller händelsevis blå.

Aris Fioretos
kultur@dn.se

Tidigare larm om virussmittade böcker har visat sig vara överdrivna

LÖRDAG 21 MARS 2020

Kan själva böckerna vara smittade med corona?
Hej Jenny! Som orolig dotter till en biblioteksstammis på 70 år undrar jag om man kan bli smittad av coronaviruset genom böcker. Efter mycket övertalning har jag lyckats få min bångstyriga pappa att hålla sig borta från bibblan, och i stället låta mig låna hem det han vill ha. Men så slog det mig: Kan själva böckerna vara farliga? E-böcker är inte ett alternativ, och pappa tycker att jag är urlöjlig. ”Det har funnits betydligt värre smittor och biblioteken har ändå fortsatt låna ut böcker, fråga den där kaxiga bibliotekarien i DN så får du se.” Jaha, vad säger du?
Nojiga Anna på Kungsholmen
Svar: Hej Anna! Varma hälsningar till bångstyriga pappa från en ”kaxig” bibliotekarie som sedan ett par veckor tillbaka inrättat kontor under handfatet, konsumerar alkogel på nivå hudtransplantation och rent allmänt håller en ytterst hänsynsfull social distans – gärna genom den så kallade Emily Dickinson-vinkningen (vid åsynen av människa, barrikadera dig bakom låst dörr och kom ut

suicidal 55 år senare), eller varför inte den ”Proustska kramen” (samma procedur, men tröstät kakor under tiden).
Skämt åsido är det extremt viktigt att han håller sig hemma. Hostkonserterna som stundtals dånar mellan Hce-hyllorna här i Stockholm får Ignatius J Reilly att framstå som ett under av friskvård, och enligt säkra källor finns det människor med lånekort i stället för hjärna som tror att ”karantän” betyder fri lek på biblioteken.
Då är själva böckerna säkrare, men antagligen inte helt riskfria. Tyvärr vet forskarna inte riktigt hur den här otäcka fladdermuspesten beter sig, varför det är frustrerande svårt att få exakta svar på litteraturhygieniska frågor som: Exakt hur länge är viruset aktivt om man hostar ner en specifik yta, till exempel ett pappersblad? Är omslag äckligare än inlagor? Hur smittsamma är låneautomaterna och utsätter vi oss i nuläget för fara när vi ägnar oss åt djupt inrotade, automatiserade läsarbeteenden – när vi till exempel kliar oss i ögat för att vi håller på att somna över en hyllad diktsamling, eller slickar

på pekfingret för att bläddra sidor i en ny deckare?
Tidigare virus- och bakterielarm relaterade till låneböcker har ju, försöker jag tänka, visat sig vara överdrivna – det gäller såväl herpeschocken år 2013 (när ett holländskt låneexemplar av ”Femtio nyanser av honom” testade positivt för könssjukdom) som den sjukdomsmedvetna biblioteksepok som går under namnet ”The great book scare”, den stora bokpaniken.
The great book scare, som mest intensiv i USA och England kring förra sekelskiftet, är faktiskt särskilt intressant i coronakontext. Inflyttningen till städerna var explosionsartad, epidemier härjade vilt, folkbiblioteken var en populär institution och dessutom obehagligt tillgänglig. Med andra ord var det bara en tidsfråga innan misstankar om låneböcker som sjukdomsspridare började grassera.
Snart var opinionen så skräckslagen att bibliotekarier tvingades duscha romaner i formalin och ibland bränna upp hela partier med kontaminerade exemplar. Låntagare som

ertappades med exempelvis tuberkulos och scharlakansfeber ålades av samma anledning höga böter, och fantasifulla läkare arbetade på högvarv. Ökänd är till exempel den ”bokjuice” som en ambitiös medicinare injicerade i försöksdjur: en ruggig cocktail på saltlösning och pulveriserade skinnband som omgående fick ödesdigra konsekvenser för ett antal intet ont anande marsvin. Först en bra bit in på 1900-talet lugnade sig paniken, inte minst för att de fruktade epidemier som böckerna ansågs bidra till avklingade.

Nu befinner vi oss dessvärre i en ny pandemi, med ny rädsla. Ordet ”droppsmitta” för tanken till mardrömslikt nedkladdade pocketar och uppgifter om att coronavirus lever på vissa ytor så länge som nio dagar skapar obehag. När jag till slut får tag på en verklig expert, epidemiologen Emma Frans, blir jag tillfälligt lugnare. Mycket är som sagt oklart, men viruskontaminerade böcker är sannolikt inte smittsamma så värst länge: ”Några timmar, kanske en dag, säger vissa.”

Hög tid att haffa den smala och minst cirkulerade litteraturen, alltså. Och tvätta händerna. Proustsk kram till er båda.

Hur kan jag få min sambo att börja våga läsa igen?

Hej Jenny! Min tjej som vanligtvis slukar böcker har inte kunnat läsa en rad sen det här viruset började härja. I stället scrollar hon nyheterna, hamstrar konservburkar och blir bara räddare. Jag tror att hon skulle må bättre med en bok, men när jag föreslår det blir hon typ arg. Säger att hon inte kan fokusera.

Råd om hur man får henne att komma in i läsningen igen?

Sambo

Svar: Hej sambo, vad fint att du försöker få din tjej att må bättre! Jag känner igen mig i er båda, och har själv hostat ur mig en pandemi av desperata bokråd på sistone: ”Läs Camus du också!”, ”Passa på att frossa i de hetaste debutanterna!”, ”Är det någon gång man ska plöja ’Decamerone’ är det nu!” (infoga gäll röst på gränsen till sammanbrott).

Du tänker i grunden rätt, i en surrealistisk situation är det bra att hålla fast vid trygga vanor.

Samtidigt är det svårt, som forskning om utbrändhet visat, att koncentrera sig på snåriga textsjok när hjärnan är maximalt uppstressad. Kan ljudböcker fungera som mellanväg? Inte för att de nödvändigtvis är behagligare – mina öron är fortfarande i karantän efter Börje Ahlstedts framförande av ”Hans nåds testamente” – utan för att de möjliggör lugnande läsning samtidigt som hon tillfredsställer sitt behov av kontroll. Lite Jane Austen medan hon hamstrar toapapper? Alice Munro när ni staplar konserver? David Ärlemalms succédebut ”Lite död runt ögonen” (obs, titeln har inget med virus att göra) finns i en fantastisk inläsning av Niklas Engdahl, testa gärna den.

Jenny Lindh
Bibliotekarien hyssjar.

Nätjätten Amazon har den senaste tiden översvämmats av märkliga böcker som vill kapitalisera på coronakrisen, gärna egenpublicerade under förlagsnamn som ”Pandemic publication” och i många fall rena plagiat från nyhetsartiklar. Som bibliotekarie är det förstås min

källkritiska plikt av avråda från lockande titlar som ”Fast recovery secrets from coronavirus, stroke, alzheimer and cancer that big pharma don’t want you to know”. Vill du köpa något, satsa i stället på e-boksthrillern ”Coronavirus zombies volume 1: The living dead apocalypse” som du kan printa ut och använda som toarulle, eller den bisarra men åtminstone harmlösa målarboken ”Coronavirus coloring activity book”.

Hur får man lugn och ro? Alla barn vill faktiskt inte vara med och leka

LÖRDAG 21 MARS 2020

Ellen Greider
”Jordens största kalashatare”

Alfabeta, från 6 år

Människan är en komplex varelse: vi behöver varandra, samtidigt som vi också behöver få vara i fred. Behoven varierar från person till person, en del är mer utpräglade flockdjur medan andra inte står ut längre stunder i grupp. Vi som vantrivs i större sammanhang har fått mycket uppmärksamhet de senaste åren: det verkar finnas överraskande många introverta eller högkänsliga. Hur många trivs på riktigt i sammanhang där ljudvolymen är så hög att ingen hör vad någon annan säger? Det finns ju en del. Men vi har olika behov av gemenskap, och det verkar som tur är bli mer och mer accepterat bland vuxna. Svårare för barn, som oroliga vuxna har extremt stora behov av att tvinga in i umgänge. Det är ju synd om barn som är utanför?
I serietecknaren Ellen Greiders barnboksdebut ”Jordens största kalashatare” är Freja är en av de enstöriga. Hon har ett par kompisar, men vill inte leka med dem för länge. ”Man blir så trött av att prata och springa runt hela tiden.” Hon får vara sig själv

hemma, där pappa ändå bara sitter och läser i sin fåtölj.
Ellen Greider visar skickligt i en fin bildserie glädjen i att få leka på egen hand. Frejas blick blir annorlunda när hon är ensam, då vågar hon vara sig själv och utforska alla infall.
Men i skolan? Där ska ingen lämnas utanför, och det är ju bra om man är en sån som vill göra saker tillsammans med andra. Freja håller sig undan så gott hon kan. På fritids är det ännu värre, där alla springer runt och skriker och de vuxna till och med verkar tycka att det är kul.
Ellen Greider utforskar lågmält och vardagligt Frejas värld genom tydliga hållpunkter: leka ensam eller tillsammans, skola och fritid, för mycket människor – eller faktiskt för lite. En skogsutflykt blir plötsligt alldeles för ensam en stund.
Fast det är förstås ett undantag. Oftast blir det för stökigt och för många människor, och det tar tid innan man hittar de andra som inte heller tycker om för mycket oljud. De är fler än man tror.
Det är en lugn berättelse, som till en början är övertydligt konkret. Men det är naturligtvis just den

tyst konstaterande berättelsestruktur som Freja behöver.

Lotta Olsson
lotta.olsson@dn.se

Fler måste få höra dem sjunga ut om krisen i Svenska Akademien

LÖRDAG 21 MARS 2020

Minioperan om krisen i Svenska Akademien är ett litet elakt och intelligent mästerstycke. Fler

måste få chansen att ta del av den. SVT, ryck ut! uppmanar Per Svensson.

Svart ironi: en konsertant mini-opera om en kulturinstitution i djup kris har urpremiär mitt i den värsta kris kulturvärlden har upplevt. Men medan Svenska Akademiens kris var självförvållad är teatrarna, konsertarrangörerna, skådespelarna och musikerna oskyldiga offer för ett viljelöst men vandaliserande virus.

Många försöker intala sig själva och andra att ”det digitala” kan rädda kulturen. Tja, bättre än inget kanske. Men som lite äldre tv-tittare (riskgruppsmaterial) drar man sig till minnes tv-kockarna Werner och Werner och deras tröstande: ”Det går lika bra med selleri.” Det gör det inte.

Men med det sagt: Toppen att kollegan HD/Sydsvenskan på torsdagskvällen livestreamade det första, och såvitt jag förstår, hittills enda planerade uppförandet av ”Makten och härligheten. En allegorisk knyt-blues-opera för (minst) 18 ledamöter”.

Det fanns förvisso publik också på plats i Konserthuset i Helsingborg, dock kraftigt

utglesad, varför salongsföreställningen repriserades lite senare på kvällen. Men själv upplevde jag den avskärmad, alltså digitalt. Att regelrätt ”recensera” operan vore därför tjänstefel. Men inte ens en Macbook Air kunde dölja att kompositören Fredrik Österling, tillika konserthuschef, och librettisten Hanna Höglund skapat ett litet mästerstycke: roligt, smart, elakt och mot slutet också med en underton av autentisk tragik.
Såväl partitur som libretto är byggt av listiga lån. I Österlings fall såväl från musikhistorien som angränsande genrer. I Höglunds fall från verklighetens opera buffa: best-of-citat hämtade från akademikrisens många akter.
Mezzosopranen Ulrika Tenstam får som Kristina Lugn vifta med - cigaretten: ”Jag röker! Ni kommer att dö!”
Horace Engdahl träder i tenoren Magnus Kyhles gestalt fram som sentimental schlagerkung i en aria om hur han i en gränd i Gamla stan bjöds in till de odödligas krets. Klar hit-potential.
Barytonen Carl Ackerfeldt byter roll, från grundaren Gustaf III till

poeten Stig Larsson som sjunger duett med vännen Horace: ”Har ni tänkt på att Goethe rimmar på sköte!”
Här finns också en rasande Katarina (Tenstam igen), en sjungande dirigent (Stefan Solyom), Helsingbogs symfoniorkester och en Konserthuskör som agerar såväl trotsig akademi och upprörd allmänhet som De Döda Ständiga Sekreterarna.
Och här finns Sara Danius (Amelia Jakobsson), i den roll som så gott som alltid blir sopranens, den tragiska hjältinnan.
SVT, det är vad ni och vi väntat på i dessa dagar då världen dör, inte med ett skrik utan med en hostning. Spela in! Sänd!
En länk till den strömmade föreställningen finns på Helsingborgs Konserthus webb.

Per Svensson
per.svensson@dn.se

Så planerar SVT fylla hålet i tablån efter Eurovision

LÖRDAG 21 MARS 2020

I veckan kom beskedet att Eurovision song contest i maj ställs in. Nu uppger SVT att man börjat planera för ett nytt innehåll som ska ersätta de tre sändningarna.

– Nu samlar vi våra kreativa krafter, säger producenten Christer Björkman till DN.

Årets upplaga av Eurovision song contest var planerad att genomföras den 12, 14 och 16 maj i Rotterdam i Nederländerna. Men i veckan kom beskedet att det inte blir någon tävling i år, på grund av risken för smittspridning av det nya coronaviruset. I stället kommer tävlingen att hållas 2021. De två semifinalerna och finalen skulle i vanlig ordning ha sänts i SVT. Med de inställda tävlingarna uppstår tre stora hål i tablån, inte minst lördagen den 16 maj då den

fyra timmar långa Eurovisionfinalen skulle ha sänts. Nu uppger SVT för DN att man redan börjat planera för ett nytt innehåll, som ska ersätta de tre sändningarna.

”Vi har tre stora hål i tablån som gapar tomma efter att Eurovision song contest ställts in. Nu samlar vi våra kreativa krafter för att fylla dessa hål, men allt är så nytt och färskt att vi ber att få återkomma när vi har kommit lite längre i skaparprocessen”, skriver SVT:s producent Christer Björkman i ett mejl till DN.

Hålen i tablån är desamma för alla europeiska tv-kanaler som skulle ha sänt sångtävlingen. I veckan hintade Thomas Schreiber, tv-chef på tyska ARD, om att europeiska radio- och tv-unionen EBU planerar ett slags ersättningsshow för alla de 41 medlemsländerna, rapporterar sajten Wiwibloggs. Blir det inte av, så kommer tysk tv att sända en egen ”Eurovisionkväll”. Huruvida SVT väljer en liknande väg återstår att se.

Kajsa Haidl

Peter Wandekas första dag i Sverige

LÖRDAG 21 MARS 2020

Peter Wandeka vaknar utfattig och otrygg i Nairobis stinkande slum. Ett dygn senare sitter han på sängen i sin nya lägenhet i västgötska Viskafors. Mat i kylen, postfack med hans namn.

27-årige Peter är en av 5000 kvotflyktingar som Sverige varje år hämtar från misär utomlands. DN:s Niklas Orrenius och Lotta Härdelin var med under hans första timmar i Sverige.

Han ser liten och tunn ut, Peter Wandeka, där han står på den jättelika parkeringsplatsen i bara tröja och jeans. Flaggstänger med blågula flaggor smattrar i februarivinden.

Peter ser sig omkring i gryningsljuset utanför

Landvetters flygplats och försöker greppa vad han egentligen är med om.
– Vi måste fixa en jacka till dig, hör han någon säga på engelska. Rösten tillhör Anders Lindström, flyktingsamordnare i Borås kommun. Han har mött Peter på flygplatsen.
– Yes, svarar Peter och kliver in i bilens baksäte.
Anders kör. Peter blickar ut längs riksväg 40. Skog, fält, industrier. Skyltar med ortnamn: Bollebygd, Hultafors, Sandared. Han får veta att han ska bo i något som heter Viskafors.
– *It is in Borås kommun, but it is not Borås,* säger Anders bakom ratten.
Peter nickar. Han har aldrig hört talas om Borås.
Ett dygn tidigare vaknade han i sitt fönsterlösa pyttekyffe i ett av Kenyas huvudstad Nairobis slumområden. Som vanligt gick han ut i den urinstinkande gränden, förbi sophögarna, till kiosken som säljer te och frukostmat, kiosken där han brukar diska muggar.
I stället för att börja sitt arbetspass sa Peter farväl till kvinnan som driver tekiosken.

Hon gav honom en chans och ett jobb när ingen annan gjorde det – men hon kunde inte hjälpa Peter att leva fritt och öppet i Nairobi, utan att riskera våld.
I Peters uppväxtland Uganda var det ännu värre. För fem år sedan mördades Peters pojkvän Steve av en hatisk mobb.
– De jagade oss, kastade sten och hackade ihjäl Steve med stora knivar. Jag fick också flera hugg, berättar Peter.
Förföljelsen har stöd från högsta ort i Uganda. Regeringen håller på att införa dödstraff för ”homosexuella handlingar” – den lag som i folkmun kallas *Kill the gays*.
Efter mordet på pojkvännen flydde Peter till grannlandet Kenya. De senaste fem åren har han levt i Nairobi, som flykting. Ett svårt liv där Peter fått slåss för sin överlevnad, och ibland sett sig tvungen att göra saker han egentligen inte har velat.
Förra året vände plötsligt lyckan. FN:s flyktingorgan UNHCR gav honom en chans till ett nytt liv, i en annan del av världen. En FN-tjänsteman kallade till sig Peter och några andra särskilt utsatta

flyktingar och frågade: Vill ni helst till USA eller Sverige?
USA, sa de andra.
Sverige, sa Peter.
Han visste inget om Sverige. Men livet för en svart man i USA kunde vara svårt, hade Peter hört. Kanske särskilt, tänkte han, för en svart homosexuell man.
Fotograf Lotta Härdelin och jag träffade Peter första gången i december, på FN-kontoret i Nairobi. Han satt i väntrummet och fingrade på en svensk flagga som tjänstemän från Migrationsverket hade hängt upp på väggen. I knät hade han en fotobok med Sverigebilder som någon tjänsteman lagt ut i väntrummet. Peter bläddrade bland foton av skärgård, röda stugor och skog.
De svenska migrationstjänstemännen var i Nairobi för att intervjua Peter och ett par hundra andra flyktingar som valts ut av FN som särskilt utsatta.
Att hantera kvotärenden har de senaste åren blivit en allt större uppgift för Migrationsverket. För medan lagstiftningen stramats åt för asylsökande som själva tar sig till våra gränser, så har svenska politiker de senaste fem åren ökat

kvoten av flyktingar som Peter, som hämtas hit via FN-systemet, från 1 900 till 5 000 per år. Migrationsverkets utsända tjänstemän i Nairobi tog Peters fingeravtryck, och konstaterade att han hade lagliga skäl att beviljas uppehållstillstånd i Sverige.

När Peter landar i Sverige den här februarimorgonen kommer han därför rakt in i det svenska samhället. Som FN-utvald kvotflykting slipper han vänta på en flyktingförläggning och oroa sig för ifall hans asylansökan kommer att avslås.

Migrationsverket har redan signerat tillståndet och slussat honom till en kommun – Borås – som ordnat med lägenhet och en plats på etableringsprogrammet för nyanlända.

– Vi började den här processen en vecka innan han landade. Fixade möbler och så, säger flykting-samordnaren Anders Lindström.

Borås har en egen kommunal second hand-butik, Åter i Bruk. Peters möbler kommer därifrån. Peter har aldrig haft möbler. Allt som fick plats i hans mörka kyffe i Nairobi var en madrass. I Uganda växte han upp på barnhem.

När bilen rullar in i Viskafors har solen gått upp. Peter pratar om att han vill lära sig svenska snabbt och skaffa jobb. Allt känns overkligt, tycker han.
– Jag trodde inte riktigt att det skulle ske. Att jag faktiskt skulle komma till Sverige.
Viskafors är en gammal bruksort med knappt 4 000 invånare. Peters nya lägenhet – en etta med kokvrå – visar sig ligga i ett ombyggt gammalt äldreboende. Anders ger Peter en nyckel.
– Lås upp du. Det är ditt hem nu.
Peter är alldeles tyst när han försiktigt går in i lägenheten. På bordet står en ros i en kruka och ett kort med texten ”Welcome Peter”.
Det är Anders som har skrivit kortet och köpt blomman. I kylskåpet har flyktingsamordnaren lagt in ägg, mjölk, yoghurt, smör och juice. I skafferiet finns ris, pasta, te, frukt och ett paket kakor. I frysen ligger köttfärs.
Peter går in i sitt nya badrum. På handfatet ligger tandborste, tandkräm och tvål – Anders verk igen. Peter ler stort när han får syn på duschen. I slummen var

det svårt att hålla sig ren. När regnen kom blev allt lerigt.
– Jag kan duscha varje dag nu.
Peter sjunker ner på sängen, trött efter den långa resan. Men innan det blir tid att vila ska han åka med Anders och hans flyktingsamordnarkollega Sharif Shastan in till Borås och besöka myndigheter: Skatteverket, Arbetsförmedlingen, Migrationsverket. Peter måste få ett personnummer. Och köpa en jacka.
Peter upprepar att han vill försöka skaffa jobb. Han får höra ord som etableringsprogram, SFI och bostadsersättning.
– Du måste inte förstå allt på en gång. Vi ska förklara igen, säger Anders.
På väg ut till bilen får Peter syn på ett postfack med hans namn: Peter Wandeka.
I vårt reportage från Nairobi, som publicerades i DN i januari, kallade vi honom Peter Mayenga. Han levde under hot i Nairobi, och ville inte inte att det skulle bli känt att han är homosexuell. Utanför hans dörr stod ibland våldsamma unga män som rökte

marijuana och som försökte råna honom och sno hans mobil.
– De vet inte att jag är gay, sa han.
I Viskafors står ingen utanför Peters dörr. Han ser vinterkala träd i sned morgonsol. Säger att han funderar på att koka några ägg. Två eller tre.
– Jag tror inte att man blir attackerad och utnyttjad här.
Anders och hans kollega Sharif – som själv kom till Sverige som flykting en gång, från Iran – uppmanar Peter att öppna sitt postfack.
– Jag tror att du kan ha fått post redan, säger Sharif.
Peter låser upp facket och tar ut en tidning, tjock som en bok. Börjar bläddra.
”Äntligen vår, äntligen odling” står det på en sida med bilder av vattenkannor och blomkrukor.
”En bra dag börjar med bra ordning” lyder texten på nästa sida, vid bilder av en väggklocka, en rakspegel och en badrumshylla.
Peter bläddrar. Anders ler.
– Ikeakatalogen, kallas den.

Fotnot:
Peter Wandeka anlände till Sverige i februari. -

Migrationsverket har nu på grund av coronasmittan beslutat att stoppa mottagandet av kvotflyktingar. Knappt 400 resor skjuts på framtiden.

Niklas Orrenius
niklas.orrenius@dn.se

5 000 kvot flyktingar till Sverige i år

Sverige är världens fjärde största mottagarland av kvotflyktingar, efter USA, Kanada och Tyskland. Medan lagstiftningen har stramats åt för asylsökande som själva tar sig till våra gränser, så har svenska politiker i bred enighet de senaste fem åren ökat kvoten av flyktingar som hämtas hit via FN-systemet, från 1 900 till 5 000 per år.

1 800 flyktingar ska få komma till Sverige från Syriens närområde. Det handlar om syriska flyktingar som hämtas från flyktingläger i Libanon, Turkiet och Jordanien.

1 400 hämtas från norra och mellersta Afrika, från länder som Egypten, Libyen och Niger, specifikt för att förhindra att människor riskerar livet när de

försöker korsa Medelhavet i den flyktingrutt som kallas Centrala Medelhavsrutten.

1 300 platser är för flyktingar från centralafrikanska och östafrikanska länder som Eritrea, Kongo, Sydsudan, Sudan och Somalia. Enligt FN är behovet stort att evakuera tortyröverlevare, föräldralösa barn och kvinnoledda familjer.

500 platser är vikta för akuta flyktingärenden – flyktingar i stor fara som omedelbart behöver evakueras. Det kan exempelvis handla om hotade hbtq-personer eller svåra sjukdomsfall som inte kan få vård i landet där de befinner sig.

22 mars 2020

Ledare: Sverige mobiliserar – måste alla göra sitt

SÖNDAG 22 MARS 2020

På lördagen hade 1 746 svenskar testats positivt för covid-19, enligt de siffror som Folkhälsomyndigheten presenterar dagligen. 61 av de insjuknade har behövt intensivvård. 20 har avlidit.
Redan nu är pressen på vården hård. Det har rapporterats om materielbrist i flera veckor. Ändå har pandemin ännu inte slagit till med full kraft mot Sverige. De närmaste veckorna kommer att bli betydligt tuffare.
Enligt Folkhälsomyndigheten pågår allmän spridning av coronaviruset i flera delar av landet. Antalet som insjuknar förväntas att stiga kraftigt den närmaste tiden. Först i Stockholm, därefter i Göteborgsområdet, sedan i resten av Sverige.
Fler kommer att behöva vård. Det kommer att krävas svåra prioriteringar – kring var i landet begränsade resurser ska sättas in och vilka patienter som ska få ta del av dem.
Det finns flera frågetecken kring hur snabbt regering och myndigheter har agerat.
Men det går också att konstatera att Sverige just nu genomför en omfattande mobilisering för att möta stormen. Och att

kraftsamlingen sker på alla samhällsnivåer.
Vi ser den inom politiken, där regeringen i nära samverkan med oppositionen har producerat tre omfattande ekonomiska paket för att stärka förmågan att motverka smittspridningen och hjälpa den krisande ekonomin.
Men den största mobiliseringen sker i offentlig sektor. Det handlar naturligtvis först och främst om vården. Sjukhusen organiseras om för att ge plats åt covid-19-patienter och för att ordna fler intensivvårdsplatser. Sjukhustält sätts upp.
Läkare och sjuksköterskor avbokar sina semestrar, jobbar övertid. Ofta med bristande skyddsutrustning.
Det handlar i många fall om rena hjälteinsatser.
Sådana utförs också i äldreomsorgen. Där finns den mest utsatta riskgruppen. Den ska skyddas, samtidigt som sedvanligt stöd måste ges. Många anställda tvingas stanna hemma, eftersom de absolut inte får göra sitt jobb ens med lätta sjukdomssymtom. Det betyder att andra måste göra desto mer.
Kommunerna gör sitt bästa för att förbereda sig för en eventuell stängning av grund- och förskolor, och för att de som måste fortsätta gå till jobbet i så fall ska ha någonstans att lämna sina barn.
Även stora delar av näringslivet bidrar till kampen mot viruset – samtidigt som man tvingas hantera en snabbt eskalerande ekonomisk kris. Mataffärer ordnar särskilda öppettider åt personer som tillhör coronavirusets riskgrupper. Flera företag med skyddsmateriel i sortimentet har lämnat över det till vården.

Samtidigt gör vanliga människor vad de kan för att hjälpa till. Universitet och högskolor kokar handsprit till sjukhusen. I sociala medier organiseras matinköp till äldre, så att de inte ska behöva gå ut och riskera att smittas.
Många bidrar genom att noggrant följa myndigheternas riktlinjer: de stannar hemma vid minsta symtom, tvättar händerna, minskar sina sociala kontakter, i synnerhet med personer i riskgrupperna – eller om man tillhör en.
Allt detta är styrketecken.
Coronapandemin utsätter det svenska samhället för enorma påfrestningar. Allt vi kan göra för att hjälpa varandra är av värde nu.
DN 22/3 2020

Barnen blir inte så sjuka – men är de ändå smittspridare?

SÖNDAG 22 MARS 2020

För varje dag som går ökar trycket på regeringen att stänga Sveriges skolor i kampen mot det nya coronaviruset. Småbarn är experter på att sprida infektionssjukdomar. Men de verkar inte bli särskilt sjuka av viruset som just nu lamslagit stora delar av världen.
Sprider de covid-19 utan att det märks?

En stor skylt sitter på entrédörren: ”DET GÅR LÖSS OCH SPRINGMASK. Det är därför mycket viktigt att ni kammar barnen extra så slipper vi spridning.”
Vissa saker förändras inte i förskolans värld, trots det nya coronaviruset. Här sprids sjukdomar regelmässigt och det fortsätter de att göra även nu. Utöver löss och springmask går det influensa, förkylningar och magsjuka. Små barn struntar i förhållningsorder som att hosta i armvecket eller låta bli att gräva i näsan. De är dåliga på att hålla avstånd och umgås gärna tätt i små högar under sagoläsning eller tågbanebyggande.
Barn är riktiga smittohärdar. Varje vinter dukar familj efter familj under av magsjukevirus de drar hem från förskolan. Även i skolan umgås barn nära varandra och smittar varandra med influensa och andra virus.
Men sprider barn det nya coronaviruset?
○ ○ ○
I land efter land stängs skolorna i försök att hindra och sakta ned smittspridningen.
Utbrottet av det nya coronaviruset har snabbt nått 200 000 fall. Allt fler länder rapporterar inhemsk spridning. I Sverige har fler än 1 200 fall bekräftats. De flesta har än så länge smittats utomlands eller i kontakt med människor som har varit utomlands. Men nu finns det också samhällsspridning av viruset.
I Sverige håller än så länge förskolor och grundskolor öppet. Trycket på att stänga dem ökar.
Oroliga föräldrar håller barnen hemma. I barntäta Stockholmsstadsdelen Hägersten-Liljeholmen är hälften av alla förskolebarn frånvarande från förskolan.

Att de är hemma kan bero på fler saker än att deras föräldrar inte vågar släppa iväg dem. Exempelvis har riktlinjerna för sjukdomar skärpts hos förskolorna – minsta lilla lindriga symptom på luftvägsinfektion så ska barnet skickas hem och sedan stanna hemma, tills det har varit symptomfritt i två dagar. Eftersom det mesta tyder på att barn generellt inte drabbas särskilt hårt av det nya coronaviruset kan också ett lite småsnorigt barn vara smittat.
Att stänga förskolor och skolor är inget lätt beslut. Om föräldrarna måste jobba finns risken att mor- och farföräldrar tar hand om barnen i stället. Äldre har en kraftigt ökad risk att bli svårt sjuka och dö av det nya coronaviruset och behöver skyddas just nu.
– Vi får många frågor om varför vi inte stänger skolorna. De riktigt små blir nästan inte sjuka alls. Det skulle aldrig vara aktuellt att stänga skolor för att rädda barnen, säger statsepidemiologen Anders Tegnell på en presskonferens på onsdagen.
Länder med stora utbrott rapporterar alla liknande resultat. Av drygt 55 000 fall i Kina var bara 2,4 procent barn, i Sydkorea var 4,2 procent av drygt 8 000 fall under 18 år och av drygt 22 000 sjuka i Italien var bara 1,2 procent under 18 år, visar studier.
Få av barnen blir svårt sjuka och ännu färre avlider. Ännu har inget barn i Sydkorea eller Italien dött. Bara ett fåtal dödsfall bland barn har rapporterats i hela världen.
Varför? Den frågan ställer sig experter världen över.
○ ○ ○
– Jag har träffat föräldrar på akutmottagningen som har suttit och

gråtit för att deras barn har feber. De är rädda för att barnen har det nya coronaviruset. Men de allra flesta är mer avslappnade eftersom de har hört att barn inte blir så sjuka, säger Jonas Ludvigsson. Han är barnläkare i Örebro och professor i medicinsk epidemiologi och biostatistik vid Karolinska institutet. De barn han möter på akuten misstänks inte ha det nya coronaviruset, då skulle de ha hamnat på infektionskliniken i stället.
– Jag brukar förklara för föräldrarna att det oftare är influensa, rs-virus eller rhinovirus. Men om barnen behöver läggas in på sjukhus för misstänkt influensa tar vi också prov för det nya coronaviruset. Vi berättar alltid för föräldrarna att vi tar det provet så att de inte ska tro att vi misstänker sjukdomen i smyg men inte säger något, säger Jonas Ludvigsson.
Hittills har han inte på det här sättet hittat något fall av det nya coronaviruset hos något barn med svår luftvägsinfektion. Däremot har smittan hittats hos vuxna i regionen.
Jonas Ludvigsson är inte den enda som tror att siffrorna inte ger hela bilden, att många barn är så lindrigt sjuka att de inte upptäcks.
Däremot är experterna oense om huruvida barnen sprider smittan utan att vi vet om det.
○ ○ ○
Blinka lilla stjärna där
Hur jag undrar var du är
Fjärran lockar du min syn
Likt en diamant i skyn
Blinka lilla stjärna där
Hur jag undrar var du är
Två gånger i rad sjunger barnen på Pysslingens förskolor, som finns på flera

olika ställen i landet, den klassiska barnvisan medan de tvättar händerna. Det tar ungefär 30 sekunder.
– Vi stärker upp de vanliga rutinerna nu. De vuxna i förskolan är i regel väldigt bra på den här typen av hygien, de är vana vid att hantera exempelvis magsjuka, säger Sara Jiveskog, rektor på Pysslingens förskolor.
Förskolebarnen är också vana vid att händerna ska tvättas flera gånger om dagen. Nu är det extra viktigt att komma ihåg: varje gång de kommer in efter utelek, före lunchen, efter lunchen, före mellis och efter mellis.
– Med de allra yngsta får man hjälpa till mer, hitta på vattenaktiviteter och locka med annat, säger Sara Jiveskog.
Vardagen fortsätter alltså ungefär som vanligt, förutom att antalet barn i förskolorna och skolorna åtminstone i Stockholmsregionen är betydligt färre. Och samma sak gäller för personalen. Många är hemma med förkylningssymptom.
– Vi håller förskolan öppen för friska barn och pedagoger och ju mer vi kan begränsa att smittan kommer in, desto bättre. Vi jobbar ungefär som vi brukar, men själva handtvättningsmomentet behöver ta längre tid nu. Vi måste få till den extra stunden för att bryta sönder skalen på viruset, tvätta länge så de spricker, säger Sara Jiveskog.
○ ○ ○
– Det är mycket möjligt att vi missar lindriga fall. Det är också normalt vid ett sjukdomsutbrott, berättar Maria van Kerkhove, WHO:s chef för sjukdomsutbrott.
Världshälsoorganisationen har haft flera presskonferenser i veckan sedan mitten av

januari. Numera hålls presskonferensen utan journalister på plats. De får ringa in eller följa via Twitter.
I början av ett utbrott fokuserar sjukvården och smittskyddsmyndigheter på de svårast sjuka, de som söker vård. Allt eftersom upptäcks fler lindriga fall. Somliga blir smittade, men får inga symptom. De är ännu svårare att upptäcka. För att ta reda på hur många som blivit infekterade av det nya coronaviruset, men inte blivit så sjuka att de har sökt vård, behövs studier där man letar efter antikroppar. Några sådana finns ännu inte.
WHO och de flesta experter är ändå överens om att det finns ett stort mörkertal av både vuxna och barn som har varit smittade, men som aldrig har behövt kontakta sjukvården.

– Barn får ju andra typer av infektionssjukdomar som andra typer av coronavirus, influensa och rs-virus. Det är svårt att tro att de inte skulle få det nya coronaviruset, säger Jonas Ludvigsson.
Barn blev generellt inte heller svårt sjuka i sars, som orsakas av ett annat coronavirus. Data från det pågående utbrottet hittills borde lugna oroliga föräldrar, tycker han och hänvisar till en stor studie på fler än 44 000 bekräftade fall från Kina. Drygt två procent av dem var barn. Bara någon procent av dessa barn blev allvarligt sjuka, ännu färre svårt sjuka.
– Jag tror att många fler i Hubei-provinsen har smittats men inte testats på grund av milda symtom. Om det i en mycket större grupp då inte finns enstaka dödsfall bland barn så tycker jag att man kan säga att barn blir smittade, men de blir oftast inte svårt sjuka, säger han.

Av de nästan 10 000 dödsfallen rapporterade i världen finns få barn. Det finns en studie från Kina där man sett att ett fåtal barn blivit mycket svårt sjuka. En 14-årig pojke dog. I en annan studie avled en tio månader gammal bebis. Det barnet hade en underliggande sjukdom.
– Vi måste vara förberedda på att barn också kan drabbas hårt och dö. Men det vi ser i rapporter från många länder är att barn verkar ha en lindrigare sjukdom, säger Maria van Kerkhove, vid en presskonferens på onsdagen.
Precis som med vuxna så finns det barn som har underliggande sjukdomar. Barn som tillhör riskgrupp och exempelvis erbjuds gratis influensavaccin i Sverige varje år. Klarar de också av en infektion av det nya coronaviruset? Det är svårt att svara på.
– Man kan inte utesluta att barn med en extremt svår akut pågående sjukdom kan dö om de drabbas av det nya coronaviruset. Men de kanske hade dött ändå. Barn med kroniska sjukdomar som till exempel diabetes finns ju även i Sydkorea, Italien och Kina, och ändå finns inga rapporter om sådana dödsfall, säger Jonas Ludvigsson.
Varför barns sjukdom generellt sett är lindrigare vet man inte. Jonas Ludvigsson skriver på en översiktsartikel av studier på barn och det nya coronaviruset till den vetenskapliga tidskriften Acta Paediatrica.
– Det finns framför allt tre hypoteser som förs fram i studierna. En är att barns vita blodkroppar reagerar annorlunda på det nya coronaviruset än vuxnas. Den andra hypotesen är att de receptorer som viruset binder till i kroppen inte är lika utvecklade hos barn som hos vuxna. Den tredje

möjligheten är att barn drabbas av många virus inklusive andra coronavirus och därför har något skydd, säger Jonas Ludvigsson.

○ ○ ○

När det gäller andra virussjukdomar är barn ofta att betrakta som riktiga smittohärdar. Tiotusenkronorsfrågan är om barn kan smitta ner vuxna med det nya coronaviruset, trots att de själva på sin höjd hostar lite grann.

WHO har på många presskonferenser dementerat att smittspridningen och utbrottet drivs på av så kallad asymtomatisk spridning, att man smittar utan symtom. De fallen är sannolikt väldigt få.

Även om det cirkulerar mindre studier och enskilda rapporter om att barn ska sprida smittan så är barnens roll i pandemin inte klarlagd. WHO:s expertgrupp i Kina hittade inga fall där barn smittat sina föräldrar, men utesluter inte att det kan ske. Inte heller finns det några rapporter om utbrott på skolor, enligt Maria van Kerkhove, även om hon medger att det kan bero på att många skolor har stängt.

Jonas Ludvigsson tror att barn inte är särskilt smittsamma om de inte är särskilt sjuka.

– Eftersom de har få symtom borde de sprida mindre virusmängd. Hostar eller nyser de inte så sprider de ju heller inte viruset i så stor utsträckning eftersom det sprids via droppsmitta.

Men det är bara en gissning i nuläget. Det har publicerats ett antal studier om det nya coronaviruset och barn. Men de flesta är små och i ett för tidigt skede för att ge tydliga svar. I en liten studie har man till exempel sett virusutsöndring i barnens avföring även efter symtomen försvann,

men man vet inte om det innebär att de är smittsamma.
Utbrottet av det nya coronaviruset har bara pågått i 12 veckor och många frågetecken kvarstår.
Men om barn sprider det nya coronaviruset effektivt kommer utbrottet bli mycket svårare att stoppa.

Emma Bouvin
emma.bouvin@dn.se
Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se

Stockholm storsatsar på intensivvårds-platser

SÖNDAG 22 MARS 2020

Stockholm storsatsar nu på att öka antalet intensivvårdsplatser från ett 90-tal i dag till minst ett par hundra inom några veckor. – Vi hoppas på det bästa men planerar för det värsta, säger Björn Eriksson, hälso- och

sjukvårdsdirektör i Stockholm och chef för regionala särskilda sjukvårdsledningen.

I ett första skede ökas nu antalet intensivvårdsplatser på akutsjukhusen – från de 91 som finns i dag – med 50 procent till i början på nästa vecka och en kort tid därefter med 100 procent.

– I själva verket har sjukhusen redan hunnit öka antalet platser, vilket gör att vi i dag har tomma platser på sjukhusen, säger Björn Eriksson.

– Om inte det räcker har vi en reservplan för att öppna ganska många platser på akutsjukhusen, men då får vi göra om ganska mycket av verksamheten.

Detta gäller samtliga akutsjukhus i Stockholmsregionen, Norrtälje, Södertälje, Karolinska sjukhuset, Danderyd, Södersjukhuset och - Capio S:t Göran.

Om inte heller detta skulle räcka har regionen gett en grupp experter på intensivvård i uppgift att planera för att bedriva intensivvård för covid-19-patienter på annan plats än vid akutsjukhusen.

– Den gruppen tittar på vilka sådana platser utanför sjukhusen som skulle kunna vara aktuella.

Samt vilka kriterier som gäller för en lokal så att man kan vårda covid-19-patienter där. Det kan handla om mässlokaler, gamla sjukhusbyggnader eller sjukhem. Det måste vara ganska stort. Detta ska vara klart inom några veckor.
Hur ser personaltillgången ut?
– Det är den mest kritiska delen. Där krävs vidareutbildad personal som vi inte har så gott om. Till en början har vi slutat med alla möten och konferenser och vidareutbildning i hela sjukvården och sagt till dem som jobbar deltid att de kan jobba heltid. Vi har bett nyblivna pensionärer att komma tillbaka och vi har annonserat att alla som har sjukvårdsutbildning ska höra av sig. Den personalen kan lättast skolas om till intensivvårdsmedarbetare. Vi har också slutat med vård som kan anstå utan risk för patienten. Också Sahlgrenska i Göteborg förbereder nu ett ökat antal intensivvårdsplatser.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Amina Manzoor: Detta vet vi om när man smittar mest

SÖNDAG 22 MARS 2020

Rykten om att det nya coronaviruset smittar även när människor inte är sjuka vägrar försvinna. Nu påstås det att viruset är luftburet.

DN:s medicinreporter Amina Manzoor reder ut vad vi vet om smittsamhet.

Det gamla talesättet om att en lögn hinner halvvägs runt jorden innan sanningen har hunnit få på sig byxorna är särskilt aktuellt under coronapandemin. I utbrottets början varnade Världshälsoorganisationen, WHO, för en infodemi – en spridning av rykten, information och felaktigheter. Även om många förutsägelser om sjukdomsutbrott senare kommer att visa sig inte

stämma, så hade WHO helt rätt i detta avseende. Vi befinner oss nu inte bara i en pandemi utan också en infodemi.
Varje dag delas preliminära studier som sanningar, lösa rykten som fakta och hemmasnickrade kurvor som facit.
Det är inte lätt att veta vad som stämmer. Det publiceras massor av studier varje dag. Dessutom läggs ytterligare studier ut på öppna plattformar innan de är granskade och publicerade. Alla studier kommer inte att hålla måttet och somliga dras tillbaka på grund av fel.
Men skadan kan redan vara skedd.
WHO har haft fler presskonferenser än jag kan räkna till sedan mitten av januari, då utbrottet av det nya coronaviruset i Kina började uppmärksammas. Minst en gång i veckan får WHO frågan från någon journalist om asymtomatisk smitta, alltså smittsamhet helt utan symtom.
Allt började med att den högt rankade tidskriften New England Journal of Medicine publicerade en studie där en kvinna påstods ha smittat många människor i Tyskland med det nya corona-

viruset. Folkhälsomyndigheten gick snabbt ut och sa att studien innehöll fel. Man hade rätt. Forskarna hade inte pratat med kvinnan, som faktiskt visat sig ha symtom. Milda, men ändå symtom.
Mike Ryan, chef för WHO:s krisberedskap, har mer än en gång tröttnat på den frågan och sagt att ryktet om asymtomatisk smitta har fått ett eget liv. WHO utesluter inte att det förekommer, men det är troligtvis ovanligt.
Nu börjar det komma studier om att viruset kan vara luftburet och dessutom överleva på alla möjliga ytor i flera dagar. De flesta av studierna är preliminära och ska inte övertolkas. Det stämmer att viruset kan spridas i luften i vissa specifika sammanhang. Som när en patient intuberas i sjukvården. Därför måste sjukvårdspersonal ha ordentlig skyddsutrustning. Men det är inte kvar i luften i flera timmar i ett konferensrum, som mässling kan vara.
Så vad vet vi då om smittsamhet? WHO, som faktiskt sitter med hela bilden och har tusentals människor som jobbar med att samla information, säger att den vanligaste smittvägen är

droppsmitta. Det betyder att när man hostar eller nyser sprider man små droppar som innehåller viruset. Det är därför som WHO, Folkhälsomyndigheten och sjukvården tjatar om att vi ska hosta och nysa i armvecket. Men även när man står nära någon och pratar kan små droppar spridas. Därför ska vi hålla avståndet till andra människor, minst en meter. Viruset kan också överleva en tid på olika ytor, men tvättar man händerna eller desinficerar ytan så inaktiveras viruset. Därför ska man också försöka undvika att pilla sig i ansiktet, hur svårt det än är. Andra smittvägar är inte klarlagda.

Det absolut viktigaste är att stanna hemma om man känner sig sjuk. Inte bara riktigt sjuk, utan också småkrasslig. Det finns studier som tyder på att man är som mest smittsam tidigt i sjukdomsförloppet, innan man har blivit så där sjuk att man måste stanna hemma. De är dock preliminära. Sars smittade i jämförelse som mest när man redan hade blivit rätt sjuk.

Det som gör att utbrottet sprider sig kan vara att man smittar tidigt i sjukdomen i kombination med

att ingen är immun. Det nya coronaviruset är egentligen inte särskilt smittsamt om man till exempel jämför med mässling, kikhosta eller påssjuka. Det är inte heller en massa friska människor som sprider viruset utan att de vet det. WHO menar att majoriteten av dem som har påståtts smitta utan att vara sjuka faktiskt får tydliga symtom senare. Många är lite småhängiga under vinterhalvåret och kanske inte märker de första diffusa tecknen på att man håller på att bli sjuk. Det här kräver stort ansvar av enskilda att vara uppmärksam på minsta lilla symtom och stanna hemma i så fall, hur tråkigt det än är. Men det ställer också krav på samhället. Vi bor i ett land där sjukvård är tillgänglig för alla, oavsett ekonomi. Karensavdraget har tillfälligt avskaffats, vilket gör att människor av ekonomiska skäl inte behöver fundera på om symtomen de känner beror på det nya coronaviruset. Den som är sjuk behöver inte längre läkarintyg efter sju dagar, nu är det 14 dagar som gäller. Så ser det verkligen inte ut i alla länder.
De kan få det mycket svårare att bekämpa det nya coronaviruset än

ett samhälle som inte lägger över allt ansvar på individen.

Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se. AFP

660

SÖNDAG 22 MARS 2020

Partiledarbytet i Vänsterpartiet skjuts på framtiden på grund av coronapandemin. Kongressen flyttas från maj till slutet av oktober och Jonas Sjöstedt fortsätter att leda partiet fram till dess.

”Nu är vårt fokus på att göra vad vi kan i arbetet mot krisen. Det handlar om att få insatserna som behövs på plats för att minska smittan och klara vården. Men också om att mildra hur människor drabbas av den

ekonomiska krisen.
Sammanhållning och solidaritet har sällan varit viktigare än nu”, säger Jonas Sjöstedt i ett pressmeddelande.
Han ställer inte upp för omval.
Kongressen kommer att hållas i Västerås den 29 oktober till 1 november.
Nooshi Dadgostar, i dag vice partiledare, är den enda som öppet kandiderar att ta över ordförandeposten.
– Det är ett väldigt speciellt beslut att flytta fram kongressen, men helt rimligt. Vi befinner oss i ett exceptionellt läge och måste fokusera på att bekämpa coronaviruset, säger hon.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Nu rullar det första fältsjukhuset mot Uppsala

SÖNDAG 22 MARS 2020

På lördagen avreste den första konvojen från sjukhuskompaniet i Göteborg, med sikte på Ärna i Uppsala. Där ska landets första fältsjukhus för den pågående pandemin byggas upp.

– Det är inte fel att säga att vi är i krig. Vi bekämpar en biologisk motståndare, säger överste Peter Fredriksson, chef för Försvarsmedicinskt centrum i Göteborg.

Göteborg.

Det finns två sjukhuskompanier i Sverige. Båda är placerade i Göteborg. Den här helgen lastas det ena på en fordonskonvoj som kör mot Ärna flygfält i Uppsala, där 30 intensivvårdsplatser ska byggas för att möta vårdbehovet till följd av covid-19.

På lördagsmorgonen kom också beslut från högre ort om att det

andra kompaniet ska förbereda sig för att bygga ännu ett sjukhus, troligen i Västra Götalandsregionen, närmare bestämt i anslutning till Östra sjukhuset.
På garnisonsområdet är det febril aktivitet i vårsolen. Den stora hangar där materielen normalt förvaras är nästan tömd. Några av de fastanställda sjukvårdarna prickar av de sista lassen, innan de själva också ska ge sig av för att bygga upp sjukhuset på flygflottiljen i Uppsala.
– Det är roligt. Det är ju det här vi tränar för till vardags, säger Tobias Karlsson.
Överste Peter Fredriksson säger något liknande när han berättar om ordern de nu fullföljer.
– Det är viktigt att använda samhällets alla resurser nu. Vi är beredda. Och vi är beredda på en insats med lång varaktighet, säger han.
Under mobilisering ska kompanierna kunna sätta upp ett fungerande sjukhus på 72 timmar. I fredstid tar det betydligt längre tid. De 30 intensivvårdsplatserna i Uppsala är nog redo att ta emot

patienter först om två eller tre veckor. Om det kommer en skarp order om ett liknande fältsjukhus i Västsverige tar det också tid. Och inget av sjukhusen var fullt utrustade när pandemin bröt ut.
– Det bygger vi upp nu. Precis som övriga vården saknar vi ansiktsskydd. Vi har militära skyddsmasker, men inte tillräckligt med medicinska masker, säger överste Fredriksson.
Det fältsjukhus som nu har packats i containrar och lastats på bilar som i konvoj ska köra norrut, kan byggas upp till en tältliknande vårdinrättning som täcker en yta stor som tre fotbollsplaner.
Översten säger att det inte är helt fel att associera till sjukhus man kan ha sett i till exempel tv-serien ”M*A*S*H”.
– Ungefär så. Fast mycket större. Vi gräver avlopp och bygger toaletter, allt som krävs. Vi har ju inga färdiga pandemisjukhus, våra sjukhus är tänkta för strid. Nu måste vi bygga om för de behov den civila vården har.

Kristina Hedberg
kristina.hedberg@dn.se

Ewa Stenberg: Blir krisen djupare kan vi få en samlings-regering

SÖNDAG 22 MARS 2020

Inte sedan andra världskriget har Sverige varit i ett så dramatisk läge. Krisen har fått regering och opposition att snabbt ta varandra i händerna. Blir omvärldsläget än värre kan det sluta i en samlingsregering.

Den växande gråzonen mellan krig och fred diskuterades på Folk och Försvars rikskonferens i januari.

Många i den stora konferenssalen drog efter andan när Björn von Sydow, svensk försvarspolitiks nestor, frågade om de svenska partierna var beredda att snabbt

bilda en samlingsregering i händelse av ett försämrat säkerhetspolitiskt läge. ”Det här är frågan som måste ligga på bordet. Partier måste vara medvetna om det”, sade han.
I ett djupt krisläge får regeringen mycket makt, och måste försäkra sig om brett stöd i riksdagen. - Alldeles särskilt om det är en minoritetsregering.
Att ministrar från Socialdemokraterna och Miljöpartiet skulle börja samarbeta med moderater, kristdemokrater och sverige-demokrater föreföll otänkbart där och då. I partiledardebatten dagen efter von Sydows tal krävde moderatledaren tvärtom extraval. Men på ett par veckor har det oförsonliga tonläget försvunnit helt.
I fredags talade Ulf Kristersson på Moderaternas digitala Sverige-möte: ”Moderaterna kommer självklart samarbeta med rege-ringen i den pågående krisen. Vi samarbetar för att kunna fatta nödvändiga beslut i rätt tid. Rege-ringspartier och oppositionspartier behöver kunna enas om åtgärder som får mycket långsiktiga konsekvenser. Nu

lägger vi andra politiska frågor åt sidan”, sade han.
Kristerssons tidigare minister-kollega Peter Norman (M) reste redan i tisdags tanken på en -samlingsregering:
”Om coronakrisen fortsätter och förvärras skulle jag även välkomna en samlingsregering där åtminstone också Moderaterna skulle ingå”, sade han till Dagens Industri.
Regeringen och riksdagen står inför tre, mycket akuta, uppgifter. Den första är att bromsa smittspridningen för att minimera antalet dödsoffer, den andra är att snabbt förstärka sjukvården och den tredje att förhindra att Sverige hamnar i en ekonomisk depression med massarbetslöshet och företagsnedläggningar.
Regeringen och regionerna (där de största leds av Moderaterna) kan i allra värsta fall behöva hantera en situation som den i Italien. Där avvisas nu svårt sjuka för att det inte finns plats på sjukhusen i de värst drabbade orterna.
Biståndsorganisationen Läkare utan gränser, som brukar dyka upp vid katastrofer i fattiga länder, har ryckt in i rika Norditalien.

Och det mindre än en månad efter att smittlarmet kom från den lilla staden Codogno i Lombardiet. Över 10 000 har dött i världen till följd av det nya coronaviruset. Flera länder reagerar med att stänga gränser, skolor och förbjuda invånarna att gå ut. Ekonomin har sålunda gjort en sällan skådad panikbromsning. Stockholmsbörsen föll hela 11 procent på en enda dag och företag efter företag varslar sina anställda. De världsomspännande leveranskedjorna har knäckts. Industrin saknar delar till sin produktion medan restauranger, resebolag och affärer saknar kunder.

Skadorna på jobb och företag har fått Kerstin Hessius, vd för tredje AP-fonden och tidigare vice riksbankschef, att varna för att Sverige är på väg in i en depression.

Det väntar en rad omfattande, snabba och kontroversiella beslut från regeringen när kortsiktig hälsa ska vägas mot ekonomi. Till exempel: Hur många - miljarder kronor har statskassan råd med? Ska företagen hållas - under armarna med bidrag eller ska staten samtidigt ta över en del av dem? Kommer Sverige att

behöva ransonera vissa varor när handeln stannar av?
Sverige har haft en samlingsregering under våra hundra år av demokrati. Den tillträdde efter att Sovjetunionen anfallit Finland 1939 och styrde landet fram till att kriget var slut. Alla partier utom kommunisterna ingick.
I regeringsdeklarationen framhöll statsminister Per Albin Hansson (S) att syftet var att lägga de inrikespolitiska stridsfrågorna åt sidan. Sverige var alltså utan egentlig politisk opposition. Vissa kommunister sattes i arbetsläger och kommunistiska tidningar fick inte transporteras.
Det var naturligtvis ett helt annat läge än det som Sverige befinner sig i nu. Men också detta kräver mycket snabba och svåra beslut som får stora efterverkningar.
Regeringen Löfven har ingen majoritet i riksdagen. Skulle krisen fördjupas och följas av en ökad säkerhetspolitisk spänning kan en samlingsregering på nytt bli aktuell. Detta är det snabbaste krisförlopp vi sett i Sverige sedan Per Albin Hansson på kort tid bildade regering med bland andra högerledaren Gösta Bagge.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Sentinelövervakning
Sentinel betyder spejare. Folkhälsomyndigheten använder så kallad sentinelövervakning för att med hjälp av stickprov följa spridningen av säsongsinfluensa och covid-19 i landet och få en uppfattning om hur många med symtom som faktiskt är smittade.
1
Patient med symtom kommer till allmänläkare/vårdcentral/barnklinik.
Vanliga prover tas för diagnos och skickas för analys till lokalt labb.
2
För fem patienter i veckan (till exempel de fem första som besöker mottagningen) tas ytterligare prov med en pinne i näsan.
Stickprov
Ett urval av läkare, mottagningar och kliniker tar prover på patienter med symtom som liknar influensa.
Symtom
Personen har insjuknat hastigt och har
minst ett luftvägssymtom (hosta, ont i halsen, andnöd)
minst ett allmänsymtom (feber, huvudvärk, ont i kroppen, sjuklemmdämpa)
Provet skickas till Folkhälsomyndigheten.
3
Folkhälsomyndigheten analyserar provema för influensa A och B och det nya coronaviruset.
Svar skickas till mottagningen.
4
Folkhälsomyndigheten följer utvecklingen vecka för vecka
5
Varje vecka presenteras resultaten i en rapport på Folkhälsomyndighetens hemsida.
6
Resultaten rapporteras till EU:s smittskyddsmyndighet ECDC, till världshälsoorganisationen WHO och till internationella databaser.
Källa: Folkhälsomyndigheten, Our World in Data
Grafik: Paloma Pérez Lucena
Text: Maria Gunther
Antal covid-19 tester per miljoner invånare
Data till och med 2020-03-17
Förenade Arabemiraten 12 738 (16 mars)
Island 6 637
Sydkorea 5 557
Norge 3 314
Kina - Guangdong 2 820 (24 februari)
Italien 2 514
Sverige 1 413
Danmark 1 315
Österrike 1 170
Ryssland 807
Storbritannien 749
Belgien 354 (12 mars)
Polen 208
Frankrike 169 (10 mars)
Japan 130
USA 125 (16 mars)
Indien 4 (12 mars)

Så övervakar Sverige hur smittan sprids

SÖNDAG 22 MARS 2020

Med stickprov från patienter med influensasymtom i hela landet följer Folkhälsomyndigheten spridningen av det nya corona-viruset. Men så länge antalet smittade är litet ger resultatet bara en grov uppskattning av utvecklingen.

”Man kan inte bekämpa en eldsvåda med förbundna ögon”, sa världshälsoorganisationen WHO:s generaldirektör Tedros Adhanom Ghebreyesus vid organisationens presskonferens på måndagen.
”Och vi kan inte stoppa den här pandemin om vi inte vet vilka som är smittade. Vi har ett enkelt budskap till alla länder: testa, testa, testa.”
Antalet smittade av det nya coronaviruset har stigit snabbt, och Tedros Adhanom Ghebreyesus beklagade att trots att många länder trappar upp med åtgärder som att stänga skolor och

ställa in sportevenemang har de inte ökat testning, isolering av sjuka och smittspårning i samma takt. ”Det effektivaste sättet att förhindra smitta och rädda liv är att bryta kedjan av smittspridning. Och för att nå dit måste vi testa och isolera människor”, sa han.
Men få eller inga länder har möjlighet att testa varenda en som har lindriga förkylningssymtom.
– Vi har inte kapaciteten. Dessutom är det nästan dumt att uppmana folk att komma till sjukvården för att sitta och vänta på att bli provtagen, för det är en stor risk att man blir smittad där i stället. Då är det bättre att man stannar hemma om man är lindrigt sjuk, säger Mia Brytting, enhetschef på enheten för laborativ virus- och vaccinövervakning vid Folkhälsomyndigheten.
I stället har myndigheten sedan två veckor tillbaka utvidgat sin kartläggning av säsongsinfluensan, sentinelövervakningen, så att den också inkluderar det nya corona-viruset.
– Sentinelövervakningen är ett sätt att förstå hur många som

egentligen är smittade i samhället. WHO har uppmanat alla länder att aktivera sina sentinelsystem så att de också tar med covid-19. Så vi gör precis vad WHO säger, säger Mia Brytting.
Sentinel är det engelska ordet för spejare, och tanken är att ta stickprov på befolkningen för att få en uppfattning om hur spridningen ser ut och vilka grupper som är drabbade. Sentinelläkarna, som arbetar vid till exempel vårdcentraler eller infektionskliniker i hela landet, har i uppdrag att ta extra prover på patienter med influensasymtom. Patienterna ska ha insjuknat hastigt och ha luftvägssymtom, som hosta, andnöd eller ont i halsen, och dessutom feber, huvudvärk, ont i kroppen eller allmän sjukdomskänsla.
– De skickar proverna till oss i stället för till närmaste mikrobiologiskt laboratorium. Vi analyserar proverna och skickar sedan svar tillbaka. Men tanken är inte att detta ska användas för diagnostik för handläggning av patienten – det här är en övervakning, säger Mia Brytting.

Sentinelläkarnas uppdrag är att skicka in prover från minst fem patienter i veckan. Patienterna ska väljas ut helt slumpmässigt, oberoende av ålder, kön eller hur sjuka de är.
Folkhälsomyndigheten rekommenderar att till exempel ta de fem första med rätt symtom som söker vård varje vecka.
– Patienterna har ju inte sökt sjukhusvård utan vårdcentral, och är därför vanligen lite mindre sjuka, men har ändå symtom. Det kan ge oss en uppfattning om hur många det är som verkligen är smittade. Det finns ju många andra virus som ger luftvägssymtom som också cirkulerar och smittar, säger Mia Brytting.
Tack vare sentinelproverna kan Folkhälsomyndigheten följa olika influensastammar, och se utvecklingen vecka för vecka.
Varje torsdag under influensasäsongen, ungefär oktober till maj, lägger de ut en ny influensarapport med den senaste statistiken på sin hemsida.
Resultaten skickas också till WHO och till EU:s smittskyddsmyndighet ECDC.

– I normala fall är det för influensaövervakning. Men i samband med att vi började misstänka att det kanske fanns mer covid-19 i Sverige än man hade trott började vi även söka efter det. Då blev också fler läkare intresserade av att vara med. Nu har vi cirka 90 sentinelläkare, säger Mia Brytting.
Av totalt 67 inskickade prover vecka 10 visade 1 positivt för det nya coronaviruset. Vecka 11 var 6 av 207 analyserade prov positiva för covid-19, samtidigt som nästan vart fjärde prov var positivt för influensa.
– Det var ungefär vad jag hade väntat mig att vi skulle hitta när det gäller covid-19. Det var ju väldigt många som hade haft sportlov och varit på resor i övriga världen, säger Mia Brytting.
Tanken är alltså att stickproverna ska ge en statistisk uppskattning av hur många smittade det kan finnas i landet. Men det kan fungera bättre för influensavirus som har funnits här länge än för en helt ny sjukdom som covid-19.
– Ännu så länge är det väldigt få som har haft det nya coronaviruset. Och då kan slumpen spela oss ett spratt, säger

Tom Britton, professor i matematisk statistik vid Stockholms universitet.
Om sjukdomen redan var spridd och fanns hos en relativt stor andel av befolkningen skulle uppskattningen vara säkrare.
– Jag tror att det finns en dold smittspridning, men jag tror inte att någon tror att så många som 10 procent är smittade. Men låt oss säga att det är 10 procent som har covid-19. Om vi undersöker 1 000 personer på måfå skulle vi hitta ungefär 100 smittade. Då kan vi vara ganska säkra på att runt 10 procent, med lite felmarginal, av hela befolkningen bär på viruset, säger Tom Britton.
Men när andelen smittade är mindre blir uppskattningen mycket mer osäker.
– Om vi hade undersökt 1 000 personer för några veckor sedan är min gissning att vi skulle ha hittat noll, en, två, tre, fyra eller fem smittade. Men även om vi hade hittat fem fall är det inte alls självklart att 0,5 procent av hela befolkningen var smittade. I dag gissar jag att vi skulle hitta cirka 10, säger Tom Britton.

Mia Brytting håller med om att sentineltesterna ännu inte kan säga hur spridningen ser ut.
– Det stämmer. Men de visar en trend, det vill säga att det finns få positiva prover, och till exempel om andelen positiva prov ökar eller minskar, säger hon.
En ny sammanställning av andelen testade i olika länder, publicerad på den vetenskapliga webbsidan Our World in Data, visar att Sverige ligger ganska bra till i en internationell jämförelse. Den 17 mars var andelen testade i Sydkorea ungefär 5 600 per en miljon invånare. Andelen testade i Sverige var 1 400, vilket är mer än till exempel Danmark, Österrike och Storbritannien.
– Sydkorea har en större befolkning, och har därför högre kapacitet att analysera prover. Sedan var de snabba att skala upp sin diagnostik, säger Mia Brytting.

Maria Gunther
maria.gunther@dn.se

Karin Bojs: En snabb kontroll skiljer experter från ”experter”

SÖNDAG 22 MARS 2020

Det finns verktyg för att avgöra vem som är expert och vem som är ”expert”. Information i vetenskapliga och medicinska frågor går att kvalitetssäkra. Låt mig avslöja några yrkesknep.

Jag har arbetat som vetenskapsjournalist i närmare 25 år, och jag har sett larmen om annalkande pandemier komma många gånger: fågelinfluensor, svininfluensa, sars, mers, ebola… Tro det eller ej, men hotbilden har vid flera tillfällen sett mycket värre ut än den gör nu. Sars 2002/2003 verkade till exempel ha en dödlighet på nästan 10 procent. Ebola dödar ungefär hälften av de smittade. Fågelinfluensan A(H5N1) som härjade i delar av världen år 2007 beräknades först ha en dödlighet på 60 procent, vilket senare

justerades ner till någonstans mellan 4 och 33 procent. Hjältemodiga insatser från professionella och privatpersoner har skyddat världen från dessa utbrott. Fattiga människor i Sydostasien har dödat sina höns. Människor på många ställen har utsatt sig för karantän och isolering. Vårdpersonal har arbetat med livet som insats.
”Svininfluensan” H1N1 som först upptäcktes i Mexiko 2009 såg inledningsvis ut att ha en dödlighet på omkring 6 procent. Den siffran justerades ner efterhand, och hamnade så småningom på samma nivå som en mildare säsongsinfluensa. Men för svininfluensa ser profilen för dödlighet annorlunda ut än vid vanlig säsongsinfluensa. En större andel unga människor blev allvarligt sjuka och dog, och särskilt gravida utgjorde en riskgrupp.
Så verkar inte vara fallet med det nya coronaviruset. Risken blir högre ju äldre och sjukare man är, och rökare verkar särskilt drabbade. Dödligheten har i en ny studie baserad på Wuhan i Kina uppskattats till 1,4 procent av de

smittade, men kommer troligen att justeras ner med mer kunskap. Just nu finns många som högljutt menar att svenska myndigheter borde införa strängare åtgärder, eller tvärtom lösare åtgärder för ekonomins skull, eller åtgärder som påminner mer om Korea, Italien, Danmark eller något - annat favoritland.
En bekant som är akutläkare på Södersjukhuset gick rentav ut i sociala medier häromdagen och avrådde sina vänner från att följa medier, eftersom han anser att de är så ”förvirrande”. Bättre med officiella källor som 1177 eller Folkhälsomyndigheten, menar han.
För journalister brukar det vara en grundläggande princip med ett kritiskt och granskande perspektiv och att många röster ska få höras. Det ska vi vara tacksamma för – fria medier är en grundbult i demokratin.
Men man kunde också önska sig lite mer kvalificerad research. Innan redaktörerna släpper lös en ”expert” i tv- eller radiostudion, kunde de göra en sökning på PubMed. Det är en gigantisk databas med forskning som publiceras i vetenskapliga,

medicinska tidskrifter och där kan man på några minuter se om ”experten” verkligen har publicerat forskning i ämnet.
DN har ett dokument, tillgängligt på nätet, som förklarar tidningens policy för vetenskapsjournalistik. Där framgår bland annat att forskning som refereras bör vara publicerad i en vetenskaplig tidskrift. En annan tänkvärd formulering lyder: ”Många forskare har ett starkt intresse av att få uppmärksamhet för sin forskning, inte minst för att jakten på forskningsfinansiering är väldigt konkurrensutsatt.”

I dag har jag en mer tillbakadragen roll, medan DN:s - nuvarande vetenskapsredaktör Maria Gunther och medicinreporter Amina Manzoor drar ett tungt lass. Amina Manzoor sitter till exempel och lyssnar på WHO:s dagliga presskonferenser, precis som jag gjorde 2009 när svininfluensan var aktuell.
Myndigheter, politiker och experter (riktiga experter, inte ”experter”) tvingas göra svåra avvägningar, baserade på otillräckligt kunskapsunderlag, motstridiga intressen och ett läge

som förändras dag från dag och skiljer mellan olika länder. Kritisera dem gärna! Klaga gärna på WHO, eller svenska Folkhälsomyndigheten, eller - Sveriges hantering av svin-influensan år 2009. Men gör åtminstone först en sökning på PubMed.

Karin Bojs
vetenskap@dn.se

Nio fall av coronasmitta i Åre – after ski stoppas

SÖNDAG 22 MARS 2020

I Åre, Sälen, Branäs och Idre stoppas all after ski med omedelbar verkan med anledning av coronapandemin.

Samtidigt har nio fall av sjukdomen covid-19 bekräftats i Åre sedan i fredags.
– Vi stänger after ski som en försiktighetsåtgärd i väntan på mötet med Folkhälsomyndigheten på måndag. Vi ser fram emot att mötet ska klargöra läget framåt för skidanläggningarna, säger Anders Bjernulf, vd för Destination Sälenfjällen.
På måndag kan det komma ett besked om att skidanläggningarna stängs för att hejda smittspridningen i påsk.
Mia Holmgren

”Företags-hälsovården bör utökas under krisen”

SÖNDAG 22 MARS 2020

Situationen för vårdanställda är pressad och risken är att människor sliter ut sig när de springer mellan coronapatienter. Sveriges Kommuner och regioner (SKR) vill nu att

företagshälsovården utökas och att staten tar kostnaden.

– Flera fackförbund har pekat på att deras medlemmar kan vara i stort behov av samtalsstöd. Vi ser att många medarbetare känner en oro, en negativ stress och kommer att ha behov av att prata med någon, säger Jeanette Hedberg, biträdande förhandlingschef på SKR.

TT

Pingstpastor: Viruset är Satans taktik för att sprida rädsla

SÖNDAG 22 MARS 2020

Pingstvännerna trotsar myndigheternas folksamlingsförbud i Brasilien. På söndagen väntas

tiotusentals församlingar hålla sina gudstjänster ändå.
– Oroa er inte för coronaviruset. Det är Satans taktik att sprida rädsla, säger deras ledare, pingstpastorn Edir Macedo.
Rio de Janeiro.
I Brasilien finns det över 45 miljoner pingstvänner. De utgör nästan en fjärdedel av landets befolkning och har blivit en av de främsta politiska krafterna i Brasilien. Det är tack vare pingstvännerna som president Jair Bolsonaro kan sitta säkert i sadeln.

Från början har Bolsonaro negligerat det nya coronaviruset som ”fantasier” och ”hysteri” skapad av medierna.
Nu får han stöd av Brasiliens mäktigaste pingstpastor Edir Macedo som sänt ut en video till sina församlingsmedlemmar.
– Mina vänner, oroa er inte för coronaviruset. Det är Satans taktik att sprida rädsla och oro. Han arbetar med att så tvivel. Och när människor är rädda och oroliga blir de svaga och mottagliga, säger Edir Macedo i videon där han beskyller

medierna för att blåsa upp riskerna.
Han får medhåll av pingstpastorn Silas Malafaia, som är en av Bolsonaros närmsta allierade.
Han uppmanar sina pingstförsamlingar att hålla sina gudstjänster på söndag, trots smittrisken.
På lördagen hade 997 smittade konstaterats och 12 avlidit. I Brasiliens största stad São Paulo har borgmästaren gått till attack mot pingstkyrkorna och förbjudit dem att öppna på söndagen. Men hans beslut har inte följts upp av guvernören i delstaten São Paulo, som endast rekommenderar pingstförsamlingarna att inte hålla sina gudstjänster på söndag.
Samma vaga uppmaning kommer från Brasiliens president Jair Bolsonaro.
– Jag tror att en pingstpastor vet hur han ska hålla sin gudstjänst. Han är medveten. Om kyrkan är fullsatt får han säga något. Det bestämmer han där och då, säger Jair Bolsonaro till dagstidningen Folha de S. Paulo.
Bolsonaro menar att pingstkyrkan är ”människans sista tillflykt” och inte får stänga. Hans nedtoning av farorna med coronaviruset får

mothugg av Odilo Scherer, ärkebiskop i São Paulo och Brasiliens kardinal i Rom.
– Att förneka vetenskap är allvarligt och kan bli en katastrof, säger han.
Åklagarmyndigheten har begärt att en domare tvingar alla kyrkor och gudstjänstlokaler i delstaten São Paulo att stänga omedelbart, men ännu på lördagen hade inget beslut kommit.
Pingstvännerna är en stark rörelse i Brasilien och den domare som går emot dem kan råka illa ut. Det handlar nämligen inte enbart om tro. Pingstkyrkorna drivs som skattebefriade affärsrörelser, där ägaren till respektive församling har rätt att kräva en tiondel av gudstjänstbesökarnas hushållsinkomst. Om församlingarna tvingas stänga förlorar ägarna sina inkomster.
Henrik Brandão Jönsson

Odlaren kan inte sälja sina kryddor längre

SÖNDAG 22 MARS 2020

För en månad sedan förstod Alvar Kårfors att coronasmittan kunde påverka hans företag Orto Novo som säljer färska kryddor i krukor.

I måndags kom kallduschen. Av orderna från restaurangerna, som brukar handla för 100 000 kronor om dagen, fanns en fjärdedel kvar.

– Vi hade inte trott att restaurangerna skulle nita så snabbt och så hårt, säger han.

Hela veckan gick sedan i samma dystra tecken, och när vi står vid havet av odlad vattenkrasse i växthuset på Ekerö utanför Stockholm – 50 000 plantor ämnade för restauranger – syns resultatet.

Vattenkrassen såddes för drygt tre veckor sedan när vidden av hur Sverige skulle drabbas av virus-utbrottet ännu var okänd.

Nu är den på väg ned i en svart avfallsbehållare på hjul.
– Vår personal får kasta i stället för att förpacka den, säger Alvar Kårfors.
Hans företag är en av alla dominobrickor i kedjorna av leveranser i den moderna ekonomin.
– Det handlar inte bara om restauranger, utan också om kursgårdar och alla de som förser restaurangerna med frukt och grönt, alla grossisterna – vad ska de göra med allt? Och till slut handlar det om våra leverantörer och vår personal, säger han.
Vattenkrasse har en pepprig smak som passar till mycket, och som dessutom är något bland det nyttigaste du kan äta. Den har blivit en favorit för restauranger, men är inte tillräckligt hållbar för att kunna säljas i affärer, förklarar vd:n för Orto Novo.
Odlingen måste nu kasseras successivt varje dag.
– Det är synd för det ligger mycket kärlek bakom, anställda har sått och planterat, vattenkrassen har fått näring och vatten. Det här är det jag är mest ledsen över att behöva slänga, säger Alvar Kårfors.

Ett 40-tal andra örter av olika slag, odlade enbart för restauranger, räknar han också med att tvingas slänga. Här finns harsyran som levererats till Nobelmiddagar, fänkålsdill, kyndel och specialbasilikor.
– Vi försöker hitta andra kanaler, matsvinnsappar och annat, men det blir inte alls samma volym som vi producerat, säger han.
Basilikan som odlas för restaurangerna kan han nog få avsättning för i dagligvaruhandeln, tror han.
Möjligheten för vem som helst att laga basilikapesto lär vara god framöver.
Ekonomiskt kommer det att drabba företaget hårdare än något annat i dess drygt 30-åriga historia som odlare av färska örter. Nästan 40 procent av Orto Novos normala försäljning försvann den senaste veckan.
Familjeföretaget startades av Alvar Kårfors mamma från Italien och han pappa, vid en tid när det nästan bara fanns persilja, dill och gräslök i Sverige.
Som tur är för bolaget säljer det kryddor också till dagligvaruhandeln. Det är den

andra halvan av verksamheten, och den har hittills fungerat som vanligt.
– Vi räddas av butikerna nu, säger Alvar Kårfors, när vi går runt på anläggningen. Det svåra är att förutsäga vad som händer om en eller två månader.
Det är så lång tid det tar för olika örter från sådd till skörd.
– Det verkar ju onödigt att så en massa plantor om vi tror att de kommer att kastas. Men den prognosen kan ingen göra. Ingen vet när det vänder, beskriver han dilemmat.
Orto Novo har dragit ned en del, men om två månader vill kanske folk gå ut på restaurang igen och då vill vi finnas där med våra varor för restauranger, fortsätter vd:n resonemanget.
Vad som händer med de 50-talet anställda beror på hur länge krisen fortsätter. För närvarande behövs de för att fortsätta ta hand om odlingarna, som vanligen ger en miljon örtkrukor i månaden. Men om vi beslutar att minska produktionen, kommer det inte att behövas lika många i personalen, konstaterar Alvar Kårfors.

På rundturen i växthusen hamnar vi till slut i början av havet av vattenkrasse, den nästan nysådda. Frågorna kommer när vi står där och tittar på odlingen.
Vad kommer att hända med vattenkrassen när den vuxit till sig och ska skördas om tre veckor? Kommer den att kunna säljas eller måste den också kastas?
– Och ska vi fortsätta att så? frågar sig Alvar Kårfors.
Han är inte den som gräver ned sig, utan försöker se lösningar.
– Vad vi behöver är att komma in i vardagen igen, säger han.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se

Fakta. Orto Novo

Bakgrund: Företaget har funnits som aktiebolag sedan 1988.
Säljer färska kryddor i krukor till restauranger och dagligvaruhandel.
Hemvist: Ekerö utanför Stockholm.
Omsättning: 75 miljoner kronor om året.
Antal anställda: 50.
Odlar: 65 olika sorts färska kryddväxter, varav 40 endast är för restauranger.

Tvekan inför lån till företagen

SÖNDAG 22 MARS 2020

Bankerna kan låna billigare på annat håll. Riksbankens mångmiljardpaket i coronakrisen riskerar att bli ett skott i mörkret för företag som behöver stöd.

– Som det är nu har vi en lägre upplåningskostnad på den reguljära marknaden, säger SEB:s presschef Frank Hojem.

Bankerna är hemlighetsfulla. Och Riksbanken vill inte berätta om det kommit in några anbud från någon bank när de första hundra miljarderna i centralbankens samlade utlåningspaket på 500 miljarder kronor ska bjudas ut i dag – pengar som syftar till att hjälpa företag i nöd.

Han pekar på att villkoren för att låna just nu är billigare på den reguljära finansmarknaden.

Inte heller Swedbank, Nordea eller Handelsbanken ger något

besked huruvida de har lämnat in något anbud.
Långt ifrån någon finanskris ännu alltså. Det är också Andreas Håkanssons, bankanalytiker på Danske Bank, absoluta uppfattning.
– Bankerna har gott om kapital. Jag är inte oroad för deras funding (finansiering) men däremot riskerar kreditförlusterna att bli betydligt högre, säger Andreas Håkansson som ändå ser Riksbankens paket som en slags försäkring mot ännu sämre tider.
Och i slutändan är frågan om bankerna, oavsett Riksbankens jättestöd, vill låna ut till företag som nu hamnat på ruinens brant.
Signaler från företag och branschorganisationer TT har talat med är att banken är svårflörtad i det här läget.
Även företagen själva tvekar:
– Vi ser i våra undersökningar att det är tydligt att företag drar sig för att öka sin skuld. De akuta problemen skjuts då bara upp. Detta visar att företagen är i behov av direkta stödåtgärder, säger Johan Britz, näringspolitisk direktör på Svenskt Näringsliv.
TT

Riksbanken meddelade den 13 mars att man lånar ut upp till 500 miljarder kronor för att säkerställa kreditförsörjningen till corona-drabbade företag.
”För att undvika att livskraftiga företag slås ut till följd av coronavirusets spridning har Riksbankens direktion fattat beslut om att låna ut upp till 500 miljarder kronor till företagen via bankerna”, skrev Riksbanken i sitt pressmeddelande. Det första anbudstillfället var den 20 mars då Riksbanken erbjöd 100 miljarder kronor till utlåning.
Källa: Riksbanken

”Risk att man bryter ihop”

SÖNDAG 22 MARS 2020

Vanligtvis har hon fullbokat ett halvår framåt. Nu gapar kundstolen ofta tom.

– Man är rädd för att det man arbetat för i alla år ska gå åt skogen, säger Jenny Hansson. Men kunder stöttar också genom att köpa presentkort.

Med 20 års erfarenhet i branschen valde Jenny Hansson 2015 att öppna salongen Colours by Jenny

Hansson i Stockholm. Verksamheten, som är specialiserad på hårfärgningar, har flutit på bra – fram till nu. Coronakrisen har vänt allting upp och ner.
– Den här månaden kommer jag att klara mig. Men har vi en likadan månad till så kommer jag inte kunna betala mina anställdas löner, säger hon och fortsätter.
– Vanligtvis har jag så mycket att göra att många av mina kunder får gå till mina kollegor. Nu ringer kunderna och säger att de är förkylda eller att de har varit i något av högriskområdena. De är rädda, och jag förstår dem.

I dag har Jenny två anställda frisörer. Det har gått så långt att personalen erbjudit sig att arbeta utan lön.
– Så länge vi får behålla jobbet kan vi arbeta, säger de. Det är fantastiskt att ha medarbetare som verkligen förstår hur tuff situationen är.
För att fylla upp luckorna i schemat har Jenny försökt nå ut till sina kunder genom sociala medier. Vissa har också hörsammat vädjan. En kund valde exempelvis att köpa ett presentkort på tio behandlingar för att stötta verksamheten.

Jenny anser att regeringens stödpaket till företagare var ett efterlängtat initiativ. Hon välkomnar framför allt beslutet om korttidspermittering. Samtidigt uttrycker hon farhågor över vad som ska hända även när den akuta krisen är över. De största summorna i paketet ligger i förslaget om anstånd med skatteinbetalningar, vilket betyder att företagarnas skatter inte behöver betalas in nu men likväl ska betalas så småningom.

– Hur ska vi lyckas med det? Vi är redan hårt beskattade i nuläget med moms och olika skatter. Även om vi klarar oss ur det här kan skulderna ta kål på oss framöver. Finns det något du själv kunde ha gjort för att undvika den här sitsen?

– Nej, jag vet faktiskt inte vad det skulle kunna vara. Man har snålat i alla år för att hålla verksamheten i gång med en liten buffert. Så här i efterhand kan man ångra att man åkt på någon viss semester. Men samtidigt måste man också få vara ledig. Annars kan man inte prestera på jobbet.

Eftersom Jenny inte har några lån att betala av försöker hon vara optimistisk inför den närmaste

framtiden. Men med den osäkra situationen i åtanke är det svårt att göra några precisa kalkyler över inkomsterna framgent. Det värsta scenariot vill hon inte ens tänka på.

– Funderar man i de banorna är det risk att man bryter ihop. Man är rädd just nu.

Niklas Weimer
niklas.weimer@dn.se

Frisör-vd vädjar om hjälp att rädda branschen

SÖNDAG 22 MARS 2020

Krisen breder ut sig i frisörbranschen med anledning av coronaviruset. I ett brev till Svenskt Näringsliv ber nu Rikard Elfström, vd för frisörkedjan Intermezzo, om hjälp.

– Det är kaos, säger Rikard Elfström.

Brevet är enbart signerat av honom själv, men enligt Rikard Elfström skulle ”99 procent” av alla frisörer skriva under på hans ord. För den egna kedjan är det visserligen också prekära tider, men någon risk för konkurs ligger inte runt hörnet. Det är i stället branschen som helhet han är orolig för. Läget är nämligen ”kaotiskt”, menar han.

– Skillnaden mellan vår bransch och många andra är att det inte går att rädda en dålig vecka med en bra dag. En avbokad tid innebär i många fall förlorad inkomst som inte går att få tillbaka, säger Rikard Elfström.

På måndagen presenterade regeringen ett stödpaket på 300 miljarder kronor till svenska företag, där de största summorna ligger i förslaget om anstånd med skatteinbetalningar. Pengarna ska i stället betalas in längre fram när läget lugnat ned sig. Det beskedet ger inte Rikard Elfström mycket för. Han efterlyser i stället skattelättnader utan krav på återbetalning.

– Det här gör bara att problemet skjuts på framtiden. Pengarna

måste ändå betalas in så småningom. Främst branschens egenföretagare kommer inte att ha råd att betala då heller.
När måste skattelättnader implementeras för att branschen ska klara sig?
– Inom någon vecka. Det kommer att hända väldigt mycket i branschen de närmaste veckorna. Det är en väldigt tuff bransch och har man inte ett tillräckligt starkt kapital är det svårt att överleva. Han hoppas nu att Svenskt Näringsliv för frisörbranschens talan i dialog med regeringen.
– Jag hoppas att de går till politiker på regeringsnivå och förklarar läget. Det gäller att politikerna gör rätt från början för att minska det fria fallet vår bransch befinner oss i.
Ted Gemzell, vd på branschorganisationen Frisörföretagarna, har tagit del av brevet och säger att han håller med Rikard Elfström. Han anser att det ekonomiska stödet till företagen för fasta kostnader och till den enskilda företagarens egenförsörjning saknas.
– Med direktiven från regering och myndigheter är frånvaron stor

bland både medarbetare och kunder. Verksamheterna har ingen produktion, men kostnaderna kvarstår. I frisörbranschen är personalkostanden 60 procent, vilket är väldigt högt i förhållande till de flesta andra branscher, säger Ted Gemzell.

Niklas Weimer
niklas.weimer@dn.se

Studenter oroade för framtiden när högskoleprovet ställs in

SÖNDAG 22 MARS 2020

Vårens högskoleprov har blivit inställt på grund av det nya coronaviruset.

– De borde göra sitt yttersta för att genomföra provet, säger studenten Peter Warme.

Regeringen har meddelat att vårens högskoleprov ställs in. Den 4 april skulle provet ha anordnats på 21 lärosäten i landet. Beslutet fattades av Universitets- och högskolerådet, UHR, som vill undvika en spridning av covid-19.

– Det är inte ett lättvindigt beslut. Jag har pratat med lärosätena och de har sagt att det inte är realistiskt att hitta fler lokaler med så kort tidshorisont. Då hade vi även behövt hitta fler provledare, säger Karin Röding, generaldirektör på UHR.

Regeringen har förbjudit sammankomster med fler än 500 personer. Alla gymnasium och högre lärosäten uppmanas även att övergå till distansutbildning.

Högskoleprovet är ett tillfälle att öka sina chanser att komma in på en högre utbildning. 70 000 personer hade anmält sig till våren.

35-årige Peter Warme slutade på sitt heltidsjobb och flyttade från England till sitt barndomshem i Sundsvall för att läsa till högskoleprovet.

– Det kom som en chock att provet skulle ställas in. I flera månader har jag lagt ner tid och energi bara på att plugga. Jag skulle aldrig ha levt som jag har gjort om jag inte skulle ha gjort provet.
Målet var att söka till läkarprogrammet.
– Det är hög konkurrens till utbildningen. Eftersom jag inte har bott i Sverige på flera år behövde jag läsa upp svenskan, jag har memorerat tusentals ord, säger Peter Warme.
Dessutom har han betalat för digitala studietjänster. Bland annat ett behörighetsgivande test i svenska språket. Peter Warme uppskattar att han har spenderat tusenlappar.
– Jag har finansierat allt själv, men jag har hela tiden tänkt att det här handlar om min framtid. Då har det varit värt det.
20-åriga Malva Nylund planerade att resa från hemlandet Finland för att skriva högskoleprovet. Hon vill komma in på en utbildning i Sverige.
– Jag blev ganska besviken. Just nu är jag orolig över att mina betyg inte räcker för att komma in på programmet. Annars får jag väl

göra provet i höst, men jag har också funderat på att välja en annan utbildning i Finland, trots att det här är min drömutbildning.
Karin Röding är medveten om att studenter är ledsna. Drygt 700 personer har hört av sig till UHR och varit kritiska till beslutet.
– Det är helt förståeligt att människor blir besvikna i den här situationen. Samtidigt vill jag säga att det är en extraordinär tid vi lever i. Vi måste bidra till en minskad smittspridning i landet. En del kan söka till sina utbildningar på andra sätt, till exempel med äldre högskoleprov eller sina gymnasiebetyg.
Paulina Storbacka, 21, har hunnit göra högskoleprovet fyra gånger. Planen var att göra det en sista gång i vår.
– Jag är inte jätteförvånad att det ställdes in. Det är ett tillfälle då folk kommer delta oavsett om de känner sig lite krassliga. Om personer med symtom är på plats är det bättre att ställa in provet. Men jag förstår om andra är besvikna som har lagt ner mycket tid och energi.
Regeringen utreder hur de gör inför höstens antagningar.

– Jag förstår att man är ledsen och besviken, men vi befinner oss i en sån situation både i Sverige och i världen att vi måste fokusera på att minska smittspridningen av det nya coronaviruset. Många i samhället har fått erfara uppoffringar och omställningar och kommer fortsätta att göra det, säger Matilda Ernkrans (S), minister för högre utbildning och forskning.

Är det ett alternativ att öka höstens betygskvot?

– Vi behöver återkomma kring hur vi hanterar höstens antagningar. Vi tittar på olika åtgärder och en av dem skulle kunna vara att man ökar antalet på grundvalet betyg. Det finns redan i dag utrymme för lärosätena att anta en tredjedel av studenterna på urvalsgrunder som de själva beslutar om. Det är frågor vi behöver analysera.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se

Fakta. Högskoleprovet

Universitets- och högskolerådet, UHR, har fattat beslutet att ställa in vårens högskoleprov. Det är första gången någonsin sedan

starten 1977. Bakgrunden är det nya coronaviruset och att regeringen har förbjudit allmänna sammankomster på 500 personer. UHR har utrett om man kan genomföra provtillfället digitalt. Slutsatsen är att det skulle ta för lång tid att ordna. Samma sak gäller alternativet att hitta fler lokaler att genomföra provet på. Studenten Peter Warme har skapat en protestlista på nätet. Förhoppningen är att provet ska kunna anordnas i fler lokaler med färre deltagare. Hittills har 150 personer skrivit under protestlistan.

Provdeltagare betalar 450 kronor. Vad som händer med den kostnaden är en fråga för regeringen och ansvarig minister Matilda Ernkrans (S). Regeringen ska undersöka hur de ska hantera situationen inför höstens antagningar. Exakt när utredningen är färdig är oklart i dagsläget.

Källa: Regeringen, Peter Warme och UHR

Supportern bakom stängslet: Får acceptera att hälsan går först

SÖNDAG 22 MARS 2020

Tanken var att jag skulle ikläda mig rollen som enda åskådaren till lördagens bandyfinaler, strosa runt på Studenternas tomma läktare och försöka företräda de bandyvänner som på grund av ett virus stoppades från att närvara. Tji fick jag.

Uppsala.

Bandyn visade sig nämligen ha en liten men hård kärna som inte låter sig avskräckas av gällande förbud mot folksamlingar (regler vilka dessa inte bröt mot, ska sägas). Den hårdaste av de hårda heter Fredrik Broman, en 31-årig entusiast från Alfta i Hälsingland. Han står på tå utanför stängslet som ser till att myndigheternas stopp för folksamlingar över 500

personer inte överträds när herrarnas final i kampen om det lilla röda nystanet avgörs på den anrika arenan intill Fyrisån i Uppsala.
– Du får kalla mig lite nördig, det bjuder jag på, säger hälsingen, just som ”Byns” kanonskytt Mattias Hammarström sätter 5–1 i mötet med finalmotståndaren Villa Lidköping.
Lite tafatt försöker jag klargöra för honom min roll som ställföreträdande publik, en idé som fel använd kunde ha fått mitt ego att fullständigt svämma över. Utan att någon brytt sig.
Hur skulle jag kunna samla tankarna som de 25 560 i publiken – rekordet i antal åskådare i de finaler som spelats på ”Studan” – hade under det ”snöbollsmöte” till final som avgjordes 2010 och relatera det till detta folktomma möte? Nej, det får vara.
Jag vågar inte fråga Fredrik om just den finalen, då den spelades mellan antagonisterna från Bollnäs på ena sidan och Hammarby på andra. Han var säkert inte där då.
– Jag har sett flera av Edsbyns finaler, men inte alla, säger

hälsingen, som på lördagen tog tåget till Uppsala för att efter matchslut ta det hem igen.
Jag frågar honom: Var det rätt att spela finalerna över huvud taget?
Svaret känns igen:
– Det är som det är, man får acceptera att hälsan går först. Jag är glad för att finalspelet blev komplett.
Många svenskar säger detsamma: Hälsan får gå först.
För Svenska bandyförbundet och Uppsala kommun var nog frågan mer komplicerad än så. Pengarna som stod på spel, med extraläktare uppbyggda och allt annat som investeras i den folkfest som staden är rädd om, vägdes mot hur det skulle mottas om finalspelet flyttades till hösten. Klubbarna sa bestämt nej, medan kommunen förordade den senare lösningen, enligt vad DN erfar.
Några fler än Broman med nördig inställning fanns på plats, varav främst ska nämnas ett tiotal supportrar med hemvist i VSK:s suppportergruppering Green Army Floorbangers. I antal och organisation stod de ut i jämförelse med de enstaka individer övriga utgjorde.

Gruppen var aldrig i närheten av mista tilltron till sina hårt kämpande spelare i Västerås SK, som i damfinalen mötte Skutskär. De fick lön för mödan där de stod uppställda i skogsbrynet intill arenan. Västeråsarna vände sensationellt på skeendet i slutfasen, något som de gröna inte missade från sin skymda position. En helt annan sak är att en och annan av mina journalistkollegor tycktes uppskatta frånvaron av publik. ”Lättare att få hem jobbet utan en massa åskådare”, viskades det lite cyniskt.

Kalle Holmberg
kalle.holmberg@dn.se

Mästarna korades inför tomma läktare

SÖNDAG 22 MARS 2020

Västerås vände 1–3 till seger med 4–3 i damfinalen mot Skurskär efter två mål på tilläggstid.

— Jag har ingen aning vad som hände. Vi viker aldrig ned oss, vi krigar till oss det här, säger segerskytten Charlotte Selbekk i glädjeruset efter slutsignalen.

I herrarnas final vann Edsbyn med 5–1 mot Villa Lidköping.

Damfinalen var en repris från i fjol då Västerås tog hem SM-guldet, damernas första, efter en dramatisk straffläggning där Skutskär missade alla sina fem straffar.

Den här tidiga lördagseftermiddagen på Studenternas i Uppsala blev minst lika dramatisk som förra årets på samma arena.

Skutskär hade ledningen med 3–1 som blev 3–2 när Västerås på tilläggstid fick chansen att kvittera på straff.

– Det känns avgjort när de gör 3–1, säger Selbekk.

Fem minuter före slutet reducerade finskan Linda Lohiniva till 3–2 och Skutskär började darra.

Sedan tog Selbekk fram sitt trollspö.

Norskan klippte säkert in 3–3 på straff.

När tilläggstiden visade på drygt fem minuter slog Selbekk till igen och Västerås försvarade guldet från i fjol.

I herrfinalen tog Edsbyn tillbaka mästartiteln från Villa Lidköping.

Hårdskjutande Mattias Hammarström blev matchhjälte med sina tre mål när Edsbyn vann SM-finalen med 5–1 (3–0) på Studenternas.
– Fast det är tomt här så är man väldigt glad, säger Hammarström till SVT.
Villa var regerande mästare och ute efter att försvara SM-guld från i fjol när Västerås besegrades med 8–4.
Edsbyn var ute efter sitt tolfte guld, det senaste kom efter 4–0 i finalen mot Sandviken 2018.
Den matchen vann Edsbyn som aldrig gav Villa en chans i inför en folktom arena.
Efter en kvart slog lagkaptenen Jonas Edling till då han med kraft satte 1–0 bakom Jesper Thimfors i Villas mål.
– Det var en skön start, konstaterar Edling
Fem minuter före paus fick Edsbyn straff och hårdskjutande Mattias Hammarström gjorde inget misstag utan satte bollen i nät till höger om Thimfors.
Det dröjde bara två minuter innan Hammarström slog till igen. Den här gången klippte han till

stenhårt från långt håll och Thimfors var chanslös.
Full fart framåt i medvinden var Villas taktik för att snabbt få till en reducering i andra halvlek.
Men det blev Edsbyn som fick medvind genom att göra ytterligare ett mål.
Tuomas Määttä, finländaren som gjorde fyra mål när Edsbyn vände 1–3 till 5–3 mot Sandviken och säkrade en finalplats, visade klass när han efter 56 minuter gjorde 4–0 på en helvolley.
Martin Andreasson reducerade minuterna senare till 4–1 efter en hörna och ökade trycket mot Anders Svensson i Edsbyns mål.
Tio minuter före slutet satte Hammarström punkt för matchen genom att skjuta 5–1 efter hörna.

Lars Grimlund
lars.grimlund@dn.se

Damer
2020: Västerås.
2019: Västerås.
2018: Skutskär.
2017: Kareby.
2016: Kareby.
2015: Kareby.
2014: AIK.
2013: Sandviken.

2012: AIK.
2011: Kareby.
Herrar
2020: Edsbyn.
2019: Villa Lidköping.
2018: Edsbyn.
2017: Edsbyn.
2016: Västerås.
2015: Västerås.
2014: Sandviken.
2013: Hammarby.
2012: Sandviken.
2011: Sandviken.

Johan Esk: En social katastrof om ungdomsidrotten stängs ner

SÖNDAG 22 MARS 2020

Jag brukar aldrig använda ordet katastrof i idrottssammanhang. Snart kan det tyvärr vara dags. En social katastrof som inte handlar om pengar hotar om ungdomsidrotten stängs helt.

Det har länge tänkts och mumlats bland ledare och eldsjälar i idrottens bredaste och djupaste

och mest slitstarka rötter, det har sagts i årtionden:
”Någon gång skulle vi stänga ner ungdomsidrotten i en vecka. Då skulle alla få se vad den betyder för barn och ungdomar. Då skulle resten av samhället se vad allt det här (gratis)arbetet är värt på många olika sätt.”
Vi kan, Gud förbjude, snart vara där.
Det som är så sorgligt är att det kan behövas en pandemi för att insikten om idrottens verkliga betydelse i samhället ska komma. En medicinsk, ekonomisk och mental pandemi.

Fokus på hur idrotten drabbas av coronakrisen har nästan bara handlat om elitidrotten och pengar.
Visst, det kan slå hårt mot kanslipersonal som måste permitteras och låglöneidrottare. Och ja, det är jobbigt för alla åskådare på läktare och framför skärmar att inte få det mentalt viktiga avbrott i vardagen som det innebär att följa sitt lag eller favoritsport. Just i dessa tider hade den medicinen behövts mer än någonsin.

Och jo, det är bra att staten går in med en halv miljard kronor till idrotten i ett stödpaket.
Men fokuset på hur idrotten verkligen drabbas måste vidgas från elit och pengar till nervcentrat där det verkligen kommer att kännas.
Bland barn och ungdomar.
Eliten är bara toppen av idrottens berg. Grunden är allt det där andra som gör idrotten så nödvändig. Ungdomsidrotten som betyder så mycket för så många.
Coronaviruset kanske inte dödar unga, men det kan släcka nödvändiga ljus i deras liv.
Barn som inte är trygga hemma har i värsta fall snart ingen skola att gå till och om skolor stängs helt är det troliga att idrotten följer efter. Vart ska de då ta vägen?
Ungdomar som vanligtvis känner att de inte klarar skolans uppgifter men lyfts av idrotten, de som kunnat slappna av inom träningarnas tydliga ramar och rutiner och upplevt skönt stöd i vuxenvärldens ledarskap – hur ska de hitta mening i tillvaron?
Och barn som har svårt att sitta still även om de vill, även om de försöker, men har så mycket

energi som bara måste ut – vad ska hända om de inte kan idrotta? Mer dämpande mediciner?
Och alla hundratusentals unga tjejer och killar som känner att de behöver idrotten för att må bra, för att ha kul, för att umgås, för att röra sig, för att tänka lättare, för att kunna sova, för att oroas över corona lite mindre – de som behöver allt idrotten kommer med som en låga i livet: Vad ska de göra om idrotten stängs ner?
Och framför allt – var ska de vara?
Ska de bara sitta hemma? Ska de klättra på väggarna så att föräldrarna blir galna? När rastlösheten slår till lär det inte bli lugnare i bostadsområdena.
När jag skriver det här håller svenska ungdomsidrotten fortfarande öppet. Vissa klubbar har stängt ner sin verksamhet. En del sporter har svårt att bedriva träningar på grund av alla kroppskontakter. På andra håll ställs matcher in men träningar fortsätter i nya former. Mindre tvåmålsspel rekommenderas.
Coronakrisen har kommit dit att fler och fler äntligen inser att det enda vi inte vet är att vi inte vet

vad som kommer att hända den närmaste tiden.
Jag kan naturligtvis inte vädra några synpunkter på vad som är rätt och fel för idrottsrörelsen men mina ögon ser fortfarande så pass bra att det i torsdags var - omöjligt att missa hur stort människans behov av att röra sig och få luft är.
På den fjärde dagen i huvudstadens jobba-hemma-läge kom solen och värmen och stockholmarna startade en massfolkvandring. När jag satt i bilen vid ett av Hornstulls rödljus såg det ut som en helt vanlig vårvardag vid korsningen.
I den bästa av världar kan alla - hemmaarbetande föräldrar få ut sina ungdomar på promenader och löprundor om träningar ställs in. Mer troligt är att föräldrar som bär sin egen oro för vad som ska hända med jobben inte orkar tjata.
I den sämsta av världar sjunker då barnen och ungdomarna ner i en degig tillvaro av serier, spel, skräpmat och sponken för de - äldre. För en del, de som är i störst behov av fysiska aktiviteter, är risken stor att det blir så.

Eller så blir suget efter att komma ut så påtagligt att barn och ungdomar efter ett tag själva ser till att idrottsrörelsen spontant hålls i gång med konstgjord andning. För en hel del kommer det säkert att bli så.
Jag vet hur det kommer att kännas i kroppen när jag ser det hända. Kompisar som bara träffas för att lira utan vuxna, utan ledare, skapar en feber i mig jag varken kan eller vill bli immun mot.

Johan Esk
johan.esk@dn.se

Esks elva. Vecka 12

1. Övergången
Mitt i coronakrisen byter den största stjärnan i amerikansk fotboll klubb. Att 42-årige Tom Brady efter 20 år och sex Super Bowl-titlar lämnar New England Patriots för Tampa Bay Buccaneers är som att Leo Messi till slut överger Barcelona för, typ, Celta Vigo.
2. Analysen
”Surrealistiskt. Florida har högst medelålder av alla stater i USA, så han lär nog passa in där.” Min Goda Granne som är Bucs-fan när nyheten kom.

3. Galabeskedet
Höstens Fotbollsgala är redan inställd på grund av coronakrisens effekter. Jag har svårt att hitta ett bättre sätt att spara pengar på.
4. Zappandet
Normalt hoppar jag mellan pågående matcher. Nu zappar jag mellan SVT:s VM-krönikor. Klassiskt att 1982:an inleds med flera minuter från finalen 1978.
5. Gåshuden
När Janne Andersson i 2018-krönikan berättar hur Ola Toivonen före Mexiko-matchen gick runt och sade att ingen skulle åka hem i morgon.
6. Förvandlingen
Från att vara sluten och butter blev Toivonen i slutet av karriären öppen och avslappnad och betydligt mer intressant att intervjua.
7. Lägesrapporten
Charlotte Kalla har inte tagit något definitivt beslut om framtiden som skidåkare. Hon tränar på och återkommer i frågan efter påsk.
8. Lägesrapporten 2
Det som talar för en fortsättning är den fina fjärdeplatsen (efter att ha blivit påkörd och ramlat) i ”Kollen” och att hon då var sugen på att tävla mer.

9. Pannbenet
Det är kul att se de andra Mästarnas mästare-deltagarnas beundran för skidåkaren Ida Ingemarsdotters sätt att klara mjölksyrans smärta.
10. Dribblandet
Storbritanniens fotbollsförbund och ligor har beslutat att runda sina egna regler för när serierna måste vara färdigspelade. Det gör de rätt i.
11. Tifo-rekvisitan
Det kan finnas mycket toapappersrullar för tifogrupperna att jobba med när den här mardrömmen är över. Det borde kunna likna Argentina 1978.

Läge för nya ”knip” när allt fler tränar hemma i coronatider

SÖNDAG 22 MARS 2020

Trött på att sitta stilla och isolerad hemma?

I coronatider har användandet av träningspass online ökat explosionsartat.

– Det kan bli en trend igen, säger 1980-talets tv-ikon Susan Lanefelt, som med ”Gymping”, ”knip” och trikåer fick hela Sverige på fötter i vardagsrummet.

Världen över bommar träningslokaler och gym igen. Motionslopp ställs in och på många håll avråder experter från omklädningsrum och övningar med närkontakt.

Det nya coronaviruset har inte bara lamslagit elitidrotten utan också vardagen för många människor.

Kan man fortsätta träna även om man plötsligt ska hålla sig hemma?
Ja, säger träningsinstruktören och hälsorådgivaren Susan Lanefelt – i dag 73 år.
Många minns programledaren i de rosa benvärmarna från 1980-talet, som med ”Gymping” i SVT blev rikskänd folkrörelseledare med uppmaningen ”kniiip”.
– Många har faktiskt hört av sig till mig och undrat varför man nu inte plockar fram de här gamla banden, säger Lanefelt när DN når henne på telefon efter – just det – ett träningspass.
– Det skulle ju vara perfekt att göra som man gjorde då, träna framför tv:n.
Att många tvingas hålla sig hemma på grund av det nya coronaviruset kan innebära ett folkhälsoproblem, tror hon.
– Ja, verkligen. Kroppen behöver röra på sig även om man måste vara hemma. Det är så många nu som verkar bli ledsna och stannar av i sina rutiner.
I Sverige har gymjätten Sats stängt ner alla anläggningar. På andra gym, som fortfarande håller öppet, är det mindre trångt än vanligt.

Då är en ny trend på väg att blossa upp, menar Alexander Brochmann Myers, produktchef på just Sats med bas i Oslo. Sedan 2016 har gymkedjan erbjudit digitala träningspass på sina olika plattformar. Användandet har ökat stegvis för varje år. Men i mars har antalet startade visningar skjutit i höjden.
– Det har bara exploderat den senaste veckan, säger Brochmann Myers.
– I mars ser vi en omkring 800-procentig ökning när det gäller användandet av digitala träningspass.

I coronakrisens spår är passen, som finns i förinspelad form och som liveströmmad gruppträning, öppna även för icke medlemmar. Även andra aktörer på nätet erbjuder liknande tjänster, Friskis & Svettis har tidigare sagt till DN att man har en app under uppbyggnad, på Youtube finns träningsvideor från världens alla hörn och på Instagram delar kända idrottare – som svenska simstjärnan Sarah Sjöström – med sig av sina egna program.
– När vi stängde våra anläggningar kändes det viktigt att fortsatt ta vårt samhällsansvar

och bidra till folkhälsa, så att folk kan hålla sig aktiva, säger Alexander Brochmann Myers.
– Du behöver egentligen ingenting hemma, förutom några få kvadratmeter. Det ska vara tillgängligt för alla. Det är bara att ta på sig träningskläder och köra på.
I Sverige var det under 1980-talet populärt att träna hemma framför tv. Är den här typen av träning på väg tillbaka och här för att stanna, även efter coronakrisen?
– Ja, jag tror det. Vi lever ju i ett digitalt samhälle, och människor har ett önskemål om att få träna när de vill och var de vill. Därför tror jag att den trenden som vi ser nu, i coronatider, även kan fortsätta.
– Även innan vi hamnade i den här situationen såg vi en stark ökning av idrottsträning online, så jag tror att det finns ett stort intresse för flexibilitet – oavsett om det handlar om att träna framför tv:n som på 80-talet eller om att ta med sig mobilen ut i en park.
Susan Lanefelt håller med.
– Jag har länge undrat varför det inte kommit något nytt som liknar just ”Gymping”, för det blev ju

verkligen en folkrörelse av det, det var otroligt kul, säger hon.
– Det behöver inte vara mycket eller märkvärdigt, men det behövs för att vi ska må bättre.
Varför blev tv-programmet så populärt?
– Dels var det något alldeles nytt. Det var nytänk i kläder, musik, sätt att röra sig. Dels var det väldigt mycket glädje i vårt program. Det påverkade folk på alla möjliga sätt, plus att folk märkte att träningen gav resultat.
Hennes bästa tips för den som känner sig instängd hemma?
– Om du nu känner att du inte kan gå ut… gå ut på din balkong eller öppna ett fönster och trampa på stället. Höga knäuppdragningar, armar som pendlar, ryggen rak och ha koll på magen och bröstet, säger Lanefelt och kliver nästan in i sin klassiska programledarroll:
– Oavsett om du är på balkongen, i badrummet eller vardagsrummet behöver du övningar som inte tar så stor plats. Dessutom tycker kroppen om musik. Så sätt på något du tycker om – och dansa loss.

Hon refererar till sin klassiska - övning för rumpa och lår och skrattar:
– Och sedan naturligtvis, ett litet knip! Vi behöver våra knip. Om vi inte använder våra muskler så försvinner de. ”Use them or lose them.” Så spänn och knip åt.

Lisa Edwinsson
lisa.edwinsson@dn.se

Nu kan vårt dna hjälpa oss i jakten på kärlek

SÖNDAG 22 MARS 2020

Kärlek vid första ögonkastet? Inte om modern teknik får - bestämma – då sker det mycket tidigare än så. I den nya - trenden att dna-dejta matchas du med en partner innan ni ens har träffats. DN:s Kristofer

Ahlström kartlägger den nya kärleksmarknaden där arvsmassa är hårdvaluta.

I juni 1995 samlades 49 kvinnor på universitet i Bern för att lukta på otvättade tröjor i vetenskapens namn. Det gjordes för en studie som heter ”MHC-dependent mate preferences in humans”, men har gått till historien som den ”svettiga tröjstudien”. I försöket fick de 49 kvinnorna lukta på otvättade t-shirts från 44 män och beskriva sina känslor för doften. Det kan verka trivialt, men försöket skulle ge svar på den eviga relationsfilosofiska frågan: - söker kaka maka, eller dras vi till motsatser när vi väljer partner? Nöten är svårknäckt. Aristoteles har till exempel i två filosofiska betraktelser gett skäl för att båda alternativen stämmer. Så vad drog vetenskapen för slutsats, i det där mustigt doftande rummet på Bernuniversitetets zoologiska institut?

Svaret: att olikheter attraherar. Och att vi avgör valet med näsan. Det är en omvälvande insikt. Inte minst eftersom kulturens kärleksskildringar uppvaktat exakt alla andra kroppsdelar. Inte ens i Pablo Nerudas anatomiskt

heltäckande poem ”Dina fötter”, där han från topp till tå dyrkar kvinnans lekamen, från ”bröstvårtornas dubbla purpur” till ”fötter med välvda knotor”, nämner han doften som attraktionskraft.
Men det är alltså vårt minst nyttjade sinne som är det beslutsfattande organet.
Som med alla svårförklarliga mänskliga beteenden har det med överlevnadsinstinkten att göra. I det här fallet handlar det om att riskminimera våra framtida barns liv.

Testet i Schweiz visade nämligen att kvinnor föredrog dofterna som immunologiskt skilde sig från dem själva, snarare än de som hade liknande gener.
Det är en svårläst mening. Men den går att översatta hjälpligt till lekmannaspråk. Varje människa bär en genuppsättning innehållande dennes immunförsvar. För att försäkra sig om att ens avkomma ska få så heltäckande skydd som möjligt bör man alltså hitta en partner med gener innehållande skydd mot andra sjukdomar. Det är här näsan kommer in. Genernas

cellytor innehåller dofter, och instinktivt dras vi till de gener vars doft signalerar att de är olika våra egna.
Vill man bli högstämd kan man säga att näsorna i studien gjorde det val som med störst sannolikhet skulle garantera människorasens fortlevnad. (En intressant upptäckt var nämligen att kvinnor som åt p-piller i stället drogs till doften av män med samma genuppsättning.)
Sara Seabrooke är chefsforskare på InstantChemistry, ett av många techbolag och start-ups vars affärsidé äratt dna-matchning ska hjälpa människor att hitta en partner.
– När jag pluggade på universitet gick jag en kurs i etologi, alltså djurs beteenden, där man pratade om hur gener bidrar till fysisk attraktion i djurriket. Jag lärde mig även att samma gener finns i människor och att det forskades på det. Tanken att använda dna för *matchmaking* fanns redan i den vetenskapliga forskningen, så jag ville göra den tillgänglig för allmänheten, säger hon.
Instant Chemistry är som sagt inte den enda tjänsten där man ska ragga med sin arvsmassa. De

andra heter saker som DNAromance, GenePartner, DigiD8 och Pheramor. Genom att lämna ett dna-prov matchar sajterna dig med en passande partner, är tanken.
Det är en marknad som växer. Framför allt för att tekniken har blivit bättre. Vi befinner oss mitt i den genetiska informationsåldern. Att kartlägga dna-strängar är en process som för 20 år sedan kostade 27 miljarder kronor och som i dag kostar 3 000 kronor. Forskare har sekvenserat vår arvsmassa och lärt sig klippa och klistra i den som vilket knep&knåp-pyssel som helst. Tjänster som MyAncestry och 23andme har samtidigt blivit flitigt använda verktyg för släktforskning, där ett inskickat salivprov ger en komplett lista över dina bryllingar, tremänningar och andra långväga släktingar.
Hannes Sjöblad är biohackare och jobbar på innovationshuset Epicenter Stockholm. Han kallar utvecklingen för en demokratisering av gentekniken.
– Från att ha varit en exklusiv teknik för forskare och

brottsutredare har den nu blivit både så enkel och så billig att den kan tas i bruk av mycket bredare befolkningsgrupper. Till exempel dejtningstjänstentreprenörer. Bland många andra.
Dessa entreprenörer har insett att människor tycker att relationsmarknaden är för krånglig. Vi är trots allt konsumenter och är det något - digitaliseringen har underlättat så är det köpbeteende. Blotta tanken på arbetet som lades ner i kontaktsökandets begynnelse gör en svettig: tidningsannonsernas krav på språklig skärpa och lockande formuleringar; ”Bildad herre söker…”, nej, där tar det stopp. Som tur var kom Tinder till undsättning, och så begränsades - insatsen till att svepa tummen högerut för att godkänna en kurtisör.
Hur kan man göra det ännu effektivare? Vad blir nästa genväg? Spoilervarning: du läser artikeln om det. Dna-detjandet strömlinjeformar nämligen våra möjligheter ännu mer, genom att genetiskt sortera bort potentiella kavaljerer.
Kanske låter det tråkigt? Rationellt? Att en automatiserad

transaktion ska ersätta det mellanmänskliga mötet – eller att egenskaperna som gör oss åtråvärda ryms i vad man spottar i ett provrör… och visst, det finns något oroväckande karriäristiskt i att söka en partner med föresatsen att skapa den optimalt antivirusbestyckade avkomman. Men det var länge sedan vi lät känslorna diktera valet av partner. Det anser den franska sociologen Eva Illouz. I sin bok ”Därför gör kärlek ont” skriver hon att vi nu för tiden är mer emotionellt styrda i de val vi gör på fastighetsmarknaden än på äktenskapsmarknaden: att köpa en bostad görs utefter känslorna och drömmarna den föder, men när vi väljer partner är vi mycket mer beräknande. Så efter att ha granskat våra partners inkomster och anställningar som värden för tvåsamhet tar vi nu skärskådandet vidare, inpå livets själva byggstenar.
Enligt Sara Seabrooke visar forskning att upp till 40 procent av fysisk attraktion sker på ett genetiskt plan. I en annan studie deltog 254 par i ett experiment där slutsatsen var att människor var mer nöjda i relationer där

partnern hade en motsatt genuppsättning.
Det skulle betyda att kroppen är programmerad för att ta de biologiskt effektivaste besluten om våra relationer.
Jacqueline Joo, kbt-terapeut och ofta i tv-rutan som relationsexpert på TV4, är inne på samma spår.
– Vår biologi spelar nog en större roll i vårt relationsskapande än vi själva förstår, men då har det fortfarande varit naturens gång. Vetenskapen har inte blandat sig i.
Hon säger att även om känslorna står för en inledande attraktion så är det ingen livstidsgaranti för en relation. Då är det snarare våra beteendemönster som står för hur det fungerar på sikt. Hon räknar upp viktiga faktorer för att ett förhållande ska vara i längden.
– Till exempel våra värderingar och typ av livsstil, hur mycket vi investerar i relationen, hur vi kommunicerar med och försöker förstå varandra samt hur bra vi är på att lösa konflikter.
Människor dör i dag oftare av icke-smittsamma sjukdomar än av de smittsamma, enligt Världshälsoorganisationen WHO. De åkommor som i regel tar livet

av oss är med andra ord nedärvda. Det påminner om ett gammalt citat av författaren och dramatikern George Bernard Shaw: ”Det bästa sättet att försäkra sig om ett långt liv är att välja sina föräldrar.”
Det är oklart om George Church känner till det citatet. Men han har hörsammat tanken. Church, en skäggig man i 65-årsåldern, är molekylär ingenjör och genetiker på Harvard. Hans labb är mest känt för arbetet med det mycket omtalade Crispr, en mjukvara för att klippa och klistra i dna-kod. Labbets forskare har som mål att omvända åldrande, återskapa utrotade djur och att göra människan immun mot alla virus. Som om dessa ambitioner inte vore åtalspunkter nog för gudskomplex så ligger Church även bakom dejtningsappen Digid8, vars tagline lyder ”Science is your wingman”, alltså att vetenskapen är din raggningsmedhjälpare.
Idén bakom Digid8 är att eliminera genetiska sjukdomar genom att två bärare av samma anlag för en ärftlig sjukdom förhindras att se varandras profiler i appen. Kanske beror

George Church intresse för medfödda nedsättningar på personlig erfarenhet: han föddes med dyslexi, add och narkolepsi. Hannes Sjöblad, biohackaren, är positiv till projektets avsikter.
– Inget samhälle och inget kärlekspar i världen önskar sig dödligt sjuka barn. Jag hoppas att bruket att gentesta sig innan man skaffar barn får en snabb och kraftfull spridning globalt, säger han och fortsätter:
– Precis som vi med modern medicin har lyckats utrota hemska sjukdomar som smittkoppor och boskapspest, har vi nu verktyg att på ett par generationer eliminera dödliga och plågsamma genetiska sjukdomar från vår kollektiva arvsmassa. De som är motståndare till den här teknikanvändningen är ute på mycket tunn is moraliskt sett. Men motståndare finns det flera. Många menar att appen kan användas för rashygieniska syften. Och då ökar sannolikheten i snabb takt att man snart kommer att jämföras med nazister. Rashygien är ett område med en mörk historia av skallmätning och statssanktionerad tvångssterilisering. Det var också

en av nationalsocialismens bärande idéer, med målet att avla fram en defektfri Übermensch med ”renrasig” stamtavla. Sverige brukar ofta beskrivas som ideologiskt ledande i denna utveckling, med Statens institut för rasbiologi i Uppsala – och dess chef Herman Lundborg – som pådrivande kraft. Lundborg trodde på antagandet om distinkta människoraser och att en blandning av dessa skulle leda till degeneration.

Även om ingen påstått att det är syftet med George Church forskning och DidiD8-appen så har farhågor rests att tekniken i fel händer skulle kunna användas för just det.

Vardit Ravitsky, bioetiker vid universitetet i Montreal, skriver i ett blogginlägg om appen: ”Jag antar att det innebär en utrotning av mig och miljontals andra handikappade människor. Har man någonsin tänkt på att ha en sjukdom inte innebär ett tragiskt liv fyllt av lidande?”

Relationsexperten Jacqueline Joo säger att i grunden har elimineringen av ärftliga sjukdomar ett sunt syfte. Men hon ser också stora problem. För vad

händer med människosynen i ett samhälle där man börjar jämföra sig på en rent molekylär nivå? Vem har rätten att avgöra vilka ärftliga egenskaper som är oönskade och ska gallras ut?
– Jag tycker att vi i den desperata jakten på den perfekta partnern börjar gå alldeles för långt. Var drar man gränsen för vad som är en defekt? Och vad blir nästa steg, att sortera bort varandra baserat på exempelvis fertilitet?
Sara Seabrooke på InstantChemistry menar att även rent vetenskapligt är idén om rashygien dålig.
– Att försöka ”avla” fram en särskild sorts person fungerar inte. Det finns sex olika genmarkörer bara för att styra varje enskild färg och de förutsäger bara ögonfärg med 90-procentig exakthet. För hårfärg är det 15 genmarkörer med bara 80 procents exakthet.
Dessutom kan vissa ärftliga sjukdomar ha ett viktigt syfte, säger hon.
– Vi kan ta malaria som exempel. Sicklecellanemi, en blodbristsjukdom, är en genetisk sjukdom vi kanske vill avlägsna från mänskligheten – men genen

ger också motståndskraft mot malaria, en verkan vi vill ha kvar i människan. Rashygien försöker förenkla något som är oerhört komplicerat, och det funkar helt enkelt inte.
Samtidigt är det lätt att se hur de som dragit det genetiskt kortare strået redan på förhand skulle kunna vara dömda till utanförskap i vår nya sköna dejtningsvärld. Vad händer med personer som sorteras bort från en marknad innan de ens fått komma in på den? Det är tankar som kan flätas in i den gångna vinterns debatt om de överblivna männen, de som lever i ofrivilligt - celibat, ratas på dejtningssajter och vars ensamhet bara sägs öka. Att blanda in biologiska förutsättningar i kärleksförbindelser kan medföra en psykologisk påfrestning ovanpå all annan hets som jakten på en partner skapar, menar relationsexperten Charlotte Sander.
– Jag tänker att det här blir ytterligare en stressfaktor, vi har ju redan våra ”checkboxar” när vi letar efter en partner. Min fundering blir hur mycket vi ska försöka styra över, vad blir

konsekvensen av det? Jag tänker att det förstärker vår rädsla i mötet med en annan människa, som vi redan har nog av i dag, enligt min erfarenhet.
Populärkulturen har givetvis redan förutspått detta, och visat vägen in i diverse framtider i skenande stadier av dystopi. Filmer som ”The perfect 46” eller ”Gattaca”, skildrar hur människors genetiska kod avgör om de är önskvärda eller inte. I verken organiseras hela samhället efter ett dna-baserat klassystem.
Sara Seabrooke på InstantChemistry tror dock inte att vi kommer få se sådana sociala hierarkier som följd av dna-dejtning.
– Nej, för alla människor är olika, det finns ingen ”typ” av människa som är bäst. En typ kanske kan matcha med någon, men inte med en annan. Situationen visar att HLA-gener strävar efter mångfald bland generna. Att begränsa mångfalden till en viss typ av HLA-gener skulle riskera att göra mänskligheten lättpåverkad av sjukdomar.
Hon tar upp bananer som varnande exempel. (Ja, bananer.)

– Bananer har en väldigt snålt tilltagen genetisk mångfald och är därför mottagliga för sjukdomar. Det finns en svampbildning som angriper bananer och innebär en fara för hela bananindustrin eftersom inga av bananplantorna har en genetisk mångfald som gör dem resistenta mot svampen.
I tekniktidningen Wireds spådomsnummer för 2020 års stora trender nämns dna-dejtning som något vi kommer att få se mer av: ”Dejtningvärldens ekosystem kommer använda genetisk beteendevetenskap och kroppshormonell data för att skapa personifierade dejtningrekommendationer”, förutsäger man.
Men ännu befinner sig marknaden i sin linda. Enligt Tamara Brown, molekylärgenetiker och chefsstrateg på tjänsten GenePartner, beror det på att det handlar om kärlek. Att någonting så upphöjt skulle höra samman med prosaisk vetenskap är en kallsup för de romantiskt lagda.
– Människor vill inte blanda ingenjörskonst och kärlek. Det är förståeligt. Men grunden för den här kemin är enkel och ärligt talat

riktigt vacker när man förstår principen. Vi agerar så här hela tiden i verkliga livet när vi möter människor vi attraheras av. Det sker instinktivt och automatiskt. Om fem år tror trendanalytiker dock att dna-tekniken kommer vara etablerad som dejtningmetod. Mycket pekar på det. Och för en gångs skull är inte rådet att ligga före utvecklingen. Invänta möjligheten att kolla din partners dna först. Och ligg sedan efteråt.

Kristofer Ahlström
kristofer.ahlstrom@dn.se

HLA-genernas doft kommer från den unika kombinationen av proteiner som kryddar ytan på våra celler och hjälper vårt immunsystem att avgöra vem som är vän eller fiende.
Tanken att dessa gener kan uppfattas med luktsinnet är inte ny. 1974 föreslog vetenskapsmannen Lewis Thomas att olika gener kan vara kopplade till dofter, och ville därför träna hundar för att nosa fram kompatibla människor för organdonationer och hudtransplantationer.

HLA-antigenen är människans histokompatibilitetskomplex (MHC) och nedärvs på kromosom 6.
HLA påverkar sjukdomar som beror på autoantikroppar och immunologiska sjukdomar. HLA är en molekyl som finns på cellytan hos alla celler i människokroppen – eftersom den ligger ytligt kan den också upptäckas med - doftsinnet.

Dna-relationer i kulturen.

”Gattaca” (1997)
I en inte alltför avlägsen framtid används biometrik för att bedöma människor och deras samhällsnytta, och att sortera dem därefter. Men en person ur underklassen lyckas nästla sig in i den genmodifierade överklassen och kämpar emot det öde andra förutspått åt honom.
”The perfect 46” (2014)
Filmen handlar om ett företag som jämför människors gener för att avgöra om de kommer att få barn som är friska. Men snart tas det hela till nästa nivå, när företaget börjar matcha människor med varandra för att få en ”ideal” avkomma.
”Code 46” (2003)

Tim Robbins spelar huvudrollen i Michael Winterbottoms science fiction-film där alla människors dna-kod granskas för att avgöra om de kan ingå en relation. Detta kallas ”kod 46”, och är det tydliga upplägget för en förbjuden och dödsdömd ”Romeo och Julia”-romans.

Så blev kunskap och upplysning slutet för tuberkulosen

SÖNDAG 22 MARS 2020

När tuberkulosen härjade runt förra sekelskiftet fick - svenskarna samma råd som under dagens coronapandemi: ”Tvätta händerna! Nys och

hosta i näsduk! Upphör om - möjligt med Edert vanliga - arbete!” Folkbildningen var en - viktig del i bekämpandet av - sjukdomen, skriver forskaren och författaren Bi Puranen.

Det var ju jämt och ständigt tal om huru lungsoten egenteligen färdades över jorden, huru han tog sig från människa till människa, om det var i dimman på vintern eller i komjölken eller i vattnet eller i fårskinnsfällarna folket låg under eller i andedräkten deras eller om det var knivarna i gafflarna och skedarna som icke diskades nog väl.”

Så skriver Torgny Lindgren i sin novell ”Ordet” ur ”Merhabs skönhet” från 1983. Den handlade om den unge Samuel Burvall i västerbottniska Storholmsträsk som kom från en familj där många brukade dö i tuberkulos. Samuel hade fyra fastrar och tre farbröder som alla ”dödde medan han var barn” liksom hans båda syskon, tre kusiner och farfadern.

Samuel Burvall grubblade mycket över hur han skulle slippa smittas och när han var 14 år kom han på vad det var och vad han måste

göra för att inte drabbas. Han var fullkomligt övertygad om att det var själva ordet lungsot som smittade, inget annat. Därför låste han in sig i kammaren på vinden medan åren gick och hans mor lagade mat som ställdes utanför dörren… För i 1800-talets Storholmsträsk fanns varken radio eller tv – än mindre någon Folkhälsomyndighet som gav råd och direktiv till en undrande befolkning där rykten, skvaller och konspirationsteorier frodades.
Sjukdomen har haft många namn – trånsjuka, tvinsot, lungsot, ftisis, bröstilska eller lungröta.
Den orsakas av en liten stavformad bakterie som har plågat människosläktet i många tusentals år – Mycobacterium tuberculosis. Den kan drabba kroppens alla organ, men lungorna är hårdast drabbade.
Sjukdomen sprids genom luften när människor med sjukdomen talar, hostar, nyser eller spottar.
Hos den som smittats yttrar sig sjukdomen i långvarig hosta, -feber, bröstsmärtor, trötthet och avmagring. I sitt sista stadium dör man.
Sedan effektiva mediciner och vaccin togs fram i slutet av 40-

talet är tuberkulosen i praktiken inte längre någon dödlig sjukdom i Sverige – de knappt tusen fall som rapporteras årligen handlar i de flesta fall om migranter från Afrika och Asien som smittats i sina ursprungsländer. För tuberkulos är en sjukdom som lever och frodas i miljöer där människor bor trångt och tätt inpå varandra, där rent vatten saknas, där nutritionen är dålig och där kunskaperna om hur sjukdomen sprids är svaga. Globalt sett dör enligt WHO i dag ungefär 1,5 miljoner människor årligen i tuberkulos.

Kunskap och information skulle sannolikt minska den siffran – exakt de kunskaper om smittspridning som epidemiologer, virologer och infektionsläkare nu informerar om när det gäller covid-19. Till stora delar är detta dessutom kunskaper som varit kända sedan länge. I en undersökning om vilka som dog i tuberkulos i Helsingborg mellan 1876 och 1890 skrev författaren fil dr Carl Lindman att det visat ”sig att de stadsdelar, som äro bebodda av arbetarefamiljer, mest härjas av dessa sjukdomar. Med några få

undantag, hafva alla dödsfallen förekommit i gamla och dåliga hus”.
Flera studier från decennierna före sekelskiftet 1900 visar att tuberkulosdödligheten ökade i takt med inflyttningen till städerna. Bostadsbyggandet hängde inte med och varken skolbyggnader eller fattighus räckte till. 1885 upptäckte och beskrev den tyske läkaren Robert Koch tuberkelbacillen.
Kunskaperna om smittvägar växte och parallellt byggdes de första - sanatorierna efter tysk förebild i Sverige.
Här skulle frisk luft, god hygien och speciell kosthållning ge de tuberkulossjuka lindring. 1905 startade ett antal engagerade läkare den Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos (det som senare skulle bli Hjärt- och Lungfonden). Snart hade sanatorier byggts i hela landet och kung Oscar II startade en nationell insamling för att finansiera flera av dessa så kallade Jubileumssanatorier. I ett informationsblad med rubriken ”Råd till en bröstsjuk” som Nationalföreningen mot Tuberkulos lät trycka 1905 står

följande att läsa: ”Tvätta händerna ofta med tvål och vatten, nys och hosta i näsduk så att det inte stänker omkring. Spotta inte okontrollerat, använd spottflaska, tag temperaturen och rådgör med läkare.”
De råden känner vi igen i dag, även om apoteken inte längre har spottflaskor i sortimentet. I informationsbladet uppmanas vidare den som är sjuk att undvika kontakt med andra: ”Upphör om möjligt med Edert vanliga arbete! Om möjligt byt vistelseort. Bo helst på landet! Bo ensam i ett soligt rum!”
Alla dessa råd får vi nu, om inte bokstavligen, så i andemeningen. Och sannolikt är möjligheterna att följa uppmaningarna lättare i dag med våra betydligt större, välventilerade bostäder med ordentliga badrum.
Digitaliseringen som möjliggör arbete hemifrån är ytterligare en fördel jämfört med förr.
På en rad områden är det ett logiskt, rationellt, evidensbaserat tänkande som bidragit till att Sverige i dag har en av världens äldsta befolkningar. Men just detta gör också att vi har en större andel av befolkningen som är skör

och sårbar, eftersom covid-19 drabbar äldre och sjuka hårdast. Det vi kallar folkbildning var en viktig del i bekämpandet av ”folkfienden tuberkulosen”. Dessa pionjära folkrörelseprojekt under tidigt 1900-tal väckte ofta deltagarnas medvetenhet om hur nära den personliga utvecklingen är knuten till sociala utmaningar och problem – problem som går att lösa genom att agera utifrån kunskap.

Under samma epok förändrades bostädernas utformning, snickarglädje byttes mot släta - hygieniska ytor som banade vägen för 30-talets funkis, med ljus och rymd. Journalisten och författaren Lubbe Nordström åkte runt i Sverige och gjorde upp med det han kallade Lort-Sverige i en serie uppmärksammade radioreportage 1938. Han besökte hårt drabbade miljöer som byar i Norrbottens kustland där man inte bara spikade igen fönstren i vintertid, utan också sov tätt tillsammans i så kallade lucksängar där smittsamheten och därmed sjukligheten och dödligheten var särskilt hög. Provinsialläkare dokumenterade hur familjerna levde – hur

gammelmor sov med hostande barn och hur föräldrar förtuggade små barns mat och hur männen spottade på köksgolvet. Efter en effektiv folkbildningskampanj ändrades människornas beteende och spridningen av tuberkulos sjönk dramatiskt. Detta blev en vändpunkt i smittbekämpningen som sedan varit stilbildande. Snart anskaffades bussar med röntgenutrustning så att människorna by för by fick sina lungor fotograferade. De som befanns vara sjuka sändes till sanatorier för vila och behandling samtidigt som smittspridningen därmed begränsades. För de allra sjukaste, där inte mycket fanns att göra, byggdes en rad så kallade B-sanatorier djupt in i glesbygdsskogar – de kallades ibland ”dödens väntrum”.
Men processen var förstås inte spikrakt linjär. Det rationella tänkandet och de sunda hygieniska principerna fick periodvis vika för ryktesspridning och stigmatisering av de som drabbats av tuberkulos – ett slags hysteri som känns igen från andra smittsamma sjukdomar i historien. Denna så kallade lungsotsskräck möttes med en

bred och konsekvent kampanj från myndigheternas sida. I annonser och flygblad skrev man: ”Kampen mot tuberkulosen får icke bliva en kamp mot de tuberkulösa.”

Även i dag spelar civilsamhället stor roll i smittbekämpningen, att tänka ”vi” snarare än ”jag”. En reflektion är att på samma sätt som Nationalföreningen mot tuberkulos var en ideell förening med gräsrotsarbete i snart sagt alla delar av samhället – såväl geografiskt som organisatoriskt – var det landstingen som kom att spela en stor roll för uppförandet av sanatorier. Besluten fattades regionalt och lokalt.

I dag har Sverige till skillnad från många grannländer alltjämt ett decentraliserat hälso- och sjukvårdssystem, nyligen omdöpt från landsting till regioner. Regionerna har till sitt stöd en mängd expertmyndigheter medan politikernas roll är mer nedtonad. I flera av våra grannländer styrs hälso- och sjukvården av ländernas politiska ledning. Därmed blir åtgärderna också rätt olika. Först när den första sjukdomsvågen klingat av vet vi vilka åtgärder som varit mest - effektiva. Förmodligen är

förmågan att engagera medborgarna – civilsamhället – i smittbekämpningen den viktigaste framgångsfaktorn, uppbackad av goda expertmyndigheters insatser. Författaren Torgny Lindgren hade själv erfarenhet av att ha tuberkulos i barndomen, då han fick besöka sanatoriet i Hällnäs vid Vindelälven för undersökning och diagnos av sin ständiga hosta och återkommande feberfrossa. Samma Hällnäs där också Sara Lidman vårdades i början av fyrtiotalet. Torgny Lindgren – liksom Sara Lidman – blev sedermera friskförklarad men återkom i flera berättelser till ”soten” och hur den påverkade människors tankar, drömmar och handlingar. Han kunde utan ansträngning leva sig in i och återskapa sina barnfebriga fantasier och illusioner ur minnenas dimmor. I självbiografiska ”Minnen” från 2010, sammanfattar han: ”Snart ett halvt sekel har jag försörjt mig på mina inbillningar. De har varit mycket omfattande.” I verkligheten hade förstås den utbildade folkskolläraren Torgny Lindgren full koll och en realistisk bild av såväl historien som samtiden. För den som fick

tillfälle att möta hans plirande blick ovanför läsglasögonen längst ner på näsan, känna hans uppmärksamma närvaro och höra hans varma, lite sjungande stämma, skingrades snabbt alla tankar på att detta är en man som lever på inbillning. I dessa dagar när människor lastar bilen med konserver och torrfoder för att isolera sig på landet, är det viktigt att se nyktert och sakligt på tillvaron. Information och kunskap är nyckeln.
Civilsamhällets engagemang är bästa boten mot överdriven oro. World Values Surveys mätningar visar att medborgarna i Sverige har en exceptionellt hög tillit till varandra vilket sannolikt är en viktig framgångsfaktor när det gäller de utmaningar covid-19 ställer oss inför. Trygghet, tillit och tolerans är fundamentala samhällsvärden som utgör förutsättningarna för en effektiv smittbekämpning.
Bi Puranen är docent och forskare vid Institutet för framtidsstudier och författare till - doktorsavhandlingen ”Tuberkulos – en sjukdoms förekomst och dess orsaker i Sverige 1750–1980”.
Bi Puranen

1 Danderyd
2 Karby gård
3 Örsta
4 Lövhagen
5 Domarudden Kurs- & friluftsgård
6 Wira Bruk
7 Penningby
8 Vigelsjö
9 Roslagsbro prästgård
10 Gåsvik
11 Sandviken
12/1 Grisslehamn
2 Trästabron
3 Häverö kyrka
4 Häverödal
5 Sanda
6 Hargs Socken
7 Gimo
8 Österbybruk
9 Risön Florarna
10 Lövstabruk
11 Västland
12 Marma
13 Älvkarleby station

Vandring genom historiska Roslagen

SÖNDAG 22 MARS 2020

På norra Väddö i Roslagen lockar både Roslagsleden och Vikingaleden med lätt vandring genom historiska bygder. Och det är enkelt att kombinera de båda lederna under en vandringshelg. Häng med på en tur med pilgrimskänsla!

Vårt vandringsäventyr i Roslagen börjar vid Sandvikens camping, några kilometer öster om Älmsta, dit jag och mina vandringskamrater tagit SL-bussen. Nu väntar en närmare två mil lång vandring upp till Grisslehamn längs Roslags-leden, där Vikingaleden tar vid – pilgrimsleden som sträcker sig mot de gamla vallonbruken i norra Uppland. Vikingaleden invigdes sommaren 2019, och går längs grusvägar och stigar från Grisslehamn, vidare västerut mot

Hallstavik och Hargshamn, för att sedan knytas ihop med Upplandsleden i Gimo.
Norra Väddö bjuder på högst omväxlande natur, med släta klippor, små sandstränder och slingrande skogsstigar. Efter att ha passerat Sandviken når vi strax Gamla Grisslehamn, sedan medeltiden en viktig postväg mellan Stockholm och Åland. Redan på 1600-talet fanns här ett posthus. Till minne av de gamla postbåtsfärderna arrangeras också varje år den traditionella postrodden med skötbåtar mellan Grisslehamn och Eckerö.
Skötbåtar är snipliknande båtar som används för att fiska strömming med garn.
Strax söder om Nothamn passerar vi ett gammalt marmorbrott med branta sidor, och nere i hamnen tar vi en lunchpaus vid en gisten fiske-bod.
En dryg timme senare, vid Tullviksbäckens naturreservat strax söder om Grisslehamn, lättar molnen och solen tittar fram. Eckerölinjens färja passerar när vi skymtar Albert Engströms ateljé ute på en kal klippa. Den kände konstnären och författaren ritade själv huset, som stod färdigt

1907 och var hans ateljé ända fram till hans död 1940. Fasaden mot havet målades vit för att tjäna som sjömärke. Museet har just stängt för dagen, men vi bestämmer oss för att göra ett besök nästa morgon.
Det är liv och rörelse i den lilla hamnen, för kvällsfärjan från Eckerö har just lagt till. Bilister, cyklister och vandrare strömmar ut från båtens inre. Och så resenärer i mängd som släpar öl och boxvin på pirror på väg mot turbussarna.

Lennart Olsson som driver Buhres fisk i en röd betongbyggnad tröttnar aldrig på skådespelet.
– Det är alltid kul att kolla på folk och beteenden, säger han med ett skratt.
Buhres har öppet året runt, och butiken har funnits i mer än 60 år.
– Men nu är det nog snart dags för mig att lämna slitet här i hamnen, konstaterar Lennart som har tagit en kort kaffepaus utanför entrén. Följeslagaren Buster, en jack russell, vilar trofast vid husses fötter.
Sortimentet är digert: gädda, lax, pilgrims-musslor, abborre, gös,

uer, flundra och torsk. Dessutom ligger några tjog ilsket röda kräftor från sjön Erken på is bakom disken.
Granne med Buhres ligger den mysiga krogen L8 i Hamnen, där Lotta Borg-Segerros fisksoppa får matglada sommarturister att stanna till för en lunch eller tidig middag. Den stekta strömmingen drar också gäster, liksom den rökta laxen.
– Det började med praliner, men nu är det fisk i kvadrat som gäller, säger Lotta med ett brett leende.
Själv bor Lotta i en ombyggd gammal radarstation, ett stenkast från havet och Roslagsleden. Hon hyr även ut stugor veckovis till gäster.
– Allt fler Väddöbesökare väljer att vandra Roslagsleden från Grisslehamn, med sikte på Norrtälje. Nu har vi ju också fått Vikingaleden mot Gimo och Österbybruk, vilket bidrar till ännu mer rörelse här på orten. Ett klart lyft, menar Lotta.
Nu väntar bastubad, spa och middag på hotell Havsbaden. Och visst är det en häftig känsla att timmarna senare simma i utomhuspoolen medan månen stiger mot en stjärnklar himmel.

Nästa morgon tar vi det lugnt för att under förmiddagen upptäcka Grisslehamn i sakta mak, med musei- och kafébesök. Seija Rahm arbetar i Albert Engströms ateljé under sommaren.
– En vackrare och mer rofylld arbetsplats är svår att finna, säger hon med en gest ut mot havet. Hon berättar att Engström inte fick lov att bygga en röd stuga, men genom att ha vita väggar ut mot havet var det okej med falurött in mot land.
– För då blev det ju ett sjömärke, och det var okej, berättar finländska Seija som bor i Frankfurt under vinterhalvåret. Att platsen var noga utvald har Albert Engström själv vittnat om: ”Nu är min atelier färdig. Den är precis som jag vill ha den, och ligger just där jag vill ha den. Där skola mina vänner få bo, när de komma på besök, och somna vid den vackraste musik som finns.” Alberts familjebostad några hundra meter bort är i dag ett populärt museum. Den här förmiddagen är sonsonen Rolf ”Roffen” Engström på plats och guidar nyfikna besökare.

– Jag har ju vuxit upp här på gården som pappa tog över. Visst är det en häftig känsla att huset är intakt – som på farfars tid.
Café Kalaset, med lummig stor trädgård, är granne med museet. Lennart Hansen med hustrun Eva har just öppnat för dagen. Lennart står i det lilla uteköket och steker strömming i mängd.
– En frasig filé på smörat knäckebröd är aldrig fel, hävdar han bestämt och bjuder på ett smakprov.
Det är sedan hög tid att vandra vidare längs den nya Vikingaleden, som är en del av Sankt Olavs sjöväg från Åbo. I hamnen finns en tydlig informationstavla med karta som beskriver etapperna, och denna eftermiddag har vi Tomta by och Trästabron som mål.
Det blir en vilsam etapp på knappt en mil genom ett stycke svunnet Sverige med faluröda bondgårdar, öppna betesmarker samt björk- och granskog som har fått stå orörd i all sin prakt.
Mitt i den täta granskogen, några kilometer från Grisslehamn, har Lasse Eriksson från Uppsala tagit rast. Han är ute på några dagars vandring med start i Häverödal.

– Jag fick idén efter att ha läst om den nya leden på Visit Roslagens hemsida, och var lite nyfiken på historien om pilgrimerna som sökte sig mot Trondheim, berättar han.
Han har bokat rum på pensionat Solgården i Grisslehamn, för att i morgon bitti ta färjan till Eckerö.
– Där fortsätter jag vandringen vidare längs Sankt Olavs sjöled till Mariehamn, och tar sedan färjan tillbaka till Kapellskär.
Lasse föredrar att vandra med lätt packning och bo på pensionat och vandrarhem.
– Dessutom gillar jag det nära äventyret. Att kunna ta bussen en kort bit från stan och ge mig ut i naturen på ett smidigt sätt. Och det fina med vandringslederna i Roslagen är att det går hyfsat lätt att åka kollektivt till och från etapperna.
Vikingaleden på Väddö fortsätter ut på ängar och in på slingrande grusvägar, för att sedan följa den gamla landsvägen från Grisslehamn – den som en gång var en del av drottning Kristinas postväg mellan Stockholm och Åbo.

Här känns det verkligen som om tiden har stått stilla.
Vi går förbi rostiga vägskyltar, mjölkpallar, gamla ladugårdar med blomsterlådor i fönstren och betande kor i hagarna.
Vid en av de gamla mjölkpallarna, strax före Trästabron, hänger en emaljerad skylt som informerar om att det är nära till Mats Persgården Bed & Breakfast – ”anno 1689”. Gården har fått sitt namn efter Mats Persson, född 1714. Han var enligt historien gårdsägare fram till sin död 1777, då han omkom i en svår storm på väg i segelbåt till Väddö kyrka.

Den nuvarande stilfulla vita huvudbyggnaden är från slutet av 1800-talet.
Värdparet Josefine och Marcus Wallén har under flera år erbjudit en handfull klassiska rum i en faluröd idyll. Den vedeldade bastun och lantfrukosten med klar ekologisk prägel lockar både vandrare och cyklister att stanna till för en natt eller två.
Nu i vår ömsar dock Mats Persgården skinn och blir ett renodlat pensionat, när Cathrine Edblad och Mattias Nykvist tar över. Så framöver blir det även lagad middag med Roslagsrätter

på menyn. Dessutom byter gården namn till Folk och Fä.
Sent om aftonen planerar vi vår sista etapp längs Vikingaleden. Efter frukost får vi nämligen skjuts av en Roslagskompis till bruksorten Gimo, för en två mil lång vandring till Österbybruk. Vandringen mellan de anrika vallonbruken följer samma sträckning som Upplandsleden, och är ett stycke ren vildmark i Norduppland – i synnerhet när spåren efter stormen Elvira fortfarande tycks finnas kvar, något som har gjort att leden till vissa delar har dragits om på grund av alla stormfällda träd. Bara det är ett äventyr i sig.

Cenneth Sparby

Två vandringsleder möts:

Roslagsleden

• Roslagsleden går från Danderyd till Grisslehamn. Leden är indelad i elva rekommenderade dagsetapper, där höjdpunkten är den sista etappen från Sandvikens camping till slutmålet Grisslehamn. Det går inte att ta sig med buss till Sandviken. Ett alternativ är ta SL-buss till Älmsta och därifrån vandra cirka fem kilometer till Sandvikens camping.

Vikingaleden

• Vikingaleden är en del av Sankt Olavs vattenväg och består av tolv etapper – från Grisslehamn upp till Älvkarleby i Gästrikland. Där tar Helgonleden till Nidarosdomen i Trondheim vid. Det var i Nidaros- domen vikingakungen Olof (eller Olav) Haraldsson, helgonförklarades 1031 och nu ligger begraven. Närmare 500 kyrkor tillägnades Olof den helige, i synnerhet i Sverige, men även i finska Åbo och på Åland, där leden passerar flera av dessa.

Så gick vi: Vi valde att vandra etapp ett och sju av leden – Grisslehamn-Trästabron samt Gimo–Österbybruk. Från och med etapp sex, som börjar i Harg, har Vikingaleden samma sträckning som Upplandsleden.

Mer info: *www.roslagen.se*

Roslagsleden – etapper

1: Danderyd–Karby gård, 15 km
2: Karby gård–Örsta, 13 km
3: Örsta–Lövhagen, 16 km
4: Lövhagen–Domarudden, 12 km
5: Domarudden–Wira bruk, 20 km
6: Wira bruk–Penningby, 22 km
7: Penningby–Vigelsjö, 22 km
8: Vigelsjö–Roslagsbro, 14 km

9: Roslagsbro–Bagghus/Gåsvik, 25 km
10: Gåsvik–Sandviken, 9 km
11: Sandviken–Grisslehamn, 20 km

Vikingaleden – etapper

1: Grisslehamn–Trästabron 8,2 km
2: Trästabron–Häverö kyrka 9,3 km
3: Häverö kyrka–Häverödal 9,1 km
4: Häverödal–Sanda 15 km
5: Sanda–Harg 17,9 km
6: Harg–Gimo 14,1 km
7: Gimo–Österbybruk 23,7 km
8: Österbybruk–Risön 18,8 km
9: Risön–Lövstabruk 16,2 km
10: Lövstabruk–Västland 19,4 km
11: Västland–Marma 16,5 km
12: Marma–Älvkarleby 13,3 km

Guide. 11 tips till Roslagsleden och Vikingaleden

SE & GÖRA

1Besök Kolingens fader

Albert Engströms ateljé och museum

I konstnären och författaren Albert Engströms gamla bostad har hans hem återskapats. Ateljén på klippan vid Ålands hav har under säsongen en guide som berättar om konstnärens brokiga liv.

Albert Engström-museet,
Engströms väg 11, Grisslehamn
www.albertengstrom.se

2 Världsberömda smeder

Vallonsmedjan i Österbybruk

I Österbybruk kan man året runt förboka en visning av vallonsmedjan och bruket. Under sommaren hålls öppna visningar. Guiden berättar bland annat om smedernas hårda liv och om valloninvandringen, och tidsenligt klädda smeder demonstrerar hur vallonerna framställde sitt berömda stål.

Herrgårdsvägen 2, Österbybruk
www.vallonsmedjan.se

ÄTA & DRICKA

3 Fika vid museet

Café Kalaset

Café Kalaset hittar man vid Albert Engström-museet vid Augustberg. Här kan du hugga in på smaskigt fika och enklare maträtter.

Engströms väg, Grisslehamn
www.cafekalaset.se

4 Galet goda räkmackor

L8 i Hamnen

Kanonläge på hamnplanen i Grisslehamn. Fisksoppan med aioli och surdegsbröd är en klassiker, räkmackan likaså. Även butik med Singö-choklad och lokala mat-produkter.

Fiskehamnsvägen 7, Grisslehamn
www.l8ihamnen.se

5 Tillbaka till 50-talet

Bettans Hembageri och Café
Bettans Hembageri i Gimo bjuder på nostalgi i form av 50-talsinredning, napoleonbakelser och franska våfflor. Väl värt ett besök.
Björkvägen 10 A, Gimo
www.bettanshembageri.se

6 Hembakta bullar

Österby Hembageri
Bageriet vid torget i Österbybruk serverar både prisvärd lunch och fika. Ligger nära herrgården.
Torget 12, Österbybruk
www.osterbyhembageri.se

BO BRA

7 Spahotell med hög komfort

Hotel Havsbaden i Grisslehamn
Utomhusbassäng med härligt spanarläge över hamnen. Spapaket från 995 kronor per person för del i dubbelrum, frukost, trerättersmiddag och spaentré.
Skatuddsvägen 18, Grisslehamn
www.hotellhavsbaden.se

8 Anrikt pensionat

Pensionat Solgården
Ett pensionat med anor från 1930-talet. Ligger mitt i byn, och har även stugor för självhushåll.

Dubbelrum för 1 000 kronor inklusive frukost.
Solgårdsstigen 19, Grisslehamn
www.pensionat-solgården.se

9 Idyll med bastu

Mats Persgården Bed & Breakfast
Bullerbyidyll och boende i gammal gård. Vedeldad bastu och ekologisk frukost. Dubbelrum för 1 350 kronor inklusive frukost.
Gamla landsvägen, Grisslehamn
www.matspersgarden.se

10 Herrgård med bubbelpool

Gimo Herrgård
Anrik herrgård i gammal bruksmiljö. Sjöstuga med bastu och bubbelpool utomhus. Dubbelrum med frukost från 1 600 kronor. Det finns även helgpaket.
Bruksgatan 14, Gimo
www.gimoherrgard.se

11 Stilfull miljö

Wärdshuset Gammel Tammen
En av flyglarna till Österby herrgård rymmer restaurang och logi i stilfull miljö. Dubbelrum med frukost från 1 800 kronor. Det finns även helgpaket.
Herrgårdsvägen 1, Österbybruk
www.gammeltammen.se

Låg offentlig sektor skuld i Sverige

Sverige och Danmark hör till de EU-länder som har lägst skuldnivå i den offentliga sektorn. **Offentliga sektorns bruttoskuld,** 2005–2020 (Eurozonen 2005–2018). Procent av BNP.

Källa: SCB, www.ekonomifakta.se, Riksgälden.
Grafik: Helena Shutrick.

23 mars 2020

Viruset stoppas av samarbete

MÅNDAG 23 MARS 2020

Var förberedda på fler beslut som stör vardagslivet”, sa statsministern i sitt tal till nationen. Men viktigare än budskapet var hans tv-framträdande i sig: Det är allvar nu, det är tid för samarbete och solidaritet. Det är en överdrift att påstå att under fem minuter på söndagskvällen den 22 mars fanns inte socialdemokrater eller moderater, miljöpartister eller sverigedemokrater – det fanns bara svenskar, samlade under en nationell kris. Men ett är säkert: Det var tid för statsministern att tala till nationen. Det han sa var inte omstörtande: Liv, hälsa och jobb är hotade. Detta kommer att pågå under en längre tid. Sprid inte panik eller rykten.

Talet påminde mycket om det som Tysklands förbundskansler Angela Merkel höll för några dagar sedan. En skillnad var att Löfven, oklart varför, bara hade nationsflaggan bakom sig, inte EU:s flagga. Men precis som i fallet Merkel var själva framträdandet i sig den kanske viktigaste delen av budskapet: Det är allvar, verkligt allvar – men vi klarar det, tillsammans.

Stefan Löfven har fått kritik, bland annat på dessa sidor, för att han var för frånvarande under coronapandemins

första tid. Då är det rimligt att också berömma hans och regeringens agerande därefter. Landets ledning har blivit mer tydlig och synlig, utan att därför ställa sig i vägen för vetenskapen.
Även oppositionen förtjänar lovord för att den med få undantag slutit upp och avstått från att plocka politiska poäng på krisen, senast markerat av moderatledaren Ulf Kristersson som på Moderaternas Sverigemöte lovade att samarbeta med Löfvens ministär.
Ansvarsfullt samarbete är bättre än den samlingsregering som det nu spekuleras i. Det är för tidigt. Sverige kan styras utan den typen av exceptionella åtgärder. Om krisen fördjupas kan det bli läge att - ompröva även det.

Erik Helmerson
erik.helmerson@dn.se

”Låt inte de välbeställda köpa sig före i coronakrisens köer”

MÅNDAG 23 MARS 2020

DN. DEBATT 20200323

Nu har nyliberalismen ställts inför verkligheten. Den visar sig inte bestå provet. I den akuta krisen måste nu samtliga privata vårdresurser underställas statlig kontroll med regional samordning. Coronakrisen får

inte bli ytterligare en ojämlikhetsbomb där välbeställda återigen tillåts köpa sig före i kön, skriver företrädare för S-föreningen Reformisterna.

Covid-19 sätter punkt för tre decennier av privatiserings- och åtstramningspolitik i hela västvärlden. Den eftersatta krisberedskapen och en hårt slimmad sjukvård vittnar om hur illa förberett Sverige och många andra länder i vår omnejd varit inför en omfattande kris likt den vi nu genomgår. Låt oss gå vidare och aldrig mer upprepa de historiska misstag som begåtts.

Ett sätt att se på krisberedskap är att betrakta den som en försäkring, och kostnaden för den som en försäkringspremie. Det negativa värdet av en kris är risken att den inträffar inom en bestämd tidsperiod multiplicerat med den totala kostnaden för krisen. Den maximala försäkringspremien som är ”lönsam” att betala är då allt som understiger denna kostnad. Det kan låta ekonomistiskt, men i grunden är det självklart bra att sjukvården har en viss överkapacitet och beredskap i alla avseenden för att klara tillfälliga produktionstoppar. Det gäller såväl lager av mediciner och materiel som bemanning och lokaler.

Ingen möjlig beredskap hade dock lämnat sjukvård och samhälle opåverkade inför den pandemi vi nu ser, men en överkapacitet i nivå med vad bedömare länge efterfrågat hade inneburit att Sverige i dag stått betydligt bättre rustat.

I dag är emellertid stora delar av vården så pass slimmad att sjukhuset inte sällan går upp i stabsläge en vanlig torsdag på grund av att det är svårt att få in personal. Då är det enkelt att se att det kan bli betydligt

värre vid stora trauman och kriser, likt den nuvarande.
Inom slutenvården brukar man som riktvärde tala om ett rimligt mål om beläggningsgrad av vårdplatser på 85 till 90 procent. Det innebär att man bör ha en överkapacitet på mellan 10 till 15 procent för att kunna hantera tillfälliga men någorlunda frekventa produktionstoppar, till exempel vid trauman och återkommande influensaperioder. Före covid-19-utbrottet låg intensivvården i Sverige redan på över 100 procent i beläggningsgrad.
Ur ”Svensk förening för anestesi och intensivvårds” majnummer 2019 går att utläsa att Sverige år 1993 hade tillgång till 4 300 intensivvårdsplatser med respirator. Bara 574 av dessa platser återstod 2018. Problemet är i grunden inte en brist på sängplatser eller apparater i sig, utan att omfattande besparingar på personal och verksamheter genomförts. Det vittnar även de återkommande jämförelserna om ur ett omvärldsperspektiv. Sverige placerar sig i bottenskiktet när det gäller andelen intensivvårdsplatser per 100 000 invånare i EU. Från 2011 till 2019 minskade dessutom intensivvårdsplatserna i Sverige från 5,8 till 5,1 per 100 000 invånare. Detta under en period av ökad befolkningstillväxt, tilltagande globalisering och ökad risk för pandemier. Om vi utgår från att 10 procent överkapacitet är en rimlig nivå i hela vårdkedjan så talar vi om en premie på cirka 50 miljarder om året i Sverige. Det motsvarar cirka en procentenhet av Sveriges bnp och kan jämföras med de enorma avbetalningarna på statsskulden på 250 miljarder kronor sedan 2006, i kombination med ett av västvärldens mest

rigida finanspolitiska ramverk. Värdet av att ”spara i ladorna”, som det numera heter.
Vidare valde regeringarna Bildt och Persson att bolagisera och privatisera den svenska vaccinproduktionen under 1990-talet, vilket försatte Sverige i en situation där man tvingas konkurrera på internationella marknader för att säkra vaccin åt medborgarna. När folkhälsominister Morgan Johansson (S) såg problemet 2006 och framsynt sökte återupprätta den statliga produktionen var det ett av de första besluten Fredrik Reinfeldt (M) rev upp när han kom till makten. I stället genomfördes skattesänkningar på motsvarande 140 miljarder kronor per år.
Den svenska lagerhållningen av mediciner sveptes dessutom bort av alliansregeringens avreglering och privatisering av Apoteket. Den moderatledda regeringen passade också på att slå sönder vårdkedja efter vårdkedja genom att successivt sälja ut och privatisera betydande delar av den allmänna sjukvården. På punkt efter punkt underminerades den svenska krisberedskapen.
Regeringen har i dagarna agerat resolut genom att ta bort karensavdraget och sjösätta ett första krispaket på upp till 300 miljarder kronor för att säkra att löntagare och företag ska kunna klara sig genom krisen. Människors tilltro till offentliga institutioner, myndigheter och varandra är avgörande för att vi ska kunna hålla ihop landet. Vi vill därför understryka vikten av att man fortsätter lyssna till Folkhälsomyndighetens rekommendationer och råd. Tillsammans kommer vi klara detta.

Men det kommer att krävas större insatser från politiskt håll framöver. Och det kommer krävas en omvärdering av den ekonomiska politiken och av hur vi bäst organiserar välfärden.
Ett nytt finanspolitiskt ramverk är helt nödvändigt. Inte bara för att rädda Sverige ur den akuta hälsokrisen, utan också få fart på de ekonomiska hjulen och ta oss ur recession och massarbetslöshet som riskerar att bli mycket långvariga. Det vore dessutom direkt oansvarigt av Liberalerna och Centerpartiet att tvinga fram försämrad arbetsrätt och införande av marknadshyror i en tid där hundratusentals svenskar löper risken att bli av med jobbet.
Vi ser nu hur politiken åter tar i bruk redskap som länge varit bortglömda. I Spanien väljer regeringen att ta över kontrollen av privatägda sjukhus och i Italien förstatligas allmänna transportmedel. Frankrikes liberale president Emmanuel Macron har manat nationen och världen till omprövning av marknadslösningar i offentlig sektor. Här kommer den svenska regeringens samarbetspartier och det konservativa blocket nödgas genomgå en rejäl självrannsakan.
Vi i Reformisterna föreslår att samtliga privata vårdresurser ska underställas statlig kontroll med regional samordning i den akuta krisen. Hälso- och sjukvårdslagen som garanterar jämlik vård efter behov ska också genomdrivas i praktiken i all hälso- och sjukvårdsverksamhet. Coronakrisen får inte också bli ytterligare en ojämlikhetsbomb där välbeställda återigen tillåts köpa sig före i kön.

Alternativet för socialdemokratin är att nu peka ut en ny väg framåt! Hur ser det starka samhället vi talar om ut? Det är dags för en bred och djup omprövning av politiken.
Det är nu nyliberalismen står inför verkligheten. Den visar sig inte bestå provet.

Markus Kallifatides, ordförande Reformisterna och ekonom
Daniel Suhonen, styrelseledamot Reformisterna och utredare
Daniel Hedén, medlem i Reformisterna och vårdekonom
Ann-Louise Levau, medlem i Reformisterna och Iva-undersköterska
Monica Eriksson, medlem i Reformisterna och undersköterska
Reformisterna är en socialdemokratisk förening för ekonomiskpolitisk reform- och idéutveckling.

”Detta är en avgörande stund för vårt land”

MÅNDAG 23 MARS 2020

– Det kommer några få, avgörande stunder i livet då du måste göra uppoffringar inte bara för din egen skull utan också för att ta ansvar för din omgivning, för dina medmänniskor, och för vårt land. Den stunden är nu.
Det sa Sveriges statsminister Stefan Löfven i ett tv-sänt tal till nationen på söndagskvällen.

Det var en samlad och allvarlig statsminister som med en svensk flagga bakom sig talade till nationen.
– Nu behöver varje person förbereda sig mentalt på vad som väntar. Vi har en allmän smittspridning i Sverige. Liv, hälsa och jobb är hotade, sa statsministern.
Statsministerns tal kommer i ett skede när antalet svårt sjuka i covid-19 ännu är relativt få liksom antalet avlidna. I länder som Italien och Spanien är siffrorna betydligt högre och spridningen har tagit fart. Frankrike ser också ut att vara på väg att utlysa nödläge.
Men där är Sverige inte ännu. I talet tryckte Löfven på att smittan endast kan övervinnas om svenska folket gör det tillsammans:
– Fler kommer att bli sjuka, fler kommer tvingas säga ett sista farväl till en älskad, sa statsministern.
– Enda sättet att klara av detta är att vi möter krisen som ett samhälle där alla tar ansvar för sig självt, för varandra och för vårt land. Jag vet att många är oroliga. Oroliga för hur vårt samhälle ska klara av det. Orolig för dig själv, för någon du älskar som tillhör en riskgrupp, eller för att ditt jobb ska försvinna. Jag förstår det. De närmsta månaderna kommer att bli påfrestande. Men vårt samhälle är starkt, sa Löfven.
Senast en statsminister riktade sig till nationen var den 7 april 2017 när Stefan Löfven talade efter terrordådet på Drottninggatan. Också den här gången handlade det om att ena landet:
– Jag är stolt över att vara Sveriges statsminister när jag ser vad så många gör för sina medmänniskor. Ni är många som tar ert ansvar också som medmänniskor. Som hjälper era grannar att handla, som

stödköper en lunch att ta med från den lokala restaurangen, som undviker att hälsa på mormor – men i stället ringer henne och småpratar varje dag. Det är solidaritet i praktiken.
Coronasmittan har hittills drabbat Sverige ojämnt med de flesta fallen i storstadsregionerna där Stockholm, med 760 bekräftade fall, har den största spridningen.
På söndagseftermiddagen hade totalt 1 906 personer i Sverige rapporterats smittade med covid-19, vilket betyder att Sverige har 19 fall per 100 000 invånare.
Stefan Löfven tryckte i talet på vikten att stoppa smittan från att spridas vidare:
– Målet med regeringens arbete är att begränsa smittspridningen, så att inte väldigt många ska bli svårt sjuka samtidigt. Men också att säkerställa resurser till sjukvården, och att i denna tuffa tid lindra konsekvenserna för dig som arbetar och för våra företag. Var beredd på att detta kommer pågå under en längre tid. Var redo för att läget kan förändras snabbt. Men du ska också veta att vi som samhälle möter denna kris med hela vår samlade styrka, sa Löfven.
Samtidigt som Löfven poängterade att Sverige ska möta detta som en nation framhöll han den enskildes ansvar:
– Nu har vi alla ett stort eget ansvar. Det kommer några få, avgörande stunder i livet då du måste göra uppoffringar inte bara för din egen skull utan också för att ta ansvar för din omgivning, för dina medmänniskor, och för vårt land. Den stunden är nu. Den dagen är här. Och den uppgiften gäller alla. Var och en av oss har ett ansvar att förhindra smittspridning, att skydda äldre och andra riskgrupper.

Stefan Löfven avslutade sitt tal med att uppmana alla att hjälpa varandra och att visa sammanhållning:
– Ni visar att när det är som tuffast, då är vår sammanhållning som starkast. Jag är säker på att alla i Sverige kommer ta just ansvar och göra sitt yttersta för att säkra andras hälsa, hjälpa varandra och därför kunna se tillbaka på den här krisen och vara stolt över just din roll, dina insatser för dina medmänniskor, för vårt samhälle och för Sverige.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Ewa Stenberg: Statsministern gick balansgång i sitt tal

MÅNDAG 23 MARS 2020

För första gången sedan mordet på utrikesminister Anna Lindh 2003 talade en svensk statsminister till nationen. DN:s politiska kommentator svarar på tre frågor om Stefan Löfvens tv-tal.

1 Hur lät det när statsministern talade?

Det lät olikt både den franske presidenten Emmanuel Macron och den amerikanske Donald Trump. ”Vi är i krig”, upprepade Frankrikes president Emmanuel Macron när han höll ett 20 minuter långt tevetal till nationen för snart en vecka sedan. Där tillkännagav han att människor inte längre får gå ut som de vill, detta för att hindra coronavirusets spridning. Det är nu förbjudet att gå ut och träffa vänner eller släktingar, då kan man få böter. USA:s president Donald Trump annonserade ett inreseförbud från EU, och sände chockvågor på börsen.
Sveriges statsminister var betydligt mindre dramatisk. Han ville med stort allvar och viss högtidlighet övertyga människor att landet är i ett mycket allvarligt läge och att alla människor måste bryta sina rutiner och ta ansvar för att bromsa smittan. Han förberedde tittare och lyssnare på att fler kommer att dö innan detta är klart, och att det tar tid. Stefan Löfven gick en balansgång mellan att inte sprida panik utan lita på myndigheterna å ena sidan, och å andra sidan att övertyga om att alla måste ändra sina liv nu, och lyssna på hälsoråden. Stefan Löfvens budskap var nationell enighet, att alla ska hjälpas åt. Han talade om plikt och om solidaritet. Statsministern nämnde inte det stöd han fått från de andra riksdagspartierna, vilket förvånade lite. De har i stort sett grävt ner stridsyxorna och börjat samarbeta konstruktivt. Det är mycket viktigt för den fortsatta krishanteringen och de ”ingripande beslut” som Stefan Löfven förberedde oss på kan komma med kort varsel.
2 Varför är det där med enighet så viktigt? Är inte debatt och opposition alltid sunt i en demokrati?

Detta är den djupaste krisen sedan andra världskriget. Världen och Sverige är rekordsnabbt på väg in i en ekonomisk recession och över 13 500 personer har hittills dött i coronaepidemien. Väldigt många fler riskerar att avlida om inte smittspridningen bromsas. Politiska beslut som skulle ha utretts, diskuterats och förberetts i månader eller år fattas nu inom loppet av timmar och dagar. Dessa snabba beslut kommer att färga 2020-talet. De kommer att forma ekonomi, politik och kultur framöver. Eftersom den vanliga demokratiska processen inte hinns med när det krävs att minoritetsregeringen Löfven agerar snabbt och beslutsamt är samarbetet med oppositionen mycket viktigt.

3 Hur har statsministern skött krishanteringen ?

Man får nog säga att juryn fortfarande är ute i den frågan. Vi är i början av en epidemi och den smitta som sprids i dag syns inte i statistiken över insjuknade förrän efter en till två veckor. Jämfört med de andra skandinaviska länderna har den svenska regeringen fattat senare och mindre långtgående beslut. Det finns två huvudvägar att få människor att hålla avstånd till andra för att minska smitt-spridning. Den första är auktoritär, genom lagar och övervakning.

I Tyskland förbjuds till exempel fler än två personer att samlas, i Frankrike kan den som trotsar utegångsförbudet flera gånger sättas i fängelse. Den andra vägen är att upplysa och få med sig medborgarna frivilligt. Den svenska regeringen har förvisso, med stöd av de andra riksdagspartierna, begränsat mötesfriheten genom att förbjuda stora

folksamlingar. Men på de flesta andra sätt är det den frivilliga linjen Sverige valt, att lyssna på experterna och uppmana människor att tvätta händerna, inte besöka sina gamla släktingar och hålla sig hemma om de har minsta sjukdomssymptom. Det var den linjen statsministern förstärkte i sitt tal. Men om Sverige får se många fler människor på intensivvården och en italiensk utveckling hotar tvingas han tänka om.

Regeringen har en svår balansgång att gå nu. Det finns en konflikt mellan de politiska målen om att förhindra massarbetslöshet och konkurser och att jämna ut sjukdomskurvan så att sjukvården hinner med alla covid-19-fall. Det bästa för företagen och jobben vore ett snabbt förlopp. Det bästa för sjukvården är ett långsamt. Regeringen har försökt klara balansgången genom att lyssna på de medicinska experterna och bara vidta de skyddsåtgärder som Folkhälsomyndigheten begärt.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Här är några tips om du känner att du börjar bli sjuk, men inte vill belasta vården:
Stanna hemma från jobbet, även om symtomen är lindriga. Går de över snabbt kan du gå till jobbet nästa dag.
Undvik sociala kontakter helt, framför allt med äldre personer.
Gör självskattningstestet från 1177. Där får du svara på frågor om dina symtom, och får sen veta om du behöver kontakta vården. De flesta sjuka i covid-19 får lindriga symtom och behöver inte uppsöka vården.
Stanna hemma så länge du har symtom och ytterligare minst två dagar.
Om du plötsligt blir sämre och får andningsbesvär vid vila, kontakta vården. Åk inte in direkt, utan ring först.

Både Folkhälsomyndigheten och Vårdguiden 1177 har svar på de flesta frågor på sina sajter. Även på krisinformation.se finns information om viruset och vilka restriktioner som gäller.
TT

”Klokt av Löfven att hålla tal till nationen”

MÅNDAG 23 MARS 2020

Att statsministern håller ett tal till nationen – som Stefan Löfven gjorde i ”Agenda” på söndagskvällen – är ovanligt i Sverige.
Statsvetaren Tommy Möller menar att regeringen sneglat på hur coronakrisen hanteras i Europa.
– Det är ganska klokt att hålla det här talet, tycker han.

På söndagskvällen höll statsminister Stefan Löfven ett ungefär fem minuter långt tal till nationen med anledning av coronakrisen och den situation Sverige befinner sig i.
Talet hölls enligt Stefan Löfvens pressekreterare för att ”Sverige utsätts för prövningar, och det är en extraordinär situation”.
Svenska statsministrar brukar inte hålla tal till nationen. Det gör däremot statschefen, Carl XVI Gustaf, vid jul och ibland i krislägen.
Efter tsunamin i Thailand i december 2004 höll kungen ett personligt tal som hyllades mycket i efterhand.
”Det är värnandet om public services oberoende som gör att dessa tal hör till undantagen. Vi har ett granskande uppdrag och makthavare medverkar därför vanligtvis i former som tillåter ifrågasättande. Den här gången kommer Löfvens tal att kommenteras och analyseras i ”Agenda” i omedelbar anslutning till att talet sänts”, skriver SVT i en kommentar före talet.
Löfven hade avböjt att medverka på vanligt sätt i ”Agenda”.
– Det här är inte riktigt en normal del av svensk politik. Men nu är det ett extraordinärt läge, det kanske är klokt att statsministern framträder, säger Tommy Möller, som är professor i statsvetenskap vid Stockholms universitet.
Regeringen har förmodligen tagit intryck av hur andra länder hanterat coronakrisen kommunikativt, där premiärministrar eller presidenter vänder sig direkt till folket i tal, tror Tommy Möller.
– Många människor är oroliga och det finns risk att frånvaro av besked och information från den högsta politiska

ledningen leder till osäkerhet. Det är ganska klokt att hålla det här talet.
Vid några tidigare kriser har statsministrar hållit tal till nationen, som efter mordet på utrikesminister Anna Lindh då Göran Persson höll tal den 11 september 2003.

Juan Flores
juan.flores@dn.se
Anders Bolling
anders.bolling@dn.se

”Då kan det värsta vara över”

MÅNDAG 23 MARS 2020

I slutet av maj. Det finns inget säkert slutdatum, men då kan det värsta vara över.

Förre statsepidemiologen Johan Giesecke tror på en snabb spridning och snabb flockimmunitet mot coronaviruset, och ser hoppfullt på vårdens möjligheter att klara virusepidemin.

De senaste dagarna har det ropats på ett slutdatum för alla dramatiska åtgärder. Men den dystra sanningen är att det inte

finns något säkert slutdatum, men att expertisen gör allt för att bedöma virusets framfart, förklarar Johan Giesecke, tidigare statsepidemiolog och nu rådgivare åt Världshälsoorganisationen (WHO).
– Det finns inget säkert slutdatum. Och vad menar man med det? När epidemin vänder, eller när sista patienten tillfrisknar? Det finns inte heller någon expertis som är bättre än Folkhälsomyndigheten när det gäller att bedöma smittspridning, säger han.
Ändå är han rätt hoppfull.
– Jag tror att det här kommer gå fort. Det värsta kan vara över i slutet av maj.
Giesecke förklarar att ingen förstås kan veta säkert, men han grundar sin tro på magkänsla. Då ska man komma ihåg att hans mage har en lång erfarenhet som både smittskyddsläkare och epidemiolog, och att detta är hans femte epidemi. Han har varit med om både aids-epidemin, galna ko-sjukan, sars och svininfluensan tidigare.
Men hans magkänsla stöds också på fakta som han tycker är särskilt viktiga. Dels att spridningen verkar gå fort nu, dels att så många smittade inte blir sjuka eller får mycket milda symtom.
– En stor del av befolkningen kommer att bli immuna så att vi uppnår flockimmunitet. De verkar ha nått det i Wuhan.
Giesecke nämner också en isländsk studie som visar att minst hälften av dem som smittats inte märkt av sjukdomen, och att flera liknande studier gjorts på andra håll.
Hans hoppfullhet gäller också vårdens beredskap.
– I lördags fick jag klart för mig att vården kommer att klara det här. Ingen patient behöver prioriteras bort och alla kommer

att få optimal vård. Det finns resurser, och intensivvården byggs ut nu. De bygger upp ett fältsjukhus i Älvsjömässan. Vi kommer att klara det här.

Han förklarar att smittan inte kommer att drabba alla samtidigt, regionerna kommer att ligga i olika faser och kunna hjälpa varandra.

– Det kommer inte att drabba hela Sverige på en gång.

Ändå, det är ett väldigt allvarligt läge, understryker Johan Giesecke.

TT

Här förvandlas kontors-material till ansiktsvisir

MÅNDAG 23 MARS 2020

Kontorsmaterial omvandlades till skyddsutrustning på Söder-sjukhuset i Stockholm när ansiktsvisiren började sina.

– Vi producerade 1 463 i fredags. Sedan tog det elastiska bandet slut, säger

Maria Stockhaus som jobbar med innovation på sjukhuset.

På Södersjukhuset har bristen på utrustning lett till att egna ansiktsvisir tillverkats av kontorsmaterial. På fredagen producerades 1 463 visir som nu testas i verksamheten.

– Vi, tillsammans med medicintekniska avdelningen, blev inkallade på ett möte i onsdags hos vd:n. De berättade att engångsvisiren börjar bli en bristvara och bad oss om förslag på tillverkning till förmiddagen därpå, säger Maria Stockhaus som jobbar med innovation på Södersjukhuset.

Hon och hennes kollegor arbetade hela dagen och kvällen. De hittade 3D-ritningar och förslag på material som går att använda i tillverkningen.

– Vi hittade bland annat 1 000 overhead-papper i förrådet. Sedan prövade vi modellförslag på - kollegor och undersökte huvudstorlekar bland annat, säger Maria Stockhaus.

I torsdags hade de 20 stycken ansiktsvisir klara, som testades under natten. Parallellt planerades en produktionslina. I

fredags startade sedan produktionen. Nio elever från Karolinska institutet var på plats för att hjälpa till.
– Vi producerade 1 463 i fredags. Sedan tog det elastiska bandet slut.
Hur väl skyddar de?
– Eftersom det är droppsmitta skyddar man ögon näsa mun från sådana droppar.
Visiren används av sjukvårdspersonalen under helgen och ska utvärderas i dag, måndag. Det är ännu inte beslutat om fler visir eller annan utrustning ska tillverkas.
– Det har vi inte diskuterat i nuläget, men som jag förstår är det bristvara, så andra jobbar på det. Framför allt skyddsförkläden, det vet jag att det håller på att ta slut, men även maskerna.
Maria Stockhaus säger att hon har fått mycket positiv respons på visirtillverkningen.
– Nästan alla regioner verkar tänka på att ta fram eget material nu. Det är jättemånga som vill stötta och hjälpa till. Nu håller vi på att ta fram tydliga instruktioner som vi hoppas kunna sprida om helgens

utvärdering är positiv. Så att alla kan göra detta.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se

Kungen gläds över ny elefantfödsel

MÅNDAG 23 MARS 2020

Kung Carl Gustafs elefantko Bua har fött en kalv, meddelar Kolmårdens djurpark. Kalvens pappa är danska drottning Margrethes elefanttjur Tonsak, som också bor på Kolmården. 2013 födde Bua tjurkalven Namsai. Inklusive honan Saonoi

finns därmed totalt fem asiatiska elefanter på Kolmården.
Bua och Saonoi kom till parken 2004 som en gåva från Thailands dåvarande kung till Sveriges kung. Tonsak är en gåva från Thailand till Danmarks drottning Margrethe och kom till Kolmården 2015.
”Både det svenska och danska hovet liksom den thailändska ambassaden har informerats om nedkomsten”, skriver djurparken i ett pressmeddelande där det också framgår att kung Carl Gustaf är ”både glad och lycklig över den roliga händelsen i dessa ansträngda dagar”.
TT

Ta med bingobrickan på skogs-promenaden

MÅNDAG 23 MARS 2020

Vad sägs om ett parti bingo för att skingra tankarna så här i coronatider? Nu kan du gå ut i naturen och leta humlor, stickmyggor och vitsippor.

Naturhistoriska riksmuseet har även i år bingobrickor som du kan skriva ut och ta med dig ut i naturen när du letar vårtecken, berättar Didrik Vanhoenacker, jourhavande biolog på museet.

– Jag var ute i torsdags utanför Uppsala och hittade 13 arter av de 16 som finns på brickan, berättar han.

Brickorna finns i två varianter, en för norra och en för södra Sverige.

– I norra Sverige finns inga vitsippor och blåsippor, men där finns sälg och stickmyggor i stället.

Just vitsipporna står och väger i mellersta Sverige just nu.

– Vi hittade inga, men jag vet att andra har gjort det. Blåsipporna och tussilago är däremot i gång. Han såg inte heller några spår av grävling, men de bör ha vaknat till nu, förklarar han.
– Grävlingen går inte i ide som andra djur som släcker ned helt på vintern. Den softar och halvsover, ungefär som när vi ligger och kollar Netflix. Blir det varmt så kan den komma fram och käka litet, och sedan gå och lägga sig igen.
Igelkottar och fladdermöss går helt i dvala, de sänker kroppstemperaturen och är nästan halvdöda, förklarar han.
– Björnen går också i dvala, den stänger av kroppsfunktioner och skiter inte på hela vintern.
Den som hittar björnspår har tur, tycker Didrik Vanhoenacker. Men annars går det också bra att leta mer beskedliga djur.
– Humlorna har kommit fram nu, men de gör inte många knop. De har övervintrat genom att krypa ned i något hål.
Det är dock inte alla humlor som lever över vintern. Humlornas samhällen byggs upp varje år, berättar han, och de som

övervintrar är de som ska bli årets drottningar.
– De letar boplats nu, de flyger i åker- och dikeskanter och letar efter sorkbon att bygga bo i.

TT

Ministern gick till jobbet efter resa i riskområde: ”Fanns ingen avrådan då”

MÅNDAG 23 MARS 2020

På Facebook uppmanar EU-minister Hans Dahlgren (S) äldre över 70 år att stanna

hemma för att inte riskera att bli smittade av eller sprida det nya coronaviruset. Själv lämnade han österrikiska Tyrolen dagen efter att platsen klassats som ett riskområde och återvände till jobbet på Regeringskansliet.
– Om man inte har några symtom var Folkhälsomyndighetens rekommendation att fortsätta gå till arbetet, säger han.
Den 9 mars listade Folkhälsomyndigheten österrikiska Tyrolen som ett riskområde med anledning av covid-19. Då befann sig EU-minister Hans Dahlgren, 72, där på en privat resa, något han berättade om i P4 Extra på fredagen.
– Det var en privat skidresa. Jag åkte iväg fredagen den 6 mars, säger han till DN.
Du åkte innan myndigheten klassat Tyrolen som ett riskområde men samtidigt fanns många rapporter om smittspridning i de södra delarna av Europa, i Italien. Funderade du på att ställa in resan?
– Nej, jag hade ingen avrådan från att resa till Österrike. Men jag fick ett mejl på eftermiddagen om att

Folkhälsomyndigheten hade sagt att de som varit i Tyrolen och fått symtom skulle kontakta sjukvården och testa sig. När jag såg meddelandet packade jag ihop och reste hem så snart jag kunde på tisdagen (den 10 mars), säger Hans Dahlgren.
Märkte du av något sjukdomsfall eller pratades det om det?
– Nej, jag läser någorlunda hygglig tyska och det fanns ingenting i lokaltidningen som antydde detta. Sen har jag i efterhand hört vad som hänt i Ischgl men det var inte där jag var, säger han.
Dahlgren och hans sällskap befann sig i Sölden, cirka tio mil öster om Ischgl.
Hur resonerade du kring att åka iväg i ett läge där covid-19 hade börjat spridas i Europa?
– Inte i Österrike, det hade jag ingen information om och det fanns ingen avrådan från att åka till Österrike förrän på onsdagskvällen, säger han och fortsätter:
– När jag kom hem funderade jag förstås om jag skulle gå till arbetet som planerat på torsdagen. Och det gjorde jag, eftersom jag som statsråd inte kan sätta upp några

helt egna rekommendationer om att göra på något annat sätt än vad alla andra medborgare var rekommenderade att göra, säger han.
Hans Dahlgren säger att han inte träffat vare sig statsminister Stefan Löfven eller sina ministerkollegor sedan han kom hem, men att han varit i Regeringskansliets lokaler. Han vill inte gå in på vilken diskussion han haft med sin chef eller sina kollegor.
– Jag träffade några medarbetare på torsdag eftermiddag och fredag förmiddag och sen lämnade jag arbetsplatsen, säger han.
Tänkte du aldrig tanken att det kanske inte var lämpligt att gå tillbaka med tanke på din roll?
– Jo, jag tänkte mycket noga på vad jag skulle göra som minister. Jag visste att om jag skulle få symtom skulle jag genast kontakta 1177 och be att få bli testad. Om man inte har några symtom var Folkhälsomyndighetens rekommendation att fortsätta gå till arbetet. Att jag skulle göra ett undantag för mig själv och inte gå till arbetet fann jag inte riktigt. Jag tyckte att det var rätt att göra

det som Folkhälsomyndigheten rekommenderade, säger han. Enligt Dahlgren har varken han eller hans resesällskap haft några symtom efter resan.
Sedan i måndags har han jobbat hemifrån. Då gick Folkhälsomyndigheten ut med en rekommendation om att personer från 70 år och äldre ska hålla sig hemma för att inte riskera att bli smittade av det nya coronaviruset, eftersom de tillhör en riskgrupp.
Under fredagen lade EU-ministern upp ett inlägg på Facebook där han uppmanade äldre att stanna hemma.

”Jag lever själv ett rätt aktivt liv, inte minst i mitt jobb som minister. Jag är van vid att resa, träffa människor och röra på mig, så jag vet att det kan vara svårt att plötsligt ställa om. Men det här är viktigt. Vi måste tänka på hälsan, vår egen och andras.”

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se

Fakta. Så gör du om du blir sjuk

Stanna hemma om du har några som helst sjukdomssymtom, även mildare som hosta eller lätt halsont. Du kan inte veta vad du bär på för virus.

Du ska vara hemma i minst två dagar efter att symtomen försvunnit helt – gärna längre.
Jobba hemifrån om du kan – särskilt om du bor i Stockholmsområdet, där spridningen är störst.
Personer över 70 år uppmanas att träffa så få människor som möjligt.
Stanna hemma, försök att få hjälp med att handla och träffa absolut inte krassliga barn.
Tvätta händerna ofta med tvål och varmt vatten, minst 20 sekunder.
DN

”Kulmen i Sverige är några veckor bort”

MÅNDAG 23 MARS 2020

Sverige ligger tre till fyra veckor efter Italien när det gäller spridningen av coronaviruset.
– Vi väntar fortfarande på kulmen, säger Johnny Hillgren som är ordförande för intensivvårdsregistret.

Under söndagen avled en man i 80-årsåldern bosatt i Skåne till följd av coronaviruset. Därmed har antalet avlidna i covid-19 stigit till 21 i Sverige. Hur många som totalt är smittade finns det dock inga siffror på eftersom prover bara tas på sjukvårdspersonal eller patienter som vårdas på sjukhus.
Är antalet avlidna och antalet personer på intensivvårds-avdelningar ett bra mått på hur smittan fått fäste i Sverige?
– Inte än. Det måste vara ganska stora siffror för att det ska vara en relevant del av isberget. Jag skulle inte dra några slutsatser utifrån detta just nu. Antalet som har lagts in på sjukhus är nog bättre, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.
Och hur ser den gruppen ut?
– Det vi kan se är att den ökade ganska snabbt i Stockholm i förra veckan och något i Skåne och Västra Götaland. Även Södermanland och Östergötland hade en viss ökning. Och vi har inte kunnat se någon våldsam ökning i helgen heller.
Vet vi var på kurvan över - spridningen vi ligger?

– Det är rätt olika. Stockholm är på väg upp mot den branta delen. Övriga landet förutom några av de mest drabbade regionerna är nog på den flackare delen av kurvan. Kulmen kommer att nås på olika platser i landet utspritt över ett antal veckor. Vilket gör att det finns en potential för att vi ska kunna hjälpa varandra med resurser.
På söndagen vårdades 72 patienter med intensivvård i Sverige. Det är nio fler än dagen före. Av dessa var 19 procent kvinnor och 81 procent män.
– Normalt brukar det vara 40 procent kvinnor och 60 procent män då män oftare är i behov av intensivvård, men eftersom det rör sig om så pass få patienter kan det vara svårt att dra några säkra slutsatser om det är en skillnad när det gäller covid-19, säger Johnny Hillgren som är ordförande för det ideellt drivna intensivvårdsregistret.
Samtidigt vårdas också ett 160-tal för komplikationer i samband med vanlig säsongsinfluensa.
Enligt Anders Tegnell är corona-kulmen några veckor bort:

– Jag skulle säga att det kan dröja närmare fyra veckor innan vi i Sverige är där.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Akut situation för hemlösa: ”Människor vågar inte gå nära”

MÅNDAG 23 MARS 2020

Frivilligorganisationer larmar om att inkomsterna för dem som säljer gatutidningar eller tigger har minskat drastiskt till följd av coronakrisen.

Mirabella som säljer fotoböcker i Göteborg är orolig för familjens försörjning.

– Det är svårt att förklara för ett litet barn att det inte kommer att få någon mat förrän nästa dag, säger hon.

Göteborg.

Mirabella pekar på ett foto i det uppslagna häftet. Huset på bilden har ett stort hål i väggen där teglet har lossnat.

– Så där ser mitt hus ut. Lite bättre, men ungefär så, säger hon.

Den häftade fotoboken innehåller bilder från Rumänien som - fotografen Joakim Roos har tagit.

Den tredje upplagan har precis kommit ut, men nu vill ingen köpa den, säger Mirabella, som säljer - boken på Göteborgs gator.

– Tidigare kunde vi sälja två nummer per dag. Nu är människor rädda för corona och vågar inte gå nära oss.

Elvira, som liksom Mirabella - säljer fotoböcker, upplever samma problem. Hon säger att hon förstår rädslan, framför allt hos äldre som är mer sårbara för viruset.

– Jag är också rädd för att bli sjuk och för vem som i så fall ska försörja min familj.

Räddningsmissionen i Göteborg uppger att oron är stor bland de utsatta EU-medborgare som vistas i staden och som försörjer sig bland annat genom att sälja gatutidningar, panta burkar och tigga. Inkomsterna har minskat till följd av coronakrisen och larm om att människor som återvänder hem tvingas sitta i karantän skrämmer dem som har familjer att försörja.
– Människorna vi träffar är otroligt stressade. Vi rustar nu för att fler kommer att behöva hjälp med mat för dagen, säger Ulrika Falk som arbetar för Räddningsmissionen.
Omkring 40 personer sover på organisationens härbärge. En särskild avdelning håller på att ställas i ordning om någon skulle smittas av det nya coronaviruset, men än så länge har ingen av de boende blivit sjuk. Alla städar och sköter sin hygien noga, säger Ulrika Falk.
– Dessutom vistas många av dem främst utomhus.
Stadsmissionen i både Göteborg och Stockholm arbetar för att ställa om sitt arbete under coronakrisen, bland annat genom

att låta människor hämta matlådor eller leverera matkassar till dem som har ett hem. I Stockholm rekryterar organisationen nu extrapersonal till flera akut- och stödboenden.
Enligt Sarah Britz, chefredaktör på tidningen Faktum, arbetar gatutidningar runt om i Europa på olika sätt för att hantera krisen. I Belgrad samlar man in pengar och köper värdekuponger till försäljarna och i flera tyska städer har försäljningen ersatts av social verksamhet.
– I länder där man har stängt ned allt lider gatutidningsförsäljarna enormt. I Seattle, där populationen av hemlösa är stor, har det gått rykten om att de sprider smittan – med våld och hot som följd, säger hon.
Faktum har startat en kampanj som gett försäljare möjlighet att köpa två nummer till priset av ett, vilket ökat marginalerna vid försäljningen. En inplastad QR-kod i jätteformat ska göra det möjligt för köpare att hålla större avstånd till försäljare.
Sarah Britz säger att coronakrisen slår hårt mot försäljarnas sociala situation.

– Många är ensamma och att komma till Faktum och köpa tidningen för att sälja på gatan är det enda sociala sammanhang de har. De saknar ”hejet” på gatan. Att bli sedda.
Ulrika Falk på Räddningsmissionen vill se en tydlig krisplan för personer som lever i hemlöshet, oberoende av vilket land de är medborgare i. Vissa kan vilja resa hem till sina familjer, andra behöver stanna kvar för att kunna bidra till försörjningen, säger hon.
Liliana, Mirabella och Elvira planerar att stanna i Göteborg. De säger att alternativet är att bli helt utan inkomst i hemlandet.
– Det är svårt att förklara för ett litet barn att det inte kommer att få någon mat förrän nästa dag, säger Mirabella och vänder bort blicken.
Kvinnorna säger att de känner till att det finns personer som inte vill köpa tidningar eller skänka pengar till någon som tigger för att de är rädda att pengarna går till någon som utnyttjar dem.
– Det kan kanske finnas de som gör det. Men varken vi eller någon annan på härbärget tigger åt någon annan, säger Mirabella.

Elvira fyller i:
– Jag skulle hellre dö än arbeta för någon annan än min familj, säger hon.
Räddningsmissionen uppmanar människor att visa solidaritet med dem som lever i utsatthet. Elvira - hoppas att den som har möjlighet att handla av henne ska göra det.
– Även om man står på avstånd kan man hjälpa till, säger hon.

Lovisa Herold
lovisa.herold@dn.se

Färre anmälda brott i Malmö

Anmälda brott i Malmö kommun per 100 000 invånare, 1999-2019

*) Preliminär uppgift. Brott mot person innefattar brott mot liv och hälsa, brott mot frihet och frid, ärekränkningsbrott och sexualbrott
Grafik: Martin Gradén. Källa: Brå.

Så förändrades Malmös ökända gata

MÅNDAG 23 MARS 2020

I skuggan av dödsskjutningar och sprängdåd blir allt färre Malmöbor utsatta för brott. Det visar både Brås anmälningsstatistik och polisens trygghetsundersökning. Förändringen märks särskilt på ökända Rasmusgatan som länge styrts av kriminella gäng.

Maria Lundström, 60, lutar sig ut genom sitt öppna fönster på Rasmusgatan och spelar upp minnena från junikvällen 2015 då fyra unga män besköts med kalasjnikov rakt framför ögonen på henne.

– Jag har sett mycket skit här genom åren, till slut blev det för mycket. Jag tog husvagnen och körde ut till Sibbarps camping. Sedan kom jag inte tillbaka på sex veckor.

Malmöstadsdelen Södra Sofielund, där bostadskvarteret Seved ligger, är ett av Sveriges särskilt utsatta områden. Området har under det senaste decenniet fått mycket uppmärksamhet på grund av problem med narkotikahandel och skjutningar. Då fanns det boenden som var rädda för att gå ut, brevbärare som vägrade dela ut post och knarkförsäljning som skedde helt öppet på gatan. Gängen tog över Seved.
Maria Lundström har bott i kvarteret i över 20 år. Hon berättar om pojkarna som vuxit upp i kvarteret, sida vid sida med hennes egna barn. Pojkar som i ena stunden suttit i hennes vardagsrum och druckit saft och ätit bullar, för att i nästa stå utanför kvartersbutiken och sälja droger och dras allt djupare in i kriminalitet.
– En del av dem är döda nu, andra sitter inne. Några har hoppat av, några bor kvar. Men situationen går inte att jämföra med lynchstämningen som var tidigare. Ibland när jag öppnar fönstret är det helt tyst utanför. Det har blivit ett pensionärskvarter.

Bilden av att Seved har förändrats delas av många. Andy Roberts, lokalpolisområdeschef, är särskilt glad över att nyrekryteringarna till det kriminella nätverk som fortfarande finns i området ser ut att ha upphört.
– Det finns några individer kvar, men det tillkommer inga nya på listan. Narkotikaförsäljningen fortsätter – men den sker inte lika öppet längre. Området har blivit snyggt, rent och hållbart och verksamheter som tidigare flyttade ut börjar nu komma tillbaka.

I december fick Andy Roberts vara med och ta emot första pris i den internationella tävlingen European crime prevention award tillsammans med den ideella föreningen BID Sofielund, för bästa brottsförebyggande arbete i Europa.
Det amerikanska konceptet står för Boende, integration och delaktighet.
I Sofielund har fastighetsägare, bostadsrättsföreningar, byalag och företag gått samman för att stoppa kriminaliteten bland unga och skapa trygghet i området.

För tio år sedan började medlemmarna köpa upp och renovera nedgångna fastigheter, dörrar gjordes säkra och det städades upp runt husen. Under tiden som BID Sofielund har varit verksamt har den upplevda tryggheten i området ökat, enligt Malmöpolisens trygghetsmätningar. Mellan 2016 och 2019 minskade antalet anmälda brott i området med 20 procent, antalet anmälda våldsbrott med drygt 30 procent. Trenden är inte unik för Södra Sofielund.

Bilden av Malmö har de senaste åren präglats av hänsynslösa dödsskjutningar och uppmärksammade sprängdåd. Men den långsiktiga utvecklingen visar samtidigt att allt färre Malmöbor utsätts för brott. Polisens senaste trygghetsmätning, för 2019, blev klar i november. Enligt den sjunker Malmös samlade problemindex för tredje året i rad. 74 procent uppger visserligen att de var oroliga för att utsättas för brott – men samtidigt ligger andelen Malmöbor som det senaste året har utsatts för något

brott på den lägsta nivån sedan frågan började ställas för 20 år sedan.
– Vi har länge haft en nedåtgående spiral. Den allmänna brottstrenden sjunker med en tydlig minskning när det gäller framför allt vissa brott som inbrott och stölder, säger Anders Wiberg, tillförordnad biträdande polisområdeschef i Malmö.
Trygghetsmätningen skulle ha presenterats den 13 november. Men fyra dagar tidigare sker det som inte får ske. Två 15-åriga pojkar skjuts ned utanför en pizzeria på Möllevången, en av dem skadas så illa att han dör. Presentationen ställs in och i stället får Operation Rimfrost mediernas uppmärksamhet.
I skuggan av Rimfrostarbetet publiceras även Brottsförebyggande rådets preliminära statistik över anmälda brott 2019. Den visar att den anmälda brottsligheten sjunker kraftigt i Malmö. Totalsiffran 53 574 anmälningar är den lägsta sedan år 2001. Jämfört med 2017 har andelen minskat med drygt 10 procent. Sett i relation till Malmös

folkmängd är siffran den lägsta sedan åtminstone 1996.
Men de nya siffrorna får inget stort genomslag i medierna. Det är Manne Gerell, kriminolog vid Malmö universitet, kritisk till:
– När det kommer en nyhet, statistik som speglar en långsiktig trend och som dessutom är positiv, tycker jag att medierna borde ta större ansvar och slå upp det rejält, åtminstone den veckan.

– Malmö har blivit en symbol, både nationellt och internationellt, för invandring, integration och gängvåld. Ur det perspektivet tycker jag att det bör uppmärksammas att brottsligheten nu har minskat med nya bottenrekord år efter år, säger han.
Manne Gerell poängterar att den anmälda brottsligheten inte nödvändigtvis är densamma som den faktiska brottsligheten, att det kan finnas ett mörkertal – folk som inte vågar, eller tycker att det är lönt att anmäla.
Enligt Anders Wiberg, Malmöpolisen, är bilden av brottsutvecklingen i staden komplex.

– Även om vi ser en minskning, inte bara när det kommer till mängdbrottsligheten utan även när det gäller antalet skjutningar och sprängningar, så är det grova våldet samtidigt på en alldeles för hög nivå. Och de mord som sker är väldigt hänsynslösa och får en väldig exponering, som mordet på Möllevången eller på Ribersborg där en kvinna skjuts ihjäl med ett barn i famnen.
Sådana händelser påverkar den upplevda tryggheten negativt menar Anders Wiberg – det blir en sanning att det grova våldet ökar även om det inte är statistiskt säkerställt.
Vad är det som gör att brottsligheten minskar? Det vet ingen riktigt, enligt Manne Gerell.
– Det har gjorts satsningar på utsatta områden så länge jag kommer ihåg men det är sällan någon som utvärderar vad som ger effekt.
Arbetet inom BID Sofielund är ett undantag – det följs av ett forskarteam från Malmö universitet.
– Det finns positiva indikatorer vad gäller tryggheten bland de boende och vissa brottstyper. Men

det är samtidigt jättesvårt att säga vad det beror på, det behövs längre uppföljningstid och brottsligheten är fortfarande hög, säger Karl Kronkvist, doktorand vid institutionen för kriminolog.
Av de konkreta åtgärder som forskarteamet har kunnat dra slutsatser kring finns övervakningskamerorna, som haft en tydlig effekt på den öppna droghandeln.
För Seveds del är målet nu att försvinna från polisens lista över särskilt utsatta områden.
– Vi har sagt att det ska ske senast 2024 och jobbar stenhårt på det, säger lokalpolisområdeschef Andy Roberts.
Det hela kommer inte att ske över en natt och med jämna mellanrum kommer bakslagen. Som när en bil med ett litet barn i besköts i kvarteret förra sommaren, eller när porten till ett gathus utsattes för ett sprängdåd i november.
Sevedbon Maria Lundström tvivlar på att problemen kommer att försvinna helt från kvarteren. Ibland drömmer hon om att flytta till ett hus på landet. Samtidigt har hon svårt att flytta härifrån. Särskilt nu när det har blivit så mycket bättre.

– Jag är jättestolt över att bo här. Samhörigheten är fantastisk. Utanför hennes fönster på Rasmusgatan kvittrar småfåglarna. Var gång någon passerar hälsar hon glatt:
– Hej hjärtat, salam aleikum (frid vare med dig)?

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se

Fakta. Så har brottsligheten förändrats i Malmö

Enligt Brottsförebyggande rådets preliminära statistik var antalet anmälda brott i Malmö under 2019 det lägsta på 17 år.

De största förändringarna gäller anmälda skadegörelser och förmögenhetsbrott.
Mordförsöken har sedan 2017 minskat från 100 till 55, rånen har minskat från 766 till 548.
Däremot har misshandelsanmälningarna under samma period ökat från 3 343 till 3 656. Antalet polisanmälda våldtäkter har samtidigt ökat från 207 till 230 förra året.
Källor: Brå, Polisen, BID Sofielund

All planerad vård ställs in i Stockholm

MÅNDAG 23 MARS 2020

Region Stockholm bygger tillsammans med Försvarsmakten ett komplett fältsjukhus med intensivvårdsplatser i Stockholmsmässan i Älvsjö. Arbetet inleds i dag, måndag, och väntas ta några dagar.

Samtidigt ställs all planerad vård i Stockholm in för att frigöra sjukvårdspersonal till fler intensivvårdsplatser. Det innebär att läkare och sjuksköterskor tillfälligt kan flyttas till akutsjukhusen.

De senaste dagarna har Socialstyrelsen letat efter en lämplig lokal för att bygga en intensivvårdsavdelning för covid-19-patienter utanför akutsjukhusen i Stockholm. På söndagen kom beskedet att Stockholmsmässan i Älvsjö kommer att användas som en extra resurs.

– För närvarande har vi lediga intensivvårdsplatser, men vi vet att läget kan förändras snabbt. Vi vill hela tiden ligga steget före i vår planering. Vi fortsätter att hoppas på det bästa och planera för det värsta, säger Stockholms hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson.
Region Stockholm beslutade på söndagen att planerad vård successivt ska ställas in för att frigöra sjukvårdspersonal till fler intensivvårdsplatser. Tidigare har den prioriteringen gjorts på akutsjukhusen, men från och med nu gäller det alla vårdinrättningar i Stockholm.
– Vi drar ner på allt vi kan utan medicinska risker. Vi behöver frigöra personal, skyddsutrustning och eventuellt också lokaler. Akuta operationer och absolut nödvändig vård ska utföras med bibehållen kvalitet, säger Björn Eriksson.
Beslutet innebär att läkare och sjuksköterskor från husläkarmottagningar och privata vårdgivare kommer att flyttas till akutsjukhusen.

Vad ska den som har en tid hos sin husläkare i början av veckan göra?
– Gå dit om man inte får något annat besked. Förändringen kommer att ske successivt med början nu, säger Björn Eriksson. Enligt sjukvårdsdirektören är söndagens beslut historiskt. Stockholm har aldrig sett något liknande som den pågående coronapandemin.
– Vindstyrkan ökar för varje dag. Situationen kommer att vara betydligt värre nästa helg och ännu värre helgen därpå, säger Björn Eriksson.

De senaste dagarna har Stockholm ökat sin intensivvårdskapacitet med 50 procent. Nästa steg är att öka den med ytterligare 50 procent och frigöra kapacitet på akutsjukhusen. Fältsjukhuset i Älvsjö kommer att användas i nödfall.
– Om det värsta skulle inträffa får vi nu en extra extern kapacitet. Vår huvudstrategi är att vi ska klara av intensivvården på sjukhusen och vi inriktar vår bemanning mot det i första hand, säger Björn Eriksson.

Bygget av fältsjukhuset sker i samarbete med Försvarsmakten. Från början var tanken att sjukhuset skulle uppföras vid den militära flygbasen Ärna i Uppsala, men på inrådan av Socialstyrelsen har de 40 lastbilarna fullastade med utrustning styrts om till Stockholm.

– Skälet är att Socialstyrelsen har uppdraget att prioritera var resurserna behövs bäst, de har begärt att det ska upprättas i Älvsjö. Naturligtvis har vi bifallit den hemställan, säger Jesper Tengroth, pressekreterare på Försvarsmakten.

Konvojen lämnade Göteborg på lördagen och skulle ha nått slutmålet på söndagen. Senare kom beskedet att lastbilarna kommer fram till Älvsjö på måndagen.

– Själva transporten är inte det som tar tid. När vi nu ska till en ny plats måste vi rekognosera utifrån flera aspekter innan vi rullar fram. Det handlar bland annat om skydd och bevakning, säger Jesper Tengroth.

Fältsjukhuset kan bidra med 30 intensivvårdsplatser i ett första skede. I Ärna var det tänkt att en tältliknande vårdinrättning, stor

som flera fotbollsplaner, skulle byggas.
I Älvsjö är förutsättningarna annorlunda. Där ska fältsjukhuset flytta in i befintliga lokaler, vilket innebär att själva byggfasen går snabbare. Som det är tänkt nu ska Försvarsmaktens personal bygga och driva fältsjukhusen rent tekniskt, men civil vårdpersonal ska bemanna dem. Militären har inga färdiga pandemisjukhus, deras sjukhus är tänkta för strid och måste anpassas för de behov som den civila vården har.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

”Åtgärderna kan bli ett hot mot välfärden”

MÅNDAG 23 MARS 2020

Efter sarsepidemin ledde Lars Jonung EU-kommissionens ekonomiska analyser kring pandemiscenarier. Nu oroas han över att drakoniska smittskyddsåtgärder i Europa kan visa sig kosta mer än de smakar.

– Min misstanke är att när vi i framtiden utvärderar politiken under den här pandemin så kommer forskarna säga: Det var fel att stänga gränserna, det var fel att stänga dagis och skolor, säger han.

Pandemifilmen ”Contagion” från 2011 återupptäcktes och fick snabbt ett nytt liv när det nya coronaviruset började spridas i världen. Något liknande, fast i en snävare krets, har hänt en ekonomisk studie med titeln ”The macroeconomic effects of a pandemic in Europe”.

Det var Lars Jonung, professor emeritus vid Ekonomihögskolan vid Lunds universitet, som tog initiativ till analysen. Året var 2006 och hans arbetsplats var EU-kommissionens ekonomidirektorat.

De senaste veckorna har studien plockats fram och börjat cirkulera bland finansanalytiker, investerare och ekonomiska prognosmakare, som alla famlar i mörkret.

När EU-kommissionen i dagarna arbetar med att överblicka de ekonomiska konsekvenserna av coronapandemin är det också

modellerna från 2006 som tjänstemännen i Bryssel återvänder till.
– Vi hade fågelinfluensan och hade också haft sarsepidemin, så vi började diskutera på den ekonomiska avdelningen. Vilken typ av beredskap vi ska ha? säger Lars Jonung.
Den mest förvånande lärdomen från tidigare epidemier, säger han, är hur starkt läkköttet i samhällsekonomin tycks ha varit. Korta men djupa kriser i samhället har inte orsakat några bestående ekonomiska skador, även om dödstalen blivit höga.
– Det vi slogs av när vi tittade på tidigare pandemier var elasticiteten, hur snabbt det återgick till det normala. Det är som om man trycker in ett finger i en ballong. När man tar bort det så fylls den ut igen, säger han.
Ett undantag är digerdöden under medeltiden, som fick dramatiska ekonomiska och politiska följder. Men den gången var det också omkring halva Europas befolkning som dukade under.
Alla andra historiska exempel – från den mycket dödliga spanska sjukan 1918–1919 till sars 2003 –

har visat att de ekonomiska verkningarna blir små.
– Under spanska sjukan sjönk detaljhandelsomsättningen i New York under några månader, men ökade sedan mycket snabbt. Efter själva epidemin har det varit en snabb återhämtning, med tillväxt som skjutit över den tillväxt som annars hade varit. Det ser man också i andra kriser, som efter 11 september, säger Lars Jonung.
Slutsatsen som drogs när han gjorde beräkningarna åt EU-kommissionen blev därför att även en väldigt svår men kort pandemi, med flera miljoner döda i Europa, inte skulle lämna särskilt djupa ekonomiska avtryck på sikt.
Besöksnäringen och turismen skulle visserligen ta en stor smäll, precis som vi ser nu, vilket i sin tur skulle bli en börda i synnerhet för Medelhavsländerna. Men i värsta fall skulle knäcken mot EU:s samlade bnp bli 2–3 procent på årsbasis.
Coronapandemin ter sig dock inte riktigt som man har tidigare föreställt sig scenarierna. Börsreaktionerna är det som avviker mest.

– När vi tittade på tidigare epidemier, på asiaten, Hongkonginfluensan och den spanska sjukan, så fanns det inga effekter på börserna. Men nu har vi ju sett ett enormt börsras. Det kan minska konsumtionen, det minskar förmögenheterna, och det föder sedan in i den reala ekonomin. Minskad konsumtion ger ju minskad produktion och mindre investeringar, säger Lars Jonung.
Om det är en övergående panik eller ett verkligt varsel om en långvarig kris i världsekonomin går inte att veta, enligt Lars Jonung.
– Jag har ingen förklaring som jag litar på, men jag vill hänvisa till börskraschen 1987. Man har skrivit många forskningsrapporter om den men inte kommit fram till någon tillfredsställande förklaring.
Men att många miljoner européer skulle sitta i karantän på obestämd tid var inte heller något som Lars Jonung och hans kollegor aldrig föreställde sig när de skisserade en tänkbar pandemi.

– Det jag slås av är att politiken har lagt så kraftfulla restriktioner på handeln och människors rörlighet. Det är något helt nytt. Min misstanke är att när vi i framtiden utvärderar politiken under den här pandemin så kommer forskarna säga: Det var fel att stänga gränserna, det var fel att stänga dagis och skolor. Det är min prognos.
I de ekonomiska nödpaket som nu lanseras i Europa finns olika former av nödlån. Den svenska regeringen har låtit företag skjuta upp sina inbetalningar av moms och skatter. Andra nödkrediter, genom det vanliga banksystemet, erbjuds också.
Enligt Lars Jonung är det just sådana åtgärder som ger företagen likviditet, pengar på kontot, som är viktigast på kort sikt.
Många vill också gå längre. Moderaterna talar om en ”företagsakut”, där staten ska gå in och erbjuda garantier till krisande näringar.
– Det är en möjlig väg. Kristillstånd öppnar för åtgärder som vi över huvud taget inte skulle överväga under normala förhållanden, på gott och ont. Nu

drabbas massor av småföretag och inte minst restauranger. Men hur ska vi finna ett lämpligt, generellt stöd för den branschen?
I USA förbereds ett nöd- och stimulanspaket i storleksordningen tusen miljarder dollar. Det är större än stimulanspaketet i samband med finanskrisen 2008. I förhandlingarna mellan Vita huset och kongressen ligger bland annat ett förslag om att införa ett nytt bidrag på 1 000–2 000 dollar till alla vuxna amerikaner.
– Hela den svenska välfärdsstaten fungerar som en krockkudde. Det är en viktig skillnad mellan Europa och USA. När nu Trump funderar på något så extremt som helikopterpengar, så är det något ganska revolutionerande i den amerikanska stabiliseringspolitiska filosofin. Jag tror att det är ett resultat av att man saknar ett europeiskt skyddsnät.
Om man verkligen vill förhindra en ekonomisk kris, säger Lars Jonung, gäller det att låta det ekonomiska systemet fungera, öppna gränserna och låta människor gå till jobbet.

– Någon säger då att vi måste hindra smittspridningen. Men jag tror att kostnaderna för samhället blir större med karantänerna för alla grupper. Risken är stor att det politiska systemet fattar beslut som blir ett hot mot välfärden och folkhälsan.

Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se

Fakta. Pandemier genom historien

Digerdöden. Spreds i Europa i mitten av 1300-talet och dödade stora delar av befolkningen. För den överlevande jordbrukarbefolkningen steg reallönerna kraftigt. Många länder hade kraftig deflation. Socialt, ekonomiskt och politiskt ledde också smittan till stora omvälvningar. Feodalismen försvagades och renässansen inleddes.

Spanska sjukan. Bröt ut precis när första världskriget tog slut och dödade minst 40 miljoner människor i världen och drabbade särskilt unga. Många ekonomier gick skakigt efter kriget, och forskare har haft svårt att ringa in effekterna av pandemin. En sak man har funnit är att

fosterskadorna från sjukdomen fick långvariga negativa effekter i ekonomin.
Hiv/aids. Spreds i början av 1980-talet, och fortfarande dör hundratusentals människor i världen av sjukdomen varje år. För många fattiga länder är sjukdomen ett sänke för den ekonomiska utvecklingen.
Sars. Bröt ut i Kina 2002–2003 och drabbade främst äldre. I den omkringliggande regionen – och Kanada, som blev särskilt drabbat – slog karantäner och andra åtgärder hårt mot den lokala ekonomin. Tusentals arbetstillfällen försvann i besökindustrin. Men epidemin var snabbt över och fick små effekter på ekonomin.

Fakta. Lars Jonung

Född 1944. Professor emeritus i nationalekonomi vid Ekonomi-högskolan i Lund.
Ekonomisk rådgivare åt regeringen Bildt 1992–1994.
Forskningsrådgivare åt EU-kommissionens ekonomidirektorat 2000–2010.
Ordförande i finanspolitiska rådet 2012–2013.

Mobiloperatörerna har inga planer på fri surf

MÅNDAG 23 MARS 2020

Flera mobiloperatörer i Belgien bjuder på fri surf för att underlätta i coronakrisen. Men liknande erbjudanden från svenska operatörer är inte att vänta.

Sedan en vecka tillbaka håller stora delar av Belgien stängt, inklusive restauranger och barer. För att kunderna ska kunna hålla kontakten med nära och kära, samt ha tillgång till underhållning, har flera mobiloperatörer i landet tagit bort begränsningarna på hur mycket data som kan förbrukas.
Det är inget som är på gång hos de stora svenska operatörerna.
– Vi följer utvecklingen och utvärderar på vilket sätt vi eventuellt kan hjälpa våra kunder. Men i nuläget är prio ett att hålla nätet stabilt. Det verkar också

vara viktigare än fri surf för kunderna, säger Louise Ekman, kommunikationsansvarig på Tele2.

Är nätet stabilt då?

– I nuläget ser vi inga indikationer på att vårt nät skulle över-belastas.

Samtidigt som fri surf eventuellt kan bli aktuellt för Tele2 framöver, påpekar Louise Ekman att tilltaget även är förknippat med vissa risker. I takt med att fler håller sig hemma har trycket på nätet ökat. Det har i sin tur exempelvis fått Netflix att sänka videokvaliteten i Europa.

– Om vi ger fri data till alla kunder kan nätet belastas väldigt tungt under lång tid, vilket skulle kunna påverka stabiliteten, säger hon.

Mårten Lundberg, kommunikationsdirektör på Tre, är inne på samma linje.

– Vi ser att ett fåtal användare står för en väldigt stor del av dataförbrukningen. Risken om vi - släpper den fri är att det blir ojämnt fördelat. Vi vill kunna erbjuda ett bra nät som alla har tillgång till, säger han.

Visserligen har man från Tres sida sett en liten ökning i samtal och

dataförbrukning, men inte en tillräckligt stor för att nätet i nuläget skulle vara hotat eller några särskilda åtgärder behöva vidtas.

– Men vi för en dialog med myndigheterna, och om det skulle behövas är vi självfallet öppna att diskutera vad som behöver göras.

Inte heller Telia har övervägt att erbjuda fri surf. För att underlätta för företag erbjuder man emellertid telemötestjänsten ”Teletjänst” fritt i sex månader.

– Vi tittar på vad vi eventuellt kan göra, inte minst för våra småföretagarkunder. Just angående fri surf får vi återkomma längre fram, säger Inger Gunterberg på Telias pressavdelning.

Niklas Weimer
niklas.weimer@dn.se

Bemanningsföretag rädda att uteslutas från stöd

MÅNDAG 23 MARS 2020

Regeringen har lagt fram ett förslag om stöd vid korttidsarbete - ännu är det oklart om bemanningsföretagen inkluderas.

Nu riktar arbetsgivarorganisationen Kompetensföretagen kritik mot regeringen.

Stora delar av arbetsmarknaden har efterfrågat en lag om korttidsarbete. Med det menas att anställda vid en allvarlig ekonomisk kris bara förlorar en mindre del av lönen. Regeringen har föreslagit att staten tar över drygt halva arbetskostnaden när den anställde går ner i tid. Det pågående coronautbrottet har skyndat fram förslaget.

På torsdagen lämnade regeringen in en proposition med bland annat stöd för korttidsarbete.

Redan nu har förslaget väckt starka känslor.
I centrum av kritiken står en särskild mening. I förslaget står det att företag, vars verksamhet syftar till att möta andra arbetsgivares kortsiktiga behov av arbetskraft, inte har rätt till stöd. Exakt vad det innebär är osäkert.
– Vi vet att det finns en formulering i propositionen som indikerar att det kan vara svårare att ge stöd till bemanningsföretag. Men ordet bemanning finns inte med och därför är det för tidigt för att göra den bedömningen, säger Ulf Savbäck, enhetschef på Tillväxtverket.
Bemanningsföretagen flaggar nu för att de riskerar att uteslutas.
– Det är en chock att en hel bransch ställs utanför det här stödet, säger Patrik Eidfelt, förbundsdirektör för Kompetensföretagen, som har cirka 700 medlemsföretag inom bemanning, rekrytering och omställning.
Om företagen utesluts innebär det att de får stå för kostnaderna själva. Nu förbereder sig Kompetensföretagen för enorma varsel inom en snar tid. Patrik

Eidfelt räknar med att cirka 30 000 personer kommer att förlora jobben.
– Det kan bli ännu fler framöver. Företagen är otroligt oroliga och det sker neddragningar överallt, till exempel i antalet uppdrag. I vissa fall är det inga alls. Då behöver företagen minska kostnaderna och då behöver vi varsla människor, säger han.
93 000 personer är helårsanställda på något av medlemsföretagen. Det motsvarar omkring två procent av den arbetsföra befolkningen, uppger bransch- och arbetsgivarorganisationen. Många av företagen är verksamma inom olika branscher, som industri, restaurang- och hotell och handel.
– Det är framför allt i tillverkningsindustrin som det bitvis har dragits ner enormt, de har ju i stort sett tappat alla sina uppdrag. Men våra företag bemannar nästan alla branscher och det här är en kris som kan slå mot hela arbetsmarknaden, säger Patrik Eidfelt.
Anton Lind har arbetat inom bemanningsbranschen i 17 år. I dag är han vd för företaget Jobzone i Stockholm. Totalt

arbetar 822 personer hos dem. Majoriteten är uthyrda som personal på konsertarenor – som nu håller stängt på grund av coronakrisen.
– Om läget fortsätter att förvärras tvingas vi att varsla personalen, men även lägga ner företaget på lång sikt. Att kunna använda sig av korttidsjobb är en hjälp för att tillfälligt få ner lönekostnaderna. Då klarar vi oss de kommande månaderna, säger Anton Lind.
Han tillägger:
– Vi måste kunna få åtnjuta samma stöd som andra företag. För att ha rätt till stödet krävs det att företagen har försökt att minska kostnaderna på andra sätt. Bland annat genom att säga upp personal som saknar tillsvidareanställning. Även detta kan komma att få konsekvenser för bemanningsbranschen, enligt Patrik Eidfelt.
Vad vidtar ni för åtgärder för att försöka minska på skadan?
– Vad vi försöker jobba med är att flytta våra anställda om vi får en kris. Till exempel omplacera folk hos andra kunder, men nu är det i stort sett stopp överallt. Vad vi behöver är att staten går in med

ett permitteringsstöd som omfattar alla företag. Då undviker man att arbetslösheten blir jättestor senare, säger han. Lagen föreslås träda i kraft den 7 april 2020. Dock kan den tillämpas sedan den 16 mars.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se

Coronaviruset kan stoppa jordgubbarna

MÅNDAG 23 MARS 2020

Coronaviruset har gjort att flera länder stängt sina gränser och resandet i princip upphört. Det kan få konsekvenser för svenska jordgubbar. Gästarbetare brukar normalt komma så här års och utföra visst förarbete, som att sätta plantor och täcka fälten med växtodlingsplast.

I april–maj kommer sedan en anstormning av säsongsarbetare för att vara beredda inför att bären ska plockas. Men nu är frågan om förarbetet ens är lönt då man inte vet om någon kan komma senare i sommar, rapporterar Blekinge Läns Tidning.
– Om vi inte får besked inom ett par veckor är risken stor att vi bara kastar pengarna i sjön. Om vi inte får säsongsarbetarna kommer jordgubbarna bara ligga och ruttna, säger bärodlaren Mattias Robertsson till tidningen.

Inreseförbudet till EU gör att många av hans kollegor också känner en oro. Om förbudet förlängs kan svenska gubbar bli svårt att få tag i till midsommar.
– I så fall blir det den första säsongen någonsin i Sverige då det inte plockas några jordgubbar, säger kollegan Martin Robertsson.
TT

Tio tips – så lever du grönt som småbarns-förälder

MÅNDAG 23 MARS 2020

Många föräldrar till små barn vill handla miljövänligt och klimatsmart. För DN:s räkning har Naturskyddsföreningen tagit fram en ”grön guide” med tio förslag inom olika områden.

Hoten mot klimatet och miljön får många att vilja förändra sitt liv, framför allt hur mycket och vad de konsumerar. Särskilt småbarnsföräldrar hör ofta av sig till Naturskyddsföreningen, landets största miljöorganisation, för att få råd och tips.

– Många är förvirrade och vet inte hur de ska agera och vilka produkter de bör undvika. Därför kan en enkel grön guide bli en bra vägledning för dem som är osäkra,

menar föreningens generalsekreterare Karin Lexén. Varje år visar organisationen Global Footprint Network när mänskligheten gjort av med naturens årsbudget av förnybara resurser – det vill säga att vi börjar leva på kapitalet och inte på räntan. I fjol inföll ”Overshoot Day” den 29 juli vilket var rekordtidigt. I dag lever vi globalt som om det fanns 1,7 planeter till mänsklighetens förfogande – och i Sverige som om vi hade runt fyra planeter att utnyttja.
– Vi måste alltså ändra vårt sätt att leva för att minska hoten mot klimatet och och miljön. Det krävs snabba åtgärder där politiker och företag måste ta sitt ansvar. Men även du och jag kan göra mycket, fortsätter Karin Lexén.
Hon pekar på några konkreta områden som den gröna konsumenten bör titta på: mat, kläder, resor och shopping i allmänhet.
– Res så klimatsmart du kan; cykla, samåk, ta tåget och undvik att flyga så långt det är möjligt. Välj ekologisk mat och minska på köttet, återanvänd eller köp miljömärkta kläder och dra ner shoppingen. Det brukar jag ta upp

när jag får frågor om hur man kan agera mer miljövänligt och klimatsmart”, säger Karin Lexén. Hon pekar särskilt på högfluorerade ämnen, så kallade PFAS. Det är en grupp på över 4 700 kemikalier som stöter bort vatten och smuts. De används som ytbehandling i kläder, skor, matförpackningar och stekpannor.

– Dessa ämnen finns även i brandskum och skidvalla, skönhetsprodukter, möbeltyg och elektronik. Försök med djur har visat att redan mycket små mängder PFAS ger tydliga skador på djurens reproduktionsförmåga, cellfunktioner och hormonsystem.

– Vi människor borde ha lärt oss av historien och inte minst av skandalerna med PCB och DDT som bland annat ledde till att sälarna och havsörnarna vara nära att dö ut i Sverige – och att människor skadades.

Men är det inte bara ändå rika som har råd att handla miljövänligt?

– Det är ett problem att till exempel ekologiska matvaror samt kläder som är tillverkade på ett bra sätt för naturen och

människan ofta är dyrare än konventionellt framställa produkter. Därför behövs stöd till ekologisk produktion och utfasning av miljöskadliga subventioner så at alla kostnader inkluderas i priset och miljövänliga varor blir billigare, svarar Karin Lexén.
Hon påpekar att de som i dag inte har råd eller möjlighet att handla med större omsorg om naturen och klimatet inte ska känna vare sig skuld eller skam.
– Alla måste givetvis agera utifrån sina ekonomiska förutsättningar och var de bor. På landsbygden har få svårt att ta sig fram med kollektiva färdmedel. När jag hade småbarn bytte jag ofta deras kläder med vänner och grannar när kläderna var urvuxna. Det kostade ingenting och var en enkel åtgärd både för plånbokens och miljöns skull, berättar Karin Lexén.
Fast hjälper det verkligen om jag handlar en liter eko-mjölk?
– Små saker kan få stora följer om många gör samma sak. Och utsläppen från vår gemensamma konsumtion är betydande! Vi kan inte luta oss tillbaka och säga att det spelar inte spelar någon roll

vad jag gör. Om vi konsumenter ändrar vårt beteende lyssnar både företag och politiker.

Här är Naturskyddsföreningens råd:

1 Shoppa second hand. Återanvänd kläder och prylar. Det är en av de viktigaste sakerna du kan göra för miljön. En bonus är att kläderna troligen inte innehåller några rester av kemikalier eftersom de har tvättats så många gången. Köp annars miljömärkta, som till exempel GOTS-certifierade där GOTS står för Global Organic Textile Standard. Hitta PFAS-fria alternativ (se intervju ovan) genom att fråga i butiken.

2 Banta badrumsskåpet. Olika barnprodukter kan innehålla hormonstörande ämnen, något som kan leda till allt från allergi till cancer. Använd därför miljömärkta produkter (Bra miljöval eller Svanen). En tumregel är att ju färre ingredienser, desto bättre. Skippa gärna onödiga saker som badskum och puder.

3 Vatten är bäst för rumpan. Våtservetter innehåller kemikalier som kan ta sig genom huden och

in i kroppen. Barn har extra tunn hud, särskilt babyrumpan. Tvättlapp med vatten och kanske lite tvål är bäst.
4 Ekologiskt i magen. I de flesta jordbruk används kemiska bekämpningsmedel för att bli kvitt skadedjur, svamp och mögel. Dessa gifter kan skada både naturen och de som arbetar i jordbruket. De kan också finnas kvar i maten, vanligast i frukt och grönt. Forskare menar att små barn är särskilt känsliga för rester av bekämpningsmedel. Köp därför gärna ekologisk mat och övertyga förskolan om att satsa på en eko-fruktstund.
5 Sköt- och barnrum. Ett barnrum med nymålade väggar, nytt plastgolv och nya möbler eller leksaker kan tyvärr vara fullt med skadliga ämnen. Försök blanda gammalt och nytt, och använd gärna naturliga material. Välj Svanen-märkt målarfärg och se till att golv är av trä eller linoleum, som är fria från PVC-plast.
6 Håll koll på leksakerna. Vanliga leksaker kan innehålla ämnen som inte är bra för barnen, särskilt om de är tillverkade före

2013 då lagstiftningen skärptes rejält.
Gamla elprylar, som mobiltelefoner, passar inte så bra som leksaker eftersom de innehåller skadliga ämnen. Leta efter Svanen-märkta leksaker. I dag är det ovanligt att träleksaker innehåller skadliga ämnen, särskilt om de är tillverkade inom EU.
Snittet för ett barn i Sverige är i dag 500 leksaker, behöver barnen så många?
7 Välj nappflaskor i glas eller stål. Nappflaskor i plast kan läcka skadliga kemikalier som absolut inte ska finnas i barnens mjölk eller välling. Undvik även aluminiumflaskor som kan ha en plastfilm på insidan. Välj i stället nappflaskor av glas och stål. De går att hitta på nätet om de inte finns i butiken.
8 Vägra shoppinghetsa. Om du ska köpa allt som nybliven förälder kommer du att shoppa ihjäl dig. Behövs verkligen specialkorgen för blöjor och den fräsiga gåstolen med musik och blinkande ljus? Kan du köpa något begagnat, sy det själv eller låna en kompis. Eller helt enkelt vara utan?

9 Lek i skuggan. Skugga och täckande kläder är bästa skyddet mot solen. När det behövs solkräm är så kallat fysikaliskt solskyddsfilter (kräm som man blir vit av) bäst för hälsan eftersom den lägger sig på huden i stället för att tränga in i den.
10 Flytta elektroniken. Tv-apparater, tv-spel och datorer är flamskyddsbehandlade och innehåller andra farliga ämnen. Studier visar att dammet från elektronikprylar ofta innehåller ämnen som man inte vill att barnet ska få i sig. Förvara helst elektroniken i ett annat rum än just barnens.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se

Över 50 000 ton fettslam hamnar i vasken varje år

MÅNDAG 23 MARS 2020

Förra året samlades över 50 000 ton slam in från fettavskiljare – tillräckligt för att driva en personbil 2,6 miljoner mil. Kampen mot fettpropparna kostar stockholmarna miljontals kronor.

– Jobbet är ganska otrevligt ibland, men man blir avtrubbad, säger Robert som suger upp geggan ur ledningarna.

När renhållningsarbetarna hade klättrat ned i brunnshålet möttes de av en märklig syn – en enorm fettansamling på flera ton blockerade avloppet. De spolade med högtryckspruta flera gånger och flera sjok lossnade, men klumpen vägrade att ge med sig. Till slut lyckades de hacka sig igenom fettmuren.

Händelsen utspelade sig 2002 vid en restaurang i närheten av Mariatorget på Södermalm. Till dags dato är det den största fettklumpen som hanterats av Stockholms stad.
Propparna i Stockholm är inte lika stora som i London, där ett 130 ton tungt och 250 meter långt fettberg blockerade avloppssystemet i östra delen av staden för några år sedan. Vattenbolaget Thames Waters avloppschef beskrev klumpen som ”ett komplett monster”, enligt BBC.

Men kampen för att hålla avloppsrören fria från fett är ett evigt jobb. Varje dag åker två bilar runt och spolar ledningarna – och de håller sig sysselsatta.
Stockholms stad förfogar över 540 mil vatten- och avloppsledningar, längre än sträckan Stockholm–Rom tur och retur med bil.
– När jag började med det här insåg jag att det är ganska bra att torka ur stekpannan. Jobbet är ganska otrevligt ibland, men man blir avtrubbad efter ett tag, säger Robert som har arbetat drygt ett år på Stockholm vatten och avfall.

Fettproppar bildas när rinnande fett spolas ned och stelnar i ledningsnätet. I fettet fastnar andra saker som spolas ned i toaletten – bomull, hår, våtservetter, bomullspinnar, strumpbyxor, snus, små plastförpackningar och cigaretter. Tillsammans bildar de betongliknande klumpar som kan vara mycket svåra att få bort, därför är det viktigt att jobba förebyggande och regelbundet spola ledningar som man vet orsakar problem.
En gråkall onsdag är det dags att spola rent en avloppsledning på Kungsholms strand som underhålls ungefär var tredje vecka. Normalt sett tar det ungefär en och en halv timme, men den här dagen är det mindre gegga än vanligt i rören även om det simmar lite fett och avföring på ytan nere i hålet.
– Här brukar det vara en sådan här kaka med fett, säger Robert och håller händerna några decimeter ifrån varandra.
Han för ned en 160 meter lång slang kopplad till en lastbil i hålet. Slangen har ett spolmunstycke längst fram, vars högtryckssträlar för den framåt samtidigt som

munstycket spolar rent inuti röret. När han drar tillbaka slangen, med hjälp av en fjärrstyrd kontroll, förs fettet med tillbaka och sugs upp av en annan större slang.
Robert brukar se trasor, tops, tamponger, tandpetare, hår, kondomer, tandtråd och delar av skurmoppar i geggamojan.
– Jag tror att många anser att de här sakerna inte är ett problem så länge de inte ser dem.
Petra Holgersson, pressansvarig på Stockholm vatten och avfall, tycker att det är ett mysterium allt vad människor spolar ned.
– Det konstigaste är kanske lös-tänder och mobiltelefoner, men det sistnämnda kan man ju ha tappat i en dagvattenbrunn på stan, säger hon.
Ibland räcker det inte att spola rent med vatten utan renhållningsarbetarna måste bege sig ned i kulvertar och hacka loss fettet, men för att få göra det krävs särskild utbildning och skyddsmask.
– Det är lite farligt, det kan finnas giftiga gaser där nere.
Petra Holgersson kan inte svara på hur många stopp som orsakas av fett varje år.

– Vi jobbar väldigt hårt för att det inte ska bli stopp, för konsekvenserna är inte roliga. Det kan bli översvämningar hemma i människors källare, eller så kan det rinna ut orenat vatten i sjöar och vattendrag, säger hon.

Problemen är värst i områden där det bor mycket människor eller där det finns många restauranger, som på Birger Jarlsgatan, Drottninggatan och runt Mariatorget.

Fastighetsägare är skyldiga att ha fettavskiljare installerade om det pågår livsmedelshantering i byggnaden, men ibland hamnar fett ändå i avloppet eftersom avskiljarna kan vara feldimensionerade eller felinstallerade, eller så går det inte att komma åt att tömma dem.

Stockholms stad har möjlighet att ta ut skadestånd av fastighetsägare som bidrar till att fett hamnar i ledningarna, men oftast är det omöjligt att veta vilka de är. Hundratals fastigheter är anslutna till problemtyngda ledningar och fettet kan rinna många hundra meter innan det tar stopp.

Fettpropparna är en dyr historia som varje år kostar Stockholms

stads skattebetalare miljontals kronor – exakt hur mycket är svårt att bedöma. Det är inte bara spolning av avloppsledningar som ska betalas.
– De orsakar stopp och haverier i pumpstationer, ledningar går sönder och så blir det försämrad kapacitet i pumpstationer och reningsverk, säger Petra Holgersson.
Förra våren avlägsnades ett drygt 43 ton tungt fettberg från inloppskanalen i Käppalaverket, som renar avloppsvatten för elva medlemskommuner norr och öster om Stockholm. Det tog sex personer och en slamsugbil tre dagar att få bort fettet och notan slutade på nästan 250 000 kronor.
Men rätt hanterat kan fettet bli till värdefull energi.
Om fettet spolas ned i avloppet fastnar det i ledningar eller galler och måste spolas bort eller tas bort för hand, sedan eldas det upp i värmeverket i Högdalen. Förra året skickades varje vecka 44 ton skräp och fett som rensats ut vid reningsverken till förbränning.
– Det är betydligt mer effektivt om fettet tas hand om av fettavskiljare. Då skickas det till

reningsverket i Henriksdal där det finns en anläggning som rötar fettet till biogas, säger Petra Holgersson.
Stockholm vatten och avfall samlade förra året in drygt 50 000 ton slam från fettavskiljare som omvandlades till drygt tusen ton fordonsgas – vilket ger 2,6 miljoner mil med en personbil som förbrukar 0,4 kilo per mil.
Fettslammet som hamnar i Henriksdal har ökat stadigt de senaste åren vilket huvudsakligen beror på att fler fastighetsägare tvingats installera fettavskiljare.
– Det är jättebra att använda som en resurs i kretsloppet. Det är väldigt mycket energi i fettslammet som är bra att ta tillvara i stället för att det åker till förbränning, säger hon.

Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se

Privata kliniker ska vårda corona-patienter

MÅNDAG 23 MARS 2020

Region Stockholm har gett stiftelseägda Stockholms sjukhem i uppdrag att vårda coronasjuka. Nu förbereder vård- och omsorgsboendet en egen avdelning för äldre med covid-19.

– Det pågår ett intensivt arbete och vi bryr oss i det här sammanhanget inte om det är en privat eller offentlig vård-givare, säger regionens chefs-läkare Johan Bratt.

På Stockholms sjukhem råder febril verksamhet. Liksom flera sjukhus i länet, har man gått upp i stabsläge på grund av det nya coronaviruset. I tisdags kväll testades en av de inneliggande patienterna positivt för covid-19, efter att ha vårdats ett antal dagar.

Nu arbetar man med att spåra alla som varit i kontakt med den

aktuella patienten. Risken för övriga patienter bedöms som låg, den smittade har vårdats i eget rum och inte rört sig på avdelningen, men det finns enligt Marianne Reimer, chefsläkare på Stockholms sjukhem, risk att personalen kan ha smittats. Enligt riktlinjerna är personalen observant på symtom men ännu i tjänst, den enda lösning som är möjlig i nuläget då det annars skulle finnas för lite vårdpersonal. – Om alla har en rigorös bedömning av detta kommer det att bli väldigt stora personalluckor. Med corona måste man vara symtomfri i minst två dagar innan man kan återgå i arbete, en skyddsåtgärd som inte behövs med vanliga förkylningar. Det vi behöver – och detta efterfrågades av samtliga chefsläkare på onsdagens chefsläkarkonferens – är att vårdpersonal ska få provtas för corona, säger Marianne Reimers. Patienten är den tredje som konstaterats smittad med covid-19 på Stockholms sjukhem. Men efter diskussion med infektionsjouren på Karolinska i Huddinge beslutades att patienten skulle stanna kvar för vård på

Stockholms sjukhem, och inte flyttas till infektionskliniken som man gjort tidigare.
Detta eftersom samtliga geriatriska klinker i förra veckan kallades till möte av region Stockholm och informerades om att de nu behöver förbereda sig för att vårda coronapatienter.
– Stockholms sjukhem kommer att från och med fredag kunna ta hand om cirka åtta patienter med covid-19 och ha ytterligare kapacitet efter helgen. De har fått ett sådant uppdrag. De ska kunna bistå akutsjukhusen. Är patienten äldre men inte behöver intensivvård är det väldigt bra att vi kan lägga in patienterna på en geriatrisk avdelning i stället, säger regionens chefsläkare Johan Bratt.
Finns det en större risk för andra patienter att vårda coronasmittade just här, med tanke på att de äldre är hårdast drabbade av corona?
– Nej, det bedömer vi inte. De är vana att ta hand om patienter som har en smitta och är äldre. Dessutom har vi gett tydliga instruktioner för hur vården ska gå till.

Enligt Johan Bratt pågår omfattande diskussioner med privata vårdgivare hur man ska hjälpas åt i coronakrisen. Uppdraget till Stockholms sjukhem är den första konkreta åtgärden, men fler är på gång, enligt Johan Bratt.
– Det pågår ett intensivt arbete och vi bryr oss i det här sammanhanget inte om det är en privat eller offentlig vårdgivare.
– Det kan vara så att vi behöver öka upp personalintensiteten på våra akutsjukhus med personal från privata vårdgivare, eller ge dem ett utökat uppdrag.

Stockholms sjukhem arbetar nu för att sätta upp en vårdavdelning i en lokal som ligger vid ändan av huset, har egen hissförsörjning och entré. Samtidigt inventerar man sjukvårdsmaterial.
– Vi har en brist på skydds-utrustning, som alla andra, ett begränsat antal skyddsmasker, förkläden och handsprit. Nu har vi beställt hem ingredienser för att göra 500 liter egen handsprit, eftersom vi inte längre kan beställa det utan regionen disponerar materialet där det behövs, säger Marianne Reimers.

På Stockholms sjukhem finns varken akut- eller intensivvård och patienter som har det behovet kommer även i fortsättningen att hänvisas till akutsjukhus.
– Våra patienter är som regel gamla med flera sjukdomar och nedsatt förmåga att hantera belastning. De kan behöva medicinsk behandling men också omvårdnad. Man kan säga att vi kan erbjuda syrgas men inte respirator, vi ligger ett steg under akutsjukvård och två under intensiven.
Stockholms sjukhem går sällan upp i stabsläge, men det har varit värdefullt i nuläget, säger Marianne Reimers.
– Vi startade vårt beredskapsarbete för tre veckor sedan då vi befarade att det skulle få konsekvenser som vi inte hanterat tidigare. Vi har löpande informerat vår personal och vi tror att det har skapat en större trygghet.

Marijana Dragic
marijana.dragic@dn.se

Många nämndemän är över 70 år – kan leda till inställda rättegångar

MÅNDAG 23 MARS 2020

Inställda rättegångar och uppskjutna tvistemål till följd av coronautbrottet i Stockholm. Det kommer att bli en lång väntan för den som vill få sin sak prövad i domstol från och med nu. Domstolarna prioriterar förtursmålen; fall som rör ungdomar, mål där människor sitter häktade och mål där barn riskerar att fara illa.

Domstolarna i Stockholmsområdet har drabbats hårdast av coronautbrottet – det är i Stockholm som flest konstaterat smittade befinner sig. Det är också här som även friska personer uppmanats att i möjligaste mån arbeta hemifrån,

vilket också påverkar de anställda vid domstolarna. Många av dem som nu arbetar hemifrån har noterat att deras uppkopplingar mot nödvändiga servrar är hårt belastade och därför långsamma.
– Vi har ställt in alla mål som inte är förtursmål eller angelägna av annan anledning, säger Eva-Lena Norgren, lagman vid Södertörns tingsrätt.
Liksom vid tingsrätterna i Solna och i Stockholm har man där under de tre senaste veckorna förberett sig för en eventuell personalkris. I Södertörn arbetar hälften av personalen hemma, och i Solna en tredjedel, för att undvika smittspridning.
I större, komplicerade mål har man i Södertörn säkrat upp med två domare ifall någon skulle bli sjuk. Vid samtliga åtta tingsrätter i regionen (där Gotland ingår) finns risken för att antalet nämndemän inte kommer att räcka till. Runt en tredjedel av dem är över 70 år, det vill säga i riskgruppen, och kan därför inte delta.
I Solna håller man häktningsförhandlingar via videolänk, endast domaren är fysiskt på plats, övriga parter

deltar från den plats där de befinner sig.
– Det har hittills fungerat bra, säger Lena Egelin, lagman i Solna. Gudrun Antemar, lagman vid Stockholms tingsrätt, bedömer att det i nuläget inte är någon fara för rättssäkerheten. Vid Stockholms tingsrätt har man valt att inte ställa in några förhandlingar alls än så länge.
– Vi har högre sjuktal än normalt bland personalen, men kan upprätthålla verksamheten. Av de 360 nämndemännen hos oss är 106 över 70 år. Det innebär att vi har 200 nämndemän som inte är det. Många av dem har hört av sig och ställer upp vid behov, säger hon.
De tre lagmän som DN talat med ser två stora utmaningar – förutom smittan i sig – dels att tekniken inte kommer att fungera, dels att antalet nämndemän inte kommer att räcka.
– Vi har haft diskussioner med justitiedepartementet om möjligheten att genom en snabblagstiftning kunna avgöra vissa mål utan nämndemän under en övergångsperiod, säger Anna-Lena Norgren, lagman i Södertörn.

I Solna märker man upp alla mål som ställs in för att man sedan ska kunna ”beta av dem” i tur och ordning – ingen ska behöva komma ”sist i kön” när läget återgår till det normala, säger Lena Egelin.
– Det viktiga nu är att vi ser till att vi har en organisation som håller över tid, säger hon.
Totalt i Sverige är 2 376 nämndemän över 70 år. Av ungefär 5 000 medarbetare var under gårdagen 1 200 uppkopplade externt – i normalfallet handlar det om runt 100.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Drive-in ska rädda krogar från kundtapp

MÅNDAG 23 MARS 2020

Restaurangerna kämpar för att behålla kunderna – om än på avstånd. Nu erbjuder flera krogar drive-in, hämtning och lämning av mat för oroliga gäster. I Järna levereras hämtmat på en parkering.

– Jag såg det på instagram, det är toppen, säger Micaela Lundgren.

Vanligtvis är det få som söker sig till Bilcentrums parkering i Järna för att köpa hämtmat. Men i coronavirusets spår gäller det att vara påhittig, både för att kunna fortsätta servera mat och för att få den serverad.

Micaela Lundgren har cyklat hit med dottern Elma. Hon jobbar hemma samtidigt som dotter också är hemma från dagis. Det funkar, inte minst för att lunchen snabbt kan cyklas hem.

– Jag såg det på instagram och det är toppen att vi kan cykla hit och få lagad mat, säger Micaela Lundgren.

Krögaren bakom matlådan erbjuder från och med nu hämtning av mat på parkeringen för gäster som vill undvika restauranger i lunchtid.

– Redan förra fredagen såg vi en drastisk minskning av kunder i lunchrestaurangen, därför erbjuder vi den här tjänsten i stället, säger Mårten Lindqvist som driver Kallfors kök i Järna.

Många Järnabor har hörsammat tjänsten, inte minst bland 70-plussarna som avråds från att gå ut i samhället i onödan.

– Jag tycker det var ett så fint i-nitiativ som jag gärna vill stödja, säger pensionären Nils Fellkvist, 75 år, som köpte matlåda på parkeringen.

Initiativet är långt ifrån unikt. Under de senaste dagarna har allt fler krogar och lunchrestauranger runt om i länet sett gästerna fly och därför satsat på innovativa hämtningslösningar.

På finrestaurangen Lux Dag för Dag på Lilla Essingen erbjuds drive-through för hämtning av take away i en lucka från köket.

Man vädjar också om att gäster köper presentkort för att äta längre fram: ”När allt blir tryggare igen. Måtte det bli snart. Ta hand om er.”, skriver restaurangen på hemsidan.
Larmen har även nått arbetsmarknadsborgarrådet Karin Ernlund (C) som riktade en särskild uppmaning till alla stockholmare under presskonferensen i Stadshuset på torsdagen.
– Många stockholmare gör det redan, men jag vill uppmana er igen att man kan stötta våra lokala företag. Köp presentkort som ni kan nyttja senare, köp takeaway, och handla hos era lokala bagare, säger Ernlund.
Hon varnar för att den extraordinära situationen kan bli långvarig.
– Det kommer att bli mycket tufft för många företag. Många branscher lider svårt, men särskilt drabbad är hotell- och restaurangbranschen.
Karin Ernlund uppmanar också alla som jobbar hemma, är hemma från skolan eller i ofrivillig hemmakarantän att ändå fortsätta röra sig.

– Som idrottsborgarråd vill jag påminna om att motion ett fantastiskt sätt att hålla humöret uppe. Ta en promenad, en cykeltur eller ladda en app och träna hemma. Vi välkomnar alla förslag på hur kultur- och idrottslivet ska komma på fötter igen, säger Karin Ernlund.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se

24 mars 2020

Allt vi fick höra var lögner

TISDAG 24 MARS 2020

Swedbank ljög i sina besked till allmänheten om att de inte befattade sig med den sorts högriskkunder som avslöjats tvätta pengar via Danske Bank. Tvärtom var bearbetandet av sådana kunder enligt

advokatbyrån Clifford Chances rapport ”en aktiv del av affärsstrategin för Swedbank i Estland och Lettland” ända fram till 2016, och hela perioden från 2007 till 2019 har Swedbank brustit i kontroll av penningtvätt. En del har sin bakgrund i en tidigare högriskstrategi.
Swedbanks våghalsiga utlåning på den baltiska marknaden fram till finanskrisen 2008 äventyrade både bankens och den svenska finanssektorns stabilitet. Riksbanken hade dessa år högsta beredskap, men tack vare hårda sparprogram klarade de baltiska länderna krisen utan att devalvera.
Därefter har Swedbank bearbetat högriskkunder för att få in kapital till varje pris. Priset har sannolikt varit att ryska oligarker och ministrar kunnat slussa pengar förbi sanktioner, vilket underlättat den auktoritära och korrupta ryska maktapparaten och bidragit till att destabilisera närliggande länder.
Också denna högriskstrategi slog fel när de flagranta regelbrotten till slut avslöjades av journalister på SVT:s ”Uppdrag granskning”. Nu kommer även det finansiella

priset, och kvar finns notan för eventuella amerikanska böter. Att bygga upp bankens raserade förtroendekapital blir också tufft. Swedbank tar in lite konsulter för att titta på företagskulturen och arbetssättet kring penningtvätt – ska inte en bank besitta den kompetensen? – och drar in några ersättningar till personer man samtidigt väljer att inte inleda juridiska processer mot. Därutöver tänker Swedbank intensifiera sin kontroll av svenska småkunder och föreningar.

Jag kommer inte förbi misstanken att de återigen väljer den för stunden bekvämaste vägen. Det är sällan den rätta.

Mattias Svensson
mattias.svensson@dn.se

”Bekämpningen av corona hotar avskaffa demokratin”

TISDAG 24 MARS 2020

DN. DEBATT 20200324

Rädsla för coronapandemin sköljer över människor i hela världen. Visst är situationen allvarlig, och visst finns det anledning att vidta alla åtgärder som dämpar spridningen. Eller verkligen ”alla”? Är det värt risken att få leva under diktatur för att undgå en sjukdom som förmodligen dödar färre än 1 procent av befolkningen? skriver statsvetaren Staffan I Lindberg.

För att kontrollera smittspridningen och på så vis begränsa skadorna av coronavirusets utbredning, skriver världens regeringar – och Sverige bland dem – ut mediciner med enorma och kanske okända biverkningar.

En läkare som ska behandla en sjuk måste avväga om en viss kombination av mediciner har tillräcklig verkan för att motivera eventuella biverkningar. Så verkar inte världens regeringar tänka just nu. Man förskriver åtgärder som kan liknas med bredbandsantibiotika som dödar allt levande i ekonomin, i kombination med omfattande politisk strålningsbehandling vilken förtvinar

grundläggande medborgerliga, demokratiska rättigheter.
I många länder runt om i världen begränsas nu grundlagsskyddade rättigheter. I demokratiska länder som Italien och Frankrike patrullerar polis och militär och förhör människor på gatan om vart de ska gå på ett sätt som påminner om hårdhänta diktaturer.
Liknande regler införs nu i en rad andra demokratiska stater som Spanien, Argentina och Colombia, liksom hittills i tre amerikanska delstater vilka sammanlagt har 70 miljoner invånare. Folkomröstning avlyses för en tid i Chile och många länder förbjuder folksamlingar på 100, 50 eller så få som 10 personer i vårt grannland Danmark.
Gränser stängs, folk stängs inne i stora delar av välden. I Tyskland får man inte ta med barnen till lekplatsen längre och i Bayern råder undantagstillstånd. I Norge var på man på vippen att i praktiken avskaffa demokratin genom att ge regeringen oinskränkt makt – precis som i en diktatur. Nu får man en slags halvdiktatur i Norge … Det ska visserligen vara tillfälligt och kommer säkert vara så, i vart fall i Norge.
Frågan är om det kommer att vara det i Israel där en ”tillfällig” regering under Netanyahu har styrt landet i 15 månader och nu förbereder för att stänga ner landet och dess demokratiska institutioner på måndag. Kommer demokratin att överleva där?
Alla dessa åtgärder hejas på av de flesta, och också i Sverige skriker många efter fler och hårdare tag. Det kan man få om man vill. I Ungern som förra veckan officiellt klassificerades som en auktoritär regim av Democracy report 2020 – EU:s första och

det kommer bli en avgörande fråga för unionen hur man hanterar det – patrullerar militären och landet har delats in i sju zoner. Man har också bekräftat planer på att militären ska ta kontroll över 140 ”särskilt viktiga” företag. I Polen kan man nu få fem års fängelse för att ”sprida rykten”, och man planerar undantagstillstånd för resten av 2020 med parlamentet på undantag. Alltså diktatur.
Världen befann sig redan innan coronavirusets utbredning i en nedåtgående spiral gällande demokrati och mänskliga rättigheter. I V-Dem-institutets senaste rapport noteras att 2019 var det år då auktoritära stater åter utgjorde en majoritet av världens länder – för första gången på länge.
Ledare som vill stärka sitt grepp och omvandla demokratier med respekt för mänskliga rättigheter till auktoritära regimer har nu ett gyllene tillfälle. Det förefaller som om Polens regering redan tagit det i akt. Står Modi i Indien på tur? Demokratin är redan starkt hotad i det landet.
Kommer Donald Trump att använda pandemin som förevändning för att ställa in höstens val och i förlängningen avskaffa demokratin i USA? För några dagar sedan deklarerade Trump undantagstillstånd och nu är många av mina kollegor i USA oroade för demokratins framtid på allvar. ”Vi gör ju bara som Norge”, kan Trump säga. Fast under längre tid. På liknande sätt står det nu fritt för redan auktoritära regimer som Turkiet, Ryssland, Serbien, Singapore, och Iran att ytterligare skärpa maktutövningen och undanröja politiska motståndare. ”Det är ju precis som i Israel, Frankrike och Italien, de har också militär på gatorna som inspekterar folks rätt att

röra sig”, är det troliga svaret till dem som frågar.
Human rights watch varnar redan för utvecklingen, liksom ansedda The Economist. Välmenande demokratiskt valda regeringar riskerar att genom sina egna handlingar legitimera inskränkningar av grundläggande medborgerliga rättigheter under lång tid i vad som blir nya diktaturer. Detta hotar demokratin världen över i förlängningen. Medicinen kommer att tas till av andra för helt andra syften, kanske även i länder som Indien och USA där demokratin redan är på kraftig tillbakagång. Det vore en katastrof.
Är det värt risken att få leva under diktatur för att undgå en sjukdom som förmodligen dödar färre än 1 procent av befolkningen?
Samtidigt verkar politiska ledare – och här inkluderar jag också den svenska – beredda att helt slakta ekonomin med oöverskådliga konsekvenser. I Sverige varnade tredje AP-fondens vd Kerstin Hessius för ekonomisk kollaps, och internationellt börjar liknande röster höras till exempel i välrenommerade New York Times.
Tiotals, kanske hundratals miljoner kommer att förlora sina jobb om de drakoniska åtgärderna inte släpps. I de flesta länder betyder det att hela familjen står utan inkomst, sjukförsäkring, och snart en plats att bo. Vi vet att sådant betyder hög dödlighet i ett antal sjukdomar, ökat drogmissbruk, kriminalitet, barnfattigdom och utanförskap. Social katastrof hotar i kölvattnet av ekonomisk kollaps.
Är det värt att skapa enorm, utbredd fattigdom i många länder för att minska smittspridningen av ett virus som dödar ganska få egentligen?

Dessa två frågor måste ställas. Ansvariga politiker liksom oppositionen, de journalister som rapporterar om ”kris”, liksom allmänheten måste fundera allvarligt på vad svaret är.

Staffan I Lindberg, föreståndare för Varieties of democracy institutet (V-Dem) och professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet

Panikvarsel ställer helt nya krav på politiken

TISDAG 24 MARS 2020

Analys

Pandemin har utlöst en historisk våg av varsel och uppsägningar som nu börjar skölja över svensk ekonomi. Nya arbetsmarknadspolitiska åtgärder kommer att behöva uppfinnas, helst på rekordtid.

Måndagens siffror från Arbetsförmedlingen ger en mörk föraning

om vad som väntar på svensk arbetsmarknad. Nästan 14 000 anställda varslades bara i förra veckan, visar den preliminära sammanställningen. Siffran ska jämföras med ungefär 3 000 en vanlig vecka. Inte ens under finanskrisen 2008 gick det så här fort.

Till saken hör också att Sverige ännu befinner sig på den flacka delen av viruskurvan.

Smittan har inte tagit riktig fart. Begränsningarna i vardagslivet är än så länge relativt lindriga. Att den ekonomiska utslagningen märks redan efter ett par veckor borde få varningsklockorna att dåna. Massuppsägningar är inte alls ett långsökt scenario.

Det finns vissa strimmor av hopp. Arbetsförmedlingens analyschef, Annika Sundén, påpekade på måndagen att inte alla varsel leder till uppsägningar. Under finanskrisen var det ungefär 6 av 10 varslade som till slut faktiskt blev av med jobbet. Den gången blev det aldrig så allvarligt som man ett tag kunde tro. Kanske trycker arbetsgivarna nu på panikknappen för att gardera sig. Men även en pandemi har ju ett slut. Om det kommer snabbare än vi tror kan återhämtningen bli rask.

Läget liknar ändå ingen tidigare ekonomisk nedgång i Sverige. En sak är hastigheten. Men det nya coronaviruset slår inte – som tidigare konjunktursvackor gjort – hårdast mot tillverkningsindustrin, även om den också ställs inför jättelika problem.

I stället märks effekterna först i städernas sociala ekonomi: krogar, hotell, caféer, butiker.

Omsättningen i svensk detaljhandel har på kort tid halverats, enligt siffror från en av

branschens it-leverantörer. Det är ren hårdsmälta. Flera butikskedjor har redan begärt rekonstruktion eller konkurs.
Bolaget RNB, med dotterbolagen Polarn O Pyret och Brothers, blev ett av pandemins första namnkunniga offer på måndagen.
Av de människor som varslades förra veckan fanns över hälften i Stockholm. I en normal lågkonjunktur brukar tjänstenäringarna i storstäderna klara sig relativt väl. Inte den här gången.
Många vars jobb nu hotas är också unga. Till övervägande del har de svag förankring på arbetsmarknaden. Timanställda i butiker omfattas inte av kraven på varsel. En del har sagts upp på stående fot och saknar inkomst redan i dag, fast de ännu inte syns i statistiken.
I en bransch som restaurangnäringen arbetar också många med utländsk bakgrund. Nästan en tredjedel av alla kockar och servitörer är födda utanför Sverige. Andelen är ännu högre bland exempelvis hotellstädare.
Svensk ekonomisk politik är van att hantera svackor och strukturella problem i industrin. Även nya åtgärder, som korttidspermitteringar, är utformade med verkstadsjättarna som mall.
Men krisen slår nu alltså mot relativt sårbara grupper, och mot branscher med slimmade marginaler. Den del av ekonomin som snabbast har fått problem är också den som kan vara svårast att nå. Den fackliga anslutningsgraden är lägre inom handel och service. Färre kan använda a-kassan. Många jobbar i småföretag, andra är egenföretagare. Branscherna är helt enkelt inte lika uppkopplade mot etablerade system. Det kommer att kräva större flexibilitet och mer kreativitet än vanligt från politiken.

En liten ljuspunkt speglas samtidigt i Arbetsförmedlingens nya statistik på måndagen. Ovanligt många tjänster står lediga inom sjukvård, omsorg och it. Det säger en del om den kris som pandemin har framkallat: Gatulivet tynar bort, men samhället mobiliserar krafter på andra områden. Tillståndet i ekonomin påminner mer om krig än en finanskris. Arbetslösa kockar kan visserligen inte hoppa in som intensivvårdssjuksköterskor. Men det finns andra modeller. Sophiahemmet i Stockholm erbjuder till exempel en snabbutbildning för kabinpersonal som permitterats från SAS. Tanken är att de ska kunna avlasta vårdpersonal. Den idén borde gå att överföra till fler områden.

Att rädda alla företag är – precis som regeringen nu upprepar – inte möjligt. Stöd- och stimulansåtgärderna går ändå att växla upp. Framför allt krävs nya idéer som ger så många som möjligt chans till försörjning och mening i krisen.

Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se

Ensamstående Elin förlorade tre jobb

TISDAG 24 MARS 2020

Coronakrisen slår hårt mot länder, företag och människor. Elin Achilles hade tre olika säsongsjobb för en månad sedan. Nu har hon inget av dem kvar, och kämpar med oron för dottern som lider av andningssvårigheter.

– Jag har det tufft, men det finns de som har det värre, säger Elin Achilles.

Göteborg.

1,5 år gamla Svea välter ut en påse med pantburkar på golvet hemma i lägenheten i Göteborg.

– Det är inte lätt att sysselsätta en 1,5-åring med energi deluxe här hemma, säger mamma Elin Achilles när hon börjar plocka upp burkarna.

Familjen håller sig just nu mest inomhus. Svea har sedan hon föddes drabbats av flera luftvägsinfektioner och behöver periodvis använda inhalator. Elin Achilles gör vad hon kan för att undvika att dottern smittas av det nya coronaviruset.

– Vi försöker gå ut när det är så få människor som möjligt på lekplatserna och i butikerna.

Innan coronasmittan nådde Sverige arbetade Elin Achilles extra på en restaurang. Hon säsongsarbetar även på Ullevi och på Liseberg och såg fram emot nöjesparkens öppnande i slutet av april. Sedan viruset slagit mot den svenska ekonomin har Elin Achilles förlorat extrajobbet på restaurangen, fått besked

om att Ullevi drar ner på verksamheten och att Liseberg flyttar fram säsongspremiären till i mitten av maj.
– Jag hoppas att de kommer att öppna då, men det finns ingen garanti för det. Jag har aldrig varit arbetslös, så det är konstigt för mig, detta.
DN har tidigare rapporterat om att coronakrisen slår hårt mot restaurang-branschen och nöjeslivet. Hotell- och restaurangfacket meddelade i slutet av förra veckan att 10 000 personer i branschen varslats om uppsägning, och att 12 000 personer blivit av med sina extrajobb.
I sociala medier har flera grupper växt fram för att hjälpa dem som blivit arbetslösa till följd av coronakrisen. Här blandas tips på billig mat med jobbannonser och kontaktuppgifter till hjälporganisationer.
Elin Achilles som själv skrivit ett inlägg i en av grupperna är rörd av människors vilja att hjälpa till.
– Alla har varit så fantastiska, skåningar som göteborgare, svenska som utländska – jag har fått jobbtips från människor i hela landet, säger hon.
Just nu är Svea förkyld och får inte vara på förskolan. Elin Achilles är tacksam för de stränga regler som minskar risken för smitta och för att dotterns andningssvårig-heter förvärras. Samtidigt innebär de att hon hamnat i limbo, utan möjlighet att börja på ett nytt arbete så länge dottern måste vara hemma.
Sveas pappa har hand om dottern varannan helg.
– Jag har inte så mycket hjälp från annat håll. Mina föräldrar bor i Tyskland och min syster i Norge.

Elin Achilles säger att hon försöker tänka positivt. Hon hoppas att läget kommer att förändras och tycker att krisen har fört människor närmare varandra.
– Häromdagen när jag var på Ica och toalettpappret var slut gick kassörskan och hämtade några rullar som hon lagt undan till sig själv. Jag fick fyra och hon två. - Sådana småsaker får mig som mamma att tro på mänskligheten, säger hon.
Tidigare har hon ofta tänkt att svenskar har lätt för att klaga och gnälla på det som inte fungerar, berättar Elin Achilles.
– Det låter kanske konstigt, men jag har fått en helt annan syn på svenska folket efter det här.

Lovisa Herold
lovisa.herold@dn.se

Antal varslade per månad
Grafik: DN Källa: Nordea och Macrobond
20 000
15 000
10 000
5 000
0
Finanskrisen
2008-2009
Mars 2020
(preliminära siffror
fram till 22 mars)
2007
2010
2015
2020

Regeringen tvingas lägga ny extra budget

TISDAG 24 MARS 2020

Antalet varsel ökar snabbt i coronakrisens spår.

Nu förbereder regeringen ytterligare en extra budget för att bromsa de ekonomiska effekterna.

ANNONS:

– Vi kommer inte att kunna rädda alla jobb och alla företag, säger finansminister Magdalena Andersson (S).

Hittills under mars har cirka 20 000 personer varslats om uppsägning, varav merparten i förra veckan. Takten på varsel är enligt Arbetsförmedlingen nu högre än vad den var under finanskrisen, och det är i första hand hotell- och restauranganställda i storstadsregionerna som drabbas.

– Läget på arbetsmarknaden är bekymmersamt, säger finansminister Magdalena Andersson.

Regeringen förbereder nu ytterligare en extra ändringsbudget som ska presenteras inom kort. Den kommer enligt Magdalena Andersson att innehålla ytterligare åtgärder för att skydda svenska företag och jobb.

– Små företag är särskilt utsatta i den här situationen så förslag som gäller dem tittar

jag extra noga på, säger Magdalena Andersson men vill inte i detalj gå in på vad hon kommer att föreslå.
Hon understryker dock att Sverige och svenska företag har en tung tid framför sig.
– Den här krisen kommer att ha en stor påverkan på svensk ekonomi. Det är ingen tvekan om att det kommer att krävas ytterligare åtgärder utöver dem vi presenterat. Men jag vill också vara ärlig med att oavsett hur många åtgärder vi presenterar så kommer vi inte att kunna rädda alla jobb och alla företag. Det vi kan göra är att så långt det är möjligt lindra virusets ekonomiska konsekvenser.
Så sent som i fredags presenterade regeringen och samarbetspartierna ett nytt krispaket för de svenska företagen. Merparten handlade om ökade krediter men regeringen skjuter också till tre miljarder kronor för att öka utlåningen till små och medelstora företag.
Tidigare har regeringen och samarbetspartierna frigjort uppemot 300 miljarder kronor i ett annat krispaket samt slopat sjuklöneveckan och infört ett system med korttidspermittering. De tillgängliga 300 miljarderna består i huvudsak av uppskjutna skatteinbetalningar, ett slags lån som ska betalas tillbaka senare.
Moderaterna anser att de åtgärder som regeringen hittills satt in för att stötta företagen är bra men att de inte räcker. M vill nu bland annat att arbetsgivaravgiften slopas under två månader för att företagen ska få större möjlighet att överleva coronakrisen. Förslaget innebär en kostnad för staten på 72 miljarder kronor.
– Våra förslag handlar i huvudsak om att dramatiskt lyfta bort kostnader från det

svenska näringslivet, säger M-ledaren Ulf Kristersson.
Förslaget omfattar alla företag och ska gälla under april och maj.
M vill också att staten under samma period går in och tar halva hyreskostnaden för företag som drabbas hårdast av coronasmittans effekter. Det handlar bland annat om hotell, butiker och restauranger och beräknas kosta staten sex miljarder kronor.
– Man har inga säkerheter i fastigheten och man har inga intäkter. Då måste man få ner hyreskostnaden, säger Elisabeth Svantesson (M), ekonomisk-politisk talesperson.
M vill även inrätta en statlig riskkapitalfond på 100 miljarder kronor. Den innebär att staten ska kunna investera i privata företag genom att köpa så kallade preferensaktier, som saknar rösträtt men ger företräde vid aktieutdelningar.
Magdalena Andersson vill inte kommentera Moderaternas förslag.
– Vi får mycket olika förslag från många olika håll och vi tittar naturligtvis på de förslag som finns. Jag säger inte att några förslag är dåliga. Jag tittar på alla förslag, sen får vi analysera dem och sen kommer vi med åtgärder som vi anser lämpliga utifrån den situation som är där och då, säger Magdalena Andersson.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Samtliga nationella prov ställs in

TISDAG 24 MARS 2020

Alla nationella prov i grund- och gymnasieskolan ställs in under våren med anledning av coronapandemin, meddelade Skolverket på måndagen. Elevernas möjlighet att få betyg påverkas inte.

– Skolorna står inför en osäker situation med många frånvarande elever och att det saknas lärare. Det finns därför en betydande risk att proven inte går att genomföra på det sätt som det är tänkt och därmed inte uppfyller sitt betygsstödjande syfte, sa Skolverkets generaldirektör Peter Fredriksson vid en presskonferens på måndagen.

När alla nationella prov ställs in berörs både grundskolan, gymnasiet och komvux. En stor del av vårterminen handlar normalt om delprov och nationella prov i olika ämnen. Nu är läget ett helt annat. Skolornas situation är mycket pressad när

det gäller att hitta nya former för undervisning och driva verksamhet med förändrade förutsättningar. I gymnasiet sker all undervisning på distans sedan förra veckan.
– Vår bedömning är att skolan måste ta ansvar för den situation som är här och nu. Då behöver man lägga tid och resurser på att ge eleverna den undervisning de behöver, säger Peter Fredriksson.
– Det är just nu inte möjligt att genomföra nationella prov på ett likvärdigt sätt och då fyller inte proven den funktion de ska ha. Det finns elever som i nuläget inte har de kunskaper som de nationella proven ska mäta.
Vad betyder det för en elev i årskurs 9 som ska ta examen i vår att inte få göra nationella prov?
– Det påverkar inte möjligheten för eleverna att få avgångsbetyg. Lärare och elever kommer att missa ett bedömningsunderlag, men läraren har ju många andra underlag att luta sig mot vid betygsättningen av elever, säger Peter Fredriksson.
Många gymnasieelever är oroliga över distansundervisningen, vad säger du till dem?

– Skolorna ska se till att undervisningen sker på distans men också fundera på olika sätt för eleverna att redovisa sina kunskaper. Det är tillåtet för lärare att samla små grupper av elever i skolan, säger Peter Fredriksson.

Åsa Fahlén, som är ordförande för Lärarnas riksförbund, anser att det är en rimlig åtgärd att ställa in alla prov i den rådande situationen.

– Många elever och lärare är nu hemma vilket innebär att undervisningen delvis bedrivs på annat sätt. Det gör att nationella prov i dagsläget inte skulle uppfylla sitt syfte som ett viktigt ankare i betygsättningen.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se
Peter Letmark
peter.letmark@dn.se

Inga planer på att stänga svenska skidorter inför påskledighe-ten

TISDAG 24 MARS 2020

I Norge har flera skidanläggningar tvingats stänga inför påskfirandet som närmar sig med stormsteg. Men i Sverige är en stängning inte aktuell.

– Det viktigaste är att ställa in planerade resor för att hälsa på äldre släktingar, säger Folkhälsomyndighetens Anders Tegnell.

På måndagsmorgonen hade Folkhälsomyndigheten ett möte med representanter från skidorter i Sverige för att diskutera eventuella åtgärder för att minska smittspridningen.

Statsepidemiolog Anders Tegnell säger att de som planerar en

skidresa ska ta sig en ordentlig funderare.
Men någon rekommendation att hela anläggningar ska stängas är i nuläget inte aktuell.
– Vi vet ju att det finns en risk att resa till skidorter med tanke vad som kan hända på skidorter, säger Anders Tegnell, och refererar till de utbrott som startade i norra Italien.

Så varför säger ni inte att de bör stängas?

– Det är en diskussion som just nu förs. Går det att stänga dem, vill de stänga? Vi får se och återkommer om detta på tisdagen.
Det viktigaste i dagsläget är att ställa in planerade påskresor till äldre släktingar, menar han.
– Där finns en uppenbar risk för att man i så fall skulle kunna smitta dem om man kommer från Stockholmsregionen.
25 personer som smittats av coronaviruset har dött i Sverige och drygt hundra får, eller har fått, intensivvård.
Under helgen blev det dock inte så hårt tryck mot hälso- och sjukvården i Stockholmsregionen som man hade befarat.

När tror ni att det kommer att komma en topp?

– Vi får se om den här avmattningen i antalet fall som man ser litet grann nu beror på att det varit helg, och om det blir mer nu under veckan när folk är ute och rör på sig, säger Anders Tegnell.
Tegnell tror att det finns goda chanser att hålla i den låga nivå ytterligare ett tag, om folk fortsätter att följa råden att hålla sig hemma när de är sjuka, inte besöker sina äldre släktingar och jobbar hemifrån i största möjligaste mån.
– Någon gång kommer det att gå uppåt. Det handlar om dagar till veckor, vi pratar inte om månader.
DN:s genomgång visar att många patienter som vårdas för covid-19 i Sverige är unga.
Enligt Anders Tegnell beror det på att vi befinner oss i början av utvecklingen.
– Smittan kom också hit med resande från andra länder och det är en befolkningsgrupp som är ganska ung, och som umgås i ungefär samma åldersgrupp som sin egen.
Det är en förklaring till att vi ser spridningen i den åldersgruppen just nu, menar han.

Under måndagen stoppades alla nationella prov i skolorna. Dock finns det i nuläget inga planer på att stänga för- och grundskolor, enligt Tegnell.
– Men vi följer utvecklingen i andra länder för att se om det kommer fram någon mer kunskap om just detta. En del länder, som Japan, öppnar skolorna igen. Finland öppnade de lägre stadierna i dag. Vi får se hur det utvecklas.
Anders Tegnell står fast vid att kurvan kommer att vända ned om två månader, framåt sommaren. Hur många som kommer ha immunitet när det sker återstår att se.
Frågan är inte om de som varit smittade utvecklar immunitet utan hur länge den kommer att bestå, enligt Anders Tegnell.
– De som kan den här typen av virus säger att den kommer att bestå så pass länge att de flesta som haft det inte ska behöva uppleva mer än en episod av sjukdomen under den här epidemin.
Det kommer att dämpa spridningen väldigt mycket senare, menar han, även om

viruset skulle ta fart igen under hösten.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se

Fakta. Behöver öka antalet intensivvårdsplatser

25 personer som smittats av coronaviruset har dött i Sverige och drygt hundra får, eller har fått, intensivvård.

Fler intensiv- och slutenvårdsplatser kommer att krävas när epidemin i Sverige når sin topp, särskilt i storstadsregionerna.

Västra Götaland och Skåne bedöms behöva knappt 200 platser vardera vid utbrottets topp medan behovet i Stockholm ligger på drygt 250 platser. Det är långt ifrån hur det ser ut i dagsläget där exempelvis Stockholm har runt 90 intensivvårdsplatser, men rustar för en fördubbling.

Socialstyrelsen anser att Sverige kommer att klara situationen genom att bland annat omfördela resurser när det behövs.

18 000 elever har fått stöd i distansarbetet

TISDAG 24 MARS 2020

Stora delar av utbildningen i Sverige bedrivs numer på distans. Därför har läromedelsförlaget Moderskeppet nu låst upp sina onlinekurser i hur man lyckas i hemarbetet, bilddesign och fotografi.

En knapp vecka har passerat sedan regeringen rekommenderade att samtliga Sveriges högskolor och gymnasieskolor övergår till distansutbildning.

Det fick företaget Moderskeppet, som säljer onlinekurser i foto, bild och design, att agera. Sedan i tisdags kan lärare och skolledare beställa gratis tillgång för sina elever, som då kan ta del av samtliga 400 kurser.

– Jag är själv från ett riktigt lärarsläkte, och vi har haft många videokonferenser inom familjen om hur man ska kunna tackla det

här. Så det känns jättekul att kunna rycka ut, säger företagets grundare Mattias Karlsson Sjöberg.
Kurserna sträcker sig från ganska nischade utbildningar i hur man väljer rätt objektiv till kameran eller hur man levererar bilder till tryck, till bredare kurser i hur man blir bättre på Instagram eller förfinar sitt mobilfotograferande. En av kurserna handlar om hur man arbetar hemifrån när det inte finns någon lärare eller andra elever på plats.

Cirka 18 000 elever har aktiverat gratiskonton sedan Moderskeppet sjösatte erbjudandet.
Men att det plötsligt är möjligt att utnyttja tjänsten utan att betala är inget som verkar påverka de ungefär 15 000 betalande medlemmarna.
– Nu i morse hade vår kundtjänst fått ungefär 400 brev från medlemmar, där den stora merparten tyckte att det var ett bra initiativ. Det var härligt att vakna upp till så här på en måndag, det är ju trots allt våra betalande medlemmar som

möjliggör det här, säger Mattias Karlsson Sjöberg.
Tongångarna är liknande från lärarkåren, som i sociala medier passat på att tacka Moderskeppet i vad Mattias Karlsson Sjöberg kallar ”världsmästerskapet i fina emojis”.
Initialt är planen att erbjudandet ska gälla till den 1 juli.
– Men om eleverna fortfarande måste arbeta hemifrån efter det kan vi tänka oss att förlänga den perioden.
Niklas Weimer
niklas.weimer@dn.se

Nyanlända och svenskar får ny mötesplats online

TISDAG 24 MARS 2020

Coronaviruset sätter stopp för många sociala sammankomster. Men det stoppar inte organisationen Kompis Sverige från att ge nyanlända och etablerade svenskar chans att mötas. Nu

lanserar de tjänsten Språkkompis Online.
Vanligtvis jobbar den ideella organisationen Kompis Sverige med att få nyanlända och etablerade svenskar att träffas fysiskt.
Men coronaviruset har satt käppar i hjulet för mycket av verksamheten. Därför fick Natassia Fry och hennes kollegor idén att starta en onlinetjänst där nyanlända och etablerade svenskar över 18 år kan mötas i stället: Språkkompis Online.
– Vi vet hur viktig den mänskliga kontakten är oavsett social bakgrund. Det gör så mycket för människor att träffa andra med andra erfarenheter. För många nyanlända kan skolan vara den enda platsen där de träffar etablerade svenskar i vanliga fall, och därför vill vi öppna den här möjligheten, säger Natassia Fry.
Den som är intresserad av att bli en språkkompis online kan fylla i ett formulär på Kompis Sveriges hemsida. Bland annat uppger man då om man är nyanländ eller etablerad, hur gammal man är och vilka appar eller tjänster man kan ha kontakt genom. Kompis Sverige matchar sedan ihop den

sökande med andra liknande profiler.
När tjänsten lanserades i fredags kom det på några timmar in 50 anmälningar.
– I spåren av corona kanske det kommer en lågkonjunktur där människor ställs mot varandra än mer. Då, liksom nu, kommer det att behövas mötesplattformar som minskar polariseringen i samhället.

Niklas Weimer
niklas.weimer@dn.se

Viruset visar ingen stor effekt på brottsligheten

TISDAG 24 MARS 2020

Malmö har drabbats av en ny dödsskjutning med kopplingar till den kriminella världen.
Än så länge märks dock inga stora effekter på brottsligheten med anledning av corona-virusets utbrott.

– Vi ser inte någon nedgång i tillgången till narkotika, säger Malmös polismästare Mattias Sigfridsson.

Efter två månader av få allvarliga våldsbrott har Malmö drabbats av två dödsskjutningar i mars.

Den 10 mars sköts en 25-årig man ihjäl på Holma torg och på söndagskvällen hittades en man i 20-årsåldern ihjälskjuten i området Almhög.

– Det är ett mord som har skett i den kriminella miljön i Malmö och i den miljön är det just nu konflikter, säger Jimmy Modin, presstalesperson på Malmöpolisen, om det senaste mordet.

Ända sedan Polismyndigheten i november drog i gång Operation rimfrost mot gängkriminaliteten har Malmöpolisen sagt att det råder ett bedrägligt lugn bland stadens kriminella.

– Ett lugn som balanserar på slak lina. För vi vet att det finns flera kriminella nätverk eller grupperingar som ligger i konflikt med varandra. Och med den våldsnivå som de här kriminella nätverken besitter, jobbar vi väldigt intensivt för att försöka förhindra detta, men vi vet att vi

aldrig kan förhindra när en person vill ta livet av någon annan, säger Mattias Sigfridsson, tillförordnad polismästare i Malmö.
Än så länge rullar Operation rimfrost på i region Syd, men Sigfridsson uppger att polisen i Malmö har en högre nivå av sjukskrivningar än normalt på grund av coronaviruset.
– Men än så länge signalerar alla våra verksamheter grönt läge – att vi klarar av verksamheten på de nivåer som vi planerar. Vi har fortfarande samma kraft i både den yttre och inre verksamheten i Malmö, säger Mattias Sigfridsson.
TT

Rekordsnabbt arbete med fältsjukhuset i Göteborg

TISDAG 24 MARS 2020

Efter den skarpa ordern om ett fältsjukhus för coronaepidemin i Göteborg är tältbygget redan i gång ute vid Östra sjukhuset.
– Det ska bli 20 intensivvårdsplatser och de första kan troligtvis stå klara på

onsdag, säger Ulrika Roos, kommunikationschef på Försvarsmedicinskt centrum.

Göteborg.

De två sjukhuskompanierna i Göteborg är nu båda tagna i anspråk av den civila sjukvården på grund av virusepidemin. Det första kompaniet bygger ett fältsjukhus för intensivvård på Stockholmsmässan i Älvsjö och det andra började på måndagen att bygga tält på Östra sjukhusets område i Göteborg.

Arbetet där går rekordsnabbt och liknar de tider försvarsmakten har att förhålla sig till under mobilisering. På 72 timmar ska ett fältsjukhus kunna stå klart under krig, några av de 20 platserna i Göteborg tros nu kunna öppna redan i morgon, onsdag.

Det är Försvarsmaktens personal som bygger och driver fältsjukhusen rent tekniskt, men civil vårdpersonal ska bemanna dem. En uppgift som kräver både nyanställningar och omorganisation på Östra sjukhuset

– En del personal kommer att få byta avdelning för att möta behoven. Men vi ser också att vi

behöver ett tillskott, säger chefsläkare Per-Olof Hansson.
På måndagsförmiddagen lades det upp en bred intresseanmälan på Sahlgrenskas hemsida. På några timmar hade 200 personer svarat.
– I första hand behöver vi personer som har erfarenhet av vård och speciellt intensivvård. Nu har det kommit en del från människor som är permitterade från andra branscher. Det är naturligtvis positivt att så många vill hjälpa och det kan finnas behov av det också, men just nu fokuserar vi på de med sjukvårdserfarenhet, säger Per-Olof Hansson.
Hansson berättar också att utöver de 20 intensivvårdsplatserna som upprättas i försvarets tältsjukhus kommer sjukhuset också att öka antalet platser för intensivvård inne på den ordinarie vårdavdelningen.
Den militära närvaron på sjukhusområdet understryker allvaret i situationen för Sverige just nu.
– Det är inte fel att säga att vi är i krig. Vi bekämpar en biologisk motståndare, sa överste Peter Fredriksson, chef för Försvarsmedicinskt centrum i Göteborg,

när kompanierna gjorde sig redo för insatserna med fältsjukhusen.

Marina Ferhatovic
marina.ferhatovic@dn.se
Kristina Hedberg
kristina.hedberg@dn.se

Flera kommuner aktiverar krisledning

TISDAG 24 MARS 2020

En lång rad kommuner runt om i landet aktiverar nu sina krisledningsnämnder för att hantera coronapandemin. Nämnderna är till för att vid kriser och under krig snabbt kunna driva igenom drastiska åtgärder.

– Det viktiga här och nu är att vi inskärper allvaret. Stockholm ligger före resten av Sverige. Vi menar att det är viktigt att

andra kommuner tar höjd och också börjar planera för det som komma skall, säger Anna König Jerlmyr (M).
Hon är finansborgarråd i Stockholm och ordförande i kommunens krisledningsnämnd som aktiverades förra veckan.
Krisledningsnämnder är till för extraordinära händelser enligt en lag från 2006 som skärptes så sent som i januari i år. Nämnderna kan aktiveras både i fredstid och vid höjd beredskap – det vill säga när det råder krigsfara och totalförsvaret mobiliserar. De kan då ta över hela ledningen i både kommuner och regioner.
Utöver Stockholm har flera andra kommuner över hela landet aktiverat sina krisledningsnämnder de senaste dygnen. Det gäller till exempel Åre, Hudiksvall, Uppsala, Södertälje, Söderköping, Norrköping, Västervik, Olofström, Karlshamn, Halmstad och Ängelholm. Andra kommuner är på väg att kalla samman sina nämnder.
– Vi befinner oss i ett extraordinärt läge. Stockholm har aldrig befunnit sig i en så här allvarlig situation i modern tid, säger Anna König Jerlmyr och förklarar hur nämnden arbetar.
– Nämnden kan överta stadsdelsnämndernas ansvarsområden och fatta beslut som annars skulle fattats av kommunfullmäktige. Det här ger oss i stadens krisledning en möjlighet att styra staden och fatta snabba operativa beslut eftersom läget förändras timme för timme. Då behöver vi en mindre grupp som kan fatta övergripande beslut, säger Anna König Jerlmyr.
Stockholms krisledningsnämnd består av stadens borgarråd. Nämndens senaste

sammanträden ledde bland annat till besöksförbud på äldreboenden och LSS- och gruppboenden. Men nämnden kan också ta till mer omfattande åtgärder i Stockholm.

Enligt nämndens reglemente får den ”fatta beslut om att överta hela eller delar av verksamhetsområden från övriga nämnder i staden i den utsträckning som är nödvändig med hänsyn till den extraordinära händelsens art och omfattning”. Dessutom kan nämnden sätta in alla ”de resurser som befinns nödvändiga”.

– Vi står inför en mycket allvarlig situation där många äldre riskerar att bli sjuka och mista livet. Nu måste vi göra allt för att kraftsamla så att personalen inte blir sjuka, så att de kan gå till vård- och omsorgsboenden och kunna möta de äldre. Att vi har blåljuspersonal som kan få samhället att fungera och att vi också, så gott vi kan, understödjer de lokala företagarna, säger Anna König Jerlmyr.

Under andra världskriget, 1939–1945, hade kommunerna ett annat slags krisorgan. De var särskilda kristidsnämnder som bland annat delade ut ransoneringskort. Under oljekrisen hösten 1973 återinfördes kristidsnämnderna genom en regeringsförordning för att administrera bensinransoneringen. Den förordningen upphävdes 1995.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Fakta. Det säger lagen

En extraordinär händelse är ”en sådan händelse som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver

skyndsamma insatser av en kommun eller en region.” (Lag 2006:54)
”Krisledningsnämnden får fatta beslut om att överta hela eller delar av verksamhetsområden från övriga nämnder i kommunen eller regionen i den utsträckning som är nödvändig.” (Lag 2019:925)

SMHI varnar för risk för gräsbrand

TISDAG 24 MARS 2020

SMHI varnar för risk för gräsbrand i nordvästra Götaland och sydöstra Svealand efter den senaste tidens delvis soliga väder.
– Man ska vara försiktig om man är ute och ska elda eller grilla, om man röker eller använder maskiner som ger gnistor, säger Sofia Söderberg, meteorolog på SMHI.
Varningen gäller från Jönköpings län i söder till Uppsala län i norr, och från Västra Götaland i väst till Stockholms län i öst.
TT

Dan Lucas: Swedbank har en lång väg att gå för att återställa förtroendet

TISDAG 24 MARS 2020

Den rapport från Swedbanks internutredning som presenterades på måndagen är skrämmande. I Estland raggade bankens dotterbolag medvetet högriskkunder och ansvariga chefer hjälpte till att dölja deras identitet. Tre tidigare vd:ar får kritik för slapphet i arbetet mot penningtvätt – och en av dem för att hon for med osanning. Swedbank har fortfarande en lång väg att gå innan förtroendet är återställt. Analys. DN:s ekonomireporter

Så kom den då – den internationella advokatbyrån Clifford Chances rapport om den misstänkta penningtvätten i Swedbanks baltiska verksamhet.

Fram träder bilden av en bank där människor i ledande ställning, trots varningar både internt och externt, inte ingrep. När de väl gjorde det var det tafatt. Arbetet med regelefterlevnad fick inte de resurser som hade krävts, styrelsen fick inte full information och den pressade inte heller ledningen.

Vad värre är: under en period var det en medveten strategi att locka till sig högriskkunder. Dokumentation om dem lades inte alltid in i bankens databaser, utan gömdes i kassaskåp eller låsta skrivbordslådor för att dölja vilka de egentliga ägarna till kontona var.
Clifford Chance kan inte slå fast att det skett penningtvätt. Men med tanke på de uppgifter som kommit i dagen är det troligt att så har skett.
För Clifford Chance är det tydligt att bankens vd:ar under perioden 2007–19 bär ansvar för den moraliska kollapsen. Det är i tur och ordning Jan Lindén (2004–09), Michael Wolf (2009–16) och Birgitte Bonnesen (2016–19).
Det är framför allt underlåtelsesynder som de tre vd:arna anklagas för. De satte inte in tillräckligt med resurser, de gav inte fullständig information till styrelsen och styrelsen pressade inte ledningen att göra något åt de uppenbara brister som fanns, tillräckligt hårt. Först 2016, i samband med skandalen kring de så kallade Panamadokumenten, skedde en viss tillnyktring, men den var inte tillräcklig.
I oktober 2018, i spåren av penningtvättskandalen kring Danske Banks verksamhet i Baltikum, förklarade Birgitte Bonnesen att Swedbank inte hade den typen av högriskkunder.
Det påståendet hör till en rad uttalanden som Clifford Chance kallar ”felaktiga eller presenterade utan tillräckligt sammanhang”. Rak översättning: hon ljög.
Att det har varit något sjukt över bankens interna kultur, dess sätt att förvalta sparbanksrörelsens värderingar, står klart. Tyvärr tycks en del av det osunda leva kvar. I förra veckan berättade Finansinspektionen (FI) att så sent som

under hösten i fjol undanhöll banken information och dokument för inspektionen.
Göran Persson säger sig vara upprörd över det men han har orubbat förtroende för vd Jens Henriksson som är ytterst ansvarig – även om det var bankens jurister som höll i det mesta av kontakterna med FI.
Vad som också är besvärande för Jens Henriksson är att han under flera år satt i Swedbanks valberedning, som representant för storägaren Folksam där han var vd. Som sådan var han med om att utvärdera ledamöternas arbete och föreslå omval av gamla ledamöter, respektive nyval av nya.
Henriksson ställde sig bakom Lars Idermark, mångårig styrelseordförande som fick lämna posten i fjol. Och han stöttade även den tidigare ordföranden, Anders Sundström, som fick gå tillsammans med den dåvarande vd:n Michael Wolf våren 2016.
Det var också under den här perioden som många av de mest kritiserade transaktionerna gjordes.
Jens Henriksson har, liksom övriga i bankens ledning och styrelse, fortfarande en dryg uppförsbacke innan de kan säga att förtroendet för Swedbank – hos kunder, politiker och allmänhet – är återställt.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se

Bakgrund.

I februari 2019 avslöjade SVT:s ”Uppdrag granskning” att Swedbank kan ha använts för penningtvätt i Baltikum under många år.
Efter avslöjandet fick vd Birgitte Bonnesen sparken. Hon efterträddes av Jens Henriksson, tidigare vd för Folksam, en av bankens ägare.
Styrelseordförande Lars Idermark lämnade sin

post och efterträddes i juni 2019 av den tidigare statsministern Göran Persson.
Den 11 mars 2020 rapporterade Swedbank om misstänkta brott mot amerikanska sanktionslagar. I förra veckan fick banken fyra miljarder i sanktionsavgift från Finansinspektionen.

Swedbank får besk kritik i utredning om penningtvätt

TISDAG 24 MARS 2020

Advokatfirman Clifford Chances utredning om penningtvätt riktar hård kritik mot Swedbanks tidigare ledning och styrelse. Högriskkunder gjorde transaktioner på 400 miljarder kronor under åren 2014–19, framför allt i Baltikum.

Den ansedda internationella advokatbyrån har gjort 100 intervjuer, granskat 160 000

konton och tittat in i anställdas mobiler och datorer.
– Vi kan inte visa att Swedbank bidragit till penningtvätt, men man har utsatt sig för stora risker genom bristfällig kontroll. Dotterbanken i Estland har aktivt försökt ragga högriskkunder, som nekats av andra banker, säger byråns David DiBara via videolänk från Washington.
Advokatbyrån har granskat bolagsledningarnas agerande under tiden 2007–19. Det innebär tre vd:ar: Jan Lindén, Michael Wolf och Birgitte Bonnesen. Den sistnämnda mister nu också sitt avgångsvederlag.
– Jan Lindén har vi inte diskuterat några åtgärder mot, men Michael Wolf är fortfarande föremål för vårt intresse, kommenterar styrelseordförande Göran Persson.
Clifford Chance menar att bankledningen var för dålig på att informera styrelsen, men också att styrelsen inte satt tillräcklig press för att få vetskap om eventuell penningtvätt. Det fanns varningssignaler från personal i Baltikum.
– Vi har inte haft tillräcklig styrning, inte haft tillräckligt högt i tak och en delvis dålig företagskultur. Nu ska vi fortsätta att städa – och utveckla banken. Vi vill bli branschledande i kampen mot penningtvätt, säger vd Jens Henriksson.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se

70 000 jobb kan vara hotade inom handeln

TISDAG 24 MARS 2020

Omkring 70 000 jobb kan vara hotade inom handeln, befarar Svensk handel. På måndagen ansökte klädkedjan RNB om rekonstruktion för Polarn & Pyret och Brothers. Utslagningen i den redan pressade modesektorn kan nu snabbas på ytterligare.

– Sällanköpsvaror som kläder hamnar långt ner i behovshierarkin, säger August Bard Bringéus, grundare till e-handelsföretaget Asket.

Företaget Asket säljer kläder på nätet och har under flera år haft en kraftig tillväxt. Pengar och krut har lagts på att bygga upp företaget, med alltifrån att etablera ett lager till att få leveranser att fungera. Nu sitter Asket med kläder för miljonbelopp på väg som inte kan skickas tillbaka till fabrikerna, samtidigt som försäljningen sjunkit med 60 procent på bara några veckor.

– Vi har ingen krigskassa, säger August Bard Bringéus, en av grundarna till företaget.

Besöken på hemsidan har ökat den senaste tiden, men köpen är färre.

– Fler är hemma men har en osäker ekonomi. Sällanköpsvaror som kläder

hamnar långt ner i behovshierarkin, säger August Bard Bringéus.
En tredjedel av heltidspersonalen kommer att permitteras, berättar han. Studenter som exempelvis jobbar inom kundtjänst och annan deltidspersonal pausas helt. Alla kostnader som inte är akut nödvändiga för att driva verksamheten vidare kapas.
– De senaste tio dagarna har allt exploderat. Skalan på krisen har blivit alltmer tydlig, säger August Bard Bringéus.
Kläderna tillverkas i Italien, Portugal och Rumänen. Kapaciteten har minskat när fabriksarbetarna inte längre kan arbeta axel mot axel.
Störningar i leveranserna märktes av när Portugal stängde sina skolor. De flesta sömmerskor är enligt Bard Bringéus kvinnor som inte kan jobba när de förväntas ta hand om barnen. Samtidigt påverkas de små familjeägda fabrikerna också negativt om Asket skjuter på betalningar eller delar upp leveranser. Balansgången är svår.
– Vi måste värna om de små fabrikerna för vi behöver dem när det här blåser över, säger August Bard Bringéus.
Branschorganisationen Svensk handel uppskattar det till 70 000 svenska jobb som är i fara, baserat på en enkät som gjorts bland medlemsföretagen under förra veckan.
– Vi tror att det är representativt för hela branschen, säger Karin Johansson, vd för Svensk handel.
Det är enligt henne framför allt på stora, folktäta ställen som varuhus och gallerior, som försäljningen rasat som mest.
– Där pratar man om tapp på 70–90 procent. Där butikerna ligger glesare ser

man lite mindre tapp men det rör sig om mellan 60 och 90 procent i minskad försäljningsvolym som helhet, säger Karin Johansson.
Siffran är snarlik för Karin Lindahls Indiska. För drygt två år sedan gick hon in och köpte hela klädkedjan för sina egna sparpengar. Företaget var då i kris men började nyligen vända uppåt igen – tills nästa smäll kom.
– Det är jädrigt svettigt, säger Karin Lindahl.
Sedan den 12 mars har Indiska haft 50–80 procent färre besökare i butikerna och tappat 60 procent av försäljningen. Stockholms- och Göteborgsområdena är värst drabbade.
– Nu handlar inte krisen längre enbart om sjukdomen utan också om oron för varje persons privatekonomi. Även personer som vågar sig ut handlar i lägre grad, säger Karin Lindahl.
Butikerna i Norge håller tillfälligt stängt från nästa vecka. Där har 50 anställda permitterats. I Sverige ska arbetsstyrkan hållas till ett minimum och det kan bli aktuellt med permitteringar även här. Flera butiker har fått förkorta öppettiderna.
– Jag är väldigt oroad och tror att det inom några dagar måste till kraftfulla paket. Inget företag kan från en dag till en annan tappa 60–70 procent av intäkterna, säger Karin Lindahl.
H&M har hållit butiker stängda världen över i takt med virusets spridning. I veckan som gick stängde klädkedjan tillfälligt 460 butiker i Tyskland samt 590 butiker i USA. Under helgen kom besked om att man även slår igen samtliga butiker i Storbritannien.

I Norge har 60 procent av kedjans arbetsstyrka permitterats, ungefär 2 000–3 000 anställda. På frågan om det blir aktuellt att permittera personal även i Sverige svarar bolagets presskontakt Ia Elf i ett mejl:
”Vi kan inte utesluta tillfälliga permitteringar även i andra länder, men vi behöver göra en unik analys i varje land och se över den lokala lagstiftningen och i vilka länder det ges stöd från regeringen.”
Svensk handel uppskattar baserat på sin enkätundersökning att ungefär vartannat företag inom detaljhandeln kommer att dra ner på personal som en följd av coronaviruset.
Det kan handla om alltifrån planerade varsel och permitteringar till neddragningar av tillfälligt anställd personal, enligt Karin Johansson på Svensk handel.
Delar av branschen var redan före den här krisen under press. Den ökade e-handeln, internationell konkurrens och konsumenter som prioriterar restauranger och strömningstjänster har snabbt ändrat villkoren för många aktörer.
– Vi befinner oss i en omstöpning av hela branschen, och det här skyndar naturligtvis på det.
Hur länge klarar bolagen av att vara i det här läget?
– En stor kedja kastade in handduken förra veckan, Joy, och det är klart att vi kommer att se mer av det. Många handlare är desperata nu. För varje vecka som går kommer det att bli ytterligare butiker och handelsföretag som tvingas lägga ner, säger Karin Johansson.
På måndagen blev det känt att klädkedjan RNB Retail and Brands ansöker om företagsrekonstruktion för varumärkena

Polarn & Pyret och Brothers. Den ekonomiska situationen ska förbättras genom att se över flera led i verksamheterna, dit hör att omförhandla kontrakt med hyresvärdar, se över hur inköpen går till och förändra sortimentet. Aktien dök 30 procent när börsen öppnade.

Karin Johansson välkomnar regeringens stödpaket, bland annat delen där staten tar på sig kostnaden för sjuklön under två månader. Men det inte helt utan kritik. Att möjligheten till uppskjuten skatt finns är bra tycker hon, men om återbetalningen ska vara förknippad med ränta är det mindre bra.

– Jag ser det som att begära hyra för den livboj man kastar ut för att rädda någon, säger Karin Johansson.

På fredagen presenterades ett nytt krispaket speciellt riktat till småföretag, med utökade krediter och tre miljarder till statliga Almi i syfte att öka utlåningen till mindre företag.

Den stora osäkerheten i branschen har skapat en rusning till facket och a-kassan. Under mars månad har Handelsanställdas förbund fått 2 600 nya ansökningar om medlemskap och 4 900 ansökningar till a-kassan. Under förra veckan mer än fördubblades ansökningarna, uppger förbundet.

Daniel Schmidt, detaljhandelsanalytiker på Danske Bank som bevakar H&M, säger att handeln nu står i frontlinjen av vad som sker inom ekonomin.

– När konsumenter och arbetstagare är påverkade ekonomiskt och dessutom beordrade att arbeta hemifrån blir det få besökare i fysiska butiker, säger han.

Kommer vi att få se en våg av konkurser framöver?

– Det beror på hur lång tid det här håller på. Jag tror inte att uthålligheten är särskilt stor, säger Daniel Schmidt.
Han tror att det blir de största aktörerna som överlever krisen.
– Det är rimligt att tänka sig att det sker en utslagning och en acceleration av den utveckling vi sett.

Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se
Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Permitterade kan få jobb i lantbruket

TISDAG 24 MARS 2020

Varselsiffrorna är nu högre än under finanskrisen 2008 och regeringen har svarat genom att tillåta permitteringar. Samtidigt är behovet av arbetskraft inom lantbruket stort när odlingssäsongen nu ska inledas.
Många företag inom lantbruk, skogsbruk och trädgård har haft svårt att rekrytera personal i Sverige. Därför har många av dem sökt sig utomlands, och förlitat sig på säsongsarbetskraft som kommer till Sverige och jobbar i 5–6 månader när

behovet är som störst, alltså under sommarhalvåret.
Men säsongsarbetet försvåras rejält av coronavirusets utbrott.
– Många sitter fast i sina hemländer och har det nästan omöjligt att ta sig till Sverige. Lantbrukarna behöver hitta annan arbetskraft, samtidigt som många blir varslade i andra branscher, säger Anna-Karin Hatt, vd för Lantbrukarnas riksförbund LRF.
TT

Erik Gandini. ”Isolering är ohållbart i längden”

TISDAG 24 MARS 2020

Svenskars ensamhet och isolering var temat i svensk-italienske Erik Gandinis mörka dokumentärfilm ”The Swedish theory of love”.
Nu är hans egna föräldrar, 90 och 83 år gamla, isolerade i sin lägenhet i den svårt coronaplågade staden Bergamo i Italien.

Ensamhet leder till andlig nöd. Den svenska statsindividualismen går för långt. Vi blir isolerade och dör ensamma.
Det var det dystra budskapet i Erik Gandinis film ”The Swedish theory of love”, som hade premiär 2016.
Nu ska isoleringen bli vår räddning.
– Kanske blir den svenska livsstilen vårt starkaste vapen mot pandemin. Den typen av social isolering som man nu vill att vi ska leva efter – den finns ju redan i Sverige, säger Erik Gandini.
Hans film var en medvetet överdriven skildring av Sverige, en sorts framtidsdystopi. En varning för vad utopiska tankar om individuell frihet kunde leda till. Gandini skildrade ett kyligt land, där folk lever bakom stängda dörrar och undviker närhet.
Det perfekta samhället i en tid av smitta.
Till skillnad från Gandinis uppväxtland Italien, som nu har gått om Kina i antalet coronarelaterade dödsfall. Bara under helgen avled över 1 500 italienare i sjukdomen, och det totala antalet döda i Italien överstiger nu 5 000.
– Jag tror inte att äldre i Sverige trängs ihop med sina barn och barnbarn på samma sätt. I Italien måste man ofta förlita sig på far- och morföräldrar att ta hand om barnbarn. Det är förstås problematiskt. Inte minst nu.
Erik Gandini följer diskussionerna i italienska medier om den höga dödligheten. Lombardiet, regionen i norr med städer som Bergamo och Milano, är med sina extra höga dödstal det stora mysteriet.
– Många forskarhypoteser lyfts fram. Alltifrån Lombardiets höga föroreningar och åldrande befolkning till gamla

ventilationssystem och en fotbollsmatch mellan Bergamolaget Atalanta och Valencia den 19 februari som samlade 45.000 människor på San Siro, och som firades vilt av Bergamobor.
Nästan alla avlidna i det nya viruset i Italien har varit gamla och sjuka.
– Jag är förstås ingen expert på detta alls. Men jag skräms av hur stor spridningen är i Italien, hur många som dör. Och blir nyfiken på om det har att göra med hur man lever, säger Erik Gandini.
Färska brittiska forskningsresultat antyder att Erik Gandini kan vara på rätt spår. Italiens åldrande befolkning och täta kontakter över generationsgränserna kan vara viktiga orsaker till att viruset nu drabbar landet så hårt, skriver forskare i en nypublicerad studie från Leverhulme centre for demographic science, University of Oxford och Nuffield college.
Erik Gandini bekymrar sig för sina egna föräldrar. Nino och Kerstin Gandini bor i Bergamo i norra Italien, den stad i världen där viruset just nu slår hårdast.
– Min pappa är 90 år och mamma är 83. De vill verkligen klara sig igenom detta, och har gått in i en fullständig isolering. Klockan tolv varje dag går de ut på balkongen och applåderar för sjukvårdspersonalen tillsammans med sina grannar.
I Bergamo har dödsfallen blivit så många att krematorier och kyrkogårdar inte längre klarar trycket. Häromdagen transporterade en konvoj av femton militärfordon kistor med avlidna ut ur staden.
– Dödsannonserna i lokaltidningen l'Eco di Bergamo var en och en halv sida per dag i början av mars. Nu upptar de tio sidor i tidningen.

Erik Gandini berättar att hans syster handlar och ställer mat utanför sina föräldrars dörr. På kvällarna håller syskonen kontakt med föräldrarna och varandra via nätverktyget Zoom, som slagit stort i Italien under karantänen.
– Vi har stora träffar där på nätet, i släkten. I kväll ska vi ses igen.
Som 19-åring flyttade Erik Gandini från Italien till Sverige för att studera dokumentärfilm vid Biskops-Arnö folkhögskola. I dag är han 52 år och professor i dokumentärfilm vid Stockholms dramatiska högskola.
Gandini brottades länge med frågan om han var svensk eller italienare. Sedan insåg han att han inte behövde välja. Han ser sig som 100 procent italienare och 100 procent svensk.
Samtidigt har han odlat sin förmåga att betrakta båda sina hemländer utifrån. I filmen ”Videocracy” (2009) riktade han kameran mot Italien och mot Silvio Berlusconis sätt att förändra landet med hjälp av sina medieföretag.
I ”The Swedish theory of love” utgick Gandini från de svenska politiker och tjänstemän som på 1970-talet planerade samhället för att människor skulle vara jämlika och inte beroende av varandra.
Erik Gandini sammanfattar själv den svenska strävan han såg:
– ”Låt oss tillsammans hjälpas åt att bli fria från varandra.” Gamla skulle klara sig själva, bo för sig själva.
Det är lite det som världens ledare försöker få sina befolkningar att göra nu, på ett handgripligt vis. Att hålla oss isär.
Erik Gandini skrattar till åt ironin i det hela.
– Kanske visar sig den mörka värld som jag försökte skildra vara den bästa

livsstilsmodellen mot ett virus. Det är ju fantastiskt i så fall.
Han blir snabbt allvarlig. Säger att den isolering som världens befolkning nu tvingas in i, i olika utsträckning, måste vara en parentes.
– Den är onaturlig och ohållbar i längden. Vi går gärna in i den för att solidariskt hjälpas åt att rädda de gamla och svaga. Men det finns en brytpunkt där det inte håller längre.
När ”The Swedish theory of love” hade premiär talade Erik Gandini i intervjuer om sin stora skräck: Att dö ensam. Han tog fram statistik: en fjärdedel av alla svenskar som avlider är ensamma i dödsögonblicket.
– Nu dör folk ensamma i Italien, på grund av smittan. Folk får inte ens vara med när deras gamla dör.
Erik Gandinis föräldrar har flera vänner som de senaste veckorna dött i av viruset.
– Jag är verkligen orolig för mina föräldrar. De är friska och vitala, men också i den absoluta riskgruppen.
Erik Gandini har, som många, talat extra mycket med sina nära under smittans härjningar. Han ser coronakrisen som en viktig påminnelse om att vi är behöver varandra, och att vårda relationer utanför arbetet.
– Om man har en identitet som mest bygger på ens yrkesidentitet och vilken framgång man har på jobbet, så blir det nog synligt nu.
I Sverige syns tendenser till en generationskonflikt. Yngre klagar på äldre som inte lyder Folkhälsomyndighetens rekommendationer, och får mothugg. Den debatten skulle inte kunna äga rum i Italien, tror Erik Gandini.

– De gamla är inte en egen kategori, som bor för sig själva, med egna språkrör. Man delar inte upp på det sättet.
Erik Gandinis ”The Swedish theory of love” sändes faktiskt förra söndagen i SVT – men filmen avbröts av en extrainsatt presskonferens om virusets verkningar. Den finns att se på SVT Play.
Filmskaparen avråder från att se hans verk så länge vi befinner oss i nuvarande undantagstillstånd.
– Vem vill tänka på ensamhet och isolering i dessa tider?

Niklas Orrenius
niklas.orrenius@dn.se

Erik Gandini.
Föddes 1967 i Bergamo, Italien. Flyttade till Sverige som 19-åring.
Debuterade med dokumentären ”Sarajevogänget” (1994).
Har förutom ”The Swedish theory of love” även - regisserat ”Ameriasians”, ”Sacrificio – vem förrådde Che Guevera?”, ”Gitmo – the new rules of war”, ”Surplus – terrorized into being consumers” och ”Videocracy”, om mediemogulen Berlusconi och Italien.

Så kan vår sammanhåll-ning bli en ofattbar kraft

TISDAG 24 MARS 2020

Ända sedan vår art uppstod har vi gått samman när vi hotats av stor fara. Författaren Lasse Berg påminner om att vårt afrikanska arv gör att det fortfarande finns hopp för mänskligheten i kampen mot corona och klimatförändringar.

Coronaviruset lär oss vad som är viktigt. Att vi förstår det avgör om vi skall överleva nästa, ännu större, ännu farligare, hot.
Det viktiga är att människan av naturen är god.
Vi är formade av sex miljoner års evolution i ett farligt Afrika. Ett liv av samlande, och så småningom också ibland jagande, i små grupper som tillsammans strövar stillsamt småpratande mellan Afrikas öppna horisonter har format våra synapser, hormonsystem och signalsubstanser. Men också de olika delarna av hjärnan, ryggrad, gluteus maximus-musklerna i rumpan och gett oss förmågan att bli förbannade. Gjort oss till den unika apan Homo sapiens.
Farligt var det eftersom Afrika till skillnad från de andra världsdelarna var smockfullt av väldiga rovdjur, inte bara nutidens lejon och leoparder utan dessutom en massa enorma sabeltandade katter, jättelika

björnhundar och andra släkten och arter, numera utdöda. Alla smaskade de gärna i sig våra små förfäder, homininerna.
Att våra tidiga släktingar inte omedelbart gick under är egentligen ett mysterium. De förlorade både rovtänder och stora klor långt innan de fick stenyxor. De kunde alltså varken bita eller riva, inte slåss mot de glupska hominslukarna. De började dessutom i Afrikas öppna och riskfyllda landskap gå på två ben. Detta gjorde dem extremt långsamma jämfört med dessa fyrfotingar. Våra släktingar kunde under årmiljoner inte springa ifrån något enda av vår hemkontinents rika uppsättning av predatorer.
Vi klarade oss bara tillsammans. Tillsammans skaffade vi oss mat och delade den på ett sätt som inga andra däggdjur lyckats med i någon större utsträckning. Och tillsammans stod vi i våra flockar upp för varandra när människoätarna kom. Med adrenalinet strömmande gick vi samman när de närmade sig, vi viftade med träpinnar, skrek och kastade sten, så småningom i form av skarpslipade yxor och spjut.
Detta var vår väg till överlevnad. Tillsammans inför faran. Ingen behöll i detta vådliga Afrika livet mer än några dagar på egen hand eller fot, ingen klarade sina ungars överlevnad utan de andra. Här mejslades under sex miljoner år långsamt fram varelser som har ett oerhört behov av flockens trygghet. Ensam var inte stark utan död.
Denna evolution har gett mig synapser i min hjärna som triggar lyckobringare som dopamin och oxytocin när jag känner att det finns andra som gillar mig, att jag gör dem väl. Då kan jag lita på att min grupp ställer upp när det gäller. I mitt inre

föddes en existentiell fasa för den påtvingade ensamheten.
Många av dessa rovdjur gick under, precis som den ena arten homininer efter den andra. Men Homo sapiens finns kvar, här och nu. Vi fick förmågan att skapa påhittade samlargrupper, som vi kunde tillverka i våra hjärnor.
Vi var, liksom våra föregångare, sällsynta. Det måste man vara som samlare. Lever man för tätt tar maten snart slut. En afrikansk människa mötte kanske under ett år, eller ett liv, individer från fyra fem angränsande samlar/jägargrupper. Säg ett par hundra personer. Överlevnadschansen ökade om man slapp slåss med de andra och i stället under trivsamma former kunde byta gener under någon gemensam dans då och då runt elden i fullmånens sken. Vi kunde skapa ett ”vi” tillsammans med dessa våra grannar och kallade oss alla för ”flodhästens klan” eller något liknande. Tillsammans hade också klanen större chans att överleva.
Vi vet nu att vi i vårt inre fått en osannolik förmåga att tillverka dessa virtuella flockar. De kan bli hur stora som helst och betyda allt för oss. De kan kallas ”svenskar” eller ”kineser” eller ”kristna” – innehålla var för sig miljoner eller miljarder individer. Inför ett gemensamt hot blir sammanhållningen i denna hord lika stark som inför det skrämmande lejonet en gång i tiden. Evolutionen har gjort oss beredda att dö för detta vi, till exempel för ”kung och fosterland”. Det kan tyckas strida mot alla evolutionära grundregler som handlar om genens och individens överlevnad. Men årmiljonerna i vårt inre säger att människan hellre vill dö med de andras respekt än leva utan den.

Detta är en ofattbar kraft inför en gemensam fara. De senaste veckorna har lärt mig att just det arvet från Afrika gör att det fortfarande kan finnas hopp för mänskligheten.
Det är omöjligt att förutse ens den närmaste framtiden. Epidemin som leder till ekonomisk världskollaps som leder till självhärskarnas julafton är en möjlighet. Men det vi sett är hur människor gått med på, knotande javisst, att helt lägga om sina liv jorden över inför den fara som hotar oss alla. För att hjälpa inte bara sig själva utan också de andra. Vem hade trott att denna totala förändring av vår livsstil var möjlig? Tillsammans inför sjukdomen. Bakom detta lejon står ett än större hot. Det är klimatförändringar. Dessa har inneburit slutet för tidigare arter förmänniskor.

Men de senaste veckornas makalösa globala kraftsamling ger oss hopp. En väldig sabeltandad katt smyger fram mot oss. Den kan sluka vår framtid. När vi väl inser detta kan vi kanske, på samma sätt som nu, tillsammans jorden över stå upp även inför den. Bara det då inte är för sent.

Lasse Berg

Lasse Berg är journalist, dokumentärfilmare och författare till bland annat ”Gryning över Kalahari”. ”Skymningssång i Kalahari” och ”Ut ur Kalahari”.

Kulturministern kallar medieföretagen till krismöte

TISDAG 24 MARS 2020

Medier.
Kulturminister Amanda Lind (MP) kallar in företrädare för mediebranschen till ett möte om hur coronakrisen påverkar deras företag. Krismötet hålls på onsdag eftermiddag den 25 mars och syftar till att få en ”samlad lägesbild” för medieföretagen på grund av coronakrisen, rapporterar tidningen Journalisten.

Verkställande direktörerna för SR, SVT, UR, TV4, TU, Bonnier News, Schibsted och Gratistidningarnas förening – samt Journalistförbundets ordförande Ulrika Hyllert, är inbjudna till mötet.
Inbjudan har föregåtts av två frågor till medieföretagen: Hur man ser på effekterna av den nuvarande situationen och hur konsekvenserna av situationen kan lindras.
Georg Cederskog

Sophie Arnö: Tänkvärt hur lite vi klarar oss med

TISDAG 24 MARS 2020

Just nu står världen stilla och det är en intressant erfarenhet att tänka i nya banor när det gäller både resande, socialt umgänge och konsumtion.
Att inte ständigt vara på språng, sträcka sig efter mer – och fler – prylar, erfarenheter och möten känns på något vis både renande och som en slags skapelseprocess.
När vi måste välja mer aktivt, både hur vi rör oss och vad vi lägger pengarna på, så blir det plötsligt också tydligare hur vi annars överkonsumerar. Och hur lite vi faktiskt klarar oss med.
Ta till exempel kläder. Varje år köper vi 13,5 kilo ny textil per person i Sverige. Samtidigt kastar vi 7,2 kilo rakt ner i soporna. Det är vansinne!
När det gäller mat är tendensen densamma. Räknar man hela avfallet (inklusive sådant som kaffesump och potatisskal) slänger vi 97 kilo per person och år.
Men de senaste årens fokus på klimatet har fått många att ifrågasätta den slit-och-släng-kultur vi lever i. Coronaepidemin har också visat att vi snabbt kan ställa om vår konsumtion. Tjänsteresor, semestrar,

shoppingrundor och teaterbesök ställs in i rasande tempo.
I den här tidningen kan du läsa om hur klädbranschen nu ställer om för ökad hållbarhet. Läs också om Skapaskolan i Huddinge som på bara ett år halverat matsvinnet.
Det är övergripande förändringar som ger hopp om framtiden. Det gör också vår egen förmåga att stanna upp och mobilisera när det behövs.
Trevlig läsning!
Sophie Arnö
sophie.arno@dn.se

Jannike Kihlberg: Vi måste sluta leva över våra tillgångar

TISDAG 24 MARS 2020

Klimatförändringen är redan här. Vi måste ställa om och sluta leva över våra tillgångar om vi ska bromsa de värsta effekterna. Vissa förändringar är rena vinster, som att sluta slänga ätbar mat och köpa färre kläder.

Det decennium vi sa hejdå till på nyårsafton blev det varmaste som har uppmätts globalt, de fem senaste åren är de varmaste som har uppmätts. Det innebär att de som i dag är tio år eller yngre lever i en betydligt varmare värld än deras föräldrar och tidigare generationer. Och det nya decenniet har börjat i samma anda. Januari var den varmaste januari som har uppmätts. Delar av Sverige fick aldrig vinter, där övergick hösten direkt i vår. Skyfall och stormar orsakade översvämningar. Snöbrist gjorde att Vasaloppet fick köras på en sträng av sparad och konstgjord snö som snirklade sig fram som en vit orm i ett brunt landskap. På andra sidan jordklotet, i Australien, ledde tre års torka till enorma bränder som slukade hus och dödade 1,5 miljarder djur.

Jag var i Australien när bränderna pågick. Där träffade jag många chockade människor som antingen fått sina hus nedbrända eller som stannat och skyddat sina hem. En sak hade de gemensamt; det viktigaste var inte att hus och prylar hade räddats utan att de och deras anhöriga hade överlevt. ”Ett hus går att ersätta, men vi kan aldrig ersätta ett liv”, sa en kvinna. Att prylar inte är det viktigaste i livet är bra att hålla i minnet när shoppingsuget kommer. Allt vi handlar bidrar till öka utsläppen och spär på klimatförändringen, och innebär bland annat att risken för extrema väderhändelser ökar.

Här i Sverige lever genomsnittspersonen som om vi har ungefär 4 jordklot till vårt förfogande. Genomsnittet globalt är 1,7 jordklot.

Det är inte hållbart. Och det har vi vetat länge. Redan 1987 formulerade

Bruntlandrapporten begreppet hållbar utveckling så här: ”En utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.”
Så enkelt är det. Och de flesta vill säkert vara hållbara, ändå är vi det inte.
I Sverige slänger vi i genomsnitt varje år 19 kilo fullt ätbar mat i soporna.
Matproduktionen står för cirka en fjärdedel av de totala utsläppen globalt, och närmare en tredjedel av livsmedlen äts aldrig upp. Det innebär en massa utsläpp helt i onödan.
I genomsnitt köper vi i Sverige cirka 13 kilo kläder och andra textiler – mer än hälften så mycket, 7,2 kilo textil, hamnar i hushållssoporna varje år.
Båda är exempel på ett gigantiskt slöseri av resurser och pengar som pågår i vardagen.

Några enkla regler för att inte äventyra kommande generationers behov är att äta upp mat som inhandlats och använda kläder lite längre. Där finns bara vinster för det sparar både utsläpp, pengar och tid.
Men det är inte alltid lätt. Trycket att konsumera är hårt. Inte minst när butiker å ena sidan pratar om hållbarhet men sedan lockar med specialpriser om kunderna handlar mer som ”köp 3 betala för 2”.
Den enskilde har ett eget ansvar, men den förändring som är nödvändig om klimatmål ska nås kräver att både politiker och företagare måste tar ett stort ansvar för att förändra samhället.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se

”Omställ-ningen kommer att leda till konflikter”

TISDAG 24 MARS 2020

Om Sverige ska nå klimatmålen måste vi ändra vårt sätt att leva. Men var ligger ansvaret – hos staten, näringslivet eller konsumenterna? Det diskuterar civilminister Lena Micko (S) med hållbarhetsforskaren Göran Finnveden.

Som civilminister har du konsumentpolitik i ditt ansvarsområde. Vad innebär det?

Lena: I grunden handlar det om hur vi ska skydda konsumenterna genom ramverk och styrning. Aktuella exempel är överskuldsättning och telefonförsäljning. Vi har haft en dramatisk utveckling av skuldsättningen i samhället och det är tydligt att lagen om telefonförsäljning inte fungerar särskilt bra eftersom människor blir lurade.

– I dessa frågor ligger lagstiftningen alltid ett steg efter eftersom våra konsumtionsmönster förändras. Den påverkas också av EU:s regler och andra internationella överenskommelser vi gjort.

Vilket område är viktigast att förändra för att vi ska leva mer hållbart?

Lena: Bilen och transporter framför allt. Och maten, vi måste äta mer klimatsmart.

Göran: Sett till storleken på klimatpåverkan behöver vi framför allt avveckla användningen av fossila bränslen – i Sverige handlar det främst om transporter och inom industrin.
Lena: Det görs många också framsteg inom forskningen – till exempel vad gäller elflyg – men det kommer dröja innan det är i bruk.
Göran: Ja, men det kommer bara kunna bli en nisch. Man kanske kan flyga mellan Stockholm och Visby eller till Norrlands inland med elflyg. Men jag har svårt att se att vi kommer kunna göra det till New York eller Bryssel.

Hur ska vi ställa om vår slit-och-slängkonsumtion till en mer hållbar?

Lena: Det viktiga är att lägga fokus på sådant som vi vet leder till förändring och sätta upp tuffa mål. Sverige ska vara en föregångare i miljöpolitiken.
– Det jag ofta funderar på är hur mycket politiken ska gå in och styra. Jag tänker att det är vårt ansvar att hjälpa konsumenter att göra hållbara val och hitta sätt att främja de mål som vi är överens om. Alla kommer inte att vara nöjda med de förändringar som behövs och det kommer att bli konflikter på vägen. Men eftersom det handlar om hur vi lever kommer vi aldrig att klara en omställning om inte människor vill ha förändringar – därför är det civila samhället och alla människor som är drivande i de här frågorna så viktiga. Hur ser du som forskare på kedjan mellan samhällets och konsumentens ansvar?
Göran: Det är ett delat ansvar – det är ett samhälleligt problem och en samhällelig omställning som behövs. Politiken på nationell och internationell nivå måste vara den sista instansen – om ingen annan

agerar måste politiken göra det och rigga spelplanen för att underlätta att göra rätt och bromsa saker som vi vet är ohållbara.

Behöver vi mer regler och skatter för att driva utvecklingen?

Göran: Ja, rent generellt. Frågan är som sagt hur mycket man ska styra och ofta hör man politiker säga att de inte vill gå in och styra, till exempel angående köttskatt. Men vi har områden med punktskatt som ingen ifrågasätter, som skatt på tobak och alkohol.

– Sedan har vi koldioxidskatten som är väl accepterad men som inte omfattar många områden, till exempel har flyget och utsläpp från djur och mark inom jordbruksproduktionen lättare skattekrav än andra koldioxidutsläpp.

Lena: Regler och skatter ska ju vägas mot vad vi vill främja. Frågan är också vilket resultat man får när man lägger ut skatter – om man verkligen får ett annat beteende. Det måste man undersöka.

– I andra änden kan man fundera på hur vi kan stimulera sådant som är bättre för klimatet, som reparationer av vitvaror och cyklar genom sänkt moms. Det är något som alltid diskuteras inom politiken.

Hur mycket kan man förvänta sig av konsumenter?

Lena: Mer och mer allteftersom kunskapsnivån höjs. Att minska klimatutsläpp är i fokus nu och i skolan ges mer och mer utbildning om hållbarhet inom olika områden. Eftersom vi är mer medvetna än vi varit tidigare går det att ställa större krav.

Göran: Man pratar ofta om rollen som konsument men vi har också en medborgarroll att agera i politiska sammanhang. Vi behöver initiativ och handling från individer.

Vad kan man kräva av näringslivet?
Lena: De har definitivt ett ansvar – och medvetenheten har ökat inom flera områden. Fler och fler branscher ser hållbarhet som en affärsidé. På till exempel fastighetsmarknaden har vi i dag helt andra diskussioner än vad vi hade för tio år sedan, nu pratas det mycket om vad som är cirkulärt eller hållbart.
Göran: Ja, många företag har sett att hållbarhet är något som berör dem och att de måste ställa om. De tar sig an långsiktiga och ganska ambitiösa mål jämfört med 10–15 år sedan. Men många har inte kommit mycket längre än så och vet inte hur de ska nå sina mål.
– När det gäller fastighetsmarknaden så har vi de senaste åren lärt oss att en stor del av klimatpåverkan från en bostad kommer från byggmaterialen och själva byggandet. Med dagens teknik kan man bygga med halva klimatkostnaden, genom att använda trä och andra material med lägre påverkan. Men det görs inte ändå.
Vad beror det på?
Göran: Brist på kunskap och osäkerhet, man beställer det man är van vid. Det finns heller inga tydliga krav att minska påverkan. Det diskuteras nu om Boverket ska ställa krav på att man ska beräkna klimatpåverkan i byggprocessen – men inte nödvändigtvis välja det med lägst påverkan.
Vilket ansvar har vi i Sverige för de problem som uppstår i andra länder på grund av vår konsumtion?
Lena: Vi har ett stort ansvar att ha kunskap om det. Att fråga efter ursprungsmärkning och veta hur produktionen har gått till. Det är jätteviktigt. Och där har vi ju stora

klädjättar som inte haft koll på det och som har avslöjats.
Göran: För enskilda konsumenter är det väldigt svårt att få information om utsläpp och miljöfarliga kemikalier i kläderna eller produktionen. Däremot kan man lägga ansvaret på företagen och på offentlig upphandling i viss mån.

Tar vi det ansvaret?

Göran: Nej, är väl det rimliga svaret. Men vi har väl möjligen börjat göra det i större utsträckning och mer än i andra länder. Ofta handlar det om brist på information och att vi inte har ett regelverk som lägger press på företag att ta reda på det.
Lena: Inom politiken riktar vi mer och mer uppmärksamhet på den typen av frågor. Det är inte problem med vår ambition utan det är snarare verktygen som vi ännu saknar.
Göran: Enligt generationsmålet för miljöpolitiken ska vi lösa våra miljöproblem utan att öka dem utomlands. Det är en ganska unik formulering att ett land tar ansvar för vad som händer i andra länder. Det borde vi jobba mer med.
Lena Micko (S), civilminister med ansvar för konsumentpolitik.
Göran Finnveden, hållbarhetsforskare

Annika Wilhelmson
annika.wilhelmson@dn.se

Göran Finnveden

Gör: Professor i Miljöstrategisk analys och vicerektor för hållbar utveckling på KTH. Styrelsemedlem i forskningsprogrammet Mistra sustainable consumption.
Ålder: 58.
Bor: Stockholm.
Familj: Fru och två vuxna barn.
Intressen: Musik och annan kultur.
Mitt mest ohållbara konsumtionsbeteende: Via skatten bidrar jag till mycket bra men också en del

ohållbara subventioner och investeringar, till exempel i ny transportinfrastruktur som Förbifart Stockholm som leder till ökade utsläpp av växthusgaser.

Lena Micko

Gör: Civilminister, med ansvar för bland annat konsumentpolitik.
Ålder: 64.
Bor: Hyresrätt i Linköping, övernattningslägenhet i Stockholm.
Familj: Man och två vuxna barn.
Intressen: Resor och utflykter, läsa böcker, matlagning och att följa favoritlaget LHC i ishockey.
Mitt mest ohållbara konsumtionsbeteende: Som statsråd blir det en hel del underlag och utskrivet på papper.

Konsumtion per person och år

Så mycket har snittsvensken kunnat konsumera för på ett år, räknat i dagens prisläge. Det ska täcka samtliga utgifter – som boende, mat, kläder och fritidsaktiviteter.

Hushållens konsumtion 2019

Innehåller ej svensk konsumtion i utlandet eller utländsk konsumtion i Sverige.

25,9 %	Bostad, el, gas och uppvärmning
12,6 %	Livsmedel och icke alkoholhaltiga drycker
12,4 %	Transporter
11,1 %	Fritid, underhållning och kultur
10,7 %	Övriga varor och tjänster
7,2 %	Hotell, caféer och restauranger
6,0 %	Möbler, hushållsartiklar och rutinunderhåll
4,1 %	Kläder och skor
3,4 %	Alkoholhaltiga drycker och tobak
3,2 %	Kommunikation
3,1 %	Hälso- och sjukvård
0,3 %	Utbildning

Källa: SCB via Macrobond

Konsumtionsförändringar de senaste 25 åren

Förändringar i procent mellan 1995 och 2019. Kostnadsutvecklingen för boende har varit lägre än den generella inkomstutvecklingen och en större del av hushållsbudgeten kan därför användas till annat.

Sänkta låneräntor har bidragit.

Källa: SCB

Så mycket har vår konsumtion ökat under de senaste 100 åren

TISDAG 24 MARS 2020

Det senaste seklet har hushållens konsumtion mångfaldigats. Från att främst kretsa kring nödvändiga utgifter är den i dag allt mer kopplad till identitet och lyx i tillvaron.

Vi har under de årtiondena fått allt mer pengar över från lönen när räkningarna är betalda. Utgifterna som tidigare kretsade kring mat för att mätta och bostad och kläder för att skydda handlar numera allt mer om sådant som ger njutning i tillvaron – restaurangbesök, modekläder och semesterresor, för en svensk med medelinkomst.

ANNONS:

Den främsta orsaken är att vår köpkraft har blivit starkare – men också att vår syn på sparande har förändrats.

– Under större delen av 1900 var sparnormen stark – en god medborgare skulle spara pengar på banken. Det har vi övergett. Nu ska man konsumera för att maximera sin lycka eller möjligen

investera på den globala marknaden, säger John Magnus Roos, forskare vid Centrum för konsumtionsvetenskap vid Göteborgs universitet.
De senaste tio åren har konsumtionen också blivit allt mer lånefinansierad. Under den senaste finanskrisen satsade Sverige på en expansiv penningpolitik som gjorde det billigt att låna pengar för att uppmuntra svenskarna att konsumera sig ur krisen.
– Genom att det är billigt att låna till bostad och andra stora inköp får vi mer pengar till annat, säger John Magnus Roos.
Sedan dess spenderar vi 40 procent mer pengar på möbler och heminredning – samtidigt som priserna har sjunkit med 3 procent.
– Paradoxen här är att medan vi spenderar mer pengar på heminredning tillbringar vi mindre tid hemma. Det är samma sak med köksutrustning – vi köper fler prylar men äter allt oftare ute. Sociala medier spelar nog in – de har gjort att vi öppnat upp våra hem för betydligt många fler än de vi faktiskt bjuder in och ökat på en skrytkonsumtion.
Men samtidigt som konsumtionen ökat har växthusgasutsläppen kopplade till hushållens konsumtion minskat – med 14 procent de senaste tio åren. Det kan främst förklaras av att produktionen blivit mer klimatsmart.
– Delvis också av att konsumenterna själva spenderar mer på tjänster och mindre på varor. Att gå på restaurang innebär normalt en lägre klimatpåverkan än att köpa en vara för samma summa. Kanske köper man också dyrare och färre saker.
Om konsumtionen nåtts av någon ”Greta-effekt” är ännu tidigt att säga, men enligt

John Magnus Roos finns det flera tecken som pekar på det. Flera aktörer i second hand-branschen vittnar om en ökad försäljning under 2019. Man kan också se att flygresorna har minskat. Under förra årets tio första månader minskade inrikesresorna med 8 procent och utrikesresorna med 2 procent jämfört med året innan.

Även köttkonsumtionen, som också ökat stadigt under flera år, har börjat minska en aning de senaste åren.

– Många har nog påverkats av allt snack om att vi borde äta mindre kött – både för miljön och för vår egen hälsa.

Men uppmärksamhet på konsumtionens effekter på miljön påverkar oss endast till en viss del, enligt John Magnus Roos.

– I slutändan vinner alltid det som gör oss och våra nära lite lyckligare. Vi värderar känsla av förnyelse högre än negativa effekter på klimatet, säger han.

Annika Wilhelmson
annika.wilhelmson@dn.se

TISDAG 24 MARS 2020

Nu ska man konsumera för att maximera sin lycka eller möjligen investera på den globala marknaden.

John Magnus Roos, forskare vid Centrum för konsumtionsvetenskap vid Göteborgs universitet.

Här är skolköket som minskat matsvinnet

TISDAG 24 MARS 2020

Varje dag slängs 62 ton mat i svenska skolmatsalar. Skapaskolan i Huddinge ville ändra på det. På bara ett år har de mer än halverat matsvinnet och utsetts till Årets klimatkök av skolmatsguiden White guide junior.

Det är måndag och lunchtid i Skapaskolans matsal. Barn i strumplästen fyller borden och sorlet är högt men jämnt.

En svart griffeltavla intill diskstationen talar om att det under gårdagen slängdes 10,9 kilo mat här – mest ris, pasta och potatis.

Sjundeklassarna Ylva Envald och Lukas Elmén ställer ner sina använda tallrikar i en blå diskback. De har båda två börjat tänka mer på att inte slänga mat i onödan.

– Jag försöker att inte ta mer än vad jag tror att jag kommer att äta, och smaka först om jag inte vet om jag tycker om det, säger hon.

– En gång visade de i chipspåsar hur mycket mat som slängts, det var massor, berättar han.

I Sverige slänger vi i dag fullt ätbar mat som motsvarar utsläpp från 360 000 bilar. Att minska denna mängd är en av pusselbitarna för att minska klimatavtrycket. Den svenska livsmedelshanteringen står för 20–25

procent av vår totala klimatpåverkan, enligt Naturvårdsverket. Svinn finns i hela produktionskedjan och varierar mellan 10 och 50 procent beroende på vilken typ av mat det handlar om.
I snitt uppgår matsvinnet i svenska skol- och förskolekök till 60–70 gram per person och dag. Det visar Livsmedelverkets första nationella kartläggning som gjorts på uppdrag av regeringen.
På Skapaskolan ska omkring 500 munnar mättas varje dag och här försöker man hålla svinnet till ett minimum.
– Vi slänger så gott som ingenting i köket och väldigt lite i serveringen, säger kökschef Daniél Kallonas och drar fram en karott havregrynsgröt som blivit över efter frukostserveringen.
– Gröt kan man baka bröd på eller krydda upp och blanda med grönsaker eller bönor och göra vegetariska biffar av.
Tidigare hade skolan ett mottagningskök och fick då färdig mat levererad i karotter varje dag.
– Då slängdes det väldigt mycket. Det är svårt att ta hand om överbliven mat om man inte har utrustning att laga till den.
Det var när Daniél Kallonas lämnade krogvärlden för skolköken för drygt tio år sedan som han på allvar fick upp ögonen för värdet av att tillvarata alla råvaror.
– I skolan har man så mycket mindre pengar till varje portion än på krogen och samtidigt ska en majoritet av maten vara ekologisk. Då blir det ett enormt resursslöseri att köpa in mat bara för att slänga den.
Nu erbjuder han och hans kollegor skolans elever en handfull rätter varje dag. 90

procent av maten är ekologisk och flera leverantörer är lokala – en örtproducent odlar i en lagerlokal i Huddinges industriområde. Kött serveras bara en dag i veckan och fisk en annan. Nötkött har de valt bort helt.
– Eleverna klagar ibland på att det serveras mycket ”vuxenmat”, men när vi gjorde grönkålschips tog 10 kilo slut innan alla barn ens kommit. Det är en vaneprocess att äta mer vegetariskt.
På en griffeltavla vid dryckesbordet kan man läsa hur mycket koldioxidutsläpp olika livsmedel orsakar. Bredvid finns tips på hur man ska hålla nere sin klimatpåverkan. Daniél Kallonas har också gått runt i klasserna och pratat om hur maten påverkar klimatet och vikten av att inte slänga bort den.
Genom att laga maten successivt under lunchen får kökspersonalen bättre kontroll över hur mycket som går åt och behöver inte ha mat stående i värmeskåp i flera timmar.
– Nylagad mat ser också mer aptitlig ut vilket gör att eleverna äter mer.
De har pratat om att börja sälja överbliven mat i matlådor till anställda på skolan – eller kanske via appen Karma.
– Men det är ingenting vi provat än. Vi skulle behöva hitta vettiga matlådor i så fall, vi vill inte sprida mer plast.
Han tycker att intresset för att tillvarata mat och laga klimatvänligt har ökat kraftigt de senaste åren. Det bekräftar även Karin Fritz, projektledare på Livsmedelsverket.
– Många kommuner mäter redan svinnet och jobbar för att minska det, säger hon.
Livsmedelsverkets kartläggning av matsvinnet i skolorna visar att det är allra störst i serveringen. Här slängs 34 ton

överbliven mat varje dag – innan den nått någons tallrik. Dessutom skrapar barnen ner 28 ton mat i soporna varje dag.
Sveriges kommuner och regioner lättade förra året på riktlinjerna för att ta tillvara på mat som legat ute i matsalen – så länge den kan förvaras och tillagas igen på ett säkert sätt.
För att motverka att barn tar mer mat än de äter uppmanar Livsmedelsverket skolor att ta till enkla åtgärder som mindre bleck ute i matsalen och hushållsliknande uppläggningsbestick.
– Sedan har närvarande pedagoger en viktig funktion att guida elever att ta lagom mycket på tallriken. Men också att se till att barnen har tid och ro att äta så att de känner att de hinner äta upp och hämta en omgång till. Då kommer de att både äta mer och kasta mindre, säger Karin Fritz.
Detta är något som även kökschefen Daniél Kallonas märkt.
– En stojig och stimmig miljö leder till att barnen slänger mer, då vill de inte stanna så länge i matsalen.
Sjundeklassarna Ylva Envald och Lukas Elmén berättar att de jobbar mycket med miljöfrågor i skolan. Förutom matsvinn har de jobbat med ett projekt för att rädda hajar från utrotning, samlat in pengar till WWF och varit ute och demonstrerat. De tar i sin tur med sig kunskapen hem och pratar med sina familjer.
– Mina föräldrar fick inte lära sig särskilt mycket om miljön när de växte upp och har inte tänkt så mycket på den, så jag lär dem nu, säger Ylva Envald.

Annika Wilhelmson
annika.wilhelmson@dn.se

19

kilo ätbar mat – det är vad vi slänger i snitt om året per person. Det orsakar lika mycket utsläpp som 360 000 bilar per år.
Räknar man hela matavfallet slänger varje person i ett hushåll 97 kilo mat per år, men då ingår också produkter som vi normalt inte tar tillvara, som skal och kaffesump.
Ytterligare 32 kilo per person slängs i jordbruket, livsmedelsindustrin, butiker, storkök och på restauranger.
Produktionen av den mängd mat som slängs varje år motsvarar utsläpp på omkring två miljoner ton koldioxid. Det motsvarar cirka 3 procent av de totala utsläppen av växthusgaser i Sverige.
I FN:s globala mål ingår att halvera matsvinnet till 2030.
Källa: SCB, Naturvårdsverket

Nu får personal snabbutbildning i intensivvård

TISDAG 24 MARS 2020

Många frivilliga hör av sig när Karolinska utökar antalet intensivvårdsplatser, och personal snabbutbildas för att bemanna de nya avdelningarna för coronapatienter.

– Vi går mot en mer basal intensivvård, då vi gör det allra nödvändigaste, säger Björn Persson, chef för intensivvården på Karolinska.

Sjukvården i Stockholm genomgår en snabb omställning, då personal snabbutbildas för att bemanna nya intensivvårdsavdelningar.
När intensivvården på alla akutsjukhus i Stockholm utökas med fler platser, är utbyggnaden störst på Karolinska, som trefaldigar antalet intensivvårdsplatser, från cirka 40 till 130, med två hela våningsplan för intensivvård av coronapatienter enbart på Nya Karolinska. Sjukhuset är byggt med enkelrum, men när plats bereds för att ta emot många coronasmittade patienter är inriktningen den motsatta. Detsamma gäller i Huddinge.
– Det är mer en öppen vårdyta med nischer med små väggar emellan som gör att vi kan ta hand om fler patienter per medarbetare och ha bättre överblick. Vi hoppas kunna ha det här klart i slutet av veckan, säger Björn Persson, verksamhetschef för intensivvården på Karolinska.
Förberedelserna är intensiva för att möta vågen av coronasmittade patienter som väntas komma snart, om Sverige följer den internationella utvecklingskurvan av antalet. Cirka 5 procent av de insjuknade beräknas behöva intensivvård. När planeringen nu är som mest intensiv, är trycket på den vanliga intensivvården mindre än vanligt.
– Samhället går ju lite på sparlåga, och det inträffar färre trafikolyckor till exempel. Det är färre patienter som behöver intensivvård, och det är bra.
De planerade platserna är bemannade?
– Ja, absolut. Det är inte fysisk yta utan bemanningen som är den stora utmaningen.

Centralt är att kunna ge patienterna andningsstöd och respiratorer finns, enligt Björn Persson.
– Men om det ska till ytterligare platser så måste vi arbeta med att införskaffa dem.
I mitten av förra veckan drog Karolinska ner kraftigt på planerade operationer och annan planerad vård, allt för att kunna snabbutbilda personal för att arbeta med intensivvård.
– De får en kort introduktionsutbildning. Men jag vill framhålla att ingen kommer att jobba ensam som inte är van att jobba med intensivvårdspatienter, utan vi skapar ett team runt patienten som leds av en intensivvårdssjuksköterska med exempelvis anestesisjuksköterska, undersköterska och en student.
Samtidigt, säger Björn Persson, är det en övergång mot en mer basal intensivvård, med lägre personaltäthet.
– Det är en intensivvård där vi gör det mest nödvändiga. Vi dokumenterar lite mindre. Men vi kommer ändå att fortsätta att bedriva vård av god kvalitet.
Någon rekryteringskampanj har det inte varit fråga om, tiden har varit för kort för det, säger Björn Persson. Men många hör av sig spontant.
– Vi har över 150 läkarstudenter som anmält att de vill jobba hos oss. Vi försöker på alla upptänkliga sätt hitta personal. Sedan hoppas vi att det räcker under de månader som vi tror att det här handlar om. Samtidigt kommer alla att få vara beredda att jobba hårdare än de någonsin gjort sannolikt.
Omställningen får effekter på annan vård, som får stå tillbaka och köerna väntas öka.
– Det som kan skjutas upp några månader kommer ju att göra det. Vård som inte kan vänta påverkas inte, säger Björn Persson.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

”Vi ställer om vården på ett sätt vi inte tidigare sett”

TISDAG 24 MARS 2020

Tillsammans med Försvarsmakten bygger Region Stockholm ett komplett fältsjukhus vid Stockholmsmässan i Älvsjö. Det ska rymma ett 30-tal intensivvårdsplatser och är tänkt att användas i nödfall.

– Vi ställer om sjukvården på ett sätt vi inte sett i modern tid, sade Björn Eriksson, regionens hälso- och

sjukvårdsdirektör, om projektet på en snabbt inkallad pressträff på måndagen.

Till en början var det tänkt att sjukhuset skulle uppföras vid den militära flygbasen Ärna i Uppsala. Men efter inrådan av Socialstyrelsen styrdes projektet om till Stockholmsmässan i Älvsjö.

Fältsjukhuset kommer att innebära 30 extra intensivvårdsplatser, men är bara en del i regionens åtgärder för att höja kapaciteten för vården sade Björn Eriksson, regionens hälso- och sjukvårdsdirektör vid en presskonferens utanför Älvsjömässan på måndagen.

– Vi kommer att sätta oss ner och se hur ett fältsjukhus ska arbeta och hur det ska komma våra sjuka invånare till godo. Vi är också beredda att dra ner på sjukvård i Region Stockholm som inte nödvändigtvis behöver göras, som kan anstå, som kan vänta utan att det är stora medicinska risker, säger Björn Eriksson och påpekar att det övergripande målet nu är att höja kapaciteten i hela sjukvården.

– Vi hoppas på det bästa, men förbereder oss för det värsta. Vi ställer om sjukvården på ett sätt vi inte sett i modern tid.

Försvarsmaktens personal ska hantera bygget och driften av fältsjukhuset och bland annat se till att vatten- och elförsörjning fungerar.

– Vi har ett modifierat sjukvårdskompani. Vi har 160 personer anställda, nu kommer vi att reducera personalen och Region Stockholm bidrar med sjukhuspersonalen i övrigt, säger Thomas Karlsson vid Försvarsmakten.

När kan ni börja ta emot patienter?

– Inom en vecka, om vi skulle behöva, säger Björn Eriksson.

Under tiden är övrig planerad vård pausad, hur länge blir det så?
– Så länge som det behövs. Vi behöver få personal till akut och nödvändig sjukvård och frigöra skyddsutrustning till covid-19-patienter.
Vad gör en patient som behöver vård under tiden?
– Behöver man sjukvård ska man alltid få det. Det här är planerad vård som vi skjuter på, utan någon större medicinsk risk. Blir man vanligt sjuk ska man fortfarande få sin sjukvård. Vi har fortfarande öppet vårdcentraler, husläkarmottagningar och så vidare. De tror vi att vi behöver stärka under den här tiden.

Juan Flores
juan.flores@dn.se
Sujay Dutt
sujay.dutt@dn.se

Fler sjuka ska kunna få hjälp av lungmaskin

TISDAG 24 MARS 2020

Ecmo-centrum på Nya Karolinska byggs om i högt tempo för en flerdubbling av antalet vårdplatser. Väggar slås ut och ett helt våningsplan förbereds samtidigt för intensivvård av coronapatienter.
I den pågående pandemin kan Ecmo--resurserna komma att uttömmas snabbare än under svininfluensan, varnar Karolinska.

Inne på Nya Karolinska pågår stora rockader. Ett helt våningsplan utryms för

att ta emot coronapatienter. Arbetet har utförts under kort tid och nu pågår flyttar av Ecmo-centrum och en post-operativ avdelning.
Ecmo, Extracorporeal Membran Oxygenering, är den mest avancerade formen av intensivvård och innebär att blodet syresätts utanför kroppen genom ett membran, som fungerar som en konstgjord lunga. Behandlingen sätts in då vanlig intensivvård inte hjälper, och andningen inte kan klaras med respiratorer.
– Vi skapar två hela våningsplan för covidpatienter, med upp till 50 platser, genom att de två verksamheterna flyttar. Vi hoppas att det ska vara klart i slutet av nästa vecka, säger Björn Persson, verksamhetschef för intensivvården på Karolinska.
Totalt utökas antalet intensivvårdsplatser från 38 till drygt 100 i Solna och Huddinge för att möta en förväntad ökning av coronasmittade patienter.
Allt sker i högt tempo. För Ecmo-centrum, som är unikt i sitt slag i landet, är det välkommet. Som DN tidigare har berättat har antalet platser som ska serva de svårast sjuka i hela landet minskat till endast tre sedan flytten in i den nya sjukhusbyggnaden 2016. Sedan dess har det varit en lång process för att få anpassa lokalerna. Antalet platser utökas nu snabbt till sex.
– Plötsligt går allt jättefort. Bygget påbörjades i förra veckan, och nu flyttar vi och det blir väldigt bra! Med den här flytten, och vissa personalförflyttningar, ska vi kunna ta emot sex patienter, säger sektionschefen för Ecmo-centrum Lars Falk, samtidigt som han baxar med

flyttvagnar för att föra över utrustning till de nya lokalerna en våning högre upp i Nya Karolinska. En illa medfaren krukväxt får samtidigt gå i soporna.
Flytten har påskyndats av att regionens pandemiplan aktiverats. I ett första skede har väggar slagits ut för att anpassa lokalerna. Men det är också en bestående utökning när vården i nästa steg ska expandera ytterligare.
På måndagen flyttades patienterna in i de nya lokalerna, där den andra halvan ska färdigställas för att uppnå tolv platser, en utvidgning som är möjlig bland annat genom att planlösningen ändras från enkelrum till storsal, där flera patienter i den mycket specialiserade verksamheten kan vårdas samtidigt.
– Vi lade fram idén om hur vi kunde göra det här i etapper. Samtidigt som vi bedriver vård i den ena halvan, så börjar man bygga i den andra.
På Karolinska finns också ett transportteam, som gör att patienter i behov av den mycket avancerade intensivvården kan hämtas till Ecmo-centrum på Karolinska i Solna, men också transporteras mellan sjukhus där det finns plats.
Enligt Karolinska har det utifrån internationella rapporter varit svårt att bedöma behovet av Ecmo för patienter som smittats med covid-19. Hittills har en patient tagits emot. Men nu finns det anledning att samordna resurserna, enligt Karolinska.
I ett brev till Socialdepartementet varnade Lars Falk i början av veckan för att intensivvårdsresurserna i landets regioner kan komma att uttömmas ganska snabbt under den pågående corona-epidemin, vilket kan få konsekvenser att kunna

erbjuda just Ecmo som är den mest avancerade formen av intensivvård. Resursen är begränsad, och koordinering saknas. Brevet är en vädjan till regeringen om central koordinering, snabbt.
– I dag ringer de flesta intensivvårdsavdelningar till oss när de har en Ecmo-patient. Med covid-19 finns det en stor risk att Ecmo-centrum blir överfullt trots att vi flerdubblar platserna, säger Lars Falk.
– I ett sådant läge krävs att thorax-intensivvårdsavdelningarna kan avlasta oss. Men för att åstadkomma det krävs att vi koordinerar våra resurser nationellt.
Ecmo-centrum på Karolinska spelade en stor roll för livräddande insatser under svininfluensan. Men covid-utbrottet skiljer sig på ett avgörande sätt genom betydligt längre behandlingstider i intensivvård. Det gäller även Ecmo-behandlingen, som uppskattas till fyra–sex veckor, jämfört med cirka två veckor under svininfluensan.
– Om vi kunde koordinera resurserna skulle platserna kunna användas mycket mer effektivt och fler skulle få vård, säger Lars Falk.
I brevet hänvisas till erfarenheter från Italien, där man ganska tidigt under epidemin valde att inte erbjuda Ecmo då man inte hade tillräckliga resurser.
I onsdags meddelade Lena Hallengren att Socialstyrelsen får ett samordnande ansvar för att koordinera landets intensivvårdplatser. I regeringsbeslutet från den 19 mars nämns särskilt tillgången på Ecmo-platser, och att myndigheten kan samarbeta med Ecmo-centrum för att koordinera antalet platser. DN har sökt Lena Hallengren, som hänvisar till regeringsbeslutet.

– Jag är väldigt nöjd med att Socialstyrelsen fått uppdraget. Vi ser hur antalet fall ökar inom intensivvården så ju snarare koordineringen kan komma igång desto bättre.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Fakta. Ecmo och intensivvård

Ecmo, extracorporal membran oxygenering, är den mest avancerade formen av intensivvård, som innebär att blodet syresätts utanför kroppen. Ecmo sätts in när ingen annan intensivvård hjälper.
Antalet vårdplatser på Ecmo-centrum på Karolinska utökas nu från tre till 12 vårdplatser.
Ombyggnaden av Ecmo-centrum uppskattas kosta 10 miljoner kronor.
Källa: Karolinska, SLL

25 mars 2020

Alltför många har fortfarande inte begripit vidden

ONSDAG 25 MARS 2020

Pandemin är över oss. Och de som drabbas hårdast är de redan förfördelade.

Det är personer med otrygga anställningar och låglönearbetare som fortfarande måste åka in till jobbet medan tjänstemännen sätter upp ett bekvämt kontor hemma.
Det är de sämre bemedlade som inte har bil utan därför måste resa till jobbet med kollektivtrafik – den kollektivtrafik som enligt de senaste dagarnas rapporter varit överbelamrad i riskregionen Stockholm.
Det är glesbygdsbefolkningen som sedan sitter kvar i de fattiga regionerna med notan efter att den snoriga medelklassen – trots Folkhälsomyndighetens avrådan – varit där för att åka skidor och smittat ned varandra och den lokala servicepersonalen. (Ständigt dessa skidåkare!)
Och det är de som lider av ohälsa, som röker och har hjärt- och kärlproblem, som oftare blir allvarligt sjuka av coronaviruset.
Illavarslande nog tycks inte ens den mest grundläggande och mest samhällsviktiga informationen ha gått fram ordentligt till alla grupper. Av de i skrivande stund totalt 15 döda i Stockholm har minst sex somalisk bakgrund, det

framgick exempelvis i söndagens ”Aktuellt” i SVT.
Detta kanske delvis kan förklaras med att svensksomalier ofta bor trångt, med nära kontakter mellan generationerna. Många beskriver också en solidarisk kultur, där alla förväntas besöka sina sjuka släktingar för att ge dem mat och pyssla om dem.
Lägg därtill att en hel del i denna grupp, särskilt de nyinvandrade och de gamla, inte kan svenska och inte heller är så bra på att läsa. Svensksomaliska läkarföreningen har nu därför lagt ut en snabbt spridd film med information om corona (DN 25/3).
Den här förmågan till olika perspektiv är för viktig för att ankomma på ideella krafter. Myndigheterna kan inte bara informera allmänheten genom textsjok på sin sajt och fördjupande intervjuer i public service.
Uppenbarligen är det fortfarande alldeles för många som inte begripit vidden av situationen: från de som inte kan svenska, via Storstockholms lokaltrafik som drar ned på turerna så att folk måste trängas, till den glatt

skidande medelklass som ju annars ansetts vara både det mest akademiskt lagda och det mest dödsångestfyllda vi har.
Alla har vi en skyldighet att själva informera oss om vad som händer i samhället. Men det är allvar nu. Och detta faktum behöver nå ut, snabbt.
Gemensamt måste vi hjälpas åt att skydda oss själva och varandra från viruset. Inklusive de som på olika sätt är utsatta – särskilt de.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

”100 miljarder i månaden kan rädda oss från krasch”

ONSDAG 25 MARS 2020

DN. DEBATT 20200325

För att undvika en systemkollaps, där företagskonkurser och snabbt stigande arbetslöshet leder till en krasch på finans- och bostadsmarknaden krävs nu att staten träder in med permitteringsersättning, ersättning för andra fasta kostnader och moratorium för vissa skulder. Även om detta skulle

kosta 100 miljarder i månaden i ett halvår är det hanterligt, skriver Magnus Henrekson.

Det enda sättet att möta krisen är som ett samhälle där alla tar ansvar för sig själv, för varandra och för vårt land. Det sa statsminister Stefan Löfven (S) i söndagens tal till nationen. Staten har hittills vidtagit kraftfulla åtgärder för att hindra smittspridningen. Vi är nu i ett läge där risken för en ekonomisk depression är överhängande. Staten behöver nu även vidta unikt kraftfulla åtgärder för att rädda vår gemensamma välfärd och ekonomi och samtidigt kunna bedriva ett effektivt smittskyddsarbete.

78 procent av alla jobb finns i tjänstesektorn, medan industri-, jordbruk-, bygg- och energisektorerna tillsammans endast står för 22 procent av sysselsättningen. I den privata tjänstesektorn som vänder sig till hushåll – restauranger, teatrar, biografer, researrangörer, hotell, gym, sällanköpshandel och så vidare – har efterfrågan i flera fall redan fallit med 90 procent eller mer. När människor sitter hemma och i stort sett bara handlar livsmedel för tillagning och förtäring i hemmet återstår bara utgifter för matinköp, boendekostnad och abonnemang. Plötsligt har hushållsutgifterna halverats och de hushållsutgifter som fallit bort gick i hög grad till att betala lönerna i den privata tjänstesektorn.

Något förenklat kan stora delar av företagandet i den privata tjänstesektorn karaktäriseras som ”pengar in, pengar ut, 4–10 procent emellan”. De egna kapitaltillgångarna är ringa: lokalen hyrs från ett fastighetsbolag, utrustningen är leasad och ägaren har ofta gått i personlig

borgen för företagets krediter. Sådana företag klarar bara några få veckor utan intäkter innan de måste ställa in sina betalningar.
Coronapandemin liknar inte några andra kriser i modern tid. Situationen är unik. Krisåren 1991–93 försvann 600 000 eller nästan 15 procent av alla jobb på tre år. Om ekonomin fortsätter att gå på halvfart kan mycket väl 600 000 jobb nu i stället förloras på tre månader. Om vi skulle få en depression som leder till att sysselsättningen sjunker till Italiens förkrisnivå skulle det innebära drygt 1,1 miljoner färre jobb.
Det gäller nu att till varje pris undvika en systemkollaps, där företagskonkurser och snabbt stigande arbetslöshet leder vidare till en kollaps på finans- och bostadsmarknaden. Denna uppgift kan bara lösas av finanspolitiken: pengar är redan i princip gratis och företag som blöder kan inte överbrygga krisen med hjälp av lån även om räntan är noll.
1 Staten behöver träda in. Vi behöver verktyg som hjälper omgående och på ett sätt som lyfter coronarisken från företag och företagare till staten, det vill säga till allas vårt gemensamma försäkringsbolag. Åtgärderna behöver sänka företagens kostnader.
Bnp i den privata sektorn uppgår i dag till cirka 300 miljarder i månaden. Om hälften av denna faller bort så bortfaller produktion på 150 miljarder per månad. Finanspolitiken måste kompensera för huvuddelen av detta bortfall för att undvika att de hundratusentals som kommer att permitteras eller friställas inte har något jobb att gå till när coronaepidemin är över.

2 Statlig permitteringsersättning. För tjänsteföretag är löner till anställda den största kostnadsposten. Här bör staten omgående gå in och erbjuda sig att ta över hela lönekostnaden för de medarbetare som permitteras. Sannolikt behöver inte ersättningen ligga på 100 procent av lönen för den som inte alls arbetar. 80 procent, vilket motsvarar ersättningen vid sjukskrivning, kan vara en rimlig nivå. För årsinkomster över 7,5 inkomstbasbelopp (44 900 kronor per månad) kan ersättningsnivån vara något lägre för överskjutande belopp, exempelvis 60 procent. Sannolikt bör det finnas ett tak för den månadsinkomst som staten delvis täcker.

Många företag har bara ägaren eller ägaren närstående personer anställda i företaget. Även dessa bör omfattas av den statliga permitteringsersättningen baserat på den lön de tagit ut per månad under senare tid (till exempel andra halvåret 2019). Här kan det finnas fog för en något lägre procentuell ersättning då företagaren själv fortfarande kan utföra vissa uppgifter som är värdeskapande i ett senare skede. Exempelvis skulle procentsatserna kunna sättas till 70 procent för lönedelar under 44 900 kronor och 50 procent för överskjutande lön upp till taket.

3 Statlig ersättning för andra fasta kostnader än löner. Företag har dock inte bara lönekostnader som behöver lyftas av. Visserligen försvinner oftast kostnader för insatsvaror om produktionen stängs ner, men många andra kostnader kvarstår: lokalkostnader, leasingkostnader för utrustning, räntor på lån, abonnemang av olika slag, kostnader för revision med mera. Dessa kostnader ligger ofta i

intervallet 10–30 procent av försäljningsintäkten.
För att säkerställa att arbetsplatser och produktionsenheter fortfarande finns kvar när krisen är över behöver även dessa kostnader täckas av staten på lämpligt sätt. Detta innebär i så fall ett betydande offentligt stöd rakt in i företagen, vilket vi saknar erfarenhet av i den omfattning som det nu skulle bli frågan om.
Det mest närliggande sättet att beräkna dessa kostnader är att använda den metod som försäkringsbolagen redan använder när det kommer till avbrottsförsäkringar, det vill säga försäkringar som faller ut om verksamheten inte kan bedrivas. Det belopp som företaget är berättigat till, enligt en sådan beräkning, kan sedan omgående göras tillgängligt via företagets skattekonto månad för månad.
De företag som utnyttjar denna möjlighet till kostnadskompensation förbinder sig samtidigt att inte betala någon utdelning till sina ägare avseende inkomståret 2020.
4 Moratorium för vissa skulder. I det tumultartade akutläge som uppstått riskerar hundratusentals människor och företag att inte kunna betala skulder i tid. Ett moratorium för främst hyres- och bankskulder bör därför tillfälligt införas till dess att full effekt av stödåtgärderna uppnåtts och krisen är över.
Sannolikt behöver ett sådant moratorium vara i kraft resten av 2020. Likaså behöver det personliga betalningsansvaret för skattekrediter som företag kan komma att få tas bort. Räntan på eventuella skattekrediter bör självklart vara noll.
5 Finanspolitiskt paket underlättar för smittskyddsåtgärder. Även om det totala stödet skulle ligga på 100 miljarder i

månaden under ett kvartal så stannar statsskuldsökningen vid 6 procent av bnp och om perioden utsträcks till ett halvår blir statsskulden fortfarande hanterlig. Det bör också noteras att en stor del av de utbetalade medlen (kanske så mycket som 50 procent) kommer tillbaka till stat, kommuner och landsting i form av moms, sociala avgifter och inkomstskatt. Ett sådant finanspolitiskt paket gör det också lättare för myndigheterna att vidta de åtgärder som krävs för att få stopp på smittan.

Om det finns något tillfälle som staten ”samlat i ladorna” för, genom att under ett kvartssekel amortera ner statsskulden till en historiskt låg nivå, så är det detta. Om vi inte skyndsamt utnyttjar det handlingsutrymme som nu finns på ett effektivt sätt är risken stor att livschanserna minskar dramatiskt för kommande generationer och att de som är äldre får lägre pensioner och minskande tillgång till vård och omsorg.

Magnus Henrekson, professor i nationalekonomi och vd för Institutet för näringslivsforskning (IFN)

Hundratals rättegångar skjuts upp

ONSDAG 25 MARS 2020

Omkring 750 rättegångar, varav 380 på Stockholmsdomstolarna, har ställts in på grund av coronaviruset.

Målsägare och misstänkta kan få vänta till nästa år för att få sina mål avgjorda.

En sammanställning från Domstolsverket visar att ungefär 700 anställda på landets domstolar arbetar hemifrån just nu.

Tydligast har coronaviruset slagit mot domstolarna i Stockholm där 380 förhandlingar har ställts in och 390 anställda inte är på jobbet.

I Uppsala tingsrätt har trycket ökat, runt 15 till 20 av de ungefär 90 anställda arbetar hemifrån eller är hemma för att de vabbar, tillhör någon riskgrupp eller är sjuka. Det är betydligt fler än i vanliga fall.

– Vi ställer också in mål, men vi har haft ett lite gynnsammare läge än andra, eftersom vi redan tidigare halverade antalet brottmål. Det gjorde vi redan före jul då vi hade så många långa brottmål, bland annat kasinomålet, att vi hade svårt att hålla näsan över vattenytan. Om det hade varit ett vanligt år då hade vi fått ställa in många flera rättegångar, säger Catarina Barketorp, lagman vid Uppsala tingsrätt.

Orsaken till att rättegångarna ställts in är framför allt att parter eller vittnen ringt och sagt att de är sjuka.

– I det läge vi är nu accepterar vi deras uppgifter om att de är sjuka. I vanliga fall

kräver vi ett läkarintyg, men nu kan de ju inte få det eftersom läkarna har annat att göra, säger Catarina Barketorp.
Vid Uppsala tingsrätt är 27 procent av nämndemännen över 70 år och därmed i en riskgrupp för coronaviruset. Men det har inte varit skäl för någon inställd rättegång så här långt.
– Hos oss har vi inte ställt in ett enda mål av den anledningen. När Folkhälsomyndigheten gick ut och sade att de som är över 70 år inte ska gå ut eller umgås med andra människor då tänkte jag att vi bokar av dem i kommande förhandlingar och skrev ett mejl till alla våra 200 nämndemän. Det ledde till att fler yngre hörde av sig och sade att de kunde komma oftare, säger Catarina Barketorp.
TT

Greta Thunberg: ”Jag har haft covid-19”

ONSDAG 25 MARS 2020

Greta Thunberg har hållit sig inomhus de senaste två veckorna. Anledning är att hon har varit sjuk – troligen i covid-19, skriver klimataktivisten på Instagram.

”När jag kom hem från min resa i Centraleuropa isolerade jag mig själv i en lånad lägenhet utan min mamma och syster. För drygt 10 dagar sedan började jag känna symtom, precis samtidigt som min pappa som var med på resan”, skriver Thunberg.

Thunberg har inte testats för det nya coronaviruset, men skriver att ”det är väldigt sannolikt att jag haft det, givet symtomen och omständigheterna.”

Hon uppmanar sina följare att följa instruktioner från experter och myndigheter, och hålla sig hemma för att sakta ned virusets spridning.

”Vi som inte tillhör en riskgrupp har ett enormt ansvar, våra handlingar kan vara skillnaden på liv och död för många andra”, skriver Thunberg på Instagram.

TT

Medelåldern på de avlidna i Sverige 82 år

ONSDAG 25 MARS 2020

Hittills har 36 personer i Sverige avlidit i sviterna av covid-19. Medelåldern är 82 år, enligt nya siffror.

Statistiken följer därmed samma mönster som i utlandet.

Antalet dödsfall i covid-19 fortsätter att stiga. På onsdagen hade totalt 36 svenskar avlidit i sviterna av sjukdomen, enligt statistik från Folkhälsomyndigheten. För en vecka sedan hade Sverige sju döda.

Vi vet än så länge ganska lite om de som dött. Patientsekretess råder och regionerna har därför varit sparsmakade i detaljerna kring de avlidna. DN:s genomgång kan dock ge en bild av personerna som avlidit i covid-19. Det gemensamma för de fall där regionerna har gått ut med information är att de är äldre och att de lidit av andra underliggande sjukdomar.

Medelåldern för de 36 personer som hittills har dött är 82 år. Det är långt högre än medelåldern för de som rapporterats som smittade och de som har vårdats på landets intensivvårdsavdelningar:
Medelåldern för samtliga rapporterade sjukdomsfall är 54 år. Den siffran säger dock inte så mycket eftersom de flesta personer som smittats med det nya coronaviruset får milda symtom och därmed inte fångas upp av vården.
Medelålder för de 136 personer som hittills har vårdats på en intensivvårdsavdelning är 63 år. Den yngste är en 21-årig man som vårdats på ett sjukhus i Skåne.
En anledning till att medelåldern är relativt låg bland de som vårdats på en intensivvårdsavdelning är att många äldre och multisjuka har svårt att klara av intensivvård.
Bland de svenskar som avlidit i covid-19 har en stor majoritet inte passerat intensivvården. Enligt det svenska intensivvårdsregistret har två patienter som vårdats på intensiven avlidit, men statistiken släpar efter och antalet kommer troligtvis att justeras upp de närmsta dagarna.

Åldersfördelningen bland dödsfallen i Sverige följer mönstret vi ser från många andra länder. Italiens hälsomyndighet, ISS, publicerade nyligen statistik kring de dödsfall som konstaterats i landet orsakade av covid-19. Medelåldern på de som dött fram till den 20 mars var 79 år – den yngsta var 31 år, den äldsta 103 år. Tyngdpunkten ligger tydligt på de äldre, enligt den italienska statistiken, även om det finns enstaka fall där även något yngre drabbats. Enbart 4 procent var under 60 år:

Ålder Dödsfall i Italien

0–29 år 0

30–39 år 9

40–49 år 27

50–59 år 93

60–69 år 329

70–79 år 1 134

80–89 år 1 309

90+ år 298

Det yngsta dödsfallet som offentliggjorts i Sverige rör en 58-årig kvinna.

I Sverige finns flera fall där personer smittats på äldreboenden. I Älvkarleby, som ligger i Uppsala län, dog i måndags två personer som bor på vård- och omsorgsboendet

Tallmon i Skutskär. Ingen annan på boendet ska ha smittats av sjukdomen.
– Det rör sig om äldre personer på ett särskilt boende med hög ålder och många underliggande sjukdomar, säger Britta Gustavsson, medicinskt ansvarig sjuksköterska på Älvkarleby kommun, till DN.
Av de 36 som dött i Sverige är 20 män och 16 kvinnor. Det är än så länge så pass få döda att det är svårt att dra säkra slutsatser om skillnader.
– Det är en skev fördelning med fler män. Jag tror att det är tillfälligheter än så länge. Ser man det inte utomlands så finns det ingen särskild anledning till att det skulle vara annorlunda i Sverige. Det kan handla om vilka som kommit in, men framför allt slår slumpen när siffrorna är så låga, säger Anders Wallensten, biträdande statsepidemiolog på Folkhälsomyndigheten.
Överrepresentationen i dödlighet bland män i Sverige är hittills lägre än vad som rapporterats i andra länder. I Italien har 71 procent av de döda varit män. Även i Kina har det varit väsentligt fler män än kvinnor.

Vad denna överrepresentation beror på går inte att säga med säkerhet. En teori är att kvinnors immunförsvar är bättre på att hantera viruset. En annan är att viruset drabbar rökare särskilt hårt. I både Italien och Kina är det fler män än kvinnor som röker. Rökning är en av de största riskfaktorerna för sjukdomsbördan och mortaliteten. I Sverige ser dock siffrorna annorlunda ut. Enligt den senaste statistiken är det lika många män som kvinnor som röker dagligen, 7 procent. Även om vi tar hänsyn till ålder är det i stort sett inga skillnader.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se
Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se

Fakta. Coronapandemin i korthet

36 personer har avlidit i Sverige efter att ha insjuknat i covid-19, enligt Folkhälsomyndighetens - sammanställning.
Antalet sjuka i Sverige är liksom i alla andra länder i praktiken oklart

men 2 272 har testats positivt för det nya coronaviruset.
Folkhälsomyndigheten säger att Sverige har en allmän spridning i stora delar av landet.
Regeringen rekommenderar universitet, högskolor, gymnasie-skolor och vuxenutbildningar att undervisa på distans.
Grundskolor och förskolor håller öppet tills vidare.
Förbud råder mot allmänna sammankomster på över 500 personer sedan den 12 mars.
Från och med i dag, onsdag, blir endast bordsservering tillåtet på restauranger, barer och kaféer.
Folkhälsomyndigheten uppmanar de som känner sig sjuka att stanna hemma.
Befolkningen bör vara uppmärksam på symtom, tvätta händerna ofta med varmt vatten och tvål i minst 20 sekunder, nysa och hosta i armvecket samt undvika att röra ögon, näsa och mun.
UD avråder från ”icke nödvändiga resor” till alla länder. Avrådan gäller till den 14 april, då nytt beslut ska fattas.
Läget i världen: 392 300 personer har bekräftats vara smittade. 17

100 har dött. (Källa Johns Hopkins CSSE, 24/3 kl 13.50).

Viruset tvingar fram nya rutiner för begravningar

ONSDAG 25 MARS 2020

Rädslan för corona har lett till att allt färre går på begravningar, enligt Svenska kyrkan. Fler anhöriga väljer kremering för att kunna skjuta upp begravningen.

– Vi kommer att få väldigt många begravningar efter coronatiden, säger biträdande kyrkoherden Cathrine Nordqvist.

Det är oklart om de som avlidit till följd av det nya coronaviruset fortfarande smittar efter döden. Därför placeras kropparna i så kallade bisättningssäckar som används vid smittorisk. Att öppna säckarna är förbjudet, enligt begravningsbyrån Fonus, som redan har hand om en del fall som rör avlidna i covid-19.

– Det vi vet sedan tidigare är att vid virus av olika slag så brukar

smittan försvinna ganska snabbt efter dödsfall. Men vi har ännu inte fått tydliga besked om hur det här viruset fungerar och hur snabbt smittan avtar. Det är det som gör att vi måste hantera detta på ett så säkert sätt som möjligt, säger Peter Göransson, kommunikatör på - begravningsbyrån Fonus.
Vad innebär det för de anhöriga?
– De får därför inte se den avlidna, men kan ändå ta ett farväl. Den avlidna får inte svepas eller kläs i egna kläder inför begravningen. Av förståeliga själv blir naturligtvis många ledsna när de får det beskedet. Begravningsentreprenörerna måste ha skyddsutrustning på sig när de är i närheten av och hjälper till med hanteringen av personer som avlidit av covid-19.
– Så fort det är en kropp som sjukvårdshuvudmannen konstaterar är smittad och riskerar att smitta vidare läggs kroppen i en bisättningssäck, säger Peter Göransson.
I Sverige ska den avlidna gravsättas inom 30 dagar, enligt begravningslagen. Men om

kroppen kremeras kan tiden förlängas i upp till ett år.
Svenska kyrkan har sedan några veckor sett att kremering har blivit ett alternativ som anhöriga väljer i allt högre utsträckning. Detta för att ha möjlighet att skjuta upp begravningen.
– Ibland kan det handla om att anhöriga kanske är fast i utlandet och inte hinner komma hem, eller om att de själva är sjuka, säger Cathrine Nordqvist, biträdande kyrkoherde i Bromma församling i Stockholm, och tillägger:
– Vi tror att vi kommer att få väldigt många begravningar efter att corona har lagt sig.
Biträdande kyrkoherden berättar också att allt färre går på begravningar, speciellt de som är äldre.
– Man är rädd för att komma. Vi har sett en markant skillnad på sorgesamtalen, som vi har med de anhöriga inför en begravning. Nästan majoriteten vill nu hålla sorgesamtalet per telefon och inte träffa oss på plats.
Fler begravningsbyråer har också börjat erbjuda direktsändningar av begravningar via videolänk.

Svenska kyrkan följer Folkhälsomyndighetens rekommendationer och undviker fysisk kontakt med besökarna.
– Vi uppmanar att man ska sätta sig en bit ifrån varandra. Samtidigt är det en svår situation för människor i sorg som behöver närhet och varandra. Vi vill ju finnas nära den som är ledsen för att stötta. Så det är en balansgång hur vi ska möta varandra.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Skärpta regler för krogar dans och barhäng stoppas

ONSDAG 25 MARS 2020

Nu skärps reglerna ytterligare för den hårt drabbade restaurangbranschen. Endast bordsservering tillåts vilket

innebär att det blir stopp för både barhäng och dans.
– Det är nödvändigt för att minska smittspridningen, säger socialminister Lena Hallengren (S).
Regeringen och Folkhälsomyndigheten är överens om nya föreskrifter för landets restauranger, kaféer, nattklubbar och barer. Från och med i dag, onsdag, kommer enbart bordsservering att vara tillåten. Att stå i en bar eller på ett dansgolv kommer att förbjudas med hänvisning till smittskyddslagen.
– Det här beslutet kommer så klart att påverka många företagare och anställda runt om i landet. Vi förstår det. Men läget är allvarligt och den här åtgärden behövs för att begränsa smittspridningen, säger socialminister Lena Hallengren.
De nya åtgärderna innebär att den redan hårt pressade restaurangbranschen får ytterligare restriktioner. De senaste dagarna har många krögare vittnat om tomma bord och obefintlig omsättning i coronasmittans spår.
Finansminister Magdalena

Andersson (S) har lovat att återkomma i närtid med en extra ändringsbudget med stöd till småföretagare som drabbas av coronakrisen.
Enligt Folkhälsomyndigheten är de nya åtgärderna ett led i att försöka få smittspridningen att gå så långsamt som möjligt. Huvudsyftet är att få bort trängseln. Det är upp till varje restaurang eller kafé att säkerställa att det inte blir köbildningar till kassor eller bufféer.
– Alla krögare måste göra en plan för hur man kan minska smittspridningen i den lokal man disponerar. Vi kommer bara att tillåta servering vid sittande bord, alltså ingen barservering, säger Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson.
Exakt hur de nya föreskrifterna kommer att slå mot olika verksamheter är ännu oklart. Att hämta sin mat från restauranger påverkas inte, men en effekt ser ut att bli att landets dansgolv behöver slå igen.
– Bufféer förbjuds inte explicit. Det är mest den här trängseln när man står och köar och så vidare. Dans innebär ju ett stående på det

viset, den här tolkningen får utvecklas men den här verksamheten har vi räknat med ska ebba ut, åtminstone tillfälligt, säger Johan Carlson.
Folkhälsomyndigheten avråder fortfarande från resor men kräver inte att landets skidanläggningar slår igen. Däremot rekommenderar myndigheten att alla som planerar att resa någonstans i påsk tänker sig för en extra gång.
– Varken skidåkning eller liftåkning innebär några påtagligt större smittrisker än om man rör sig i samhället i övrigt, säger Johan Carlson.
– Men alla som ska ut och resa måste ta sig en funderare: är den här resan verkligen nödvändig. Med tanke på att restaurangerna redan i dag är nästan folktomma, hur stor skillnad gör den här nya åtgärden?
– Restaurangerna har redan i stor utsträckning redan anpassat sig. Men på vissa turistorter och i Stockholm ser vi att det är ganska stor verksamhet och trängsel. Där tror jag att vi kan göra skillnad, säger Johan Carlson.

Hur har ni vägt in att det här är en bransch som redan är hårt pressad?
– I grunden ser vi på vilka effekter det har på smittspridningen. Det här är ett ganska tydligt exempel på ett ställe där man har stora risker för smittspridning. I många länder har man helt enkelt beordrat näringen att slå igen. Vi vill inte gå så långt. Det här borde ge tillräckliga effekter just nu.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

”Nu skräms ännu fler gäster bort”

ONSDAG 25 MARS 2020

Att undvika trängsel vid bardisken är just nu inget problem på puben Oliver Twist på Söder i Stockholm. Det är glest mellan gästerna under coronapandemin.

– Den stora skillnaden med det nya påbudet blir att ännu fler gäster kommer att skrämmas bort, säger Tomas Ek, som är delägare till restaurangen.

Från och med i dag, onsdag, tillåts endast bordsservering för att minska spridningen

av coronaviruset. På Oliver Twist innebär Folkhälsomyndighetens besked ingen större förändring. Redan nu måste kunderna tvätta händerna innan de får komma in i restaurangen. Att hantera bordsbeställningar är inget problem. Antalet lunchgäster har halverats och på kvällarna har puben bara ett tiotal matgäster. I matsalen går det att sprida ut gästerna med tomma bord mellan sällskapen. De som kommer för att dricka öl får plats vid ståborden.
– När reglerna skärps blir det en psykologisk reaktion. Folk blir ännu mer rädda för att besöka en restaurang, säger Tomas Ek.
De senaste veckorna har varit stökiga. Tomas Ek säger att han har arbetat som i en dimma under den osannolika händelseutvecklingen med coronaviruset. Som restaurangägare försöker han tolka förändringarna i myndigheternas regelverk efter bästa förmåga, men det finns oklarheter.
– Jag förstår att de vill allas bästa, men jag tror inte att Folkhälsomyndigheten riktigt förstår flödet på en restaurang, säger Tomas Ek.
Oliver Twist håller öppet som vanligt, men är det lite folk vid 22-tiden på kvällen stänger puben tidigare. Personalen har minskat från sex till tre personer på kvällarna. Det är i första hand timanställda som drabbas.
– Att hålla stängt är inget alternativ, jag månar om verksamheten och jobben. Vi har funnits länge på samma ställe och får fint stöd och förståelse av stamgästerna, framför allt när det gäller lunchserveringen, säger Tomas Ek.
Vid ett av barborden sitter Barbro Johansson och Bengt Andersson och

dricker öl och löser korsord i var sin dagstidning.
– Det här är vårt stamställe. Vi kommer hit två gånger i veckan och det tänker vi fortsätta med. Det känns extra viktigt just nu, säger Barbro Johansson.
I dag, onsdag, ska Tomas Ek och hans personal sätta upp uteserveringen. Normalt är det den 1 april som gäller, men beskedet från polisen är att det är tillåtet att dra i gång tidigare i år.
Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Ewa Stenberg: Nu prövas Löfvens starka samhälle

ONSDAG 25 MARS 2020

Socialdemokraterna återhämtar sig i väljaropinionen, visar nya DN/Ipsos. Kritiken mot januariavtalet och Stefan Löfvens tafflighet ägde rum i en svunnen tid, före pandemin. Nu avgörs S stöd av hur regeringen hanterar den akuta krisen. Så här i inledningen har det gått bra.
Analys.

Minns ni politiken före pandemin? Då blev väljarna allt mer missnöjda med regeringspartierna och januariavtalet. Kritiken kom från både höger och vänster. Förtroendet för statsminister Stefan Löfven (S) sjönk rejält, regeringen hade svårt att hantera skjutningar och sprängningar på gatorna och den stod inför att – tvärtemot S vallöften – luckra upp anställningsskyddet och privatisera Arbetsförmedlingen. Det var en annan tid.

Det nya viruset har svept undan hela den gamla dagordningen. Det är en nationell och global kris som kommer att förändra svensk politik i grunden för många år framöver.
Efter att ha tappat i en rad opinionsmätningar i följd, vänder stödet för Socialdemokraterna uppåt. I nya DN/Ipsos är ökningen 3 procentenheter och S har nu 25 procents väljarstöd.
Före coronakrisen låg Sverigedemokraterna i princip jämsides med S och hotade att rycka om. Nu skiljer det 2,6 procentenheter, S har växt och SD har krympt något.
I centrum för debatten står inte längre migration och kriminalitet utan sjukvård och ekonomi.
Förhållandet mellan opposition och regering är plötsligt nästan harmoniskt. Debatten förs i konstruktiv anda om hur många procent av bnp den svenska staten ska låna upp för att mildra arbetslöshet och konkurser.
Stefan Löfven har klarat den akuta krishanteringen bra så här långt. I en opinionsmätning från Novus uppger 55 procent att de är mycket eller ganska trygga med Löfvens ledarskap.

Före krisen framstod statsministern ofta som odynamisk och visionslös. Nu passar hans lugn och favoritbegrepp ”tillsammans”, ”ansvar” och ”stabilitet” som hand i handske för krishanteringen. Socialdemokraterna kommer att få möjlighet att visa vad det starka samhället partiet talar om innebär.

Den rödgröna regeringen har, med stort stöd i riksdagen, valt en annan väg än de flesta andra EU-länderna. Här är honnörsorden lyssna på myndigheterna, förändra frivilligt och gör så få ingrepp det går i viktiga samhällsfunktioner. I Frankrike och Storbritannien får man till exempel inte ens gå ut hur som helst.

Resultatet av dagens politiska beslut (eller ickebeslut) syns på sjukhus och i dödstal först om två, tre, fyra veckor. Då kan vi se effektiviteten i åtgärderna.

Vi är i inledningen av en kris som kommer att fresta hårt på sjukvård och sammanhållning i alla länder. Om den svenska modellen fungerar bättre än grannländernas är för tidigt att säga. Men resultatet kommer att avgöra Socialdemokraternas utsikter att få leda en regering igen.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Socialdemokraterna största parti igen

Om det var riksdagsval i dag, vilket parti skulle du rösta på då?

Grafik: DN Källa: DN/Ipsos Foto: Alexander Mahmoud

Väljarstöd i mars 2020

Procent av väljarkåren. (Förra månadens mätning inom parentes)

Ökat stöd för S under coronakrisens inledning

ONSDAG 25 MARS 2020

Socialdemokraterna får ett lyft i opinionen i en mätning från DN/Ipsos. Ett väljarstöd på 25 procent innebär ett positivt trendbrott för partiet som nu åter är större än SD.

– Hela den politiska dagordningen har förändrats, säger Nicklas Källebring på Ipsos.

DN/Ipsos mätning inleddes den 10 mars, dagen innan Världshälsoorganisationen WHO klassade smittan som en pandemi. När undersökningen avslutades den 22 mars hade 21 personer i Sverige avlidit i sviterna av sjukdomen covid-19. Under tiden däremellan förbjöd regeringen folksamlingar på över 500 personer, universitet och gymnasier gick över till distansundervisning och varslen från krisande företag ökade i snabb takt.

Den svenska regeringen har valt att inte gå lika långt som en del andra länder, men Socialdemokraterna straffas inte för det av väljarna. Tvärtom noterar partiet en uppgång på 3 procentenheter, från 22 till 25 procent sedan februari. Det betyder att partiets negativa trend bryts, efter ett drygt år med mestadels sjunkande stöd.

En enstaka mätning ska tolkas med försiktighet, men den samlade bilden gör

att man enligt Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring kan tala om en uppgång.
– Det har skett en total perspektivförskjutning i politiken. Nu handlar hela dagordningen om smittskydd, sjukvård, ekonomi och jobb. Sådant som lag och ordning och invandring är förstås fortsatt viktiga men uppfattas just nu vara av underordnad betydelse, säger Nicklas Källebring.
Han pekar också på att regerande partier brukar gynnas i kriser så länge de inte gör bort sig fullständigt. Det finns en tendens att i sådana lägen sluta upp bakom regeringen. Det är också den signalen som oppositionen har skickat. Ett slags borgfred har uppstått där samarbete prioriteras före konfrontation.
– Väljarna förväntar sig att politikerna ska samarbeta för landets bästa. Den som söker konflikt kommer troligen att förlora på det, säger Nicklas Källebring.
En annan faktor som talar till - Socialdemokraternas fördel är att partiet fortfarande åtnjuter ett relativt starkt förtroende i sjukvårdsfrågor, även om det har fallit på senare år. Men Nicklas Källebring påpekar att krisen kommer att pågå länge och väljarnas betyg på statsminister Stefan Löfvens parti kan ändras beroende på hur saker och ting utvecklas.
Stefan Löfvens förtroendesiffror har varit dalande på sistone och han har fått se sig passerad av både Ebba Busch (KD) och Jimmie Åkesson (SD). DN/Ipsos mätning avslutades före statsministerns tal till nationen på tv i söndags kväll, så någon effekt av det finns inte med i resultaten.
– I samband med terrordådet på Drottninggatan stärkte Stefan Löfven sina

aktier i befolkningens ögon. Det är inte orimligt att han kan göra det även nu så länge han förmår fylla rollen som statsman så som förväntas av honom, säger Nicklas Källebring.

Socialdemokraterna vinner enligt Nicklas Källebring väljare från såväl M, KD och SD som samarbetspartierna C och L. Det enda parti man fortsätter att tappa till är V, även om väljarströmmen är liten. Därmed ökar V för fjärde månaden i rad, till 12 procent. Det är dock långt kvar till de rekordnivåer som partiet nådde under Gudrum Schymans ledning för ett par decennier sedan.

Även M är inne i en positiv trend, från 16 procent i december till 19 i mars. Det betyder att man nästan är tillbaka i nivå med valresultatet 2018.

För SD håller en svagt negativ trend i sig. Sedan november har Jimmie Åkessons parti backat från 25 till 22 procent och man har därmed tappat positionen som största parti till S, enligt DN/Ipsos.

För övriga partier sker inga stora rörelser. MP och L ligger kvar i närheten av riksdagsspärren (4 respektive 5 procent), C och KD något högre (7 respektive 6).

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Fakta. Så gjordes undersökningen

Ipsos har under perioden 10–22 mars intervjuat 1 566 röstberättigade väljare. Från ett slumpmässigt urval har 348 svarat via talad telefoni, och 383 via sms-länk. 835 digitala intervjuer har gjorts med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel. 1 353 har uppgivit partisympati. Syftet med kvoturval är att säkerställa representativiteten hos de svarande. Eftersom kvoturval tillämpas kan inte felmarginaler beräknas på traditionellt sätt. Frågan som ställdes var: ”Om det var val till riksdagen i dag, vilket parti skulle du då rösta på?”

Opinionsmätningar är alltid förknippade med viss osäkerhet. För mer information om urval, bortfall och svarsfrekvens, se ipsos.se eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring.

Svårt för MSB att nå ut med information till svensk-somalier

ONSDAG 25 MARS 2020

Flera av de som dött till följd av det nya coronaviruset i Sverige uppges ha rötter i Somalia. Svensksomalier som DN har pratat med menar att tillgången

på information på somaliska har varit otillräcklig.
– Kritiken är riktig. Vi har varit för dåliga på att få ut information till alla, säger Morgan Olofsson på MSB.
Enligt Jihan Mohamed, styrelseledamot i Svensksomaliska läkarföreningen, har minst sex svensksomalier i Stockholmstrakten dött efter att ha insjuknat i covid-19. Majoriteten av dem uppges ha varit från Järvaområdet. När Mohamed gästade SVT:s ”Agenda” på söndagskvällen lyfte hon fram bristen på information som en möjlig orsak till att just Järva sticker ut. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, har fått 75 miljoner kronor av regeringen för att säkerställa att informationen om coronaviruset är samordnad och kommuniceras ut mer effektivt. Morgan Olofsson, kommunikationsdirektör på MSB, är inte helt nöjd med den egna myndighetens insats så här långt.
– Alla vi i det här rummet har varit för dåliga på att nå ut till människor som inte pratar svenska. Men vi har ett jättestort ansvar och det vill jag inte krypa

undan. Vi gör vårt yttersta för att bli bättre och det måste vi bli, sade Morgan Olofsson på en presskonferens på tisdagen. Problemet ser ut att vara det-samma även i andra områden än Järva. Saida Moge, socialdemokratisk politiker från Länsmansgården i Göteborg, säger att information om smittskydd inte tycks ha gått fram i utsatta områden i Göteborg heller. Samtidigt lyfter hon fram att även andra aspekter spelar in.
– Det finns en utbredd trångboddhet. Sedan ser jag det som en klassfråga. Vissa människor har jobb där de inte kan stanna hemma. Jag är barnskötare och hade jag inte varit mammaledig, hade jag behövt gå till jobbet och utsätta mig för risken att smittas och smitta andra, säger hon.
En som försöker sprida information om viruset på sitt modersmål är läkaren Mahdi Shiekh från Hjulsta i Stockholm, även han medlem i Svensksomaliska läkarföreningen.
Precis innan coronakrisen drog i gång på allvar hade han, tillsammans med en kollega,

startat en videokanal på nätet för att informera om hälsofrågor på somaliska.
– De flesta somalier pratar svenska men en del, ofta äldre och nyanlända, gör inte det. De kanske inte kan läsa heller. Då räcker det inte att man skriver på somaliska, man måste framföra informationen muntligt, säger han.
Allt handlar dock inte om språkförbistring, enligt Mahdi Shiekh.
– Man är inte lika rädd för corona. Mataffärerna i Järva är fulla med mat. Det är ingen brist på toa-papper. Man har varit med om så mycket värre saker i hemlandet och tänker att inget så farligt kan hända här.

Marina Ferhatovic
marina.ferhatovic@dn.se

Forskare utvecklar ny testmetod

ONSDAG 25 MARS 2020

Forskare på KTH i Stockholm arbetar med att utveckla en storskalig metod som snabbt ger svar på om en person har haft covid-19 och därmed är immun mot sjukdomen.

– Testet ska visa vilka som kan återgå till arbetet utan att föra smittan vidare. Det är särskilt viktigt för anställda inom sjukvården och äldrevården, säger professor Sophia Hober som leder projektet.

Forskare och kommersiella företag i hela världen är för närvarande sysselsatta med att ta fram en analysmetod som säkerställer vem som är immun mot covid-19.

– Vi har kommit i gång snabbt. I onsdags förra veckan började vi prata om vad vi kan bidra med, i torsdags satte vi i gång och nu har vi ställt om hela laboratoriet för det här projektet. Nu tänker jag att vi borde ha kommit på det här

redan för fyra veckor sedan, säger Sophia Hober.
Syftet är att kontrollera virusets spridning genom att ta fram en metod för att avgöra om en person har haft sjukdomen. Många får bara lätta förkylningssymtom, eller inga symtom alls. Då kan oklarheter uppstå om ifall en person har varit smittad och därmed är immun.
I den testmetod som Sophia Hober nu håller på att utveckla räcker det med en liten droppe blod för att avgöra om en person har varit smittad av viruset. Tanken är sedan att hundratals tester ska kunna genomföras samtidigt och att resultatet blir klart samma dag. Enligt Hober har KTH-forskarna ett försprång genom att de vidareutvecklar en metod som redan fungerar.
– Vi kan producera proteiner och är duktiga på att analysera antikroppar. Skillnaden är att vi analyserar någonting som vi inte gjort tidigare, säger Hober.
– I den här situationen är det också viktigt att vi skapar hela systemet på egen hand, eftersom det finns en stor risk att kommersiella analysmaterial tar

slut. Då bör vi inte vara beroende av att köpa från andra.
Just nu är forskarna sysselsatta med att producera de proteiner som finns i coronaviruset och som blodprover sedan ska analyseras mot.
– Vi räknar med att börja utföra tester i forskningslaboratoriet om 2,5 till 3 veckor.
Projektet finansieras av KTH och Region Stockholm. Förutom Sophia Hober leds arbetet av professorerna Peter Nilsson och My Hedhammar.
Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Partiledare kräver att företag avstår utdelningar

ONSDAG 25 MARS 2020

Företag som får statligt stöd i coronakrisen bör avstå från utdelningar till aktieägarna. Det är ett skarpt budskap från samtliga partier i riksdagen.

– Utdelningar vore moraliskt förkastligt, säger Anders W Jonsson (C).

Efter tisdagens möte mellan partiledarna ökar pressen på landets företag att inte göra några aktieutdelningar om de samtidigt utnyttjar statliga stödåtgärder. V-ledaren Jonas Sjöstedt kräver att regeringen ska villkora sina stöd.

– Är det så att man har råd att ge ut miljarder i aktieutdelningar så kanske man inte behöver något stöd, säger Jonas Sjöstedt.

Moderatledaren Ulf Kristersson är inne på samma linje.

– Det är ganska självklart. Om man tar emot offentligt stöd för att klara en extremt svår situation så är det klart att man inte ska ta ut aktieutdelningar ur bolagen just nu, säger Ulf Kristersson och tillägger att samma princip bör gälla för bankerna.

Enligt Centerpartiets vikarierande partiledare Anders W Jonsson finns det en total enighet bland partiledarna om det omoraliska i att först begära stöd i mångmiljardklassen av skattebetalarna och samtidigt gör stora utdelningar till aktieägarna.

Han framhåller samtidigt att det kan vara svårt att förbjuda utdelningar eftersom det kan innebära att det då krävs lagändringar. Men han understryker att det vore moraliskt förkastligt av företag som uppbär statligt stöd att dela ut sina vinster i den här situationen.

– För de företag som är måna om sitt goda namn så handlar det inte nu om att göra aktieutdelningar, säger Anders W Jonsson.

Kristdemokraterna stämmer in i kören. Jakob Forssmed är partiets ekonomisk-politiska talesperson.

– Det finns nu en stark förväntan på att företag som tar del av offentliga stöd avstår från stora aktieutdelningar. Jag tror det är klokt om företagen svarar upp mot de förväntningarna, skriver han i ett svar till DN.

Uppfattningen delas även av Sverigedemokraternas Jimmie Åkesson. Han anser att i nästa steg måste krispolitiken handla om direkta stöd i reda pengar till små och medelstora företag. Men stöden måste villkoras.

– Det är helt orimligt att få ta del av skattepengar för att man har brist på pengar och sedan delar

man ut miljarder till aktieägarna. Det finns ingen politisk strid om att det vore omoraliskt.
Jimmie Åkesson anser att bankerna än så länge är en delvis annan fråga men han påpekar att ingen vet om de också kan komma att behöva direkta stöd.
– Då bör man väl som ansvarsfull företagare hålla i sina pengar tills man vet hur läget är.
V-ledaren Jonas Sjöstedt tycker att det är självklart att bankerna avstår från aktieutdelningar.
– Det som sker nu är att svenska folket går in och garanterar hela det finansiella systemet och banksystemet. Det vore otroligt om de tar ut sina miljardvinster som vanligt samtidigt som man skyfflar över risken på undersköterskor och metallarbetare, säger Jonas Sjöstedt.
Även regeringen uppmanar företagen som uppbär stöd att ta sitt ansvar.
– Syftet är att företag som står inför stora varsel inte ska behöva säga upp personal. Visar det sig nu att företag kan göra stora aktieutdelningar samtidigt som staten ger stöd, får vi nog överväga om det är någonting vi

behöver följa upp i regelverket, kommenterar finansminister Magdalena Andersson (S).

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se
Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Vaga svar om bonus och utdelning från pressat AB Volvo

ONSDAG 25 MARS 2020

Tiotusentals Volvo-arbetare har permitterats och staten går in med ersättning för uteblivna löner. Samtidigt planerar AB

Volvo aktieutdelningar i miljardklassen.
– Det är så systemet ser ut, säger presschefen Claes Eliasson.
På torsdag stannar produktionen i Torslanda i Göteborg, där Volvo Cars tillverkar personbilar. Runt 20 000 Volvo-anställda i Sverige tvingas att stanna hemma. Och så sent som i måndags meddelade lastbilstillverkaren AB Volvo att 5 000 konsulter får gå.
De drastiska åtgärderna är en direkt följd av globala åtgärder för att begränsa spridningen av det nya coronaviruset.
Tack vare statligt stöd i form av korttidspermitteringar kan de anställda behålla en stor del av sina löner. Samtidigt planerar AB Volvo aktieutdelningar i miljardklassen.
Med hänsyn till den svåra situation som företaget befinner sig i har styrelsen för AB Volvo föreslagit en sänkning av aktieutdelningen från planerade 13 kronor per aktie till 5:50 kronor.
Det skulle innebära att aktieägare enbart får så kallad ordinarie utdelning, och att företaget slopar den extra utdelning på 7:50

kronor per aktie som var planerad.
Det handlar fortfarande om svindlade summor. En siffra som har nämnts är 12 miljarder kronor. Claes Eliasson, presschef på Volvo, tror att det är en rimlig uppskattning.
– Det är ett stämmobeslut och det baseras på fjolårets resultat. Det är svårt att hitta balansen och styrelsen har landat i att det här är rätt balans, säger Claes Eliasson.
Företagets resultat för 2019 uppgick till drygt 49,5 miljarder kronor. Med Claes Eliassons ord: ”Det finns pengar”.
Vad säger du till dem som tycker att det sticker i ögonen att Volvo tar emot statligt stöd och sedan - delar ut miljarder till aktieägare?
– Det är så systemet ser ut. Att vi alla gör vad vi kan för att skydda anställningar tycker jag är bra. Stödet för att skydda svenska arbetstillfällen tycker jag är väldigt bra.
Men är det rimligt att ett företag som gör så stor vinst får stöd från staten?
– Det blir en politisk fråga. Det är svårt för mig att recensera den och uttala mig om hur stödet är utformat eller om man ska

behovspröva det, säger Claes Eliasson.
Finansinspektionen, FI, har gått ut med en stark rekommendation till banker och kreditmarknads-bolag som uppmanas att helt slopa aktieutdelningar.
– Det handlar om att spridningen av coronaviruset har skapat sådana utmaningar att det är viktigt att skapa uthållighet och att kunna upprätthålla kreditförsörjningen, säger Victoria Ericsson, presstalesperson på FI.
Med fjolårets starka resultat i ryggen kan AB Volvos vd Martin Lundstedt och andra högt uppsatta chefer räkna med rejäla bonusar. Claes Eliasson säger till DN att han inte har fått några signaler om hur styrelsen ställer sig till att dela ut bonus när produktionen ligger nere.
– Det är också en sak som stämman beslutar om, det är en villkorsfråga. Alla på Volvo har rörlig lön, det finns alltså en rörlig del som beror på hur väl man uppnår de mål som ställs upp, säger han.
Beslut om aktieutdelning och bonusar fattas vid företagets årsstämma den 8 april.
Carl Cato carl.cato@dn.se

Handelsbanken skjuter upp utdelningsbeslut

ONSDAG 25 MARS 2020

Handelsbanken väljer att skjuta upp det omstridda beslutet om utdelning till efter sommaren. Årsstämman ska dock genomföras som planerat i dag, onsdag.

Beskedet, som kom efter påtryckningar från både storägare och Finansinspektionen, gav ingen direkt märkbar kursreaktion.

”Handelsbankens finansiella ställning är stark, både avseende kapital och likviditet. Styrelsen gör därför bedömningen att den tidigare föreslagna nivån på utdelning inte skulle äventyra bankens möjligheter att kunna stötta sina kunder med finansiering trots de utmanande omständigheterna”, skriver Handelsbanken i ett pressmeddelande.

”För att bättre kunna överblicka konsekvenserna av pandemin så föreslår styrelsen dock att beslutet om utdelning inte fattas på årsstämman, utan efter sommaren. Styrelsen avser därför att i god tid kalla till en extra bolagsstämma som ska hållas senast i november 2020 för att ta ställning i frågan”, tillägger banken.
Bankens styrelse föreslog i samband med bokslutet en utdelning på 5:50 kronor per aktie, eller totalt omkring 11 miljarder kronor.
Tidigare har två andra storbanker, SEB och Swedbank, också skjutit upp sina utdelningsbeslut. De har dock även valt att flytta fram sina årsstämmor till ett ännu ej angivet datum.
TT

Utdelningsförslag per aktie och totalt.
Swedbank: 8:80 kronor, 9,9 miljarder.
Handelsbanken: 5:50 kronor, 10,9 miljarder.
SEB: 6:25 kronor, 13,5 miljarder.
Nordea: 0:40 euro, 17 miljarder kronor.

Dan Lucas: Storföretagen riskerar sitt rykte

ONSDAG 25 MARS 2020

Stoppa utdelningar och bonus till cheferna! Uppmaningen från Finansinspektion, regeringen och även oppositionen kunde inte vara tydligare.

Men flera storföretag dröjer med svar – och riskerar därmed både sitt varumärke och rykte.

Inte i någon tidigare kris i modern tid har inbromsningen av ekonomin varit så snabb. Arbetsförmedlingen räknar med att över 20 000 personer har varslats under mars månad – mer än fem gånger så många som i mars i fjol.

Finansinspektionen, regeringen och Riksbanken har alla lättat på regelverk, sett till att det finns pengar i ekonomin och försökt i någon mån skydda de människor som nu riskerar att blir arbetslösa.

Det faller sig naturligt att företagen skulle visa återhållsamhet när det gäller utdelningar och bonusar när staten, det vill säga skatte-betalarna, går in med hundratals miljarder i likviditet och krediter. Men mycket lite av det syntes under tisdagen.
Lastbilstillverkaren Volvo sänker visserligen sitt förslag till utdelning, men det är ändå runt 12 miljarder kronor som ska betalas till aktieägarna.
Handelsbanken beslutade i går, tisdag, att skjuta upp beskedet om eventuell utdelning. Och så sent som i måndags, på upprepade frågor, svarade Swedbanks ordförande Göran Persson att det än så länge inte finns några planer på att ändra på ut-delningsförslaget. Banken har dock skjutit på stämman som nu ska hållas senast den 30 juni, så styrelsen har fått tid att avvakta.
Utdelningar från aktiebolag hör till den moderna marknadsekonomin. Det är en del av den ersättning som ägarna ska ha för att de riskerar sitt kapital. De stora institutionella ägarna, som dominerar i de svenska börsbolagen, förvaltar också

många gånger miljarder av sparares pengar. Det är framtida pensionsutbetalningar det handlar om.
Det är ändå anmärkningsvärt att bolagen, i det extrema läge som nu råder, tvekar när tillsynsmyndigheter, regering och i stort sett hela det politiska fältet uppmanar dem till att hålla inne med utdelningar och bonusar. Även om långt i från alla varslade kommer att förlora jobbet, så kommer det ödet ändå att drabba tusentals människor. Konkurser, inte minst bland småföretagare, kommer att öka. Dessa människor bidrar till statskassan och därmed stöden till företagen. Att det är stötande att då dela ut bonusar och aktieutdelningar säger sig självt – eller borde det.
Men det som är riktigt märkligt är att styrelserna – i vart fall hittills – inte ser vilken skada det orsakar det egna företaget. Varumärket solkas, ryktet dras ner i smutsen. När skattebetalarna räddade banksystemet på 1990-talet dröjde det väldigt länge innan bankerna hade återfått någon form av förtroende från allmänheten. Det var inte alltid en rättvis dom – bankerna drogs över

en kam. Men även då var det höga chefer som pratade öppet om att de stöd som då fanns skulle användas smart – smart för banken och dess chefer vill säga.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se

"200 miljarder till krisföretag behövs"

ONSDAG 25 MARS 2020

Svenskt Näringsliv vill se ett omfattande räddningspaket till företagen från staten på 200 miljarder kronor.
Kraven handlar om stärkt system för korttidspermittering, räddningsersättning när omsättningen har rasat samt tillfälligt slopade

arbetsgivaravgifter och egenavgifter för samtliga företag.

– Vi vill rädda så många jobb som möjligt. Vi tror att det behövs åtgärder av stor dignitet, åtgärder som motsvarar nära 4 procent av BNP, säger Svenskt Näringslivs vd Jan-Olof Jacke på en presskonferens.

Situationen är mycket allvarlig, konstaterar Jacke.

– Det är uppenbart att konsekvenserna för företagen är väldigt, väldigt dramatiska. Det sker med en hastighet och med en kraft som vi inte hade kunnat förutse.

SN ser en risk för massarbetslöshet när många företag riskerar att gå omkull.

– Vi tror att det behövs åtgärder av stor dignitet, säger Jacke som framhåller att om man inte tar stora kostnader nu så kommer det kosta betydligt mer längre fram.

Jan-Olof Jacke säger att de paket som lagts fram hittills i sig är bra, men inte tillräckliga.

– Vi behöver något av den här kalibern, säger han om det förslagspaket som han redan har

presenterat för regeringen och partiledarna.
Han framhåller att kostnaderna för paketet på 200 miljarder, vilket motsvarar 4 procent av den svenska bruttonationalprodukten, kan betalas genom att öka statsskulden med lika mycket. Det vill säga att låna upp 200 miljarder.
Den svenska statsskulden är för närvarande historiskt låg.
Han säger också att åtgärderna måste på plats så snabbt att snabbhet måste trumfa perfektion.
– Det kan bli en del avigsidor, men hastigheten är så viktig.
Han beskriver stor desperation bland mindre företag som inte kommer åt de åtgärder som regeringen hittills har sjösatt.
SN vill därför se statliga kreditgarantier som ska göra det lättare att låna för mindre företag. Något som kan kosta runt 10 miljarder kronor, uppskattar SN.
Dessutom vill organisationen att räntan på det anstånd som företag kan få på skatteinbetalningar ska sänkas.
– Den bör vara högst 1,25 procent, säger Jacke.

För de allra minsta företagen, ofta familjeföretag, vill SN se ett särskilt stöd på 5 miljarder kronor.

TT

Många beredda att byta bransch – SAS-anställda hjälper i vården

ONSDAG 25 MARS 2020

Från restaurang, kulturverksamhet och flygkabiner – till vård och

livsmedelsdiskar. Med coronavirusets framfart är snabba branschbyten nu ett faktum.

– Det är många som är beroende av sitt jobb. Hur kan vi se till att de får sina timmar och sin lön, nu när vi inte kan erbjuda det som vi kunde för några veckor sedan? undrar marknadsansvarige Babiker Malik på Moriska Paviljongen i Malmö.

Här är stängt tills vidare – men Moriskans personal är redo att fortsätta jobba var det än behövs. I helgen skickades ett öppet brev till vården. Nu inväntar man besked.

– Vi har varit i kontakt med bemanningsföretag, Region Skåne, kommunen, förklarar biträdande verksamhetschef Johann Bjarnason och fortsätter:

– Vi ser en möjlighet att både kunna hjälpa vår personal och verksamhet men kanske också samhället, genom att rikta om oss.

I landets mataffärer behövs mer folk, konstaterar Lidls HR-direktör Helena Erlingsjö som snappat upp ett initiativ från Malmö. När ett Clarionhotell varslade personal lyfte en lokal

Lidl-chef på luren och föreslog samarbete.
– Vi har skapat en unik rekryteringslänk för Nordic Choice-anställda över hela Sverige, säger Helena Erlingsjö. Den som nappar erbjuds en kort introduktion. Sedan väntar butiksarbete.
Det kommer flera initiativ från vården. När flygbolaget SAS tvingas permittera anställda erbjuds en del en snabb vårdutbildning vid Sophiahemmet Högskola i Stockholm.
– Det är 300 anmälda, så vi blev nedsköljda och glada för drivkraften hos en här kompetenta gruppen. Sedan kommer de stå direkt till vårdens förfogande, berättar skolans rektor Johanna Adami.
Efter utbildningen kommer flygets anställda i stället arbeta med att avlasta inom vården.
TT

Risk för prisras stressar bostadsmark-naden

ONSDAG 25 MARS 2020

Coronavirusets slag mot Sverige har satt fart på bostadsmarknaden. Antalet bostadsrätter som läggs ut för försäljning har rusat med 20 procent till följd av oron.

– Det finns en stress på marknaden som just nu präglar beteendet hos både köpare och säljare, säger Erik Holmberg, analytiker på Hemnet.

Under förra veckan ökade antalet bostadsrätter på bostadssajten Hemnet med 20 procent, jämfört med samma vecka i fjol. I Stockholms innerstad ökade det med 39 procent.

– Det är sällan man ser så kraftiga ökningar. Det har successivt ökat de senaste veckorna, så det är högst sannolikt en effekt av

coronaviruset, säger Erik Holmberg.
Förändringen syns i hela landet, men tydligast är det i Stockholmsområdet.
Anledningen är oron kring att man inte vet säkert vad som komma skall, både gällande eventuella nya restriktioner och försämrad ekonomi samt hur det kan påverka marknaden.
TT

Rusning till a-kassorna: ”Markant ökat tryck”

ONSDAG 25 MARS 2020

Kön till a-kassorna skjuter i höjden. ”Tiotusentals” har de senaste veckorna ansökt om medlemskap. Men många har inget att hämta.

– Det är ett markant ökat tryck, säger Tomas Eriksson, kanslichef på intresseorganisationen Sveriges A-kassor, som beskriver ökningen som att det är tiotusental fler som vill vara med när coronasmittan härjar och slår ut jobb på löpande band.
Bara Handels a-kassa har fått in cirka 4 000 medlemsansökningar senaste veckan, vilket är sex gånger fler än normalt, enligt kassaföreståndare Kim Sandberg.
– Det är ett jättehögt tryck på inträden, säger hon och nämner att ansökningarna om att få ersättning ökat med 41 procent under samma tid.
Om inte staten skjuter till pengar kan det bli nödvändigt att höja avgiften på lite sikt, enligt Sandberg.
Regeringen har öppnat för att ändra reglerna så att trösklarna för att komma ifråga för a-kassa sänks.
Under finanskrisen 2008/2009 lättades de reglerna, något som skulle kunna bli aktuellt igen om regeringen är beredd att skruva på förutsättningarna, resonerar Tomas Eriksson.
TT

Konkursvåg i hotell- och restaurang-branschen

ONSDAG 25 MARS 2020

Konkurserna i hotell- och restaurangbranschen väntas öka kraftigt i mars.
– Vi tror att det här bara är en början, säger Richard Damberg, ekonom på kreditmarknadsföretaget UC.
Mellan den 1 mars och den 20 mars i år är det ungefär lika många inledda konkurser som under hela mars 2019 och UC:s Richard Damberg varnar för en konkursvåg.
UC:s prognos är att antalet konkurser i hotell- och restaurangbranschen kommer att öka med 57 procent på årsbasis.
Gällande övriga branscher är det enligt UC för tidigt för att se en utveckling.
– Vi ser ingen ökning i andra branscher än, men alla talar om

varsel och det kommer att bli en ökning av konkurserna även där, säger Richard Damberg.

TT

Finansutskottet: Företag får tillbaka skatt snabbare

ONSDAG 25 MARS 2020

Företag ska snabbare kunna få tillbaka inbetalda skatter. De ska kunna ansöka om återbetalning från den 30 mars. Det har

riksdagens finansutskott enats om. Därmed kan företagen ansöka om återbetalning en vecka tidigare än vad som tidigare meddelats.

– Det här ger andrum för många av Sveriges företag, säger Liberalernas ekonomisk politiske talesperson Mats Persson.

Regeringen har i ett krispaket för företagen föreslagit att de ska kunna få anstånd med betalning av olika skatter. Anstånd omfattar tre månaders skatteinbetalningar och lämnas under längst 12 månader.

TT

”Hemma i Pajala kan man träffas och sitta tyst i tre timmar”

ONSDAG 25 MARS 2020

Tornedalingar är kanske Sveriges minst kända minoritet. För musikerna Sanna Kalla och Rebecka Digervall från Pajala har det betytt mycket att växa

upp i den tornedalska kulturen, även om de inte fått lära sig sitt eget språk – meänkieli .

Vi och dom

Del 2.

En artikelserie om polarisering, om att höra till och om att stå utanför. Den första artikeln publicerades 24/3.

En onsdagskväll i februari framför The Magnettes några av sina senaste låtar inför en hängiven publik i en bar på Stureplan i Stockholm. Mer än hundra mil därifrån ligger Pajala, orten där bandets frontfigurer Rebecka Digervall och Sanna Kalla växte upp.

När de kom till Stockholm första gångerna kände de sig som ufon. Sättet att krama varandra och fråga ”är det bra?” Att ta i hand och säga ”trevligt” när man presenterat sig för varandra med ett glas bubbel i handen.

– Det här med mingel var ju hopplöst för oss. Att gå runt på tillställningar och småprata med människor som vi inte kände. Eller ”kallprata”, som vi kallar det. Vi tyckte det var jättejobbigt, säger Sanna och Rebecka och skrattar åt minnet.

Hemma i Pajala kan man ju bara träffas, sitta helt tyst i tre timmar och sedan skiljas åt och tycka att man haft det riktigt trevligt.
– Det finns någon trygghet i det där. Man vet att alla är som de är. Det är en del av vår kultur. Men även det här förändras. Vi yngre pratar nog mer, säger Rebecka.
– Men det var ingen i Stockholm som stötte ut oss för att vi var annorlunda. Vi har lärt oss att det är okej att vara tyst här också och inte kunna alla sociala koder, säger Sanna.
Som fjortonåringar startade de en duo som några år senare kompletterades med musikern Tomas Bäcklund Thuneström till en trio och fick namnet The Magnettes.
Bandets manifest betonar rätten att säga vad man vill och så högt man vill, rätten att få vara ful och för mycket.
– Vi är så trötta på att man ska visa upp en så snygg och välpolerad yta i den svenska musikbranschen. Vi vill framhäva det råa och få tjejer att våga ta plats som de är, säger Sanna.
Hon och Rebecka tillhör Sveriges kanske minst kända minoritetsgrupp: tornedalingar.

De sjunger sina låtar på engelska, men har ändå med sig den tornedalska identiteten in i musiken. Här och där dyker det också upp någon strof eller några ord på meänkieli , språket som länge närmast var förbjudet i Sverige.
– Vi tillhör ju en generation som inte fått språket naturligt av våra föräldrar eller vår omgivning. Men det har funnits omkring oss. När vi började med musik fanns det ändå ingen tanke på att sjunga på meänkieli. Vi ville ju ut i världen! säger Sanna.
– Kulturen har varit en tydlig och otroligt viktig identitetsmarkör för oss. Vi har alltid sjungit låtar och ramsor på meänkieli i Pajala. Alla kan dem. Det är nog det som hållit språket vid liv, säger Rebecka.
Hon och Sanna förstår känslan av ett ”vi tornedalingar” och ”dom andra”, och kan till och med tycka att det är något positivt – även om det självfallet inte får dras för långt.
– Eftersom Tornedalen varit ett ”dom” så länge i Sverige, så har vi som bor här blivit ett starkare ”vi”. Särskilt stark är känslan

kanske för dem som flyttat härifrån, säger Sanna.
– Om du som minoritet inte blir insläppt för den du är i de stora rummen blir tillhörigheten det som för oss samman och ger oss trygghet, säger Rebecka.
Runt förra sekelskiftet inleddes en brutal försvenskning av Tornedalen. Det finska språket och den finska kulturen skulle stoppas. Ända fram till 1957 var det förbjudet för skolbarnen att prata meänkieli i skolan – till och med på rasterna. Språket dog nästan ut och i dag är det ytterst få yngre personer som talar meänkieli.
– Jag kan förstå att man ska lära sig svenska om man bor i Sverige, men det skedde så klart på fel sätt, genom att förbjuda vårt modersmål, säger Rebecka.
Hennes eget efternamn Digervall är också ett exempel på försvenskningen. Tidigare hette släkten Isovaara. Namnbytet var ett sätt att försöka anpassa sig till det svenska samhället.
Nyligen gav kulturminister Amanda Lind (MP) beskedet att regeringen ska tillsätta en sannings- och

försoningskommission där den svenska statens övergrepp mot tornedalingar ska synliggöras.
– Det känns bra att framför allt folk som var med under tiden för statens övergrepp får en ursäkt och upprättelse innan det är för sent, säger Sanna.
– Vi är ju resultatet av de övergrepp som begicks i försvenskningens namn. När vi i början skulle prata om oss som en minoritet kändes det jättesvårt, eftersom vi inte behärskade språket så bra. Hur kan jag vara en del av en minoritet med så lite att ta på eftersom allt har försvenskats? säger Rebecka.
Hon och Sanna brydde sig inte särskilt mycket om sitt minoritetsspråk som unga. Sannas föräldrar lärde sig aldrig språket av sina föräldrar, men har gjort det som vuxna. Rebeckas mamma kunde meänkieli, men har aldrig använt sig av det.
Ändå har Sanna och Rebecka varit omgivna av den tornedalska kulturen och sitt modersmål hela uppväxten. De har lärt sig att förstå vissa enklare sammanhang,
– Det finns en speciell melodi som man har hört hela sitt liv, så om

jag läser någonting på meänkieli så kan jag uttala allting precis rätt, säger Rebecka.
I dag känner båda starkt att de tillhör ett minoritetsfolk. Den musik de skapar är deras egen tolkning av den tornedalska kultur som de växt upp med.
– Jag tror att det är ganska viktigt för yngre generationer att uttrycka den gamla kulturen på nya sätt inom minoriteten. Det är ju vi som ska ta det här vidare, säger Rebecka.
Låten ”Pajala state of mind” är till exempel en tolkning av en typisk tornedalsk folklåt ”som alla dragspelsgrupper i Pajala har spelat”. Men Sanna och Rebecka sjunger den på engelska.
Först i högstadiet fick de som tornedalingar möjligheten att läsa ”sitt” språk i skolan. Men de klarade sig ju utmärkt med svenskan och behövde inte sitt modermål i vardagen. Inga andra svenskar behövde ju heller lära sig meänkieli.
Senare har de insett att det inte handlar om att lära sig språket för att överleva i samhället, utan om att det är en viktig symbol för att känna tillhörighet.

– Folk känner en trygghet av att ingå i en grupp. Att få vara tornedaling har blivit otroligt viktigt för oss, säger Sanna.
Under tonåren ville hon och Rebecka bort från Pajala, komma ut och upptäcka världen. Både har bott i Stockholm i omgångar – och alltid längtat hem.
Nu är Rebecka bosatt i Luleå tillsammans med sin pojkvän. Sanna bor i Stockholm med sin pojkvän, men båda tillbringar hela vintern i Pajala.
Båda tycker att det är svårt att förklara vad som utmärker deras minoritet, trots att de känner det så starkt när de kommer hem till Pajala.
– För mig handlar det mycket om identitetsmarkörerna i musiken, personlighetsdragen med humorn och attityden. Man har någonting tillsammans som inte alla förstår. Det gör oss till tornedalingar, säger Rebecka.
– Direkt när man träffar någon från Tornedalen så klickar man på en gång, säger Sanna.
Musiken har alltid funnits runt omkring dem. Rebeckas pappa är med i Raj Raj Band, ett ”etno-folkpunk-band” starkt förankrat i den tornedalska kulturen och känt

av alla generationer i hela Tornedalen. Sannas pappa var rörmokare och älskade att spela på sitt dragspel.
Sanna och Rebecka lärde känna varandra i femårsåldern och började spela och sjunga tillsammans när de var elva. Den kommunala Kulturskolan fanns intill den vanliga skolan och blev avgörande för att ta deras musikintresse vidare.
Lärarna var mycket positiva och stöttade Sanna och Rebecka i att göra saker som de inte riktigt vågade själva. Pushade dem att ge sig ut och spela. Utan sina lärare hade de antagligen fortfarande suttit hemma och spelat för varandra, tror de.
De säger att ett typiskt drag i den tornedalska kulturen är att man inte ska tro att man är något, inte förhäva sig.
– Det har verkligen präglat oss. Vi skulle aldrig kriga oss fram med armbågarna. Vi skulle aldrig be någon lyssna på vår låt. I musikbranschen har det varit en nackdel. Men även till fördel. Folk tycker att det gör oss mer genuina, säger Sanna.
Ändå har musiken tagit dem ut i världen. De har haft ett

skivkontrakt i USA, och har turnérat i USA, Kanada och Tyskland, bland annat.
Det var när de reste utomlands med sin musik som de blev mer medvetna om sin bakgrund. På varje spelning berättar de att de kommer från ett litet samhälle långt uppe i norra Sverige.
– Då blev det tydligare vilken kontext man kommer ifrån, och hur tacksamma vi är för att vi fått växa upp i Pajala och i den kulturen. Det känns så speciellt för oss, säger Rebecka.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se

Hans Arbman
hans.arbman@dn.se

Fakta.

The Magnettes
Startade i Pajala år 2007 som en duo och består i dag av Tomas Bäcklund-Thuneström, Rebecka Digervall och Sanna Kalla.
Har turnerat i USA Kanada och Tyskland och haft ett skivkontrakt i USA.
Dokumentärfilmen ”Pajala state of mind” om The Magnettes hade premiär på Göteborgs filmfestival 2015 och finns fortfarande

tillgänglig för skolor på Utbildningsradion.
Vid bandets andra USA-turné var sista anhalten världens största musikfestival Summerfest.
Singeln ”Young and wild” var en av de tio mest spelade låtarna i P3 under 2017. Har varit förband till den amerikanska rapparen Kesha på festivalen Summerfest i USA.Var det första västerländska bandet att spela under Golden melody awards i Taiwan.
Tornedalen och meänkieli
År 1809 delades området kring Torneälven i en svensk del och en finsk.
På 1880-talet inleddes försvenskningen i skolorna i Tornedalen, barnen fick inte prata sitt språk, meänkieli, ens på rasterna.
År 1920 var skolorna i Tornedalen helt försvenskade.
1957 utfärdades ett fribrev som tillät att barnen pratade meänkieli på skolrasterna.
Meänkieli kallades tidigare ofta tornedalsfinska och talas av delar av den nationella minoriteten tornedalingar. Språket är bland annat släkt med finskan och kvänskan, som talas vid Ishavet i norra Norge. Det är ett finskt-

ugriskt språk och släkt med estniskan och samiskan.
År 2000 bestämde riksdagen att meänkieli är ett av Sveriges fem nationella minoritetsspråk.
Källa: Institutet för språk och folkminnen och minoritet.se

Föraktade lilla gris

ONSDAG 25 MARS 2020

I ”Rapport från ett slakteri” tar Lina Gustafsson tjänst som veterinär på en slaktfabrik för att hålla koll på djurskyddet. Per Svensson läser ett reportage som får honom att aldrig vilja se en fläskfilé igen.

Lina Gustafsson
”Rapport från ett slakteri. En veterinärs berättelse”
Natur & Kultur, 243 sidor.

Andra dagen på det nya jobbet visas Lina Gustafsson runt av en kollega. De följer drivgången fram till butinan. Det är ett slags hissystem. Grisarna blir infösta i stålkorgar som sänks ner i ett schakt med koldixoid. Gasen gör dem medvetslösa.
Sedan dumpas de på ett löpande band, hissas upp i kedjor som fästs kring ett av bakbenen och dras hängande vidare längs produktionslinjen. En arbetare sticker dem i halsen med en dubbeleggad kniv. En annan kontrollerar att de är regelrätt avblodade.

Det är här, i ”sticket” som ”djur blir produkt”, skriver Gustafsson. Det är en av de få formuleringar i hennes bok jag känner tveksamhet inför. Dessa slaktsvin har ju aldrig varit något annat än produkter. De har aldrig fått leva. Aldrig fått vara djur. Styrkan i Lina Gustafssons dagbok från slaktfabriken är att hon gör det skoningslöst tydligt.

Man läser den. Man vill aldrig mer se en fläskfilé.

När Lina Gustafsson vintern 2017/2018 jobbade på ett av Sveriges större svinslakterier var hon anställd av Livsmedelsverket. Hon och hennes kollegor på anläggningen var ”officiella veterinärer”, där för att hålla koll på livsmedelssäkerheten och djurskyddet. Matens målsägandebiträden.

Själv ville Lina Gustafsson i första hand bidra till att göra grisarnas sista timmar så drägliga som möjligt. I dagboksform låter hon oss nu följa hur hon successivt blir alltmer desillusionerad och samtidigt alltmer avtrubbad. ”Det är en av de mest obehagliga insikter jag fått om mig själv: att även jag kan vänja mig”, noterar hon den fyrtiosjunde dagen. ”Jag

registrerar inte när slaktarna utan handskar gräver ut tarmpaket och river i grisarnas bukhinnor. Eller hur cystorna i njurarna spricker av urin, som vattenballonger om somrarna.”

Veterinärerna har sin dagliga arbetsplats på anläggningen. De är i praktiken arbetskamrater med de slaktare vars arbete de övervakar. Det är en komplicerad situation. Risken för att olika former av Stockholmssyndrom, ”vi” mot de där ute, är uppenbar. Om en veterinär alltför ofta slår ner på att grisarna blir slagna med de plastpaddlar som används för att driva dem kan det bli dålig stämning på jobbet. Enklare kanske att vara lite smidig, ta det hela med lämpor och leenden.

Lina Gustafsson namnger inte slakteriet hon hämtat sitt material ifrån. Också kollegorna och slaktarna har kamouflerats. Men man tvivlar inte på autenticiteten. Hennes prosa har saklighetens poetiska tyngd. Hon håller sig innanför slakteriets väggar, med bara få utblickar. Det skapar en malande klaustrofobisk atmosfär. Man vadar genom blod, avföring, inälvor och kommer fram till ett

personalrum där det mumsas korv.
Slakt är till sin natur en blodig och brutal hantering. Det är truismernas truism. Gamla tiders lantliga svinslakter var säkerligen inte heller några uppbyggliga upplevelser. Men det är egentligen inte blodet, inte heller dödandet i sig, som gör Lina Gustafssons interiörer från det stora slakteriet så obehagliga.
Det är det distanserade, det opersonliga, det industrialiserade i slakten som får själen att våndas.
Jag har skrivit många dumma saker i mitt liv. En av de dummaste letar jag fram i en 25 år gammal Expressenkrönika om militanta djurrättsaktivister som skickade brevbomber till personer i köttbranschen. Jag har inte ändrat uppfattning om den sortens aktivism. Däremot ångrar jag formuleringen: ”Grisens plats är på spisen.”
En gris är inte en råvara, inte en produkt utan ett djur. Framhärdar vi i att döda och äta det bör vi erkänna och ta ansvar för detta. Vi producerar, levererar och konsumerar inte en vara. Vi dödar och äter ett djur. Då måste vi också vara redo att betala vad det

kostar att låta grisen leva innan hon dör. Pionjärer som Rolf Axel Nordström på Ängavallen i Vellinge har visat att ett helt annat, respektfullt och moraliskt hållbart, förhållningssätt till grisar och griskött är möjligt.
Nyligen visade SVT den norska aktivisten Norun Haugens undercoverdokumentär ”Grisarnas hemliga liv” (går fortfarande att se på SVT Play). Den aggressivitet och sadism som grisuppfödare där ger prov på kan bara anas i den stora slaktfabriken. Där ska 3 000 svin slaktas per dag. Där härskar effektiviteten. Man sköter sin maskin, sticker sin gris, lyssnar på skvalradio i hörselkåporna. För arbetaren längs linjen är grisen bara ett ting att hantera, som stockarna på ett sågverk. För konsumenten en inplastad vara till extrapris.
Och samtidigt kan både slaktaren och alla som tar för givet att grisens plats är på grillen tala varmt och inkännande om sina katter. Det är en av vår civilisations stora paradoxer. Det ena djuret görs till en huggkubbe, det andra till vår sängkamrat.

Men också grisen står oss nära, kanske närmare än både hund och katt. Hon är som människan intelligent, nyfiken, social, sårbar i sin nakenhet. Varför föraktar och främmandegör vi henne?
Kulturjournalisten Jane Magnusson gav en gång ett tänkvärt svar på den frågan i en DN-artikel: Vi behandlar dem så illa just för att de liknar oss. Vårt förakt för grisen ”grundar sig i självförakt”.
En dag tittar Lina Gustafsson ner i schaktet där suggorna sprattlar och vrålar i gasen. Det är då hon förstår att hon måste säga upp sig.

Per Svensson
per.svensson@dn.se

Självvald evakuering lyfter livet i skärgården

ONSDAG 25 MARS 2020

Hundratals stockholmare har flytt storstaden – ut till sina fritidshus i skärgården. Den självvalda evakueringen kan leda till ett ekonomiskt uppsving för många öar.

Under ytan råder viss oro för att de ska ta med sig smittan ut till ö-världen, men de flesta öbor välkomnar den plötsliga befolkningsökningen.
DN har besökt Möjaskärgården. Här pågår fortfarande livet.

Så här ser den ut, Björn Sternerfelts självvalda coronakarantän – en klipphäll, en äng på väg att vakna upp ur sin vinterdvala och en glimt av havet.
– Jag inser att jag är privilegierad som kan ta min tillflykt ut hit, till skärgården, säger Björn.

Han drar på sig mössan, går ut i den tidvis bitiga, sydliga vind som råder.
– Tänk om jag suttit hemma på Södermalm. Då hade jag inte haft samma möjligheter att komma ut alls. Jag hade fått tänka mig för, planera allt och förmodligen känt mig mycket mer ensam, säger han.
Björn är 69 år och pensionär. Han balanserar på gränsen till det som betraktas som en riskgrupp – på grund av sin ålder, det lite för höga blodtrycket och en lungkapacitet som inte längre är på topp.
Redan för två veckor sedan tyckte hans barn att han borde lämna Stockholm. De var – och är – mer oroliga än han själv, men valet var ändå lätt.
– Här ute pågår ju fortfarande livet, konstaterar han.
Och det gör det verkligen. Det som skett de senaste veckorna skulle till och med kunna beskrivas som om sommarmånadernas turistsäsong redan inletts.
Att få fatt i några faktiska siffror på den plötsliga befolkningsökningen i skärgården

låter sig inte göras, det räcker med att se sig omkring.
Berra Karlsson på Westerbergs båtvarv sjösätter redan båtar som om vore det midsommar. Konsum i Berg har rekordkassor varje dag och beställer hem varor som om vore det juli.
– Den oro som folk inne i stan verkar känna är inte alls lika påtaglig här. De fastboende jobbar på, det är enkelt att välja att inte möta så många människor – för vi är ju inte så många, säger Berra innan han kastar loss på sin hemö Södermöja för att ta sig till Möja.
Dit ska han med bonusdottern Anja, 19 för att övningsköra. I dag ska de träna start och stopp i backen upp mot Möja kyrka.
Under ytan råder det delade meningar om att ”stockholmarna” kommer ut och bosätter sig i sina fritidshus – risken att de tar med sig smittan ut till öarna finns ju där.
Förra veckan gick dessutom Siko, Skärgården intresseföreningars kontaktorganisation, ut i sociala medier och påminde den som har för avsikt att ta sig ut i skärgården att ”vårdresurserna är mycket begränsade på skärgårdsöarna”.

Andra betänkligheter som luftats är om infrastrukturer som el, färskvatten och bredband räcker till. Till Möjaskärgården har inte bara pensionärer flytta ut, utan även personer i arbetsför ålder som jobbar på distans.
Inget av ovanstående har dock hittills varit ett bekymmer. Och Möjabornas förståelse för dem som kommer från ”smitthärden” i stan är stor.
– Fick jag välja mellan en lägenhet i stan och att åka ut hit vore valet lätt. Jag förstår dem som kommer ut mycket väl. De jag känner som bor inne stan säger att det är läskigt där – inte så mycket på grund av viruset, men för att det är så folktomt, öde, säger Berra.
När han tar sin båt hem på kvällarna nu för tiden lyser det i stugorna runt om på öarna, det är inte nedsläckt och becksvart som det brukar vara så här års.
På Möja är såväl den välkända restaurangen Wikströms fisk öppen, senast i fredags samlades ett helt gäng där för den traditionella fredagsquizen och enligt vinnaren, Birgitta Hellsing, 73, var det ingen som ens nämnde ordet ”corona”.

Kyrkan är också öppen. Kören ses dock inte längre för att repetera.
– Det blir nog ingen konsert till påsk, säger kantorn Dan Enberg som normalt sett veckopendlar till ön men som sedan två veckor valt att stanna på ön för att undvika smittrisken.
– Vi i kören håller kontakten via telefon. Här om dagen skickade jag en länk till alla, en länk till operasångaren Richard Söderberg som håller körlektioner via nätet. Det kanske till och med blir ett uppsving för kören, skrattar han när vi ses i kyrkan där ett tiotal personer samlats för helgmålsbön.
– Inte är vi rädda för stockholmarna heller, här ute behöver ingen sitta i knät på någon, säger Birgitta Hellsing som dyker upp även i kyrkan.
Kyrkvärden Eva Ejemyr håller med:
– Vi kan inte ha något inreseförbud. Förr eller senare kommer viruset hit ändå. Det viktiga nu är att vi ser efter varandra, att den som behöver prata får någon att prata med. För det är klart, även om jag tror att alla känner sig trygga här så blir vi förstås påverkade vi också, medierapporteringen väcker

mycket funderingar som jag tror det är viktigt att man får lufta med någon, säger hon.
För företagarna kan situationen innebära ett uppsving. Efterfrågan på bygg-, frakt- och servicetjänster som till exempel städning kan komma att öka. Utmaningen ligger i att ställa om och tänka till – det man eventuellt förlorar på karusellerna kanske man kan ta hem på gungorna. Det gäller till exempel på Svartsö, där inte minst affären sett de positiva effekterna av den självvalda evakueringen från stan. Företaget Ö-rätt, som drivs av tre kvinnor som bor på ön, har stundom haft det tufft att få verksamheten – catering och att laga portionsförpackad mat – att gå runt. En av deras kunder, Convini som har ett stort antal matautomater på arbetsplaster runt om i Stockholm, har slutat att beställa av dem i samma takt som arbetsplatserna tömts på folk.
– För oss gällde det att snabbt ställa om. Satsa på att leverera matkassar och matlador till folk som kommit ut till öarna. Ja, vi har helt enkelt följt ”virustrenden”, säger Cecilia

Heurlin, vd och en av de tre ägarna till företaget.
Även på Svartsö ”mumlas det i buskarna” om att stockholmarna borde hålla sig borta och inte stå i kö i ”deras” mataffärer och smitta ner andra, men liksom på Möja ligger belackarna lågt. Kanske inser man att de positiva effekterna på sikt kan komma att gynna skärgården.
Gratis är det för övrigt också att åka ut för den som inte ha biljett – Waxholmsbolaget har valt att stänga alla däckskontor på grund av smittorisken, så det går inte att köpa biljett om man inte har någon, men har man reskassa på SL-kortet eller månadskort går det att fixa en biljett via automaterna på båtarna.
Björn Sternerfelt njuter av sin självvalda karantän. Han fixar och donar, löser korsord, läser och gör rårakor. I dag är han glad över att hans barn insisterade på att han skulle flytta ut.
– Det är klart jag saknar särbon, men hon har varit i fjällen med sina barn och barnbarn, så henne vill jag ju knappt ha ut hit nu. Det vet man ju hur coronan grasserat i fjällen, det har man man ju hört om i medierna, skojar han med

visst allvar i rösten, ty är det något som oroar är det hur samhället ska klara den påfrestning som det kommer att utsättas för.
– Samhället i stort kommer att lida svidande förluster i sviterna av det här. VI får hoppas på att konsumtionen sätter fart när faran blåst över, säger Björn.
Även Birgitta Hellsing uttrycker en oro för situationen.
– Jag är rädd för att samhållet kommer att krackelera, att vi hamnar i samma läge som Tyskland var under 20-talet. Men vad den pågående hysterin beror på kan du inte fråga mig, det får du fråga någon psykolog, säger hon.
För Anja Karlsson, 19, som ska ta studenten i vår, känns läget hopplöst. Hon har kämpat hårt för att klara gymnasiet, pendlat mellan ön och staden i 2,5 år, sett fram emot studentskivorna och en ljusnande framtid.
– Nu känns allt bortkastat. Det är svårt att säga vad som är rätt och fel, men syftet att stänga skolorna uppnås ju inte, de flesta ungdomar ses ändå – men många, som jag, tappar lusten. Det svårt att plugga på distans, särskilt när

man inte vet om man har något att se fram emot.
Hon är ändå glad att hon kan vara på sin ö, långt bort från den värsta känslan av apokalyps, som hon tror råder i staden.
Kyrkoherden Olle Sjöholm tar fasta på behovet av ljus, hopp och mod när han predikar för Möja-borna.
– Vad är det här, det ovissa? Var är Gud? Var är hjälpen? Ha förtröstan. Orka vara något för varandra, orka göra något för andra, säger han till sin församling.

Till nästa söndag kanske den har blivit ännu större.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Folkhälso-myndigheten riktar kritik mot SL

ONSDAG 25 MARS 2020

Nu får SL kritik från Folkhälsomyndigheten för trängseln i busstrafiken.

– Det är inte rimligt att man har stor trängsel i kollektivtrafiken, det får man lösa, säger generaldirektör Johan Carlson till SVT.

SL konstaterar samtidigt att läget riskerar att bli ännu värre.

I måndags skar SL ner på antalet avgångar i busstrafiken på grund av brist på busschaufförer eftersom SL dras med både sjukskrivningar och vabbande. Resultatet blev överfulla bussar på många håll i länet.

Folkhälsomyndigheten, som har uppmanat folk att hålla avstånd till andra för att minska takten på smittspridningen, kritiserar nu SL för att man inte lyckas lösa problemet med trängseln.

– Det är så få människor ute och rör sig, jag kan inte se att det skulle vara ett problem, säger generaldirektör Johan Carlsson till SVT.
Men trängseln på bussarna riskerar att fortsätta, enligt Aleksander Krajisnik, presstalesperson vid SL.
– Det är ett ansträngt läge. Det finns nu tyvärr också en risk för att läget rentav kan bli värre, säger han.
Resenärer vittnar på tisdagsmorgonen bland annat om trängsel på bussar som går mot Stockholms innerstad från Nacka, Tyresö och Ekerö.
Aleksander Krajisnik berättar att många förare är sjukskrivna.
– I snitt är det 20 procent ungefär just nu. Primärt gäller det busstrafik men även lokalbanor omfattas. Men pendeltågen och tunnelbanor rullar precis som vanligt, säger han.
Vad säger du om Folkhälsomyndighetens kritik?
– Det vi kan göra är att förstärka så mycket som det går. Men vi behöver också stockholmarnas hjälp. Man behöver sprida ut sig så gott det går. Vi har ett

jätteviktigt samhällsansvar som vi tar på största möjliga allvar. Aleksander Krajisnik berättar att SL arbetar så gott det går för att lösa det hela.

– Vi har tryckt ut så många bussar som vi bara kan. Vi har vänt på varje sten. Vi hoppas på förståelse i den här situationen. Det är inte så att vi godtyckligt har tyckt att nu drar vi ner busstrafiken. Vi saknar busschaufförer, säger han.

En del kritiker antyder att ni drar in på bussturer för att spara pengar. Stämmer detta?

– Nej. Alldeles oavsett så tappar vi jättemycket pengar varje dag, varje vecka och varje månad nu. Det här är inte en kostnadsfråga för oss. Vi måste köra kollektivtrafik. Sen får kostnadsbiten bli en senare fråga. Vi tittar på det i efterhand. Nu måste vi se till att de som kan kommer till jobbet, säger han och framhåller att SL har 500 busslinjer i länet.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Kampen för att få cykla mot enkelriktat fortsätter

ONSDAG 25 MARS 2020

Nu skyltar trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) om så att cyklister kan fortsätta köra mot enkelriktat på vissa gator.
– Vi får hoppas att allt är frid och fröjd nu, säger han.

Ett stort antal gator i Stockholms stad är sedan 2018 reglerade med vägmärkena ”Enkelriktad trafik” och ”Förbud mot infart med fordon”, båda försedda med tilläggstavla som säger gäller ej cykel. Syftet har varit att möjliggöra dubbelriktad cykeltrafik på enkelriktade gator, för att göra det enklare och säkrare att cykla.
Genom beslut av Länsstyrelsen i somras – sedan en privatperson överklagat – och av Transportstyrelsen i februari är merparten av föreskrifterna upphävda. Trafikkontoret behöver

utfärda nya föreskrifter för de aktuella gatorna.
Transportstyrelsen menar att det inte går att kombinera märket ”Enkelriktad trafik” med tilläggstavla som anger att enkelriktningen inte gäller cykel, däremot att det går att använda vägmärket ”Förbud mot infart med fordon” och samtidigt undanta en viss trafikantgrupp - eller ett visst fordonsslag från denna trafikregel. Trafiknämnden väntas ta beslut om det på torsdag.
– Våra jurister gör bedömningen – efter diskussioner med Transportstyrelsen – att det är vad Transportstyrelsen skriver i sitt beslut. Men det är synd att vi inte kunde behålla det system som fungerade alldeles utmärkt, säger Daniel Helldén.
– Vi skriver nu om trafikföreskrifterna och förtydligar skyltningen i enlighet med Transportstyrelsens beslut, på ett sätt som kommer att fortsätta främja en trygg och effektiv framkomlighet för både cyklister och bilister, säger Ulrika Falk, som är chef för tillståndsavdelningen på Stockholms stads trafikkontor.

Trafikkontoret har övervägt en återgång till 2016 års reglering med märket ”Förbud mot trafik med annat motordrivet fordon än moped klass II”, men har bedömt att den inte är tillfredsställande ur efterlevnadssynpunkt, och därmed inte heller ur trafiksäkerhets- och framkomlighetssynpunkt.
Genom den valda regleringen, menar trafikkontoret, blir det smidigare att ta sig fram på cykel i sitt närområde, och snabbare och enklare att ansluta till och från stadens pendlingsstråk för cykling. Biltrafikens framkomlighet blir fortsatt god. Under 2019 har heller inga allvarliga eller måttliga olyckor mellan cykel/moped och motorfordon inträffat på de aktuella gatorna.
Trafikkontoret räknar med att omskyltningen kostar omkring 1,2 miljoner kronor och kan vara klar i början av maj.
Vad händer om den privatperson som var missnöjd med trafikregleringen överklagar igen?
– Det kan förstås hända, men vi gör bedömningen att den här

omskyltningen håller, säger Daniel Helldén.

Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se

26 mars 2020

Småföretag måste få snabb hjälp

TORSDAG 26 MARS 2020

Efter en viss fördröjning presenterade regeringen och samarbetspartierna på onsdagskvällen till slut också ett krispaket riktat till småföretagen.

Det är där, till exempel i hotell- och restaurangbranschen, som coronaviruset hittills har haft de mest omedelbara effekterna.
Många av förslagen har redan lanserats i en eller annan form av näringsliv, fackförbund och oppositionspartier. Det som återstår att se är hur snabbt regeringen nu kan få i gång åtgärderna så att de faktiskt stagar upp de blödande småföretagen.
Arbetsgivar- och egenavgifter sänks retroaktivt från den 1 mars så att bara ålderspensionsavgiften betalas. Det gäller för upp till 30 anställda och löner under 25 000 kronor i månaden.
Vidare ska en statlig så kallad företagsakut inrättas, dit företag kan vända sig om de har svårt att få låna av banken. Staten lovar att garantera lånet och ta 70 procent av risken. Maxbeloppet är 75 miljoner kronor.
Stöd ska också ges till hyressänkningar. Företag som på grund av försvunna intäkter har svårt att behålla lokalen får förhandla med sin värd, som i sin tur kompenseras av staten.
Om allt detta tar sig fram till de lidande små och medelstora före-

tagen är det förstås bra. Tidigare har regeringen i alltför hög grad ägnat sig åt uppskov på skatt, som ändå måste betalas och till hög ränta, och lån som man hoppats att någon annan ska ge.
Detsamma gäller Riksbanken. Livskraften i småföretag som plötsligt blivit av med sina kunder måste säkerställas, för annars kommer de hundratusentals jobb som finns där att försvinna.
Det finns alltid en risk att kraften i krispaketen vacklar för att de omgärdas av för mycket krångel och byråkrati. Nu är det livsviktigt att de utlovade miljarderna faktiskt snabbt tar sig fram dit där de behövs. Omständlighet är klokskapens fiende.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se

Nytt krispaket ska rädda landets företag

TORSDAG 26 MARS 2020

Regeringen och samarbetspartierna lägger fram ett nytt krispaket med ekonomiska stimulanser till landets företag. Slopade arbetsgivaravgifter, stöd till hyra och en statlig företagsakut är några delar.

– Det här är ett historiskt paket, säger finansminister Magdalena Andersson (S).

I ett försök att bromsa effekterna av coronakrisen kommer regeringen och samarbetspartierna Centern och Liberalerna nu med ett nytt ekonomiskt krispaket. Det handlar om en extra ändringsbudget med stöd till småföretag som drabbats hårt av minskad efterfrågan. Hotell- och restaurangbranschen liksom

transportnäringen och butiker är särskilt hårt drabbade.
Det gäller för alla företag men för högst 30 anställda. Dessa bolag kommer att få en tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgiften som motsvarar en skattelättnad på drygt 5 000 kronor per anställd. Nedsättningen gäller retroaktivt från den 1 mars, fram till den sista juni.
– Arbetsgivaravgiften för mars behöver betalas in i början av april och det är något vi behöver undvika, säger Emil Källström (C), ekonomisk politisk talesperson.
Nedsättningen av arbetsgivaravgiften beräknas kosta staten cirka 33 miljarder kronor.
En särskild företagsakut kommer också att inrättas för att stödja krisdrabbade småföretag.
– Vi ser att det är svårt att få lån på banken. Med tanke på riskerna med corona vill inte bankerna låna ut, säger Mats Persson (L), ekonomisk-politisk talesperson.
Företagsakuten ska hantera en statlig lånegaranti där staten står för 70 procent av risken.
De mest utsatta branscherna – sällanköpshandeln, hotell,

restauranger och vissa andra verksamheter – får ett stöd som ska underlätta omförhandlingar av hyran.
– Vi förutsätter att hyresvärdarna redan nu är generösa mot sina hyresgäster. Den restaurangägare som nu tittar ut över sina tomma lokaler och inte kan förhandla med ett virus kommer nu att få möjligheter att med statligt stöd istället förhandla med sin hyresvärd, säger finansmarknadsminister Per Bolund (MP).
Enligt finansminister Magdalena Andersson har målet varit att hitta en balans mellan att direkt lyfta bort kostnader från företagen och att komma med olika krediter.
– Vi behöver stötta företag som nu befinner sig i en akut kris genom att direkt lyfta av kostnader men vi vill också jobba med krediter. Med krediter finns det en möjlighet för skattebetalarna att få tillbaks pengarna när ekonomin återigen tuffar på, säger Magdalena Andersson.
Regeringen och samarbetspartierna har tidigare lagt fram två krispaket med olika former av stöd till näringslivet. Korttidspermitteringar, slopad

karensdag och sjuklönevecka samt omfattande krediter, är några av åtgärderna.
Enligt Magdalena Andersson är statens kostnader för de tidigare åtgärderna och det nya krispaketet cirka 70 miljarder kronor.
– 70 miljarder i utgifter är alltså lika mycket som reformutrymmet vi använde i budgetpropositionerna 2017 och 2018 tillsammans, säger Magdalena Andersson.
– Vi räknar med att vi sammantaget med de här åtgärderna kommer att rädda många svenska företag och många jobb. Men oavsett hur många politiska åtgärder vi vidtar så kommer vi inte att kunna rädda alla jobb och alla företag. Däremot ska vi göra det vi kan, nämligen att lindra konsekvenserna så långt det är möjligt.
Finansministern kallar krispaketet för ”historiskt”. Hon menar att regeringen samtidigt har ett ansvar att komma med balanserade åtgärder så att staten har muskler att komma med andra stimulanser längre fram.
– Den dag vi är ur krisen ska vi också ha möjlighet att kunna

komma med ett rejält stimulanspaket för att kickstarta i gång ekonomin. Det gäller att tänka långsiktigt

– De som har det allra tuffast just nu är de riktigt små företagen. Det är därför vi slopar arbetsgivaravgiften just för de mindre företagen. Vår bedömning är att det är mer träffsäkert än vad andra har föreslagit, säger Magdalena Andersson.

Moderaterna har också föreslagit nedsatta arbetsgivaravgifter och en statlig företagsakut för att rädda de krisdrabbade företagen.

Moderaternas ekonomisk-politiska talesperson Elisabeth Svantesson tycker att regeringen och samarbetspartierna nu är inne på rätt spår.

– Det är bra att regeringen går vidare med ytterligare åtgärder. Just nu är det nattsvart för många företag. Men jag är lite orolig för att det blir administrativt krångligt för företagen med den lösning på nedsättning av arbetsgivaravgiften som regeringen har valt, säger Elisabeth Svantesson.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

”Man visar förståelse för småföretagens betydelse för svensk ekonomi”

TORSDAG 26 MARS 2020

Regeringen har lagt fram ett nytt krispaket direkt riktat mot små och medelstora företag. Bra, tycker organisationen Företagarnas vd Günther Mårder, som samtidigt tycker att det finns mer att göra.

Regeringens tidigare krisstöd till näringslivet har kritiserats för att inte hjälpa de mindre företagen som lider i coronakrisen. Intresseorganisationen Företagarna lade på tisdagen fram ett förslag med åtgärder man ansåg nödvändiga för att rädda landets småföretagare i det akuta läget många befinner sig i. Företagarnas vd Günther Mårder är efter onsdagens nya krispaket

imponerad över hur snabbt regeringen jobbat.
– Det är ett steg i rätt riktning. Man visar förståelse för de små företagens betydelse för svensk ekonomi, säger han.
Samtidigt finns det åtgärder han saknar. Räntan som är förknippad med den uppskjutna skatten som företagare kan ansöka om kvarstår till exempel.
– Vi hade velat se att man redan nu presenterade förändringar i det. Nu öppnade faktiskt Magdalena Andersson för att det ska diskuteras i finansutskottet i morgon. Då är vår förväntan att den sänks avsevärt ner mot en nivå runt 1,5–2 procent i stället för sex som det är nu, säger Günther Mårder.
En åtgärd som efterfrågats är slopade arbetsgivar- och egenavgifter. Där har regeringen lyssnat och öppnar nu för ”en tillfällig nedsättning” under perioden mars–juni. Det vill säga sänkt arbetsgivaravgift, men med vissa begränsningar.
– Jag hade hellre sett att man satte ner hela arbetsavgiften utan begränsningar. Det hade varit mer kostsamt men samtidigt hade man

då kunnat avgränsa det mer i tid, säger Günther Mårder.
Regeringen öppnar också för att företagare ska kunna få tillbaka skatt som betalats in under 2019 för att skapa likviditet. Det är bra enligt Günther Mårder, men han ser också problem med att Skatteverket får allt mer att göra.
– Det kommer vara en puckel som är hejdlös för dem under den period som nu väntar. Min farhåga är att det kommer innebära förlängda handläggningstider och att de pengar man faktiskt fattat beslut om nu inte rinner ut ordentligt till företagare som befinner sig i akut likviditetsbrist, säger han.
Svenskt näringslivs vd Jan-Olof Jacke tycker det är bra att regeringen agerar men anser att åtgärderna är för klena.
”Det är bra att regeringen presenterar nya åtgärder och det är på bra områden, men de är inte tillräckligt kraftfulla. Vi ser för var dag som går hur allt fler företag drabbas av akuta problem som hotar både verksamheten och jobben”, säger han i en skriftlig kommentar till TT.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Ewa Stenberg: Viruset har gett januari-samarbetet en helt ny agenda

TORSDAG 26 MARS 2020

Regeringen, Centern och Liberalerna presenterar sin tredje extrabudget på två veckor. Trots ökade statsutgifter på 70 miljarder kronor kommer det inte att vara det sista krispaketet. Läget i den ekonomiska politiken är helt förändrat och januarisamarbetet har fått en ny agenda.

Det har funnits många tillfällen att nypa sig i armen de senaste veckorna. Det levereras krispaket i en takt som innan skulle ha förefallit omöjlig, och när de kommer kritiseras de av Moderaterna och Kristdemokraterna för att de inte

är tillräckligt omfattande och ökar statsutgifterna mycket nog.
Sent på onsdagseftermiddagen spred finansminister Magdalena Andersson (S) och hennes allierade i MP, L och C god stämning på börsen genom ett nytt krispaket inriktat på småföretag. Det innehåller bland annat slopade arbetsgivaravgifter för upp till 30 anställda och en lön på 25 000 i månaden, stöd till hyra och en statlig företagsakut. Räknar man in de tidigare krispaketen motsvarar åtgärderna 70 miljarder kronor i nya direkta statsutgifter. Det är som två års reformer framlagda under två veckors kris.
Tidigare har regeringen bland annat avskaffat karensdagen, inrättat ett subventionerat system för korttidspermitteringar och gett anstånd med momsinbetalningar.
Dessutom har regeringen föreslagit kreditgarantier och likviditetsförstärkningar på över 500 miljarder kronor. Det senare är pengar som i bästa fall alltså ska betalas tillbaka till staten.
Ändå är detta mindre än vad både Moderaterna och Svenskt Näringsliv har krävt.

Moderaterna vill inte bara stödja de små företagen, utan också de större.
Ansedda ekonomer har talat om ekonomiska stimulanser som är betydligt större än de som redan har lagts fram. Lars Calmfors har till exempel efterlyst snabba åtgärder. ”Vi skulle kunna hantera en ökning av statsskulden med 10–20 procent av BNP om det behövs. Då pratar vi om 500–1 000 miljarder kronor. Det utrymmet bör vi använda, sade Calmfors till SVT i veckan.
Professor Magnus Henrekson skrev i går på DN Debatt att staten för att undvika en systemkollaps behöver ge företagen permitteringsersättning och annan hjälp för upp till 100 miljarder kronor i månaden. ”Vi är nu i ett läge där risken för en ekonomisk depression är överhängande.”
Henrekson varnade för hundratusentals, i värsta fall över en miljon, förlorar sina jobb annars.
Trots oenigheten om omfattningen av företagsstöden vill partierna i riksdagen gå i samma riktning för att mildra recessionen i ekonomin och undvika massarbetslöshet. Det

talar för att de kommer att komma överens snabbt.
Det är möjligt att oppositionspartierna kommer att utvidga stöden när extrabudgeten kommer till riksdagens finansutskott, det hände med den senaste extrabudgeten. Det är en svår roll för oppositionspartierna har leverera stöd i en nationell kris och samtidigt försöka visa sina väljare att man inte lagt ner sin politik helt.
Detta är inte det sista krispaketet. ”Vi måste agera kraftfullt, men inte bränna allt krut”, sade Centerns Emil Källström på onsdagseftermiddagens pressträff.
Ett förslag om arbetslöshetsstöd till personer som inte har rätt till a-kassa kommer troligen snart. Men ett stort stimulanspaket som också rör hushåll dröjer sannolikt.
Regeringen och januaripartierna tvingas hantera flera kriser på en gång. Finansminister Magdalena Andersson markerade att hälsan kommer först.
Och Sverige är precis i inledningen till hälsokrisen. När det börjar synas en ljusning planerar januaripartierna ett nytt

stort paket, då också hushållen kan få förstärkningar. Januaripartierna har fått en helt ny agenda och får lägga projekt som en skattereform och familjeveckan åt sidan. Ett litet virus har gett dem en ny uppgift.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

”Epidemin har nått de grupper som helst inte ska bli sjuka”

TORSDAG 26 MARS 2020

Antalet smittade ökar dramatiskt i Stockholm, och bara det senaste dygnet har minst 18 personer avlidit. Regionens hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson beskriver läget som mycket allvarligt.

– Det är en situation sjukvården aldrig har varit i under modern tid, säger han.

En brant stegring i antalet avlidna och smittade. Det beskedet gav Region Stockholm vid en presskonferens på onsdagen.

1 070 personer i Stockholm är smittade av covid-19, en ökning med 111 under det senaste dygnet. 300 patienter vårdas på sjukhus, 64 fler på ett dygn. 65 patienter vårdas på intensivvårdsavdelning.

37 patienter – varav minst 18 det senaste dygnet – har avlidit. Regionen har inte gått ut med fler uppgifter kring vilka de avlidna personerna är, eller om de tillhörde någon av de utpekade riskgrupperna. Björn Eriksson uppger dock att man se sista dagarna sett att fler personer över 70 år har insjuknat.
– Epidemin har nått de grupper som helst inte ska bli sjuka. Det är våra äldre, de sköra och de med underliggande sjukdomar, säger Björn Eriksson.
– Det är en situation sjukvården aldrig har varit i under modern tid, i Sverige och i världen. Vi förväntar oss att vårdbehovet ökar under ett par, tre, eller kanske flera veckor framåt. Det kräver att vi höjer kapaciteten i sjukvården till en nivå vi aldrig har haft.
Var det väntat att stegringen skulle komma nu?
– I andra länder har det varit en dramatisk ökning. Vi hoppas fortfarande att toppen på kurvan ska vänta så länge som möjligt. Kommer den för snabbt så blir det för mycket på en gång.
Inom Stockholms sjukvård förberedde man sig inför helgen för en anstormning av insjuknade

covid-19-patienter, baserat på prognoser efter hur kurvorna utvecklats i Italien, Spanien och Frankrike.
Under den senaste veckan har sjukvården i regionen helt ställt om till akut omhändertagande: antalet intensivvårdsplatser har byggts ut med 50 procent och all planerad vård har ställts in.
Den stora ökningen av patienterna kom inte under helgen, men är alltså ett faktum nu.
Framför allt från S:t Görans sjukhus kommer rapporter om kaos, om ett ansträngt läge på intensiven men även på andra vårdavdelningar.
Ambulansintaget har stoppats tillfälligt och sjukhuset har larmat regionen om att patienterna måste fördelas jämnare mellan sjukhusen. Samtidigt råder brist på skyddsutrustning inom sjukvården i hela regionen.
– Framför allt behöver vi munskydd, plastförkläden och visir, säger Björn Eriksson.
När måste utrustningen komma?
– Helst nu.
Inom hälso- och sjukvården finns tre beredskapslägen som fastställts av Socialstyrelsen:

stabsläge, förstärkningsläge och den högsta, katastrofläge. I nuläget är beredskapsläget oförändrat i förstärkningsläge. Men beredskap finns för att gå upp till högsta nivå:
– Det beror på hur dramatiskt det här är. Vi utesluter ingenting. Vi planerar för det värsta, säger Björn Eriksson.
I helgen informerade regionen om att man tillsammans med Försvarsmakten bygger ett fältsjukhus vid Älvsjömässan med ett 30-tal intensivvårdsplatser.
På onsdagen gav Björn Eriksson nya besked: fältsjukhuset kommer att fungera som ett sjukhus för vanlig sjukhusvård, för som mest 600 patienter.
– Genom att göra det kan vi fokusera kapaciteten för intensivvård till våra akutsjukhus och samtidigt säkerställa att vi har vårdplatser för dem som har behov av slutenvård och akutsjukvård.
Fördelen med Stockholmsmässan är enligt Eriksson att det ger flexibilitet att ställa om vården efter behov.
– Jag vill poängtera att vi nu fokuserar enbart på akutsjukvård som inte kan vänta. Samtidigt

som debatten handlar om covid-19, så behövs all annan akutsjukvård, med trafikolyckor, och hjärtinfarkter.
Förutom bristen på skydds-utrustning är den stora utmaningen på kort sikt att ha tillräckligt med personal. Region Stockholm vädjade på onsdagen till utbildad vårdpersonal att hjälpa till, däribland nyblivna pensionärer. De som arbetar deltid uppmanas också att gå upp i arbetstid.
– Jag är så imponerad över alla våra medarbetare i vården just nu. De är den här tidens stora hjältar, och har en helt ny sjukdom som de måste hantera.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Coronasmittade i Stockholm

Totalt har 2 510 personer rapporterats smittade med covid-19 i Sverige, medelåldern för de smittade är 54 år.

42 av personerna har avlidit. Medelåldern för de avlidna är 82 år. 57 procent av dem är män.
I Stockholm har antalet drabbade ökat kraftigt. Framför allt ser man en ökning av antalet smittade över 70 år. Det senaste dygnet har 18 personer avlidit – sammanlagt har nu 37 personer dött i Stockholms län.
Källa: Folkhälsomyndigheten, Region Stockholm

Majoritet tror att vården klarar krisen

TORSDAG 26 MARS 2020

Svenskarna anser till övervägande del att de hittills har fått tillräcklig information om coronasmittan. Det visar en mätning från DN/Ipsos. Flertalet känner också förtroende för sjukvårdens förmåga att hantera krisen.

Den svenska sjukvården pressas just nu av det nya coronaviruset på ett sätt som saknar motstycke i modern tid. Myndigheter, regering och riksdag fattar dagligen beslut som syftar till att bromsa smittspridningen. Samtidigt råder stor osäkerhet om hur krisen kommer att utvecklas. DN/Ipsos har ställt frågor om hur svenskarna upplevde samhällets förmåga att möta smittan under de inledande veckorna. Undersökningen pågick den 10 till 22 mars och resultaten handlar alltså om vad som hände under den perioden. Det var då som de första dödsfallen konstaterades i Sverige, smittan klassades som en pandemi av FN-organet WHO och stora folksamlingar förbjöds. Mätningen visar att hälften av svenskarna har stort eller ganska stort förtroende för sjukvårdens förmåga att hantera corona-smittan. En fjärdedel har lågt förtroende och en lika stor andel har ingen bestämd uppfattning. Det finns geografiska skillnader: förtroendet för sjukvården är lägre bland boende i storstäderna. Det kan vara en spegling av att antalet coronafall är större där

med ökad belastning på vården, inte minst i Stockholm.
Vid sidan om sjukvården spelar ett antal myndigheter centrala roller i krishanteringen. Det är framför allt Folkhälsomyndigheten, men även Socialstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Skolverket, liksom kommuner, regioner och länsstyrelser. I DN/Ipsos mätning uppger drygt fyra av tio att de känner förtroende för myndigheterna, medan knappt tre av tio har lågt förtroende.
Här finns skillnader beroende på vilka partisympatier de svarande har. Förtroendet är lägst bland dem som sympatiserar med Sverigedemokraterna. Drygt hälften av SD-väljarna har lågt förtroende för myndigheternas insatser. Motsvarande siffra för till exempel Socialdemokraternas väljare är 1 av 10.
Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos:
– Bland sverigedemokrater finns en misstro mot etablissemanget som även färgar deras uppfattningar i det här sammanhanget, säger han.
Sverige har hittills valt att inte ta till lika långtgående åtgärder som

en del andra länder. I stället ligger fokus på att var och en av oss ska bete sig rätt genom att till exempel stanna hemma om man är sjuk. Informationen till medborgarna spelar därför en avgörande roll.
I DN/Ipsos mätning betecknar nästan hälften informationen från myndigheterna som bra. Endast en dryg tiondel anser att den varit dålig. Mediernas rapportering om corona får något lägre betyg. Drygt tre av tio anser att den varit bra medan knappt två av tio upplever den som dålig.
Därutöver finns de som svarar ”lika bra som dålig”.
Svenskarna har en dubbel bild av vilket hot den pågående pandemin utgör. En klar majoritet, närmare sex av tio, bedömer hotet som stort mot Sverige. På det personliga planet är färre oroliga, bara drygt två av tio uppfattar hotet som stort för egen del. Men här finns tydliga åldersskillnader, påpekar Nicklas Källebring på Ipsos.
– Informationen om riskgrupper verkar ha gått fram. De över 60 år uppger dubbelt så ofta som de under 30 att de uppfattar corona

som ett hot mot dem själva, säger han.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Fakta. Så gjordes undersökningen

Ipsos har den 10 till 22 mars genomfört digitala intervjuer med 1 000 svenska väljare som var ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel. Frågorna som ställdes var:

Vilket hot anser du att coronaviruset utgör för Sverige/ dig personligen?

Vilket förtroende har du för sjukvårdens/myndigheternas förmåga att hantera en större spridning av coronaviruset i Sverige?

Hur vill du beskriva den information som förmedlas av medierna respektive myndigheterna kring coronaviruset?

Tufft för de med nedsatt funktion

TORSDAG 26 MARS 2020

Coronaviruset slår sönder vardagen för många med funktionsnedsättning.

– Det skapas en oro hos många som kan ta flera år att komma över, säger Ulla Adolfsson, ordförande för Autism- och aspergerförbundet.

Ulla Adolfssons son Alfred är 39 år och bor på ett gruppboende i Torslanda. Hon känner av egen erfarenhet till den oro som virusutbrottet skapar hos många med funktionsnedsättning och hos deras anhöriga.

– Jag som förälder måste vara välinformerad om vad som händer. Jag måste hela tiden ha flera handlingsalternativ förberedda i huvudet, säger hon.

Många som bor i gruppboenden har ett stort behov av fasta rutiner. När dessa rubbas, verksamhet ställs in och personal man känner uteblir skapas oro.

– Det kan slå hårt för att det bryter rutiner som är grunden till trygghet för många med intellektuell funktionsnedsättning.
Anders Westgerd är vd för GIL, Göteborgskooperativet för independent living, ett av de större assistansbolagen i Sverige.
– Det kommer att bli fler och längre sjukskrivningar. Vi vet att det kommer att bli en personalbrist, säger Westgerd.
Därför rekryterar nu kooperativet personal för fullt.
– Vi måste garantera våra assistansberättigade en personlig assistans så att det kan leva sina liv. I vissa fall handlar det om att överleva.
TT

18 avlidna i Stockholm på ett dygn

TORSDAG 26 MARS 2020

Antalet drabbade av covid-19 har ökat kraftigt i Region Stockholm. Totalt har 37 patienter dött, varav 18 det senaste dygnet.

– Stormen är här. Vi vet inte hur stark den kommer att bli, men vi är mitt uppe i den, säger Björn Eriksson, hälso- och sjukvårdsdirektör.

1 070 personer är bekräftat smittade, 300 vårdas vid sjukhus och 65 personer intensivvårdas.

– Vi fokuserar nu endast på akutsjukvård som inte kan vänta. Vården förändras helt under några veckor, säger Eriksson.

De smittade över 70 år gamla blir betydligt fler.

– Vi har en ganska markant ökning av antalet smittade.

TT

Stadsmissionen håller öppet: ”Ingen ska behöva bo på gatan”

TORSDAG 26 MARS 2020

Stockholms stadsmissions akutboende tar emot runt 80 hemlösa dagligen. Under den senaste veckan har antalet ökat – och man väljer att fortsatt hålla dörrarna öppna även för de med symtom som hosta.

– Vi får bortse från oss själva, annars har de här människorna ingenstans att sova, säger Cornelia Bratt, ombud på Stockholms stadsmission.

Stockholms stadsmissions akuta Bocenter vid Fridhemsplan är för många ett tillfälligt hem och en möjlighet till vila.

På övervåningen sitter Peter och flera andra av de inneboende och fikar.

Samtalet handlar till stor del om oron för smittspridning, men oron

för att bli utestängd från det svenska samhället är desto större.
– Jag har varit hemlös till och från sedan 1997. Nu under coronatider när de stänger ner allting så blir det ännu svårare att hitta någonstans att bo. Det är sådan jädrans tur att Bocenter finns, bara man följer deras regler har man tak över huvudet, säger Peter.
Folkhälsomyndigheten rekommenderar att man stannar hemma vid symtom som snuva och hosta.
Cornelia Bratt menar att Stadsmissionen följer dessa men att det är en prioriteringsfråga att hålla verksamheten öppen under coronatider.
Till skillnad från andra verksamheter har människor med en bokning på Bocenter möjlighet att isolera sig i ett eget rum.
– Vi har många riskgrupper här, flera med diabetes och människor som har dragit på sig lunginflammation för att de har sovit ute under vintern, säger Cornelia Bratt.
Peter bor på akutboendet där man har tillgång till tv som står på dygnet runt. Han upplever att nyheterna om smittan kan bli

överväldigande men att trakasserierna i samhället är det som skrämmer honom mest.
– Jag kan inte ta mig till olika ställen som sjukhus längre. Jag åkte tunnelbana häromdagen och då kommer det en vakt och stannar hela tåget för att fråga vart jag ska åka. Jag var tvungen att uppge en plats och undrar om det ens är lagligt att göra så, det är trakasserier. Jag är inte djävulen bara för att jag är hemlös, säger han med ett besviket uttryck.

Johanna Sundbeck
johanna.sundbeck@dn.se

”Använd inte vår alkohol som handsprit”

TORSDAG 26 MARS 2020

På en del Systembolag runt om i Sverige finns nu lappar som avråder konsumenterna att köpa alkohol gjort för förtäring och använda som handsprit. Lapparna har tagits fram efter att vissa

butiker fått många frågor i ämnet, förklarar Sofia Brännborn, pressekreterare på Systembolaget. Alkoholen på Systembolaget är för alkoholsvag för att användas i desinficerande syfte, säger Systembolaget. För att bakterierna ska dö måste alkoholhalten vara minst 60 procent.

DN

Familjeföretag får permitterings-stöd

TORSDAG 26 MARS 2020

Förslaget om korttidspermittering, där den anställde får behålla merparten av lönen och staten tar drygt halva kostnaden, har blivit central i försöken att rädda företag och

jobb under coronakrisen. Formulering om att arbetstagare som tillhör arbetsgivarens familj inte kan få ta del av stödet har dock kritiserats. Men nyligen publicerade Tillväxtverket, som beviljar stödet, en text på sin hemsida som förändrar situationen.

– Våra jurister har tolkat lagen så att anställda ägare och anställda familjemedlemmar kan få stöd, förutsatt att man uppfyller alla andra krav. Undantaget är om man har enskild firma, säger Tim Brooks, chef för Tillväxtverkets avdelning för företagande.

Systemet sjösätts formellt den 7 april, men kommer gälla retroaktivt från den 16 mars.

DN

LO öppnar för fler krissamtal

TORSDAG 26 MARS 2020

Fackförbundet LO utökar sin tjänst Fackets hjälptelefon under coronakrisen. Fler handläggare och längre öppettider ska bidra till att hjälpa fler när antalet varsel ökar kraftigt.
Enligt fackförbundet drabbas många anställda eller före detta anställda inom LO-yrken hårt och känner också en stor oro och har många frågor. Tanken med hjälptelefonen är att stötta och guida dem rätt.
TT

I Sverige finns det fyra riskgrupper
Arbetande låginkomsttagare
Ensam-
företagare
Personer med flexibla arbetskontrakt
(tidsbegränsningar, bemanningsföretag, ofrivillig deltid)
Tillfälliga jobb
såsom gigg-arbetare.
Källa: Ekonomihögskolan vid Lunds universitet. Foto: TT, DN.
Så stor är den arbetande fattigdomen i länderna
Andel av den arbetsföra befolkningen som arbetar men riskerar att leva under fattigdomsgränsen.
(Procent)
5,0
6,1
7,0
9,1
9,3
9,7
12,2
13,5
Belgien
Nederl.
Sverige
Tyskland
Snitt EU
Polen
Italien
Luxemburg

7 procent i fattigdom trots arbete – drabbas först av coronakrisen

TORSDAG 26 MARS 2020

En social trend växer fram i Europa – människor arbetar, men lever trots det i riskzonen för fattigdom. Nu blir fenomenet ett stort forskningsprojekt inom EU.

– Under coronakrisen blir det även tydligt att det är dessa personer som först förlorar sina jobb, säger forskaren Ann-Christine Hartzén.

Att ha ett jobb har länge setts som nyckeln till trygghet. Men så är det inte längre för alla som arbetar. Det finns de som ändå lever i riskzonen för fattigdom. I Sverige är 7,0 procent av alla arbetstagare drabbade.

– EU:s strategi för att komma åt fattigdomen har varit att få människor att hitta sysselsättning. Det har fungerat, men nu börjar vi se att en ökad andel arbetstagare är i riskzonen för fattigdom, säger Ann-Christine Hartzén, universitetslektor och postdoktor i affärsrätt vid Ekonomihögskolan på Lunds universitet.
I dag finns det fyra riskgrupper. Dels är det personer med flexibla arbetskontrakt. Till exempel tidsbegränsade anställningar, ofrivillig deltid eller uppdrag på bemanningsföretag. Utöver det räknas även arbetande låginkomsttagare och ensamföretagare. Många arbetar inom städbranschen eller hotell- och restaurang. Även ”giggare” är en riskgrupp. De hoppar mellan olika, korta uppdrag.
– En del åtgärder som har varit till för att få folk ut i arbete har varit så fokuserade på målet att de inte har tagit hänsyn till om själva inkomsten faktiskt förbättras, säger Ann-Christine Hartzén och fortsätter:
– Nu under coronakrisen blir det även tydligt att det är dessa

personer som först förlorar sina jobb.
Nu ska forskare från olika delar av Europa kartlägga trenden. Projektet har fått cirka 34 miljoner kronor av EU. Totalt analyseras sju länder. Förutom Sverige är det Italien, Polen, Nederländerna, Belgien, Tyskland och Luxemburg.
Länderna är utvalda utifrån deras geografiska områden, men även baserat på deras olika sociala system, såsom välfärden och lagstiftningen – som också kan påverka fattigdomen.
Sverige har en ganska låg andel som befinner sig i riskzonen för fattigdom. Åtminstone i jämförelse med de andra länderna. Till exempel har Italien 12,2 procent som arbetar, men ändå befinner sig i riskzonen. Tyskland har 9,1 procent och Luxemburg 13,5 procent.
Viktigt att komma ihåg är att definitionen av fattigdom skiljer sig åt. Gränsen bestäms utifrån en procentuell andel av medianlönen i landet. Det innebär att de som är i riskgruppen för fattigdom i exempelvis Luxemburg kan ha en

högre inkomst än samma grupp i ett fattigare land.
15 procent av alla sysselsatta har en tidsbegränsad anställning, enligt siffror från Landsorganisationen i Sverige 2019. Många gånger är det kvinnor, utrikesfödda eller yngre personer.
I projektet kommer Ann-Christine Hartzén och hennes kollegor kolla närmare på bland annat könsskillnader. Kan det vara så att fler kvinnor än män befinner sig i den här riskgruppen?
Dessutom måste de definiera vilka som ska räknas in, säger Ann-Christine Hartzén.
– En fråga är hur vi gör med dem som lever i ett förhållande, till exempel en familj. Vi tittar på ett exempel där mannen jobbar heltid medan kvinnan arbetar deltid. Som individ kanske hon hamnar i riskgruppen för fattigdom, men familjen gör inte det. Det visar på hur viktigt det är att studera fenomenet på olika nivåer, både hushålls- och individnivå.
Projektet startade nu i februari och kommer fortsätta fram tills januari 2023.

Forskarna ska dels undersöka orsakerna till problemet. De ska även föreslå hur man råder bot på situationen, såsom ge rekommendationer till EU och lagstiftare.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se

Fakta. ”Working yet poor” i Europa

De senaste åren har ett nytt begrepp myntats – working yet poor, som kan översättas till arbetande fattiga. Med det menas personer som har ett jobb, men samtidigt lever på gränsen till fattigdom eller i fattigdom.
Cirka 30 forskare inom EU-länderna ska studera fenomenet. Totalt ska sju länder utforskas. Projektet får 34 miljoner kronor av EU. Den svenska delen får cirka 3 miljoner kronor. Tre forskare vid Ekonomihögskolan på Lunds universitet håller i projektet – Ann-Christine Hartzén, Vincenzo Pietrogiovanni och Anna Missiaia.
Källa: Ekonomihögskolan, Lunds universitet

”Som ung och frisk individ så är ens uppgift att skydda de gamla”

TORSDAG 26 MARS 2020

Social distansering är ordet på allas läppar. Men hur ska man som individ förhålla sig till råden?

DN har talat med fyra experter om hur de tycker att man som ung och frisk kan tänka för att inte sprida smittan vidare – men inte heller drabbas av panik.

Johan von Schreeb, professor i global katastrofmedicin

– Som ung och frisk individ så är ens stora uppgift att skydda de gamla. Vi kommer inte att kunna undvika den här infektionen, men det vi kan göra är att se till att det blir ett så långsamt förlopp som möjligt.

Det säger Johan von Schreeb, professor i global

katastrofmedicin på Karolinska institutet. Han menar att detta, precis som Folkhälsomyndigheten har rått, sker genom att människor håller avstånd och därmed ser till att smittspridningen sker mer kontrollerat.
– Även när man stänger gränser så handlar det om att skydda riskgrupper. Om unga friska människor får det här är det oftast inte så farligt, och om det inte hade varit för de lunginflammationerna som orsakar kraftiga besvär så hade det här inte varit en stor sak.

Alla måste ta ett personligt ansvar, säger Johan von Schreeb – och för att få människor med sig är det viktigt att myndigheterna är transparenta och förbereder medborgarna på nästa steg i hanteringen.
– Man måste ha befolkningen med sig så att folk inte gör en massa konstiga grejer. Det är svårt i vår samhällsorganisation att från dag till dag helt ändra livsstil och hur vi förhåller oss.
Samtidigt menar Johan von Schreeb att alla beslut är en avvägning.

Kan en frisk och ung person gå ut på restaurang i nuläget?
– Som nuläget är måste man bestämma vad som är prioritet, och smittspridningens förhindrande måste vara prioritet. Men det finns inget rätt svar, säger han.

Åsa Melhus, professor i klinisk bakteriologi, Uppsala universitet

– Vi måste tänka rationellt.
Det säger Åsa Melhaus, professor i klinisk bakteriologi vid Uppsala universitet.
Vad är det rationella att göra?
– Alltför många reagerar på ett potentiellt hot på ett känslomässigt sätt, i stället för att faktiskt titta på data och läsa publikationer snarare än att lyssna på tyckare i sociala medier.
Så hur kan man agera?
– Alla ska se till att hålla distans så att den här droppsmittan inte kan överföras. Vi ska inte stå som packade sillar på bussen.
Hon säger att i alla tider har eremiterna varit de som klarat av epidemier. Problemet är att för de allra flesta är det alltför svårt att leva som eremit, eftersom vi är sociala varelser som vill ha

kontakt. I dag finns dock alla möjligheter att vara social även om man inte är nära andra människor.
– Det bästa är så klart att hålla sig inne, men till slut kommer vi att krypa på väggarna för vi är inte vana vid det. Om vi tvingas sitta helt instängda för länge så blir vi deprimerade. Så träffas utomhus, där det är mindre risk att sprida smittan. Man kanske inte behöver gå ut och äta på restaurang i nuläget.
Samtidigt finns det alla möjliga sätt i dag att hålla kontakt, även utan att behöva ses.
– Vi har alla hjälpmedel genom sociala medier och internet, men vi använder inte dem på det sättet. I stället använder vi dem för att sprida ännu mer rädsla till varandra, säger Åsa Melhaus.
Om man har riskgrupper i sin omgivning – hur ska man tänka då?
– Avstå från att träffa dem. Ni kan ha jättemycket kontakt via telefon, eller via Skype. Kom ihåg att den största smittospridaren är människan själv.
Hon tycker att det är viktigt att man inte drabbas av panik, inte försöka skylla detta på någon eller

några grupper, och att inse att det här är ett globalt problem som vi måste hantera.
– Vi måste hålla hysterin borta kring detta. Och inse att det inte tjänar någonting till att hetsa upp sig.

Cecilia Söderberg Naucler, professor i medicinsk mikrobiell patogenes vid KI

– De länder som har lyckats med att minska smittspridningen är de där man har satt in åtgärder och insett att man måste få till en större social distansering för att bryta kurvorna. Alla saker som gemene individ kan göra för att bromsa det här är viktiga just nu, säger Cecilia Söderberg Naucler. Hon betonar att det inte handlar om åtgärder som kommer att vara för evigt, utan att det gäller att agera nu för att bromsa och ge respit till sjukhusen samtidigt som samhället får en chans att bygga en strategi på sikt.
– Vi kan inte ha ett samhälle som är nedstängt på sikt, men det handlar om en begränsad tid. Cecilia Söderberg Naucler menar att Folkhälsomyndighetens nya riktlinjer, där människor uppmanas att stanna hemma och jobba om de kan, och där man

stängt ner universitet och gymnasieskolor, är bra åtgärder.
– Halvdana saker räcker inte nu. Jag förstår att det är svårt för gemene man att ta till sig allvaret om man inte har någon person som är sjuk eller kan drabbas allvarligt i sin närhet. Men individens handlingar har konsekvenser för hur vi tar hand om dem som blir sjuka om några veckor. Under en begränsad period krävs extrema åtgärder.
– Det här är en kampsport. Och även om man stänger gränser och inför den typen av restriktioner så är det individens smittkontakter som är huvudsaken. Skolor och dagis bör ha stängt och barnomsorg beredas för de som har föräldrar med samhällsbärande tjänster. Det är inget problem i andra länder, och måste därför kunna lösas i Sverige.
Så hur kan en ”vanlig” frisk person agera?
– Man kanske inte ska ha det där kalaset på söndag med 10–15 personer. Man ska helst inte åka tunnelbana, och hålla avståndet till personer när man är i affären. Träffa inte kompisgänget eller gå

på fotbollsträning inomhus. Och det här gäller nu, inte i längden. Och det allra viktigaste:
– Om man är sjuk så ska man vara hemma. Det är extremt viktigt i nuläget.
Särskilt sedan man valt att inte testa personer som inte är i behov av vård faller ansvaret på varje enskild person att sätta sig i karantän vid sjukdom, och att hålla distansen.
– Gör man det tidigt ser man goda effekter. Då kan man slippa hamna i en situation där ett helt land måste sättas i karantän under en period.
Det är viktigt att distansera sig socialt under en period. Men det är också viktigt att inte bli rädd.
– För de allra flesta av oss kommer det här att gå jättebra. Det vi ska oroa oss för är sjukvårdskapaciteten. Därför måste vi ta ansvar just i dag, tills vi får koll på vad som händer.

Rafael Ahlskog, forskare om altruism och smittskyddspolitik vid Uppsala universitet

Människor tror ofta att de bör isolera sig av egoistiska skäl, enligt den lilla evidens som finns på det forskningsområdet. Det

säger Rafael Ahlskog som forskar kring altruism och smittskyddspolitik vid Uppsala universitet.
– Men de mest effektiva argumenten handlar om samhällsnyttan. Egennyttiga skäl fungerar bara så länge folk upplever att de faktiskt löper en risk. Kommunicerar man inte samhällsnyttan är risken stor att människor struntar i att sitta hemma om de plötsligt själva känner sig krassliga.
Rafael Ahlskog säger att det därför är viktigt hur myndigheter kommunicerar:
– Kommunicera att det här inte handlar om dig, det handlar om andra. Kanske inte nödvändigtvis om människor som du träffar personligen, utan i tredje eller fjärde led. Ett sätt att tänka är att alla är stenar i ett vattendrag – och man vill inte vara den stenen som smittan kan kliva på för att komma över ån, säger han.
Fungerar det att uppmana människor att isolera sig?
– Ja, i alla fall under begränsade perioder. Men det är viktigt att komma ihåg att det kan vara otroligt psykologiskt påfrestande i långa loppet. Därför är det viktigt

att inte göra det innan det behövs – och att minimera tiden som folk måste vara isolerade.
Om man inte ser något slut eller inte vet hur länge ens isolering kommer att vara är det lätt att människor börjar bryta mot förhållningsreglerna.
– Det är viktigt att uttrycka tacksamhet mot dem som frivilligt isolerar sig, och att man är tydlig med att ge begränsningar av tiden. En av de starkaste anledningarna till att människor bryter karantän är att de inte ser något slut. Men finns en klar kommunikation så är sannolikheten större att karantänen lyckas.

Evelyn Jones
evelyn.jones@dn.se

Spotify startar coronahjälp och låter fans donera

TORSDAG 26 MARS 2020

Över 5 000 svenska artister har skrivit under ett upprop med krav på coronahjälp från Spotify. Nu har strömningsjätten fattat beslut om att donera pengar för att hjälpa artister som påverkats av covid-19.

Artister och musikskapare befinner sig i ekonomisk kris efter regeringens begräsningar av offentliga tillställningar. I ett upprop som publicerades förra veckan – ”Nu tystnar musiken” – uppmanar över 5 000 svenska artister Spotify att göra en stöddonation. Förslaget var att strömningsjätten i samarbete med Kulturdepartementet och Konstnärsfonden skulle inrätta en akutfond där musiker kan söka stöd för förlorade inkomster.

Artister som Jill Johnson, Lisa Nilsson, Louise Hoffsten, Marit Bergman och Little Jinder pekade bland annat på att Spotfygrundarnas förmögenheter uppskattas till 27 respektive 20,5 miljarder svenska kronor – förmögenheter vars grund vilar på musikers, artisters och kompositörers arbete.
Nu hörsammar Spotify åtminstone delar av uppmaningen. I dag lanserar strömningsjätten projektet Spotify covid-19 music relief, där bolaget samarbetar med organisationerna MusiCares, PRS Foundation och Help Musicians.
”Spotify gör en donation till dessa organisationer och kommer att matcha donationer som görs via Spotify Covid-19 music relief dollar för dollar upp till ett sammanlagt Spotifybidrag på 10 miljoner dollar”, skriver Spotify i ett pressmeddelande.
Taket för Spotifys bidrag uppgår därmed till motsvarande 100 miljoner svenska kronor.
Projektet är inte riktat specifikt till svenska artister, utan är en stödinsats för behövande artister runt om i världen.

En talesperson för Spotify uppger att bolaget för en dialog med möjliga partner i Sverige. Musiktjänsten kommer också lansera en möjlighet för artister att be om donationer direkt från sina fans via sina profilsidor på Spotify.

Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se

Stockholms största galleri tvingas stänga

TORSDAG 26 MARS 2020

Coronasmittan drabbar också konstgallerierna hårt. Nu förbereder ansedda Galerie Forsblom sin stängning. Personalen är uppsagd i Stockholm och hälften på modergalleriet i Helsingfors är permitterade.

Konstgalleriet på Karlavägen 9, det största i Stockholm, öppnade vintern 2017 med den världsberömde Ai Weiweis verk på plats. I dag representerar det en rad namnkunniga utländska konstnärer jämte svenska som Ernst Billgren, Martin Wickström, Charlotte Gyllenhammar och Linn Fernström.
Galleriets grundare Kaj Forsblom beskriver coronautbrottet som avgörande för beslutet att stänga.
– Hade inte coronan kommit så hade vi fortsatt. Det är en svår och ny situation nu. Vi har inga ekonomiska problem, men galleriet i Stockholm äter upp det positiva som vi har i Helsingfors så att det skulle kunna ge förluster i framtiden, säger han på telefon från Helsingfors där han befinner sig i karantän.
– Vi har ju personal och det rullar utgifter och när inget händer med den här situationen så blir det ju ett force majeure-läge. Jag tror att detta kommer att pågå länge.
Omsorgen om personalens hälsa är en avgörande faktor, betonar han. Smittan är osynlig och galleriet har lockat många besökare. Dörrarna är nu stängda.
En kort tid till är konstgalleriet

dock möjligt att besöka för den som avtalar tid för visning.
– Konsekvenserna av coronasmittan har orsakat otroliga händelser som man inte kunde förutse i förväg. Man vet ju inte heller hur länge det kan fortsätta.
– Det här är mycket tråkigt – vi har ju satsat, renoverat lokalerna och blivit så bra mottagna av publiken, samlarna och de svenska konstnärerna som gjort underbara utställningar, säger Forsblom som också visat konstnärerna som han representerar på mässor i Europa, USA och Asien.
– Man kunde inte ens ana att något som detta skulle kunna hända – och jag har ändå varit gallerist i 43 år. Det är en absurd situation och pågår den ett år till så måste man nog fundera två gånger på vad man ska göra med våra gallerier.
Hur tror du att covid-19-utbrottet kommer att påverka konstbranschen?
– Det får en stor inverkan. Det blir stora förändringar i hela världen där det finns massa gallerier som har lokaler i städer som

Hongkong, London, New York och så vidare. Jag upplevde hur konstvärlden förändrades på 1990-talet med den nedgången, men det här är mycket värre. Och vi är ju bara i början av denna smitta.
Hur har de konstnärer som du representerar reagerat på ert beslut att stänga?
– De har varit väldigt ledsna, men de har förstått vårt beslut väldigt väl. Vi måste försöka vara positiva, det kommer säkert något bra ut av detta också, säger Kaj Forsblom som beskriver hur den internationella konsten utanför Norden blivit ”så otroligt dyr genom åren, det har funnits så mycket spekulationer”.
– Just det korrigeras nog nu. I dessa dåliga tider borde folk köpa lokala konstnärer, de enda inkomster som de får är ju genom försäljningar.
Konstnären Ernst Billgren ser stängningar av gallerier som Forsbloms som en påminnelse om hur små marginalerna konstbranschen har.
– Det räcker med någon veckas stängning så får gallerier slå igen – och det gäller ju också teatrar och mycket annan kultur. Många

levde ju på marginalen redan innan coronan, minsta lilla gupp blir då katastrofalt.

Hur kommer det här påverka dig?

– Om man ställer ut vart tredje, fjärde år så får det räcka några år och så gör man en ny utställning – jag måste inte ha en viss inkomst varje dag. Jag har också fördelen att jag står på flera ben, jag släpper till exempel en roman i april. Men jag skulle ha en utställning i Malmö och den får jag skjuta på ett år nu och en på Ålands konstmuseum.

– Fast de som håller på med konst gör det ju inte för att det är ett rimligt sätt att försörja sig utan att de inte såg något annat alternativ.

Vad tror du att utbrottet får för samhällseffekter?

– Att priserna går ner på allt från lägenheter till konst och allt möjligt. Men har man inga pengar så spelar det inte så stor roll. Det är bara de som har pengar som kan utnyttja en sådan här situation, säger han.

– De kan köpa en massa verk till billiga priser, konst som sedan går upp i värde när det blir bättre tider.

Georg Cederskog

Maja Rung ska ge liv åt präktiga Kulla-Gulla

TORSDAG 26 MARS 2020

I år firas 75-årsjubileum för Martha Sandwall-Bergströms klassiska barnboksserie Kulla-Gulla. Då passar Kulturhuset Stadsteatern på att ta den älskade torparflickan upp på scenen. Maja Rung har fått rollen.

I ett stort, kalt och vitt rum i Gamla stan flänger ett tiotal teaterpersoner runt. Sminköser, maskörer och pr-folk flockas runt skådespelaren Maja Rung, dagens stjärna. Hon har jobbat på stadsteatern i Stockholm sedan 2013. Nu ska hon fotograferas inför premiären av pjäsen ”Kulla-Gulla”, baserad på den välkända barnboksserien med samma namn.
Precis som torparflickan i boken bär huvudrollsinnehavaren i dag

en för sekelskiftet tidstypisk outfit. Scenkläderna går i grått och är gjorda av sliten bomull – en vardagsklädsel för en stor del av befolkningen i det gamla, fattiga Sverige. Det är i denna verklighet som den unga flickan Gunilla, i berättelsen kallad Gulla, säljs på auktion som arbetskraft åt torparen på Kulla.
– Jag läste aldrig böckerna som barn. För mig var Kulla-Gulla mer ett begrepp associerat till gammel-Sverige. Alltså fattigdom, träskor och hucklen, säger Maja Rung.
– Handlingen utspelar sig vid ungefär samma tid som den stora utvandringen till USA från Sverige. Här får vi verkligen se hur fruktansvärt fattigt allt var då, fortsätter hon.
Fotografen tar paus och delar av ensemblen omringar Maja Rung igen. Någon rättar till hennes kläder. Sminkösen sätter sot på hennes näsa för att åstadkomma en autentisk look. Gulla är ett hårt arbetande barn som trots sin låga ålder gör allt från att plöja åkrar till att mjölka kor.
Efter ett par minuters sminkjobb fortsätter arbetet med att ta det

perfekta fotografiet av Kulla-Gulla.
– Föreställ dig att du är förbannat stark, som en björn, hojtar regissören Maria Sid samtidigt som hon sträcker armarna över huvudet som en slagbjörn.
Martha Sandwall-Bergströms Kulla-Gulla-böcker berättar om en en torparflickas barndom och liv fram till vuxen ålder. Och det är precis det tidsspannet som den kommande pjäsen avhandlar.
Manuset avviker inte från handlingen i böckerna. Maria Sid kom i kontakt med Kulla-Gulla-böckerna först i vuxen ålder.
– Jag har läst allihop nu. Det är en jättefin historia om klasskamp. Hon betonar att det också är viktigt att visa upp dåtidens kvinnoideal i pjäsen. Men även den tidens självständiga kvinnokamp.
– Jag vill särskilt belysa Kulla-Gullas kompromisslöshet och provocerande duktighet. Som kvinna har också jag fått höra att man antingen är ”duktig eller inte”, säger hon.
Kulla-Gulla-böckerna beskriver hur ett barn, trots svåra omständigheter, står upp mot orättvisor som också drabbar

andra unga och fattiga i hennes omgivning. Ett motigt arbete som fortsätter långt efter att hennes egen bakgrund som rikemansdotter avslöjas.
Maja Rung vill tillföra karaktären en ny dimension:
– Kulla-Gulla kan framstå som obotligt rättrådig, att hon alltid gör rätt val.
– Hon är ju en hjälte. Men det ska bli intressant att leta efter sprickorna i henne. Att visa fler sidor och försöka ge kropp åt hennes tvivel och tvekan. Hur hon går runt och gör gott, men samtidigt utplånar sig själv och sina behov, säger den 32-åriga skådespelaren.
– Det tror jag kan bli starkt på en teaterscen.
Regissören Maria Sid nickar intill:
– Ibland vill man ju bara säga åt henne: ”Vänta lite nu, tänk på dig själv också, människa!”
Som dotter till gårdens patron befinner sig Kulla-Gulla i två världar. Å ena sidan kommer hon från en rik familj. Men hon har samtidigt levt större delen av sitt liv tillsammans med de fattigaste av fattiga.
– Ytterst handlar den här berättelsen om ett utanförskap.

Kulla-Gulla hör ju aldrig riktigt till, utan befinner i ett mellanland där hon är ganska ensam. Ensam på jorden både med sin kamp och sin vilja, påpekar Maja Rung.
Maria Sid håller med:
– Det är just detta som är så hisnande. Jag tror att vi alla kan relatera till känslan av ensamhet. Den är brutal. I slutänden är vi ju alla helt ensamma. När jag läste böckerna identifierade jag mig starkt med just hennes utsatthet. Men framför allt hennes ensamhet.
För att åstadkomma detta har Maria Sid bland annat anlitat den finske kompositören Iiro Rantala som specialskriver musik för pjäsen.
– Vi försöker hitta Kulla-Gullas inre röst med musiken, säger hon.
Också Maja Rung känner igen Kulla-Gullas utsatthet från den riktiga världen.
– När jag pratar med människor nu om deras relation till Kulla-Gulla-böckerna så nämner alla hennes ensamhet. Men också hennes så starka präktighet, säger hon.
Den Karlstadfödda skådespelaren minns sin egen uppväxt som välordnad och prydlig.

– Präktighet är väl egentligen att vara kapabel och vad är det som är så provocerande med det?
För Maria Sid var det självklart att huvudrollen som torparflickan Kulla-Gulla skulle spelas av Maja Rung. En rollgestaltning som förutsätter stor uppfinningsrikedom. Hon beskriver deras samarbete som ”rikt”.
– Maja är en härlig skådespelare att regissera. Hon är väldigt lyhörd och det är så inspirerande att jobba med henne. Maja skapar ett fint inre till karaktären Kulla-Gulla.
Senast de jobbade ihop var det med pjäsen ”Min fantastiska väninna”, efter Elena Ferrantes världskända roman. En föreställning som också den spelades på Kulturhuset Stadsteatern.
Martha Sandwall-Bergströms böcker om Kulla-Gulla skildrar bland annat klyftan mellan det fattiga och det rika Sverige under förrförra sekelskiftet. Är det en relevant berättelse i dag?
– Ja, jag tycker det är viktigt att påminna om hur hela det svenska klassamhället såg ut då – och hur nära den tiden är vår egen. Det får

en att förstå att man som
människa har ett ansvar för andra
i ens omgivning, svarar Maria
Sid.
– Just Kulla-Gullas historia tror
jag visar vad ”värde” egentligen
är. När hon väl hittar lyckan så är
det i en själsfrände som har
samma känsla för rättvisa som
hon själv har.
”Kulla-Gulla” har fått regissören
att också reflektera över att vi
numera lever i en värld där just
värde enbart mäts i pengar.
Hennes önskan nu är att pjäsen
ska påminna oss om andra värden
än bara ”vi är rikast, alltså är vi
bäst”.
– Hur mår vi egentligen när vi
försöker att bli så rika som
möjligt? Och vad händer med oss
längs vägen? frågar hon sig.
– Just därför känns det väldigt
rätt att sätta upp den här pjäsen
2020.
Hur påverkar coronavirusets
spridning den kommande pjäsen?
– Läget är väldigt speciellt. På
Stadsteatern jobbar vi med
tillförsikt för att kunna genomföra
höstens repertoar precis som
planerat. Vårens föreställningar

har dessvärre fått ställas in fram till sista april.
Maria Sid försäkrar dock att repetitionerna inför Kulla-Gulla fortsätter och att pjäsen inte är direkt påverkad i dagsläget.
Raphael Cano Felix
Kulla-Gulla.

Martha Sandwall-Bergströms bokserie om torparflickan Kulla-Gulla utspelar sig i början av förra sekelskiftet. Bokseriens har släppts i två olika utgåvor med sju respektive elva bokdelar vardera. Utöver dessa finns även en tillbakablickande skildring av hennes uppväxt samt en bilderbok.
”Kulla-Gulla” filmatiserades för första gången 1956. Då stod Håkan Bergström för regi och Malou Fredén spelade huvudrollen som Kulla-Gulla. 1986 producerades ytterligare en tv-serie, med regi av Gustav Wiklund. Rollen som Kulla-Gulla spelades då av Lisa Jarenskog.

"Och jag måste tillstå att jag mer än jag räds viruset räds det stora bakslag för demokratin som denna pandemi ser ut att bli globalt."

TORSDAG 26 MARS 2020

I SvD skriver Stina Oscarson om att hon skräms av hur snabbt gränserna förskjuts i coronavirusets spår.

Public policy. En pandemi kan visst diskriminera, skriver Elsa Kugelberg

TORSDAG 26 MARS 2020

Det finns bara en ljusglimt med corona, säger författaren Lionel Shriver i SvD (20/3). Viruset känner inga gränser, diskriminerar inte. ”Det skär igenom alla identitetspolitiska grupper som vill känna sig särskilt förföljda.”

Versioner av den här idén har flimrat förbi i mina flöden de senaste dagarna. Jag har hört den i kön till kaféet där jag köper mitt take away-kaffe, ett av få ställen i Oxford som fortfarande håller öppet. Under seminarier på mötesappen jag laddat ned efter att universitetet stängt. Viruset bryr sig inte om kön eller klass.

Äntligen något alla kan enas kring – en gemensam fiende.
Eller? Det är (naturligtvis!) sant på en biokemisk nivå att virus struntar i de olika värden och statusnivåer samhället tillskriver oss. Alla kan smittas, alla riskerar att dö. Om än med olika probabilitet.
Men i tanken att pandemin inte diskriminerar finns en impuls att zooma ut från detaljer som är viktiga. Den döljer – i värsta fall – att vi alla hamnade i den här situationen på olika villkor.
I Stockholm är en stor andel av de som dött av coronaviruset svensksomalier. Vi vet inte varför den gruppen varit särskilt utsatt. Svensksomaliska läkarföreningen spekulerar i om det kan bero på att man generellt sett bor trängre än andra, och ofta tillsammans över generationsgränserna. Eller om de som dog inte kunde svenska och därför missade eller inte förstod myndigheternas råd. Det är en klassfråga, skriver Jenny Wennberg i Aftonbladet (24/3). Det handlar om ekonomi, absolut. Fast kulturella och språkliga faktorer verkar också ha spelat en roll här. MSB har meddelat att man nu (lite sent, det måste man

säga) försöker få ut information på fler språk. Men räcker det? Det är inte säkert att myndighetsuppmaningar om att inte träffa mormor och morfar, eller för den delen till äldre att de ska isolera sig, fungerar för dem som bor tillsammans med sina barn och barnbarn. Isolera sig, var?

Om public policy ska vara effektiv måste den ta hänsyn även till detta. Lite annorlunda uttryckt: för att inte bidra till att redan existerande orättvisor förvärras i pandemins spår behöver coronastrategin ett intersektionellt perspektiv. Intersektionalitet, som måste vara ett av politikens mest missförstådda koncept, beskriver hur olika systematiska orättvisor interagerar och, som en konsekvens, utsätter individen för problem som skiljer sig från summan av dessa orättvisor. Aktivisten och akademikern Kimberlé Crenshaw uppges ibland vara upphovspersonen, men som hon själv ofta påpekar står hon i intellektuell skuld till det arbete som svarta feminister i USA

påbörjade för åtminstone 150 år sedan.
I mötet med corona kan vi vänta oss att en genomsnittlig svensk-somalisk mamma kommer att ha andra förutsättningar än en genomsnittlig ensamstående svensksomalisk man att hantera krisen. Han kommer i sin tur att ha ytterligare andra förutsättningar än sin manliga men finlandssvenska kollega, och så vidare. I implementeringen av coronapolitiken borde responsen redan från början ha varit att försöka mildra sådana skillnader.

Ett fortsatt misslyckande är förknippat med moraliska, sociala, ekonomiska kostnader. Det kan vi enas om.

Elsa Kugelberg
elsa.kugelberg@dn.se

Förlorar högerpopu-lismen på virusåt-gärderna?

TORSDAG 26 MARS 2020

Efter att ha lyssnat på Stefan Löfvens fem allvarsamma minuter till nationen under söndagen kan man jämföra med Emmanuel Macrons tjugo demagogiska minuter där han passar på att göra en krigsförklaring, mot pandemin.
Stor uppslutning kring presidenten. General de Gaulles efterträdare är som sig bör en krigsherre, i segerviss kamp mot ett virus.
Sådan grandiositet håller vi inte på med i Sverige. Men i Frankrike funkar det, uppenbarligen. 35 miljoner människor lyssnade och den politiska coronaeffekten för Macrons del är en jätterusning uppåt i opinionsmätningarna. Han har för första gången på två

år kommit över 50 procent i förtroende efter att ha dippat på 31 procent i december 2018. Det är ändå ingenting mot Giuseppe Conte där 71 procent, enligt opinionsmätningar i Repubblica, är positiva till premiärministern i det hårt drabbade Italien.
Slutsats: I nödens stund litar man inte på högernationalister. Varken Marine Le Pen eller Matteo Salvini. Alltid något.

Maria Schottenius
maria.schottenius@dn.se

Saeed Alnahhal: Coronaviruset är ett gyllene tillfälle att visa hur svensk demokrati fungerar

TORSDAG 26 MARS 2020

Många nyanlända följer under coronapandemin ständigt massmedierna för att veta vad som händer och vad regeringen har beslutat. Men de riskerar att

få en försenad och ofta förvrängd uppfattning av händelserna, skriver Saeed Alnahhal.

Det är tidningssnack.” Så brukar människor i Syrien beskriva information som inte stämmer med verkligheten. De inhemska mediernas nyhetsrapportering är erkänt opålitlig.

I min hemstad Yabroud, en stad i sydvästra Syrien med cirka 50 000 invånare, användes tidningarna mest som hjälpmedel vid städning. Möbel- och billackerare köpte tidningar i kilovis för att skydda de delar som inte skulle målas eller lackas.

Under det nya coronavirusets tid talar nu de syriska massmedierna om ”försiktighetsåtgärder mot viruset”, men insisterar samtidigt på att det bara finns ett enda coronafall i hela landet. Trots att sjukvårdspersonal – som vill vara anonym – uppger att det finns fler än så. Jag har själv haft kontakt med en läkare på ett stort sjukhus i Damaskus som berättat om fall av corona.

Syrier i Sverige – och andra nyanlända – har ändrat sina medievanor. Många följer nu

ständigt sajter och tv-sändningar för att veta vad som händer och vad den svenska regeringen har beslutat. Men de flesta kan inte tillräckligt bra svenska för att ta del av inhemska nyheter direkt från tv, tidningar och radio. I stället läser de översättningar, som inte alltid är pålitliga. Många följer också grupper på Facebook med kraftigt varierande innehåll. Därmed riskerar de att få en försenad och ofta förvrängd uppfattning av händelserna. ”Varför har inte skolorna stängts än?” är till exempel den vanligaste frågan som just nu diskuteras bland Sveriges arabiskspråkiga, virtuellt och i verkligheten. Ändå förklarade utbildningsministern Anna Ekström på en pressträff i förra veckan klart och tydligt varför det inte sker: föräldrar i viktiga samhällsfunktioner behövs på jobbet, och mor- och farföräldrar ska inte ta hand om barnbarnen, för då riskerar smittspridningen att öka. Denna information nådde däremot inte lika tydligt fram till Sveriges arabisktalande. Därför handlade de flesta reaktionerna bland dem på Anna Ekströms uttalande om att regeringen

antingen är snål eller svag. Först efter tre fyra dagar började man förstå varför regeringen inte stängde skolorna. Detta och flera andra liknande fall har lett till att araber – och andra invandrargrupper – har börjat tappat förtroende för regeringen och dess instruktioner.
För mig, som en gång drömde om att Syrien skulle bli ett demokratiskt styrt land, var det fascinerande att se hur regeringen meddelade att den skulle ta hjälp av riksdagen för att få rätt att stänga skolorna, om det behövs. Det är lagen som styr landet. Det är en del av demokratins magi.
Nu ges ett gyllene tillfälle att visa hur demokratin, myndigheter och medier i Sverige fungerar. Ta vara på intresset från syrier och andra arabisktalande!
Men då måste informationen vara tydlig och snabb.

Saeed Alnahhal
saeed.alnahhal@dn.se

Saeed Alnahhal

Journalist på Dagens Nyheter, som flydde från kriget i Syrien och

kom till Sverige 2015. Har tidigare arbetat på den statliga nyhetsbyrån i Syrien och varit redaktionschef på Syria News Desk i Beirut.

Vad Asterix kan lära oss om corona

TORSDAG 26 MARS 2020

I veckan dog Asterix skapare Albert Uderzo. Kan de tap- pra gallerna lära oss något om den nu pågående pandemin?

Hela Sverige har stängts ner. Hela Sverige? Nej, en inte så liten skidanläggning håller fortfarande öppet.

Kanske blir det bara en asterisk i historien om hur det nya coronaviruset erövrade vårt land. Eller också ett talesätt: ”De är galna, de där stockholmarna.”
Nå, i veckan gick Albert Uderzo bort, serietecknaren som tillsammans med René Goscinny, gav oss Asterix. Lämpligt då att påminna om en betydande pedagogisk insats. Seriealbumen har förmedlat kunskaper om historia, kultur, geografi, politik och språk till generation efter generation. *Quod erat demonstrandum*.

Kan de lära oss något också om den pågående pandemin? Självklart: Hur leva under belägring? Vikten av att hålla modet uppe också bakom karantänens palissader. Till detta en nyttig läxa: avfärda inte visselblåsare. Hövdingen Majestix har i decennier varnat för att himlen kan falla ner över våra huvuden. Han fick rätt.
I den lilla galliska byn kan vi samtidigt se hur vi inte bör bete oss i tider som dessa. Asterix och Obelix reser ohämmat kors och tvärs över hela den kända världen. Efter varje äventyr samlas byn till

en stor grisfest, antikens after ski. Och, värst av allt, kulturföraktet kan ta sig nästan sölvesborgska former; barden tystad, bakbunden, upphissad i ett träd. De skulle bara veta vad vi vet: Man saknar inte Troubadix förrän scenen är tom.
Å andra sidan förstår man att de vågar ta sig friheter. De har ju vad vi än så länge saknar; trolldrycken Miraculix kokar, vaccinet.

Per Svensson
per.svensson@dn.se

Ridån går upp för SVT:s nya scentjänst

TORSDAG 26 MARS 2020

Såväl stora konserter som kammarspel på teatern som tidigare har spelats för utsålda hus ska nu visas på SVT:s nya spelplats: SVT Scen. Premiär blir det i dag.

Exempelvis ska Selma Lagerlöfs ”Bortbytingen” som spelades in på Dramaten för ett par månader

sedan, och Seinabo Seys firade konsert på Globen finnas tillgängliga.

”När många av landets scener är stängda och människor håller sig hemma, vill vi påminna om den kulturscen som SVT utgör. Mot bakgrund av läget har vi utökat vår repertoar och öppnar SVT Scen med ett trettiotal föreställningar från många av landets scener och i olika genrer”, säger Helena Olsson, programbeställare på SVT, i ett pressmeddelande.

Programmet kommer att fyllas på kontinuerligt med en blandning av nyinspelat, repriser och inköp från scener runt om i Skandinavien och hela världen.

TT

Svar direkt. ”Förkylda ska inte resa med SL”

TORSDAG 26 MARS 2020

Hela samhället befinner sig i en situation där inget just nu fungerar normalt, inte heller kollektivtrafiken. Självklart är det inte en bra situation när SL:s möjligheter att köra busstrafiken går emot de råd som ges om att vi ska hålla avstånd från varandra. Stor trängsel i en buss innebär självklart förhöjd risk för spridning av smitta.
SL:s bussentreprenörer har ett besvärligt personalläge på grund av sjukskrivningar, vård av barn eller hemkarantän. Det innebär att vi inte kan upprätthålla full trafik. Vi tvingas ställa in avgångar. I detta vill vi ha en struktur så att grundtrafiken i största möjliga mån är förutsägbar och i så hög grad som möjligt sökbar i reseplaneraren, samt att vi kompletterar med

ytterligare avgångar där det behövs.
Alternativet är att tvingas ställa in avgångar med kort varsel utifrån hur personaltillgången ser ut just den morgonen, vilket leder till trängsel vi inte kan planera för.
Vi stockholmare måste hjälpas åt och var och en måste ta eget ansvar i den situation som vi nu har i länet. Det innebär att man kan behöva ändra sina rutiner.
Har man förkylningssymptom ska man inte ge sig ut i kollektivtrafiken. Kan man jobba hemifrån bör man göra det. Kan man resa kollektivt utanför rusningstid bör man göra det.
Tillsammans får vi även kollektivtrafiken att fungera, trots förarbrist och reducerad busstrafik.

Claes Keisu, pressansvarig på SL

SL kan förlora hundratals miljoner på minskat pendlande

TORSDAG 26 MARS 2020

Det minskade pendlandet efter uppmaningen att alla som kan jobba hemifrån ska göra det kan betyda hundratals miljoner kronor i uteblivna intäkter för SL om det blir långvarigt.

– Vi spekulerar vi inte i hur stort det ekonomiska bortfallet blir. Det är inte en faktor just nu, säger miljö- och kollektivtrafikregionrådet Tomas Eriksson (MP).

Måndagen den 16 mars uppmanade statsepidemiolog Anders Tegnell alla med möjlighet att arbeta hemifrån att göra det. Effekten syntes snabbt i kollektivtrafiken. Dagarna efter Tegnells uppmaning var resandet bara omkring hälften av normalt,

och SL började göra stora nedskärningar i sin trafik.
SL får in ungefär hälften av sina intäkter genom biljettförsäljning. När DN har talat med företrädare för SL har de sagt att det är svårt att säga hur mycket man förlorar just nu, men bedömt att det kommer att handla om flera hundra miljoner kronor om situationen blir långvarig.
– Vi kan se i vår omvärld att kollektivtrafikmyndigheter både i Sverige och internationellt vittnar om stora förluster till följd av att resenärer inte reser och köper biljett i den omfattning som är normalt. Det gäller också SL-trafiken, säger trafikregionrådet Kristoffer Tamsons (M).
Han vill dock inte bedöma i siffror vilka summor SL:s förluster kan handla om.
– Det är för tidigt att säga hur mycket, precis som vi inte kan spekulera i hur det påverkar skatteintäkter i kommuner framöver. Det finns väldigt många parametrar att ta in och titta på, säger han.
Region Stockholms miljö- och kollektivtrafikregionråd, Tomas Eriksson (MP), säger:

– Det här är inte en fråga som vi tar i beaktande just nu. Därför spekulerar vi inte i hur stort det ekonomiska bortfallet blir. Det är inte en faktor just nu. Är det någon part i samhället som tycker att vi ska göra det till en faktor så får de säga det.

I Region Stockholm planeras flera stora infrastruktursatsningar, exempelvis den nya tunnelbanan som bland annat ska nå kommuner som Järfälla och Nacka. När de två regionpolitikerna ställs inför frågan om framtidsprojekten kan komma att påverkas av SL:s mångmiljonförluster är de lika tydliga som eniga.

– Svaret på den frågan här och nu är nej, säger Kristoffer Tamsons.

Tomas Eriksson säger:

– Investeringarna är ju en oerhört central del i att bygga ut kollektivtrafiken och ställa om till en klimatneutral region i perspektivet 2030. Men även om vi går ner i en lågkonjunktur så är det oerhört viktigt att vi håller i våra investeringar som en del i att motverka en sådan lågkonjunktur.

Sujay Dutt
sujay.dutt@dn.se

Fortsatt trångt på bussar trots kritik

TORSDAG 26 MARS 2020

Trots kritik från Folkhälsomyndigheten och löften om förbättring från SL fick Stockholmsbor trängas på bussen för tredje morgonen i rad. En orsak kan vara att de extrainsatta avgångarna inte syns i de digitala tabellerna.

– Man blir lite irriterad, det är väl inte alls det här man vill uppnå, undrar en av resenärerna som varit i kontakt med TT.

All busstrafik i Stockholmsregionen och lokalbanor, så som Lidingöbanan, har sedan i måndags haft ett reducerat antal avgångar till följd av ökad sjukfrånvaro hos chaufförerna, som precis som andra stannar hemma vid minsta symtom för att minska coronavirusets spridning.

En direkt konsekvens blev stor trängsel på vissa av bussarna, och

de hårdast drabbade verkar vara busslinjerna som går mellan Slussen och Nacka och Värmdö.
– I Stockholm är det givetvis så att lokaltrafiken måste lösa frågan. Det är inte rimligt att man har trängsel, sade Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson på en presskonferens under tisdagen, varpå SL utlovade förbättring under onsdagen.
En resenär som reste med en tidig morgonavgång på busslinje 474 mot Värmdö fick trots detta trängas under onsdagsmorgonen.
– En vanlig dag på samma avgång brukar det vara mindre folk, man behöver sällan sitta bredvid någon. Men i dag var bussen smällfull, folk stod i alla gångar, säger personen, som vill vara anonym, till TT.
Folkhälsomyndighetens råd för att minska smittspridningen är att undvika sociala kontakter och folksamlingar, ett råd som blir svårt att följa ombord på överfulla bussar.
– Det blir lite tryckt stämning. Nu var det ingen som satt och hostade lungorna ur sig, men man blir lite irriterad. Det är väl inte alls det

här man vill uppnå, undrar resenären.
SL fick på måndagen och tisdagen in rapporter om ett tiotal bussar som varit överfulla, men har inte fått samma indikationer under onsdagen.
– De tidigare rapporterna från i dag är att det ser bättre ut än i går och i måndags. Det har varit någon enstaka buss som varit full och det är primärt bussar som går till Nacka och Värmdö det gäller. Det är bättre, men ännu inte tillräckligt bra, säger Aleksander Krajisnik, presstalesperson på SL.
Den reducerade trafiken har kompletterats med extraavgångar, som sällan är sökbara i reseplaneraren. Exakt hur många är svårt att säga, enligt Krajisnik, men minst 14 busslinjer har fått förstärkningar under onsdagen.
– Vi fyller på varefter vi hittar tillgängliga förare och kör så många bussar som vi bara har kunnat. Hur många avgångar det är varierar från dag till dag. Vi gör allt vi kan för att ha personal där det behövs som mest, säger han.
Blir det inte svårt för resenärerna att planera sin resa om inte

extraavgångarna syns på nätet eller i appen?
– Vi vet med oss att vi har svårt att få in alla förändringar som vi gör i vår reseapp. Våra bussoperatörer hinner inte få in alla ändringar, det är omöjligt säger Krajisnik.
Kan det vara så att resenärer som inte vill chansa istället väljer de avgångar som man vet går enligt den reducerade tidtabellen, och att detta i sin tur skapar trängsel?
– Vi förstår att det blir svårare att planera sin resa, men alternativet hade varit att ta det dag för dag med planerad normal trafik och ställa in avgångar löpande när personal rapporterar sjukfrånvaro. Det hade inneburit inställda avgångar istället, vilket hade gjort det ännu svårare att planera sin resa.
TT

Kampanj på flera språk ska minska smittspridning

TORSDAG 26 MARS 2020

Runt 130 av de 959 i Stockholms län som konstaterats smittade med det nya coronaviruset kommer från Järvaområdet, uppger Smittskydd Stockholm. Staden går nu ut med en bred informationskampanj i området för att förhindra smittspridningen.

Av det totala antalet som hittills testats positivt i Stockholmsregionen, 959 stycken, kommer runt 130 från Järvaområdet, enligt Smittskydd Stockholm. Det innebär att av det totala antalet som testat positivt för covid-19 i Stockholms län så kommer knappt 14 procent från områdena i nordvästra Stockholm.

Minst 6 av de 19 personer som har avlidit på sjukhus i Stockholms län med konstaterad covid-19 var

svenssomalier, varav 5 var bostatta i Järvaområdet.
– Vi fick en indikation. Det var ett sjukhus som noterade att det var flera fall från det här området. Vi hade samma bild, och sedan har vi gjort en bedömning under veckan och då har vi kunnat konstatera att vi har ännu fler fall från Spånga-Kista, säger Per Follin, smittskyddsläkare vid Smittskydd Stockholm.
På tisdagen konstaterade Smittskydd Stockholm att det finns en överrepresentation av coronasmittade patienter som behövt sjukhusvård från Järvaområdet jämfört med andra delar av länet.
– Om man har tagit Spånga-Tensta och Rinkeby-området så är det runt 130 av 959 totalt i Stockholm, säger Per Follin.
Efter att den omfattande smittspridningen uppmärksammats i Järva, har Smittskydd Stockholm haft möten med flera vårdcentraler, säger Per Follin.
– Vi har vårdcentraler med utvecklat ansvar för att förmedla hälsobudskap. Vårdcentralen Järva och några andra har uttryckt önskemål om att ville ha

ett tält för triagering med bedömning av personer utomhus. Det ska vi försöka tillgodose så snart som möjligt.
Läkaren Jihan Mohamed, styrelseledamot i svensksomaliska läkarföreningen, gick nyligen ut i SVT och sa att många av de som avlidit i sviterna av covid-19 i Stockholmsområdet är svensksomalier från Järva-området.
– Jag vet inte varför just Järvaområdet sticker ut när det gäller avlidna i covid-19, men många bor trångbott här. Flera generationer kan bo i samma lägenhet och det kan spela in. Samtidigt vet vi också att folkhälsan generellt sett är sämre i utsatta områden som Järva, sade Jihan Mohamed till SVT.
Jihan Mohamed sa även att när sjukdomen spreds till Sverige så fanns det inte så mycket information på somaliska och många fortsatte att leva sina liv som vanligt.
På onsdagsmorgonen meddelade Stockholms stad att det nu sätts upp över 5 000 affischer på olika språk för att förtydliga informationen.

– Vi har också säkerställt att det finns material på olika språk på medborgarkontor. I stadsdelarna Rinkeby, Spånga och Tensta har vi haft möten. Det har gått ut mejl till alla föräldrar på somaliska och på äldreboenden har vi kommunicerat med anhöriga, säger finansborgarrådet Anna König Jerlmyr (M).

Varför har ni inte gått ut med den här informationskampanjen tidigare?

– Stadsdelarna Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta har sedan länge upprättat tydliga informationsvägar. Vårdguiden 1177:s information finns på 11 olika språk och Region Stockholms finns översatt till engelska, arabiska och somaliska. Men det har ju uppenbarligen inte gått fram till alla?

– Det är för tidigt att dra slutsatser om varför just de här personerna har smittats, det får sjukvården svara på så småningom. Men nu vill vi ytterligare säkerställa att informationen når fram, vi gör hellre för mycket än för lite, säger Anna König Jerlmyr.

Det finns också problem på andra håll i Stockholm, inte bara i Järvaområdet, menar hon.
– Vissa grupper av äldre vill inte ta till sig av informationen, det sker fortfarande att de tar sig till simhallar och badhus, säger Anna König Jerlmyr.
Per Follin menar att den utökade informationsinsatsen i Järvaområdet är motiverad på grund av smittspridningen.
– Det motiverar ännu mer den informationsinsats som redan inletts, att utöka den med fler språk, och att föra ut den i så många kanaler man bara kan, säger han.
Hur gör man det?
– Vi gör det i skrift och i tal, via köpcentrum, religiösa samfund, medborgarkontor och även via personliga möten och hälsoinformatörer.
Tidigare har informationsinsatser för att öka vaccinationen av mässling, röda hund och påssjuka, med bland annat ett utökat antal hembesök från barnhälsovården genomförts i Järvaområdet. Något som har lett till en ökning av vaccinationsgraden hos de små

barnen, vilket DN tidigare berättat.
Smittskydd Stockholm går nu också ut med en särskild uppmaning till invånarna i de berörda stadsdelarna.
– Vi uppmanar invånare i dessa stadsdelar att vara särskilt noga med handtvätt och att nysa i armvecket samt att vid första symptom av feber, torrhosta och andnöd isolera sig i största möjliga mån och vid behov av vård kontakta 1177 eller vid livshotande tillstånd ringa 112, säger Per Follin.

Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Fakta. Det ska du göra för att bromsa spridnngen

Stanna hemma om du har några som helst sjukdomssymtom, även mildare som hosta eller lätt halsont. Du kan inte veta vad du bär på för virus.
Du ska vara hemma i minst två dagar efter att symtomen försvunnit helt – gärna längre.
Jobba hemifrån om du kan. Ju färre människor man träffar, desto

mindre chans för viruset att sprida sig.
Personer över 70 år uppmanas att träffa så få människor som möjligt.
Stanna hemma, försök att få hjälp med att handla och träffa absolut inte krassliga barn.
Avstå helst resor inom Sverige för att undvika att smittan sprids i landet. Överväg om resan du planerar verkligen är nödvändig.
Tvätta händerna ofta med tvål och varmt vatten, minst 20 sekunder.
Källa: Folkhälsomyndigheten

I Järvaområdet ökar oron efter flera dödsfall

TORSDAG 26 MARS 2020

Oron för det nya coronaviruset har växt de senaste dagarna hos flera boende i Rinkeby. En del menar att informationen från myndigheterna har varit knapphändig. Andra säger att man tidigare inte har insett allvaret.

– Det är först nu när flera har dött i området som folk förstår riskerna, säger Sumaia Hussain i Rinkeby.

Folkhälsomyndighetens informationsblad täcker flera fönster till Folket hus i Rinkeby i nordvästra Stockholms stad. Information finns bland annat på somaliska, tigrinska och arabiska. Studenten Esther Nakitta som står inne och värmer sig vid entrén berättar att hon mest har hållit sig hemma.

– Nej, jag är inte mer orolig än tidigare. Men jag är försiktig. Jag tycker det blir lite skevt när man pratar om att det är gruppen somalier som har smittats. Det är ingen som pratar om gruppen som var på skidresor i norra Italien och spred det vidare här i Sverige, säger hon.

Det var i måndags som Svensk-somaliska Läkarföreningen larmade om att sex coronasmittade svensksomalier avlidit. Föreningen har avböjt en intervju med DN och hänvisar till uttalandet som gjordes till SVT. Svensksomaliska läkarföreningen menar att bristen på information kan vara en orsak till att

smittspridningen har tagit fart just här.
– Nej, det är inte bara det. Det handlar om att vi är sociala. Vi hälsar och umgås med våra äldre. Vi besöker de sjuka och vi gillar att kramas när vi ser varandra. Folk i området har inte heller riktigt förstått allvaret med det här viruset, säger Sumaia Hussain när hon ska betala för sina varor på Rinkeby Apotek och Hälsokost. Hon stramar åt halsduken som täcker nästan hela ansiktet.
– Jag tycker att informationen från myndigheterna har varit bra. Men det blev ännu bättre när läkarföreningen gick ut så starkt och berättade om de sex döda. Folk inser nu hur farlig det här viruset kan bli för vissa, säger Sumaia Hussain.
En annan kund, Sara, säger hon tagit ledigt från jobbet för att vara hemma.
– Jag är försiktig och är hemma med barnen för att inte bli smittad, säger hon.
Inne på apoteket står ägaren Rwaida Zatara och förklarar för en kund vilket handsprit som är bäst mot virus. Febertermometer är slut just nu och vitamin-C efterfrågas av flera kunder.

– Det är lite blandat här. En del är väldigt medvetna, är försiktiga och håller avstånd. Medan andra kommer in med hosta och säger att de känner sig febriga.
Rwaida Zatara berättar att många kunder kommer in och vill ha rådgivning och att de inte alltid vet vad Folkhälsomyndighetens rekommendationer innebär.
– Många kan inte språket och många läser inte heller de traditionella medierna där informationen finns.
Det uppstår en diskussion hos kunderna, de pratar om det nya coronaviruset, om oron och vad de ska göra nu när Rwaida Zatara precis sålde den sista handspriten.
– Tvätta era händer med tvål och varmt vatten och var hemma. Det räcker så, säger apoteksägaren till sina kunder.
I Rinkeby centrum rör sig flera människor, nästan inga butiker är stängda. Dock håller Islamiska center stängt tillsvidare, enligt ett fasttejpat papper på dörren. Fredagsbönen hålls numera digitalt.
På en bänk på torget sitter Jamal Daghigh. Han säger att han tillhör riskgruppen på grund av sin ålder.

– Jag har också diabetes och hjärtproblem. Så ja, jag är rädd för att bli smittad.
Men vad gör du ute här på torget?
– Jag behöver frisk luft. Jag kan inte sitta hemma hela dagen, men jag ska hem snart, säger han.
Grönsakshandlaren Mohammed Walid står tillsammans med sin kollega Jasim Lafta.
– Munskydd skyddar inte dig från viruset. Det är avstånd och handhygien som gör det. Varför kan inte alla bara förstå det, säger en kund till Mohammed Walid när hon betalar.
Mohammed Walid säger att han inte visste att viruset fanns i Sverige förrän han tog del av nyheterna från mediehuset Alkompis, som rapporterar nyheter på arabiska och tigrinska.
– Jag är rädd, speciellt nu efter dödsfallen.
Vad gör du för att undvika att bli smittad?
– Jag bär mask, handskar, tvättar händerna och spritar dem. Men jag kan inte vara hemma, jag måste jobba och här möter jag många människor, säger han.
Några säger att man egentligen inte vet om alla sex dödsfallen har

avlidit i corona. De avlidna har varit äldre och sjuka sedan tidigare, enligt flera personer.
– Jag har träffat flera av de anhöriga till de döda och det är så sorgligt. De har ju förlorat sina nära, säger Raiwada Zatara.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

27 mars 2020

SL-strategin äventyrar folkhälsan

FREDAG 27 MARS 2020

På torsdagen var det återigen fullsmockat i Stockholms kollektivtrafik på grund av inställda turer. Precis som dagarna dessförinnan. ”Det är värre trängsel än i en bar”, sade en resenär (SvD 25/3).
Storstockholms lokaltrafik, SL, skyllde först läget på att så många chaufförer sjukanmält sig. Det kunde dock snabbt dementeras av fackförbundet Kommunal: Det finns gott om personal, men den har tagits ur tjänst. Detta eftersom SL velat dra ned på trafiken nu när pandemin fått allt fler resenärer att jobba hemifrån.
Under onsdagsförmiddagen övergick SL till ett nytt försvar. Då hette det i stället att det inte alls är så överfullt, kanske på någon enstaka buss bara. Vilket genast motsades av en mängd upprörda vittnesmål. Folkhälsomyndighete n har uttryckt bestörtning över situationen. Och på Facebook röt det moderata trafikborgarrådet Kristoffer Tamsons åt SL: ”Kör allt ni kan, så mycket ni kan. Det är en order.”
Tyvärr hjälper det inte att sitta och gorma i sociala medier, det är ju inte där beslut fattas. Det viktiga är att Kristoffer Tamsons

som högste ansvarig säkerställer att den kollektiva infrastrukturen slutar äventyra folkhälsan.
För om nya corona är fortfarande väldigt litet känt. Men det finns indikationer på att vissa drabbade kanske inte får några symptom alls. Det finns även tecken på att viruset skulle kunna smitta när man står nära andra och pratar. Den allra bästa strategin mot sjukdomen tycks därför vara så kallad social distansering, det vill säga att hålla minst ett par meters avstånd till andra.
Två saker vet vi nämligen säkert. För det första att detta är den värsta pandemin på hundra år. För det andra att Stockholm är den värst drabbade regionen i hela Sverige. Att SL en enda dag skapar trängsel med dumsnål trafikplanering är illa nog i det läget. Att det fortsätter är vansinne.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

Sverige och katastrofen

FREDAG 27 MARS 2020

Sjuksköterskan Jeanette Winberg går en specialistutbildning till barnmorska. Hon jobbar också extra, på Norrtälje sjukhus. ”Det känns bra att ställa upp och hjälpa till när det är så tufft på många håll i vården”, säger hon till Vårdförbundets tidning Vårdfokus.

Problemet är att hon med sitt extrajobb riskerar att komma över fribeloppet för studiemedel. Ju mer hon arbetar, desto mer tjänar hon och desto mer kan hon behöva betala tillbaka.
Liknande dilemman drabbar de arbetande vårdstudenter som nu får beordrad övertid av arbetsgivaren. De kan tryckas över fribeloppet utan att ha någon möjlighet att påverka det. Resultatet kan bli att studenter väljer att inte arbeta, just när vården går på knäna och de skulle kunna fungera som nödvändig avlastning.

Ett besläktat problem rörde Skyddsmask 90, som finns i hundratusental bland annat hos räddningstjänst och ambulanssjukvård. Den hade kunnat användas som smittskydd, men eftersom den saknar CE-märkning, ett EU-godkännande, måste varje ansökan godkännas av Arbetsmiljöverket. Detta avslöjades av SVT.
Någon generell dispens ville verket inte gå med på, trots begäran av MSB. Det krävdes ett nytt beslut av EU-kommissionen för att Arbetsmiljöverket skulle svänga i frågan och låta samhällsviktiga institutioner som räddningstjänst, försvar, polis och inte minst hälso- och sjukvård använda maskerna utan att söka separat dispens varje gång.
I dessa allvarliga dagar finns en risk att myndigheter inte tittar framåt utan begraver blicken i regelböckerna. Det talas ibland om Sverige som fredsskadat; kanske är detta, den byråkratiska trögrörligheten, ett av de tydligaste exemplen på vad som kan ställa till det för ett samhälle som inte mött svåra prövningar. Fenomenet blev tydligt under flyktingkrisen 2015. Medan

situationen krävde snabba, provisoriska lösningar som modulbostäder lyftes formalia som byggnormer fram som ett hinder.
Det finns tecken på att Sverige lärt sig att agera med kortare startsträcka. Ett exempel är onsdagens krispaket med stöd till småföretagen som lades fram av regeringen och samarbetspartierna. Såväl regering som opposition har tagit ansvar och deklarerat att de tillsammans ska göra vad som krävs. Det är bra – men det måste gå fort.
Sverige och världen står nu inför ett akutläge. Den insikten måste sjunka in på alla nivåer av samhället. Finns det hinder som blockerar nödvändiga insatser ska de lyftas bort. Kloka åtgärder måste snabbt kunna träda i kraft, utan byråkratiska bromsklossar. Den som gör rätt ska inte straffas för att hen inte följde varenda paragraf i det senaste direktivet, skrivet i lä och solsken långt före orkanen.
Det innebär inte att säkerheten är oviktig. Framför allt vårdpersonalens personliga skydd måste värnas. Det är de som står

mellan Sverige och katastrofen. Jeanette Winberg och andra hjältar behöver höra att de kommer att gå ekonomiskt skadeslösa ur detta. CSN kommer inte att kräva att de betalar tillbaka pengar för att de valt att bekämpa en epidemi. Även om regelverket i dag inte är på plats måste de få garantier att nödvändiga beslut i den riktningen kommer att fattas så snart som möjligt.

För nu är ovädret över oss. Antalet smittade ökar kraftigt, kurvan som alla fruktat stiger snabbt i stora delar av landet. Vi kommer att klara det, men det kräver kreativa lösningar. Reglerna är till för människorna, inte människorna för reglerna.

DN 27/3 2020

”Sveriges invandrare drabbas hårdast av coronakrisen”

FREDAG 27 MARS 2020

DN. DEBATT 20200327

Redan nu vet vi att coronakrisen kommer att leda till stora utmaningar för de mest utsatta i samhället och många invandrare är i en särskilt svår situation. Det behövs stora insatser för dem nu och framöver om vi ska undvika en ohållbar integrations- och arbetsmarknadssituation efter pandemin, skriver fyra ekonomiforskare.

Sveriges invandrare har det ofta tuffare på arbetsmarknaden än de infödda. Redan innan covid-19 var arbetslösheten bland invandrare mer än tre gånger så hög som för inrikes födda. Av de invandrare som arbetar är en förhållvis stor andel sysselsatta inom

tjänstesektorn i allmänhet och besöksnäringen i synnerhet. Därtill är de överrepresenterade inom gruppen småföretagare. Det är nästan tre gånger vanligare bland utrikes än inrikes födda att driva småföretag, och då inte minst i verksamheter inriktade på konsumentservice. I dagsläget tillhör just de här grupperna de som har haft svårast på arbetsmarknaden och som i epidemins spår kommer att drabbas än mer av den osäkerhet som kommer att prägla näringsliv och sysselsättning för lång tid framöver.

Samtidigt som viktiga penningpolitiska åtgärder vidtagits och krisbidragen till storföretagen och kultursektorn haglar är det besöksnäringen och andra delar av tjänstesektorn som först slås ut av en vikande efterfråga. Dessa är branscher med jämförelsevis många små och medelstora företag. Inom hotell- och restaurangbranschen är det till exempel omkring tre gånger vanligare bland invandrare än bland infödda att driva småföretag. Det krispaket med tonvikt på de små och medelstora företagen som lanserades 25 mars

är ett välbehövligt stöd även om branschföreträdare redan ifrågasätter om det räcker.
Stöd av sådant slag är av särskild vikt inte minst mot bakgrund av att Riksbankens löfte om ”gratis pengar” via bankerna knappast kan förväntas hjälpa när det saknas kundunderlag, kassaflödet undermineras och bankerna stirrar sig blinda på kortsiktig kreditvärdighet. Småföretagen har begränsad hjälp av de av regeringen sedan tidigare utlovade permitteringspengarna. När intäkterna uteblir och likviditeten är låg och de fasta kostnaderna alltjämt måste hanteras räcker inte tidigare beslut. Onsdagens förslag är därför ett mycket välkommet första steg. Att finansministern därtill pekar på behov av insatser längre fram, inklusive när sviterna av epidemin klingar av men ekonomin står avlövad, är klokt. Utan snara och konkreta statliga åtgärder kommer konkurserna att snabbt öka i antal med konsekvensen att redan utsatta grupper, och då inte minst en stor andel invandrare, hamnar i arbetslöshet. Lägg dessa till de redan arbetslösa så kommer

sviterna av epidemin leda till en mycket påtaglig ökning av det redan höga antalet arbetslösa invandrare.
Problemets omfattning och inte minst långsiktiga konsekvenser är av sådan art att ytterligare mått och steg, bortom krispaketen som krävs i nuvarande akuta skede, måste förberedas. Långsiktiga lösningar, inklusive sådana som tar höjd för den sannolikt ganska långvariga återhämtningsfasen, är nödvändiga – och de förbereds bäst nu.
Bakgrunden är ingalunda okänd. Också utanför småföretagarnas krets utgör hotell- och restaurangnäringen en oproportionerligt viktig källa för de nyanländas försörjning. Har de anställning, är det ofta som korttids- och timanställd personal, med osäkra arbetsvillkor och låga löner som följd. De är de första som får gå och enligt Hotell- och restaurangfacket är flertalet av dem varken fackanslutna eller har tillgång till a-kassa.
Att invandrare och då särskilt de med utomeuropeisk bakgrund är arbetslösa i högre, och i en del fall mycket högre, grad än inrikes

födda gällde även före coronakrisen. Att de därtill ofta påstås orsaka ökad segregation, kriminalitet och sinande välfärdskassor – påståenden som alltför ofta får passera utan närmare reflektion och skärskådan – bidrar aktivt till den normalisering av högerpopulistisk nationalism som vi också ser breda ut sig. Det gör inte saken bättre.

Men när samhället väl tagit sig igenom den här krisen riskerar vi stå inför en än större utmaning än den som gällde innan coronaviruset slog klorna i världssamfundet. Utan långsiktiga insatser kommer den växande gruppen arbetslösa invandrare att bli politiskt, socialt och ekonomisk ohållbart för Sverige. Det blir tufft för alla inom de mest utsatta branscherna, både inrikes födda och invandrade, men invandrarna möter mycket större hinder på arbetsmarknaden. Låga inkomster, ofta i form av det lilla familjeföretagets självexploatering, och avsaknaden av sociala nätverk på en arbetsmarknad som i hög grad präglas av informella rekryteringsprocesser utgör ingen

solid grund för att rida ut stormarna eller finna annan sysselsättning.
De som redan står långt från arbetsmarknaden, eller som fått fotfäste där genom egenföretagande eller som senast tillkomna medarbetare, kommer inte att ha det lättare när epidemin väl är över. De kommer alltjämt att stå i sista ledet. Skillnaden är att de har än mindre av egna resurser att dra på. Av tidigare kriser vet vi att det tar lång tid innan efterfrågan på arbetskraft blir sådan att de med en svag anknytning till arbetsmarknaden erbjuds jobb av mer stabil karaktär. Och är det något vi redan har hunnit lära oss av den här krisen så är det att tim- och korttidsanställda får räkna med en betydligt kraftigare smäll än den genomsnittliga arbetstagaren.
För att undvika en ohållbar ökning av arbetslösa invandrare efter epidemin behövs ytterligare insatser. Riktade insatser som sträcker sig bortom de i och för sig mycket välkomna akuta åtgärderna för småföretagen som lanserats i veckan. Det kräver att våra politiker förstår de viktigaste

orsakerna till varför invandrarna också under goda tider kämpar med högre arbetslöshet än infödda.
En sådan central orsak är avsaknaden av sociala nätverk på en arbetsmarknad som i hög grad präglas av informella rekryteringsprocesser. Sociala nätverk kan definieras som omfånget av en individs privata och professionella relationer. Sådana kontakter utgör ett socialt kapital som kan mobiliseras. Det spelar extra stor roll för invandrares chanser till anställning; svenska studier har påvisat att majoriteten av alla nya jobb fås genom nätverkskontakter och inhemskt födda är mer än dubbelt så sannolika än utrikes födda att faktiskt använda sådana kontakter för att få ett jobb.
Integration genom aktivt deltagande i arbetslivet är viktigt för Sverige, av såväl ekonomiska som sociala och politiska skäl. Coronakrisen skapar enorma utmaningar för alla i samhället, men givet det stora antalet invandrare i näringar som står i första ledet att slås ut blir det en relativt mycket större påverkan på just denna gruppen människor.

Att rädda småföretagen är samhällsekonomisk viktigt, men uteblivna åtgärder kommer även att ha djupgående och långvariga konsekvenser för integrationen och Sveriges sociala och politiska hållbarhet.

Lin Lerpold, docent, institutionen för marknadsföring och strategi, Handelshögskolan i Stockholm
Örjan Sjöberg, professor, institutionen för nationalekonomi, Handelshögskolan i Stockholm
Karl Wennberg, professor, institutionen för ekonomisk och industriell utveckling, Linköpings universitet
Aliaksei Kazlou, ekon dr, institutionen för ekonomisk och industriell utveckling, Linköpings universitet
Artikelförfattarna är verksamma inom forskningsprojektet ”Den svenska besöksnäringens bidrag till hållbar utveckling: nätverk och socialt kapital i integrationen av arbetslösa invandrare” som finansieras av Formas.

Smittan sätter stopp för skidfesten

FREDAG 27 MARS 2020

Plötsligt är Jämtland en av regionerna med högst andel bekräftade smittade av det nya coronaviruset. Flera av de som smittats kopplas till skidorten Åre.

Över en helg har orten tömts på skidåkare och festgäng. Byn har gått från att kallas ”Nästa Ischgl” till ”Tjernobyl”.

Kvar finns en läkare som vill att hela fjället ska stängas inför påskledigheten.

Bitvis är det mer hejaramsa än sång.

”Da da di DA!” ropar sångaren.

”Da da di DA!” svarar publiken.

”I would walk 500 miles ...”

På en skakig mobilfilm ses hur kroggästerna hoppar och sjunger med i coverbandets tolkning av The Proclaimers 80-talshit. Det är i mitten av mars på ett av Åres mer kända afterski-ställen. Ingen vet att den här och andra fester

likt den snart kommer att bli en symbol för den viruspandemi som hotar både människoliv och den svenska skidortens framtid. Om några dagar kommer Expressen ha löpsedeln ”Här sprids corona på afterskin” och den tyska tidningen Süddeutsche Zeitung publicerar en artikel om Åre med rubriken ”Nästa Ischgl”.
På tre dagar kommer antalet bekräftade smittade i Åre att gå från noll till 20 personer.
”Da da di DA!”, ropar sångaren och några gäster blir så exalterade att ölen stänker.

○ ○ ○

Region Jämtland-Härjedalens enda sjukhus ligger i Östersund. I regionen bor det visserligen bara 130 000 personer men de kan fördubblas under högsäsongen, och är utspridda över en yta större än Danmark. En del invånare har över tio mil till sjukhus. Därför tog det luften ur läkaren Sofia Leje när hon fick höra att hon inte längre får använda sjukvårdshelikoptern som hon brukar. Hon är chef över Åre kommuns tre hälsocentraler och

en av dem som tidigt larmat om spridningen av viruset i skidbyn. Nu har det beslutats att helikoptern måste fredas och endast får användas i livshotande situationer för att inte riskera att den kontamineras av coronaviruset.
– Mina medarbetare undrar hur vi alls ska kunna jobba, säger hon. Veckan har varit full av dåliga nyheter för Sofia Leje. I måndags fick hon besked om att en av hennes kollegor testat positivt för viruset. Det är i skrivande stund osäkert hur medarbetaren har smittats.
– Det var ingen överraskning, vi har tagit med i beräkningen att det bara är en tidsfråga innan en efter en av oss faller. Jag har personal som är jätteorolig och rädd, faktiskt någon enstaka som har signalerat att man vet inte om man ska fortsätta att jobba här. Så illa är det.
I korridoren utanför går en medarbetare och rengör dörrar och handtag med desinfektionsmedel. Vid entrén står en skylt som säger åt dem med luftvägssymtom att hålla sig hemma. Hela hälsocentralen har delats upp i två delar för att kunna

skilja misstänkt coronasmittade från andra patienter. Efter att man satt upp ett provtagningstält vid stationen har ett hundratal personer i Åre testats för det nya coronaviruset, främst sjukvårdspersonal och patienter. Fredagen den 20 mars fick Åre det första bekräftade fallet, sex dagar senare är region Jämtland en av dem med högst andel bekräftat smittade i landet. Hittills har 65 personer verifierats smittade i regionen, här har dock ingen hittills avlidit eller vårdats på intensivvårdsavdelning.

Det har börjat ringa personer från andra delar av landet till Sofia Leje, som berättar att de har varit i Åre och festat och att de och deras kompisar också har symtom. Om de verkligen har viruset eller inte vet hon inte. Skidorter och det tillhörande utelivet har blivit en symbol för hur viruset har spridits i Europa. Det gäller inte minst Sverige, efter att många svenska sportlovsfirare har smittats under resor till de italienska alperna och den österrikiska skidorten Ischgl. Därför väckte det stor uppståndelse, även i

internationell press, när det publicerades bilder på svenskar som efter utbrottet fortsätter festen i de inhemska skidorterna som Åre och Sälen.
Bara några mil väster om Åre ligger den nu stängda gränsen mot Norge. I grannlandet har flera skidorter redan stängt ned sina liftsystem efter uppmaning från regeringen. När vi träffar Sofia Leje på tisdagseftermiddagen har Folkhälsomyndigheten just beslutat att inte stänga de svenska liftsystemen. Sveriges biträdande statsepidemiolog säger vid en pressträff att det redan har vidtagits andra åtgärder som att sluta med afterski och begränsa vissa liftar.
Sofia Leje är inte nöjd, hon har förespråkat att hela skidorten ska stänga före påskledigheten och tycker inte att det räcker med att Folkhälsomyndigheten avråder från resor inom landet.
– För mig är det en paradox. Har man ett öppet liftsystem så lockar man ju folk hit, och lockar dem att bryta den första rekommendationen att stanna där man är och inte resa inom Sverige, säger hon.

Vårdchefens starka ställnings-
tagande har satt henne på
kollisionskurs med en stor del av
Åre som är helt beroende av
besöksnäringen.
– Jag känner alla och jag vet hur
folk kämpar. Mina närmaste
kompisar har restauranger i byn
och jag vet att det är skittufft. Men
att fokusera för mycket på det
ekonomiska gör mig ganska
upprörd, säger Sofia Leje.
– Jag skulle bli djupt bedrövad om
någon i min personal faktiskt inte
klarar av en coronasmitta på
grund att vi ska ta hand om
turisterna. Är det värt det?
Det är ju väldigt lite folk här
redan. Har du inte egentligen
redan fått som du vill?
– Fast påsken har inte börjat
ännu, den kommer om två veckor.
Jag vet inte men jag hoppas att
man använder sin inre moraliska
kompass och tänker på sina
medmänniskor och vad man
faktiskt utsätter andra människor
för.
○ ○ ○
I Åre kontaktar vi ägarna till
några av byns större festställen,
afterskibaren Verandan,
nattklubben Bygget och hotellet

Fjällgården. Verandan och Bygget – som båda har samma ägare – har sedan lördagen den 21 mars stängt helt för säsongen. ”Då allt fokus i smittbekämpningen nu ligger på att undvika folksamlingar inomhus ser vi inga andra åtgärder än just detta”, skriver man på nätet. Men ägarna vill inte ställa upp på någon intervju.

Även Fjällgården har stängt ned sina välbesökta afterskifester. Inte heller hotellets ledning vill låta sig intervjuas. Ingen vill förknippas med viruset.

Men Peter Glyt säger ja. För fem år sedan tog han över Årehyddan, ett lunch- och afterskiställe mitt i en av Åreskutans backar. Hyddan har byggts ut och under Peter Glyts ledning har den stora matsalen nu en scen för liveband.

– Men vi är inget hej och hå-ställe där man dansar i tåg. Vi har en hög nivå på artister som kommer hit och har en sittande publik, säger Peter Glyt. Och så efter en kort paus:

– Klart de krökar här också, men det är en annan stämning.

Vanligtvis kan Årehyddan ta in 500 personer, under högsäsong är

afterskiborden uppbokade och lunchgästerna får stå på kö. När regeringen kom med nya regler om att begränsa folksamlingar minskade Peter Glyt antalet tillåtna gäster först till 350, sedan till 250, och till sist i helgen – ingen afterski med liveband.

– I lördags hade vi möte med destinationsbolaget och bestämde att stänga allt. I söndags blev det som Tjernobyl.

Åre under högsäsong är vanligtvis ett myller av över 30 000 människor som köar till liftarna, svettas på lunchrestaurangerna och halkar runt med pjäxor på afterski. Det är en unik blandning intryck – lika delar friluftsliv, nöjesfält och firmafest. Veckorna mellan sportlov och påsklov är vanligtvis en guldgruva då konferensbesökare fyller backarna och krogarna.

Det Peter Glyt kallar ”Tjernobyl” – det är när allt det där försvinner över en dag. När vi besöker Årehyddan är klockan 12, lunch. Vi står på ovanvåningen och tittar ner på de fyra gäster som väntar på sina hamburgare. I backen utanför syns bara ett fåtal ensamma skidåkare. Sedan coronan kom till byn har Peter

Glyt fått runt 3 500 avbokningar som sträcker sig fram till valborgsmässoafton.
– Vi har kanske 5 procent av vår vanliga verksamhet just nu.
– Jag är inte mer bitter än någon annan. Jag vill ta mitt samhälls-ansvar och som arbetsgivare, det är inte synd om mig för att jag inte får kränga bärs. Men allt jag kan göra nu är att växla ned.
Hans timanställda har inte längre något jobb. I restaurangen jobbar i dag en kock, en servitris och en diskare. Egentligen hade det räckt med en person, säger Peter Glyt.
Finns en risk att ni inte klarar er?
– Det är för tidigt att svara på. Kommer det en andra puckel till hösten, med karantän på vintern, då gör vi inte det. Nu blöder vi.
När vi står och pratar kommer en nyhetsnotis med nya besked från regeringen och Folkhälsomyndigheten – endast bordsservering ska vara tillåtet på restauranger, barer och kaféer.
– Det hade varit jobbigt i vanliga fall men nu ...
Peter Glyt tittar ut över restaurangen när de fyra gästerna reser sig och går.
– ... är det inga problem.

○ ○ ○

I Östersund sitter Jämtlands smittskyddsläkare Micael Widerström. Tillsammans med landets övriga 20 smittskyddsläkare har han fått ett utökat mandat av regeringen att besluta om extraordinära åtgärder för att få stopp på smittspridningen. Det är han som samordnar regionens insatser med Folkhälsomyndigheten.

Men vad han ska göra åt Åre, det vet han inte.

– Det har gått så fort sista veckan, från att vi fick vårt första konstaterade fall i Åre och sedan rasslade det till.

– Under helgen var mellan 30 och 50 procent av de som provtogs där positiva. Det är oftast ungdomar som jobbar, resenärer från andra delar av Sverige eller vårdpersonal. Där uppe finns det en klar samhällssmitta.

Att så många testat positivt i just Åre säger han beror på att man också genomfört ovanligt många tester. Vårdpersonalen tittar på Stockholm och frågar sig när den omtalade ”stormen” ska nå fjällen.

– Åre kallas ju ibland för en förort till Stockholm, säger Micael Widerström.
Han är positiv till det som redan skett i Åre där liftbolaget Skistar stängt vissa liftar och där krogar som Årehyddan slutat med afterski för att motverka spridningen. Samtidigt beskriver han en situation med stor oro, många missuppfattningar och oklar ansvarsuppdelning.
Han är osäker på hur stor skillnad det skulle göra att stänga ned liftsystemet. Snarare skulle han vilja begränsa alkoholförsäljningen.
– Om du har en egen afterski på flera hundra personer finns ingen tillsyn. Det finns jättemånga problem, alla måste ta ansvar men hur ser man till att alla kan ta ansvar när livet är kort och folk vill ha roligt?
Hur ser du på Åres situation inför påsken?
– Det är klart att jag känner mig orolig. Om de åtgärder som är vidtagna och planeras är tillräckliga, och om de sedan efterlevs.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se

Ishallar kan förvandlas till bårhus

FREDAG 27 MARS 2020

För att skydda riskgrupper och att undvika folksamlingar väljer många nu att avboka begravningar. Samtidigt väntas trycket på bårhusen öka. Nu utreder kyrkogårdsförvaltningar i Göteborg och Stockholm om ishallar kan användas för att förvara döda i väntan på begravning.

Anhöriga som är fast på annan ort, sitter i karantän eller tillhör riskgrupper och vill undvika smitta. Det är tre skäl till att en till två begravningar har avbokats dagligen de senaste två veckorna i Göteborg, berättar begravningschef Katarina Evenseth.

– Vi har god kapacitet när det kommer till kylutrymmen och nu är det ingen kris. Men om det kommer en större anstormning kommer det inte att räcka. Nu vill vi vara proaktiva och tittar på

externa lokaler där man kan förvara de döda i avvaktan på begravning eller kremation, säger hon.
Därför har Göteborgs kyrkogårdsförvaltning, som ansvarar för begravningsverksamheten i staden, tittat på externa lokaler och tagit kontakt med Göteborgs fritidsförvaltning.
– De förfogar över mindre ishallar i Göteborg och vi stämmer av varje vecka. Vi har fått positiv respons. Det handlar om att utreda tekniska möjligheter för att förvara döda i deras lokaler. Idén kommer från en pandemiövning som genomfördes 2009 och finns med också i förvaltningens beredskapsplan.
– Vi gick igenom flera lösningar då och vet att det inte är gångbart med kylcontainrar. Det skulle inte räcka och sedan finns etiska aspekter och säkerhet att ta hänsyn till. På ishallarna finns oftast lås och larm. De bommar ändå igen för säsongen nu.
Även Stockholms stad tittar på denna typ av åtgärder. Men Göran Höglund, tillförordnad förvaltningschef på kyrkogårdsförvaltningen, säger att

det inte är något som är aktuellt just nu.
– Det står i våra gamla beredskapsplaner att vi har rätt att rekvirera ishallar. Vi har hört oss för med idrottsförvaltningen för att vara förberedda även om det är osannolikt. Om vi skulle få lika många dödsfall i Stockholm som i går, och om det skulle pågå i en månad, då kanske det skulle bli aktuellt.

Marina Ferhatovic
marina.ferhatovic@dn.se

Antalet smittade som dött i Sverige fortsätter att öka

FREDAG 27 MARS 2020

Ytterligare 24 personer i Sverige som konstaterats vara smittade av covid-19 har avlidit, meddelade

Folkhälsomyndigheten i går, torsdag.
Totalt har 66 personer i Sverige avlidit och fortsatt är det flest drabbade i Stockholm.
Statsepidemiolog Anders Tegnell meddelade på torsdagen att det för tillfället vårdas 178 personer på intensivvårdsavdelningar i Sverige. Flertalet av de sjuka vårdas i Stockholms region.
– I Sverige börjar det se ut som att vi nått den fasen där det går ganska snabbt uppåt. Tyvärr ser vi också att ökningen även går att se bland äldre personer. Vi kan inte sluta försöka skydda våra äldre, det är det viktigaste vi kan göra nu säger Anders Tegnell.
Under onsdagskvällen beskrev Region Stockholm situationen det senaste dygnet som en storm. Folkhälsomyndigheten hade några timmar senare en annan bild – att läget var stabilt. Men det handlar inte om dubbla budskap, säger Anders Tegnell.
– Det ligger också ett ansvar på er att förmedla att det här är en ögonblicksbild. Saker kan hända på flera olika timmar. Vi talade om olika saker, epidemin och hur den sprids är en sak. Sjukvården i Stockholm är en annan sak. De är

visserligen kopplade till varandra men de befinner sig aldrig i samma läge, säger Anders Tegnell.
Många har ifrågasatt varför inte Folkhälsomyndigheten rekommenderar att stockholmare och storstadsbor stoppas från att besöka andra platser i Sverige.
Enligt Anders Tegnell finns stöd i smittskyddslagen för att sätta en stad i karantän för att skydda omgivningen.
Men motsatsen, det vill säga att genom karantän försöka skydda en stad från omgivningen, finns inget lagstöd för.

– I Sverige ser vi spridning i princip alla delar av landet. Den samlade bedömningen av rimligheten i att stänga storstaden är dels att effekten är väldigt tveksam, dels är genomförbarheten väldigt tveksam, säger Anders Tegnell.
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) meddelar att de presenterat den föreskrift som tydliggör vilka vårdnadshavares barn som ska erbjudas omsorg i händelse av att svenska grund- och förskolor stängs.

Svante Werger, strategisk rådgivare på MSB, säger att om regeringen beslutar om stängning av skola är det hemkommuner som ska sköta administrationen. Bedömningen om vilka som ägnar sig åt samhällsviktig verksamhet ska arbetsgivarna göra, men de enskilda medarbetarna ska anmäla det till kommunen.
– Man ska ta emot vårdnadshavares anmälan, ta ställning och fatta beslut. Man ska inte upprätta listor på människor som behövs inom samhällsviktigt verksamhet.

MSB betonar att listan ska ses som ”vägledande för hemkommuner, huvudmän eller verksamhetsutövare” som berörs om regeringen tar beslut om att stänga skolorna.
Socialstyrelsen meddelade under torsdagens pressträff att man publicerat ett beslutsstöd för prioritering av IVA-platser.
– De principer vi ska utgå ifrån är välkända demokratiskt beslutade principer vi sedan länge har haft. Vi har valt att förtydliga det och det går ut på människovärdesprincipen, alltså att prioriteringar inte får ske

utifrån funktionshinder eller social ställning. Inte heller på antal år man har levt. Andra principen är behovsprincipen där den som har störst behov av åtgärder ska få det. Tredje principen är nytta, alltså att åtgärder ska ges till de som har störst nytta av dem, säger Tomas Lindén.

Jonas Desai
jonas.desai@dn.se
Ivan Solander
ivan.solander@dn.se
Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se

Fakta. Läget i Sverige

66 personer har avlidit efter att ha insjuknat i covid-19, enligt Folkhälsomyndighetens sammanställning.

Antal sjuka i Sverige är liksom i alla andra länder i praktiken oklart men 2 806 har testats positivt för det nya coronaviruset.

Folkhälsomyndigheten säger att Sverige har en allmän spridning i stora delar av landet.

Flertalet av de sjuka vårdas i Stockholms region, som i onsdags kväll meddelade att 18 personer som smittats av det nya

coronaviruset dött under det senaste dygnet.
Läget i världen:
471 780 personer har bekräftats vara smittade av det nya corona-viruset. Av dessa har 21 306 personer dött och 114 858 friskförklarats.
Källa: Johns Hopkins CSSE (senast uppdaterad: 26/3 06.46)

Historiska krispaketet kan bli räddningen för anrikt kafé

FREDAG 27 MARS 2020

Malmö. De sänkta arbetsgivaravgifterna kan bli räddningen för Konditori Katarina i Malmö som tappat

nära hälften av sina intäkter under coronakrisen.

– Utan korttidspermitteringarna och de här nya åtgärderna hade vi haft jättesvårt att ro ihop det, säger ägaren Robert Lundgren.

Den 11 mars förbjöd regeringen folksamlingar över 500 personer. Mindre än ett dygn senare hade Konditori Katarina med 75 anställda och sex butiker runt om i Malmö förlorat sina företagsförsäljningar.

– En betydande del av vår verksamhet går ut på att leverera frukostar, fika och tårtor till arbetsplatser runt om i stan. Men eftersom företagen skickade hem sin personal fanns det plötsligt inte någon att leverera till. Förändringen kom så otroligt fort, det gick på en dag, säger Robert Lundgren.

Han och kollegan Björn Ljungkvist tog över den anrika konditorikedjan som funnits sedan 1950-talet, för drygt ett år sedan. Tanken var att expandera. Redan i april skulle en ny butik öppnas vid Triangeltorget inne i stan. Nu skjuts invigningen sannolikt upp.

– Inredningen har fastnat i Italien och Danmark och vi märker på

våra andra butiker inne i stan att turisterna har slutat komma. Likadant på Emporia (red anm. köpcentrum i Malmö). Folk är inte direkt benägna att gå in och fika på ett köpcentrum.
I stället går arbetet nu ut på att anpassa verksamheten och hålla sig flytande.
– I början gick larmet rent allmänt om dramatiskt ändrade spelregler för alla. Där och då hann vi inte vidta några åtgärder, ingen visste vad som skulle hända. Sedan kom regeringens krispaket ganska fort, och då kunde även vi börja ställa om, säger Robert Lundgren.
Det är framför allt systemet med korttidspermittering där staten tar en del av lönekostnaden när arbetsgivaren sänker arbetstiden som har underlättat, menar han.
– Vi gjorde omgående 60 procents permittering av all vår personal. Tillsammans med de sänkta arbetsgivaravgifterna blir det två väldigt reella åtgärder, som hjälper verksamheten här och nu, säger han och fortsätter:
– Nu gäller de sänkta arbetsgivaravgifterna i och för sig för max 30 anställda så vi kan inte

nyttja det fullt ut. Men utan de här insatserna tror jag att vi hade fått jättesvårt att ro ihop det här med tanke på det enorma försäljningstapp vi har fått på väldigt kort tid.
Krispaketet för små och medelstora företag på 40 miljarder kronor innehåller flera andra delar, bland annat hyresstöd och ett företagsstöd som ska ge en statlig lånegaranti förmedlad via bankerna.
Hyresstödet och vad det skulle innebära har Robert Lundgren inte hunnit läsa in sig på, i stället för han en dialog med hyresvärdarna och hoppas på en lösning den vägen.
– När det gäller lån är det inget som hjälper oss. Eftersom vi inte vet hur länge den här situationen kommer att hålla i sig kanske vi bara skjuter problemen framför oss och det ska ju betalas tillbaka ändå. Och vad är det som säger att jag har större chanser att betala tillbaka om tre månader?
I dag är bagarna på Konditori Katarina uppdelade i två team som jobbar varannan dag. För att säkerställa fortsatt produktion även om någon skulle smittas av det nya coronaviruset får teamen

inte träffa varandra. Samma gäller konditorerna som har en timmes mellanrum mellan sina arbetspass.

– Många är rastlösa och tycker det är jobbigt att inte få jobba och hjälpa till. Och det är svårt att planera något. Det som är verklighet i dag var helt orealistiskt för tio dagar sedan. Det kommer hela tiden nya spelregler och ett dagligt informationsflöde från dem som bestämmer.

Katastrofscenariot?

– Att det kommer ytterligare restriktioner med utegångsförbud som i andra delar av Europa. Att folk inte får gå ut mer än för att handla mat. Sedan kan man ju fundera på vilka vanor som kommer tillbaka och vad som stannar kvar. Kommer folk att sitta på kaféer i framtiden? Det vet vi ju inte ännu.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se

Fakta. Konditori Katarina

Konditori Katarina har funnits sedan 1959 och är ett av Malmös anrikaste konditorier. Består i dag av sex butiker samt bageriet som ligger på Limhamn.

Sysselsätter omkring 75 personer och drivs sedan 2019 av Robert Lundgren och Björn Ljungkvist.

Fakta. Företagspaketet

Företag som drabbats av viruskrisen men i övrigt är friska ska kunna få lån från banken med statlig kreditgaranti på 70 procent av lånet. Låntagaren ska betala ränta till banken, men får uppskov ett år.

Företag som vill låna förväntas avstå från aktieutdelningar samt bonusar till ledningen.

Arbetsgivaravgifter och egenavgifter sänks under fyra månader. Gäller för högst 30 anställda per företag och för den del av lönen som understiger 25 000 kronor per månad. Max nedsättning per anställd cirka 5 300 kronor per månad.

Ålderspensionsavgift ska betalas. Beräknas kosta statsbudgeten 33 miljarder i minskade inkomster.

I branscher som sällanköpshandel, hotell, restaurang och andra coronautsatta sektorer kan staten ge bidrag till hyran med upp till 50 procent av en nedsättning i tre månader, från april till och med juni i år. Om hyresvärden sänker

hyran från 10 000 kronor till hälften tar staten max 2 500 kronor av sänkningen. Beräknas kosta statsbudgeten 5 miljarder.
Drabbade egenföretagare med enskild firma eller delägare i handelsbolag kan få sänkt skatt genom att vinst 2019 kan avsättas i periodiseringsfond och kvittas mot framtida förluster. Tak 1 miljon kronor.
Anstånd med skattebetalning, ett tidigare förslag, utvidgas. Innebär bland annat ökade möjligheter att skjuta upp inbetalning av moms.
Källa: Regeringskansliet (TT)

Hans Strandberg: Paketet fyller en del hål – men inte alla

FREDAG 27 MARS 2020

Sveriges småföretagare har stått på sidlinjen ett tag och undrat när någon ska bry sig om dem. Nu kommer ett riktat

paket, som fyller en del hål, men troligen inte alla.

Analys

Företagarna, en organisation för små- och medelstora företag, kom häromdagen med ett tio punkters program med krisåtgärder. DN frågade då dess chefsekonom Daniel Wiberg vilken punkt som var viktigast. Han svarade utan att tveka: att slopa arbetsgivar- och egenavgifterna. I onsdags kväll blev han bönhörd.

Det nya krispaketet möter en känslostorm som byggts upp under flera veckor och vars innebörd är ungefär: ”Jo, det är väl bra att ni stöttar storföretagen – men vi då, vi småföretagare som var och en kanske bara är en liten pinne i statistiken men som med vår mängd är en stomme i svenskt näringsliv?”

Anders Ferbe var tidigare ordförande i fackförbundet IF Metall, och är pappa till det förslag om korttidspermitteringar som är en grundbult för att hejda en hotande arbetslöshet. Men han är också regeringens förbindelselänk till den svenska industrin, och har de senaste veckorna nog pratat med fler företagare än någon annan.

Han berättar om förtvivlade bagare, hotellägare, skomakare, fotvårdare, arkitekter som nästan bara över en natt har mist större delen av sina intäkter men har kvar alla sina fasta kostnader. Han möter ensamföretagare i chock, han möter dem som biter ihop men samtidigt är förbannade över att det inte kommer någon hjälp för just dem.
Nu kommer ett paket på 40 miljarder kronor, som åtminstone delvis verkar tas som ett tecken på att småföretagarna blir sedda. Här finns sänkta arbetsgivaravgifter och egenavgifter för upp till 30 anställda under fyra månader. Här finns hyresstöd för bland annat restauranger och möjlighet att sätta undan skattepliktig vinst för 2019. Och så finns här en företagsakut, som ska ge en statlig lånegaranti förmedlad via bankerna. Det ska ge i grunden livskraftiga företag en chans att övervintra.
Förutom krispaketet från regeringen kunde DN på onsdagen berätta om att det nya systemet med korttidspermitteringar även ska gälla familjeföretagare, ett annat av Företagarnas krav. Detta

tillsammans kan nog ge ett slags hopp till alla dem som Anders Ferbe har i luren dagligdags. Regeringen och samarbetspartierna har de senaste veckorna presenterat stödåtgärder för 600 miljarder kronor – som förvisso mest är krediter, som staten hoppas kunna få tillbaka vad det lider. Mycket talar ändå för att det kan komma mer. Reaktionerna på onsdagens paket var väl i genomsnitt ganska positiva, men uppenbarligen finns det fler hål att täppa igen. Det tycker Svenskt näringsliv, som bland annat vill se sänkt ränta när man ber om anstånd med skatten. Det tycker LO, som efterfrågar fler riktade satsningar mot dem som drabbas hårdast, både företag och löntagare.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se

Sistaårselever na kan få komma tillbaka till skolan

FREDAG 27 MARS 2020

Både utbildningsminister Anna Ekström och Folkhälsomyndighetens Anders Tegnell öppnar för att låta sistaårselever komma tillbaka till gymnasieskolan om det behövs för att de ska kunna ta studentexamen.

– Ur ett folkhälsoperspektiv är det en stor vinst om de får möjlighet att slutföra sin skolgång, säger Anders Tegnell.

Sedan den 18 mars bedrivs all undervisning i gymnasiet på distans. Stängningen beslutades av regeringen på inrådan från Folkhälsomyndigheten för att bromsa spridningen av coronaviruset.

En omdiskuterad fråga är hur eleverna i avgångsklasserna ska

kunna få sin examen. Skolverkets generaldirektör Peter Fredriksson anser att stängningen behöver mjukas upp så att eleverna kan komma till skolan och redovisa sina kunskaper på ett bra sätt. Den uppfattningen framförde han på ett möte med riksdagens utbildningsutskott på torsdagen. Vissa huvudmän har redan låtit elever i begränsad omfattning komma till skolan av detta skäl men det står i nuläget i strid med den förordning som regeringen har utfärdat.
Statsepidemiolog Anders Tegnell säger att han ställer sig positiv till ett eventuellt beslut om att lätta på reglerna för gruppen sistaårselever på gymnasiet.
– Det är en ganska liten grupp elever det rör sig om och ur ett folkhälsoperspektiv är det en stor vinst om de får möjlighet att slutföra sin skolgång, säger Anders Tegnell.
Det man vet från många undersökningar är att skolan har stor betydelse för hur de utvecklar sin hälsa senare i livet, framhåller Anders Tegnell.
– Risken är annars att man hamnar i en socioekonomiskt utsatt grupp med arbetslöshet,

därmed ökar också riskerna för att drabbas av i stort sett alla sjukdomar vi känner till.
Det är ytterst regeringen som avgör om skolor ska stängas eller öppnas igen men man förlitar sig samtidigt på Folkhälsomyndighetens rekommendationer.
Utbildningsminister Anna Ekström (S) stänger inte dörren för att justera reglerna för gymnasieskolan.
”I det allvarliga läge som vi befinner oss i måste arbetet för att begränsa smittspridningen och skydda utsatta grupper komma i första hand”, skriver hon i ett svar till DN och fortsätter:
”Om Folkhälsomyndigheten bedömer att vissa elever kan komma tillbaka till gymnasieskolan utan att det äventyrar smittskyddsarbetet och skyddet av riskgrupper, så välkomnar jag det, och kommer agera för att det ska bli möjligt”, säger utbildningsminister Anna Ekström.
Enligt Anders Tegnell skulle ett sådant beslut inte behöva äventyra folkhälsan.
– Om den här relativt lilla gruppen elever får samma

information som alla andra, att de inte ska komma om de är sjuka så är riskerna för smittspridning väldigt små.
Beskeden välkomnas av Moderaternas skolpolitiska talesperson Kristina Axén Olin som väckte frågan på utbildningsutskottets möte på torsdagen.
– Det är otroligt glädjande om det här kan bli verklighet. De som går första och andra året på gymnasiet kan ta igen saker i höst men för de som går sista året är chansen nu, särskilt efter att högskoleprovet har ställts in, säger hon.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se
Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Många vill hjälpa till – nu får Röda korset i uppdrag att samordna frivilliga

FREDAG 27 MARS 2020

Göteborgs stad har fått många samtal från personer som vill hjälpa till under coronakrisen – och personer som själva behöver hjälp. Nu får Röda korset i uppdrag att samordna volontärsinsatserna i kommunen.

– Det är så många individer och organisationer som kontaktar staden och vill göra något. Det är det här som civilsamhället är bra på, att organisera och matcha den här typen av hjälp. I stället för att vi ska rodda detta blir Röda korset en naturlig part, säger Ingela

Andersson, enhetschef, Social resursförvaltning, Göteborgs Stad.
Nu kan den som vill göra en frivillig insats under coronakrisen, och den som själv behöver hjälp, kontakta Röda korset som sedan matchar personen med ett lämpligt uppdrag.
Det kan handla om att hjälpa äldre att handla, gå ut med hunden eller göra inköp.
– Vi har fått en del samtal från personer som annars klarar sig själva men som har frågat om matinköp. Det är mycket den här typen av behov som vi ser nu. På sikt kan det komma andra typer av insatser. Om vår verksamhet går på knäna kan frivilliga hjälpa till att avlasta, säger Ingela Anderson.
Hon understryker att det inte är fråga om att volontärer ska göra kommunens jobb.
– Det är inte en bemanningsfråga. Frivilliga ska inte backa upp hemtjänsten. Vi kan hamna i ett läge där hemtjänstpersonalen exempelvis inte kan gå ut på promenad med brukare. Då kan frivilliga hjälpa till med detta. Men där är vi inte än.
Isolering kan också leda till att många känner sig ensamma,

något som Ingela Anderson tror att frivilliga kan hjälpa till med.
– Vi är alla i samma situation. Det kan betyda mycket att bara ha någon att prata med.
I uppdraget till Röda korset ingår att agera agera sambandscentral mellan individer, organisationer inom civilsamhället och staden.
– Det pågår en massa bra saker inom civilsamhället och folk hjälper grannar på eget bevåg. Det ska de fortsätta göra. Det här blir ännu ett sätt att hjälpa till och samordna hjälpen, säger Ingela Andersson.

Röda Korset jobbar just nu med att sätta upp en telefonlinje för ändamålet. I nuläget kan man mejla frivillig.gbg@redcross.se.

Marina Ferhatovic
marina.ferhatovic@dn.se

Palmemordet – 28 februari 1986

Kronkrisen – 16 september 1992

Estoniakatastrofen – 28 september 1994

Elfte september – 11 september 2001

Tsunamin – 26 december 2004

Finanskraschen – 15 september 2008

Så har väljarna reagerat under tidigare kriser

FREDAG 27 MARS 2020

Palmemordet, Estonia, finanskraschen – och nu coronasmittan. De stora kriserna prövar statsministrarna och deras partier. Den som håller måttet kan belönas med ökat väljarstöd men DN/Ipsos historiska data visar också att

bristande förmåga kan straffas. Här är sju kriser som väljarna har reagerat på.

Palmemordet

Den 28 februari 1986 sköts statsminister Olof Palme (S) till döds i centrala Stockholm av en okänd gärningsman. Ännu har ingen dömts för mordet. S hade regerat sedan 1982. Ingvar Carlsson tog över som statsminister och stödet för S växte markant. Det blev också seger i valet 1988 och Ingvar Carlsson kunde sitta kvar.

Kronkrisen

Den 16 september 1992 höjde Riksbanken räntan till 500 procent för att stoppa spekulationer mot kronan. Finanskrisen startade i fastighetsbranschen men kom även att slå hårt mot jobben och tvingade fram en uppgörelse mellan S och M-regeringen. Moderaterna, med Carl Bildt som statsminister, stärktes inledningsvis något men tappade därefter. De borgerliga förlorade sedan regeringsmakten i valet 1994.

Estoniakatastrofen

Den 28 september 1994 sjönk passagerarfärjan Estonia i Östersjön. 852 människor miste livet varav 501 svenskar. Katastrofen skedde just när S skulle ta över regeringsmakten från de borgerliga efter valet. En infekterad debatt följde i frågan om de omkomna skulle bärgas, vilket inte skedde. Väljarstödet för S stannade initialt kvar på den mycket höga nivån från valet 1994 men rasade så småningom kraftigt.

Elfte september

Terrorattacken mot World trade center i New York och det amerikanska försvarshögkvarteret Pentagon 2001 tog omkring 3 000 liv. Det islamistiska nätverket al-Qaida, med Usama bin Ladin i spetsen, tog på sig dådet som blev inledningen till det som kom att kallas kriget mot terrorismen. Göran Persson (S) var Sveriges statsminister och stödet för hans parti klättrade tydligt uppåt i flera månader.

Tsunamin

Annandag jul 2004 svepte en enorm flodvåg in över stränderna i hela Sydostasien, orsakad av en jordbävning i Indiska oceanen. Mer än 230 000 människor

omkom i ett tiotal länder, därav 543 svenskar i Thailand och Sri Lanka. S-regeringen kom att anklagas för senfärdighet och bristande handlingskraft under krisen. Till att börja med låg opinionssiffrorna tämligen still men efterhand kom ett tydligt ras.

Finanskraschen

Den stora amerikanska banken Lehman Brothers gick i konkurs den 15 september 2008. En lånekarusell med bristande säkerheter hade havererat och följden blev en dominoeffekt genom det globala finanssystemet. Den M-ledda alliansregeringens krisåtgärder gjorde att Sverige klarade sig bättre än de flesta. Det fick M, med Fredrik Reinfeldt och Anders Borg i spetsen, att öka med nästan 10 procentenheter.

Terrordådet på Drottninggatan

Rakhmat Akilov stal en lastbil och mejade ner människor i centrala Stockholm den 7 april 2017. Fem personer dödades och ett femtontal skadades allvarligt. Han greps snabbt, dådet klassades som ett terrorbrott och han dömdes till livstids fängelse. Stefan Löfven skyndade till regeringshögkvarteret. Hans parti belönades med en uppåtgående

opinionskurva och nådde för första gången på över två år 30-procentstrecket.

Johan Andersson
johan.andersson@dn.se
Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Åsa Beckman: Ni som jobbar inom vården – vi kommer aldrig att glömma er!

FREDAG 27 MARS 2020

I den lilla ångermanländska byskola som jag gick i, med bara 25 elever, hade vi ingen fast skolsköterska. Ett par gånger per år kom i stället syster Irene på besök med en stor läkarväska för att mäta, väga och vaccinera oss. Hon var barsk, hade kortklippt grått hår, bar brosch med rött kors på sitt stadiga bröst och luktade desinfektionsmedel. Man var rädd för henne.
När vi skulle vaccineras för stelkramp hade hennes ankomst föregåtts av några dagars upptrissade rykten och berättelser om hur stor just den här sprutan var. Jag var helt gråtfärdig av skräck när jag väntade i kön av

barn i gymnastiksalen. Syster Irene märkte det. När det var min tur böjde hon sig fram och viskade med plötsligt öm röst: ”Lilla Åsa, du kommer att klara det här.” Vilket jag också gjorde.
Syster Irene *hjälpte mig över*.
Under de här coronaveckorna har jag tänkt så mycket på alla de omvårdande personer som man under en livstid möter i olika undersökningsrum och sjuksalar. Alla de som oförtrutet stöttar och tröstar, lugnar och ingjuter mod, som sätter kanyler, opererar och syr, söver och övervakar, som byter dropp och bäddar om.
De här personerna finns för oss i livets mest avgörande situationer. Även de gånger då ingen hjälp finns att få gör de slutet enklare och mjukare. Och för de anhöriga som just förlorat en älskad människa i dödens slukhål gör de ofta de första förtvivlade timmarna lite, lite mer uthärdliga.
Själv kommer jag fortfarande ihåg den späda och kloka sköterska som satt i soffan i vårt vardagsrum och förberedde mig, pappa och mina syskon på hur vi skulle kunna hjälpa mamma att dö hemma. Eller barnmorskan i ljus page som baddade min panna

under min förlossning. Eller den bastanta sköterska som höll om mig när jag bröt ihop i ett väntrum på ett ögonsjukhus. *Alla hjälpte de mig över*.
I artiklar och krönikor den senaste tiden har det sagts att vi i kriser inser vad som egentligen är viktigt. Det är helt sant. Men jag är säker på att den insikten ändå är mer konstant för människor som arbetar inom vården.
De vet nämligen en sak: att vi är våra kroppar. Alla vi andra, som befinner oss på andra platser i samhället, kan bortse från kroppens sårbarhet. Och kanske är det till och med nödvändigt att glömma det för att tänka djärvt, handla våghalsigt och gå ut i världen som oövervinnerlig och dödsföraktande. Men den som dagligen arbetar med sjuka människor vet att alla kroppar förr eller senare blir svaga och behövande.
Ty allt börjar och slutar med kroppen.
Inte konstigt att många av oss får ett speciellt förhållande till de som fanns där när vi behövde. För en tid sedan såg jag den läkare som gjort så mycket för min egen familj. Jag brukar träffa henne i

vit läkarrock på ett sjukhus, nu gick hon över Sankt Eriksplan och småpratade med ett barn som hoppsade vid hennes sida. Jag blev helt varm inombords. För henne är jag bara en av många, för mig har hon varit allt.
Så ni som just nu drar på er skyddskläder och går in i långa och tunga pass på överfulla vårdavdelningar, som under de närmaste veckorna eller månaderna försöker hjälpa oss alla över – ni ska veta att vi aldrig kommer att glömma er.

Åsa Beckman
asa.beckman@dn.se

Ekonomin repar sig fort – om krisen blir kort

FREDAG 27 MARS 2020

Svensk ekonomi är stark och kan snabbt studsa tillbaka – om coronakrisen blir kortvarig. Men om krisen fortsätter långt in på hösten kommer saken i ett helt annat läge.

– Då undrar jag vad vi har för näringsliv kvar vid årsskiftet, säger Nordeas chefsekonom Annika Winsth.

Sverige har en, jämfört med många andra länder, liten, öppen och exportberoende ekonomi. Det betyder att när världens länder i större eller mindre grad begränsar den ekonomiska aktiviteten, stänger gränser och förhindrar resor, så slår det mot Sverige och svensk ekonomi.

– Om världen stänger ner påverkar det så klart industrin. Det ser vi nu på Volvo till exempel, säger Annika Winsth.

Men Sverige, likt de andra nordiska länderna, har också styrkor. En sådan är att näringslivet flexibelt. Företagen anpassar sig snabbt om läget på deras marknader förändras. De hittar nya partners och de utnyttjar snabbt öppningar när läget ljusnar.

– Så ur den aspekten tror jag att vi är ganska snabbfotade, menar Winsth.

Hon tar som exempel finanskrisen för drygt tio år sedan. Industrin drabbades hårt, i synnerhet underleverantörer. Men ganska snart vände det; Sverige hörde till

de länder i Europa som klarade krisen bäst.
– Det var rakt ner i källaren, men när det vände var vi väldigt snabba på bollen – snabbare än många andra länder i Europa, säger hon.
Tomas Olofsson, tidigare chef för statens skuldförvaltning, påpekar att Sverige brukar hamna högt när olika organisationer rangordnar länder efter hur bra näringslivsklimatet är.
I Världsbankens senaste rangordning över näringslivsklimat hamnar Sverige på tionde plats av de 190 granskade ekonomierna. Danmark kommer på nionde plats, Norge på fjärde och Finland på 20:e plats.
Hos antikorruptionsorganisationen Transparency International hamnar Sverige på delad fjärdeplats över de minst korrupta länderna i världen.
Ett bra näringslivsklimat, en effektiv offentlig sektor och låg nivå på korruption är alla faktorer som gynnar investeringar.
Dessutom, menar Olofsson, ligger Sverige bra till när det gäller att

utnyttja IT för att skapa nya företag.
– Vi har haft många startup-bolag som Spotify och Skype, säger han.
Tomas Olofsson menar också att den svenska arbetskraften är flexibel.
– Vi är initiativrika; vi väntar inte på order från chefen. Så på det sättet ligger vi väl bra till för att mobilisera resurser, säger han.
En annan viktig faktor är det sociala skyddsnätet. Människor är visserligen permitterade, men de får ut större delen av sin lön.
– Det finns ett socialförsäkringssystem. Du tvingas inte ut på gatan som i USA, säger Annika Winsth.
Men det som oroar båda två är tidsaspekten. Om det blåser över till sommaren, tror Annika Winsth att ekonomin repar sig hyggligt snart och att det blir tillväxt under sista kvartalet i år. De flesta företag klarar sig.
– Man kommer ut ur det här omskakad, men man har i varje fall fötterna ner, som hon uttrycker det.
Om däremot krisen forsätter flera månader till in på hösten, kommer saken i ett helt annat läge.

– Folk utanför näringslivet pratar om att man kan hålla det i gång i månader utan inkomster. Jag fattar inte hur det ska gå till, säger Winsth.
– Vi har en risk för mycket, mycket stora problem och en risk för depression redan vid slutet av det här året om vi är i samma fas då som nu, tillägger hon.
Att den svenska staten är finansiellt stark – den offentliga sektorns skuld hör till de lägsta i Europa – är givetvis bra och det ger respit, menar Winsth.
– Ordning och reda i statsfinanserna har betydelse i det här läget. Men det är bara konstgjord andning. Staten kan inte köpa upp allt!
Tomas Olofsson betonar att beslut som fattas nu kommer att vara avgörande.
– Det hänger på att vi har en intakt produktionsapparat när vi kommer ut ur krisen. För om en tredjedel av alla företag är nedlagda är det inte så enkelt att starta dem igen.
– Och det hänger i sin tur på vilken politik som man har nu, säger han.
Regeringen har dock, tillsammans med oppositionen handlat snabbt

och satt in stora resurser. Korttidspermitteringar, där staten tar över en mycket stor del av företagens lönekostnader när anställda får gå ner i arbetstid, men ändå behålla större delen av lönen är ett exempel. På onsdagen kom ännu ett krispaket, den här gången riktat till småföretag. Men Olofsson tror att det behövs mer.

– Den stora osäkerhetsfaktorn är vad vi faktiskt kommer att göra för att hjälpa företag att övervintra, säger han.

Det handlar alltså om politiska beslut som fattas nu?

– Ja, det tror jag är alldeles avgörande. För om Sverige tillåter väldigt många företag att gå i konkurs – då ligger vi illa till, säger Olofsson.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se

Svenska banker slipper sänkt betyg

FREDAG 27 MARS 2020

Det svenska banksystemet får behålla sin nuvarande status – stabil utsikt – hos kreditvärderingsinstitutet Moody's som har granskat de tio största banksystemen i Europa.
Stabil utsikt innebär att banksystemet får behålla sitt nuvarande kreditbetyg och inte riskerar en sänkning den närmaste tiden.
Moody's anser att även om coronakrisen kommer att leda till sämre lönsamhet och fler problemlån för de svenska bankerna, så står de finansiellt starka.
De tyska och brittiska banksystemen behåller sina respektive negativa utsikter och riskerar därmed en sänkning av betygen

Dan Lucas

”Hjälp oss i vården och stanna på hemmaplan”

FREDAG 27 MARS 2020

Det pågår just nu en massiv insats för att förbereda oss i vården på vad som komma skall, men oron är stor att vi inte kommer att räcka till.

Min arbetsplats, akutmottagningen i Östersund, är numera inplastad och avgränsad i ren och oren zon och utökad med moduler på parkeringen vid ambulanshallen. Vi får nya rutiner att förhålla oss till flera gånger per dag. Flera kollegor är sjuka alternativt satta i karantän i väntan på coronasvar.
Jag kan inte nog betona vikten av att stanna i sitt hemlän. Det handlar inte om risken för er att bli sjuka, utan om den påtagliga risken för oss att inte hinna med de som blir smittade och faktiskt behöver vår hjälp.

Och glöm inte att det här inte bara handlar om coronaviruset. Är akuten överbelastad gäller det även allt annat som kan inträffa under en fjällsemester såsom benbrott, bröstsmärtor, huvudvärkar, bilolyckor och buksmärtor.
Vi har ett sjukhus i hela Jämtland. Länet är till ytan lika stort som Skåne, Halland, Blekinge och Småland tillsammans.
Påskveckorna brukar vanligtvis vara några av de högst belastade under året. Lägg då till en pandemi på det och jag väljer att tänka på annat. Det blir för jobbigt annars.
Vi gör alltid vårt jobb och prioriterar de svårast sjuka och skadade först. Nu hoppas jag att ni gör ert jobb och håller er på hemmaplan den här påsken.
Marlene Sundin, sjuksköterska på akutmottagningen i Östersund

”Påskresor till fjällen förvärrar läget”

FREDAG 27 MARS 2020

I februari fick svenska ungdomar besked av Folkhälsomyndigheten att de kunde resa till Alperna på sportlovet med motiveringen att smittan inte fanns där. Många av dessa kom hem infekterade, de flesta utan symtom.
Folkhälsomyndigheten och medierna hade inte gjort klart att de ungdomar som kom hem med feber och hosta skulle testas och vara i karantän med familjen i två veckor.
Det allra viktigaste: intensiv kontaktsökning av smittade skedde inte. Det ledde till allmän smittspridning i samhället.
Även unga människor kan bli sjuka av det nya coronaviruset. Hälften av patienterna på intensivvårdsavdelningarna i USA är mellan 20 och 49 år. De har

svår andnöd och är i behov av syrgas och respiratorvård.
Alla amerikaner ombeds stanna hemma och inte vara mer än tio personer tillsammans. Man ska stå på ett avstånd på två meter till närmaste person och göra rent ytor där droppsmitta av virus kan leva i flera dagar. Den amerikanska sjukvården rustar för en tsunami av svårt sjuka.
USA beräknas befinna sig i samma situation som Italien gjorde för två veckor sedan. Ska Sverige komma att likna Kina och Sydkorea eller Italien och Spanien, som båda redan i dag har fler covid-19-fall än Kina?

Lisbeth Nordstrom-Lerner, pensionerad infektionsläkare från Malmö allmänna sjukhus och sjukhusepidemiolog på tre sjukhus i USA

Norrtullsgatan 15.30. Från barnhuset ”utlemnades” och ”återlemnades” en del barn gång på gång

FREDAG 27 MARS 2020

Hugo var knappt tio månader gammal när han måste skiljas från sin ogifta mamma Hilma som inte kunde försörja honom.
Han skrevs in på Allmänna barnhuset på Norrtullsgatan i oktober 1892.
Det var dyrt att få ett barn intaget på barnhuset. Ibland betalade fattigvårdsnämnden, och så var det i Hugos fall. Ett alternativ för mammor som inte kunde betala var att stanna på barnhuset i åtta månader, hjälpa till med olika sysslor och amma både sitt eget och ett annat barn.
Till det då nybyggda huset på Norrtullsgatan, senare Norrtulls sjukhus, flyttade barnhuset 1885

efter att ha legat på Drottninggatan sedan 1630-talet (i hörnet av Barnhusgatan, som fick sitt namn 1860). Från slutet av 1700-talet handlade verksamheten mest om att ut-ackordera barnen i fosterhem. Rullorna i barnhusets arkiv från Hugos tid där är sorglig läsning. En hel del barn ”utlemnades” och ”återlemnades” som fosterbarn gång på gång.
Hugo hamnade hos en trädgårdsmästare i Enebyberg efter en dryg vecka på barnhuset. Men åtta månader senare blev han fosterbarn hos sin mormor och morfar i banvaktsstugan i Nytorp, och där blev han kvar. Jag har en bild där han står mellan morföräldrarna utanför stugan. På trappan står hans unga moster, min mormorsmor Klara, som också fick sitt första barn som ogift. Alla med allvarsamma miner.
Jag kan bara fantisera om vad de kände och tänkte, både släktingarna på bilden och alla de mödrar, barn, och ibland fäder, som skymtar förbi i barnhusets arkiv. Fast jag tänker att Hugo fick det bra, de måste ju verkligen ha velat ha honom hos sig.

Malin Nordgren
malin.nordgren@dn.se

Malin Nordgren är redaktör för Insidan och uppskattar att allt fler historiska arkiv digitaliseras.

Så togs SL-beslutet som ger trängsel på bussarna

FREDAG 27 MARS 2020

Trängseln i busstrafiken uppkom efter ett beslut som Folkhälsomyndigheten menar riskerar äventyra svenskarnas hälsa. Nu kan DN berätta om processen bakom SL-beslutet – och hur kollektivtrafiken sedan

gick på lågvarv samtidigt som bussförare har velat jobba mer.
Coronavirusets framfart har blivit alltmer uppenbar för stockholmarna sedan det första dödsfallet den 11 mars. Kaféer, restauranger och barer är i det närmaste helt utan gäster. Bakgrunden är uppmaningar om att hålla den sociala distansen och undvika folksamlingar för att undvika en häftig ökning av smittan.
Men i måndags fick stockholmspendlarna en chock. Bussarna var på många håll både försenade och fullsmockade med människor. Flera resenärer har vittnat om att de motvilligt gick på och trängdes med de andra passagerarna. Alternativet skulle vara att inte kunna ta sig till jobbet.
Nu kan DN berätta att beslutet att dra ner på busstrafiken togs vid ett möte mellan SL och vd:arna för trafikoperatörerna MTR, Keolis, Nobina och Arriva, bland andra. I ett mejl förklarar Claes Keisu vid SL:s pressavdelning att både SL:s vd Sara Catoni och flera andra höga chefer inom förvaltningen medverkade på mötet, som skedde den 19 mars.

SL:s kommunikationschef Suss Forssman Thullberg var också närvarande.
– På det mötet tryckte vi på knappen. Det fungerar så att vi lägger en beställning till operatörerna och den formella beställningen lades torsdag eftermiddag, säger hon.
Hon berättar att det under veckan inför mötet hade varit en pågående diskussion med operatörerna kring förmågan att upprätthålla kapaciteten i kollektivtrafiken med tanke på det stora antalet sjukskrivna förare.
SL har tidigare i veckan hänvisat till siffror på runt 20 procents frånvaro.
På mötet bestämdes därför att busstrafiken och lokalbanorna skulle gå ner på en reducerad tidtabell som skulle förstärkas framför allt i rusningstrafik för att kunna möta stockholmarnas behov.
Suss Forssman Thullberg berättar att beslutet motiverades genom att kollektivtrafiken måste vara robust och förutsägbar för pendlarna under lång tid framöver.
– Orsaken var att vi såg och ser ett ansträngt personalläge och vi vet

att vi har att hantera en situation i mellan tre och sex månader framöver som är oerhört ansträngt och det måste vi ta höjd för, säger hon.
Det har höjts kritiska röster som beskyller SL för att använda det här tillfället för att spara pengar. Ligger det något i det?
– Absolut inte. Vi betalar fortfarande våra trafikentreprenörer som om de körde trafiken helt som vanligt. Det finns inte en krona inblandad i det här för SL:s del, säger Suss Forssman Thullberg.
Trafikregionrådet Kristoffer Tamsons (M) deltog inte själv på telefonmötet. Men dagen efter beslutet förkunnade han själv nyheten på en presskonferens.
– Med start på måndag inleder vi kraftig reducering av lokaltrafik, på tydligt märkbart sätt. Vi måste prioritera så att trafiken är hållbar och robust, sade han enligt Aftonbladet.
Måndagen kom och kritiken växte snabbt till stormstyrka där SL var i skottgluggen. På deras Facebooksida har det skrivits över 1 200 kommentarer från drabbade stockholmare som ventilerar sin ilska.

På tisdagen riktade även Folkhälsomyndigheten kritik mot att SL inte lyckas tackla problemet med trängseln. I ljuset av det ökande antalet dödsoffer i virusepidemin är riskerna självklara. De trånga bussarna kan bli smittohärdar.
Samtidigt har det kommit kritik från bussförare. Flera som DN har talat med förnekar den stora personalbristen som SL och operatörerna har hänvisat till. I stället talas det om mängder med bussförare som vill jobba – men som inte rings in.
– Det känns ju helt jävla barockt. De har skitit i det blå skåpet när de tog det här beslutet. Ja, vi har sjukskrivna. Men vi har massor med behovsanställda att ringa. Det finns hur mycket chaufförer som helst, säger en busschaufför till DN.
Även facket förnekar att sjukskrivningarna hittills skulle ha varit så stora att man var tvungen att skära så drastiskt i tidtabellerna.
– Vi känner inte igen beskrivningen att det skulle råda så stor personalbrist. Man kunde ha behållit den här turtätheten,

säger Kommunals förbundsordförande Mario Gavran till DN på onsdagen.
Mitt under busskrisen kom plötsligt ett utfall från Kristoffer Tamsons som deklarerade på tisdagen på sin egen Facebooksida att han inte vill ”höra om några helgtidtabeller eller rastlösa bussförare”.
”Ta in timanställda, övertid och andra förare som kan ställa upp. Det är inte en rekommendation. Det är en order”, står det i inlägget.
Och redan dagen efter började en febril aktivitet hos operatörerna, enligt samstämmiga uppgifter från flera i branschen. På torsdagen var problemen i busstrafiken betydligt mindre än tidigare under veckan.
Den samlade bilden är att den första åtgärden med tydligt reducerade tidtabeller nu har landat i ett mer balanserat läge.
En fackligt engagerad person berättar hur beslutet verkar ha tagits alltför hastigt.
– Det var ett illa underbyggt beslut. Analysen var inte lagd än. De handlade väldigt mycket i panik. Som vi ser det försöker de nog inte spara några pengar. Det

har jag inte sett några tecken på från varken SL eller operatörerna, säger han.
SL:s kommunikationschef Suss Forssman Thullberg uppger att situationen är mycket kostsam för SL och att avtalen med operatörerna nu måste förhandlas om.
Du säger att SL betalar operatörerna samma ersättning som i vanligt läge. Det måste väl innebära att det finns pengar för dem att tjäna när de nu kör mindre än annars?
– Ja, det skulle kunna innebära att en enskild operatör skulle kunna tjäna pengar. Men vi har faktiskt förutsatt att våra operatörer är lojala med kollektivtrafiken, med SL och med stockholmarnas behov.
Hur tycker du att de förändrade tidtabellerna föll ut på måndagen?
– Vår förväntansbild var att det skulle fungera bra och att det inte skulle bli trängsel. Ur det perspektivet fungerade det inte bra, nej.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Trycket ökar på sjukhusen i takt med att allt fler blir smittade

FREDAG 27 MARS 2020

Covid-patienterna fortsätter att öka markant i antal och vårdpersonal vittnar om ett pressat läge på flera av Stockholms sjukhus.

Samtidigt beskrivs överföringen till intensivvården på Nya Karolinska som en flaskhals – sjukhuset har trots pandemin inget direktintag via intensivakuten.

– Det som oroar mig är hur vi ska orka hålla på i flera veckor till. Det är inte ett sprintlopp utan ett maraton, säger en läkare på ett av Stockholmssjukhusen.

När region Stockholm på onsdagen höll presskonferens hade 1 070 personer i Stockholm smittats av covid-19, och 18 patienter hade avlidit – bara det

senaste dygnet. 300 patienter vårdas nu på sjukhus. Av dessa 300 vårdas 65 patienter på intensivvårdsavdelning.
Clara Strömberg är huvudskyddsombud på Södersjukhuset. Hon bekräftar att intaget av coronapatienter ökat de senaste dagarna. Detta kombinerat med sjukdom bland vårdpersonalen gör att personalbristen börjar bli påtaglig på akutmottagningen, berättar hon.
– Belastningen blir så klart större på de som är kvar. Många jobbar heldagspass och går in och jobbar extra. Personal kommer att flyttas runt på sjukhuset för att få bemanning där det behövs.
Utvecklingen ser likadan ut på Danderyds sjukhus sedan covid-patienterna började öka i förra veckan. Hittills är inte kulmen nådd, menar Johan Styrud, ordförande för läkarföreningen i Stockholm och överläkare på Danderyds sjukhus.
– Flodvågen har inte passerat toppen än. Inflödet av sjuka patienter är fortfarande stort. Jag har ingen exakt siffra, men det är många.

På vissa av sjukhusets avdelningar är sjukfrånvaron stor. Inflödet innebär därför en stor ansträngning för vårdpersonalen.
– Självklart är det en enorm påfrestning. De måste gå in och arbeta utan fullgott skydd samtidigt som man inte vet hur smittsamt viruset är.
Många patienter vårdas just nu på sjukhusets intensivvårdsavdelning. Om det är fullt vill han däremot inte uttala sig om. Patienter har flyttats från avdelningen till andra sjukhus, men det görs även under normala omständigheter, säger han.

Även på S:t Göran är läget ansträngt. Antalet coronapatienter har ökat gradvis till cirka 100 inlagda på torsdagen. En infektionssjuksköterska beskriver ett högt tryck:
– Vi är vana med säsongsinfluensan och vinterkräksjukan att det är mycket folk samtidigt som behöver hjälp. Skillnaden nu är att många är andningspåverkade och behöver vård samtidigt. Det är svårt att vara samtidigt på alla rum och det ska på med skyddskläder, och bytas skyddskläder. Det är brist

på engångsvisir, och vi ska sprita av dem och allt tar tid. Man känner sig ganska otillräcklig.
Hon vittnar också om ökat antal samtal från oroliga anhöriga på grund av besöksförbudet som råder hos de coronasmittade patienterna.
I måndags infördes tillfälligt ett ambulansstopp för att lätta på trycket. Men S:t Göran har framfört till regionen att inflödet av patienter måste fördelas jämnare mellan sjukhusen. Flera röster höjs samtidigt på akutsjukhusen om att även Karolinska i Solna bör öppna för att ta emot fler patienter direkt från akutmottagningen.
På Nya Karolinska utreds inga patienter, utan patienter som behöver intensivvård förs endast över dit efter mottagning och utredning på andra sjukhus.
– Det är otroligt resurskrävande, beskriver en läkare på ett av Stockholmssjukhusen.
– Vi åker dessutom med transporten till Karolinska och lämnar över. Sedan börjar deras jobb men allt dessförinnan gör vi på akutsjukhusen. Det är lika för S:t Göran, Sös och Danderyd.
Läget är absolut inte desperat,

men ansträngt. Det som oroar mig är hur vi ska orka hålla på i flera veckor till. Det är inte ett sprintlopp utan ett maraton. Och vi har inte passerat första vätskekontrollen ännu.
Trots att hela regionen ställer om helt mot akut omhändertagande på ett sätt som av hälso- och sjukvårdsdirektören Björn Eriksson beskrivits som historiskt, har rollen för NKS intensivakut inte ändrats. Hit kommer bara patienter med specifika diagnoser eller med remiss från andra sjukhus. Något direktintag för coronapatienter finns inte.
Upplägget får flera att reagera. Jens Olsson, kardiolog på Södersjukhuset, tycker att frågan bör lyftas till regionen.
– Vi är många som inte förstår varför inte intensivakuten nu öppnas brett. På Karolinska tredubblar man nu och öppnar ett stort antal intensivvårdplatser, men patienterna som kommer dit transporteras intuberade från andra sjukhus. Det är en risk för svårt sjuka patienter, och ganska resurskrävande för en redan hårt belastad organisation, säger Jens Olsson, som understryker att han framför allt uttalar sig som

medborgare med mer insyn än många andra.
Även Johan Styrud anser att det behövs ett större intag till intensivakuten på Nya Karolinska.
– Det är något som pratats om ända sedan den gamla akuten på KS stängde. Med det här patientflödet är det extremt viktigt att ha en akutmottagning till, säger Johan Styrud.
DN har under flera dagar sökt företrädare för S:t Görans sjukhus, som hänvisat till regionen. På torsdagen kom dock en skriftlig lägesrapport från S:t Göran, framtagen av chefläkare och vice vd Lennart Wennerström, där det framgår att sjukhuset under de senaste veckorna tagit emot ett stort antal patienter med covid-19 som behöver behandling, flera av dem intensivvård.
”Trots att vi avsatt ett stort antal platser som normalt används till annan verksamhet och utökat vår intensivvårdskapacitet är situationen på sjukhuset just nu ansträngd”, står det bland annat, liksom att sjukhuset fått hjälp att styra om ambulanser till andra sjukhus.

DN har ställt frågor till Karolinska där presstjänsten uppger att sjukhuset natten till onsdagen tog emot omdirigerade ambulanser från S:t Göran där trycket blivit för högt. Men uppdraget för intensivakuten, att patienterna ska föras över från de andra sjukhusen, har inte ändrats trots pandemin.
DN har sökt sjukhusdirektör Björn Zoëga, som lämnar en skriftlig kommentar: ”Karolinska Universitetssjukhusets uppdrag bestäms av Region Stockholm, det är utifrån det som vi driver vår verksamhet.”

Elda Sparrelid, chefläkare i region Stockholm, säger att regionen arbetar som vanligt med att försöka balansera belastningen mellan sjukhusen.
– När ett sjukhus är mer belastat än andra så försöker vi att balansera så att det blir en jämnare belastning på totalen.
Om Nya Karolinskas ansvar för att ta emot covidpatienter, säger hon:
– Nya Karolinska har ju en annan typ av akutintag, och det har inte ändrats i nuläget.
Är det något ni diskuterar?

– Vi ser över hela sjukvårdssystemet och ändrar uppdrag till vårdgivarna om det anses behövas.
När det gäller S:t Göran säger Sparrelid:
– De har fått hjälp med att fördela patienter, och att fördela patienter till andra sjukhus.
Men inte till nya Karolinska?
– Inte till intensivakuten, nej.

Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Coronakrisen får arbetslösheten att skena i Stockholm

FREDAG 27 MARS 2020

Andelen nyinskrivna på Arbetsförmedlingen i Stockholms län har ökat dramatiskt under coronakrisen. Mellan den 1 och 22 mars var

ökningen jämfört med i fjol 78 procent, i förra veckan hade den stigit till 239 procent.
– Det är en enorm ökning, det ser väldigt mörkt ut, säger Stefan Westerberg, seniorekonom på Stockholms handelskammare.
– Det har tagit tvärstopp i flera branscher och det slår snabbt igenom i form av klart fler människor som behöver söka ett nytt jobb. Därför kommer det bli oerhört viktigt att hitta reformer som lägger grunden för en snabb återhämtning efter krisen så att det finns jobb att söka, säger Stefan Westerberg, seniorekonom på Stockholms Handelskammare.
28 859 nya arbetssökande registrerades i Sverige mellan den 1 mars och 22 mars. Det är en uppgång med 61 procent jämfört med förra året, då 17 873 personer registrerade sig som arbetssökande. Motsvarande siffror för Stockholms län är 7 512 i år, jämfört med 4 214 förra året – en ökning med 78 procent.
Om endast vecka 10, den 16–22 mars, år 2020 jämförs med vecka 10 år 2019 så är ökningen hela 184 procent för Sverige – och 239 procent för Stockholm. Under

veckan tillkom 3 610 nya arbetssökande i länet.
– Den senaste veckan har det verkligen slagit till, säger Stefan Westerberg.
Handelskammaren har tittat på varselstatistiken där det framgår att vissa branscher i länet har drabbats särskilt här.
– I besöksnäringen är det tvärnit. Av alla varsel som har lagts mellan den 1 och 22 mars rör 50 procent hotell- och restaurangbranschen, den är starkt koncentrerad till Stockholm, där är det nattsvart. Över hälften av alla varsel i landet har koppling till Stockholms län, säger Stefan Westerberg.
För en del av de företag Handelskammaren har talat med är det bara dagar kvar till konkurs, för andra handlar det om veckor eller månader. De direkt drabbade näringarna sysselsätter i dag 226 000 personer i Stockholm. Om krisen fortsätter under en lång period finns det risk för permanenta negativa effekter, men Stefan Westerberg.
– Tyvärr talar mycket för att utvecklingen kommer se ut på ungefär samma sätt även framåt, eftersom exempelvis hotell,

restaurang och detaljhandel tappar betydande delar av sina intäkter, säger han.
Stockholms handelskammare föreslog nyligen att regeringen bör tillsätta en kommission av samma sort som ”Lindbeckkommission” på 1990-talet, som den gången snabbt levererade reformer för att ta Sverige ur den ekonomiska krisen.
– Vi tror att en sådan coronakommission, där näringslivet bör vara med och bidra, är en bra modell för att identifiera de politiska reformer som stakar ut vägen till en snabbare återhämtning och öppnar dörrar för de som nu under krisen tvingas bort från arbetsmarknaden, säger Stefan Westerberg.

Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se

Antal nyinskrivna arbetssökande ökade perioden 1–22 mars med 78 procent i Stockholm jämfört samma period 2019. Motsvarande siffra för hela landet är 61 procent. Det totala antalet nyinskrivna arbetssökande för perioden uppgick till 28 859 personer.

För bara vecka 10 (den 16–22 mars) ökade antalet nyinskrivna arbetssökande med 239 procent i Stockholm och 184 procent i Sverige jämfört med samma vecka förra året.
Stockholm står för cirka 30 procent av nyinskrivningarna under vecka 10.

Hämtmat från 10 favoritställen

FREDAG 27 MARS 2020

Att ta hämtmat, eller beställa hemleverans, från krogen är både ett sätt att stötta de lokala restaurangerna och pigga upp den enformiga hemmatillvaron så här i virustider. I stället för att gå på lokal har Krogkommissionen denna vecka testat hämtmat av olika

sorter och tipsar om sina favoriter.

Indian Garden

Västgötagatan 18
Tel: 08-640 74 30
www.indiangarden.nu

Med sina mustiga kryddblandningar har Indian Garden hållit sig i toppskiktet av det indiska utbudet under många år och krögaren Karim Rezaul håller fortfarande stilen. Det lilla krogimperiet finns på sex platser runt om i staden med en omfattande men inte oöverskådlig meny som döljer få besvikelser. Som de flesta indiska krogar är Indian Garden rutinerade på hämtmat med snabb och säker leverans. *Lamm tikka korai* (189 kr/take away) är en kryddig och smaktät gryta för den som inte räds lite hetta. Mildare toner erbjuder *chicken tikka garlic masala* (169 kr/take away) utan att vara mesig. *Kashmiri lamb chops* (219 kr/take away) gör sig dock klart bättre serverad på tallrik än nedpackad i en trång plastlåda.

Omnipollos hatt

Hökens Gata 1A

Tel: 072-287 22 24
www.omnipolloshatt.com
Omnipollos hatt har hållit de pizzaätande Söderborna i ett fast grepp under flera år och fortfarande är kan få mäta sig med de ölbryggande pizzabagarna. Under coronatider har priset på hämtpizza sänkts till högst rimliga 100 kronor för samtliga varianter, och man tar till skillnad mot tidigare emot beställningar på telefon.
En KK-favorit är den med *gruyère, körvel och enrisrökt bacon*, som trots stark sälta är en ljuvlig smakkombination mellan mild ost och rejält rökigt fläsk. Den som föredrar vegetariskt beställer med fördel den med *fårost, rucola, mandlar och fänkålshonung*. *Provolone, pancetta och vaniljmarinerade aprikoser* är en annan spännande och alls inte oäven kombination.

Il Tempo
Högbergsgatan 40
Tel: 08-684 23 830
www.iltempo.se
Normalt välbesökta Il Tempo har snabbt anpassat sig efter coronasmittans konsekvenser och erbjuder hämtmat från delar av

menyn. Det är ett klokt beslut att inte låta alla rätter bli hämtmat, italienska köket lämpar sig långt ifrån alltid för annat än tallriksservering.
Antipasti misti (199 kr) är generösa mängder kallskuret i sällskap av goda oliver, parmesan och pecorino, som med fördel kan delas av två personer. Samma gäller *bruschetta med prosciutto och fikon* (110 kr), vars goda grillade brödskiva tyvärr blir lite tråkig efter hemtransporten.
Spaghetti frutti di mare (229 kr) och *maccheroni med tryffelsås och kammusslor* (245 kr) är två bra pastaalternativ där den senare klarar transporten bäst.

Två små svin
Årstavägen 49, Årsta
Tel: 08-722 75 20
tvåsmåsvin.se
De matiga danska mackorna från Två små svin passar alldeles utmärkt som lite lyxigare hämtmat. Ungefär två smörrebröd per person rekommenderas och här finns omkring 30 att välja mellan.
I vår påse ligger lådor med både kalla och lite mer ljumna varianter, som till exempel

fläskschnizel med tjeckisk potatissallad (123 kr), en skiva nystekt, panerat saftigt kött med pigg potatissallad. *Räkor dijonnaise* (141 kr) är en maxad men fräsch smörgås med rikligt med räkor, krämig sås, avokado, kokt ägg och tunt hyvlad grön sparris. *Rostbiff med pickles, dansk remouladsås och rostad lök* (99 kr) är extremt matig men smakrik och välbalanserad.
Alla smörrebröd kommer på gott grovt bröd.

Kvarnen
Tjärhovsgatan 4
Tel: 08-643 03 80
www.kvarnen.com
Som stabil leverantör av svensk husmanskost står sig Kvarnen väl, även om maten hämtas i folieformar.
Söderkrogen har en meny väl anpassad för coronatider och särskilt på måndagar går det att få en utmärkt hämtmiddag till rimligt pris. För 240 kronor erbjuds en förrätt och en varmrätt från den klassiska delen av menyn. En bra kombination är till exempel *toast Skagen* och *Kvarnens köttbullar*, eller varför inte *klassisk sillmacka* och

renskavspanna med potatisstomp och rårörda lingon.
Ångad skreitorsk (325 kr) från den fasta menyn tas också hem utan nämnvärda transportskador och vi uppskattar särskilt att ägg, potatis och räkor placeras i separata formar.

Restaurang Knut
Upplandsgatan 17
tel. 08-30 40 57
https://restaurangknut.se/
Vasastans norrländska utpost kör hem ett urval robusta rätter med mycket smak i snygga bruna pappersförpackning med ordentliga instruktioner (tillagningfilm finns på hemsidan), vilket behövs då maten har många tillbehör och måste värmas och monteras på plats.
Älgwallenbergaren (175 kr) är en stadig färsbiff med brynt smör och gröna ärter, dessvärre har köket missat att lägga ner potatispurén. Men den bakade torsken (195 kr) är lyckligtvis komplett med stuvat fläsk och en fräsch sallad av fänkål och blodapelsin.
Tunnbrödpizzorna är toppen, särskilt *Torne älv* (165 kr) som gratineras västerbottensost. Sedan

strösslar man själv med kallrökt lax, spenat, forellrom, picklad lök och citronkräm.

Rolfs Kök
Tegnérgatan 41
Tel: 08-10 16 96
https://www.rolfskok.se/
Klassikermatsalen Rolfs Kök har sedan 1989 haft en trogen stammispublik, inte minst vid lunchtid då det är huggsexa om Jonas Bohlin/Thomas Sandellska träborden.
En kylslagen torsdag i mars kan en spänstig bit *kolja* hämtas i plastlåda ihop med smörade, dilltoppade, potatisar samt morötter med örtkräm för 165 kronor - inklusive en het, frankofil, löksoppa och frasiga brödbullar. Rejält och vällagat. En stöddig bit *pannbiff* med klangrik gräddsås, en rejäl klutt potatispuré, pressgurka och rårörda lingon till samma pris mättar – ihop med soppan – också den särskilt svultne. Take away-förpackningarna håller dessutom värmen överraskande väl också i snål motvind.

Falafelbaren
Hornsgatan 39B

Tel: 0729-07 26 37
www.falafelbaren.se/
Mellanösternköket lämpar sig väl för att ta med.
Om man väljer en *deluxerulle* (105 kr), *favvorulle* (100 kr) eller en *combosallad med halloum*i (110 kr) får man en grön, skön och smakrik måltid med stor variation i råvarornas textur. Kan med fördel kombineras med utmärkt frasiga pommes (30 kr) eller sötpotatisfrittes (45 kr) och tillbehör som hummus (10 kr) och chili cheese (15 kr).
En klar fördel är att rätterna kommer i miljövänligt tunt papper eller kartongform i stället för onödiga plastförpackningar.

Matsu
Hornsgatan 94
Tel: 08-84 97 40
En *familjesushi* (300 kr) – 20 blandade nigiri och 10 rullar – är perfekt hämtmat för 2–4 personer, beroende på grad av hunger. Rätten kommer uppdelad på två plasttråg med genomskinligt lock – prydligt och vackert. Japansk soja och misosoppa för 4 personer ingår.
Det är ett bra urval nigiri med lax, makrill, tonfisk, räkor, yellowtail

och avokado. Hälften av rullarna är tempurafriterade men de bör hellre ätas på plats.
För dem som inte vill dela finns förstås också ett antal olika rätter att beställa, från mixsushi och rainbow-rolls till sashimi, lättgrillad lax sushi, vegetarisk sushi och rätter som yakotori, yakiniku eller teriyaki.

Broms
Karlavägen 76
Tel 08-26 37 10
Bromskarlaplan.se

”Tack för att ni stöttar Broms” står det på papperspåsen när maten kommer.
Avhämtningsmenyn är relativt begränsad, men rätterna håller god kvalitet – *lax sashimi* (235 kr) på en bädd av tärnad gurka, sojabönor, salladslök, avokado och cashewnötter är lika fräsch som på krogen. *Köttbullar med gräddsås och mos* (235 kr) är sex, sju rejäla köttbullar och tjockt mos, som har hårdnat något när det svalnat på vägen. Tillbehören kommer i separata burkar, till och med den äggula som hör till *biff Rydberg* (355 kr), tillagad som sig

bör på mör oxfilé, råstekta potatiskuber och stekt, hackad lök.

Portionerna är i minsta laget, så det är inga problem att få ned efterrätten – *crème brûlée* (105 kr) .

Krogkommissionen

”Hur hanterar vi att vår treåring får arga utbrott på förskolan?”

FREDAG 27 MARS 2020

Personalen har larmat om treåringens häftiga vredesutbrott på förskolan. Hon bråkar med sina kompisar och sparkar pedagogerna. Vad kan

det bero på och vad gör vi åt det, undrar ”Rådvill mamma”.

? Fråga: Hej, Jag har en dotter som är tre år och tre månader och som är rolig, charmig och verbal, och en liten teaterapa. Hon har dock ibland ilskeutbrott som vi oftast uppfattar som frustration över att hon inte lyckas med något (ta på en strumpa, knäppa en knapp) samt när vi inte gör saker på det sätt hon tänkt sig. Hon kan exempelvis bli arg när vi sjunger för att hon vill sjunga själv, eller om vi läser en bok för storebror när hon i stället vill ha uppmärksamheten.

Inget som känns särskilt ovanligt för en treåring eller som vi har sett som ett stort problem. Inte heller våra vänner har sett hennes beteende som avvikande eller störande. Hon fungerar bra i sociala sammanhang, kan vänta på sin tur och interagerar normalt med kompisar.

Förskolan (som är jättebra) har dock kallat till extrainsatt samtal med oss föräldrar på grund av att det arga beteendet verkar förstärkt på förskolan. Hon stör samlingen för att hon vill göra en sånglek precis på sitt sätt, och när de kanske inte förstår riktigt hur

hon menar blir hon så arg och ”låser sig”. Hon blir i dessa sammanhang ofta väldigt arg på pedagogerna och har nu också börjat sparka dem. Hon har även börjat provocera de andra barnen tills de blir arga. Det är som om hon söker bråk.
Hon söker också mycket närhet hos pedagogerna, och vill även vara mycket nära hemma. Hon har utöver det börjat uppvisa en del separationsångest. Hon gråter relativt ofta när vi lämnar henne på förskolan, vilket hon inte gjort regelbundet tidigare även om det så klart hänt. Och hon kan säga hej då 30 gånger när någon av oss ska gå hemifrån, och ändå springer hon ut mot dörren och står och ropar och gråter som att vi hade gått helt plötsligt utan att säga hej då. Hemma pendlar hon lite mellan att vilja vara bebis och ”stor tjej”.
Åtminstone delar av den här problematiken känns som gammalt hederligt två- eller treårstrots när jag läser på lite, men det som sticker ut är att det verkar vanligare att de får sina utbrott hemma och håller ihop bättre på förskolan. Det oroar oss att hon verkar reagera precis

tvärtom, och vi undrar vad det kan bero på, och hur vi tillsammans med förskolan kan hjälpa henne att komma ur det här beteendet. Det har inte skett några stora förändringar i hennes liv. Hon har inte nyligen bytt förskola, vi föräldrar lever tillsammans och vi har inte flyttat eller något liknande. Det enda som är lite annorlunda är att hennes storebror, som tidigare gick på samma förskola, började skolan i augusti och inte längre finns i närheten på dagtid. Rådvill mamma

! Svar: Hej, rådvilla mamma, ett av samtidens finaste tecken på humanism är vårt överseende med treåringar som bryter ihop över felsydda strumpor. Ditt mejl andas den slags tolerans som vi barnpsykologer har som födkrok att uppbringa. Jag blir alltså varm i hjärtat. Men jag skäms också lite. För jag har själv mässat om att ”barn bråkar mest där de är tryggast” hundratals gånger och inser nu hur tomt den tunnan skramlar. För det är förstås lika sant att barn bråkar mest med de människor och i de situationer där de utmanas mest. Kämpar man

med att vilja härska och styra är det ju logiskt att frustrationen främst kokar över när man måste samsas, vänta på sin tur och vara solidarisk.
Men även om er lilla tjej just nu misslyckas med de här utmaningarna ibland innebär de ändå social träning. Just sån som kan tänkas bidra till att förklara varför forskning kunnat visa positiva samband mellan förskolan och barns sociala förmåga.
För den läsare som inte är helt uppdaterad i utvecklingspsykologi vill jag här lägga in en passus om treåringars frustration över strumpor och deras behov av att träna på att hantera härsklystnad. Utvecklingen i den här åldern är sällan harmonisk vad gäller synkronisering av vilja, humör och förmåga. Särskilt kännetecknande är att viljan ofta leder över språkutvecklingen och öga–handkoordinationen. Skitstrumpor som inte samarbetar och människors oförståelse inför glasklara förklaringar av låtsasengelska mellotexter är därför en typ av triggers som regelmässigt utlöser sammanbrott. En gryende social

medvetenhet gör också att misslyckanden inför andra, som vid en samling, ytterligare förstärker barnets frustration. Men allt det visste du förstås redan. Därför vänder vi i stället blicken mot aggressiviteten på förskolan kontra hemma. Och här funderar jag över din dotters känsla av trygghet. Ofta kämpar vi föräldrar och förskolans pedagoger med samma utvecklingssteg och temperamentsdrag hos barn och utifrån ditt brev låter det som att din flicka är ungefär likadan på båda ställena.

Att måtta sparkar mot någon som man i nästa stund kryper upp i knät på tyder på trygghet med den personen. Jag skulle säga att det ingår i rollen som anknytningsperson att växla mellan funktionen som slaskhink för frustration och hjälpjag för hens stormiga känsloliv. Sammantaget med att du upplever förskolan som jättebra skulle det alltså kunna vara så att er lillflicka faktiskt är lika trygg där som hemma.

Det var den positiva tolkningen. Om vi i stället ponerar att hennes frustration inte bara handlar om

vanlig treårsutveckling får vi vända blicken mot andra möjliga orsaker. Du skriver insiktsfullt att inga flyttar, skilsmässor eller annat avgörande hänt i era liv. Att göra en sådan inventering är klokt när man vill förstå sitt barn. Men ibland kan vårt vuxenperspektiv skjuta över målet. Det som är stort och betydande för en treåring kan vara sånt vi knappt lägger märke till. Att ens utveckling plötsligt ”mismatchar” favoritkompisarnas, eller att storebror börjar skolan, kan vara stora orosmoln för någon som är kavat utanpå men pytteliten inuti.

Men oavsett vad som ligger bakom är egentligen botemedlet detsamma: stöd vid jobbiga övergångar (som mellan aktiviteter och vid separationer), tydliga nej, hjälp att få i gång bra lek, tolerans, avledning och varma famnar att lugna sig i. Fleece utanpå och stretch inuti kan man kanske säga.

I ditt brev låter det som att ni och förskolan har fina förutsättningar att tillsammans erbjuda sådant stöd genom att följa upp, stämma av och stötta varandra. Er uppgift som föräldrar är alltså att vägleda och stötta hemma och

pedagogernas att göra det på förskolan.
Jag blir lite omständlig här eftersom jag vill att den ansvarsfördelningen ska vara glasklar. Ibland får nämligen föräldrar för sig att det är de som ska lösa barns problem i förskolan, vilket förstås är omöjligt eftersom de inte är där. Jag kan därför inte nog inskärpa hur oerhört viktigt och grundläggande följande är: VARJE gång en förskolepedagog beskriver ett barns svårigheter för en förälder så måste hens följande mening börja med ”och så här hanterar vi det”. Den fina väv av fleece och stretch som ni och förskolan kan väva runt er tjej bygger på att ni är överens om premissen. Eftersom ni verkar vara det, och dessutom har en liten flicka som förefaller trygg både hemma och i förskolan, låter det som att det här kan bli hur bra som helst. Tills nästa jobbiga utvecklingsfas kommer, alltså – föräldraskapets charm och gissel.
Malin Bergström

”Det finns fler sätt att bo på än inom fyra väggar”

FREDAG 27 MARS 2020

En hård bostadsmarknad kräver ibland finurliga lösningar. I SVT:s nya satsning ”1/2 rum och kök”, som startar på måndag, hjälper Kristina ”Keyyo” Petrushina personer att piffa upp mycket små bostäder.

Trångboddheten blir allt vanligare i Sverige. Enligt en studie av Statistiska Centralbyrån 2019 bor 17,4 procent av svenskarna trångt. Allra mest ökar trångboddheten bland ungdomar.

I kölvattnet av denna utveckling släpper SVT ”1/2 rum och kök”. Programmet riktar sig till människor som har väldigt ont om plats i sina boenden.

Programledare är Kristina ”Keyyo” Petrushina, känd bland annat från Youtube. Hon tycker

att det är hög tid för ett sådant program.
– Det är något jag själv hade velat se. När jag flyttade till Stockholm för att jaga lyckan så levde jag i en väldig ovisshet ett tag. Jag vet verkligen hur jobbigt det kan vara, säger hon när DN träffar henne.
Hon understryker att hennes nya program inte ska betraktas som ännu ett inredningsprogram.
– När folk beskriver det här programmet på det sättet misstar de sig, det är mer än så. Vi visar det problematiska med att bo trångt, men också att det finns möjligheter för folk att påverka och förändra sin bostadssituation.
I sex avsnitt får tittarna följa personer som bor i alltifrån små lägenheter till i sina bilar. Men även på andra mer okonventionella ytor – som i en hall eller i ett hörn bakom ett draperi.
I det sistnämnda fallet skapade teamet en boendelösning som är enkel att återställa. En fördel för alla personer som flyttar runt mellan olika lägenheter.
Ser du det här som ett samhällsproblem?

– Ja, vi träffar i serien personer runt om i Sverige som befinner sig i liknande situationer av olika anledningar. Att uppmärksamma den verkligheten tycker jag är viktigt.
Till sin hjälp i programmet har hon trillingsnickarna Patrik, Mikael och Robin Wadenholt. Det är de som planerar, mäter och bygger om bostäderna. Tanken är att inspirera tittarna så att de själva kan förbättra sina boenden med enkla medel.
Keyyo berättar om när en av snickarna, Patrik, tog fram sitt skärp och sa ”nu ska vi göra en klädhängare av detta”.
– Det är det som är roligt, att bli inspirerad. Trillingsnickarna anpassar sin kunskap i programmet och lär tittarna hur man på ett enkelt sätt kan åstadkomma en förändring i sin bostad.
Den 23-åriga programledaren betonar att hon vanligtvis inte är särskilt händig, men att programmet lärt henne mycket nytt.
– Jag tyckte inte om träslöjd i skolan. Men nu när jag suttit i karantän hela veckan på grund av

coronasmittan så har jag faktiskt lyckats spackla hemma. Jag har också målat väggar och skapat nya utrymmen för att få mer plats för mina kläder. Det är kul att upptäcka att det inte är så himla svårt som man tror.
Vad var den största utmaningen för dig med detta program?
– Att jag inte är snickare, min roll är som programledare. Ibland tänkte jag att min kompetens inte räckte till för att leda den här serien. Men där har trillingsnickarna överbevisat mig. Det gick visst!
Vilka av dina tidigare erfarenheter har hjälpt dig?
– Jag vet hur unga vuxna fungerar. Vad de bryr sig om och vad de lyssnar till. Därför tror jag att personerna vi möter i programmen har öppnat sig på ett bra sätt. Dessutom kan jag ju relatera till situationen att bo väldigt trångt eftersom jag själv har levt så efter att jag tog studenten.
Har arbetet med serien förändrat din syn på hur trångt det går att bo?
– Absolut. Jag har lärt mig att det finns fler sätt att bo på än bara

inom fyra väggar – som i en husbil, i en korridor, på en båt, bakom ett duschdraperi och på 10 kvadratmeter. Hur bekvämt det är är förstås en annan fråga. Men det vore skönt att ha så pass nära till kylskåpet för att kunna öppna det med foten, säger hon och skrattar.

Vad Kristina Petrushina gör härnäst är hon mycket hemlighetsfull om. Hon avslöjar dock att det är ett hemligt tv-projekt ”baserat på ett av mina största intressen”.
”1/2 rum och kök” har premiär den 30 mars 2020 på SVT.

Raphael Cano Felix
Kristina ”Keyyo” Petrushina.

Ålder: 23.
Bostad: 1,5 rum och kök.
Tidigare: Kristina Petrushina uppmärksammades först för sina sketcher på Youtube. 2014 ledde hon den egna komedishowen ”Keyyo & c:o” på SVT. Hon har sedan dess figurerat i andra av kanalens produktioner, men även i TV4:s Talang och Barncancergalan. 2018 startade Keyyo podden ”Frågar åt en kompis” och satte också upp

teaterföreställningen ”Ryssen kommer”.
Aktuell med: Programledare för ”1/2 rum och kök” och paneldeltagare i ”Bäst i test”, båda på SVT.

Lyssnarna väljer radio framför strömmat

FREDAG 27 MARS 2020

Svenskarna lyssnar mer på radio under coronakrisen. De senaste tre veckorna har den totala lyssnartiden ökat med nästan 10 procent. Samtidigt minskar lyssnandet på strömmad musik.

Coronapandemin har påverkat radiolyssnandet i Sverige. De tre senaste veckorna har den genomsnittliga dagliga lyssnartiden för den svenska befolkningen ökat med ungefär 9,5 procent, enligt Sifos PPM-siffror.
Räckvidden för det totala radiolyssnandet – det vill säga, hur många procent av befolkningen som lyssnar på radio minst tre minuter under en dag – ligger på ungefär samma nivå med en blygsam tvåprocentig ökning. Däremot tycks lyssnarna ha på radion betydligt längre än tidigare. Sveriges Radios lyssnare har ökat sin lyssningstid med drygt 7 procent sedan den 9 mars enligt PPM-mätningen. Störst ökning syns för P4, och även P1 ökar påtagligt.
– Vi går uppåt på alla våra plattformar. Det linjära lyssnandet ökar rejält – ”P1 Morgon” snittar på strax under en miljonpublik varje dag i linjär radio just nu. Samtidigt märker vi också att allt fler laddar ner vår app, vi hade runt 50.000 nedladdningar av appen på en vecka, säger Sveriges Radios vd Cilla Benkö.

Det finns ett sug efter nyheter och analyser, säger Cilla Benkö – men också efter annat, som musik och humor.
– P4 är vår absolut största kanal redan från början, och ökar i lyssning nu. Där får lyssnarna lokala nyheter, vad som händer i Stockholm och världen – men också samtalet, reflektionen och musiken.
– Vi märker också ett enormt sug efter nyheter på andra språk än svenska och engelska. Där hade hela krisberedskapen i Sverige faktiskt underpresterat, säger Cilla Benkö.

Vad gäller kommersiell radio ser trenden olika ut beroende på kanal. Både Bauer Media (som bland annat äger Mix Megapol) och NENT (bland annat Rix FM) minskar något i räckvidd. Mix Megapols lyssnare har dock på radion betydligt längre nu än för tre veckor sedan – en ökning med 30 procent. Mix Megapol har också ökat sina marknadsandelar inom kommersiell radio med ungefär 11 procent sedan den 9 mars (medan Rix FM backat).
– Det är en markant och ovanlig ökning, säger Jakob Gravestam

som är marknadsdirektör på Bauer Media.
Vad är din analys av anledningarna?
– Jag tror att man vill få täta uppdateringar, folk har säkert tv:n på i högre utsträckning också. Men jag tror samtidigt att man vill ha musik, underhållning, och en annan sorts informationskälla än bara rena fakta om åtgärder i samhället, säger Jakob Gravestam.
Samtidigt som radiolyssnandet ökar tycks lyssnandet på strömmad musik minska. Enligt ”Musikguiden” i P3 har Spotifylyssnandet minskat med ungefär 11 procent under förra veckan, enligt en sammanräkning av de mest spelade 200 låtarna. Samma trend har märkts i bland annat USA och Italien.
– Jag tror att man vill ha direktsända medier, för att kunna bli informerad om något händer. Då tar nog till exempel Spotify lite stryk, säger Jakob Gravestam.
Krissituationen i samhället ställer också högre krav på de kommersiella radiostationerna, säger Jakob Gravestam.
– Vi måste också ha relevant information. Är det en

presskonferens med Magdalena Andersson så måste vi också kunna gå ut och berätta det, även om det innebär en risk att tappa lyssnare när vi hänvisar dem någon annanstans.
Även i Storbritannien ökar lyssnandet på radio. BBC rapporterar att lyssningen på deras radiokanaler ökat med 18 procent sedan förra veckan, och kommersiella radiobolaget Global som rapporterar en ökning med 15 procent.

Hanna Fahl
hanna.fahl@dn.se

Statistiken ljuger inte. Vi måste skydda de sårbara migranterna

FREDAG 27 MARS 2020

Varför är svensksomalier överrepresenterade bland de som avlidit av covid-19 i Stockholm? De är uppenbarligen extra sårbara

som migranter. Vi måste göra mer för att hjälpa de utsatta, skriver forskaren Bi Puranen.

Häromdagen fick vi veta att ett stort antal av de som avlidit av covid-19 i Stockholmsområdet har visat sig vara av somaliskt ursprung. Det var en svensksomalisk läkare som slog larm. Vanligtvis får vi sällan veta om en sjukdom särskilt skulle drabba en speciell etnisk grupp, eftersom detta är svåråtkomlig och rentav sekretessbelagd information. När detta nu har konstaterats väcks frågan om varför somaliska migranter verkar drabbas hårdare än andra och om vi kan göra något åt det?

De senaste åren har jag haft ansvaret för en undersökning som handlar om utomeuropeiska migranters integration i det svenska samhället. Vi har analyserat hur sociala normer och värderingar påverkas och förändras över tid hos de största migrantgrupperna. Närmare 8 000 utomeuropeiska migranter har deltagit i projektet. En övergripande slutsats av denna undersökning är att migranterna känner sig hemma i Sverige och uppskattar den trygghet och

säkerhet vårt land erbjuder. En annan slutsats bekräftar samtidigt bilden av det uttalade utanförskap och kulturutmaning som flytten till Sverige innebär.
Många av de utomeuropeiska migrantgrupperna kommer från samhällen där den faktiska livslängden är väsentligt kortare än i Sverige. De har under sin levnad utsatts för rader av tuffa sjukdomar och ofta varit undernärda. Många har drabbats av oro och stress på grund av krig och våld. Lägg därtill höga födelsetal som åtminstone belastat kvinnornas liv och hälsa samt att åtskilliga varken kan läsa eller skriva. Då är bagaget vid ankomsten till Sverige stort.
De samhällen som de flyr från är ofta dysfunktionella där människor förlitar sig till släkt och vänner för att säkra överlevnaden. Eftersom den första generationen migranter som regel behåller stora delar av ursprungslandets kultur – bland annat just närheten och tilliten till den egna gruppen – blir de särskilt sårbara i situationer när vi som i dessa dagar, rekommenderas att isolera oss från varandra. Utöver denna mer kulturella aspekt tillkommer det

faktum att trångboddheten ofta är stor, då svenska lägenheter mestadels är byggda för mindre familjer – inte generationsboende. Denna trångboddhet där farmor och farfar ibland delar rum med sina barnbarn kan vara problematisk ur smittspridningssynpunkt.
När vi frågat migranter i Sverige om var de hämtar sin huvudsakliga information uppger en tydlig majoritet att det är från de egna landsmännen via direkta samtal. Därefter följer kontakter via sociala medier. Först på tredje plats kommer de dagliga tv-nyheterna. En tredjedel av migranterna uppger att det är ursprungslandets nyheter de tittar på, även om de också tagit del av de svenska nyheterna.
I dessa dagar informerar också somalisk tv om covid-19 och om hur landet stängt sina gränser och skolor. Man får dessutom veta att den traditionella förkylningskuren med ingefärs- och citronté inte hjälper mot denna sjukdom, men väl handtvätt och att undvika stora folksamlingar. Risken är dock uppenbar att de som främst förlitar sig på ursprungslandets nyheter går miste om vilka

rekommendationer som gäller i Sverige.
Tilliten till den egna gruppen är väsentligt högre bland somaliska migranter än tilliten till människor som man inte känner eller möter för första gången. Intressant är att förtroendet för svenska myndigheter trots detta är mycket högt. Åtta av tio migranter har överlag stort förtroende för våra samhällsinstitutioner som exempelvis riksdag, regering, universitet och offentlig service. Detta tyder på att somaliska migranter förmodligen har stor villighet att ta till sig information från dessa organ, förutsatt att informationen når dem.
Ytterligare en relevant aspekt är *hälsolitteracitet*, det vill säga individens förmåga att inhämta, förstå, värdera och använda sig av information för att bibehålla eller förbättra sin hälsa. Denna kunskap är avgörande för vår förmåga till smittbekämpning. Många utomeuropeiska migranter saknar ofta de språkliga och utbildningsmässiga förutsättningarna för hälsolitteracitet. Ett sätt att avhjälpa detta är genom de

riktade informationsinsatser som nu startats.
Viktigt är att vi då forskningsmässigt följer insatserna – vilka ger bäst nytta i olika utsatta grupper? Det gjorde vi i kampen mot tuberkulosen. Den sjönk därmed kraftigt långt innan verkningsfulla mediciner och vacciner fanns på plats. Det behöver vi också göra nu.

Bi Puranen

28 mars 2020

”Byt coronastrategi och isolera bara utsatta riskgrupper”

LÖRDAG 28 MARS 2020

DN. DEBATT 20200328

Med en snabb uppbyggnad av covid-19-diagnostik kan vi välja en alternativ strategi där

riskgrupper skyddas från smitta och majoriteten av befolkningen tillåts att försiktigt gå tillbaka till det normala. Vi kan inom kort ha en diagnostikplattform uppsatt genom ett samarbete med ett kinesiskt forskningsinstitut, skriver forskare knutna till Science for life laboratory.

Vår värld är i en stor kris. Konsekvenserna för hanteringen av covid-19 är nästan ofattbara med tomma gator och stängda gränser. Viruset sars-cov-2 är oerhört smittsamt och sprider sig som en löpeld genom befolkningen. Många dör av smittan och behovet av avancerad sjukvård i respirator för de allra sjukaste hotar att få sjukvårdssystemet att kollapsa. På grund av detta har myndigheter och politiker i stort sett alla drabbade länder infört långtgående inskränkningar för att förhindra smitta. Gränser stängs, hela städer sätts i karantän, evenemang med större antal människor förbjuds och socialt umgänge avråds. Avsikten med detta är hedervärd eftersom syftet är att hindra den exponentiella tillväxten av

smittade i samhället, som ju skulle leda till en kollaps på sjukhusen och i med det svåra överväganden om att fördela behov av respiratorer och livsuppehållande vård.
Det finns dock på sikt problem med denna strategi då de ekonomiska konsekvenserna är mycket allvarliga. Några veckor är godtagbart för ett samhälle men om dessa drastiska åtgärder sträcks över flera månader kommer det att leda till stora problem för både stora och små företag och i slutändan massarbetslöshet och stora störningar av vår samhällsstruktur.
Finns det då ett alternativ till denna strategi? Ja, vi tror det. Vi börjar få mycket mer information om detta virus, inte minst från de dramatiska utbrotten i Italien och Spanien. Vi har också erfarenhet från liknande epidemier i modern tid, såsom svininfluensan 2009 och den vanliga influensan som kommer varje år. Som exempel kan nämnas influensan som för två år sedan (vintern 2018) spreds genom Sverige och dödade cirka tusen personer på några få månader.

När det gäller det nya corona-viruset har vi bara under de senaste veckorna fått mycket information om hur det drabbar befolkningen. De flesta som smittas får relativt milda symtom och det finns data som tyder på att vissa inte ens vet om att de smittats. Andra drabbas hårdare och statistiken visar att en mycket stor del av de som dör verkar ha en allvarlig underliggande sjukdom. Statistik från Italien visar att 99 procent av dem som hittills avlidit tillhörde denna kategori och att en överväldigande majoritet av dessa hade hög ålder. En relativt inringad riskgrupp kan därför troligtvis definieras med hjälp av information från de mest drabbade länderna.

En alternativ strategi för att hantera smittan skulle därför kunna vara att rikta in sig på de riskgrupper som löper stor risk att behöva avancerad medicinsk utrustning och därmed riskera död. Målsättningen är då givetvis att skydda dessa personer från smitta. En viktig del i strategin borde också vara att lägga stora resurser på att hjälpa och skydda den personal som vårdar och tar hand om personerna i

riskgrupperna. Resten av samhället har ansvar för att upprätthålla övriga samhällsfunktioner samtidigt som man på bästa sätt måste bidra för att bromsa spridningen av epidemin, men majoriteten av befolkningen tillåts ändå på sikt att försiktigt gå tillbaka till det normala.

För att detta ska fungera utan allvarliga konsekvenser måste dock – förutom Folkhälsomyndighetens rekommendation med fokus på hälsohygien och social distansering – kraftfulla insatser göras på olika nivåer:

1 Myndigheterna måste fortsätta att ta fram tillförlitlig statistik från alla drabbade länder så att riskgrupper kan definieras. Självklart kommer det att finnas många gränsfall, men detta gör inte denna definition av riskgrupper mindre viktig.

2 Personer i dessa riskgrupper måste i möjligaste mån undvika kontakt med personer som kan vara smittade. Här har samtliga i samhället ett ansvar, men det är också viktigt att ha verktyg för att

kunna avgöra vilka som är smittade eller har varit smittade.
3 Mycket omfattande diagnostik måste sättas upp där personer som misstänks vara smittade snabbt kan diagnostiseras och därmed isoleras, företrädesvis i hemmet. Detta är av allra största vikt för personer som arbetar inom hälsovård och äldreomsorg.
4 Dessutom bör omfattande antikroppsbaserad diagnostik sättas upp för att påvisa vilka som redan har haft sjukdomen. Även här borde personer inom hälsovård och äldreomsorg prioriteras, även om målsättningen är att erbjuda massdiagnostik för alla i en nära framtid.
5 Politikerna bör arbeta på EU-nivå (och internationellt) för att utarbeta samma regler i de olika medlemsländerna och verka för att i möjligaste mån undvika samma dramatiska konsekvenser av framtida pandemier.
För att detta ska vara möjligt krävs en väldigt snabb och omfattande uppbyggnad av covid-19-diagnostik. Denna diagnostik går i dag på knäna då reagens och tester är på upphällning och förmågan att

snabbt ta fram ny kapacitet dränks av det nästan oändliga behovet, framför allt i Europa och USA. En ytterligare försvårande omständighet är att sjukvården redan i dag är överbelastad. Tid, personal och resurser saknas för att kunna säkerställa en snabb och omfattande covid-19-diagnostik. Det är därför viktigt att också forskarsamhället kan mobiliseras och delta i kampen mot denna pandemi. Detta är bakgrunden till satsningen från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse som annonserades i veckan där forskning och utveckling av diagnostik finansieras genom ett anslag till den nationella infrastrukturen Science for life laboratory.

Med hjälp av denna satsning så avser vi att inom kort ha en diagnostikplattform uppsatt genom ett samarbete med ett kinesiskt forskningsinstitut med erfarenhet av att snabbt få till högpresterande diagnostik i Wuhan. Denna plattform ska sedan erbjudas de olika regionerna i landet. Dessutom satsar region Stockholm på ett samarbete med Kungliga Tekniska högskolan där antikroppsbaserade

tester ska tas fram och liknande initiativ har redan startats runt om i landet.
På lång sikt bör forskning prioriteras för att ta fram vaccin och antivirala läkemedel både mot detta virus men även mot andra, vanliga, icke-behandlingsbara virusinfektioner och virus som orsakar pandemiska hot, men detta hjälper oss inte i den akuta situation vi befinner oss mitt i denna vår. Vi från forskarsamhället hoppas därför att vi kan bidra med bland annat kraftigt ökad testkapacitet som kan underlätta för samhället att försvara sig mot detta väldigt smittsamma virus och på sikt återgå till ett mer normalt samhälle.

Mathias Uhlen, professor i mikrobiologi, Kungliga Tekniska högskolan
Lars Engstrand, professor i smittskydd, Karolinska institutet
Siv Andersson, professor i mikrobiologi och vice direktör för Science for life laboratory
Göran Sandberg, professor och verkställande ledamot Knut och Alice Wallenbergs stiftelse

Så tömdes hyllorna i Sveriges medicinlager

LÖRDAG 28 MARS 2020

Sverige saknar lager av livsviktiga mediciner – trots att myndigheter och -experter har varnat för riskerna i flera år. Redan före epidemin fanns medicinbrist som hotade patientsäkerheten. Nu kan coronakrisen få läkemedelsin-dustrins globala leverantörs-kedjor att haverera snabbt.

Artkeln har placerats på sidanxxx i det följande i ett snyggare och tydligare utförande

Vår svenska tillit blir lätt till övertro

LÖRDAG 28 MARS 2020

Svenskarna har oerhörd tillit, både till varandra och till staten. Denna sanning upprepas gång på gång numera, för det är den som format vår officiella strategi mot det nya coronaviruset: genom att alla tar sitt ansvar ska vi gemensamt hindra smittan från att skena i Sverige. Men det stolta äktsvenska myntet har en baksida. För samma tillit medför också en

inte obetydlig
handlingsförlamning.
Så stora är förväntningarna på statens förmåga att folk utgår från att den alltid ska finnas där.
Svenskar har länge betett sig som bortskämda rikemansungar utomlands. Vid minsta lilla knipa ringer de svenska ambassaden och begär pengar och hjälp hem, blir uppriktigt förvånade över att få nobben: Vänta lite, måste jag alltså betala mitt helikopterflyg själv?
Det är samma sak nu, när många så att säga struntat i att göra bruk av sitt eget förstånd och därför åkt på nöjesresor utomlands mitt under en dödlig pandemi – varpå de fått svårt att komma hem eftersom land efter land stänger ned.
Utrikesdepartementet tar för närvarande emot 1500 samtal om dagen, och tvingas upprepa samma sak: Det är upp till var och en att betala hotell och annat, och själv försöka ombesörja sin resa hem.
Detta kan inte semestersvenskarna ta in. I tidningarna klagar de nu på att deras semester varit jättestressig, och ryter om hur ”skamligt” det är

att Sverige inte räddar hem dem. Dessa krav kommer även från folk som befinner sig i länder såsom Spanien, där flygen alltså fortfarande går.
Och detta är nackdelen med den höga tilliten: att den så lätt slår över i övertro. När Folkhälsomyndigheten säger att man ”ska ta sig en funderare” innan man företar sig några resor alls just nu så tänker folk bara: ”Äh, det ordnar sig alltid!”
I en tid av katastrof då vår beredskap bygger på egenansvar kan det få förödande konsekvenser.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

Reglerna skärps – bara 50 personer får samlas

LÖRDAG 28 MARS 2020

Regeringen skärper reglerna för hur många personer som får delta i en allmän sammankomst från 500 till 50. Statsminister Stefan Löfven uppmanar samtidigt medborgarna att stanna hemma i påsk.

– Du som inte behöver resa – stanna hemma. Det är allvar nu, säger han.

Under ett extra regeringssammanträde på fredagen fattades beslut om att förbjuda allmänna sammankomster med fler än 50 personer. Bakgrunden är en hemställan från Folkhälsomyndigheten och förbudet kommer att gälla från och med söndag.

Exakt hur det nya förbudet kommer att slå mot olika verksamheter är fortfarande oklart. Folkhälsomyndigheten ska utfärda riktlinjer om hur stormarknader ska tänka, hur kollektivtrafiken ska fungera och hur privatpersoner ska tänka när de anordnar egna fester.

– Bröllopsfester, examensfester men också begravningar kommer att beröras, säger socialminister Lena Hallengren (S).

Det nuvarande förbudet omfattar allmänna sammankomster med fler än 500 personer.

Inrikesminister Mikael Damberg påminner om att den som bryter mot reglerna riskerar at straffas.

– Det här är ingen allmän rekommendation utan ett skarpt

beslut av regeringen. Det är straffsanktionerat. Den som ändå skulle anordna en sådan sammankomst riskerar böter eller fängelse upp till sex månader, säger Mikael Damberg.
Enligt polisen har det inte registrerats några överträdelser av det nuvarande förbudet sedan det infördes för drygt två veckor sedan.
Folkhälsomyndigheten motiverar sitt nya ställningstagande om en gräns på 50 personer med att det träffar i stort sett alla offentliga sammankomster. Ett annat argument är att skapa en ny norm för hur samtliga medborgare förhåller sig till umgänge i grupp.
– Det nuvarande förbudet har fungerat väl, inte bara för nivån över 500. Det har blivit en ny norm när det gäller sammankomster, säger Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson.
– Vi tycker att det är dags att vi sätter en ny norm för sammankomster och möten. Med en gräns på 50 personer kommer i praktiken alla offentliga tillställningar och sammankomster att träffas av den här regleringen, fortsätter han.

Johan Carlson räknar med att de nya reglerna får ett stort genomslag.
– Erfarenheten av den här typen av åtgärder i Sverige är mycket god. Följsamheten är stor och det här är ett viktigt steg för att hitta vägar att ytterligare begränsa smittspridningen, säger han.
Statsminister Stefan Löfven betonar varje enskild persons ansvar i den nuvarande situationen. Han avråder bland annat från att ge sig ut på resor i påsk.
– Stanna hemma. Det är allvar nu, säger Stefan Löfven.
– Det finns ingen som kan stå över det ansvar som varje person nu har. Den som i det här läget bryter mot råd och anvisningar för att till exempel företa en onödig resa i landet, eller om man är äldre och är ute och rör sig bland folk, den tar på sig ett mycket tungt ansvar, säger han.
Statsministern framhåller också att krisen kommer att pågå länge.
– Det här kommer att bli utdraget. Fler kommer att bli sjuka, det kommer att vara företag som går i konkurs, människor som mister sitt arbete och dessvärre kommer fler liv att gå förlorade.

– Insikten om krisens allvar måste delas av alla. Var och en måste dessutom vara medveten om att fler åtgärder kommer att vidtas, säger Stefan Löfven.

DN rapporterade på fredagen att 5 000 personer svarat på Region Stockholms uppmaning till människor med sjukvårdsutbildning att hjälpa till i krisen. Stefan Löfven riktade ett tack till alla som anmält sig frivilligt.

– På mycket kort tid har många förändrat vårt sätt att leva och det har vi gjort av respekt för våra medmänniskor och inte minst för att ge sjukvården en chans att klara av detta, säger han.

Jonas Desai
jonas.desai@dn.se
Hans Olsson
hans.olsson@dn.se
Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se

Fakta. Det nya förbudet – detta gäller

Regeringen skärper restriktionerna om allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Polisen listar vad som avses med allmän sammankomst.

Sammankomster som berörs av förbudet:
Sammankomster som utgör demonstrationer eller som annars hålls för överläggning, opinionsyttring eller upplysning i allmän eller enskild angelägenhet.
Föreläsningar och föredrag som hålls för undervisning eller för att meddela allmän eller medborgerlig bildning.
Sammankomster som hålls för religionsutövning.
Teaterföreställningar, biografföreställningar, konserter och andra sammankomster för att framföra konstnärligt verk.
Andra sammankomster vid vilka mötesfriheten utövas.
Offentliga tillställningar som berörs av förbudet:
Tävlingar och uppvisningar i sport, idrott och flygning.
Danstillställningar.
Tivolinöjen och festtåg.
Marknader och mässor.
Andra tillställningar som inte är att anse som allmänna samman-komster eller cirkusföreställningar.
Sammankomster och tillställningar som inte omfattas av förbudet:
Privata tillställningar omfattas inte av detta förbud. Det som avgör är då om tillställning riktas till

allmänheten eller inte. Det innebär att exempelvis privata fester, företagsevenemang, bibliotek, simhallar och liknande inte berörs. Förbudet gäller inte heller för de som vistas i större folksamlingar på till exempel allmänna färdmedel, torg, köpcenter och liknande.
Källa: Polisen

Ewa Stenberg: Löfven övertygar hellre än förbjuder

LÖRDAG 28 MARS 2020

Regeringen skärper förbudet mot folksamlingar till att gälla fler än 50 personer. DN:s politiska kommentator Ewa Stenberg svarar på frågor om den svenska krisbekämpningen.

1Andra länder deklarerar undantagstillstånd eller förbjuder fler än två personer att träffas. Här sänks gränsen för sammankomster från 500 personer till 50 stycken. Varför?

– Sverige har valt en annan linje än de andra nordiska länderna och de flesta länder i EU. Regeringen lutar sig mot sina expertmyndigheter och de åtgärder som behöver göras ska helst göras frivilligt. Där andra länder förbjuder människor från att gå hemifrån med hot om böter eller till och med fängelse uppmanas svenskar att tänka efter själva. Här har man förvisso förbjudit stora folksamlingar, reglerat hur trångt det får vara på restauranger och i barer samt stängt gymnasier och högskolor. Men det viktigaste i strategin är att människor frivilligt isolerar sig om de är sjuka och att de äldre

väljer att begränsa sina sociala kontakter.

”Behöver du inte resa: stanna hemma. Det är allvar nu!” inskärpte statsminister Stefan Löfven (S) på fredagens pressträff. Regeringen vill snabbt ändra beteendet hos människor genom socialt tryck.

2Varför förbjuder regeringen inte påskresor helt enkelt?

– De svenska myndigheterna och stora delar av oppositionen tror att en frivillig väg är mer effektiv. De pekar på att svenska gator, gallerior och restauranger nästan har tömts på folk utan hot om böter och fängelse. Tanken är att om alla inkluderas och tar ansvar kommer människor snabbare att hörsamma nya uppmaningar och värna varandra. Därför försöker statsministern, med sitt tal till nationen och budskapet på fredagens pressträff, övertyga människor om att ta eget ansvar för att minska smittspridningen. Löfven vill tala fram ett ändrat beteende, och hoppas att det är effektivare än andra länders utegångsförbud.

3Är denna svenska linje verkligen mer effektiv än andra länders?

– Det vet vi inte än. Från det att ett politiskt beslut fattas tar det cirka två till fyra veckor innan det går att se hur många fler eller färre som smittats och blivit svårt sjuka. Det är mycket som är okänt om viruset och det är oklart vilka åtgärder som fungerar bäst. Sverige har valt en annan väg än Danmark, Norge och Finland. I Danmark och Norge har till exempel grundskolorna varit stängda snart i två veckor, till skillnad från här. I Sverige har regeringen försökt hålla olika samhällsfunktioner i gång så långt det går och att inte kväva ekonomin mer än nödvändigt.

– Längre fram i vår går det kanske att börja utvärdera vilken väg som fungerat mest effektivt för att bekämpa smittspridningen. Det kan mätas på intensivvårdsavdelningarna och i dödstal.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Så har Stockholmarna lämnat centrum

Med hjälp av data från Telias mobilnät har DN kartlagt hur folk övergav centrala Stockholm under mars månad. Vissa centrala delar har tappat upp mot 70 procent.

Källa: Telia Grafik: Kristoffer Örstadius, Maria Westholm

Så övergav svenskarna storstäderna

LÖRDAG 28 MARS 2020

Tomma torg. Öde gågator. - Affärer utan människor. Coronakrisen har fått människor att överge de svenska städerna.

Med hjälp av unika data från mobilnät kan DN nu visa hur svenskarnas rörelsemönster fullkomligt förändrades på några få veckor.

Stockholm, den 1 mars 2020. I hela Sverige finns drygt tio bekräftade fall av det nya coronaviruset. Ingen har dött. Risken för allmän smittspridning i Sverige är låg, meddelar Folkhälsomyndigheten. De allra flesta lever sina liv som vanligt. Går till jobbet, äter på restaurang och möter vänner på krogen.

Mindre än en månad senare har städerna förändrats. I debatten hörs kritik mot folk som inte har insett pandemins allvar och fortsätter röra sig ute som om

ingenting har hänt. Men siffrorna talar ett annat språk.
DN har fått ta del av data från Telias mobilnät, som visar hur många människor som befinner sig på en plats klockan 14–15 varje dag. Informationen visar utvecklingen mellan den 1 och den 23 mars, en period då Sverige gick från en handfull smittade av coronaviruset till tusentals. Där framgår att antalet personer som rör sig i Stockholms innerstad har minskat drastiskt.
I Stockholm är det framför allt i de mest centrala delarna som minskningen märks tydligt – så som Norrmalm och kvarteren kring Sergels torg och Hötorget. Låt oss ta Hötorget som exempel. Jämför man den 2 mars med den 23 mars, båda måndagar, så har antalet personer minskat med 68 procent. Det motsvarar många tusen personer, bara under den eftermiddagstimme då mätningen har gjorts.
Coronakrisen har slagit hårt mot butikshandeln, med många företag i akut kris. Och att svenskar undviker shopping, eller har gått över till att handla på nätet, syns tydligt i DN:s granskning.

Under mars månad tvärdök antalet besökare i Mall of Scandinavia, en av Nordens största shoppingcenter. I en intervju med branschtidningen Market från mitten av månaden bekräftar Nordenchefen Lars-Åke Tollemark att antalet besökare minskar. Företaget har inte uppgett några siffror, men i DN:s och Telias data hittar men en fingervisning om tappet: Lördagen den 22 mars registrerades 74 procent färre människor på Mall of Scandinavia, jämfört med lördagen den 1 mars.

Den 17 mars tog regeringen beslut om att rekommendera gymnasieskolor och universitet att stänga sina lokaler och övergå till distansundervisning. På Stockholms universitet blev skillnaden dramatisk.
Så långt Stockholm, men det är inte den enda stad som har sett drastiska förändringar i hur folk rör sig sedan coronasmittan kom till landet. En motsvarande karta över Göteborg, även den baserad på data från Telias mobilnät, visar på ett liknande mönster.

Detsamma gäller Malmö. Även där är det i centrum som färre människor rör sig.
På Telias har mönstren som deras data visar fått folk att höja på ögonbrynen. Skiftet är ovanligt tydligt.
– Vi ser tydliga skillnader i samband med coronakrisen. Vanligtvis ser man aldrig så här stora förändringar på daglig basis, men nu går det snabbt, säger Kristofer Ågren, chef för Telias tjänst Data insights som statistiken kommer från.
Data insights bygger på data från mobilmaster, som registrerar hur många abonnenter som finns i närheten. Positionen är inte exakt – långt ifrån lika precis som en gps-loggning. Men den visar mönster över var folk befinner sig, data som kan användas för att planera kollektivtrafik eller analysera stadsplanering.
Eftersom bara en del av befolkning använder Telia har statistiken räknats om för att bli allmängiltig.
– Målet är att statistiken vi tillhandahåller ska spegla den verkliga populationen. Vi tar den anonyma aggregerade informationen från vårt mobilnät

och så justerar vi den utifrån vår marknadsandel.
Platsdata för mobiler är ett känsligt område, inte minst eftersom gps-data ofta samlas in och säljs vidare på tveksamma sätt. Kristofer Ågren säger att informationen i denna databas är helt anonym. Den visar inte hur några individer rör sig, utan bara mönster på allmän, så kallat aggregerad, nivå.
– Vi har arbetat med systemet i flera år, och vi började inte ens titta på verkliga data förrän vi kunde säkerställa att det är helt anonymt. Det finns flera spärrar och det är inte ens tekniskt möjligt att spåra enskilda personer i det här systemet.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se

Allianspartier och S enas i krisupp-görelse

LÖRDAG 28 MARS 2020

Göteborg. Coronakrisen har lett fram till en i modern tid ovanlig överenskommelse mellan - Alliansen och Socialdemokraterna i Göteborg. Partierna samarbetar och presenterar en gemensam uppgörelse.

Men samarbetet har fått kritik från andra politiska partier i Göteborg.

Kommunstyrelsens ordförande Axel Josefson (M) samlade gruppledarna från alla partier i Göteborg till ett möte för att föreslå ett samarbete om alla coronarelaterade frågor.

Flera partier hade då lagt fram egna förslag om olika åtgärder.

På fredagen mötte Josefson pressen tillsammans med sina kollegor inom Alliansen – samt Socialdemokraternas ledare Jonas

Attenius. Alliansen och S säger sig ha ingått en temporär krisuppgörelse.
– Nu får vi kraftfull majoritet som kan hantera denna kris. Vi kommer att fortsätta söka samverkan med de andra partierna, säger Axel Josefson.
Jonas Attenius beskriver läget som allvarligt.
– Vi hade akut personalbrist inom välfärden redan före krisen. Otaliga göteborgare är oroliga för sin försörjning och även sin framtid, säger han.
Med på pressträffen var även Helene Odenjung (L), Emmyly Bönfors (C) och Elisabet Lann (KD). Saknades gjorde Vänsterpartiet, Miljöpartiet, Feministiskt initiativ, Demokraterna och Sverigedemokraterna.
Före pressträffen riktade Vänsterpartiets ledare Daniel Bernmar kritik mot det nya politiska samarbetet.
– Vi fick samtal sent på torsdagskvällen om att de borgerliga gör upp med Socialdemokraterna. Jag uppfattade det som att vi var nästan färdigförhandlade, vi var helt beredda att delta i ett

samarbete. Vi rödgröna var redo att ta ett brett politiskt ansvar, sade Daniel Bernmar till DN. Bernmar menar att det är ”oansvarigt att försöka styra staden i det här läget med en flortunn majoritet”. Alliansen och S har sammantaget 41 av fullmäktiges 81 mandat.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se
Lars Näslund
lars.naslund@dn.se

Alla kan bidra
Antal coronafall
Sjukvårdens maximala kapacitet.
Spridning utan åtgärder.
Lite förkylning är inte så farligt!
Attjo
Om vi skyddar oss och tar hänsyn till andra kan vi fördröja spridningen av viruset. Då kan kurvan jämnas ut över tid och vården blir inte lika belastad.
Grafik: Johan Andersson
Källa: Dr Siouxsie Wiles, @SiouxsieW
• Tvätta händerna
• Nys i armvecket
• Stanna hemma när du är sjuk
Tid

”Uppgången ser inte alls ut som i Spanien eller Italien”

LÖRDAG 28 MARS 2020

Sverige har inte nått punkten där kurvan över antalet smittade går brant uppåt, menar statsepidemiolog Anders Tegnell.

– Det inger visst hopp om att vi, åtminstone ett tag till, kan fortsätta på den vägen, säger han till DN.

Inom några veckor hoppas man kunna påbörja antikroppstester för att studera hur stor del av befolkningen som är immun.

92 dödsfall, 209 patienter som hittills fått intensivvård och sammanlagt 3 046 personer som konstaterats smittade. De siffrorna presenterade Folkhälsomyndigheten på fredagen när myndigheten beskrev läget kring spridningen av covid-19 i Sverige.

Anders Tegnell har i flera veckors tid betonat att det primära målet

är att bromsa smittspridningen för att förhindra att vårdbehovet inte överstiger sjukvårdens maximala kapacitet. Han poängterar att trycket på sjukvården i Stockholm växer och att spridningen har ökat, men menar inte att den branta uppgången har startat.

– Jag tycker man måste titta tillbaka ett par veckor, och vi har en ganska flack uppgång som inte alls ser ut som i Italien eller Spanien. Det inger visst hopp om att vi, åtminstone ett tag till, kan fortsätta på den vägen. Då får sjukvården chans att hänga med, samtidigt som samhället blir ännu bättre förberett på vad som kan komma, även i andra delar av landet, säger Anders Tegnell.

Det går således inte heller att avgöra huruvida Sverige har nått ”dag noll”, menar han. Så benämns ibland den dagen då kurvan börjat stiga, och stramare åtgärder kan komma att krävas.

– ”Dag noll” går att se först i backspegeln. Om den flacka kurvan fortsätter kommer det även då vara ganska svårt att säga exakt vilken dag det blir. Det kanske blir ”vecka noll” i stället.

Vi är fortfarande i den långsamma fasen.
Desto mer oroande på global nivå är utvecklingen i USA, menar Tegnell. På torsdagen stod det klart att landet har flest antal bekräftade sjukdomsfall i världen.
– Uppenbarligen har man haft en epidemi under en lång tid som man inte har sett. Under lång tid testade man inte speciellt många personer. Det finns en klar risk att man där missat en möjligheter att begränsa det här och nu kommer att gå in i en situation som tyvärr mer kommer att likna Italien och Spanien än utvecklingen i många andra länder.
På flera håll i världen diskuteras möjligheten till så kallade antikroppstester, något som ska kunna användas för att avgöra hur utbredd immuniteten är mot sjukdomen. Enligt Anders Tegnell ska man i Sverige inom kort kunna inleda den här typen av provtagning.
– Den typen av undersökningar ligger inte jättelångt borta. Ett par, tre veckor om allt går som det ska. Det kommer inte att ske på individnivå. Det är en bit bort, eftersom det kräver mycket mer

kapacitet. Men vi ska kunna börja studera hur stor del av befolkningen som är immun, säger Tegnell och fortsätter:
– Vi kommer att titta på populationen, exempelvis för att försöka förstå hur stor del av Stockholms befolkning som hittills har haft den här sjukdomen. Det kommer vara jätteviktigt när vi har en diskussion om vilka åtgärder vi ska vidta här i Stockholm i fortsättningen.
Effekter av de nya åtgärder som regeringen beslutade om på fredagen – en begränsning på 50 personer för allmänna sammankomster – kan man enligt Anders Tegnell möjligtvis komma att se om några veckor.
Folkhälsomyndigheten har begärt åtgärden med förhoppningen att det ska kunna bromsa spridningen.
– 500 personer är ganska många och det kan mycket väl minskas utan att det får särskilt mycket negativa effekter. Det har också potential att trycka ned spridningen något. Men de viktigaste sakerna är fortfarande att stanna hemma om man är sjuk, och skydda våra gamla.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se

Fakta.

92 personer i Sverige har avlidit efter att ha insjuknat i covid-19, enligt Folkhälsomyndighetens sammanställning.
Antal sjuka i Sverige är liksom i alla andra länder i praktiken oklart men över 3 000 har testats positivt för det nya coronaviruset. Folkhälsomyndigheten säger att Sverige har en allmän spridning i stora delar av landet.
Läget i världen
532 692 personer har bekräftats vara smittade av det nya corona-viruset. Av dessa har 24 075 personer dött och 122 672 friskförklarats.
Källa: Johns Hopkins CSSE (senast uppdaterad: 27 mars)
Nästa uppslag: Amina Manzoor: Därför måste vi skydda vårdens personal

Amina Manzoor: Därför måste vi skydda sjukvårdens personal

LÖRDAG 28 MARS 2020

Påverkar mängden virus du utsätts för risken att bli svårt sjuk? Det finns studier som tyder på det. Därför behöver vi särskilt skydda vårdpersonal.

Ibland upprepar sig historien på ett nästan kusligt sätt. Under sarsutbrottet 2003 var det den italienska läkaren Carlo Urbani som först identifierade den nya sjukdomen då Kina höll tyst. Han blev själv infekterad och dog i sars drygt en månad senare, men hans tidiga varning till WHO räddade liv. Kate Winslets karaktär i filmen ”Contagion” är inspirerad av Urbani och hans gärning.

Vem vet vem som kommer att spela den kinesiska läkaren Li

Wenliang om det i framtiden görs spelfilmer om utbrottet av det nya coronaviruset, men hans öde påminner om Carlo Urbanis. Li Wenliang varnade tidigt för smittspridningen, men blev uppkallad till polisen för att han ”spred falska rykten”. Han smittades av det nya coronaviruset och dog i början av februari bara 34 år gammal.
Sjukvårdspersonal riskerar ofta sina liv när de försöker bekämpa sjukdomsutbrott. Under ebola-utbrottet i Västafrika hade vårdpersonal en kraftigt ökad risk att bli smittade jämfört med övriga. Under utbrott av coronavirusen sars och mers har smittan spridits på sjukhus. Den nuvarande coronapandemin är inget undantag.
Tusentals fler läkare, sjuksköterskor och annan vårdpersonal har sedan dess blivit smittade världen över. Italien rapporterar om allt fler smittade och döda sjukvårdsarbetare. Många smittades i början av utbrottet, när man saknade skyddsutrustning och inte riktigt var beredd. Borgmästaren i hårt drabbade Bergamo har jämfört situationen med att gå in i ett krig

utan att vara beväpnad. USA rapporterar nu om flera svårt sjuka läkare och en avliden sjuksköterska. Det här är en situation som vi till varje pris måste undvika.
Antalet fall av det nya coronaviruset ökar snabbt över världen. Det tog tre månader för världen att nå 100 000 fall, tolv dagar att nå 200 000 fall, fyra för 300 000 och bara ett par dagar senare har fler än 400 000 fall rapporterats. När den här texten publiceras har vi troligtvis nått över en halv miljon fall i världen.

Den snabba ökningen sker i flera länder, men särskilt i Italien, Spanien och USA. Även här i Sverige ökar antalet fall. Pressen på sjukvården blir hård när många av dem måste vårdas samtidigt på sjukhus. Vi såg det hända i Kina, vi ser det hända nu i bland annat Italien och Spanien. En överbelastad sjukvård innebär inte bara sämre vård för patienterna, utan också en ökad risk för vårdpersonal. Den rapport som WHO:s expertgrupp lämnade från Kina visar att majoriteten av vårdpersonalen som blivit smittade av det nya coronaviruset

blev det just i början och i Wuhan. Där var sjukvården överväldigad och det saknades skyddsutrustning. I takt med att man lärde sig hur man hanterade sjuka och kapaciteten kom ikapp, minskade antalet smittade inom vården. Det är rimligt att vara skeptisk till Kinas siffror, men WHO:s expertgrupp har flera gånger uppgett att man står bakom uppgifterna i rapporten. Vi vet att risken för felaktig användning av skyddsutrustning ökar när man är stressad och trött.

Det nya coronaviruset sprids via droppsmitta för det mesta, alltså när man hostar och nyser. Det räcker med någon meters avstånd för att undvika att bli smittad. Men i sjukvården har man inte möjlighet att hålla det avståndet. Det finns också studier som visar att viruset kan bli luftburet i sjukvårdsmiljön, till exempel när en patient intuberas. Det ökar smittorisken och kräver särskild skyddsutrustning.

Data från land efter land visar att covid-19 generellt drabbar äldre mycket hårdare än yngre. Den som har underliggande sjukdomar

riskerar också att bli svårt sjuk och dö. Men det finns även yngre och tidigare helt friska som blir allvarligt sjuka och ibland även avlider. Varför? Det finns inget riktigt bra svar på det än. Men virusinfektionen drabbar människor olika hårt. En teori är att de har utsatts för en hög mängd virus när de blev infekterade, och att detta har lett till ett snabbare och allvarligare sjukdomsförlopp. Det finns några studier som antyder att svårt sjuka människor i covid-19 har en högre mängd virus i kroppen och att de även utsöndrar mer virus än människor med lindrigare och måttligare sjukdom. Liknande erfarenheter finns från sars och influensa.

Sjukvårdspersonal träffar svårt sjuka patienter. Betyder det att de har en extra hög risk att själva bli svårt sjuka i covid-19? Det vet vi ännu inte, men den internationella bristen på skyddsutrustning bekymrar särskilt. Om vårdpersonalen inte har tillgång till bland annat skyddsrockar, masker och handskar ökar risken för att bli smittad.

Socialstyrelsen bedömer att det akuta behovet av skyddsmateriel är säkerställt. Men det kan så klart vara stressande för vårdpersonalen att veta att lagren på sjukhusen bara räcker i några dagar. Många arbetar hårt för att skaffa fram skyddsmateriel, trots att tillgången är ansträngd på grund av bland annat ökad efterfrågan. Tillverkningen trappas upp runt om i världen.
Men om sjukvårdspersonal decimeras på grund av sjukdom, dödsfall och att de inte vågar arbeta på grund av att de är otrygga så kan det bli mycket svårt att rekrytera många kompetenta läkare, sjuksköterskor och annan viktig vårdpersonal på kort tid.
WHO:s generaldirektör Tedros Adhanom Ghebreyesus har flera gånger sagt att det inte går att stoppa det nya coronaviruset utan att prioritera vårdpersonalens skydd. Sjuk vårdpersonal kommer att leda till fler dödsfall, eftersom personalen är hemma i stället för att rädda liv, har han sagt.
Det finns ytterligare anledningar att värna om vårdpersonalen. En ny studie publicerad i den vetenskapliga tidskriften Jama har undersökt hur

coronavirusutbrottet har påverkat den mentala hälsan hos vårdpersonalen. Många rapporterar symtom på depression, ångest, sömnlöshet och psykisk stress. Från Italien har vi hört hjärtskärande historier om läkare som tvingas bestämma vilka patienter som ska få behandlas i respirator och vilka som blir utan. Den hårt pressade arbetssituationen med att vårda svårt sjuka människor, se många dö och oroas över bristen på skyddsmateriel kan få långsiktiga konsekvenser även för de som inte smittas av viruset.

Myndigheter och sjukvårdsledningar behöver ge personalen rätt förutsättningar. Vi andra kan också hjälpa till, genom att följa rekommendationerna från myndigheterna och på så sätt förhoppningsvis minska trycket på sjukvården.

Jag ogillar verkligen krigsmetaforer, men ibland passar det. Det förs nu en global kamp mot det nya coronaviruset och vi måste värna om de som står vid frontlinjen.

Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se

22 000 svenskar väntas behöva vård i första vågen

LÖRDAG 28 MARS 2020

Den första vågen av covid-19 väntas bli kraftig och smitta 100 000 svenskar. De allra flesta tros få milda symtom, medan 17 000 allvarligt sjuka måste vårdas på sjukhus. För ytterligare 5 000 krävs intensivvård. Den största gruppen som behöver sjukhusvård är vuxna under 65 år. Detta enligt den modell Folkhälsomyndigheten räknat fram.

De senaste dygnen har antalet sjuka i den nya coronapandemin ökat kraftigt i Stockholm. Lägets allvar underströks på onsdagskvällen av regionens hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson:

– Stormen är här. Vi vet inte hur stark den kommer att bli, men vi är mitt upp i den, sade Eriksson. Men det finns förutsägelser över hur hård stormen kommer att bli för sjukvården.
Sådana beräkningar har gjorts inom Folkhälsomyndigheten, som sänt ut ett antal diagram till landets 21 sjukvårdsregioner för att de ska kunna förbereda sig bättre. Någon sammanställning i konkreta siffror av antalet invånare i Sverige som riskerar att drabbas har dock inte redovisats offentligt.

DN kan nu för första gången presentera siffror över det beräknade antalet smittade, allvarligt sjuka och kritiskt sjuka. Beräkningarna grundar sig på Folkhälsomyndighetens antaganden om ”ett realistiskt worst-case scenario”, som återfinns i en rapport som myndigheten gjorde den 20 mars. Där anges hur myndigheten beräknar hur många som blir infekterade och behöver vårdplatser baserat på data från det första utbrottet i Kina. Folkhälsomyndigheten anger dock inte antalet personer som kan

drabbas av en första våg av covid-19 i Sverige. DN har därför med hjälp av myndighetens antaganden samt data över Sveriges befolkning räknat ut hur många individer som beräknas behöva vård på sjukhus. Det gäller både de allvarligt sjuka och de kritiskt sjuka som behöver hjälp att andas i intensivvården (IVA).
DN:s beräkningar, vars resultat framgår av grafiken ovan, har därefter i detalj granskats av Folkhälsomyndigheten.
– Det ser korrekt ut, säger matematikern Disa Hansson vid myndighetens analysenhet.
Utgångspunkten för myndighetens och DN:s beräkning är att 1 procent av Sveriges befolkning blir kliniskt infekterad (clinical attack rate, car, på 1 procent). Det är de personer som i kontakt med vården visar sig vara konstaterat infekterade med covid-19.
Räknat på Sveriges hela befolkning på 10,2 miljoner innebär det 102 000 invånare. Av dessa läggs en femtedel, 22 000, in på sjukhus.
Den största befolkningsgruppen i Sverige är de mellan 20 och 64 år. Ur den gruppen beräknas 70 000

personer söka vård. Av dem beräknas 9 000 behöva sjukhusvård. För ytterligare 2 800 vuxna krävs intensivvård.
De äldre invånarna är de som löper störst risk att bli svårt sjuka. 30 000 äldre väntas söka vård och 8 000 av dessa patienter beräknas bli så allvarligt sjuka att de behöver sluten vård på sjukhus. 2 800 äldre blir kritiskt sjuka och kräver intensivvård.
Antalet barn, som här omfattar alla i åldern 0–19 år, är i Sverige 2,4 miljoner. De drabbas i mindre grad än övriga grupper av allvarliga infektioner. Endast 2 000 infekterade barn beräknas behöva komma i kontakt med vården. De allvarligt sjuka barnen som vårdas på sjukhus är 120, och 20 barn behöver intensivvård.
Talen anger endast de som beräknas bli sjuka i det första angreppet av covid-19.
– Dessa siffror gäller för första vågen som sjukvården nu behövde förbereda sig på. Huruvida det kommer en andra våg eller inte har vi inte tagit hänsyn till här, säger Disa Hansson vid Folkhälsomyndigheten.
Den första vågen kan vara i sex månader, enligt

Folkhälsomyndighetens diagram. Mycket talar för att Sverige nu är i starten av denna första våg som kan nå en topp om cirka tre månader, vid midsommartid.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

22 000 smittade svenskar behöver sjukhusvård

Så slår den första vågen av pandemin covid-19 på invånarna i Sverige enligt det beräkningssätt som används av Folkhälsomyndigheten.

Fakta: Folkhälsomyndighetens beräkningsmetod den 26 mars 2020 mars tillämpad på SCB:s data över Sveriges befolkning 2019.

Grafik: Stefan Rothmaier

Kyrkan vädjar: Vänta inte med begravningar

LÖRDAG 28 MARS 2020

Svenska kyrkan i Göteborg vädjar om att begravningar ska genomföras, i stället för att skjutas upp, trots coronaviruset. Alternativ som framförs är att hålla begravningsakten utomhus, eller att bara ha de närmaste anhöriga närvarande.

Kyrkan framhåller att det blir ont om begravningstider längre fram om många ceremonier uppskjuts, och att det kan bli problem med förvaring av stoft. Dessutom är det viktigt för sörjande att komma vidare i sin bearbetning av sorgen.

TT

Coronavirus har hittats i avloppsvatten

LÖRDAG 28 MARS 2020

Hälso- och miljöinstitutet RIVM i Nederländerna har upptäckt spår av det nya coronaviruset i avloppsvatten. Det tolkas som att viruset följer med avföringen från den lilla andel av de smittade personer som även får virusinfektion i tarmsystemet.

Avloppsproverna har bland annat tagits vid Amsterdam-Schiphols flygplats. De första spåren av virus registrerades en knapp vecka efter det första konstaterade sjukfallet.

TT

Tomma hotellrum hyrs ut till bostads-sökande

LÖRDAG 28 MARS 2020

Företagen som ställer om

Coronakrisen tvingar företagen att tänka i nya banor. Nu görs hotell och passagerarbåtar om till lägenheter för bostadssökande.

– Det finns en stor bostadsbrist ute i landet, säger David Halldén, vd på hotellkedjan Elite hotels, som hyr ut sina rum.

Nio av tio hotellrum står tomma i Stockholm. Det visar statistik från branschorganisationen Visita. Hotellen tvingas hitta kreativa lösningar – om de ska klara av den ekonomiska förlusten av coronakrisen.

– Vi har varslat nästan hälften av alla anställda. Det är en katastrof och vi behöver hitta sätt att behålla personalen, säger David Halldén på Elite hotels.

Tillsammans med några kollegor satte han sig ned för att att spåna idéer om hur de ska göra. Plötsligt föreslår en medarbetare att hotellen kan hyra ut sina rum till bostadssökande.
I stora delar av landet råder det bostadsbrist. Många människor vänder sig till marknaden för andrahandslägenheter. Tusentals personer använder sig av tjänsten Blocket bostäder.
Elite hotels har 39 hotell i olika delar av landet. Nu hyr alla ut sina rum månadsvis via Blocket. Hyresgästerna skriver på ett hyresavtal och får hyra rummen fram till januari 2021.
– Förhoppningsvis kan man rädda fler hotelljobb på detta sätt. Det finns även en efterfrågan från andra hotellaktörer, säger Pernilla Nissler, vd på Blocket.
Samma dag som nyheten släpptes ringde telefonen på Elite Hotels för fullt. Redan första dygnet fick kedjan 400 intresseanmälningar.
– Det är långt mer än vad vi hade hoppats på. En del har flyttat in samma dag som vi släppte nyheten. På ett hotell klev en person in i receptionen och sa att

den ville flytta in, säger David Halldén.
Priset skiljer sig åt beroende på vilket rum hyresgästen väljer. Kostnaden ligger mellan 7 995 och 16 995 kronor. Det dyraste rummet är en juniorsvit. I hyran ingår bland annat städning.
Det är även möjligt för riskgrupper, såsom personer över 70, att hyra rum. Då bor endast personer i riskgruppen på antingen ett våningsplanen eller på hela hotellet. Samma sak gäller sjukvårdspersonal. Enligt David Halldén har städrutinerna stärkts efter coronautbrottet.
Även vissa passagerarfartyg har hakat på trenden. I Stadsgårds-kajen ligger båten M/S Birger Jarl. På Blocket hyr de ut sina hytter för ett pris mellan 5 900 och 9 900 kronor.
En annan aktör som har tänkt utanför boxen är kedjan Nordic choice hotels. Regeringen har uppmanat människor att arbeta hemifrån. Den som har svårt att koncentrera sig kan hyra ett hotellrum som kontor. Kostnaden ligger på omkring 250 kronor per dag.
Jonas Siljhammar är vd på bransch- och

arbetsgivarorganisationen Visita. Organisationen vänder sig till företag inom besöksnäringen. Han understryker att alla hotell gör vad de kan för att motverka krisen. Trots det räcker inte initiativen. I dag är hotellbeläggningen mellan fem och tio procent i storstadsregionerna.

Den låga siffran kräver fler åtgärder än bara kreativa lösningar. Framför allt krävs det mer stöd från regeringen.

– Det blir som att sätta ett plåster på ett stort, blödande sår. Det är omöjligt att täcka upp för alla förluster och kostnader. Fler än 30 hotell har redan nu stängt, säger han.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se

Låg efterfrågan på företagslån

LÖRDAG 28 MARS 2020

Riksbanken har genomfört en andra auktion av nya lån till företag via bankerna, som visade på minskad efterfrågan för krisåtgärden sedan förra veckan. Riksbanken, som erbjöd tvåårigа gratislån för 100 miljarder kronor i auktionen, fick in fem bud på sammanlagt 39 miljarder kronor.

Auktionen ingår i ett program på totalt 500 miljarder kronor, som syftar till att utöka bankernas utlåning till företag i corona-krisen.

TT

Rätt sommardäck är viktigare än du tror

LÖRDAG 28 MARS 2020

Byte från vinter- till sommardäck sker nu, men vad ska du ha för sommardäck? Duger vad som helst? Nej, det gör det definitivt inte och vårt test visar på stora skillnader i allt ifrån bromsprestanda till hur bränsleeffektiva däcken är för bilen.

Sommardäckssäsongen närmar sig med stormsteg och kanske har du redan bytt? Vintern, som nu på många platser i Sverige ligger bakom oss, har kanske lockat till byte långt tidigare än normalt. Men enligt lagboken är det perioden 1 december till och med den 31 mars som du måste ha vinterdäck på bilen – när det råder vinterväglag. Fint väder mitt på dagen kan vara en tidig, men ack så förrädisk lockelse till att byta till sommardäck. Men glöm inte morgonfrosten, den kan ställa

till stora bekymmer om du har bytt till sommardäck för tidigt. Däck kan ses som en tråkig utgift för en produkt som knappt märks. Men så här ligger det till – däcken är din enda kontakt med verkligheten när du kör din bil. De där kontaktytorna, stora som handflator, är allt du har att förlita dig på i trafiken.
Har du tänkt på att det faktiskt är så?
I vårt stora sommardäcktest ser vi tydligt att en och samma bils uppträdande kan förändras totalt bara genom att byta däck. Från tyst och stabilt till bullrigt, stötigt och svårkontrollerat. När vi ser till många av säkerhetssystemen som finns i moderna bilar, såsom antisladdsystem och autobroms, så är deras effektivitet ytterst beroende på däckens förmåga. Enkelt uttryckt – om däcket inte greppar så blir effekten av systemets ingrepp radikalt förminskad.
Vi har testat tio olika däck i dimension 225/50 R17, en ytterst vanligt förekommande storlek hos moderna bilar och vi har valt däck som ska vara inriktade framför allt på säkra prestanda, utan att vara uttalat sportiga eller

lättrullande. Med andra ord den typen av däck som de flesta bilar rullar på.
Vi har kört testet i Sverige på dubbsliten asfalt och urvalet av däck innehåller allt ifrån de hetaste nyheterna från de största tillverkarna till det billigaste alternativet vi kunde hitta när testet påbörjades.
Så hur stora skillnader märks? Enorma, faktiskt. Michelin Primacy 4 tar en knapp testseger före nyheten Goodyear EfficientGrip Performance 2 och Nokian Hakka Blue 2, men steget ner till sistaplacerade Nexen N'Fera SU1 är enormt. Förvisso är däcket från koreanska tillverkaren Nexen lika bränsleeffektivt som de bästa i testet – men där slutar de positiva intrycken. På våta vägar uppträder det rent ut sagt farligt då det plötsligt tappar greppet och lider av det farligaste vi kan hitta i ett däck – sladdbeteende.
För tänk så här – din bil har sina primära krockzoner och förstärkningar fram och bak. Vid en bakvagnssladd riskerar bilen att möta en olycka med sidan först – där det inte finns några krockzoner. Och, jo – detta sker även med antisladdsystem

dessvärre. Vi genomför alltid alla våra tester med systemet påslaget, men när däcken är tillräckligt dåliga så räcker inte systemen till. Bättre då att satsa på vinnardäcken som uppvisar såväl balanserat beteende som säkra prestanda. Årets testvinnare totalt blir Michelin Primacy 4 som presterar helt utan svagheter. Extra imponerande är kombinationen av bäst uppträdande på våta vägar, bäst bränsleeffektivitet och imponerande stabilitet och komfort. Så dyrt är bäst och de billigaste däcken hamnar i botten av resultatlistan.

Om du vill ta del av hela testet, gå in på www.teknikensvarld.se.

På www.teknikensvarld.se hittar du alla våra gamla däcktester!

Linus Pröjtz

Fakta. Deltagande däck

Continental PremiumContact 6
Federal Evoluzion ST-1
Goodyear EfficientGrip Performance 2
Hankook Ventus Prime 3
Kumho Ecsta HS51
Michelin

Primacy 4
Nexen
N´Fera SU1
Nokian
Hakka Blue 2
Pirelli
Cinturato P7
Sunny
NA305

4 tips för en bättre körekonomi

Inte bara ett bra däckval påverkar ekonomin. Gasa, bromsa och växla med mjuka rörelser så finns det pengar att tjäna.

1 Från stillastående ska du köra en kort sträcka på första växeln, kanske bara ett par billängder innan du byter växel. Accelerera sedan rätt ordentligt upp till den fart du avser att köra i. Växla upp vid 3 000–3 500 varv, dieseldrivna bilar vid 2 500 varv.
Kan du hoppa över någon växel i en manuellt växlad bil är det också bra.
2 Håll jämn fart och planera så du slipper stanna i onödan. Jämna ut ryckigheten i köer med framförhållning och genom att titta långt fram i kön och hålla avstånd till den framför.

3 Motorbromsa genom att släppa gasen i god tid så du slipper använda fotbromsen. Om du kör hybrid eller laddhybrid, bromsa lite lätt så regenereras mer el till batterierna.
Öka inte gaspådraget i uppförsbackar utan låt hastigheten sjunka i stället. Runt 70 kilometer i timmen är en bränsleekonomisk hastighet på landsväg.
4 En rent eldriven bil blir känsligare och drar proportionellt mer el på grund av elmotorns höga verkningsgrad när du höjer hastigheten, jämfört med bensin eller diesel.
Runt 70–80 km/timmen på landsväg är den lämpligaste hastigheten för låg elkonsumtion och därmed längre räckvidd.

Fakta. Regler och lagar – vad gäller?

Din bil ska ha vinterdäck från 1 december–31 mars, om det är vinterväglag. Dubbdäck är tillåtet 1 oktober–15 april, om det är eller befaras bli vinterväglag. (Transportstyrelsen har 25 mars beslutat om ett generellt undantag

från reglerna om dubbdäck. Datumet för när dubbdäcken ska tas av skjuts upp till den 30 april 2020.)
Vid 1,6 millimeters mönsterdjup blir sommardäcket olagligt. Alla däck har slitagevarnare, små gummiklackar som sitter tvärs över försänkningarna i huvudmönstret, för att markera just 1,6 millimeters mönsterdjup.
Sedan 2006 har Sverige ett undantag från regler om däck och fälgdimensioner som ingår i vad som kallas helbilsgodkännandet. Nu får du byta däck och fälgdimension som du vill, bara sommardäcken klarar bilens toppfart och belastning, den uppgiften finns i registreringsbeviset. För vinterdäcken räcker det med hastighetsklass Q (160 km/tim). Kravet är att hjulen är innanför skärmarna och inte tar i någonstans vid fulla rattutslag och fjädringsrörelse. All information om detta finns i Vägverkets författningssamling VVFS 2006:63.

Så här gör Teknikens Värld sina omfattande däcktester

LÖRDAG 28 MARS 2020

Första delmomentet är bränsle-förbrukning. Vi kopplar in vår mätutrustning på bilens eget system och mäter med fem decimalers noggrannhet fram förbrukningen i liter per mil för varje däck. Vi kör på ett flygfält med tillhörande så kallade taxibanor. Därför kan vi köra i konstant hastighet 70 km/timmen och vi väljer dagar med liten vindpåverkan.

Vi kör åt båda håll för att minimera vindpåverkan och viktigast av allt – vi återkommer till vårt referensdäck med jämna mellanrum. Referensdäckets resultat visar oss om några yttre omständigheter förändrar testförutsättningarna och i så fall hur mycket. Referensdäcket

används för att säkerställa rätt repeterbarhet, vilket är otroligt viktigt för testet.
Nästa del är komfort och stabilitet. Testet körs på vanliga vägar i hastigheter mellan 70–110 km/timmen och vi undersöker däckens förmåga att hantera ojämnheter, huruvida däcken får bilen att gå rakt på vägen samt hur mycket ljud som däcken alstrar. Vi betygsätter tio olika bedömningspunkter, vilket är vår bas för det slutgiltiga komfortbetyget.
Tester på vått är alltid utslagsgivande. Vi kör vattenplaning, broms och väguppträdande på våt väg som tre separata delar. Vattenplaning körs på en raksträcka med kontrollerad väta, vattendjupet är konstant nio millimeter och bilen är spårbunden för att alla testdäcken ska gå i exakt samma spår. Broms och väguppträdande testas på en bana med konstant bevattning och här ska vi också lägga till att alla delar av testet repeteras om och om igen – sedan räknas snittvärden fram som resultat. Det bromsas, bromsas och bromsas igen. Varvtider på varvtider – sedan räknas snitten

fram. På så sätt undviker vi att ett märkligt resultat blir en hel sanning.
De två avslutande delarna är broms på torrt och undanmanövern älgtestet. Nu är vi tillbaka på flygfältet och ytterligare en dag läggs till handlingarna för att skapa det slutgiltiga sommardäcktestet. Totalt sex testdagar tar det och på den tiden hinner vi byta ungefär 300 hjul.
Linus Pröjtz

Fakta. Bäst i delmomenten

Bäst bromsande på våt väg: - Continental PremiumContact 6.
Bäst bromsande på torr väg: - Michelin Primacy 4.
Bäst vid vattenplaning: Nokian Hakka Blue 2 och Kumho Ecsta HS51.
Bäst på våta vägar: Michelin - Primacy 4 och Pirelli Cinturato P7.
Bäst i älgtestet: Nokian Hakka Blue 2.
Bäst stabilitet och komfort på torr väg: Michelin Primacy 4.
Bäst bränsleeffektivitet: Michelin Primacy 4, Goodyear EfficientGrip Performance 2 och Nexen N’Fera SU1.

Lär dig tolka däcksidan

LÖRDAG 28 MARS 2020

Ett däck är inte bara svart och runt, det är även fullt med konstiga koder och symboler. Här går vi igenom vilken information som är matnyttig för dig och hur den ska tolkas.

Dimension: En vanlig däckstorlek eller däckdimension är 225/50 R17 och där anger 225 hur brett däcket är i millimeter räknat och 50 anger hur hög däcksidan är i procent av däckbredden. Bokstaven R betyder att det handlar om ett radialdäck, vilket är den enda konstruktionstypen för personbilsdäck i dag. 17 är fälgens diameter i tum räknat. Belastningsindex och hastighetsklass: Efter dimensionen står det två siffror och en bokstav, som till exempel 94 V. Siffran är en kod för hur mycket belastning som däcket får bära i kilo, vanliga index är 91 och 94 som får belastas med 615 respektive 670 kg per däck. Byter du däck ska du inte ha ett lägre index än vad som står i

registreringsbeviset. Bokstaven V anger vilken hastighetsklass som däcket har, separat lista över de olika hastighetsklasserna hittar du här intill. Du måste ha sommardäck med hastighetsklass som klarar den toppfart som din bil har. På vinterdäck räcker hastighetsklass Q (160 km/ timmen).
Däckets ålder. Denna anges med fyra siffror och avser när däcket är tillverkat. De två första siffrorna anger vilken vecka och de två sista vilket år som gäller för just ditt däck.
Utsides/insidesmärkning. Många däck är märkta insida/utsida vilket indikerar hur däcken ska monteras på fälgen.
Rullriktning. Om du skiftar hjul mellan fram och bak för att jämna ut slitaget så var vaksam på att inte ändra rullriktningen som ofta är utmärkt med någon form av pil. Då kan ljudbilden ändras så att däcken väsnas mer än tidigare

Linus Pröjtz

Fakta. Hastighetsklasser

Q max 160 km/tim
R ” 170 km/ tim
S ” 180 km/tim

T ” 190 km/tim
H ” 210 km/tim
V ” 240 km/tim
W ” 270 km/tim
Y ” 300 km/tim
ZR över 240 km/tim
ZR + Y ” 300 km/tim

Däckmärkning.
Grönt energimärkta däck och en sparsam körstil ger en snittbensinbilist 1700 kronor varje år direkt i plånboken. Dessutom minskar klimatutsläppen.
Källa: Energimyndigheten
Fakta. Så tyder du den nya däckmärkningen

Alla däck betygsätts av däcktillverkaren enligt speciella regler när det gäller rullmotstånd, våtegenskaper och utvändig ljudmätning. En dekal på däcken ska göra det lättare att jämföra vid köp.
Rullmotstånd: Hur lätt rullar däcket? Det är detsamma som bränsleekonomi och graderas från A till G. Igraderingen finns en färgskala från grönt till rött. Det känner du igen från dekaler på vitvaror.
Våtegenskaper: Greppet vid inbromsning på våt asfalt mäts

och graderas ifrån A till G, men inte med någon färgskala som rullmotståndsmätningen har. Bokstäverna D och G kommer inte att användas på personbilar. Omgivningsljud: Ljud utanför bilens kupé mäts i en tregradig skala och högre ljudnivå accepteras för bredare däck.

V: Kör hem matlådor till alla över 70

LÖRDAG 28 MARS 2020

Alla över 70 borde erbjudas att få matlådor hem till dörren, anser Vänsterpartiet i Stockholms stad.

– Det är väldigt viktigt att vi alla hjälps åt med att skydda riskgrupper från att bli sjuka, säger oppositionsborgarrådet Clara Lindblom (V).

För att minska smittspridningen av coronaviruset bland riskgrupper föreslår Vänsterpartiet att alla stockholmare över 70 år ska erbjudas möjligheten att få matlådor – antingen från den leverantör staden har anlitat eller från lokala restauranger – hem till dörren, eller få hjälp med att handla.
I dag är matlådor från hemtjänsten en avgiftsbelagd och biståndsbedömd tjänst. Detta vill V tillfälligt ändra på för att förenkla för riskgrupper att hålla sig hemma. Den äldre skulle bara betala för själva maten.
Äldreborgarrådet Erik Slottner (KD) tycker inte att matlådor till alla som vill är en bra idé.
– Nu måste vi prioritera resurserna rätt. Hemtjänsten står inför enorma utmaningar. Det här är inte rätt prioritering, säger han.
Staden är generösare med att bevilja matlådeleverans till dem som önskar det, enligt Slottner.
– Men jag tycker att den bästa lösningen är att sociala nätverk och civilsamhället hjälper till. Det finns massor av lappar i trappuppgångar där det står

”Behöver du hjälp med att handla?”.
Men alla har inte engagerade grannar, menar Clara Lindblom.
– Det tas fantastiska initiativ nu, men kommunen måste göra allt vad den kan för att begränsa smittspridningen. Jag tycker att Erik Slottner tänker fel, säger hon.
V menar att förslaget om matlådor även skulle kunna hjälpa personer som varslats från sina arbeten de senaste veckorna eftersom det skulle kräva att fler arbetar i hemtjänsten.
– En stor del av de som varslats har arbetat på restaurang eller i butik och har redan stor vana vid att arbeta med människor. Om det här förslaget går igenom skulle staden snabbt få tillbaka en del av dem i arbete och samtidigt avlasta hemtjänsten, de kan framför allt utföra serviceinsatser som att städa och tvätta, säger Clara Lindblom.
Det tycker Erik Slottner däremot är en bra idé.
– Det är inte alls ett dumt förslag. Den lägst hängande frukten är den personal inom barnomsorgen som tidigare har jobbat med äldre, många barn är hemma från förskolan. Men att använda de

varslade inom servicenäringarna är en bra tanke.

Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se

Över 5 000 har anmält sig för att förstärka vården

LÖRDAG 28 MARS 2020

Över 5 000 personer har anmält sig till Region Stockholm för att stärka vården under den pågående coronakrisen. Sedan onsdagens presskonferens med regionens hälso- och

sjukvårdsdirektör har siffran med än fördubblats.

– Jag tror att många av oss nästan handlade på reflex, säger läkarstudenten Vilhelm som är en av de som anmält sig.

På torsdagskvällen hade totalt 5 100 anmält sig för att arbeta inom Stockholms sjukvård under den ansträngda situation som coronakrisen orsakar. Efter onsdagens presskonferens, där regionens hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson vädjade till alla med vårdutbildning eller erfarenhet av att arbeta inom vården att anmäla sig, har antalet ökat med mer än 3 000.

En av de tusentals som anmält sig är Vilhelm, som går termin nio av elva på läkarprogrammet på Karolinska institutet.

– Jag tror att många av oss nästan handlade på reflex. Många är inställda från början att man måste hjälpa till, alla förväntar sig det av sig själva, säger han.

Själv har han följt det nya coronavirusets spridning noggrant.

– Jag har varit ganska beredd på att det här kommer ske och talat

med flera jag känner som arbetar inom vården om detta, säger han. Just nu arbetar sjukhusen med att matcha anmälningarna med de olika behov som finns. Personer med erfarenhet av intensivvård och akutsjukvård prioriteras. På onsdagen vårdades 300 patienter sjuka i covid-19 på sjukhus i regionen, av dessa vårdas 65 patienter på intensivvårdsavdelning.
Trots att Vilhelm studerat i 4,5 år tror han inte att han är helt förberedd för arbetssituationen om han skulle placeras på ett sjukhus.
– Jag tror inte att någon är det. Jag är en ganska lugn person så jag skulle nog fortsätta vara det, men man vet ju inte vad man ska förvänta sig. Det känns intressant, spännande, lite läskigt men framför allt väldigt nödvändigt att hjälpa till, säger han.
Även Karin, som arbetar som sjuksköterska och arbetsledare på ett privat särskilt boende i Stockholm har anmält sig till regionen.
– Egentligen hade jag tänkt göra det tidigare. Men efter gårdagens presskonferens kände jag att nu är det dags, säger hon.

Karin har i 13 år arbetat som sjuksköterska och inom vården i 18 år. På de boenden där hon jobbar har de under lång tid anpassat sig till de nya riskerna som coronakrisen medför. Hon känner inte att det skulle vara en så stor omställning att gå över till att arbeta på sjukhus.
– Jag har valt det här yrket av en anledning. Jag ser det som en solidaritetshandling, vi är utbildade för att vårda och nu behöver vi kavla upp ärmarna för det är nu vi behövs, säger hon.
– När jag sa till min man att jag anmält mig så sa han bara ”gör vad du måste, jag tar hand om hemmet”.
Regionens hr-direktör Ulrika Sundquist kallar anmälningarna för ”ett fantastiskt gensvar”, och förklarar att det ökade behovet av resurser kommer att fortsätta finnas under en tid och att de som inte kontaktas i närtid kan komma att göra det framöver. Hon säger att det betyder mycket att så många vill ställa upp i den extraordinära situationen som nu råder.
– Vi arbetar för högtryck med att mångdubbla intensivvårdskapaciteten och även

med all annan vård som måste fungera. Det är också viktigt för de medarbetare som arbetar hårt nu att veta att det är många som vill hjälpa till, säger hon.
Vilhelm är inställd på att han någon gång under våren kommer att placeras ut på något av sjukhusen. Även om det känns självklart att hjälpa till har han haft vissa kval, säger han och berättar att han tidigare på året hörde av sig till Danderyds sjukhus.
– De svarade att de behövde personal på 12-timmarspass, dagar och kvällar och frågade om jag kunde börja på måndag. Saken är att i sommar kan jag arbeta som läkare ute i vården. Men klarar jag inte tentorna så får jag inte det. Så det blir ett moraliskt dilemma om när man behövs mest, säger han.
– Om man hade hittat en lösning så att det gick att kombinera studierna med det här arbetet, och om kraven ändrades något i den här speciella situationen. Då hade jag inte ens tvekat lite grann, då hade alla gjort det.

Amanda Dahl

Fakta. Så fungerar anmälan

På regionens hemsida finns anmälningsformulär inom olika kategorier av tjänster.
Just nu prioriterar regionen de som har erfarenhet av akutvård och intensivvård. Men regionen arbetar även med att förstärka inom andra typer av arbetsuppgifter och då behövs annan kompetens och även personer som inte har vårdutbildning att behövas.
Det rör sig om avlönat arbete.

”Konflikterna ökar när vi ökar trycket”

LÖRDAG 28 MARS 2020

Tre döda och nio skottskadade i sammantaget 20 olika bekräftade skottlossningar. Så ser polisens officiella statistik ut för det grova skjutvapenvåldet i Stockholmsregionen fram till första veckan i mars i år. Sedan dess har ytterligare två

personer mördats och sex skottlossningar inträffat.
– Konflikterna ökar när vi ökar trycket, säger Palle Nilsson, chef för polisens underrättelseenhet.
Trots polisens stora satsningar mot det dödliga skjutvapenvåldet har inte antalet skjutningar – med eller utan dödlig utgång – minskat i Stockholmsregionen.
Hittills i år har två personer skjutits ihjäl i polisområde Nord, två personer i polisområde Syd och en i polisområde City och tio personer har skottskadats. Så sent som under fredagen sköts en man på Östermalm som senare avled av sina skador. Statistiskt sett innebär det att man ligger på ungefär samma nivå som man gjort sedan 2016 då skjutvapenvåldet eskalerade i hela regionen.
Enligt Palle Nilsson, chef för underrättelseenheten, beror det på att man i dag ligger ”närmare de kriminella än någonsin” – man har mycket bättre koll på vilka de är och vad de gör. Det leder till fler frihetsberövande och beslag av narkotika och vapen – någon som i sin tur leder till att

konflikterna i den kriminella gängmiljön ökar.
Men utredningsresurserna är hårt ansträngda. I några uppmärksammade mordärenden har tidigare häktade personer släppts på fri fot då man inte lyckats leda misstankar i bevis, senaste exemplet är mordet på en 20-åring i Rinkeby, där åtta personer enligt åklagaren är misstänkta för brott, men där ingen av dem längre är frihetsberövad.
– Vi har drygt 50 öppna mordutredningar och minst lika många mordförsök, så ja, läget är tufft för våra utredare som sliter hårt, säger Palle Nilsson.
Det senaste mordet begicks den 17 mars i Hjulsta. I en skogsdunge vid Hjulstabackar blev en 18-åring beskjuten med flera skott. Några timmar senare dödförklarades han på sjukhus. Då har polisen redan gripit sex personer, misstänka för inblandning i mordet.
I fredags, den 20 mars, häktades tre av dem, på sannolika skäl misstänkta för mord.
Den avlidne, som fyllde 18 i januari i år, kom att bli årets fjärde offer för det dödliga

skjutvapenvåld som kommit att kopplas till den gängkriminella miljön i Stockholm. En av de som nu sitter häktade är en 19-åring som tillhör kärnan i ett av de utpekade gängen med bas på Järvafältet som polisen länge haft fokus på.

Den avlidne 18-åringen och den häktade 19-åringen har två saker gemensamt: båda var omhändertagna enligt LVU, lagen om vård av unga, och båda var tidigare dömda för brott.

Den förstnämnde, som nu är död, var omhändertagen för att det fanns en påtaglig risk för att han att skulle ”skadas genom brottslighet som eskalerat över tid och genom ett socialt nedbrytande beteende” samt för att han ”utsätter sig för fara och det finns en hotbild mot honom”. Allt detta enligt förvaltningsrätten i Karlstad som fastställde socialnämnden i Filipstads beslut att omhänderta honom i augusti 2018.

Den andre, nu häktad misstänkt för mord, omhändertogs för att han ”genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet och socialt nedbrytande beteende utsätter sin

hälsa och utveckling för en påtaglig risk att skadas och att det kan antas att behövlig vård inte kan ges genom samtycke.” Detta enligt förvaltningsrätten i Stockholm.
Båda är också tidigare dömda för olika våldsbrott. 19-åringen dömdes bland annat till ett års sluten vård för försök till grovt rån i december 2017. I samma ärende frikändes han för försök till mord. Enligt åklagaren var det bevisat att han skjutit två skott mot huvudet på anställd i en livsmedelaffär, men tingsrätten fann inte att det gick att visa att 19-åringen haft något uppsåt att döda, därför friades han. När den butiksanställde kom till rättegången var han plötsligt inte längre säker på att 19-åringen var gärningsmannen, trots att han i förhör tidigare pekat ut honom.
Fallet är ett talande exempel på att både socialtjänsten och polisen har stora svårigheter att – trots att de har kännedom om och redan gjort stora insatser för enskilda individer – förebygga att det värsta händer.
– Även om vi kommer fram till att vi har gjort allting rätt så är det självklart ett misslyckande, säger

Åsa Andersson, förvaltningschef på socialförvaltningen i Filipstad, där 18-åringen växte upp.
Där har man påbörjat en lex Sarah-anmälan efter att dödsbeskedet kom. Lagen om vård av unga är skyddslagsstiftning som finns till för att skydda unga människor, bland annat från sitt egna, destruktiva beteende, och socialtjänsten bär ansvaret för insatserna.
– Jag kan inte kommentera det enskilda fallet. Vi måste alltid fundera över vad vi kunnat göra annorlunda när det går fel. Det är väldigt svåra avvägningar, säger Åsa Andersson.
Palle Nilsson konstaterar att fallet är ett talande exempel på svårigheterna:
– Vi känner sedan länge till vilka som ligger i riskzonen, men vi kan inte övervaka dem dygnet runt. I just det här fallet låg vi så nära att vi snabbt kunde gripa de misstänkta, vilket är viktigt.
Men om ni hade så bra koll, borde ni inte kunnat förhindra att mordet begicks?
– Det är givetvis målet, men som sagt, det går inte att konstant punktbevaka individerna i

pågående konflikter. Vi vet att vi har förhindrat eller i flera fall fördröjt mord, men det är svårt att ta fram siffror på det.
– Problemet med att vi har en allt bättre lägesbild är också att det genererar fler misstankar om brott som de här individerna begår, vilket ytterligare belastar utredarna.
Den nu avlidne 18-åringen var placerad i ett familjehem i Stockholmsområdet men har också haft insatser som behandlingshem och sluten ungdomsvård. Den häktade 19-åringen hade nyligen släppts på fri fot från en sluten ungdomsvårdsanstalt.
I målet sitter tre personer häktade och två personer är släppta på fri fot, men fortfarande misstänka.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Stockholm har fått renare luft

LÖRDAG 28 MARS 2020

Coronapandemin har lett till att luftföroreningarna i Stockholm har minskat – så pass att man för första gången kan klara den lagstadgade miljökvalitetsnormen på alla mätstationer.

– All minskning är bra, även om den är kortvarig, säger Michael Norman, miljöutredare på SLB-analys.

Coronkrisen har visat sig få vissa positiva effekter. Under de senaste veckorna har trafiken i innerstan på vissa håll halverats och lett till att Stockholm fått en betydligt renare luft.

– Normalt när man räknar på minskade halter är det jättebra för hälsan. Men i det här fallet har vi även ett minskat antal människor utomhus som utsätts för halterna, så det är en dubbel effekt vi ser, säger Michael Norman på SLB-analys som håller i luftmätningarna i Stockholm.

Halterna av de skadliga kvävedioxiderna har sjunkit

drastiskt. Mellan den 10 och 25 mars har halterna på Hornsgatan minskat med över 40 procent jämfört med snittet för de tre senaste åren.
– Det här kommer kraftigt öka våra chanser att klara miljökvalitetsnormerna för 2020. Framförallt när det sker nu på våren då det historiskt alltid är den tid med de högsta halterna. Har det skett tidigare?
– Vi har aldrig klarat alla gränsvärlden på alla mätstationer. Hittills är det mätstationen vid Essingeleden som överskridit miljökvalitetsnormerna, men i år ligger den under nivåerna även där.
Trots att Sverige har bland de lägsta halterna av luftföroreningar i Europa dör omkring 8 000 personer i förtid varje år på grund av dåligt luft. Enligt Bertil Forsberg, professor i miljömedicin vid Umeå Universitet, kommer de minskade utsläppen att få positiva hälsoeffekter.
– Det vi har att gå på är studier som visar akuta effekter av luftföroreningar och långtidseffekter, men väldigt få studier som visar på förändrade

halter under några månader, säger Bertil Forsberg.
– Men ju längre den här tiden av en halvering av trafikföroreningar håller i sig, desto färre dödsfall och folk som insjuknar i hjärt- och kärlsjukdomar och strokes och liknande kommer vi se.
Trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) har följt rapporterna av utsläppen, men har svårt att riktigt glädjas åt siffrorna.
– På ett sätt är det bra att luften blir bättre, men jag hade önskat att det var något annat som hade gjort att det blev bättre än det här, säger han.

Olle Bengtsson
olle.bengtsson@dn.se

Soldater, hantverkare och vårdpersonal bygger sjukhus i rasande takt

LÖRDAG 28 MARS 2020

I en kapplöpning mot corona-epidemin byggs just nu - Stockholmsmässan i Älvsjö om till ett sjukhus i rasande takt. Hantverkare, soldater och sjukvårdspersonal utrustar på rekordtid vårdplatser för 600 allvarligt och kritiskt sjuka.

I mässhall A hade det planerats in en Trädgårdsmässa. I stället växer det fram ett sjukhus, klart på en dryg vecka.

Att kliva in här är som att se en film snabbspolas. Ett myller av hantverkare och militärer bygger systematiskt upp vårdsal efter vårdsal.

I den ena änden av den stora hallen drar snickare in sista skruven i väggen till en av sjuksalarna, en av de 6 000 meter vägg de sätter upp. I nästa blivande vårdsal sal rollar redan en målare vit färg på väggarna.
– Vi jobbar från 07 till 20, men det är okej. Vi kanske räddar några liv, säger en av målarna till DN.
I en annan sal borrar tre grönklädda soldater från Järva hemvärn upp hål i de nymålade väggarna. Hålen är bland annat till för syrgasventiler, några salar bort är sådana redan monterade. Och mellan sjuksalarna står rörläggare som svetsar ihop vattenrör. Samtidigt drar elektriker fram ännu några meter av de fem mil kabel som behövs till sjukhuset.
– Vi är 250 personer från Mässan plus ett 30-tal från Försvarsmakten som arbetar här. Den stora utmaningen är att ställa om från mässverksamhet till sjukhus. Men alla ställer upp och firmorna prioriterar leveranserna hit, säger Rikard Skärebo som leder byggnationen.
Intensivvårdsläkaren Anders Eriksson som utformat de

medicinska delarna av bygget berättar att han kom hit för första gången i fredags. En ny typ av modulsalar, 60 stycken, byggs. Varje sal har 10 sängplatser med plats för avancerad utrustning, två fasta arbetsplatser för vårdpersonalen, förråd och handfat samt en inbyggd toalett i ena hörnet.

Försvarsmakten utrustar 30 av intensivvårdsplatserna här och Region Stockholm ska se till att de övriga 570 vårdplatserna blir kompletts. Försvaret är redan på plats med både utrustning och sjukvårdspersonal.

– Det känns viktigt. Det är som att åka ut på en insats, fast på hemmaplan, säger sjuksköterskan Ellinor Funegård Viberg från sjukhuskompaniet i Göteborg. Hon och hennes kolleger ska utbilda regionens vårdpersonal på den utrustning försvaret bidrar med. Vid varje vårdplats finns en respirator, syrgaskonverter (som kan ge syrgas om respiratorn stannar), en sug och läkemedelspumpar.

– Det är det här vi tränat på: att ställa upp när det blir skarpt läger, säger sjuksköterskan Stina Marjai från sjukvårdskompaniet.

På fredagen besökte försvarsminister Peter Hultqvist (S) sjukhusbygget och tackade personalen för dess insats:
– Det här visar vad Försvarsmaktens resurser kan användas till. Det är ett brett fält av resurser som levereras till det civila samhället, säger ministern.
På onsdag ska sjukhuset vara klart och utrustat. Det ska då ha 140 intensivvårdsplatser för patienter i kritiskt tillstånd som inte kan andas utan respirator. De övriga platserna ska ge så kallad intermediär vård till 460 patienter som är allvarligt sjuka i covid-19.
För region Stockholm gäller det att först bemanna de sjukhus som är i drift, och många frivilliga har anmält sig. Därefter måste man få fram personal till bygget i Älvsjö.
– Vi måste hela tiden planera för det värsta, även om vi hoppas på det bästa. Man kan verkligen hoppas att vi inte behöver använda det här sjukhuset, men med dagens hastighet finns en stor risk. Vi kommer att behöva bemanna det här sjukhuset ordentligt, säger regionens hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson,

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Bortglömd litteratur får digitalt liv

LÖRDAG 28 MARS 2020

Den som har tillgång till internet är aldrig långt från en bok. Hos bland andra Litteraturbanken finns gratisböcker i vitt skilda ämnen: från karolinerdagböcker från 1700-talet till ungdomsromaner från 2011. Allt är gratis och många går att ladda ner.

Litteraturbanken digitaliserar både de självklara klassikerna och mer överraskande titlar. Här finns kåserisamlingen ”Det glada tjoet” av Kar de Mumma från 1948, nationalutgåvan av August Strindberg, Astrid Lindgrens tre flickböcker om Kati från femtiotalet, Eleanor Porters klassiska barnbok ”Pollyanna” från 1918, dikter av Nils Ferlin och mycket mer.

– Vi vill lyfta fram guldkornen i den äldre litteraturen, säger Paulina Helgeson i telefon från Göteborg, där hon och Litteraturbankens huvudredaktör Dick Claésson bor och arbetar.

– Vilket givetvis inte bara handlar om att digitalisera böckerna och

lägga upp dem på en hemsida, då blir det ju bara en boksamling, understryker Dick Claésson. Vi behöver presentera böckerna, berätta om författarskap och ge så många nya ingångar som möjligt. Det här är litteratur som håller på att glömmas bort, och det handlar inte alltid om hur gamla böckerna är. Även relativt nya böcker försvinner snabbt från bokhandlar och bibliotek.

Men förlagen säljer ju e-böcker och har en omfattande utgivning av äldre titlar? Varför ska Litteraturbanken ge bort dem gratis?

– Allt finns ju inte hos förlagen, och det är viktigt att alla kan komma åt i alla fall en del av den klassiska svenska litteraturen utan kostnad. På så vis fungerar vi precis som biblioteken.

Så var det med poeten Ebba Lindqvist (1908–1995), där upphovsrättigheterna innehas av Sällskapet Ebba Lindqvists Vänner.

– För Sällskapet handlade det ju inte om pengar, de blev bara glada över att hennes poesi skulle få en möjlighet att leva vidare och möta nya läsare, säger Dick Claésson.

Kontakterna med upphovsrätts-innehavare över landet har lett till en mängd kringmaterial som numera lever sitt eget liv på Litteraturbankens omfattande webbsida. Här finns brev, dagböcker, ljudinspelningar och foton, och man gör även ambitiösa digitala utställningar (närmast kommer en om poeten Anna Greta Wide).
– Vi behöver naturligtvis i första hand hitta intakta exemplar av böcker så att allt kommer med i digitaliseringen, men ibland hittar man så roligt slitna exemplar att vi digitaliserar även dem, säger Dick Claésson.
– Som Strindbergs antimilitaristiska pamflett ”Czarens Kurir eller Sågfilarens Hemligheter” från 1912 – där kom vi över ett exemplar som Filip Wetterstrand, en upprörd kammarrättsrevisor, har klottrat full med arga kommentarer där han argumenterar emot Strindberg. Historien blir mer levande.
Litteraturbanken har digitaliserat litteratur sedan 2006, och initierades när författaren Sven Lindqvist satt i en oas i Sahara

och ylade efter svensk litteratur. Varför, undrade han, fanns det inte fler lättillgängliga e-böcker för den som av olika skäl inte hade tillgång till fysiska böcker?
Han lyckades få Svenska Akademien intresserad, litteraturprofessorn Johan Svedjedal gjorde en utredning och några år senare startade Litteraturbanken sin verksamhet. När man har hela litteraturhistorien att ta sig an, vad börjar man med? Det blev August Strindberg och Carl Jonas Love Almqvist, och Litteraturbanken har inte riktigt blivit klar med dem än.
– Men det handlar inte alls bara om de stora, kända författarna, lägger Dick Claésson till. Vi försöker också lyfta fram de bortglömda.
På hemsidan kan man avgränsa sökningen till kvinnliga författare, om man vill det. Eller manliga. Eller barn- och ungdomslitteratur eller kåserisamlingar, som trängs under rubriken ”humor”.
– Det är ju en underskattad genre där det går att hitta riktiga pärlor som signaturen Claque, Anna Lisa

Wärnlöf, som var en lysande kåsör, säger Dick Claésson.
– Nu har Claque fått en del uppmärksamhet, säger Paulina Helgeson, så häromdagen såg jag ett antikvariskt exemplar av hennes kåserisamling ”Som ni behagar” utannonserat för 1 250 kronor. Då är det skönt att vi kan erbjuda den som gratis e-bok.
Litteraturbanken har också underavdelningar, som Svenskt översättarlexikon och Dramawebben.
– Dramawebben är en guldgruva för den som ska sätta upp en pjäs, säger Dick Claésson. Där kan man söka efter en pjäs utifrån antal skådespelare, längden på pjäsen och en del andra parametrar.
En viktig del är också Litteraturbankens egen skoldel, som är öppen för alla men i första hand vänder sig till skolvärlden. Där finns författare enkelt och tydligt presenterade, kortare texter, och arbetsuppgifter för olika nivåer. Dikterna finns även inlästa.
– Vi älskar ju pappersböcker. Men genom Litteraturbanken kan vi öppna andra dörrar till litteraturen, säger Dick Claésson.
Lotta Olsson

lotta.olsson@dn.se

Litteraturbanken.

Litteraturbanken (litteraturbanken.se) är en ideell förening där Kungliga Biblioteket, Kungliga Vitterhetsakademien, Språkbanken vid Göteborgs universitet, Svenska Akademien, Svenska Litteratursällskapet i Finland och Svenska Vitterhetssamfundet ingår. Redaktionen består av åtta personer med olika intresse-inriktningar. Man anlitar också många kända skribenter och inläsare.

Digitaliseringen av litteratur är ett ganska rörigt område, och för en vanlig läsare är det svårt att orientera sig. Det finns flera webbsajter som erbjuder många digitala böcker gratis.
Folkbiblioteken brukar ha e-böcker, men där måste man ha lånekort.
De stora nationalbiblioteken (till exempel Kungliga biblioteket, kb.se, i Sverige, Nasjonalbiblioteket i Norge, nb.no och British Library i England, bl.uk) har en del tillgängligt digitalt material.

Bland de som var tidigt ute i Sverige med digitalisering finns Projekt Runeberg (runeberg.org) som är kopplat till Linköpings universitet, och tillgängliggör äldre svensk litteratur. Här finns bland annat ”Nordisk Familjebok”, Ugglanupplagan.
Projekt Runeberg är en svensk upplaga av amerikanska Project Gutenberg (gutenberg.org) där 50 000 böcker finns att läsa gratis.
DN

När mamma blir för arg. Den svåra konsten att handskas med en problemför-älder

LÖRDAG 28 MARS 2020

Gro Dahle och Svein Nyhus
”Draken”
Övers. Nils-Aage Larsson. Daidalos förlag

I vintras (DN, 19/12-19) skrev jag en ilsken krönika om skillnaden mellan pedagogiska och konstnärliga barnböcker: det är helt hopplöst med böcker vars grundläggande idé är att bibringa barnen kunskap i ett begränsat ämne. Sådana böcker blir oftast bara styltiga historier som till och med tappar bort just pedagogiken längs vägen. Möjligen fungerar de som torr instruktionsbok för det barn som behöver exakt den kunskap som förmedlas, i värsta fall inte ens det.

Framför allt blir sådana böcker snäva, närmast obegripliga för den som inte är närmast berörd. Men en barnbok med tillräcklig konstnärlig verkshöjd kan tilltala många barn, och oftast kommer pedagogiken in av sig själv.

I konkret form innebär det att den som vill göra en barnbok om, låt säga, våld i hemmet förmodligen kommer att göra en konstnärligt svag bok som kanske når dem som är med om just sådant hemma. Den bok som i första hand berättar en bra historia där

en farlig vrede bubblar någonstans, kan i stället få med pedagogiken på köpet, når fler läsare och kanske inte bara fungerar för dem som råkar ut för fysisk misshandel.
Astrid Lindgren kunde skriva om utsatta barn utan att det ens märktes att de var utsatta, J K Rowlings Harry Potter-böcker har älskats av väldigt många men också tröstat barn som förlorat en förälder. Det handlar alltid om att berätta bra, allt annat är försumbart. Och de bästa böckerna har många ingångar och går att tolka utifrån den enskilda läsarens eget liv.
Men så finns det norska bilderboksparet Gro Dahle och Svein Nyhus, som gör oändligt vackra, komplexa bilderböcker som konkret tar upp barns svåra hemsituationer. ”Den arge” från 2009 berättade om hustrumisshandel (och avslutades med bra telefonnummer), vilket ju borde göra den dödsdömd som konstnärligt projekt. I ”Mammas hår” (2012) har mamman psykiska problem, i ”Akvarium” (2015) är mamman alkoholist. I ”Bläckfisken” (2017)

är ämnet incest. Och även om Gro Dahle och Svein Nyhus transponerar sina berättelser så att till exempel mammas tilltrasslade hår blir uttrycket för hennes psyke, så är deras böcker snäva beskrivningar av vissa typer av svåra livsvillkor.
Den nyutkomna ”Draken” är både mer och mindre svårsmält i ämnesvalet, eftersom den handlar om en mamma som inte kan tygla sitt humör. Lilli vet att det bor en drake hemma, som när som helst kan stå i trappan med ögon av eld, ”andas mörker i hallen, andas mörker över väggarna” och väsa ”skitunge” åt Lilli.
Ensambarn med ensamförälder: det är en svår kombination där barnet är utlämnat åt förälderns nycker och humör. Draken ryter och kastar saker, röken tätnar, Lilli blir allt räddare.
Det tar många genomläsningar innan jag ens märker poesin i Gro Dahles text, för Svein Nyhus mäktiga bilder i gult och gråblått, rött och svart är så expressiva att det är svårt att se något annat. Först märks bara känslorna, där den stora vreden och den växande rädslan bor i samma hus. Lilli är

så liten, och Draken så stor,
Draken tar över bilden så mycket
att hon inte ens riktigt får plats.
Lillis ögon är förfärade svarta hål,
Drakens långa hals förlängs
genom rökpustarna som
slingrande väser ut.
När det är Gro Dahle och Svein
Nyhus kan man vara fullkomligt
trygg, för de visar på möjligheter
för barn som lever med
problemföräldrar. Svein Nyhus
ritar in dörrar, grindar, stegar och
trappor, nycklar och pilar i
varenda bild, det är aldrig helt
stängt, det går att ta sig därifrån.
Bilderna rör sig runt Gro Dahles
melodiska text som sorgset
berättar om rädslan och vreden,
om Lillis förtvivlan och Drakens
sorg över sig själv.
Det finns en utväg även för Lilli,
precis som för barnen i de andra
böckerna. Det finns en
Draktämjare som kan tillkallas.
”Då drar Draken in klorna,/rättar
till morgonrocken,/och ler så
vänligt som den bara kan/med
alla sina trehundra/och sextiofyra
tänder”.
”Draken” är en pedagogisk bok,
men den är gjord av två sällsynt
begåvade bilderbokskonstnärer.
Och ändå, ändå skulle jag önska

att de inte var så konkret inriktade på enskilda problemområden. För risken är stor att deras böcker inte når längre än till de utsatta barnen, och det vore så synd. Trots allt gör Gro Dahle och Svein Nyhus riktig konst om alldeles vanliga mänskliga känslor.

Lotta Olsson
lotta.olsson@dn.se

Agnes Wold: Är man 77 år, då är man långt ner på prioriteringslistan.

LÖRDAG 28 MARS 2020

Professor Agnes Wold har i 40 år fört en kamp mot överdriven renlighet, gubbvälde inom

forskarvärlden och myndigheters - rekommendationer.
Nu har hon blivit en av Sveriges starkaste röster i kampen mot corona.
Plötsligt är hennes budskap att svenskarna ska lyssna på en myndighet.
Och plötsligt är Agnes Wold rädd.
När jag ringer Agnes Wold, överläkare och professor i klinisk bakteriologi, första gången är det den 11 mars. Jag är fortfarande på DN:s redaktion och Agnes Wold är på gott humör. De senaste veckorna har hon informerat om det nya coronaviruset i flera olika kanaler, bland annat på sitt Twitterkonto. Hon har inte hunnit med sina vanliga arbetsuppgifter, men hon kan absolut tänka sig att bli porträtterad i DN Lördag.
Vi stämmer träff en vecka senare i Göteborg. DN:s team ska få följa med henne på jobbet, på stan och på föreläsning om smuts för pensionärer i Mölndal.
– Åh, det kommer du att gilla! Vi ses i nästa vecka, säger Agnes Wold.
Men det gör vi inte alls.

○ ○ ○

Agnes Wold är som sagt professor i klinisk bakteriologi och överläkare på avdelningen för infektionssjukdomar på Sahlgrenska, men det hindrar henne inte från att ta sig an expertrollen även i andra frågor. Bland annat i hur mycket alkohol en gravid kvinna kan dricka. I boken ”Praktika för blivande föräldrar” som Agnes Wold har skrivit tillsammans med barnläkaren Cecilia Chrapkowska slår författarna fast att det inte är skadligt att dricka fem-sex glas vin i veckan som gravid.

I boken står det också att det kan vara positivt att komma i kontakt med allergener tidigt för att minska allergi – något som fick Astma och Allergiförbundet att gå i taket. Generalsekreteraren Ulf Brändström sa till DN 2017 att det är bättre om människor ”försöker att lyssna på myndigheternas råd” i frågan.

– Det får folk bestämma själva, alla får göra som de vill. Men vi har ingen lag som säger att man inte får skriva om de här frågorna, svarade Agnes Wold.

Hon har även gått hårt åt Folkhälsomyndigheten och dess uppmaning att gravida helt ska avstå alkohol.
– Jag anser att vi inte kan ha en skattefinansierad myndighet som säger något som inte är sant, sa hon till Svenska Dagbladet 2016. Fyra år senare hyllar hon samma myndighet. Vi återkommer till varför.
○ ○ ○
Agnes Wold är professorn som alltid tycker att alla ska lugna ner sig. Hon tycker att överdriven renlighet och städning är trams och hon är inte rädd för att ständigt säga precis vad hon tycker. I början av coronakrisen twittrade hon lugnande uppmaningar om att följa myndigheternas råd och leva på som vanligt. Hon har deltagit som expert i flera olika medier, svarat på läsar- och lyssnarfrågor om allt från handsprit till oralsex med eventuellt smittad.
Men plötsligt svänger samhället. Krisen blir ett faktum. Folksamlingar över 500 personer förbjuds, allt fler företag varslar personal och larmar om kris. Börsen dyker. Dödssiffrorna

slutar aldrig stiga i Italien, där glada sportlovssvenskar alldeles nyss solade i backarna och skålade på afterski.
Och då svänger också Agnes Wold. En vecka efter vårt telefonsamtal skickar hon ett sms.
”Tyvärr måste jag ställa in. Får bli när detta är över. Det går inte, också smittrisken. Maken är 77 och har 4/5 riskfaktorer och han måste hållas isolerad från barn och barnbarn. Den innebär att inte heller jag får utsätta mig för risk att smittas eftersom det skulle göra att han blev sjuk. Jag träffar därför inte barn och barnbarn i detta läge och du är att betrakta som samma risk som de.”
Efter några minuter kommer ett sms till.
”Kanske låter hysteriskt, men jag vet hur det ser ut i sjukvården i Stockholm just nu.”
○ ○ ○
Solen skiner in i Agnes Wolds arbetsrum på Göteborgs universitet. Den reflekterar sig ibland i mobilskärmen, så det blir kulörta färger över hennes ansikte.
– Ska vi göra det så här alltså? Då måste jag bara sminka mig lite

först, säger professorn och försvinner ur bild så att bara en massa bokhyllor och dokument syns.
Vi ses inte i Göteborg, men jag ser Agnes Wold i Göteborg, medan jag sitter i mitt eget vardagsrum. DN:s fotograf ska träffa henne senare, utomhus, med försäkran om att hålla rejält avstånd. Det fick bli kompromissen.
– Jag är mest rädd för folk i din ålder. De man är minst rädd för är pensionärer. Om de skulle ha corona skulle de inte ha det i en lindrig form utan att det märks. Jag har ju en 77-årig man hemma och det är bokstavligen så att hans liv hänger i mina händer. Nu när det finns respiratorer kanske han kan klara sig om han blir sjuk, men redan i dag pratar man om att man ska sätta upp prioriteringslistor. Och är man 77 år, då är man långt ner på prioriteringslistan.
Agnes Wold känns inte som typen som blir rädd. Under början av mars utstrålade hon snarare ett stort lugn.
”Jag vet inte om ni alla, vissa av er en smula bortskämda, svenskar förstår vad vår Smittskyddsmyndighet och

Folkhälsomyndighet just har räddat oss ifrån under föregående månad? Epidemisk spridning av ett nytt virus som vi varken har vaccin eller läkemedel emot än så länge”, twittrade hon den 6 mars. Det känns som en evighet sedan.

– Det är en total missuppfattning att jag är lugn. Jag förstår inte var det kommer ifrån. Det är väl undervisnings-*modet* man är inne i. Men jag tror inte någon är särskilt lugn inför den här epidemin, det tror jag inte.

Hur mår du?

– Fysiskt? Jag har lite lätta inbillningssymtom. Jag känner mig upphettad på kvällarna och inbillar mig att jag har feber. ”Kanske har jag lite ont i halsen?” Men det är bara inbillning, *so far*.

Psykiskt då?

– Jag gillar ju att jobba. Så länge man jobbar blir man lugn av det. Men jag tycker det är så otäckt. Fasen som kommer nu, som handlar om sjukvården. Jag har ingen inblick i det, men det handlar ju om att få fram platser och respiratorer och så vidare. Det är väldigt obehagligt och det här är bara början.

○ ○ ○

”EMERGENCY. Sjukvården i Stockholm riskerar att inte klara sitt uppdrag om de inte OMEDELBART får tillgång till 1) Andningsmasker, 2) Handsprit 3) Förkläden etc.”
Agnes Wold twittrar braskande den 12 mars. Från betryggande budskap om att Folkhälsomyndigheten har räddat oss, till svår kris i Stockholms sjukvård. Agnes Wold anser att alla medel är tillåtna nu.
”Jag uppmanar ALLA som bunkrat handsprit och andningsmasker att lämna in dem till sjukvården i Stockholm. Ni kan säkert ställa dem i ingången till akuten på de olika sjukhusen. Om inte sjukvården klarar sitt uppdrag, kommer det att drabba dig själv snart. Mycket snart”, fortsätter hon.
Professorn vet inte riktigt hur det gick med den saken.
– Om det kom folk och lämnade tillbaka masker och sprit de snott av vården, vet jag inte. Men mitt syfte var främst att företagare som kunde tillverka eller köpa stora kvantiteter av sådana saker skulle höra av sig. Och kanske har det underlättat med mitt lite

”hysteriska” tweet. Vi får väl se, säger hon.
Däremot vet hon vad det fick för följder när hon delade den förra statsepidemiologen Annika Lindes Facebookinlägg om det nya coronaviruset på sitt Twitterkonto. Folk förstod det som att vår nuvarande statsepidemiolog har som plan att se till att Sverige får flockimmunitet mot corona – i smyg. Att det är därför Sveriges åtgärder är så få i jämförelse med dem i våra grannländer.
Det var inte riktigt Agnes Wolds avsikt att sprida den bilden.
– Jag tyckte det var väldigt intressant och välskrivet och hon var ju trots allt statsepidemiolog före Tegnell. Jag försöker få folk att förstå mikrobiologin bakom, hur smitta sprids och de här basgrejerna liksom. Så jag skickade ut den där och gick och lade mig. Sedan dagen efter så ringde min dotter och skällde ut mig. Hon sa ”det här är fruktansvärt, nu har du spritt något och folk är jätteoroliga”. Då fick jag försöka ta tillbaka det där. På något sätt hade folk tolkat det som att man höll på att experimentera med befolkningen.

Är det något jag inte vill så är det att sprida konspirationsteorier, säger Agnes Wold.
Dottern som ringde och skällde är psykiatriker.
– Hon är väldigt angelägen om sina patienter, som alla. Många som har ångestsyndrom och psykiska sjukdomar tar åt sig väldigt mycket av sådana här saker. Men paradoxalt nog hörde jag någon som sa att vissa som har paranoida sjukdomar blir väldigt lugna av denna katastrof, för de har ju alltid vetat att den kommer. Och nu vet alla! Men det är nog väldigt olika, säger Agnes Wold och skrattar.

○ ○ ○

Kontroversiell. Så har Agnes Wold ofta beskrivits. Det kan hon inte förstå.
– En kontrovers är mellan två människor. En människa kan inte på egen hand vara kontroversiell, för det är ju två personer som har olika uppfattning. Jag har aldrig begripit mig på det. ”Du vet att du är lite kontroversiell” säger folk. Hon beskriver det som att hon ansågs som kontroversiell från att hon började synas i offentligheten

1995 och bland annat avslöjade diskriminering av kvinnor på medicinska forskningsrådet, fram tills hon sommarpratade i P1 2014.
Då började hon i stället beskrivas som klok. Och nu: lugn. Agnes Wold skriver inte under på någotdera.
– Jag har frågat min man många, många gånger om jag på något sätt har ändrat mig. ”Nej inte ett dugg” svarar han och han har ändå känt mig sedan jag var 23. Fast på en punkt har hon i alla fall tydligt ändrat sig. För nu hyllar hon Folkhälsomyndigheten. Och tycker att alla medborgare bör lyssna på den.
– Vi kan bara konstatera att det är lite paradoxalt. Jag är verkligen ingen person som har utmärkt sig som en person som tycker att man ska lyssna på det myndigheter säger. WHO (Världshälsoorganisationen) kommer ju hela tiden med löjliga grejer. Jag som känner till WHO, jag vet att det är ingen vetenskapens högborg, det är ett maktcenter med olika falanger som strider. Naturligtvis är WHO bra att ha under sådana här

epidemisituationer för de samlar ju data och är som ett nätverk.
Det märks att Agnes Wold är ganska förbryllad själv över sin nya tilltro till en svensk myndighet.
– För första gången i hela mitt liv uppträder folk i myndighetsposition helt glasklart, transparent och ärligt. De ljuger inte. Jag hör att folk säger att de inte förstår vad de säger, men mina kompisar säger samtidigt att det är underbart att lyssna på Anders Tegnell och Johan Carlson (generaldirektör på Folkhälsomyndigheten, reds anm.).
Först tänkte Wold att det kanske beror på att hennes kompisar i huvudsak är läkare, som har lättare att ta in budskapet. Sedan såg hon hyllningar på Twitter, men noterade att de också kom från sjukvårdspersonal.
– Men häromdagen åkte jag med en taxichaufför som också tyckte att Tegnell var sááå bra och tydlig. Det är inte så att jag lyssnar på Anders Tegnell för att han har en position. Bredvid honom står det som vanligt medieträna de människor som säger grejer som

inte appellerar till mig. Jag förstår att de måste stå där, men jag är bara intresserad av informationen från Folkhälsomyndigheten. För den är så tydlig och bra.

○ ○ ○

En kollega knackar på Agnes Wolds öppna kontorsdörr. Hon är administratör och lämnar över ett brev, fast hon håller kroppen på mer än en meters avstånd medan hon sträcker ut armen. Det Agnes Wold fokuserar på nu är att människor ska hålla minst en meters avstånd till varandra, för att, som hon säger, undvika att träffas av virus i andedräktsdropparna som vi hela tiden andas ut.

Kollegan funderar på om hon ska nöja sig med att bara ta med sin ena skärm hem nu när hon börjar jobba hemifrån.

– Nej ta båda! Det här kommer inte vara över på ett tag, säger Agnes Wold bestämt innan de tar farväl.

Så det blir inget betryggande avslut på den här texten. Krisen är inte över och den lugna professorn tror inte att den kommer att vara det under överskådlig framtid.

– I bästa fall blir det en liten paus över sommaren. Nu är jag verkligen inte epidemiolog, men intuitivt tänker jag att det här tar inte slut innan vi får ett vaccin. Eller innan en väldigt stor del av befolkningen har blivit smittad. Och det blir ju inte i första taget.

Emma Bouvin
emma.bouvin@dn.se

Betlehem Isaak: Har man barn så har man också en skyldighet

LÖRDAG 28 MARS 2020

Dawit Isaaks kamp mot åsiktsförtryck har haft ett högt pris – och inte bara för honom

själv. Dottern Betlehem Isaak var åtta år när hon i praktiken blev faderlös.
Hon har sörjt förlusten och fördömt hans prioriteringar. Men kan hon förlåta sin pappa för att han lämnade dem?
Ända sedan Betlehem Isaak föddes den 30 december 1993, fem minuter efter sin tvillingbror Yoran, har hennes pappa försvarat henne. Nu är hon sex år och förtvivlad. I morse gick hon till skolan med hennamålade händer fast rektorn har förbjudit det. Den lilla flickan från Asmara har gömt sina sirligt dekorerade fingrar innanför tröjärmarna och hela dagen har hon känt sig extra fin, men under sista lektionen kommer läraren på henne och utdelar bestraffningen: fyra hårda slag med käppen över händerna. Hon gråter sig ljudlöst genom resten av timmen tills klockan ringer ut.
”På skolgården ser jag pappa. Jag springer fram till honom, släpper mina böcker vid hans fötter och kastar mig om hans hals. Han har hukat sig för att vi ska kunna kramas”, skriver Betlehem Isaak i ”Mitt liv utan

dig”, som nu ges ut på Brombergs förlag.
Dawit Isaak går raka vägen till läraren. Han är lugn och allvarlig när han frågar kvinnan i grisskär tröja varför hon slår hans dotter. Hon svarar att skolans policy förbjuder målade händer.
”Jag förstår policyn. Det gör Betlehem också. Men du är här för att utbilda min dotter i matematik, inte för att slå henne. Så jag tycker att du ska säga förlåt till henne”, svarar Dawit Isaak; då en 35-årig trebarnsfar och dagstidningsskribent, varpå han talar om att policyn måste ändras, tar sin dotters hand och går.
– Det saknade jag efter att han försvann. Det var ingen som kunde ta ställning för mig på samma sätt. Det var ingen som stod upp och bara: ”Du gör inte så här!” Fast jag har haft min mamma och många fina vuxna runt omkring mig har det aldrig varit som med honom. Han var inte rädd, säger Betlehem Isaak.
Hon minns sin pappa den dagen i Asmara: mörk, lång och stilig med rakare rygg och jämnare tänder än de andra papporna. Kavaj, jeans och bländvit skjorta. *”Han är*

större än alla på den här dumma skolan tillsammans.”
Pappan är den som brukar hämta Betlehem och Yoran efter skoldagens slut. Han lastar in dem i sin röda Toyota pick-up och kör hem dem till familjens hus, som har en mosaiklagd innergård och ligger i ett bostadsområde kringgärdat av skyddande murar och låsta metallgrindar.
– Jag tror att det var därför jag senare blev så arg. Jag har sagt till mina vänner att om han hade varit en dålig farsa, en sådan som inte var närvarande, som inte visade kärlek, hade jag kanske inte ens skrivit en bok.
Men Dawit Isaak finns där för sina barn. När tvillingarna är små kommer han till förskolan med gräddtårta på deras födelsedag och när de är ännu mindre, under deras första levnadsår, räddar han vid tre olika tillfällen Betlehem Isaak från att könsstympas.
– Min mamma har berättat att mellan jag var ett och två så gjordes det tre försök. Det är en gammal, sjuk tradition i östra Afrika att flickor ska könsstympas. Det handlar inte om religion, alla

gör det, vare sig du är kristen eller muslim, säger Betlehem Isaak.
Eritrea har historiskt haft en av världens högsta förekomster av könsstympning. I en undersökning 2002 uppskattas att nära 90 procent av flickorna och kvinnorna i åldern 15 till 49 år är könsstympade.
Flera olika former praktiseras. Infibulering, där hela eller delar av klitoris samt yttre och inre blygdläppar skärs bort, utgör år 2002 nära 39 procent enligt Lifosrapporten ”Eritrea – kvinnlig könsstympning” från maj 2019.
– Man syr inte ihop, man bara lämnar. Allt är borta, säger Betlehem Isaak.
Det händer att flickor dör i samband med det smärtsamma ingreppet, som oftast utförs helt utan bedövning och under bristfälliga förhållanden.
Majoriteten som överlever riskerar ärrbildning, skadade urinrör, infektioner och cystbildning samt problem med sex och samlevnad.
Dawit Isaak och Sofia Berhane beslutar sig, liksom många nyblivna föräldrar ur deras generation, för att bryta mot

traditionen och kallar aldrig på omskärerskan för sin dotters räkning. Men så kommer några släktingar från landsbygden på besök och föräldrarna passar på att gå ut och äta när de ändå har barnvakt.
– Sedan märkte väl släktingarna när de skulle byta blöja att: ”Oj, du är ju inte omskuren! Nu ringer vi efter den här tanten.” Hon var där med sitt rakblad, ett sådant där fyrkantigt, när pappa kom in. Samma sak händer en andra gång, med andra släktingar. Den tredje gången är omskärerskan på väg till hemmet men har ännu inte hunnit fram. Alla gångerna stoppar Dawit Isaak den planerade stympningen.
– Det har väl med hans familj att göra, hans egen uppväxt. Min farmor hade utbildning, hon körde bil och var poet. Jag tror att hon var en av få kvinnor som fick en annan syn på hur livet kunde vara, i stället för att bara göra som alla andra. Hon uppmuntrade sina barn att diskutera och engagera sig.
Betlehem Isaaks farföräldrar driver delikatessbutiken Casa del formaggio, som är känd i hela huvudstaden för sin ricottaost.

Farfadern köpte rörelsen av sina italienskättade arbetsgivare när britterna under andra världskriget tog över kolonialmakten i landet. Affärerna går bra och familjen har det gott ställt, både materiellt och på andra sätt.
– Det var vanligt att man slog barnen på den tiden i Eritrea, det är det nu också, men farmor slog inte. Det förekom inget sådant hemma hos dem.
Dawit Isaaks barndomshem är utrustat med något så ovanligt som en radioapparat, vars sändningar öppnar ett fönster mot omvärlden, och han och hans syskon skrivs in i fina privatskolor och ges en god utbildning.
Som vuxen är han mån om att föra vidare sitt intellektuella arv till de egna barnen. Han tar med dem till fattiga kvarter där människorna lever i enkla plåtskjul och han visar tvillingarna en moské trots att de själva tillhör den eritreansk-ortodoxa kyrkan, som är ett kristet samfund.
– Mina föräldrar är inte religiösa men det var viktigt att vi fick se en moské för: ”I det här landet bor alla typer av tro.” Det var mycket sådant: att man skulle leka med

alla barn, lära känna olika sorters människor.
Betlehem Isaak kommer ihåg att fadern uppmanar henne och Yoran att titta på kartan och hålla små föredrag på temat: ”Den här platsen kommer vi ifrån och det här är historien om Asmara.”
– Han kunde rada upp sina efternamn i sju generationer bakåt och det var också viktigt att vi skulle veta: vilka vi var. Vi var en prästfamilj. På pappas sida hade de varit präster i sju generationer. Kristendomen har en lång historia i den delen av Afrika, långt innan de första missionärerna kom dit. Det var också viktigt att veta.
Fadern lär tvillingarna att Eritrea ligger vid Röda havet. Han talar om de semitiska folkgrupperna från den Arabiska halvön på andra sidan sundet, som för tusentals år sedan färdades över vågorna med sina varor och tankar.
– Min pappa var berättande och skulle förklara allt. Frågade man: ”Vad är vatten?” gav han sju olika förklaringar. Det är så jag minns honom.
Dawit Isaaks föräldrar utstår under sin livstid tre olika

ockupationsmakter: den italienska kolonialmakten, britternas korta mellanspel i samband med andra världskriget och grannlandet Etiopiens besättande, först under kejsare Haile Selassie och sedan under diktatorn Haile Mariam Mengistu.
Deras barn växer upp under pågående befrielsekrig – ett av Afrikas mest utdragna – även om Asmara där de bor länge är relativt förskonat. När våldet ökar lämnar familjemedlemmarna en efter en sitt hem och sitt land.
Långt senare talar Dawit Isaak om den här tiden. Han säger att kriget blir så brutalt. Modern åker till Sverige med lillebror Esaias, de andra bröderna har redan stuckit. Betlehem citerar ur minnet sin far:
”Jag var en av de sista som var kvar. Jag ville inte riktigt fly kriget, men jag var tvungen. Etiopierna hade börjat mörda unga eritreanska män, så att fly var det enda alternativet. Att döda eller att bli dödad – och jag vill ingetdera.”
1986 skrivs 22-åringen från Eritrea in på en flyktingförläggning i småländska Markaryd. Efter sin asylprövning

flyttar han till Lerum utanför Göteborg, där han får jobb som städare. 1992 blir han svensk medborgare.
Året efter utropas Eritreas självständighet. Dawit Isaak skyndar hem, gifter sig med Sofia Berhane och bildar familj men han fortsätter att besöka Sverige, där han söker stöd till ett eritreanskt kunskapsprojekt om hiv och aids, och han talar ofta med sina barn om landet och hur folk lever där.
– Budskapet var: ”Här hemma är inte allt. Världen är stor med många olika kulturer”, säger Betlehem Isaak.
Hon föds 1993. Det är 29 år efter fadern men hennes barndom kommer att präglas av samma gränskonflikt som hans. Självständighetsdeklarationen leder inte till någon varaktig fred; stridigheterna blossar upp på nytt mellan Eritrea och Etiopien.
”Mamma ber pappa att vi ska flytta till Sverige, ett land som han ändå åker till hela tiden. Pappa säger att vi ska bo här i Asmara, att vi ska bygga upp det nya Eritrea. Då brukar mamma säga att hon hellre är med sin

man i Sverige, än ensam i det nya demokratiska Eritrea.”
Det blir som modern vill. Första året på det nya millenniet flyttar familjen Isaak till det rena, kyliga landet i norr. Betlehem och Yoran är sex och deras lillasyster Danait ska fylla två.
Planen är att stanna i Sverige tills situationen i hemlandet har lugnat ner sig, men som Betlehem Isaak minns det känns ingenting avgjort; föräldrarna fortsätter att bråka om var de ska bo.
– Jag hör upprepade gånger pappa säga: ”Jag kan inte vara mig själv här. Jag kan inte skriva, jag kan inte sända radio, jag kan inte göra någonting mer än att städa och det är inte det jag vill göra.”
”Pappa vill åka hem till Eritrea. Han står inte ut längre, kan inte vara här, och dessutom händer det saker i Eritrea. Han känner att han måste vara där. Han tror verkligen att något historiskt kommer att ske och han vill vara med och rapportera. Mamma ber honom om och om igen att stanna. Men då tar han på sig skorna och går.”
Efter ett år i Sverige vaknar Betlehem Isaak av att hennes

mamma gråter. Fadern står i köksfönstret och röker och modern håller om hans rygg. Han säger att han måste lämna dem och hon svarar: ”Dawit, du måste ingenting.” En kort stund senare hämtar en taxi honom. Betlehem står där faderns stod nyss. Genom fönstret ser hon honom gå mot den framkörda bilen:
”Han tittar upp och vinkar. Jag vinkar inte tillbaka. Pappa vinkar igen. Så öppnar han bildörren och kliver in.”
Det är inte så långt till sommarlovet, då de hade kunnat resa allihop, tillsammans: *”Men pappa vill inte. Han säger att han måste åka ensam för att skriva.”*
Tillbaka i Asmara rapporterar Dawit Isaak om G-15, en grupp politiker och ministrar som kritiserar den sittande presidenten och kräver att de utlovade valen och den föreslagna konstitutionen ska genomföras.
Kvar i en tvåa på Alice Bonthronsgatan på Hisingen sitter hans familj.
– Det var inget bra bostadsområde, det var sådana där stödlägenheter för människor i en utsatt situation, och jag antar att vi passade in i den mallen.

Mannen mittemot byter aldrig kläder och luktar alltid sprit. Genom hans öppna dörr ser Betlehem Isaak högarna med pizzakartonger. Fast hon bara är sju år slås hon av det sorgliga i situationen, där hon sitter med sin bror i fönstersmygen i trapphuset. De tillbringar mycket tid där.

– Vi fick inte gå ut och leka om inte mamma var med. Hon visste inte vad det var för samhälle och var rädd att något skulle hända oss eftersom där bodde så många människor med ett visst känslotillstånd.

”Många gånger slutar jag och mina syskon leka när mamma slänger iväg telefonen i ren frustration. Med sin ljusa, genomträngande röst talar hon sedan om för oss att vi har problem med pengar eftersom pappa inte lämnade så mycket.”

Fem månader senare packar Sofia Berhane ihop sina och de tre barnens kläder och kommer efter sin man till Eritrea. De hinner vara tillsammans en vecka innan säkerhetspolisen knackar på dörren. Det är Betlehem som öppnar.

– Där stod två likadana, långa män med solglasögon. En av dem tog av sig solglasögonen och då kände jag igen honom, han hade förföljt oss dagen innan när vi åkte hem från mormor.
Det är den 23 september 2001, en söndag, och då brukar familjen Isaak unna sig extra lyxiga långfrukostar. Modern har plockat en bukett blommor att pryda bordet med och hembiträdet har dukat fram en massa godsaker från farfars delikatessbutik.
”Det går bra att sätta sig ner”, säger Sofia Berhane artigt till de två oinbjudna gästerna. Under måltiden pratar de vuxna om blommor, som den ene av männen visar sig vara intresserad av, och besökarna låter sig väl smaka av maten.
– Sedan sade de: ”Ja Dawit, nu är det dags att gå”, och tog honom. Efter att ha ätit frukost med oss i en och en halv timma. Genom nyckelhålet såg jag att de satte handfängsel på pappa och då fattade jag. Det var bara så mycket panik.
Sofia Berhane letar efter sin man i en månad innan hon hittar honom i Fängelse nummer 1, som ligger i Asmara. Hon och barnen besöker

honom där. De kommer med mat till den packade cellen där internerna sover på madrasser på golvet och uträttar sina behov öppet på latrintunnor.
– Det var katastrofalt men pappa var som vanligt. Han frågade vem jag hade lekt med i skolan.
Dawit Isaak har suttit frihetsberövad i ett år när Betlehem Isaak säger hej då till honom. Det är i början av september 2002 och sista gången hon ser honom fram till dags datum. Hon ska tillbaka till Sverige igen. Nu är det fadern som insisterar, det har blivit för farligt i Eritrea.
– ”Vi ses snart. Glöm inte att läsa böcker på vårt språk tigrinja”, sade han.
Några månader senare fyller Betlehem Isaak nio år och hennes barndom är över. Ett tag bor hon och syskonen med modern i Dawit Isaaks lillebrors etta i Örgryte, sedan är de tillbaka i stödlägenheten igen.
Tvillingarna Isaak går i en skola där samtliga klasskamrater har vit hud och egna rum i hem ”där ingenting luktar”. På rasterna fyller några av dem Betlehems

skor och fickor med sand. Hon och Yoran sticker ut med sina mörkare färger och blommiga, orange vinteroveraller.
– I outletbutiken på Hisingen, där mamma handlade våra kläder, var det billigare om man köpte två tjejoveraller. Det hade kostat 200 kronor extra med olika till Yoran och mig, och de pengarna behövde vi till annat.
”Så nu är vi här och ser ut som två tvillingtjejer”, skriver Betlehem Isaak i sin dagbok. Hon är rädd för att aldrig mer få se sin pappa och för att hennes mamma ska dö av sorg.

År 2004 bildas stödföreningen Free Dawit och i medierna sprids en bild av Betlehem Isaaks pappa. Det svartvita fotografiet, som är taget långt innan hon föddes, föreställer en man med stort afrohår.
– Jag har aldrig sett honom så, inte ens min mamma har sett honom så.
”Det är någon annans bild. En bild som lägger sig över mina minnen och gör honom till något slags ikon istället för min pappa.”
Porträttet av fadern är fastfruset i det förgångna och själv sitter han fast i fängelset i Eritrea men tiden

går, precis som på Free Dawits hemsida, där ett räkneverk visar hur många år, månader, dagar, timmar och minuter som han har suttit fängslad. Den 19 november 2005 kommer samtalet som alla går och väntar på.
– Han ringde: ”Nu är jag fri.” Alla började gråta. Det var eufori, som en folkfest på fyra personer. Han frågade: ”Hur går det i skolan? Vilka är era vänner? Håller ni på med någon idrott?” Det var som att han var tillbaka igen. Efter fyra år.
Betlehem Isaak testar sin far, hon frågar om han kommer ihåg hur gamla hon, Yoran och Danait är. Han svarar henne att han tänder ljus för dem i fängelset varje födelsedag.
”Jag har glömt hur han låter, men nu känner jag igen rösten. Jag koncentrerar mig så mycket det bara går för att spela in varje millisekund i huvudet. Jag vill aldrig mer glömma hur pappa låter.”
Men dagen efter ångrar någon beslutet att släppa Dawit Isaak och han grips igen. Betlehem känner det som att hon inte kan andas. Hon lägger sig på golvet och tänker på sin trasiga familj

och på allt som har tagits ifrån henne.
I ”Mitt liv utan dig” berättar hon om hur hon den vintern promenerar i skogspartiet intill bostadsområdet när det dyker upp några killar längre fram på stigen. Hennes tolvåriga jag vänder om och går åt andra hållet.
I ögonvrån ser hon hur killarna jagar efter henne som om hon var ett villebråd. Hon försöker fly i olika riktningar men de bildar en cirkel och snävar in på henne tills hon är omringad, fast i mitten.
– Sedan börjar de ta på mig. Jag hade mens. En tog innanför byxorna och hans händer blev röda. Han spottade på mig och kallade mig för n-ordet:
”Kolla, en äcklig neger. Ser du inte att du blöder från fittan?”
De fem vita killarna klämmer Betlehem Isaak på brösten och rumpan, de juckar och tar på sig själva. Sedan knuffar de omkull henne och skrattar. Efter kanske fem minuter får en man som är ute och går med sin hund syn på dem och skriker och då springer de sin väg.
Händelsen utgör en nästan övertydlig bild av Betlehem Isaaks fadersförlust och dess

konsekvenser. Flickan, vars pappa alltid försvarade henne, befinner sig utsatt och oskyddad i en fientlig omvärld. Det gör något med henne, inombords växer ilskan; en del av den blir till självhat, en del av den riktas mot pappan.
Det är faderns fel att hennes mamma sliter ut kroppen med att städa på ett sjukhus för att försörja dem. Det är hans fel att modern lever i ett partiellt utanförskap och brukar säga att hon känner sig som en nolla. Det är hans fel att tvillingbrodern inte klarar skolan eftersom ingen hjälper honom med läxorna.
”Jag har anklagat dig för att du lämnade mamma ensam, och för min rädsla för att hon ska åldras ensam. Jag har anklagat dig för att Yoran inte har någon fadersfigur. Jag har anklagat dig för vår uppväxt i underklassen, och jag har anklagat dig för ditt ofantliga misslyckande som förälder.”
Betlehem Isaak författar ett brev till fadern som hon aldrig skickar. Hon berättar att hon har läst en artikel om faderslösa döttrar, där det står att pappan som skulle ha

varit pelaren i deras liv – men aldrig blev det – påverkar dem och besluten de tar:
”Jag kan inte sluta känna att du svikit oss, att vi inte kom först för dig. Att du prioriterade din övertygelse och passion före oss. Jag har tänkt att sådana som du inte borde bli föräldrar.”
– Har man barn så har man också ett ansvar och en skyldighet gentemot dem. Det finns ingen tvekan, jag fördömer hans val: ”Jag lämnar er nu i ett halvår, för att det här är viktigt för mig eller för Eritrea.”

Efter en sommar präglad av depressiva, destruktiva tankar och handlingar får Betlehem Isaak psykologhjälp. Hon berättar för terapeuten om vreden som hon känner gentemot sin far, och han frågar hur den tjänar henne. Gradvis inser hon att den enbart tynger henne.
– Att gå runt och vara ilsken är en tung börda att bära. Jag kände att det räcker nu, jag måste få leva mitt liv. Ilska är inte en grej man ska hålla fast vid om man vill vara fri.
Betlehem Isaak börjar jobba med sig själv. Det är det hon kan göra

och det är det hon vill göra, och när ursinnet lättar förmår hon nyansera bilden av faderns otillräcklighet som förälder.
– Jag förstår att misslyckandet inte bara är hans eget, någon har berövat honom möjligheten att vara förälder. Det finns olika sätt att se på det, men han valde ändå att åka till Eritrea.
I det sista kapitlet av ”Mitt liv utan dig” skriver Betlehem Isaak: *”jag önskar, innerligt, med varenda droppe blod i min kropp att du kan svara på frågan: Varför? Varför åkte du?”*
– Oh my God, jag undrar det fortfarande. Jag kanske aldrig får svar men frågan finns där i varje fall. Nu förstör jag mitt smink.
Betlehem Isaak torkar sig försiktigt under ögonen för att inte smeta ut mascaran ännu mer, samlar sig och konstaterar:
– Vi hade behövt något slags förklaring, för det var väldigt ovanligt för min pappa att: ”Nej, men jag måste sticka nu.”
Tror du att han har något bra svar?
– Nej, men jag tror inte att det handlar så mycket om självförverkligande för min pappa,

utan mer om vad han kan göra för andra.
Betlehem Isaak är beredd att förlåta. Den lilla flickan från Asmara har vuxit upp till en ung kvinna. Hon är 26 år, bor i Malmö och pluggar statsvetenskap på universitetet i Lund. Hon är helt säker på att hon en dag kommer att få träffa sin pappa igen.

Anna Bodin
anna.bodin@dn.se

Betlehem Isaak
Ålder: 26 år.
Bor: Etta i Malmö.
Gör: Läser statsvetenskap vid Lunds universitet. Är engagerad i mänskliga rättigheter med fokus på jämlikhet och antirasism.
Aktuell: Med debutromanen ”Mitt liv utan dig” som ges ut på Brombergs förlag. På internationella kvinnodagen hade pjäsen ”Jag är Betlehem Dawit Isaak”, som bygger på boken, urpremiär på Angereds Teater.

Viktiga årtal
i Dawit Isaaks liv
1964 Dawit Isaak föds.

1986 Flyr från Eritrea till Sverige.
1992 Får svenskt medborgarskap och återvänder till Eritrea, där han gifter sig med Sofia Berhane.
1993 Eritrea blir självständigt. - Tvillingarna Yoran och Betlehem föds den 30 december.
1997 Börjar arbeta för den nystartade tidningen Setit, där han blir delägare och ledarskribent.
1998 Dottern Danait föds.
2000 Flyttar med familjen till Göteborg.
2001 Återvänder ensam till Eritrea. Familjen kommer efter 5 månader senare. Grips av säkerhetspolisen 23 september och fängslas utan rättegång.
2003 Får Reportrar utan gränsers första Pressfrihetspris.
2005 Släpps den 19 november men fängslas på nytt dagen efter.
2006 Anna Politkovskajas pris.
2009 Tucholskypriset av Svenska PEN.
2010 Norska författarförbundets yttrandefrihetspris och Golden Pen WAN.
2017 Unescos pressfrihetspris.
Källa: ”Mitt liv utan dig” och Free Dawit.

Nybörjare på att odla? Här är trädgårdsmästarnas tips för att komma igång

LÖRDAG 28 MARS 2020

Vill du börja odla i trädgården - eller på din balkong? Då är det dags att börja fundera redan nu, för att undvika fallgroparna och för att få ut det mesta av din trädgård.

DN:s Evelyn Jones har talat med experterna om hur du skaffar dig gröna fingrar.

1 Så väljer du vad du ska odla

Det är mars, solen tittar fram allt tidigare på morgonen och ibland värmer den till och med. Många blir sugna på att sätta i gång med trädgårdsarbetet inför sommaren.

På Rosendals Trädgård i Stockholm trängs sticklingar i tråg i växthusen redan i slutet av februari. Timjan, senap och kronärtskockor letar sig uppåt mot ljuset.
Angelica Lindberg är trädgårdsmästare. Hon har arbetat här i tio år. Och tidig vår är en av de bästa perioderna för henne: Allt är möjligt, det gäller bara att bestämma sig för vad det är man ska göra.
Så hur gör man det? Angelica Lindberg beskriver ett vanligt nybörjarmisstag:

– Det är väldigt lätt hänt att man köper för mycket frön och att man vill för mycket. Men man har ju oftast inte så gott om plats när man väl sätter ut plantorna. Nästan alla odlar för mycket tomater. Men det finns nästan ingen som kan hantera alldeles för mycket tomater.
Börja i stället med några sorter som du gillar. Någon rolig sallad eller en ovanlig tomatsort.
– Jag brukar ta antingen något som jag tycker är roligt, eller något som är svårt att köpa. Välj ut några sorter som du klarar av att läsa på om.

Det är inte bara fröer man vill sätta om man ska dra i gång sin trädgård. Man kan också välja att köpa perenner (fleråriga växter), buskar och träd. Linda Schilén är inspiratör och trädgårdsmästare. Hon säger att man som nybörjare kan titta på vad som planteras i offentliga utrymmen, som parker och rondeller.

– Det är ofta växter som kräver minimalt med skötsel och som inte äts upp av rådjur och harar. Ta en bild, och ta med till din trädgårdsbutik så de kan hjälpa dig att identifiera växten.

2 Planera din odling

Eftersom det är vanligt att man börjar för stort så tipsar Angelica Lindberg om att man redan under vintern och tidig höst kan göra en karta över sin trädgård eller kolonilott. Då har man något att utgå från när man ska påbörja sina inköp av fröer och växter. Genom att göra en karta vet man också ungefär hur mycket plats man har för sin odling.

Tänk på hur mycket plats du har, hur mycket tid du vill lägga ner – och vilket läge din trädgård eller kolonilott har.

Mycket information kan man få bara genom att läsa på fröpåsarna. Då får man veta var växterna trivs och vilken skötsel de vill ha.
Vid planeringen kan man också tänka på var man vill börja. Linda Schilén tycker att man ska börja på det ställe som blir mest inbjudande.
– Börja vid entrén till ditt hus och gör den prydlig. Satsa på den delen av trädgården där du kommer att vara mest, säger hon.

3 Pallkragar eller direkt i jorden?

Det finns flera olika skolor för var man ska sätta sina växter. Och de olika odlingsmöjligheterna har olika fördelar och nackdelar.
Linda Schiléns tips om man är nybörjare är att börja odla i pallkragar eller upphöjda odlingsbäddar.
Fördelen med pallkragar är att de kan flyttas runt, och man kan experimentera med läget för sina växter och se var de trivs bäst. Dessutom gör det att man inte behöver gräva i jorden.
– Det gynnar våra mikroorganismer för att vi inte stör dem. Så börja bygg uppåt och

använd portabla rabatter innan du bestämmer dig, säger Linda Schilén.
Men i vissa fall, vid ogrästät jord, har man inget annat val än att lägga markduk i botten på pallkragen – men då stänger man ute till exempel daggmaskar som finns i jorden under.
– Har man inga problem med rotogräs så kan man ställa pallkragarna rakt på backen och fylla upp med jord.

4 Då ska du plantera ut dina plantor och så dina frön

Det är viktigt att inte vara för het på gröten när det är dags att plantera ut de växter som man har odlat fram. Många är väldigt sugna på att få i gång trädgården – men börjar man för tidigt har jorden inte hunnit ”reda sig” efter vintern. Och har man otur kan frosten ta känsliga plantor.
– Många känsliga växter vill inte ut på heltid förrän i början av juni, i alla fall i Stockholmsområdet. Det gäller till exempel gurkväxter som pumpa, squash, melon, säger Angelica Lindberg.
Om det är för kallt för att sätta ut växterna så får man i stället vänta

– och kanske plantera om i en större kruka.
Under våren, och innan själva odlingen kommit i gång, är det också läge att klippa ner de perenner (fleråriga växter) som finns i rabatterna. De blad som vissnat under vintern kan ligga kvar som skydd för de nya plantorna som kommer upp – men när värmen börjar komma kan man börja klippa ner dem så att de inte skymmer för mycket.
– Det gäller att hålla koll på kommande temperaturer så det värsta kallvädret är förbi, och samtidigt se till att inte rosor vuxit för mycket innan beskärning eftersom det då blir svårare, säger Angelica Lindberg.
För att börja med jorden måste den ha hunnit torka upp lite efter vintern.
– Man får anpassa sig. Man ska inte få platåskor av lera om man är ute i rabatten. Då får man vänta lite tills det har torkat upp.

5 Bästa sättet att bli av med ogräs

– Använd inte gift. Det är förkastligt att hålla på med gifter i en trädgård.

Det är det första Linda Schilén säger om hur man ska förhålla sig till ogräset i en trädgård. Man får i stället förlita sig på handkraft. Och att börja i tid med att rensa i ogräset.
Redan under hösten kan man lägga på halm, hö eller löv för att hålla det mörkt i rabatten – så ogräsen inte får möjlighet att gro. När våren närmar sig gäller det att börja rensa ogräset så snart som möjligt. Därför är det viktigt att man läser på om hur ogräset ser ut, redan i bebisstadiet.
– De första små karaktärsbladen som kommer upp på säsongen måste man kunna identifiera som kirskål så att det plockas redan då. Även på hösten när man stänger igen trädgården kan man gå en ogräsrunda och plocka sådant som börjat gro, säger Linda Schilén.
När man rensar i ogräset får man vara försiktig med rotogräset, eftersom det är skickligt på att sprida sig.
– Tar man en spade och börjar gräva i kirskålen kan varje stjälk eller rotbit som går av bilda nya rötter. Man får vara metodisk. Det är ett ständigt plockande.

Linda Schilén tycker att man ska prioritera, och fundera över hur mycket man störs av ogräset. En del av ogräsen kan användas som fina marktäckare, och till exempel kirskål går att använda och äta. För att motverka ogräs kan man annars se till att skaffa egna marktäckare i form av växter som gör det svårare för ogräset att komma upp:

– En öppen rabatt är ett inbjudningskort för ogräs.

Angelica Lindberg tycker att det är dags att börja rensa så fort man kan göra det utan att förstöra jorden. Då kan man börja med att plocka individuella ogräs, i stället för att hacka.

Som nybörjare kan det vara svårt att se skillnad på det som kommer upp av de frön man satt och det som är ogräs. Angelica Lindbergs tips är att markera var man satt fröer. Då kan man börja med att rensa emellan, utan att behöva vara rädd för att man också får med sig saker som man vill ha kvar i rabatten.

– Man kanske inte orkar finpilla hela sin trädgård. Men då kan man vara hårdare på de ytor där man vet att man inte satt frön –

och sedan kan man finpilla i raderna där man sått.

6 Håll små och stora skadedjur borta

På Rosendals Trädgård har de hägnat in blomsterlandet med höga staket – det är för att inte rådjuren, som gillar att äta av växterna, ska komma in. Men det finns även andra små och stora djur som också kan vara sugna på ett smakprov av dina växter.
För att bli av med mördarsniglar kan man förslagsvis använda sig av öl som lockbete, och ha en nedgrävd skål som sniglarna åker ner i när de lockats in. Man kan också använda ett lågt elstaket runt sina odlingar. Men dessa skadar även paddor – som inte är skadedjur.
– Då får man tänka efter om man har mycket paddor i närheten, säger Angelica Lindberg.
På frågan om skadedjur säger Linda Schilén att hon vill backa tillbaka. Att man ska tänka på vilka växter man vill satsa på för att minimera riskerna för skadedjur.
– Rätt placerade växter får du sällan bekymmer med. De växer och frodas, men är de placerade i

fel läge så får de kämpa för sin överlevnad. De blir försvagade, och då kan de till exempel drabbas av bladlöss, säger hon.
Får man ändå ett angrepp så handlar det, precis som med ogräs, om handkraft. Pilla bort, spruta med hård stråle från vattenslangen, eller spreja växterna med såpalösning så att lössen kvävs.
Om man vill undvika att rådjuren äter på ens trädgård kan man också planera. När det är dags att köpa marktäckare kan man köpa några stycken och ställa fram dem några dagar i trädgården, för att sedan se vilka rådjuren varit intresserade av.
– Då är det den som ratats som man kan satsa på i trädgården. Ta hjälp av rådjuren! säger Linda Schilén.

7 Så behåller du odlarglädjen

Börja inte för stort.
Nybörjarmisstaget att ha alltför stora planer kan göra att man helt tappar lusten. Särskilt om saker går fel och det inte blir den prunkande odling som man tänkt sig när man planerar.
Börja småskaligt för att bygga upp det gröna självförtroendet: en

örtagård eller köksträdgård kanske räcker till att börja med.
– Gör det som du är sugen på. Dra inte i gång och plantera runt hela huset. Det gäller att hålla humöret uppe, och få se hur det växer. Lusten kanske är viktigare än kunskapen, säger Linda Schilén.
Angelica Lindberg tycker att hon ser att fler och fler vill försöka odla oavsett om det handlar om en trädgård, kolonilott eller balkong. Men det viktiga är att inte ta sig vatten över huvudet, och att man vet att det kommer att krävas tid innan man lär sig vad som fungerar för en själv.
– Man hör ju om folk som blir besvikna när det inte var så lätt som de tänkt sig. Men man måste bara lära sig.
För hur mycket man än planerar och läser på så kommer vissa saker antagligen att misslyckas.
– Men det är bra. Varje misstag lär vi ju oss av. Då får man börja om, säger Angelica Lindberg.

8 Så gör du trädgården till en mysoas

Trädgården ska ju inte bara hålla dig med grönsaker. Minst lika viktigt är att den blir en härlig plats att umgås och vara på.

Det är här grillen ska tändas, du ska kunna ta en kaffe eller duka upp till fika.
Linda Schilén tipsar om att se till att det finns sittplatser på många ställen i trädgården. Inte bara för att kunna njuta av det man odlat – utan också för att det kan göra att du får syn på problem som du annars kanske skulle missa. De små ogräsen som börjat komma upp i rabatten, eller skadedjuren som ätit på blommorna.
– Rusar man bara igenom trädgården så är det svårt att upptäcka kålmaskarna innan allt redan är uppätet.
För att göra trädgården så mysig som möjligt kan det också vara bra att inte bara satsa på att odla grönsaker och nyttogrödor. Sommarblommor livar upp, och är dessutom bra för djur och insekter som hjälper till vid pollinering.
– För att kunna odla ätbart och få skörd behövs sommarblommorna. De har lite glömts bort och vissa ser det som krimskrams, men det finns en koppling mellan de olika grödorna, säger Linda Schilén.

Evelyn Jones
evelyn.jones@dn.se

Ta en tugga av våren

LÖRDAG 28 MARS 2020

Nu börjar det spira i naturen, och mycket av det som växer kan användas i matlagning. Här är fem vanliga ätliga växter – och tips på hur du lagar dem.

Kirskål

Familj: Flockblommiga.
Livsform: Flerårig ört.
Kirskål, även känd som kers eller skvallerkål, är ett livskraftigt ”ogräs” som breder ut sig som en matta med hjälp av långa vita rötter och rotskott.
Under medeltiden odlades kirskål till mat, medicin och djurfoder. Sannolikt användes den redan under stenåldern som föda. Kirskålen är en värdefull grönsak som är både nyttig och god. Den hör till samma växtfamilj som persilja och selleri, och innehåller C-vitamin, mineraler, kolhydrater, klorofyll och lite protein. Kan bli upp till 80 centimeter hög.
Obs! Kirskål kan förväxlas med den giftiga vildpersiljan (Aethusa cynapium), som känns igen på sina enskilda svepen och finflikiga blad. Den kan även förväxlas med odörten, och med sprängörten.
Växtplats: Kirskål växer ofta i parker, trädgårdar och andra näringsrika marker. Vanlig i hela landet upp till Norrland, där den förekommer mer sporadiskt.
Plocka och bevara: De späda, ljusgröna och blanka skotten

smakar bäst under vår och försommar, men de smakar okej längre fram också – bara det är små skott. Det går ofta att skörda kirskål redan från slutet av mars ända fram till november. Plocka blommorna när de är nyutslagna, och fröna när de är gröna och mogna. Frys in eller torka blad. Torka mogna frön.

Lukt och smak: Smaken lutar åt persilja, kål och lite anis. Växten har ingen stark lukt.

Lottens valnötsröra

Min syster lagar så god mat att man blir tokig. Den här röran serverar hon ofta som tillbehör. Jag lägger till några vilda växter och serverar den gärna till ostbrickan, fisken eller pastan.

Ca 2 dl färdig sås
1 knippe kirskålsskott
1 knippe våtarv eller saltarv
1 liten vitlöksklyfta
50 g rostade valnötter
2 msk olivolja
saften av 1 citron, eller några ängssyrablad
salt och peppar

1. Finhacka växter, vitlök och valnötter.
Lägg alltsammans i en skål och tillsätt resten
av ingredienserna.

2. Smaka av med salt och peppar och eventuellt ytterligare citronsaft. Späd med vatten om röran blir för tjock.

Syren

Familj: Syrenväxter.
Livsform: Buske till litet träd.
Den blomstertid nu kommer (äntligen!), och med den syrenen. Uttrycket ”mellan hägg och syren” lär komma från den tid då skomakargesäller enligt dåtida skråbestämmelser fick ledigt de dagarna för att ge sig ut på vandring. Under gesällens semester stängde vissa skomakerier.
Syrenen har odlats i Sverige sedan 1600-talet,

och har sedan dess förvildats på många håll.
Den vanligaste sorten, bondsyren, har ljust lila eller vita blomklasar med hundratals blommor i varje. Kan bli en relativt stor och hög buske. Förädlade sorter används på samma sätt i matlagning.
Enligt gammalt skrock kan personer som är födda mellan klockan 23.00 och midnatt se spöken i blommande syrenbuskar under just den timmen på söndagar. Bra att veta.
Växtplats: Trädgårdar, gamla torp och gårdar, och i närheten av bostadsområden. Den är också vanlig i parker i stora delar av Sverige.
Plocka och bevara: Plocka de nyutslagna blommorna i maj–juni. Används färska, torkade eller infrysta. Frys in blommor för att göra saft vid ett senare tillfälle.
Lukt och smak: Blommorna har en parfymaktig, blommig och söt doft. Smaken är blommig även den, och kan ibland dra lite åt lakritshållet.
Hänryckningssorbet
Hägg och syren i en och samma sorbet att njuta av i hänryckningens tid. Det här

receptet är inspirerat av kockarna på Ulriksdals värdshus i Stockholm – de gillar att utveckla maträtter med trädgårdens vilda växter.

4 port

1 ½ dl vatten

1 ½ dl strösocker

100 g färska syrenblommor

100 g färska häggblommor

1 gelatinblad

1. Koka upp vatten och socker i en kastrull. Dra av kastrullen från plattan. Lägg blommorna i en bunke och slå den heta lagen över. Låt stå och dra tills sockerlagen har svalnat och sila sedan ned vätskan i en kastrull.

2. Låt gelatinbladet ligga i en skål med kallt vatten i 5–10 minuter. Värm upp sockerlagen något, lägg ned gelatinet och rör om tills det har smält.

3. Låt lagen svalna helt och kör den sedan i glassmaskin tills den har en fast och krämig konsistens. Låt sorbeten stå i frysen i minst 1 timme.

Harsyra

Familj: Harsyreväxter.
Livsform: Flerårig ört.
Om du undrar vad det ska bli för väder – ta en titt på harsyran, känd som ”skogens barometer”. Tack vare en speciell konstruktion i växten fäller den ihop sina hjärtformade blad när det är regn i antågande. På våren är harsyran, som också kallas för surklöver, ett välkommet syrligt tillskott bland de annars mestadels beska smakerna i det vilda.
Till och med augusti är harsyran god att äta.
Hela växten går att äta, även blomman (maj–juni), och de små knopparna. Tänk på harsyran som ett tillskott av C-vitamin och som en god smaksättare i stället för citron. Harsyra innehåller oxalsyra – precis som rabarber – så var därför försiktig om du har problem med njurarna. För stora doser kan leda till njursten. Några blad i en sallad då och då är dock ingen fara.
Växtplats: Harsyran breder ut sig i ljust gröna mattor som lyser upp skuggiga skogsdungar, gärna i sandig jord. Den är allmän från Skåne till Västerbotten.

Plocka och bevara: Klipp av stjälken med sax för att inte dra upp rötterna. Skörda hela växtsäsongen. Godast på försommaren fram till midsommar. Harsyra smakar bäst färsk. Stjälk, blad och blommor är ätliga.

Lukt och smak: Harsyra har en karaktäristisk, syrlig och frisk smak. Påminner om citrus.

Harsyrasås till fisk

Såväl harsyra som ängssyra smakar gott till fisk. Den här såsen passar fint till stekt sparris också.

4 port

4–5 nävar harsyra
2 dl crème fraiche eller växtbaserad dito
1 tsk flytande honung
en nypa salt och lite krossad rosépeppar

1. Finhacka harsyran. Rör ihop crème fraiche, harsyra och honung i en skål. Smaksätt med salt och rosépeppar.

Lind

Familj: Malvaväxter.
Livsform: Träd.
Missa inte den korta säsong när linden står i blom. Lägg dig under ett blommande träd och lyssna till lyckliga bin och njut av doften. Den stunden kan man leva på hela vintern! Skogslind och parklind är mycket lika varandra, och båda går att äta. Blommorna, som oftast slår ut i juli, har använts som medicin och smaksättare sedan medeltiden, eller ännu längre. Inte minst är lindblomsinfusion känd som en lugnande kvällsdryck.
I nordisk mytologi ses linden som fruktbarhetens träd, och den kan bli gammal – över tusen år.
Bohuslinden som växer vilt lokalt i Halland och Bohuslän är fridlyst. Den har håriga blad och bladskaft. Man får varken plocka blommor eller blad.
Växtplats: Parklinden är en hybrid mellan skogs- och bohuslind, och förekommer ofta odlad i parker och alléer. Skogslinden växer allmänt i södra och mellersta Sverige.

Plocka och bevara: Samla unga blad i maj–juni och nyutslagna blommor i juli. De rödaktiga vinterknopparna plockas på vintern. Torka eller frys in blommor.

Lukt och smak: Unga blad har en neutral, något söt smak, och saftig konsistens. Blommornas lukt är aromatisk, påminner om övermogen melon
eller papaya. Knopparna smakar inte så mycket.

Blommig pannacotta

Bjud på pannacotta med smak av lindblommor. Blommorna kan bytas ut mot myskmadra, syren, fläder eller ros.

4 port

5 dl visp- eller havregrädde

3 dl färska eller torkade lindblommor

2 msk strösocker eller honung

1 tsk agar agar-pulver

Till servering:

2 dl färska bär

1 tsk honung

1. Låt blommorna stå och dra i grädden i en kastrull över natten i kylen. Ställ kastrullen på spisen, värm försiktigt upp till max 60 grader och sila sedan bort blommorna.

2. Koka upp grädde och socker under omrörning. Låt sjuda i ett par minuter under fortsatt omrörning. Dra kastrullen från plattan och vispa försiktigt ned agar agar-pulvret så att det inte blir några klumpar. Låt sjuda i ytterligare ett par minuter och häll sedan ner blandningen i serveringsskålar.
3. Låt svalna och sedan stå i kylen i minst 2 timmar. Mixa ihop bär och honung och häll såsen i skålarna. Toppa eventuellt med lindblommor. Servera.

Våtarv

Familj: Nejlikväxter.
Livsform: Ettårig ört.
Våtarv, eller nate, är den perfekta växten för dig som vill plocka vilt i trädgården. Den är ett jättevanligt ”ogräs”, men framför allt en god och näringsrik salladsgrönsak. Och det bästa av allt är att den går att plocka från maj ända tills vintern tar den. Våtarv är inte bara tillgänglig stora delar av året, den går också att finna i stora delar av världen. Den innehåller flera aminosyror, C-vitamin och andra näringsämnen. Med våtarv i

rabatten har man med andra ord alltid näringsrik mat runt knuten. Inom folkmedicinen har våtarv använts mot skörbjugg, och som stärkande föda under våren och hösten.
I köket kan man använda våtarv på samma sätt som groddar. Våtarven är en lågväxande och mattbildande växt som blommar från april till oktober.
Växtplats: Där det finns näringsrik, lucker och fuktig jord breder våtarven glatt ut sig – i rabatter, vid stigar, intill hus och gårdar. Godast är den om den har vuxit i halvskugga. Återkommer hela växtsäsongen. Vanlig i hela landet utom i fjälltrakterna.
Plocka och bevara: Från tidig vår till dess att vintern kommer kan man skörda våtarven. Godast är den innan den går i blom. Toppa växten så kommer nya, krispiga skott hela växtsäsongen, ibland ända in i november. Våtarv smakar bäst nyskördad, men går att torka.
Lukt och smak: Smaken är mineralisk, grön, söt och sval. Konsistensen är krispig, mjäll och saftig.
Våtarvsgnudi

Gnudi är ett traditionellt italienskt recept där man blandar ost med gårdagens bröd. Här har jag lagt till våtarv, men nässlor eller kirskål går lika bra. Servera gärna med tomatsås. För glutenfri eller vegansk variant: använd glutenfritt bröd eller växtbaserad ost.

4 port
200 g färsk våtarv
150 g ricotta
100 g brödsmulor
salt
svartpeppar
lite olivolja till händerna

Till servering:

2–4 msk riven parmesan
lite färsk våtarv

1. Lägg våtarven i en sil och håll den över diskhon. Häll kokande vatten över den och lägg upp våtarven på en handduk för att rinna av. Krama ur resten av vätskan och lägg i en matberedare tillsammans med ricotta, brödsmulor, salt och peppar.

2. Mixa ihop till en smet. Rulla smeten till 20 bollar med inoljade handflator.

3. Lägg ned bollarna i en kastrull med kokande saltat vatten, och låt koka i 2 minuter. Lyft ur dem med

hålslev och lägg dem på ett fat, strö över parmesan och våtarv. Klart att servera!

Recept Lisen Sundgren ur ”Äta vilda växter” (Bonnier Fakta)
Illustration Nadia Nörbom
Recept Lisen Sundgren

Allemansrätten säger att du får plocka blommor, bär och svamp i naturen, men vissa växter är fridlysta och de får du inte plocka. Särskilda regler gäller i nationalparker och naturreservat. Skada inte växterna genom att till exempel bryta kvistar (gäller även granskott), karva i träd och ta näver, gräva eller dra upp rötter. Skörda försiktigt och med måtta. Plocka inte närmare än 50 meter från trafikerad väg, och avstå helt från att plocka på industriområden eller på besprutad mark.
Lär dig vad som är ätligt och undvik det du inte är säker på.

Några speciella artiklar

"Så tömdes hyllorna i Sveriges medicinlager

DN LÖRDAG 28 MARS 2020

Sverige saknar lager av livsviktiga mediciner – trots att myndigheter och experter har varnat för riskerna i flera år. Redan före epidemin fanns medicinbrist som hotade patientsäkerheten. Nu kan coronakrisen få läkemedelsindustrins globala leverantörskedjor att haverera snabbt. Hur blev det så?

Det låter som när tusen kristaller spricker när lysrören tänds i källaren. Det blänker till i den grågröna skyddsrumsdörren rakt fram.

Samuel Palmblad hittar en ny nyckel i sin stora knippa och vrider ståldörrens runda handtag.

Han har skrivit två böcker om Sveriges totalförsvar i Kronoberg.

Nu går vi in i skyddsrummet och drar in den råa källarfukten i näsborrarna. Det här är hjärtat i det som en gång var världens mest utvecklade läkemedelsförsörjning för krig och kriser.

Utanför står en tom byggnad i röd korrugerad plåt som var bräddfylld med kritiska läkemedel, som antibiotika och råvaror till läkemedel. Nu ekar allt tomt.

– Här nere i skyddsrummet fanns de riktigt känsliga preparaten, som morfin och amfetamin med olika omsättningsintervaller, säger Samuel Palmblad.

Bland de tomma buteljgröna hyllorna fortsätter han:

– Väggarna hade vibrationslarm för att ingen skulle kunna gräva sig in underifrån.

Vi är någonstans i Småland. Från vägen syns de åtta hangarliknande plåtbyggnaderna bara som solblänk mellan tallarna.

Det här var en av Sveriges åtta så kallade förrådsbyar som i största hemlighet byggdes upp av Överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF), sedermera Överstyrelsen för civil beredskap.

Gömda i utkanten av småsamhällen fanns Sveriges strategiska reserv.

Allt var intakt.

Till för två decennier sedan.

Redan före coronakrisen fanns en växande läkemedelsbrist.
2019 anmälde läkemedelsföretagen 982 restnoteringar – uppgifter om att ett läkemedel tillfälligt är slut – till Läkemedelsverket. Det var 36 procent fler än 2018, då läkemedelsbristen i sin tur hade fördubblats mot 2017.

– Det är ett växande problem i samhället som vi på Läkemedelsverket ser mycket allvarligt på, säger Johan Andersson, ansvarig enhetschef på Läkemedelsverket.

Den amerikanska läkemedelsmyndigheten FDA skrev i en rapport från oktober 2019 om grundorsaken:

läkemedelstillverkare har inga incitament att producera mindre lönsamma läkemedel eller att skapa stabila produktions- och leveranskedjor.

Det var före coronakrisen.
Läkemedel är i dag en global handelsvara som, liksom våra nya bilar, tillverkas i just-in-time-produktion.

– Läkemedelsförsörjningen är sårbar och utsatt för risker i en komplex, marknadsstyrd och global kedja, säger Eva Leth, krisberedskapsstrateg och forskare vid Lunds universitet.

2017–2019 var hon projektledare för den största rapport som skrivits om Sveriges läkemedelsförsörjning, ”Resursförstärkt läkemedelsförsörjning inför kris, höjd beredskap och krig”, på uppdrag av Socialstyrelsen. av många kritiska rapporter.

På Apoteket Hinden i Hammarbyhöjden i Stockholm står läkemedelsförpackningarna i färgglada rader.

Förra veckan var anstormningen stor.

– Vi märkte hur människor började bunkra, bunkra, bunkra, också receptbelagda mediciner. Det har varit enorma volymer, säger apotekschefen Ursula Loohufvud.

På golvet står ouppackade lådor. En liten sändning småflaskor med handsprit har kommit in.

– Kanske 25 flaskor. Kunderna får köpa en var, säger Ursula Loohufvud.

Hamstringen är just nu den främsta anledningen till att hyllorna emellanåt gapar tomma på apoteken. I förra veckan införde apoteksbranschen begränsningar i försäljningen av receptbelagda mediciner och en ransonering av febernedsättande tabletter med paracetamol.

Men läkemedelsbristen är alltså sedan länge ett faktum.

Redan för knappt ett år sedan fick Mikael Lehtihet som är överläkare på S:t Görans sjukhus i Stockholm nog.

Han och kollegan Jan Calissendorff skrev på DN Debatt i maj 2019. Budskapet:

Tiotusentals svenskar kan inte längre hämta ut förskriven medicin, med risk för allvarliga hälsoeffekter. Patientsäkerheten hotas.

Mikael Lehtihet berättar att det just nu inte går att få tag på den vanligaste förpackningen av Levaxin (100 mg). Det är ett sköldkörtelhormon, Sveriges tredje vanligaste receptbelagda medicin, som tas av hundratusentals svenskar.

En dag efter samtalet, den 27 mars, har sju olika styrkor och förpackningar av Levaxin blivit restnoterade.

Patienterna får nästan alltid sina läkemedel till slut. Men krånglet för läkaren kan bli omfattande.

– Jag kan ägna flera timmar varje vecka åt att hjälpa patienter att hitta läkemedel. Om det är helt slut, måste jag finna alternativ, i första hand

preparat som är godkända i EU. Sedan måste jag få i väg en licensansökan till Läkemedelsverket, säger Mikael Lehtihet.

DN räknar till sex statliga utredningar och rapporter sedan 2013 som alla riktat skarp kritik mot svensk läkemedelsförsörjning.

Kritiken i sammanfattning: ingen har överblick eller ansvar över läkemedelsförsörjningen.

Beredskapslagring är med ett par små undantag borta, vilket kan få stora konsekvenser i krig – eller i kriser.

Redan 2013 kom den första stora kritiska utredningen.

År 2016 tog Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps årliga ”Nationell risk- och förmågebedömning” upp störningar i läkemedelsförsörjningen som en av fem prioriterade nationella risker.

Dessutom kom Försvarsmakten och Socialstyrelsen, samt Totalförsvarets forskningsinstitut med kritiska rapporter.

Riksrevisionen landade 2018 i ovanligt sträng kritik: ”Regeringen och ansvariga myndigheter har inte skapat tillräckliga förutsättningar för en väl fungerande läkemedelsförsörjning i händelse av kris.”

Alla rapporter, all kritik, går tillbaka till en viktig händelse år 2009.

Då avreglerades apoteksmarknaden. Över en natt försvann det övergripande ansvaret för läkemedelsförsörjningen som Apoteket AB haft – även vid kriser och höjd beredskap .

I utredningen som låg till grund för avregleringen – SOU 2008:4 – trodde man att det skulle finnas intresse hos ”alla kommersiella aktörer att på affärsmässiga grunder fullgöra uppgifter inom totalförsvarets läkemedelsförsörjning”.

Denna fromma förhoppning gjorde att staten lyfte bort apotekens lagstadgade skyldighet att ansvara för läkemedelsförsörjningen. Ingen övertog ansvaret.

Eva Leth suckar.

Hur bedömer du att detta har gått?

– Studien visade att så blev det inte. Marknaden tog inte hand om de frågorna, säger hon.

Eva Leth ledde den största utredningen om läkemedelsförsörjningen som gjorts. Den kom 2019.

– I dag har ingen helhetsansvaret för den nationella läkemedelsförsörjningen, säger hon och fortsätter:

– Vi har inte reglerat försörjning och tillgång till läkemedel till landet.

Vad får det för konsekvenser nu i coronakrisen?
– Det gör det svårt att hantera den eftersom ingen har helhetssyn eller nationell systemöverblick för att kunna fördela och prioritera resurser. Vi vet inte var läkemedlen befinner sig totalt sett i landet. Utredningen föreslog en ny myndighet som tar helhetsansvar.
– Vi behöver också skapa buffertar i det globala just-in-time-systemet med omsättningslager hos tillverkare, importörer, regionerna och

Folkhälsomyndigheten och utveckla den lagringsskyldighet som vissa myndigheter har, säger hon.

Men de sju kritiska statliga utredningarna har bara lett till nya utredningar. Ännu en, som sjösattes 2018, ska utreda hälso- och sjukvårdens krisberedskap, i vilken läkemedel ingår.

Och nu är krisen här.

Den 13 mars i år fick Läkemedelsverket ett tillfälligt uppdrag av regeringen om att säkra tillgången på läkemedel i Sverige. Första steget: att tillsammans med regionerna och andra aktörer skapa en lista på läkemedel av ”central betydelse” för svensk sjukvård. Sedan ska de svaga länkarna i de tilltrasslade globala produktionskedjorna identifieras.

– Det är en diger övning, säger Maja Marklund, direktör för avdelningen Användning på Läkemedelsverket.

Vilka är de mest sårbara punkterna i den svenska läkemedelsförsörjningen?

– Det är *the million dollar question,* säger hon och fortsätter:

– Vi ser att coronautbrottet absolut för med sig risk för läkemedelsbrist framöver. Det största orosmolnet nu är de stängda gränserna i Europa, tycker jag. Om Europa inte kan hålla ihop och få transporterna att fungera, säger Maja Marklund.

Coronakrisen börjar nu synas på Läkemedelsverkets restnoteringslista. Än så länge tycks det enbart bero på svenskarnas hamstring.

– Just nu ser vi 8–9 restnoterade produkter med koppling till coronautbrottet, säger Johan Andersson på Läkemedelsverket.

Ett exempel: torsdagen den 27 mars förs klorokinfosfat upp på restnoteringslistan, ett malarialäkemedel som börjat användas mot covid-19. Tillgången på mediciner handlar om rörliga dagsnoteringar. Allt kan förändras snabbt.

Ett betydande orosmoln är det stora produktionsstoppet i läkemedelsfabriker i Hubeiprovinsen i Kina, när coronaviruset slog till.

– I Kina har produktionen kommit i gång igen, men man tärde på lagren då fabrikerna stod stilla, säger Bengt Mattson, sakkunnig på Läkemedelsindustriföreningen LIF.

Kina är en storproducent av aktiva substanser, de kemikalier som får medicinerna att fungera.

Läkemedelsmyndigheter över hela världen arbetar nu med att besvara nyckelfrågan – vilka livsviktiga aktiva substanser tillverkas bara i Kina? En sak tycks klar: det kommer att produceras mer aktiva substanser i Europa framöver. Franska läkemedelsjätten Sanofi har redan deklarerat att man ska öppna nya fabriker.

Indien är en annan viktig länk i de världsomspännande produktionskedjorna. Också här tillverkas aktiva substanser.

Dessutom finns en stor industri där kinesiska råvaror förvandlas till färdiga mediciner. När de kinesiska fabrikerna stannade införde Indien

exportrestriktioner på 26 råvaror och mediciner, som paracetamol och viss antibiotika.

– Hittills har vi inte sett några brister i Europa på grund av Indiens politik. Jag tror att mycket kommer att handla om hur covid-19 slår i Indien, säger Bengt Mattson.

Utvecklingen går snabbt. I onsdags kom nyheten att Indien stoppar sin export av klorokinfosfatprodukter, för att prioritera behandling av coronasmittade i Indien.

Produktionskedjorna är långa, sambanden är komplexa. Maja Marklund betonar att det inte räcker att enbart ha koll på hur de aktiva substanserna tillverkas.

– Det skulle vara en falsk trygghet. Det ingår ju så mycket annat i ett komplett läkemedel, som bindemedel, kapslar och förpackningar. Det är ett jättepussel att identifiera sårbarheter, säger Maja Marklund.

Vilken är den största bristen i hur det svenska samhället organiserat sig kring läkemedelsförsörjning?

– Att vi har nedmonterat väldigt mycket av vår krisberedskap och vårt kristänkande. Det känns som om många i Sverige har vaknat hastigt nu, säger Maja Marklund.

Tallarna passerar oss som i givakt när Samuel Palmblad kör tre mil från Småland in i Kronobergs skogar – till byn Gemla.

Intill järnvägsspåret i byns utkant ligger en oansenlig vitrappad verkstadsbyggnad. Få vet än i dag vad som fanns här mellan 1980 och 1999.
– Det här var mycket hemligt. Militär var tvungna att ha bilar med civila nummerplåtar för att inte väcka uppmärksamhet, säger han.

Vi går in. Samuel Palmblad tar i för allt han är värd för att öppna en tjock stålport.

Här inne ligger pärmar och arkivlådor.

– Här låg bland annat antibiotika, infusionsvätskor och narkotiska preparat packade.

Allt sköttes diskret av personal från Apoteksbolaget i Hässleholm som med jämna mellanrum omsatte läkemedlen.

Apoteket AB skötte försvarets läkemedelsförråd mellan 1974 och 2004.

Det första förrådet vi besökte låg under Socialstyrelsens ansvar. Men det här är militärt. Även Försvarsmakten byggde upp enorma läkemedelslager:

5 centrala läkemedelsförråd och 12 så kallade läkemedelscentraler på olika platser i landet, liksom runt 100 lokala så kallade mobibilitetsförråd.

Som huset i Gemla.
– Det fanns en fin sak i det gamla totalförsvaret, säger Samuel Palmblad, på väg ut.

– De militära läkemedelsförråden var avsedda för krig men kunde under speciella omständigheter nyttjas vid allvarliga kriser.

Han tar sats medan han stänger dörren.

– Som exempelvis under rådande omständigheter.

Johar Bendjelloul johar.bendjelloul@dn.se
Jonas Fröberg jonas.froberg@dn.se "

" Peter Wolodarski: Vi räddar människoliv genom att agera snabbt

DN SÖNDAG 29 MARS 2020

På kort tid har coronaviruset ställt världen inför en historisk prövning. Tiden är knapp för att lyckas dämpa skadeverkningarna.

På nyårsafton larmade Kina Världshälsoorganisationen WHO om sitt coronautbrott. Då fanns inget facit från andra länder, bara erfarenhet från tidigare epidemier med kända virus.

Efter den inledande katastrofen i Wuhan drog regimen i Peking sina slutsatser och ändrade strategi. De började isolera människor i stor skala för att förhindra smittspridningen – en historiskt välkänd metod, om än kortsiktigt kostsam. Hela samhällen stängdes i praktiken ned. Wuhan skulle inte få gå i repris på fler platser.

Till en början försökte kineserna dölja vad som pågick. Det skadade allvarligt möjligheterna för det globala samfundet att förhindra en pandemi, men ganska snart blev mörkningen omöjlig.

I dag, tre månader senare, vet hela världen betydligt mer, inte minst därför att det inledande mönstret från Kina tyvärr har upprepats på många platser.

Italien, Spanien och Frankrike visar med förfärande tydlighet hur snabbt utvecklingen kan gå när smittan fått fart i ett samhälle.

Håller Sverige på att gå i samma fälla som andra före oss?

DN publicerade tidigare i veckan ett stort reportage från Åre av Mikael Delin och Alexander Mahmoud. Det var som att åter ta del av de nedslående rapporterna några veckor tidigare från de österrikiska och italienska Alperna.

Plötsligt är Jämtland en av regionerna i Sverige med högst andel bekräftade smittade av det nya coronaviruset. Flera av dem som drabbats kopplas till skidorten Åre. Där fortsatte after ski-livet till alldeles nyligen, fullt med inresta stockholmare som sannolikt bar med sig coronaviruset från huvudstaden, utan att veta om det. I Stockholm hade de ju inte testats för covid-19.

Det är som om lärdomarna från Alperna blåst förbi, utan att lämna några bestående avtryck i vår del av Skandinavien. Smittan är kvar, och sprider sig, men varningarna missade vi.

”Österrikiska skidparadiset Ischgl är ett skräckexempel på vad som kan ske när myndigheterna agerar för sent i kampen mot coronaviruset”, skrev DN:s Berlinkorrespondent Lina Lund tidigare i veckan. Hon har rapporterat om hur en visselpipa gick runt bland gästerna på en populär afterskibar i just Ischgl.

Hundratals skidåkare från bland annat Skandinavien smittades i alpbyn och tog med sig viruset hem. Väl hemma i Sverige behövde de inte sitta i karantän i bostaden. De uppmuntrades tvärtom att verka fritt i samhället så länge de inte kände av några symptom. De hårda insatserna mot coronaviruset skulle sättas in senare, om tajmningen ansågs vara rätt.

I Alperna råder nu eftertankens kranka blekhet, och de kända orterna har stängt igen för säsongen. ”Lärdomarna från Ischgl förskräcker”, skrev Lina Lund.

Frågan är dock hur mycket de förskräcker här hemma.

I påsk tycks det vara dags för mer skidturism i fjällen, även om själva barhänget denna gång kommer att utebli efter Folkhälsomydighetens uttryckliga förbud. ”Vi tar höjd för stort utbrott på skidorter”, sade regiondirektören Hans Svensson till P4 Jämtland efter myndighetens beslut.

Det är ett illavarslande uttalande. Vi är alltså fullt medvetna om vad som är på väg att hända, och vilka risker det medför. Men vi vidtar inte de nödvändiga skyddsåtgärderna. Hur kan det komma sig?

I Stockholm, där smittspridningen redan gått långt, kom i veckan rapporter om överfulla SL-bussar, därför att SL dragit in på turer.

Vi har således ett landsting som med full kraft kämpar med att mobilisera alla tänkbara vårdresurser – det görs just nu heroiska insatser för att möta anstormningen av covid 19-patienter. Samtidigt låter samma landsting den skattefinansierade kollektivtrafiken dra ned på kapaciteten, så att man i detta kritiska läge bidrar till ännu mer smittspridning, och får kritik från Folkhälsomyndighetens generaldirektör.

Men det är inte bara delar av landstinget utan även vi stockholmare som tar alldeles för lätt på faran. Runt om i innerstaden har människor den senaste tiden suttit på uteserveringar nära varandra och njutit av vårsolen. Social distans tillämpas frivilligt och selektivt. Den norska gymkedjan Sats har öppnat igen, dock bara i Sverige, inte i Norge, Danmark och Finland.

Det tycks som om någon måste peka med hela handen och skrika stopp, fortsätt inte så här. Det handlar om att rädda människoliv.
I fredags avrådde Stefan Löfven från resor under påsken som inte var nödvändiga, han bad folk att stanna hemma. ”Det är allvar nu”, sade han.

Statsministern har rätt i det. Och förhoppningsvis blir han hörsammad. Men om han inte blir det? Vad krävs för att regiondirektören i Jämtland ska slippa planera för ännu mer turister från Stockholm, som riskerar att bära med sig coronaviruset?

Strax efter Löfvens presskonferens meddelade Skistar, som äger flera stora anläggningar i fjällen, att man till skillnad från de stora orterna i Alperna inte planerar att stänga för säsongen.

Debatten om restriktioner kontra frivillighet påminner om den gamla diskussionen om svartarbete. Ja, svenskar är i regel laglydiga.

Svenskar är normalt skötsamma, de tillämpar ”folkvett”. Men om tillräckligt många bryter mot reglerna och alla ser det, då riskerar även den kollektiva moralen att rämna.

Om grannarna betalar svart så kan väl också jag göra det. Om kompisarna sitter på uteserveringen i vårsolen då kan även jag. Om vännerna drar till Åre för att slippa bli av med pengarna för den sedan länge bokade resan, varför ska jag stanna hemma?

Sverige rör sig nu i en liknande riktning som andra länder före oss. Det är djupt oroande att beskåda, och den redan mycket höga belastningen på sjukvården kommer garanterat att öka. ”Stormen är här”, sade hälso- och sjukvårdsdirektören i Stockholm Björn Eriksson i onsdags. Den kommer bara att tillta i styrka.

Man kan inte annat än känna djup respekt och beundran för all den vårdpersonal som står i frontlinjen av coronakrisen. Allt behöver göras för att de ska få adekvat skyddsutrustning och annat stöd för att trygga en rimlig arbetsmiljö, under en historisk prövning.

Men ingen utrustning i världen räcker om antalet smittade, och snart även antalet döda, fortsätter att öka i nuvarande takt.

”Att agera tidigt har potential att minska dödligheten med 95 procent”, sade professor Azra Ghani från aktade Imperial College tidigare i veckan. Forskargruppen där konstaterar i en ny analys att det är kritiskt för världens länder att agera snabbt för att förhindra vidare smittspridning. På global nivå handlar det om att kunna rädda uppemot 40 miljoner liv.

Vi kan inte chansa och låta detta bli vad det blir. Det är allvar nu, som statsministern sa.

Peter Wolodarski
peter.wolodarski@dn.se "

”Coronarestriktionerna riskerar öka kriminalitet och social oro”

DN SÖNDAG 29 MARS 2020

"DN. DEBATT 20200329
För att förhindra en dramatisk ökning av kriminalitet och oro som kan utmynna i upplopp och kaos behövs nu förebyggande åtgärder, snarare än att vänta och riskera svårläkta dramatiska konsekvenser. Med syftet att få i gång diskussioner om förebyggande åtgärder har jag förslag till tio sådana, skriver kriminologiprofessorn Henrik Andershed.

Fokus är nu att bromsa hastigheten av smittspridningen av coronaviruset. Vi ska rädda liv. Går inte att säga emot det. Mycket stängs dock ner. Viss kriminalitet, sådan som hänger ihop med folkflöden och alkoholserverande krogar ute i offentliga miljöer kan minska drastiskt, så även exempelvis inbrott, eftersom vi är hemma men andra problem kan öka dramatiskt. Det finns uppenbara risker, inte bara de ekonomiska, som måste hanteras. Vi har dock möjlighet att förebygga många av de allvarliga sociala konsekvenser som restriktioner såsom skolstängningar kan få.

Forskning visar att brott kan öka under perioder av arbetslöshet. Den stress det innebär att bli arbetslös kan öka risken för ångest, depression och alkoholkonsumtion. Alkoholberusning ökar risken för våld visar forskning. Att många nu kommer att vistas mer än vanligt i hemmet ökar risken för konflikter, våld och utsatthet bland både vuxna (främst kvinnor) och barn, med lidande och kostnader som följder.

Unga i riskzonen får svårare att klara skolan från hemmet. Särskilt i socialt utsatta områden. Hemmiljön kan här oftare präglas av trångboddhet, stress, konflikter och alkoholmissbruk. Att inte klara skolan innebär på sikt ökad arbetslöshet, utanförskap och kriminalitet.

Här och nu ökar risken för att ungdomar i frånvaro av skolans och fritidsaktiviteternas struktur, särskilt i socialt utsatta områden med trångboddhet, vistas mycket ute i bostadsområdet, men även i halvöppna cityområden, i trappuppgångar och andra allmänna platser (till exempel gallerior och livsmedelsbutiker). Ett redan känt fenomen. Risken för ordningsstörningar, skadegörelser, stöldbrott, hot mot anställda och andra, blir nu högre.

När vårvärmen kommer ökar risken för otrygghetsskapande samlingar av personer på förskolors och skolors gårdar med nedskräpning, ordningsstörningar och skadegörelse. Det ser vi en ökning av varje år med vårvärmen, särskilt i socialt utsatta områden. Denna vår kan problemen bli markant större med kostnader och otrygghet bland barn och personal som följd.

Den bunkring av förnödenheter vi ser kan öka. Illegala sätt att handla med bristvaror kan bli lukrativt och kan bli kopplat till illegal handel av alkohol och narkotika.

För att förhindra en dramatisk ökning av dessa problem som kan utmynna i upplopp och kaos, kan vi alla ta ansvar. Vi som individer, föräldrar, men också i våra yrkesroller och organisationer. Med syftet att få i gång diskussioner om förebyggande åtgärder ger jag här uppslag på tio sådana.

1 Samverka. Många svenska kommuner har anammat ett arbetssätt i det brottsförebyggande och trygghetsfrämjande arbetet kallat ”Effektiv samordning för trygghet” (EST). Det innebär att man arbetar -, kunskapsbaserat i samverkan mellan polisen, kommunen, ofta kommunala bostadsföretag, och även andra organisationer som förskola/skola och socialtjänst. Genom samverkan gör vi mer och mer effektivt.

2 Fokusera på socialt utsatta områden. I socialt utsatta områden finns en koncentration av riskfaktorer för brottslighet och otrygghet: arbetslöshet, psykiska ohälsa, missbruk. Alla dessa faktorer kan öka och förstärkas på grund av restriktionernas konsekvenser.

3 Öka vuxennärvaron i socialt utsatta områden. Stärk den positiva och kontrollerande vuxennärvaron. Beroende på problem kan formell närvaro behövas i form av till exempel väktare, poliser, skyddsvakter, men också informell närvaro som vuxna som kvällsvandrar eller bara tar ett vuxet ansvar i sitt område eller polisens volontärer. Närvaron bör vara relationsbyggande, positiv, förtroendeskapande, men också tydligt gränssättande. Högriskplatser (hot-spots) där problem typiskt uppstår eller där problem nu accelererar, fokuseras mer.

4 Stärk skolan i att fungera på distans och i att stödja föräldrar. Barn och föräldrar behöver tydliga förhållningsregler från skolan för hemstudier att fungera, särskilt i socialt utsatta områden. Att ”stänga” även grundskolorna innebär större risk för sociala problem eftersom fler barn och vuxna behöver hemskola i en kanske redan pressad hemmiljö. Risken är uppenbar för ökat våld i hemmet. Den risken behöver viktas mot riskerna i en för snabb smittspridning.

5 Tillse att föräldrar tar sin roll och får stöd. Föräldrar har det största ansvaret som upprätthållare av struktur för barnet som studerar

hemma. Många föräldrar, särskilt i socialt utsatta områden, utsätts nu för hög stress. De har kanske flera barn som ska hemskolas, och blir kanske arbetslösa. Skolan behöver stödja genom tydlig information och riktlinjer och arbeta för att dessa upprätthålls. Socialtjänsten har en viktig roll att stödja familjer i behov av ytterligare stöd.

6 Organisera och informera om meningsfulla aktiviteter. Många organiserade föreningsaktiviteter ställs in men vi behöver alla aktiveras på meningsfulla sätt. Man kan lokalt i kommunerna organisera och informera om aktiviteter som man kan organisera själv i hemmet eller utomhus.

7 Håll nere alkoholkonsumtionen. Alkoholberusning är med i bilden i majoriteten av våldsdåd utförda av män och i ungefär hälften utförda av kvinnor. När berusning kombineras med stress, psykisk ohälsa, provokation och ilska, är risken för våld där. Att begränsa berusningsdrickande är därför mycket viktigt, särskilt eftersom stress och psykisk ohälsa också riskerar att öka nu. Mycket våld i hemmet, som nu befaras öka, kan förebyggas med lägre alkoholkonsumtion.

Här finns olika saker att göra. Några av de mer drastiska är att förbjuda, ransonera eller öka skatten och därmed priset på alkohol. Det har påvisats minska alkoholkonsumtion och våld. Med stängda nationsgränser torde prishöjning inte öka illegal importeringshandel.

8 Stärk socialtjänsten och psykiatrin. Vi riskerar en ökning av problem i hemmen. En ökning av människor med stress, ångest, depression och suicidtankar. Socialtjänsten och psykiatrin måste stärkas med kapacitet för att kunna förebygga de allvarligaste konsekvenserna.

9 Se till att den legala livsmedels- och läkemedelsindustrin fungerar. En icke-fungerande handel bidrar till stress och frustration. Det är viktigt att staten skapar förutsättningar för denna handel att fortsätta fungera. Det förebygger illegal marknad och social oro.

10 Agera nu och förebyggande, inte sen och reaktivt. Det blir viktigt att överväga vilka konsekvenser förebyggande insatser kan ha. Den evidens som finns har inte tagits fram under extraordinära tider som nu. Men, vi måste analysera dessa uppenbara risker för ökad brottslighet för att agera förebyggande snarare än att vänta och riskera svårläkta dramatiska konsekvenser.

Henrik Andershed, professor i kriminologi och psykologi , Örebro universitet "

"Utrikesminister Ann Linde: Därför går Sverige sin egen väg

DN SÖNDAG 29 MARS 2020

Hon skulle ägna den här våren åt att skapa trygghet i Sverige och världen. Nu får utrikesminister Ann Linde förklara varför vi går vår egen väg i coronapandemin. – Vi har fortfarande väldigt stor tillit, till varandra och till politiker och myndigheter, säger hon.

I många, många år har hon haft ett snitt på hundra resdagar över världen. Nu är utrikesminister Ann Linde fast på utrikesdepartementet på Arvfurstens palats i Stockholm, med ständiga telefonkontakter och videokonferenser, och extra regeringssammanträden så gott som dagligen.

Bortom den akuta smittspridningen finns så många coronakonsekvenser att hantera: Strandade svenskar i utlandet. En global krasch i ekonomin. Djupa sprickor i det internationella samfundet.

– Jag känner långt ifrån panik. Vi hanterar krisen metodiskt. - för centimeter. Det är bara att hoppas att de ekonomiska effekterna och utrikespolitiska effekterna inte blir alldeles för allvarliga. För det kan skada oss, säger Ann Linde.

Det är en mörk tid i världen. Men det ska visa sig att Ann Linde hittar ljusare stråk i berättelsen om Sverige.

○ ○ ○

Kanske får vi ett förebud om den tid som ska komma på flygplatsen i Kiev i början av mars. Den svenska delegationen kan inte lämna statsflyget innan säkerhetspersonalen på flygplatsen har mätt temperaturen på samtliga ombord med en panntermometer.

Vid den här tidpunkten har Sverige bara femton konstaterade fall av covid-19. Sveriges utrikesminister Ann Linde har ingen feber, och det har ingen av medarbetarna heller.

Den svenska delegationen kan fullfölja planerna: Möten med bland andra Ukrainas utrikesminister Vadym Prystajko (som ska avgå ett par dagar senare) och hans efterträdare Dmytro Kuleba, samt presidentens stabschef Andrij Jermak. Samtal med företrädare för civilsamhället. Flyg- och helikoptertransport till fronten i östra Ukraina.

Det är en i raden av strapatser för Ann Linde, som besöker nio länder på fjorton dagar.

– Det är alltid viktigt att vara på plats. Man kan läsa rapporter och få sammanhang klart för sig, men det gör jättestor skillnad att se saker med egna ögon. Man pratar med folk. Man får intryck och energi att göra någonting åt det som man ser.

Vid byn Stanytsia Luhansk får hon dra på sig skyddsväst för att inspektera en av de fem övergångarna längs den över fyra mil långa kontaktlinjen mellan den regeringskontrollerade sidan och separatisterna.

Det är en bro som rekonstruerats med stöd av OSSE, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa.

Bred nog för en ambulans, men för smal för en pansarvagn.

Skyltar med dödskallar varnar längs vägen: Det finns minor på fälten runt omkring. Kriget är aldrig långt borta. Även här, i den fredade zonen, har 35 personer dödats på två månader.

De tusentals ukrainare som dagligen passerar vägen över bron är skyddslösa. Många är gamla. En del måste göra promenaden var tredje månad för att hämta ut sin pension. Kilometer efter kilometer.

– Det är uppenbart att den här konflikten är högst levande. Vi ser hur den påverkar och begränsar människor. Och jag trodde inte att det skulle vara så många döda här, jag trodde att det skulle vara betydligt fredligare, säger Ann Linde.

Bortom uppgifterna om sårade och döda möter hon mer lågmälda berättelser om människorna i konflikten, och deras umbäranden.
Vid ett möte med kvinnor från olika lokala projekt berättar en ung mamma om hur hon inte har någonstans att ta vägen med sin lille son. Hon kan inte ta sig till lekplatserna längre.

– Det är en alldeles för liten sak för att beskrivas i en diplomatrapport, men det ger en ögonblicksbild av hur det är för lokalbefolkningen, vid sidan av alla sönderskjutna hus, säger Ann Linde.

Vardagen hamnar i vänteläge för människor i en stor kris. Bara några veckor senare ska välmående medborgare i Sverige få ta del av den upplevelsen.
○ ○ ○

Sveriges utrikespolitik förs med syftet att skapa trygghet i vårt land och i vår omvärld. Så står det i Ann Lindes första utrikesdeklaration, som hon presenterade för riksdagen den 12 februari i år.

Hon nämnde faktiskt det pågående coronavirusutbrottet, som exempel på hur sammanlänkad världen är. Utrikesministern hävdar att Sverige behöver möta en orolig värld med samarbete och solidaritet. Det är den övertygelsen som tagit henne till Ukraina.

– Att hålla Sverige tryggt och säkert handlar också om att ha stabila internationella organisationer. Det är verkligen så att EU och OSSE bidrar till vår säkerhet i Europa. Europarådet också, säger hon.

Under dagarna i Ukraina har hon ett budskap som hon upprepar gång på gång: Sverige kommer inte att glömma Ukraina. Och Sverige kommer att slåss för att behålla sanktionerna mot Ryssland, trots att Ryssland till och med vägrar erkänna att landet är part i konflikten.

Hon ska berätta vad hon ser för svenska medier och för sina utrikesministerkollegor i EU. Och hon ska förvalta kunskapen när Sverige tar över ordförandeskapet i OSSE nästa år.

– Vi hör fler och fler röster runt om i Europa, som tycker att det är dags att normalisera relationerna till Ryssland. Det är som om det fanns en tidsgräns för när det tar slut att göra rätt. För mig är det ett absurt synsätt.

Ukraina är en stor konflikt mitt i Europa och en självklar prioritering för OSSE.

Men Ann Linde talar också om att skydda hela den europeiska säkerhetsordningen. Tanken att länder ska få göra sina egna säkerhetspolitiska val, att det råder demokrati och fria val utan fusk eller inblandning från främmande makter.

– Vi kan inte acceptera att vi har en sådan säkerhetsordning att man kan gå in och annektera ett annat land.

När utrikesministern ska lämna Ukraina får hon en komplimang från en av medarbetarna: Hon har *stamina*. Uthållighet.

Det är en egenskap som hon kommer att ha nytta av, under de veckor och månader som väntar.

○ ○ ○

Ann Lindes programförklaring har gjort henne påtagligt populär bland politiska motståndare på högerkanten. De uppfattar den nya utrikesministern som realist, där Margot Wallström var idealist eller aktivist. Mer fokus på det nationella intresset, och mindre högstämda visioner om en oberoende röst i världen. Färre påminnelser om den där idén om Sverige som ett evigt socialdemokratiskt föredöme globalt.

Ann Linde värjer sig mot jämförelserna med sin företrädare. Men hon välkomnar att det i huvudsak råder enighet över partigränserna i utrikespolitiken.

– Jag tycker naturligtvis att man ska ha partipolitiska linjer i EU. Men i det stora hela, i FN, i OSSE, i Europarådet, så är det en styrka att vi är eniga, säger hon, under resan hem från Ukraina.

Finns det någon risk att du blir ihjälkramad av oppositionen?
– Nej.

Hur ska man veta att du är socialdemokrat?

– Jag driver ju en feministisk utrikespolitik. Det är så kul nu, det är lite ketchupeffekt, med flera länder som tar efter. Malaysia senast, Mexiko, Spanien, Frankrike. Jag har också mer och mer börjat driva att bristen på jämlikhet är en orsak till konflikter. Man ser det i Chile, i Libanon och i Irak. Iran har haft demonstrationer som haft sin grund i att man har reagerat mot eliter som man har tyckt har privilegier. Det är ett ganska klassiskt socialdemokratiskt perspektiv.

När pandemin drabbat Sverige kommer vi att få anledning att återvända till stämningarna i svensk politik och Ann Lindes ställningstaganden som socialdemokrat. Men först: Vem är hon?

○ ○ ○

Fattar han trögt, säger utrikesministern med eftertryck, på sin tydliga skånska. Det är egentligen ingen fråga.

Hon pratar om en reporter som undrat om det verkligen var bra att sälja lastbilar i Iran. Det var dumt, tycker hon.

– Det finns en ganska stor förståelse bland folk hur beroende vi är av export och internationellt samarbete. Fasen så mycket mer förståelse bland vanligt folk än bland journalister, säger hon.

Sveriges utrikesminister blir så där irriterad när journalister målar upp en stor konflikt mellan pengar och principer i internationella relationer.

Hon radar upp exempel från sin senaste resa till Saudiarabien, där Ericsson, H&M och Ikea gett kvinnor större möjligheter att delta i

yrkeslivet. Exempel på att svenska företag kan sprida mänskliga rättigheter och säkra intäkter till Sverige på samma gång.

– Vart tredje jobb i Sverige är beroende av exporten. Hela Sveriges välfärd är beroende av att vi kan sälja lastbilar eller klimatsmarta lösningar eller it-system, säger hon.

Det är bilförsäljarens dotter som talar.

Ann Lindes pappa sålde Volvofordon i Helsingborg. Hon tycker själv att hon har fått mycket av sitt driv därifrån.

– Han lever inte längre, men jag var mycket stolt över honom. Han var en av världens bästa bilförsäljare. Vann priser. Fick åka resor för försäljare, säger hon.

Hennes mamma drev tobaksaffären i Folkets hus i Helsingborg, sex dagar i veckan, fram till att hon fyllde 82.

– Hon bröt axeln för ett par år sedan. Då fick hon sluta. Arbetsglädje, arbetsmoral. Jobbet som livsstil. Det är ideal som präntades tidigt i Ann Linde.

Hon engagerade sig i elevrörelsen och i kampen mot apartheid i Sydafrika. Under många år som politisk tjänsteman och internationell sekreterare i Socialdemokraterna kunde hon knyta vänskapsband över hela världen, och få en och annan fiende på hemmaplan.

I bakgrundssamtal återkommer ungefär samma omdömen om utrikesministern: Hon är ganska sträng och krävande, men kräver också mycket av sig själv. Hon är mycket lojal mot partiet. Rättfram, rak, med en hel del galghumor.

Det sägs att en del är lite rädda för henne.

Den beskrivningen innehåller inga överraskningar för Ann Linde.
– Den är helt sann. Jag jobbar med det. Det var likadant när jag var generalsekreterare på Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer på 80-talet. Då sa de att ”oh, nu är de rädda för dig”.

Vad är det som är så respektingivande?

– Jag är väldigt resultatorienterad och vet ofta vart jag tycker att man ska gå. Då vill jag att folk – och särskilt dem som jag jobbar med – tar saker seriöst. Några tycker att det är positivt och andra tycker att det är jobbigt. Jag inser att man får jobba med det, så man inte gör folk illa, för det vill jag verkligen inte göra. Man kan lära sig att hålla tillbaka och inte vara för hård i omdömen och tänka på att folk gör sitt bästa. Det som vi talar om nu kan också beskrivas som pondus. Har den alltid funnits där eller har du erövrat den?

– Den har alltid funnits där.

Är det den där tryggheten hemifrån?

– Kanske är det bilförsäljarens dotter. Störst, bäst och vackrast, det brukade jag och min bror säga att han tyckte om sig själv. Ska du sälja en bil för 100 000-tals kronor så gäller det att du är säker på vad du har.
○ ○ ○

Hösten 2014 ringde Anders Ygeman. Så kom det sig att utrikesexperten Ann Linde blev statssekreterare hos inrikesministern. Ann Linde fick en nyckelroll i krisberedskapen i regeringen Löfven.

Det finns de som hävdar att det var hon som låg bakom hela Ygemanian – alltså hajpen runt Anders Ygemans resoluta agerande i alla kriser hösten 2015 och våren 2016.

– Så var det verkligen inte. Det var verkligen Ygeman själv som just var väldigt bra i de lägena, med att framträda på rätt sätt i rätt sammanhang. Man får inte glömma att den perioden var väldigt svår. Vi hade haft den stora Greklandskrisen. Vi hade hela flyktingvågen. Vi hade ebola. Vi hade alla de här förfärliga terrorattackerna.

Köpenhamn, Paris, Bryssel. Jag tycker att Ygeman var helt strålande, säger Ann Linde.

Men hon ser tillbaka på kriserna med stolthet.

– Det kom 163 000 flyktingar på ett år. Jag tror att det var en natt i Malmö som några inte fick plats. Annars klarade svenska samhället det. Hela krishanteringssystemet höll måttet.

It-haveriet på Transportstyrelsen innebar ett abrupt slut på Ygemanian sommaren 2017. Ann Linde – som vid det laget hade avancerat till EU-minister och handelsminister – fick svara på frågor om regeringens krisberedskap i riksdagens konstitutionsutskott.

Hon räknar med att det kommer fler kallelser så småningom.

Efter resan till Ukraina tar diskussionen om svensk krishantering fart igen. Men den här gången riktas världens blickar mot Sverige.

○ ○ ○

Det har gått tre veckor sedan resan till Ukraina, när Ann Linde tar emot på utrikesdepartementet. Hon har precis haft en videokonferens med ambassaderna i Spanien och Italien. Det är många strandsatta svenskar som vänder sig till utrikesdepartementet för att få hjälp med att komma hem. Flera andra länder har avsatt medel för att evakuera sina medborgare. Men den svenska linjen är att medborgarna ska ta sig hem via charter eller reguljära flyg.

– Så länge du har möjlighet att personligen ta ansvar för din resa så ska du göra det. Det är inte så att vi i Sverige har något system där skattebetalarna går in och betalar, om man inte kan ta sig hem från ett besök eller en turistresa, säger hon.

När världen stänger gränserna kan det bli svårt för plan att få tillstånd att landa och lyfta.

Ann Linde uppger att utrikesförvaltningen arbetar intensivt och i tät kontakt med andra nordiska länder för att hitta lösningar. Ibland krävs samtal med ministerkollegor världen över. Regeringen har också avsatt tio miljoner kronor extra till konsulära insatser, och UD testar allt från appar och pushnotiser till Twitter, Facebook och Instagram för att nå ut med information. Trycket på utrikesförvaltningen är hårt.

– De krisplaneringar som vi har utgår ofta ifrån att det händer till exempel en olycka, en naturkatastrof, en flygplansolycka. Något kan innebära många skadade medborgare, men ett ganska kort förlopp. Här handlar det om att många vill ta sig hem, men det är ett väldigt långt

förlopp. Vi ska se till att det blir en hållbarhet för någonting som kan vara i flera månader, säger Ann Linde.

I måndags skulle hon ha besökt Bryssel. Det blev en videokonferens med EU:s utrikesministrar i stället, med skiftande kvalitet.

– Det är 30 stycken som ska tala, utrikesministrar, plus kommissionen plus rådet. Den tekniken var inte tipptopp. Vi har *room for improvement* som vi brukar säga.

Sverige och EU-länderna försöker mota krisen i ekonomin med stora stödpaket och EU lättar på sina hårda budgetregler. Helt rätt just nu, men riskabelt, enligt Ann Linde.

– Hur lätt blir det att sedan gå tillbaka till dessa tuffa regler, som var så väldigt, väldigt svåra att komma överens om? Det är också något som vi måste försöka hantera.

Kollegorna i regeringen möter hon på extra regeringssammanträden nästan varje dag. Nästan allting handlar om hanteringen av det nya coronaviruset och effekterna för ekonomin och den handel som Sverige är så beroende av.

– Det som har väldigt positivt är att samarbetet med Centern och Liberalerna är så väldigt konstruktivt. Det hoppas jag att det fortsätter vara, när vi inte bara hanterar den här krisen, säger Ann Linde.
Och tonläget från de övriga?

– Just nu så tar alla ansvar och man har inte i detta krisläge en hård retorik. Det tror jag är väldigt bra för Sverige. Sedan vet ju jag som har varit med så pass länge att detta kommer att utvärderas så småningom, som i alla kriser.

– Men vi gör ju verkligen det som vi tror är det rätta. I de beslut som handlar om smittbekämpning, där lutar vi oss väldigt mycket på experternas råd. Men det är vi som regering som fattar besluten och vi följer inte detta blint – vi har ju diskussioner om detta är rimligt eller inte rimligt, och vi jämför med vad andra länder gör.
○ ○ ○

Allt är förstås inte så muntert för ministern som satt ett sådant värde i att vara på plats. Ann Linde kan känna sig lika frustrerad som alla andra när möten stryks och frågor försvinner från dagordningen.

– Det är inte ett naturligt tillstånd för utrikesministrar att sitta fast i sina huvudstäder. Vi vill inte det. Jag tycker att det är förfärligt. Viruset passerar alla gränser, stater försöker förtvivlat stänga dem. Det kan få långtgående konsekvenser för säkerhetspolitiken och utrikespolitiken.

Ann Linde ser risker för att nationalister och populister flyttar fram sina positioner, när det internationella samarbetet försvagas.

– Många länder vänder sig inåt och gör åtgärder som bara är till för den egna nationen och det egna landet. Det har vi sett när man har stoppat export av medicin till exempel eller sjukvårdsmateriel eller att transit inte har fungerat. Det finns länder som vill utnyttja det här för att föra fram sina egna tankar om att demokrati inte är ett lämpligt styrelseskick för kriser. Men också i EU-länder där man tar beslut som är på gränsen för vad vi skulle säga är icke-auktoritärt och inom rättsstatens principer.

UD har sett en kraftigt ökad spridning av falska uppgifter i världen.

– Det gäller allting från ren desinformation om själva smittan till tidningsartiklar om att Sverige inte klarar sig bra, eller att Sverige skulle vara så mycket sämre än alla andra när det gäller antalet testade. Det stämmer inte, men det får en enorm spridning och påverkar Sverige.

När statligt kontrollerade Global Times i Kina skriver att Sverige har kapitulerat för smittspridningen, vad tänker du då?

– Men det har vi ju inte gjort. Jag hade ett långt samtal med Kinas ambassadör förra fredagen. Jag tog upp hur viktigt vi tycker att pressfriheten är i Sverige, och hur viktigt det är att vi har korrekt information.

○ ○ ○

Nästan alla länder i Europa har infört tuffa tvångsåtgärder för att begränsa smittan. Gränser stängs. Skolor likaså. Utegångsförbud införs, eller förbud mot att samlas mer än ett par personer.

I Sverige är begränsningarna inte alls lika hårda. Man kan fortfarande besöka krogen eller åka till fjällen. Grundskolans elever har fått gå på lektioner som vanligt.

Den svenska regeringen tar de åtgärder som den tror är bäst, säger Ann Linde.

– Är det så att vi skulle tro att det är bäst att stänga ner alla skolor, så skulle vi inte tveka att ta de besluten. Men vi tror att det skulle få mer långtgående negativa konsekvenser, därför att så många människor skulle vara hemma från sina jobb inom vården och -, inom allting. Det skulle inte väga upp den eventuella minskade smittspridningen. Vi har kommit fram till att det är en rimlig bedömning av myndigheterna som vi – efter att vi har diskuterat det – är beredda att följa.

Men Sveriges hantering av smittspridningen har väckt stor internationell uppmärksamhet.

Ibland är det tillfälligheterna som gör politikern: Ann Linde må ha tonat ned retoriken om Sverige som en oberoende röst i världen. Det råder ingen tvekan om att hon har ett starkt engagemang för samarbetet i organisationer som EU och OSSE. Men nu måste hon också försöka förklara ett svenskt undantag.

Varför är det inga andra länder som går Sveriges väg?

– Jag tror att en av de största positiva sakerna i vårt samhälle, det är att vi har tillit. Vi har fortfarande väldigt stor tillit, till varandra, men också till myndigheter och politiker. Det är inte så att det finns någon slags stor majoritet som tror att vi luras. Vare sig vi politiker eller myndigheterna. Man tror att vi försöker få fram de bästa besluten och så följer man dem och tar ett personligt ansvar.

I pandemin kan socialdemokraten Ann Linde se ett särskilt värde i det svenska samhället – men också en tydlig konflikt mellan kapitalet och solidariteten.

Hon ser risker för att enigheten i befolkningen krackelerar, om somliga aktörer i samhället brister i lojalitet.

– Man är beredd från hela samhället och skattebetalarna att gå in med miljardbelopp för att stötta företagen. När då företag betalar ut miljarder i aktieutdelningar, så skadar det tilliten. De här företagen

borde tänka på vad det innebär, inte bara för dem utan för hela samhället. Att man gör sådana saker som skadar tilliten, säger hon.
○ ○ ○

I en pandemi stannar världen upp. Och ändå inte. Medan regeringarna lägger full kraft på att bekämpa viruset, kan andra krafter få fritt spelutrymme.

– Corona tar ju syre från alla andra frågor. Det är ju inte så att det har blivit en bättre situation i Syrien eller att den humanitära situationen i Jemen helt plötsligt har blivit bra. I Ukraina har vi sett flera döda längs kontaktlinjen, bara sedan vi var där, säger Ann Linde.

På utrikesdepartementet fortsätter förberedelserna för ordförandeskapet i OSSE, parallellt med krishanteringen.

– Vi hade en genomgång i slutet på förra veckan. Hur påverkar detta alla de missioner där OSSE verkligen behövs? Ni var ju med i Ukraina. Hade inte OSSE varit där så hade det kunnat bli full, stor konflikt, säger hon.

Vi fick höra i Ukraina att du har uthållighet. Vad kan du förmedla till alla människor som nu måste härda ut?

– Vi vet att detta inte kommer att hålla på i flera år, med själva smittspridningen som sådan. Vi kommer att kunna börja gå ut på restauranger och så. Det som kan hålla i sig och som vi kan känna oro för, det är alla som har förlorat sina jobb.
– Det är en medicinsk kris och en ekonomisk kris, men det kan också vara en psykosocial kris. Det är också något som vi i regeringen har pratat om, en hel del, mellan varandra.

Karin Eriksson "

"**Fakta. Ann Linde**
Född: 1961. Uppvuxen i Helsingborg.
Familj: Make och två vuxna barn.

Bakgrund: Generalsekreterare i landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer.

Regeringstjänsteman. Internationell sekreterare för Socialdemokraterna.

Chef för Europeiska Socialdemokraternas internationella avdelning i Bryssel.

Statssekreterare på justitiedepartementet. EU-minister och handelsminister.

Aktuell: Sveriges utrikesminister sedan september 2019.

Fakta. OSSE
Förkortning för Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa. En internationell organisation och regional organisation inom FN som bildades under det kalla kriget, då under namnet Europeiska säkerhetskonferensen.

OSSE består 57 deltagande stater: förutom alla stater i Europa handlar det om före detta sovjetrepubliker i Kaukasien, Centralasien och Mongoliet samt USA och Kanada.

OSSE har sitt säte i Wien, men den absoluta merparten av personalen arbetar i fält med konflikthantering, riskhantering, återuppbyggnad och att uppfatta tidiga varningar.

Besluten i OSSE bygger på konsensus. Sverige är ordförandeland 2021. "

Innehållsförteckning med artiklarnas rubriker

Innehåll

DN-artiklar 21-28 mars 2020 om utrikes förhållanden

Sida

3 **21 mars 2020**
Ledare: Bräckligt Italien får inte falla för döds-viruset
8 De viktiga men bortglömda lärdomara från Asien
11 Mobilers platsdata kan underlätta smittspårning – men frågan känslig
18 Anna-Lena Laurén: De karelska flyktingarna lämnade mer än sina husdjur
23 Pandemin kan gynna Putins maktanspråk
27 Observatörer förbjudna i omröstning om grundlag
30 Mardrömmen blir ett faktum när smittan når grekiska flyktingläger
35 Oppositionen rasar mot Netanyahus nya manöver
40 Högsta dödssiffran under ett dygn i Italien
43 Kris i New York – företag och industrier stängs
45 Jared Diamond. ”Viruset är här för att stanna, men det kommer inte slå ut vår civilisation”
57 Cannesfestivalen ställs in i maj
58 Angela Gui: De sa att det var goda nyheter, men att min pappa först måste dömas till några år i fängelse
92 Spanska sjukan. Under epidemin skickades barnen till skolan – det räddade dem.
100 Det är något med Sverige som retar supermakter-na

102 **22 mars 2020**
Peter Wolodarski: Inget modernt samhälle kan tolerera massdöd
108 Världens vägval inför coronahotet: Italien eller Sydkorea
122 Franska läkare jobbar trots akut brist på munskydd
128 Dödstalen stiger kraftigt i hela Italien
131 Tre dagar i rad utan nya fall väcker hopp om normalt liv i Wuhan
135 Även Danmark provar malariamedel mot viruset
137 Positiva signaler från svenska bolag i Kina
140 Upplev livet i öst på DDR-museet

142 **23 mars 2020**
Ledare: Viruset avslöjar sjukan i Vita huset
145 Experter: Fel att jämföra antalet fall i olika länder
150 Spanska dödsfallen ökar snabbt – kan drabbas värre än Italien
154 Upplev livet i öst på DDR-museet
157 Ledare: Viruset avslöjar sjukan i Vita huset
160 Michael Winiarski: Polens regering vill inte skjuta på valet – trots pandemin
164 Donald Trumps färd från förnekelse till nödläge
175 Tyskland förbjuder fler än två personer att samlas
176 Fängelsestraff för upprepat brott mot utegångsförbud
178 Jair Bolsonaro: Guvernören är galen
179 Mobilspårning används i kampen mot smittan
180 Norge går längre än Sverige i kravet på bankerna

182 **24 mars 2020**
Rika ryssar har börjat hamstra respiratorer
186 Michael Winiarski: Pandemin kan bli skiftet som gör Kina till den ledande globala makten
190 Flyktingfamiljen Darkazalli fruktar att viruset når Idlib
194 Bara ett fall men stort mörkertal
196 Hundratusentals fast i utlandet
198 Dödstalen har börjat falla i Italien
199 ”Alla måste stanna hemma”
200 Förenade Arabemiraten stoppar flyg
201 Klädbranschen ställer om för klimatets skull
210 ”Vi ställer tuffa krav på våra leverantörer”

214 **25 mars 2020**
Norge och Danmark räknar med fler sjuka än Sverige
221 Personal flyr skräckscener på spanska ålderdomshem
226 Erik de la Reguera: I Paris möter vi våren i ensamhet
232 Sverige sticker ut när hela Europa inför tvångsåtgär-der
236 Indiens 1,3 miljarder invånare sätts i karantän
240 Bergamos borgmästare: ”Det är som att läkarna gick in i ett krig utan att vara beväpnade”
244 Oro i Gaza för snabb spridning av smittan
255 Sex miljoner ansiktsmasker försvunna
246 Klart för förhandlingar om EU-medlemskap
247 Över 60 människor hittades döda i container
248 Rysk historiker blir kvar i arresten
249 Ekonomer: ”Globaliseringen kommer att rullas tillbaka”
257 I karantänen gör kreativiteten comeback
266 ”Medlöparnas stora skuld i krigstid glöms ofta bort”
272 Aftenposten gjorde tidningen hemifrån
274 26 mars 2020
Ledare: Nödpaketet räcker inte om Trump inte inser allvaret
278 Därför måste svenska företag skicka respiratorer till Italien
281 ”Svenskar i Spanien svävar inte i livsfara”
284 Tiotusentals svenskar strandade utomlands – vädjar nu om hjälp
291 FN vädjar om 20 miljarder kronor i stöd för åtgärder mot covid-19
294 Omvärlden splittrad kring det ”svenska experimentet”
302 Så slår smittan mot USA med bristande skyddsnät
311 Martin Gelin: Historisk överenskommelse efter kortvarig vapenvila i Washington
314 New York sätter upp provisoriska bårhus för corona-smittans offer
320 Doktor Fauci folkets informationskälla korrigerar president Trump i realtid
332 Johan Hilton: Vi är inga änglar men strävar tålmodigt vidare mot ljuset
336 Varför resonerar ryska intellektuella kring coronan på samma sätt som Trump?

343 **27 mars 2020**
Lina Lund: Lärdomarna från Ischgl förskräcker
346 Katrine Marçal: Brittisk elitskola öppnar för sjukvårdares och sopåkares barn
355 Tvivel kring att Kina har besegrat viruset
360 Netanyahu vinnare när Blåvitt spricker
363 Pia Gripenberg: Marshallplan för Europa dröjer
370 Dystopiskt Hollywood kastar sig över nödbromsen

379 Så blev drönaren den hårdast arbetande prylen i filmbranschen
390 Drabbande journalist-drama om Stalins svältoffer

395 **28 mars 2020**
Ledare: Viruset banar väg för demokra-tins fiender
399 Pia Gripenberg: Nu kan man inte lita på sina grannar
402 ”Töm lägret på Lesbos innan smittan sprids”
405 WHO startar första läkemedelstesterna
407 Risk att Putin utnyttjar viruset för att ge sig själv mer makt
415 Katrine Marçal: Han tar över om Boris Johnson blir allvarligt sjuk i covid-19
418 Svårt sjuka patienter från Italien får vård i Tyskland
423 Över 1000 döda på boenden
425 Ferrari rullar igång igen 14 april
433 Trump godkände jättestödpaket
434 Virusstängda fabriker kan betyda stora förseningar
441 Android Auto och Apple Carplay mycket värre än rattfylla
443 Nästan inget öppet i Indien
444 Ger en olycklig barndom en lyckad författare?
450 Dödahavs-rullar i USA avslöjade som fusk
460 Exemplar av Newtons karantänbok påträffat
461 När världen hotades av falska kärnvapenlarm

465 **DN-artiklar 21-28 mars 2020 om inrikes förhållanden**

465 **21 mars 2020**
”Akuta insatser krävs annars kan coronavård stoppas”
473 Både lättnad och oro när anställda skickas hem
478 När fabrikerna stängs stannar Sveriges motor
483 ”Dödsstöten för en hel bransch”
489 Svenskt Näringsliv och LO: Förläng alla löneavtal
493 ”Kritiken mot Tegnell har varit i det närmaste ovärdig”
498 Nytt miljardpaket för att rädda svenska företag i kris
502 Samhällsvik-tiga sektorer får barnomsorg
505 Ett tiotal troliga fall kopplas till Åre
508 "Barn riskerar att fara illa om skolor stängs"
511 Före detta statsepidemi-ologen: Bara vaccin kan stoppa smittan
519 Sjukhus varnar för stölder av handsprit och munskydd
523 Hemmakära tonåringar vill plötsligt gå ut och promenera
526 Dan Lucas: Obegripligt dumt av Swedbank
530 Möte om den svenska skidturismen utlovas
534 Northvolt får statligt stöd för återvinning
536 Bonusen för laddhybrider riskerar att slopas
543 Ny intensivvård kan byggas upp utanför sjukhusen
549 Tyst och folktomt när stockholmarna stannar hemma
557 Tv-kocken auktionerar ut sig själv för att undvika konkurs
559 Isolerade skolelever får mattehjälp
562 Elin Peters: För krogarna handlar det nu om överlevnad
565 Succétränaren har bytt idrott – nu vill han rädda alpinsporten
576 Idrotten får 500 miljoner: ”Ett helt nödvändigt beslut”
583 ”Tankarna är på andra saker än bandy”
586 Hanna Fahl: Vad kommer att prägla Generation corona?

591 Krispaket på en halv miljard kronor till kultursektorn
595 Tidningsutgivarna: Här är krisåtgärderna som krävs för att rädda medierna
603 ”Dödligheten har länge varit hög bland antikvariaten”
610 Aris Fioretos: Pandemin undviker det vi inte kan låta bli att diskriminera
615 Tidigare larm om virussmittade böcker har visat sig vara överdrivna
623 Hur får man lugn och ro? Alla barn vill faktiskt inte vara med och leka
626 Fler måste få höra dem sjunga ut om krisen i Svenska Akademien
630 Så planerar SVT fylla hålet i tablån efter Eurovision
632 Peter Wandekas första dag i Sverige

642 **22 mars 2020**
Ledare: Sverige mobiliserar – måste alla göra sitt
644 Barnen blir inte så sjuka – men är de ändå smittspridare?
652 Stockholm storsatsar på intensivvårds-platser
655 Amina Manzoor: Detta vet vi om när man smittar mest
660 Sjöstedt sitter kvar som V-ledare till oktober
662 Nu rullar det första fältsjukhuset mot Uppsala
665 Ewa Stenberg: Blir krisen djupare kan vi få samlingsregering
671 Så övervakar Sverige hur smittan sprids
678 Karin Bojs: En snabb kontroll skiljer experter från ”experter”
682 Nio fall av coronasmitta i Åre – after ski stoppas
683 ”Företags-hälsovården bör utökas under krisen”
684 Pingstpastor: Viruset är Satans taktik för att sprida rädsla
688 Odlaren kan inte sälja sina kryddor längre
693 Tvekan inför lån till företagen
695 ”Risk att man bryter ihop”
698 Frisör-vd vädjar om hjälp att rädda branschen
701 Studenter oroade för framtiden när högskolepro-vet ställs in
707 Supportern bakom stängslet: Får acceptera hälsan går först
710 Mästarna korades inför tomma läktare
714 Johan Esk: En social katastrof om ungdomsidrotten stängs ner
722 Läge för nya ”knip” när allt fler tränar hemma i coronatider
727 Nu kan vårt dna hjälpa oss i jakten på kärlek
744 Så blev kunskap och upplysning slutet för tuberkulosen
756 Vandring genom historiska Roslagen

771 **23 mars 2020**
Viruset stoppas av samarbete
772 ”Låt inte de välbeställda köpa sig före i coronakrisens köer”
777 ”Detta är en avgörande stund för vårt land”
780 Ewa Stenberg: Statsministern gick balansgång i sitt tal
784 ”Klokt av Löfven att hålla tal till nationen”
786 ”Då kan det värsta vara över”
788 Här förvandlas kontors-material till ansiktsvisir
791 Kungen gläds över ny elefantfödsel
795 Ta med bingobrickan på skogspromenaden
797 Ministern gick till jobbet efter resa i riskområde: ”Fanns ingen avrådan då”
802 ”Kulmen i Sverige är några veckor bort”
805 Akut situation för hemlösa: ”Människor vågar inte gå nära”
811 Så förändrades Malmös ökända gata
820 All planerad vård ställs in i Stockholm
824 ”Åtgärderna kan bli ett hot mot välfärden”
833 Mobilopera-törerna har inga planer på fri surf
836 Bemannings-företag rädda att uteslutas från stöd
840 Coronaviruset kan stoppa jordgubbarna
842 Tio tips – så lever du grönt som småbarns-förälder

850 Över 50 000 ton fettslam hamnar i vasken varje år
858 Privata kliniker ska vårda coronapatienter
863 Många nämndemän är över 70 år – kan leda till inställda rättegångar
867 Drive-in ska rädda krogar från kundtapp

870 **24 mars 2020**
Allt vi fick höra var lögner
873 ”Bekämp-ningen av corona hotar avskaffa demokratin”
877 Panikvarsel ställer helt nya krav på politiken
881 Ensamstående Elin förlorade tre jobb
885 Regeringen tvingas lägga ny extra budget
888 Samtliga nationella prov ställs in
891 Inga planer på stänga svenska skidorter inför påskledigheten
896 18 000 elever har fått stöd i distansarbetet
898 Nyanlända och svenskar får ny mötesplats online
900 Viruset visar ingen stor effekt på brottsligheten
902 Rekordsnabbt arbete med fältsjukhuset i Göteborg
905 Flera kommuner aktiverar krisledning
908 SMHI varnar för risk för gräsbrand
909 Dan Lucas: Swedbank har en lång väg att gå för att återställa förtroendet
912 Swedbank får besk kritik i utredning om penningtvätt
914 70 000 jobb kan vara hotade inom handeln
919 Permitterade kan få jobb i lantbruket
920 Erik Gandini. ”Isolering är ohållbart i längden”
926 Så kan vår sammanhållning bli en ofattbar kraft
930 Kulturministern kallar medieföretagen till krismöte
931 Sophie Arnö: Tänkvärt hur lite vi klarar oss med
932 Jannike Kihlberg: Vi måste sluta leva över våra tillgångar
935 ”Omställ-ningen kommer att leda till konflikter”
942 Så mycket har vår konsumtion ökat under de senaste 100 åren
945 Här är skolköket som minskat matsvinnet
949 Nu får personal snabbutbild-ning i intensivvård
952 ”Vi ställer om vården på ett sätt vi inte tidigare sett”
954 Fler sjuka ska kunna få hjälp av lungmaskin

958 **25 mars 2020**
Alltför många har fortfarande inte begripit vidden
961 ”100 miljarder i månaden kan rädda oss från krasch”
967 Hundratals rättegångar skjuts upp
868 Greta Thunberg: ”Jag har haft covid-19”
970 Medelåldern på de avlidna i Sverige 82 år
977 Viruset tvingar fram nya rutiner för begravningar
980 Skärpta regler för krogar dans och barhäng stoppas
964 ”Nu skräms ännu fler gäster bort”
986 Ewa Stenberg: Nu prövas Löfvens starka samhälle
990 Ökat stöd för S under coronakrisens inledning
993 Svårt för MSB att nå ut med information till svensk-somalier
997 Forskare utvecklar ny testmetod
999 Partiledare kräver att företag avstår utdelningar
1003 Vaga svar om bonus och utdelning från pressat AB Volvo
1007 Handels-banken skjuter upp utdel-ningsbeslut
1009 Dan Lucas: Storföretagen riskerar sitt rykte
1012 "200 miljarder till krisföretag behövs"
1015 Många beredda byta bransch – SAS-anställda hjälper i vården
1018 Risk för prisras stressar bostadsmark-naden
1019 Rusning till a-kassorna: ”Markant ökat tryck”
1021 Konkursvåg i hotell- och restaurang-branschen
1022 Finansut-skottet: Företag får tillbaka skatt snabbare
1023 ”Hemma i Pajala kan man träffas och sitta tyst i tre timmar”
1036 Föraktade lilla gris

1042 Självvald evakuering lyfter livet i skärgården
1051 Folkhälso-myndigheten riktar kritik mot SL
1054 Kampen för att få cykla mot enkelriktat fortsätter

1057 **26 mars 2020**
Småföretag måste få snabb hjälp
1060 Nytt krispaket ska rädda landets företag
1065 ”Man visar förståelse för småföretagens betydelse för svensk ekonomi”
1068 Ewa Stenberg: Viruset har gett januarisamarbetet en helt ny agenda
1073 ”Epidemin har nått de grupper som helst inte ska bli sjuka”
1079 Majoritet tror att vården klarar krisen
1084 Tufft för de med nedsatt funktion
1086 18 avlidna i Stockholm på ett dygn
1087 Stadsmissionen håller öppet: ”Ingen ska behöva bo på gatan”
1089 ”Använd inte vår alkohol som handsprit”
1090 Familjeföretag får permitterings-stöd
1092 LO öppnar för fler krissamtal
1094 7 procent i fattigdom trots arbete – drabbas först av coronakrisen
1099 ”Som ung och frisk individ så är ens uppgift att skydda de gamla”
1108 Spotify startar coronahjälp och låter fans donera
1110 Stockholms största galleri tvingas stänga
1116 Maja Rung ska ge liv åt präktiga Kulla-Gulla
1124 "Och jag måste tillstå att jag mer än jag räds viruset räds det stora bakslag för demokratin som denna pandemi ser ut att bli globalt."
1125 Public policy. En pandemi kan visst diskriminera, skriver Elsa Kugelberg
1129 Förlorar högerpopu-lismen på virusåtgärderna?
1130 Saeed Alnahhal: Coronaviruset är ett gyllene tillfälle att visa hur svensk demokrati fungerar
1134 Vad Asterix kan lära oss om corona
1137 Ridån går upp för SVT:s nya scentjänst
1139 Svar direkt. ”Förkylda ska inte resa med SL”
1141 SL kan förlora hundratals miljoner på minskat pendlande
1144 Fortsatt trångt på bussar trots kritik
1148 Kampanj på flera språk ska minska smittspridning
1154 I Järvaområdet ökar oron efter flera dödsfall

1159 **27 mars 2020**
SL-strategin äventyrar folkhälsan
1162 Sverige och katastrofen
1166 ”Sveriges invandrare drabbas hårdast av coronakrisen”
1174 Smittan sätter stopp för skidfesten
1185 Ishallar kan förvandlas till bårhus
1187 Antalet smittade som dött i Sverige fortsätter att öka
1192 Historiska krispaketet kan bli räddningen för anrikt kafé
1202 Sistaårseleverna kan få komma tillbaka till skolan
1206 Många vill hjälpa till – nu får Röda korset i uppdrag att samordna frivilliga
1212 Så har väljarna reagerat under tidigare kriser
1217 Åsa Beckman: Ni som jobbar inom vården – vi kommer aldrig att glömma er!
1220 Ekonomin repar sig fort – om krisen blir kort
1226 Svenska banker slipper sänkt betyg
1227 ”Hjälp oss i vården och stanna på hemmaplan”
1228 ”Påskresor till fjällen förvärrar läget”
1231 Norrtullsgatan 15.30. Från barnhuset ”utlemnades” och ”återlemnades” en del barn gång på gång

1233 Så togs SL-beslutet som ger trängsel på bussarna
1240 Trycket ökar på sjukhusen i takt med att allt fler blir smittade
1247 Coronakrisen får arbetslösheten att skena i Stockholm
1251 Hämtmat från 10 favoritställen
1260 ”Hur hanterar vi att vår treåring får arga utbrott på förskolan?”
1268 ”Det finns fler sätt att bo på än inom fyra väggar”
1273 Lyssnarna väljer radio framför strömmat
1277 Statistiken ljuger inte. Vi måste skydda de sårbara migranterna

1282 **28 mars 2020**
”Byt coronastrategi och isolera bara utsatta riskgrupper”
1290 Så tömdes hyllorna i Sveriges medicinlager
1290 Vår svenska tillit blir lätt till övertro
1293 Reglerna skärps – bara 50 personer får samlas
1299 Ewa Stenberg: Löfven övertygar hellre än förbjuder
1304 Så övergav svenskarna storstäderna
1309 Allianspartier och S enas i krisupp-görelse
1313 ”Uppgången ser inte alls ut som i Spanien eller Italien”
1318 Amina Manzoor: Därför måste vi skydda sjukvårdens personal
1325 22 000 svenskar väntas behöva vård i första vågen
1331 Kyrkan vädjar: Vänta inte med begravningar
1332 Coronavirus har hittats i avloppsvatten
1333 Tomma hotellrum hyrs ut till bostads-sökande
1337 Låg efterfrågan på företagslån
1338 Rätt sommardäck är viktigare än du tror
1345 Så här gör Teknikens Värld sina omfattande däcktester
1348 Lär dig tolka däcksidan
1351 V: Kör hem matlådor till alla över 70
1354 Över 5 000 har anmält sig för att förstärka vården
1359 ”Konflikterna ökar när vi ökar trycket”
1366 Stockholm har fått renare luft
1369 Soldater, hantverkare och vårdpersonal bygger sjukhus i rasande takt
1373 Bortglömd litteratur får digitalt liv
1379 När mamma blir för arg. Den svåra konsten att handskas med en problemförälder
1384 Agnes Wold: Är man 77 år, då är man långt ner på prioriteringslistan.
1397 Betlehem Isaak: Har man barn så har man också en skyldighet
1420 Nybörjare på att odla?
Här är trädgårdsmästarnas tips för att komma igång
1432 Ta en tuggaav våren

1450 **Några speciella artiklar**
1451 Så tömdes hyllorna i Sveriges medicinlager
1456 Peter Wolodarski: Vi räddar människoliv genom att agera snabbt
1458 Coronarestriktionerna riskerar öka kriminalitet och social oro
1461 Utrikesminister Ann Linde: Därför går Sverige sin egen väg

1469 **Innehållsförteckning med artiklarnas rubriker**

Datorn har flyttat några bilder. De flesta är där de ska vara, men några står fel. Det går inte att flytta de felaktiga utan att förstöra sidhänvisningarna i innehållsförteckningen. Därför får bilderns stå där de står.
Bilden på sidan 609 hör kanske till artikeln på sidan 1073.
Bilden på sidan 770 hör till artikel sid 1220 om statens låga skulder
Bilden på sidan 884 om varsel hör till artikel om det. Kanske 914